

Let 20,20

Coperta și anvelopa de
MARILENA PARAPEANU

П. ИГНАТОВ
ЗАПИСКИ ПАРТИЗАНА

Государственное Издательство
Художественной Литературы
Москва 1949

P. IGNATOV

Insemnările unui partizan

EDIȚIA A III-a

Traducere revăzută de

AL. PHILIPPIDE și ADA STEINBERG

EDITURA CARTEA RUSĂ

1956

NOTA AUTORULUI

N-am fost niciodată scriitor de meserie. Am luat condeiul supunându-mă unei îndatoriri civice: aceea de a povesti despre lupta eroică a poporului sovietic împotriva dușmanului perfid și cinos, în anii atât de grelei încercări hărăzite patriei noastre — în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei — și cum a ieșit el birnitor din această luptă. Ca unul care am luat parte la lupta slintă a poporului sovietic pentru independența și libertatea patriei lui, am socotit că trebuie să povestesc oamenilor sovietici, și în primul rând tineretului nostru, toate cîte le-am văzut și le-am trăit în această luptă a întregului popor.

Am avut și alte motive care m-au îndemnat să iau condeiul, și care mă privesc personal. În lupta cu dușmanul au căzut, din rîndurile detașamentului de partizani condus de mine, în timpul îndeplinirii unei misiuni de luptă, doi fii ai mei, Evgheni și Ghe-nea. Țara le-a cinstit memoria, conferindu-le post-mortem înaltul titlu de Eroii ai Uniunii Sovietice. Și eu, tatăl lor, aș vrea ca această carte a mea despre lupta partizanilor să le fie deasemenea un monument, ca și obeliscul de granit și busturile de bronz care se ridică pe mormîntul lor acoperit de flori, din scuarul verde din Krasnodar.

Așa s-a născut cartea: „Insemnările unui partizan“.

Detașamentul de partizani „Frații Ignatov“, despre care se vorbește în aceste „Insemnări“ era un detașament puțin obișnuit, atât prin alcătuirea lui, cît și prin activitatea militară pe care a desfășurat-o.

Detașamentul nostru era, înainte de toate, alcătuit în întregime din intelectuali ai orașului, din el făcînd parte conducători de instituții superioare de învățămînt și de mari întreprinderi din Krasnodar, activiști ai partidului, oameni de știință, ingineri și muncitori cu înaltă calificare.

Detașamentul avea caracterul lui propriu bine definit. Eram mineri-diversioniști. Specialitatea noastră erau acțiunile de diversione prin minare. Aruncam în aer poduri, uzine electrice, depozite, făceam să deraieze eșaloane inamice, incendiam și aruncam în aer coloane de autocamioane, împreună cu mașinile blindate și tancurile care le însoțeau. Detașamentul „Frații Ignatov” a avut cînslea să arunce în aer primul tren german în Kuban.

Detașamentul nostru era, în sfîrșit, un fel de „combinat” de partizani. Multe și variate erau serviciile de care dispuneam. Atelierele noastre de minere, de fierărie și mecanică, de lîmplărie, de cizmărie și de croitorie deserveau nu numai detașamentul nostru, ci și detașamentele de partizani vecine. Am creat în apropierea frontului un spital prin care au trecut multe sute de răniți — partizani și ostași de-ai Armatei Roșii. Am reușit să organizăm o rețea întinsă de filiale care au activat în regiunea submuntoasă a Caucazului, în stepele și prin limanele Kubanului și chiar în Krasnodar. Am deschis în văgăunile munților din spatele frontului german o „Școală superioară de minare și diversione”, ale cărei cursuri teoretice și practice erau urmate de cei mai buni și mai îndrăzneți partizani ai detașamentelor vecine.

Toți partizanii detașamentului nostru au fost decorați cu ordine și medalii pentru merite strălucite în luptă.

Prima carte a „Însemnărilor unui partizan”, „La poalele munților Caucaz” nu cuprinde toată perioada de pregătire minuțioasă a activității care urma să se desfășoare de către detașamentul nostru de partizani, pregătire începută încă înainte de ocuparea Krasnodarului de către nemți și nu cuprinde nici toate operațiunile militare efectuate de detașament în prima jumătate de an a războiului de partizani. Am adunat însă în această carte ceea ce era mai tipic și mai caracteristic din toate acestea pentru ca cititorii să-și poată face o idee despre viața pe care am dus-o și de luptele pe care le-am purtat în spatele frontului inamic.

„Organizația clandestină din Krasnodar” face obiectul celei de a doua cărți a „Însemnărilor”. Timpul în care s-au petrecut evenimentele descrise acolo coincide cu acelea al primei cărți „La poalele munților Caucaz”. Amîndouă cărțile încep cu perioada de

organizare a detașamentului de partizani și a grupului clandestin din Krasnodar și se isprăvesc cu eliberarea acestui oraș, capitală a Kubanului.

Detașamentul de partizani și grupul clandestin au luat ființă pe vremea cînd Krasnodarul era amenințat să fie ocupat de către nemți. Partizanii și membrii grupului clandestin și-au isprăvit activitatea odată cu izgonirea nemților din Krasnodar, atunci cînd Kubanul a devenit iarăși sovietic.

„Linia albastră” constituie a treia carte a „Insemnărilor”. Este povestea elevilor „Școlii superioare de minare și diversiune” și ea arată cum, din pustietățile regiunii dela poalele Caucazului au sosit oameni curajoși care au dus prin stepele, prin limanele și prin povirnișurile abrupte ale Kubanului, arta grea, primejdioasă și nobilă a plantatorilor de mine și a diversioniștilor.

Mulți din eroii „Insemnărilor unui partizan” trăiesc și azi. Aproape toți poartă în carte numele și prenumele lor adevărate.

Fostul comandant al Detașamentului
de partizani de minare și diversiune

„Frații Ignatov”

P. K. IGNATOV („TATUCU”)

CARTEA ÎNTÎIA

*La poalele
munților Caucaz*

PARTEA ÎNȚIA

CAPITOLUL I

Am început pregătirile pentru activitatea clandestină și războiul de partizani încă din noiembrie 1941, pe vremea cînd Rostovul-pe-Don fusese ocupat de fasciști și cînd asupra Kubanului nostru atîrna amenințarea directă a invaziei.

Nu voi uita niciodată cum arăta Krasnodarul, capitala Kubanului, în acele zile. Înfățișarea acestui oraș frumos se făcuse deodată mai severă și mai sobră. Pe străzi, în piețe sau la gară, nu mai era nici forfotă, nici agitație.

Comitetul de ținut al partidului stabilise ordinea exactă a evacuării. Nici o întreprindere, nici o instituție de învățămînt, nici un depozit de provizii sau de materiale nu trebuia lăsat să cadă în mâinile inamicului. În primul rînd au fost evacuați copiii și bătrînii; apoi a început evacuarea studenților și a oamenilor de știință.

Eram director al Institutului de chimie tehnologică de acolo și dirijam pregătirile de plecare ale institutului drag pentru călătoria cea lungă. Destinația era un oraș din Asia Centrală. Tot acolo urma să fie evacuată, cu ultimul eșalon, nevastă-mea, Elena Ivanovna, cu fiul nostru cel mai mic, Ghenea. Trei geamantane stăteau gata, stinghere, într-un colț al micii noastre sufragerii. Mă străduiam să nu le văd. Într-unul din ele era împachetată rufăria mea și hainele mele de zile mari. Știam însă că n-aveam să plec din Krasnodar. Aveam eu planurile mele..

Fiul meu mai mare, Evgheni, era șeful secției de construcții tehnice a marelui combinat „Glavmargarin“, mîndria ținutului nostru.

Evacuarea combinatului era condusă de către Șporhun, directorul combinatului, sub directă supraveghere a comitetului de

ținut al partidului. În zilele acelea de încordare, nici el și nici Evgheni nu ieșeau cu săptămânile din combinat. Evgheni ținea să ambaleze și să expedieze întreaga instalație complicată a secției lui într-o ordine așa de desăvârșită, încât, sosită la destinație, constructorii să și poată relua lucrul chiar din primele zile.

Combinatul „Glavmargarin“ urma să fie evacuat și el în Asia Centrală. Nevasta lui Evgheni, Maria Feodorovna, inginer la combinat, și fetița lor, erau și ele gata de plecare.

Ma bucuram că, afară de fiu, meu mic, Valentin, care se afla din primele zile ale războiului în rândurile Armatei Roșii, toți cei ce-mi erau dragi aveau să fie împreună în vremurile de tristețe care veneau și se vor putea ajuta între ei la nevoie.

Curînd însă am aflat că Evgheni își avea și el planurile lui „

Într-o seară posomorită de noiembrie, ședeam cu Elena Ivanovna în sufragerie și îl așteptam pe Evgheni. Cu o zi mai înainte, duminică, Mura, soția lui Evgheni, trecuse în grabă pe la noi și ne spusese că el ne ruga să fim seara acasă. Se făcuse însă ora „ultimelor știri“ la radio și Evgheni tot nu venea. Nu se întorsese nici Ghenea de la adunarea organizației comsomoliste.

Încă de duminică începuse să sufle un vînt pătrunzător care vula în coș și arunca cu putere zapada în geamuri. Părea mereu că bate cineva în ușă și Elena Ivanovna lăsase de cîteva ori din mînă ciorapii pe care îi cîrpea și dăduse să se ridice. Dar Dax, cîinele nostru ciobănesc, dormea liniștit, încolăcit lângă sobă. Asta însemna că afară totul era în ordine și că în curte nu era nimeni.

Cînd, în sfîșit, vocea sonoră și limpede a crainicului tocnal termina comunicatul Biroului Sovietic de Informații, Dax cu urechile, sări în sus și se repezi la ușă. După felul cum scheuna cîinele, am înțeles că trebuie să fie Evgheni.

Evgheni intra viu și plin de viață, proaspăt bărbierit și îngrijit ca totdeauna. Pe trupul lui înalt și svelt, pattonul părea nou-nouț. Capetele fularului cadrilat erau petrecute cu grija sub bărbie. Numai vocea domoala era mai puțin clară și sonoră ca de obicei. Se simțea în ea oboseala.

— Iertați-mă c-am întîrziat, dar nu-l din vina mea. Am o groază de lucru cu evacuarea.

O sărută cu duioșie pe mamă sa, apoi se uită, îngrijorat, în ochii ei.

— Ești obosită? Pus mîna-n foc că mama și-a luat pe cap toate grijile, și obștești și ale noastre!

Elena Ivanovna rise. Ce-i drept, lucra acum cît doi și la slujbă și acasă.

Evgheni se așeză pe divan, alături de mine, îmi puse mîna pe umăr și-mi spuse încet:

— Tată, am de vorbit ceva foarte serios cu tine. E cineva dincolo? — Și arată cu capul spre ușa care dădea în bucatărie.

Chiar din primele zile ale războiului trimiseseam femeia noastră de serviciu la o uzină de armament. Cum Elena Ivanovna lucrase altădată ca medic — avea facultatea de medicină neterminată — se întâmpla adesea și acum să rămână la noi peste noapte căzăcioaice de prin stanțele ¹⁾ vecine, venite la Elena Ivanovna cu copii bolnavi sau pentru vreun betșug de-al lor.

— Nu-l nimeni, — dădu ea din cap.

Evgheni începu atunci să vorbească cu glas tare și cuvintele lui păreau că au același sunet lămpede și răspicat ca și ale craicului.

— Voiam să vă spun că m-am de gând să plec din Krasnodar. Rămân aici să lucrez în organizația clandestină...

Îmi amintesc că la această veste neașteptată am tresărit. În ultimele zile luasem și eu aceeași tainică hotărâre. Evgheni repeta cuvânt cu cuvânt ceea ce spusese în a un secretarului comitetului nostru rațional de partid. Ce-i drept, convorbirea mea cu secretarul nu privea mișcarea clandestină, ci organizarea unui detașament de partizani.

Citeva clipe domni înștea în sufragerie. Se auzea numai fîșitul acului și al aței în mâinile Elenei Ivanovna. Căutam să înving sentimentele care mă copleșeau: ce avea să se întâmple cu ai mei în evacuare dacă n-are să mai fie Evgheni cu ei?

— Ia spune ne, ce gânduri ai, băiete, — zisei eu înadîna pe un ton glumeț.

Da, de spus avea el multe.

Pe vremea cînd nemții nu ocupaseră încă Rostovul pe-Don și cînd în „Glavmargarin” se auzi pentru întîia oară cuvîntul „evacuare”, în mintea lui Evgheni încolți gîndul unei organizații clandestine în spatele frontului german. El nu era însă omul care sa ia hotărîri pripite și nehotărîte. Tot citea, recitea și studia cuvîntarea tovarășului Stalin adresată poporului prin radio la 3 iulie 1941. Indemnul conducătorului de a distruge potențialul tehnic al ocupanților nu l privea oare în primul rînd pe el, omul care încă din copilărie, știa să găsească secretul tuturor mașinilor și mecanismelor?

Evgheni spusese secretarului organizației de partid a combinatului, tovarășu. Pol'ga ce avea de gînd și găsise la acesta deplină înțelegere și aprobare. Împreună, ei începură să închege, treptat, nucleul mișcării clandestine. Stătură de vorbă cu șeful-mecanic al combinatului, cu inginerul Vetlughin, cu Litvinov, coleg de institut cu Evgheni și director al fabricii de ulei, cu Safronov, șeful centralei termoelectrice, și cu Verebei, directorul

¹⁾ Stanță — sat căzăcesc. (N. red. rom.)

fabricii de săpun, toți oameni verificați și devotați partidului și patriei pînă în adîncul sufletului și toți aceștia acceptară, fără rezerve, propunerea lui Evgheni.

Odată obținută înclavinarea tovarășilor, el se adresă comitetului orășenesc de partid. Mark Apkarovici Popov, secretarul comitetului orășenesc, avea în seama lui problemele de ordin militar și era îndrumătorul activității combinate, al cărui inginer-șef fusese multă vreme. Evgheni, care își luase la douăzeci și unu de ani diploma de inginer, începuse să lucreze la combinat sub conducerea lui Popov.

Secretarul îl înțelese și de data asta pe Evgheni, chiar dela primele cuvinte.

— Te-ai gîndit la o treabă bună, Jenea, — zise el serios și fără zîmbetul lui obișnuit care te cucerea prin sinceritatea lui. — Hai să le vedem și să le cîntărim amîndoi, pe toate; întîi fiecare lucru în parte și apoi pe toate împreună. Și fără să ne pripim...

Neîntîi ocupaseră Rostovul. Amenințarea invaziei care atîrna asupra Kubanului devenise acum realitate. Pe vremea aceea, la comitetul orășenesc era de lucru pînă peste cap. Popov gasea totuși timp să-l cheme întruna pe Evgheni. Organizația crășenească de partid își pusese, desigur, nădejdea în viitorii membri ai organizației ilegale care urmau să fie recrutați dintre inginerii combinatului...

Mai mult decît atît. Popov primi dela comitetul de țînut al partidului însărcinarea nu numai să pregătească organizația clandestină din combinat, dar și să creeze un detașament de partizani cu misiune specială..

Jenea se uită la ceas și încheie brusc :

— Și acuma, tată, ca să isprăvesc : Mark Apkarovici ne așteaptă chiar în noaptea asta. Te roagă ca, pe de o parte ca inginer, iar pe de alta ca vechi membru al mișcării ilegale și fost partizan, să lei asupra ta comanda detașamentului de partizani.

Trebuie să recunosc că am simțit cum mă trec fiorii. Să fii comandantul unui astfel de detașament, la vîrsta mea și cu sănătatea mea nu era șagă... Aveam, ce-l drept, o mare experiență a luptei de partizani, dar în anii demult trecuți ai războiului civil, nu avusesem de luptat împotriva tancurilor, aruncătoarelor de mine și armelor cu lunetă...

Oare voi fi eu în stare să îndeplinesc sarcina pe care mi-o încredințează partidul?... Mă era teamă să primesc o misiune ca asta iar să o refuz era cu neputință...

În clipele acelea de nehotărîre, răsună vocea liniștită a Elenei Ivanovna :

— Șezi, Piotr Karpovici și odihnește-te. Alergi dintr-un capăt al odăii în celălalt ca și cum în toate colțurile ar fi fasciști.

Aproape treizeci de ani petrecuți împreună pot face ca doi oameni să ajungă să se înțeleagă fără cuvinte. Am întâlnit privirea nevesti mi și... am izbucnit amîndoi în rîs. Rîsul ei rămăsese tot atît de tineresc și de cristalin ca și atunci cînd, femeie tînără de optsprezece ani, plecase cu mine în exil, ca și atunci cînd scosese din uzină, într-o roabă, un spărgător de grevă și ca și atunci cînd, acum un sfert de veac, primul nostru născut, chiar acest inginer Evgheni Ignatov, gîngurise pentru înfrîmarea dată cuvîntul „mamă“...

Elena Ivanovna lăasă laoparte ciorapul pe care nu-l isprăvise de cîrpit și se aplecă preocupată de geamantane.

— Văd că are să trebuiască să scot din geamantane toate boarfele civile și să le umplu cu pansamente și instrumente chirurgicale, — zise ea mai mult sle-însăș, decît mie și lui Evgheni.

— Cum, tu?... — făcui eu, privind-o mirat.

— Da. N-are să fie nevoie în detașamentul vostru de partizani și de un chirurg? — răspunse ea. — Sau crezi poate că mi-am uitat meseria?

Mă uitam la ea și-mi spuneam: „Am rămas amîndoi tineri, unul pentru altul. Viața nu ne-a îmbătrînit deloc, ba dimpotrivă...“

— Stai, mamă, — zise Evgheni, — trebuie să ne gîndim cu de-amănuntul la toate. Ce are să fie, de pildă, cu Ghenea? Doar n-are să lase școala...

Elena Ivanovna își mîngîie fiul, bătîndu-l ușor cu mîna pe obraz, ca pe un copil mic, și zise cu blîndețe :

— Copii, pe voi v-a răsfățat puterea sovietică... Ghenea are șaisprezece ani. O să meargă cu noi să-i bată pe nemți. Școala de zece ani, are el tot timpul s-o isprăvească și după aceea. Pe vremea cînd tatăl tău avea șaisprezece ani, nu mergea la liceu, ci făcea revoluția. Și a reușit totuși să devină inginer. Doar și tu te-ai pregătut ca să intri direct în anul al doilea de institut. Și cîți ani aveai atunci?... Șaptesprezece, mi se pare...

...Nemții încercaseră să bombardeze Krasnodarul. Geamurile caselor erau camuflante cu grijă. În bezna străzilor nu se zărea o rază de lumină. Și nici pe cer nu erau stele. Viscoalea. Mer-

geam alături de Evgheni spre comitetul orașenesc și tăceam amândoi, fiecare cu gândul la ale lui.

Vântul care vuia ne biciuia picioarele, împiedicându-ne să înaintăm. Ni se păru că undeva lângă noi, un câine al nimănui, lipit de un gard, sta și scheuna. Intorsei fără să vreau capul. Era într-adevăr un câine. Și era chiar Dax al nostru.

— Marș, acasă! Nu ți-e rușine să-ți lași stăpîna singură pe o vreme ca asta?

Rușinat, Dax fugi înapoi. Noi ne-am urmat calea dibuind pe alocuri drumul. Am ajuns în sfîrșit, pe strada principală. La adăpostul șirului de case înalte, drumul era aici mai ușor.

— Innocica e sănătoasă? — întreba el.

Evgheni răspunse cu un ris rasunător și fericit.

— Sănătoasă. Marșea trecută a împlinit doi ani. Trebuie să te ții acum mereu după ea. Ieri mi-a bagat o gheată nouă în albia plină cu apă.

Am trecut pe lângă sediul comitetului orașenesc al comsomolului. Ferestrele mari erau camuflate, dar îndărătul lor se auzeau voci tinere. „Acea-i Ghenea a. meu“, mă gândii eu și o durere îmi săgetă inima. „E prea devreme pentru băiat să miroasa singe și praf de pușcă...“ Dar iată și clădirea comitetului orașenesc de partid. Am ajuns.

...Furam întimplați de un om de statură mijlocie, voinic și minunat de bine și de armonios făcut.

— Noroc, noroc, Piotr Karpovici, — spuse el scuturînd cu amîndouă minile mîna mea. — Știam că ai să primești.

Avusesem și mai înainte prilejul să-l întîlnesc pe Mark Apkarovici Popov și de fiecare dată mă umise farmecul nes, us care izvora din întreaga lăptura a secretarului comitetului orașenesc, farmec pe care îl simțeam aproape în mod fizic. Ocul lui negri erau vii și focuși. Indemînîtec în mișcări, era iute ca argintul viu. Privirea îi era în același timp atît de pătrunzătoare și de atentă, încît simțeam pe loc nevoia de a-ți deschide sufletul și de a-ți destăinui ce anume ți se părea ca nu prea merge. Știa să asculte pe acei cu care vorbea, iar umintoarea lui memorie era o și mai mare dovadă a atenției pe care o arăta față de orice om. În discuțiile cu noi din noaptea aceea, de pildă, el trecu în revistă pe toți inginerii și tehnicienii combinatei și chiar pe mulți muncitori, amintindu-și de numele fiecărui.

I am spus lui Mark Apkarovici că, înainte de a-mi da consimțămîntul definitiv, prin care luam asupra mea comanda detașamentului de partizani, socoteam drept o condiție necesară ca organizarea detașamentului să fie făcută în cea mai desăvîrșită taină. Comandantul detașamentului nu trebuia să fie cunoscut nici măcar de viitorii partizani, afară de noi trei.

Popov rîse.

— Cum așa, Piotr Karpovici? Chiar dumneata ai vorbit despre asta unei a patra persoane, Elenei Ivanovna. Ți-o citesc în ochi.

Era vădit că nu din întâmplare ne descosea el fără să ne dăm seama, întrebîndu-ne ce intenții aveam cu privire la familiile noastre. Ne sfătui să luăm cu noi în detașament și pe nevasta și pe fetița lui Evgheni și ne spuse că Ghenea ar trebui să înceapă neîntîrziat să studieze limba germană, de care avea să aibă nevoie în recunoașteri și la interogarea prizonierilor.

Am stat de vorbă cel puțin două ceasuri și am hotărît că, pentru a se putea păstra taina, viitorul detașament să se numească deocamdată: „Detașamentul cu misiune specială”.

Cel mai nimerit lucru era să se organizeze detașamentul chiar în sînul combinatului care era, dealtfel, și obiectul propriu-zis al acțiunii. În afară de aceasta, Evgheni era și comandantul detașamentului de apărare antiaeriană de la combinat.

Eu, dealtfel, veneam adesea la combinat, căci fusese în sarcinată de directoru acestuia cu alcătuirea proiectului unei noi fabrici pentru confecționarea ambalajelor.

Popov ne sfătui, pe mine și pe Elena Ivanovna, să urmărim și noi cursurile, la fel cu ceilalți membri ai detașamentului.

— De fapt, aceasta nu vă va servi numai pentru o mai bună pregătire, dar veți avea astfel prilejul să cunoașteți dinainte pe fiecare dintre acei pe care îi veți avea sub ordine, și vă veți putea da mai bine seama de ceea ce ar fi în stare să facă fiecare dintre ei, — zise Mark Apkarovici.

— Tot nu veți putea închide ochii noaptea asta, — ne zise el la despărțire, — așa că nu face să vă mai culcați! Gîndiți-vă mai bine la toate amănuntele. Iar eu pînă mîine dimineață, voi avea timpul să fac, acolo unde trebuie, formalitățile pentru înființarea detașamentului vostru. Ne întîlnim aici mîine dimineață, pe la nouă.

Mark Apkarovici mă cuprinsese respectuos pe după umeri (eram cu vreo cincisprezece ani mai în vîrstă decît el) și mă conduse pînă la ușă.

M-am despărțit de Evgheni. El se ducea la combinat, eu am plecat acasă. Noaptea se făcuse și mai întunecoasă, iar vîntul și mai năprasnic. Dar, lucru ciudat, umblam parcă mai ușor pe străzile întunecoase. Pășeam fără teamă și fără măcar să mă lovesc de copaci. Și cauza era ușor de ghicit. Îmi găsisem în noaptea asta locul pe care aveam să-l ocup în război. Îmi știam acum rostul și căpătaseră deci încredere în mine.

Peste câteva zile, Armata Roșie a alungat pe nemți din Ros-tov-pe-Don. Inamicul a fost fugărit pînă la șaizeci ș. patru ki-lometri de oraș.

Îmi amintesc de Mark Apkarovici cum arata el în zilele ace-lea, parcă l-aș avea chiar acum în fața ochilor.

- Cred, tovarăși, că sînteți convinși că nu dorm în același pat cu Hitler! — ne spuse el, mie și lui Evgheni, ascunzîndu-și un zîmbet.

— Se prea poate, — răspunse rîzînd Jenea.

— Și totuși, închipuiți-vă, știu noapte cu noapte ce visează Adolf. Doarme și visează cum bandiții lui ocupă Kubanul, cum tuimț în Germania trenuri cu grîne, cum jupoare de grăsimi porcii noștri, cum își săpunese minile lor murdare cu minuna-tul săpun pe care îl fabrică combinatul nostru. Mai mult decît atît. Doarme și vede în somn potlogarii lui trecînd prin Kuban și ajungînd aici! — Popov lovi cu degetul cuvîntul „Baku“ de pe harta cea mare care ocupa jumătatea peretelui și pe neaștep-tate îmi zîmbi. — Uite cum m-am luat cu vorba. . . Volsen nu-mai să-ți spun, simplu și pe scurt, Piotr Karpovici, că nemții pot să se napustească în orice clipa asupra Kubanului. De aceea nu trebuie să încelăm cu pregătirea detașamentului. Dacă si-tuația militară ne dă răgaz, sa profităm și să schimbăm radical caracterul pregătirii detașamentului nostru, ca să-l adîncim și să-l facem mai complex. Asta-i holătirea comitetului de linut.

Sub cuvîntul „complex“ se ascundea o seamă de greutăți pe care Evgheni și cu mine trebuia să le înlăturăm. Popov ne pro-pusese, înainte de toate, ca detașamentul să nu fie prea mare: numai vreo patruzeci de oameni. Dar fiecare din acești patruzeci trebuia să fie un astfel de om încît să poată completa în viitor și singur, așa după cum crește carnea pe os, un alt detașament de partizani. Socoteala lui Popov era îndreptățită. Cine putea să știe atunci dacă detașamentul nostru nu va trebui, într-o anu-mită situație militară, să se dezvolte și să ajungă batalion sau chiar regiment? Acest fapt impunea la rîndul său necesitatea de a alege oameni din toate specialitățile militare, nu numai mitralieri, transmisioniști pioneri, radiotelegrafiști, dar și de la armele speciale, ca aruncătoarele de mine și chiar și artileriști.

A îngădui însă unui detașament atît de puternic prin com-poziția lui să acționeze chiar în Krasnodar, și în împrejurimile lui imediate, ar fi însemnat să se provoace din partea ocupan-ților cele mai crunte represalii în oraș — ar fi însemnat a su-pune unei primejdii de moarte populația pașnică și a expune lo-viturilor dușmanului organizațiile de partid și consomoliste clan-

destine pe care comitetul de ținut avea de gând să le lase în Krasnodar. Dar și timpul de activitate pentru noi, ingineri, chimiști, tehnicieni, constructori, ar fi fost prea mic aici.

Din această cauză, conducerea partidului hotărî să ducă viitorul meu detașament în regiunea de la poalele munților. Avîndu-și bazele acolo, el urma să opereze pe traseul Krasnodar — Novorossiisk.

Nu mi pot opri gândul să nu se întoarcă tot mereu la chipul luminos al secretarului comitetului nostru orășenesc. Popov știa să vadă departe, să analizeze, să planifice și să se îngrijească de oamenii cărora le încredința însărcinări grele.

— Bune locuri, regiunile premuntoase! — zicea el privindu-mă drept în ochi. — Locurile sînt pustii. Nici urmă de așezări omenești. Ți se găuresc cizmele? Umblă, dragă, cu picioarele ude chiar de ai fi și inginer. I-a căzut calului o potcoavă? Injunghie-l, fierbe-l în cazan și mănîncă-l. Așa i?

Zeslemisînd pe seama acestor întunecate perspective, Mark Apharovici îmi puse o problemă nouă și mai grea.

— Detașamentul trebuie alcătuit astfel încît fiecare partizan să aibă, în afară de specialitatea lui militară, și una civilă. Dacă fiecare soldat din Armata Roșie aflat în prima linie este deservit de cinci pînă la șapte oameni din spatele frontului, apoi partizanii dumitale nu vor fi deserviți de nimeni. Ei trebuie aleși în așa fel încît să-și aibă armurierii, cizmarii, fierarii, croitorii și tîmplarii proprii.

„Trebuie găsit, de pildă, un inginer care să fie și cizmar și pioner“. Așa ceva nici să spui nu î e ușor, d-apoi încă să faci!... Noroc că la combinat lucrau mil de oameni și aveam de unde alege!

Înainte de a primi în detașamentul nostru pe un tovarăș nou, Evgheni, cu prietenii lui cei mai apropiați, Vetlughin, Ianukevici, Litvinov, Safronov și cu mine, îl supuneam, prin corespondență, unui interogator extrem de amănunțit.

Îl întrebam cum își îndeplinea programul de producție la combinat. N-aveam nevoie de trîndavi sau de oameni fără aptitudini speciale. Dăduse tovarășul în munca lui dovadă de inițiativă, de dorința de a învăța? Ce pregătire militară și ce specialitate militară avea? De unde era de loc?

Aveam nevoie de băștinași din Kuban. Legea permanentă a istoriei războaielor de partizani ne arăta că partizanii sînt totdeauna mai puternici cînd sînt legați prin sînge de locurile în care operează și de populație, fără ajutorul căreia ei ar fi sortiți pieirii.

Pe căi lăturalnice, prin convorbiri uneori glumețe, căutam să aflăm cum își petrecea timpul liber tovarășul pe care urma să-l alegem. Îl plăcea cultura gherghinelor sau a cercelușilor? În

acest caz, nu era potrivit. Aflam însă că era fiu de cizmar și că, pînă la intrarea lui în școala medie tehnică, își ajutase părintele la cizmărie? Detaliul acesta biografic devenea foarte prețios... Fusesse în institutul de chimie eminent la limba germană? Perfect! Ce sporturi practica?...

Dar iată că la una din aceste „verificări fără prezența candidatului“, Gheronti Nikolaevici Vetlughin propuse să observăm, din vreme și cu băgare de seamă, caracterul fiecăruia din viitorii noștri partizani. Vetlughin, om cu mintea ascuțită și oarecum sceptic, vioi și sociabil, nu putea suferi pe oameni care se văitau, pe cei șovăielnici și pe cei al căror caracter nu era tocmai ferm.

— Dumneavoastră sînteți chimiști, iar eu mecanic. Știți desigur mai bine decît mine ce e difuzia, — zise Vetlughin, clipind șiret din ochii lui căprui. — Să zicem că în detașament ar numeri vreun ipohondru. S-ar duce totul de ripă pe nesimțite ar pătrunde și în conștiința noastră molecule din mîzga sufletească a acestui individ. Sau, la închipuiți-vă ce ar fi dacă s-ar întîmpla cumva să luăm cu noi în munte doi-trei intriganți?...

Vetlughin avea dreptate. Partizanal, ca și exploratorul polar, trebuie să poată fi suportat de alții în viața în comun pe care urmează s-o ducă. Dacă ar fi trebuit să trăim mîntă vreme ruptă de lume, un om cu un caracter nesuferit ne-ar fi otrăvit viața și ar fi destrămat spiritul sănătos al detașamentului.

— Trebuie să ne gîndim serios la treaba asta, — zise Evgheni. — Batrinii spuneau că trebuie să mînci un caș de sare cu un om pînă ajungi să-l cunoști. — Numai că noi n-avem timp să analizăm pe viitorii noștri tovarăși cu ajutorul acestei „reacții saline“...

Am ales nucleul de bază al detașamentului. Printre ingineri și tehnicienii mobilizați pe loc la combinat și printre rîndii din Armata Roșie, demobilizați, am găsit campioni mitralieri și aruncători de mine, pioneri și radiotelegrafisti. Aveam și artilleriști și chiar un instructor-aviator și un mecanic de bord.

Toți aceștia, afară de noi, cei patru, Ignatov și de Ianukevici cu nevasta lui, Maria, erau cazaci din Kuban. Cei mai mulți dintre ei învățaseră nemțește nu numai în școala medie dar și în cea superioară, iar nouă tovarăși vorbeau nemțește tot atît de bine ca și rusește.

Capitolele care urmează vor arăta că printre tovarășii aleși de noi se găseau fierari, cizmari, tinichigii, armurieri, tîmplari, constructori și, bineînțeles, mecanici și toți erau perfecți.

Elena Ivanovna minua nu numai instrumentele chirurgicale, ci și acul Ghenea al meu, despre care voi mai vorbi mai încolo, urma cu sîrguință un curs de șoferi. Optzeci la sută din membrii detașamentului nostru absolvisera școli medii și superioare, iar

ceilalți erau muncitori, mecanici și maiștri, toți cu o calificare excepțională. Se poate pune întrebarea : de unde știa acest grup de intelectuali atâtea meserii diferite ? Îmi voi lua libertatea să răspund cu cuvintele unui cîntec din tinerețea mea :

*Toți am ieșit din popor.
Copii de familii muncitoare...*

Și așa, în principiu cel puțin, detașamentul se completase. Nu ne mai rămînea decît să controlăm caracterul fiecăruia dintre oamenii noștri ca să purcedem apoi la învățarea meseriei complicate de partizan. Evgheni avu aici o idee care dădu rezultate rodnice : să îndeplinească aceste două sarcini în același timp, încercînd pe viitorii partizani.

Conducerea organizației de partid aprobă inițiativa lui Evgheni Popov luă cunoștința de lista partizanilor, șterse două nume și o confirmă.

— Acești tovarăși, pe care i-am șters, — zise el, — vor fi mai folositori grupului clandestin al combinatului atunci cînd nemții vor vrea sa-î repună în funcțiune...

CAPITOLUL II

Vara, terenul combinatului „Glavmargarin“ părea un parc. Din curtea asfaltată, porneau alei largi de salcîmi și platani. Straturile de flori răspîndeau mireisme. Corpurile principale de clădiri ale combinatului, cufundate în mijlocul unei vegetații bogate, semănau cu pavilioanele unui sanatoriu.

Acum, însă aceste clădiri îngrijite altădată, erau vopsite în vederea camuflajului cu o culoare murdară în tonul cenușiu al asfaltului. Pe fondul acesta neutru, ramurile goale ale copacilor și ale tufișurilor păreau mînuchiuri de vreascuri aruncate în neorîndulală.

La prima vedere, vastul cuprins al combinatului părea pustiu. În realitate însă, în toate secțiile ciocotea munca. Dușmanul fusese izgonit din Rostov și întreprinderile care făceau parte din „Glavmargarin“ se întorceau acum la Krasnodar. În așteptarea evacuărilor, în secții se făceau reparații în vederea repunerii lor în funcțiune.

Echipele apărării antiaeriene ale combinatului stăteau de veghe zi și noapte. Atacurile aviației inamice asupra capitalei Kubanului deveniseră în ultima vreme mai dese, iar în nopțile cînd gerul mai slăbea, ele se repetau de cîte două sau chiar de cîte trei ori.

„Detașamentul cu misiune specială”, cum fusese numit detașamentul nostru, pentru a se păstra taina, nu atrăgea atenția nimănui. Chiar dacă nemții ar fi izbutit să introducă un spion în combinat, acesta n-ar fi bănuit deloc că „detașamentul” ar putea fi altceva decât unul din detașamentele apărării anti-aeriene.

Clădirea care ne fusese rezervată drept cazarmă nu bătea nici ea la ochi. Departe de aleea principală, în spatele imensei fabrici de margarină, se ridica, în rînd cu alte clădiri, o construcție înaltă, cu un singur cat. Acolo se găsea depozitul detașamentului de apărare anti-aeriană. E drept că la intrare era pusă o santinelă, dar și depozitele vecine ale combinatului erau păzite de o gardă înarmată.

În ajunul încazarmării noastre, ne am înțeles cu viitorul corp de comandanți, compus din Ianușevici, Vetughin, Safronov și Musiacenko, ca ei să observe cu atenție pe fiecare din membrii detașamentului cu privire la însușirile lor militare și la trăsăturile de caracter care se vor manifesta în timpul perioadei de instrucție.

Am început instrucția detașamentului cu exerciții de tragere cu arme individuale și anume cu pistolul de calibru mic și cu pușca. Majoritatea oamenilor trăgea bine. Dar acest „bine” nu ne satisfăcea. Știam că în spatele frontului inamic va fi nevoie să economisim fiecare cartuș, și din această cauză ceream o precizie perfectă a tragerii. Și femeile, șase suror. de caritate, fură încazarmate. Ele urmau să devină vitoare cercetașe. Chiar din prima zi, ne lovirăm de o manifestare neobișnuită a caracterului femeiesc.

Nadia Korotova, contabilă la atelierele mecanice ale combinatului, era o foarte proastă trăgătoare. Fata era naltă și drăguță. Despre fete ca ea se spune în satele noastre că sînt „hrănite numai cu smîntînă”. Nadia îmi atrase atenția prin mișcărilor ei încete, aș fi zis mai curînd, flegmatice.

Trimitea glonte după glonte alături de țintă. Litvinov, țintaș minunat, își bătu multă vreme capul cu ea. Apoi ferindu-se să se uite la Vetughin (era cam sașiu) îi spuse încurcat :

— Nu-i pot explica Nadiei.. Ia încearcă tu, Gheronti.

Vetughin răspunse lui Litvinov cu o privire atît de elocventă, încît Evgheni, care stătea alături de ei, socoti că trebuia să vină în ajutorul Nadiei.

— Hai să mai încercăm o dată. Dar liniștit și fără grabă.

— Dar nu mă grăbesc deloc, — răspunse ea cu glas melodios.

Evgheni îi explică îndelungat și temeinic cum trebuia să țină mîna și cum să ochiască. Nadia trase și... nimeri.

Vezi ! — se bucură Jenea.

Asta-i din întâmplare, — răspunse ea netulburată.

Da, Nadia își dădea singură seama de ceea ce era în stare. Fusese unica dată în ziua aceea cînd nimerise în țintă. Numărul armelor de care dispuneam era, deocamdată, limitat și doi tovarăși care urmau să tragă cu același pistol cu care trăgea Nadia se uitau la ea cu priviri care erau departe de a fi prietenoase. În sfîrșit, unul din ei, un inginer-tehnolog de la fabrica de grăsimi hidrogenate — să-i zicem Ivan Petrovici — mormăi cu ciudă :

— Ne pierdem timpul degeaba. Vede și un orb că din domnișoara asta crescută în puf, n-are să iasă niciodată un trăgător de precizie.

Îmi amintesc cît de tare se aprinse Maria Ianakevici care făcea exerciții de tragere în grupa vecina și cum Elena Ivanovna, nevastă-mea, îi aruncă o privire dezaprobatoare lui Ivan Petrovici și căută s-o liniștească pe Maria.

Nadia, imperturbabilă, continua un timp să ochiască, trase, nu nimeri, și tot alit de netulburată, trecu pistolul lui Ermizin, care își aștepta rîndul. Acesta îi saltă cu dispreț în palmă și-i zise lui Evgheni, cu o nemulțumire în glas pe care nu și dădea osteneală s-o ascundă :

— Asta-i o jucarie pentru copii. Îmi vine să rîd. Sînt rănit, demobilizat, locotenent încă din campania în Finlanda și am absolvit pe vremea aceea secția de pușcași-lunetuși a școlii de tragere „Vistrel“¹⁾. Iar voi îmi dați un pistol de calibru mic. Dacă mi-ați da măcar o armă, v-aș arăta cum aș nimeri cinci gloanțe unul în altul.

Evgheni puse mîna pe umărul lui Ermizin

— Vom recurge desigur la mamestria dumitale, dar nu-i strică nici măcar unui virtuos să-și facă mîna cu o armă de calibru mic. Am cîștigat că Anton Rubinstein²⁾, în turneu prin diferite orașe, studia în tren pe un pian mut, portativ.

Ermizin răspunse întunecat :

— Dacă făcea Rubinstein una ca asta, atunci fie ! — ridică pistolul și parcă fără să ochiască trase de cinci ori. Ne-am dus să controlăm. Intr-adevăr, toate cinci gloanțele nimeriseră în același punct.

Atunci Nadia Korolova, profitînd de pauză, zise :

— Azi trebuie să fii fericit dacă poți trage așa ! — și aruncă privirea ei limpede asupra lui Ermizin. — Ia-mă, te rog, sub oblăduirea dumitale. Am să învăț și eu să trag. Intr-adevăr, o comsomolistă nu poate întâmpina dușmanul pe pămîntul ei, cum l-ar întâmpina o domnișoară crescută în puf.

¹⁾ Cunoscută școală de tragere. *Vistrel* — împuscătură. (N. red. rom.)

²⁾ *Anton Rubinstein* (1829—1894) — mare pianist, compozitor și dirijor rus. (N. red. rom.)

— Deșteaptă fată! — spusei eu, schimbînd o privire cu Evgheni. Mi-am zis că Nadia, cu stăpînirea ei de sine, cu perseverența și calmul ei, ar putea deveni o cercetășe desăvîrșită. Că era o bună infirmieră nu mă îndoisem niciodată.

Timp de opt luni, pînă la plecarea noastră în regiunea pre-muntoasă, am continuat neîncetat să ne perfecționăm la trageri. Nu tuturor celor din grup le venea ușor să facă asta, de aceea am și acordat, la început, foarte mult timp pentru trageri. Am început să tragem în sala de tur, iar mai tîrziu am ieșit pe un loc viran în dosul combinatului. La aceste trageri, țineam evidența strictă a rezultatelor dobîndite și, lucru ciudat, fie că femeile erau mai silitoare decît noi, fie că intrase în joc vestita „răbdare femeiască”, în curînd ele începură să tragă mai bine decît bărbații.

Peste o lună, am ieșit la trageri la cîmp și în pădure. În ultimul timp nu mai gaseai în „detașament” nici un om care să nu nimerească în întelele mișcătoare cel puțin patru din cinci gloanțe. Începusem, cum spunea în gluma Vetlugin, „sa-i venim de hac timpului urît”: fie că ploua, fie că era ceață sau bătea un vînt puternic, întrerupeam orice altă activitate și ieșeam din oraș la trageri. Aveam acum confirmarea elocventă a vechiului proverb rusesc: „Răbdarea și munca izbutesc să învingă totul”. Nadia Korotova, care trăiește și azi în Krasnodar, ajunsese pînă la urma să nimerească în orice condiții cu cinci gloanțe din cinci. Mai mult decît atît, de la o vreme, ea trecu în grupa de pușcași lunetiști a detașamentului...

Căutam să putem minui orice tip de armă și studiam cu sîrguință pe cea germană. Aveam în vedere că, în spatele frontului german, va trebui să înfruntăm dușmanul cu propriile sale arme.

Deocamdată, ne antrenam aruncînd grenade și sticle cu lichide inflamabile în macheta mișcătoare a unui tanc. Inginerul Lomakin, șeful atelierelor mecanice ale combinatului, făcuse pentru noi, în atelierele lui, arme a be. Și iată că într-o zi, cînd „detașamentul” înghețat de frig și flămînd tocmai se întorsese în cazarmă de la trageri, Evgheni spuse oamenilor, pe jumătate în glumă:

— Acum, tovarăși, vom încerca să ne încălzim printr-un nou procedeu. Ne vom furișa pe nesimțite la dușman, în așa chip încît el să fie lichidat, fără să aibă timp nici măcar să cricnească.

În întinericul care se lăsase, nu dădurăm la început nici o atenție sacilor de paze atârnați de tavan în colțurile camerei Evgheni împărți tuturor cuțite. Cuțitele erau înguste și ascuțite ca briciul. Lamele răsfingeau scînteii albastrii care nu prevesteau nimic bun.

Maria Ianukevici, mică de stat, vioasă și atît de sinceră încît părea uneori aspră, puse cu dezgust cuțitul pe masă și zise :

— Ia spune, Evgheni, ai tăiat tu, de cînd ești, cu miinile tale, o găină ?

O clipă, nimeni nu scoase un cuvînt. Evgheni era socotit șeful detașamentului. Să spun că era iubit, ar fi puțin. Toată lumea avea încredere deplină într-insul și i se supunea. Venise la combinat la douăzeci de ani, imediat după ce și luase diploma de inginer, și avea acum douăzeci și șase. În acești șase ani, nici unul dintre tovarășii lui nu-și amintea ca Jenea să fi făcut vreo faptă ușuratică sau să fi aruncat vreo vorbă în vînt. Și iată că acum, deși nu le vedeam fețele din cauza întinericului, simțeam că tovarășii lui nu erau cu el. Învățaseră cu toții, la vremea lor, în cadrul învățămîntului general obligatoriu, elementele principale ale minurii armelor albe, dar consideraseră acest lucru numai ca un mijloc de a și dezvolta mușchii și îndemînarea. Acum li se ordona acestor oameni, pe care noi îi aleseserăm în primul rînd după criteriile unei înalte curățenii morale, să învețe cum să înjunghie oamenii.. Și ei, de cînd erau pe bancile școlii, nu învățaseră altceva decît cum să fie folositori oamenilor...

Evgheni se apropie de masă, apucă cuțitul Mariei și, ridicîndu-l în dreptul ochilor, începu să vorbească. Vorbea domol :

— N-ai copil, Maria. Dar fratele meu Valentin a avut o fetiță. Era tare nostimă. Avea patru ani. Locuia cu mama ei la Smolensk, cînd s-au năpusit acolo nemții. Înțelegeți restul... Fetița nu mai este...

Springeana stîngă a lui Evgheni, cu ania ei frîntă, caracteristică, se ridică convulsiv, ca din pricina unei dureri cumplite, și își reluă apoi locul deasupra orbitei. Înceu, aproape în șoaptă, el reluă :

— Am și eu o fetiță...

- Taci, te rog, -- strigă Maria. — Da-mi cuțitul. Arată mi cum se înjunghie, ca nici să nu apuce să crîcnească...

— Nu, tovarăși, -- zise el de data aceasta cu glas tare și foarte liniștit. -- Trebuie să ne înțelegem odată pentru totdeauna : oare vom avea noi curajul, noi care am asimilat tocmai ca laptele mamei, cea mai omenească învățătură din lume -- vom avea noi curajul, comsomoliști și bolșevici, să nimicim cu aceste

cuțite pe acei care au venit pe pământul nostru, să ne ridice copiii în vârful baionetelor?...

Dar nu mai avu nimeni timp să-i răspundă lui Evgheni fiindcă sirena începu să urle anunțind alarma aeriană. (Ca să nu mă mai întorc la povestea cu cuțitele, o voi isprăvi acum. Bineînțeles că din ziua aceea, „detașamentul“ începu să se antreneze în mînuirea armelor albe, să învețe să lupte corp la corp și să se familiarizeze cu metodele de jiu jitsu.)

Aceeași seară ne aduse evenimente neașteptate...

La primele sunete ale sirenei, Evgheni comandă :

— Membrii echipelor apărării antiaeriene locale, la posturile lor ! Toți ceilalți în adăposturi !

Artileria antiaeriană bubui foarte aproape de noi. Maria Ianukevic, care era subchirurg militar, Nadia Korotova, care mi se păruse pînă atunci flegmatică, și alte patru infirmiere ale noastre, cu o iuțelă care mă uimi, dar fără nici o agitație, își aruncară pe umeri halate albe, apucară trusele parcă anume pregătute la îndemină și, cît ai clipi, se și repeziră afara.

Cînd încazarmasem pe viitorii noștri partizani, hotărîsem ca ei să fie puși sub observația corpului de comandanți pentru ca aceștia să-și poată da seama de curajul, inventivitatea, repereziciunea, simțul de orientare și spiritul lor de disciplină. Corpul de comandanți mai avea apoi să-și dea seama de gradul de dezvoltare al simțului de autoapărare și de spiritul de sacrificiu al oamenilor.

Piotr Petrovici Musiacenko, locșitorul meu la comanda detașamentului, stătea deoparte, făcîndu-se că nu numerește cu mîna în mîneca paltonului și se uita cu atenție la atitudinea fiecăruia.

Cazarma se goli. Rămăseseam numai eu cu Musiacenko, iar lîngă ușa, înjurînd de mama focului, se mai afla Ivan Petrovici, inginer la fabrica de grăsimi hidrogenate, care își pierduse un galoș.

O bombă căzu foarte aproape.

— Mi se pare că a nimerit în clădirea administrației, — zise Musiacenko. — E timpul, fraților, să plecăm de aici...

Am ieșit afară. La ușa cazarmii stătea de santinelă unul dintre viitorii partizani. L-am privit drept în față. De sub cască luci o privire tînără, gravă și liniștită.

Clădirea administrației era la locul ei, dar peste drum, bomba prefăcuse o căsuță de locuit într-un morman de ruine. Deasupra se ridica în rotocoale un nor de praf negru.

Pe drumul care ducea dela poartă spre clădirea administrației combinatului, două bătrîne tîrau pe un muncitor ținîndu-l de subsuori. Trupul acestuia atîrna greu. Ceva mai departe, un om înalt și cu capul gol ducea în brațe o femeie.

Musiacenko și cu mine ne-am repezit la cele două bătrîne și am luat rănitul din mîinile lor. Sîlindu-se să acopere cu vocea lui bubuitul artileriei antiaeriene, Musiacenko strigă lui Ivan Petrovici :

— Ajută-l să ducă femeia !

— Nu pot, sînt de serviciu.

Ivan Petrovici făcu un semn cu mîna, arătînd spre castelul de apă și dispăru.

Peste cîteva clipe, Musiacenko și cu mine coboram în adăpost Vetlughin, Litvinov, Ianukevici și încă cineva se așezaseră aici să joace domino. Niște muncitori de la fabrica de ulei își scoteau cu băgare de seamă, ca să nu le murdărească, halatele lor albe ca zăpada, în care, cu cîteva minute mai înainte, munciseră lîngă mașinile lor. Intr-un colț, plîngeau încetîșor cele două bătrîne care aduseseră pe muncitorul rănit. În spatele lor, cufundat în citirea unui ziar, ședea... Ivan Petrovici al nostru, Inginerul dela fabrica de grăsimi hidrogenate.

Musiacenko se apropie de el.

— Parca ziceai că ești de serviciu la castelul de apă, ca membru al detașamentului de apărare antiaeriană.

— N-am mai apucat să ajung pînă acolo, — răspunse Ivan Petrovici. — Tunurile antiaeriene bubuau și schijeze cădeau ca ploaia...

— La urma urmei nu mi-ai putea spune de ce n-ai fost mobilizat ?

— Pentru același motiv pentru care n-ai fost nici tu. Sînt mobilizat pe loc. Nu pot fi înlocuit în producție, — mormăi supărat Ivan Petrovici.

Detașamentul de partizani n-avea nevoie de fricoși. Am exclus chiar în noaptea aceea pe Ivan Petrovici din „detașamentul cu mistune specială“.

Dar problema nu se mărgini numai la asta Popov, aflînd de cele întîmplate, ne chemă la el. Recunosc că de data aceasta nu m-am prea simțit la largul meu la comitetul orășenesc. Deși fricosul Ivan Petrovici nu fusese primit în detașament după recomandarea mea sau a lui Evgheni, ni se făcu totuși observația că nu sîntem destul de vigilenți și că sîntem lipsiți de intuiție. Oare se putea încredința unor tovarăși ca noi, lipsiți de perspicacitate, recrutarea de voluntari pentru organizația ilegală a combinatului ?

În concluzie, Popov ne propuse să organizăm un „seminar în pădure“, sub conducerea lui Musiacenko, și abia la despărțire ne spuse cu un zîmbet șiret care îi lumina toată fața :

— Încercați să lăsați nemîncăți pe băieții „detașamentului“ vostru vreo două zile și două nopți și nici nu i lăsați să doarmă. Să vedem atunci cum au să se poarte.

„Cei mai vechi și mai apropiați prieteni ai lui Jenea erau Gheronti Nikolaevici Vetlughin și Viktor Ianukevici care era inginer tehnolog. Războiul și pregătirea detașamentului de partizani îi apropiară și mai mult.

Ianukevici, mic și slăbuț, grav atins de tuberculoză, se temea tot timpul că Evgheni îl menajează din cauza bolii și își lua mereu, din proprie inițiativă, tot felul de sarcini. Printre altele, el era locțiitorul lui Evgheni la comanda detașamentului de apărare antiaeriană. Această situație ne dădea puțința să nu-l lăsăm pe Ianukevici să vină cu noi la „seminarul de pădure“ pe care aveam de gând să-l organizăm. Viktor se înfurie, își ieși din fire și, din cauza enervării, începu să tușească mai tare decât de obicei. El propuse lui Jenea să se tragă la sorți. Dar acesta nu era un om care să-și schimbe hotărîrea.

— Bine, — zise el, — rămîn eu de serviciu la comandamentul detașamentului de apărare antiaeriană, iar tu pleacă dar numai cu condiția să ieși cu tine unt, o oală de smîntînă și toate cîte ți le-au prescris doctorii.

— Frumos mi-ar șede! — răspunse Ianukevici. — Ceilalți nu iau decît bidoanele cu apă...

Caracter deschis și curajos, lui Ianukevici nu-i plăcea să pozeze. Dar el nu putea admite situații în care, din cauza bolii, să stîrnească mila celor din jurul lui. La urma urmei, nu era numai decît nevoie să meargă și el. Nu o dată facusem noi excursii de studii și marșuri de antrenament prin ceață și întuneric, cu o rușală de opt kilometri pe ora și Ianukevici trecuse cu cînstă aceste probe.

— Fie! — zise el. — De data asta rămîn eu la comandament.

Cu dînsul rămaseră de gardă în cazarmă încă doi tovarăși, un tehnician de la fabrica de săpun, un om tînăr și vesel, și un inginer mecanic, demobilizat din armată din cauza unei răni și care fusese primit nu demult în detașamentul nostru. Nu știam despre el decît că era membru de partid, că venea dintr-o unitate de pioneri și că era radio-constructor amator. El își luă sarcina să construiască pentru „Detașamentul nostru cu misiune specială“ un post receptor portativ puternic, pentru toate undele.

Am plecat în zorii zilei. Era pe la sfîrșitul lui ianuarie. Cînd răsări soarele, simțirăm mirosul primăverii. Spre amiază, pămîntul gras și binecuvîntat al Kubanului nostru se dezgheță și noroiul ni se lipea acam de bocanci.

— Facem exerciții de ridicare de greutate cu picioarele, — glumi Vetlughin.

— Nouă ni-i mai ușor, — răspunseră vesele infirmierele, — bocancii noștri sînt mai mici decît cei bărbatești și ducem mai puțin noroi pe ei.

„Să vedem, îmi spusei eu, cum aveți să glumiți la întoarcere, cu mâțele ghiorăind de foame“.

Eram conduși de Piotr Petrovici Musiacenko, directorul comercial al combinatului. Trecuse de patruzeci de ani, dar o vioiciune neobișnuită și trupul înalt și uscățiv îl întinereau foarte mult. Avea o specialitate militară puțin obișnuită, era inginer cartograf. În tinerețe, lucrase timp de cincisprezece ani în șir ca șef al unei echipe de explorare în regiunea premuntoasă a Caucazului. De loc, Musiacenko era dintr-o staniță din apropierea orașului. Nu era altul care să poată umbla prin Kuban ca la el acasă, așa cum umbla el și să cuncască pînă și potecile pe care nu mergeau decît fiarele.

— Stai! — comandă el. — Vă previn că ne vom întoarce pe același drum, dar fără să vă mai conduc. Însemnați-vă, vă rog, bine în minte drumul. Iată, am să înfig un țăruiș în movilișta asta. Tovarășul Litvinov este însărcinat să-l scoată mîine pe înserate și să mi-l prezinte

Ceilalți au început să ridă. Tot detașamentul credea că Musiacenko glumește. Nu erau nici un fel de puncte de reper. Împrejurul nostru se întindea stepa pustie. Să cauți un țăruiș înfipt în stepă era totuna ca și cum l-ai fi căutat în mare.

— Cum așa, nu-s puncte de reper? — se indignă Musiacenko. — Obișnuiești-vă să vedeți! La trei kilometri spre nord-vest, se zărește vîrfurile turnului unui siloz. Spre nord se vede o movilișă. La douăzeci de pași în urma noastră, pe șosea, se găsește o groapă. Azi a trecut pe acolo un camion de cinci tone, încărcat cu ovăz. Camionul s-a hurducat tare. Stolul de vrăbli, care s-a ridicat la zgomotul făcut de pașii noștri, nu s-a lăsat el degeaba acolo. În sfîrșit, dacă trageți dela țăruiș o linie perpendiculară pe drum, ea atinge stîlpul de telegraf care poartă un număr însemnat cu păcură...

Musiacenko așază grupul în șir indian. Mergeam punînd fiecare piciorul în urma lăsată de cel din față. Cercetarea urmelor n-ar fi putut arăta că pe acolo trecuseră mai mulți oameni. Grupul primi apoi ordinul să înainteze în pas gimnastic ușor, continuu și cadențat, care nu era obositor.

Cu puțin înainte de a se însera, am intrat în pădure. Aici, stăpînă era încă iarna. Copacii dormeau somnul lor adînc. Pe zăpada curată se zăreau urme de iepuri.

— Ia să mergem acum așa ca să nu trosnească nici măcar o crenguță sub picioare! — zise Musiacenko.

Peste o jumătate de oră ajunse pînă la mine șoapta lui clară:

— Atenție! Nu demult a trecut pe aici un om. Vă întreb: De unde se vede asta? Încotro mergea omul? Ce ducea în spinare?

Musiacenko îmi făcu șiret cu ochiul. Știa că și eu puteam deslega urmele. Pe un copac lucea, ca o rană albă, locul de unde fusese proaspăt ruptă o crenguță. Crenguța era aruncată pe cărare, cu lăstarele tinere în direcția în care mergeam și noi. Nu departe căzuse zăpada de pe o tufă de măcieș și un mănunchi de lîn, aninat de spini, tremura în vînt.

În pădure se întuneca repede și se făcea tot mai frig. Vedeam că oamenii erau obosiți și înghețați, dar, spre satisfacția mea, nici unul nu dădea semne de enervare.

Pădurea se făcea tot mai deasă și mersul tot mai greu. Se întunecase de-a binelea. Deodată, într-o parte, clipi o lumină.

— Continuați înaintarea fără nici un zgomot, — ordonă Musiacenko și ordinul fu transmis de-a lungul coloanei. — Trebuie să recunosc că am strîns în mînă pistolul.

Peste vreo trei minute ne-am apropiat de o căsuță lăsată într-o rină. Musiacenko izbi cu patul puștii în ușă și urlă ca ieșit din minți:

— Deschide, trădătorule! Nelegiuitul!

— Eu sîs pădurarul, bătrînul Gavriil, — răsună de după ușă o voce tremurînda de bătrînețe și nu de frică

— De ce cari, moș Gavriil, finul colhozului?

— Ca să te poți culca tu pe el, Piotr Petrovici! — Ușa se deschise și în prag apăru, zguduit de un rîs infundat, un omuleț pipernicit și slab. — Nu ți-am uitat obiceiul, șefule.

— Dar geamurile de ce nu le-ai astupat? Ca să atragi atenția aviației germane?

— În seara asta nu vin. E înnourat. Iar luminița am aprins-o anume ca să nu te rătăcești.

În căsuță era curat și cald. Pădurarul se repezi să atîțe cărbunii din samovar. Puse pe masă o strachină uriașă cu miere și împrejurul ei linguri de lemn.

— Nu te mai învîrți atîta, moș Gavriil, — zise Musiacenko. — În seara asta nu ospătăm nimic..

— Lasă că-ți cunosc eu glumele, — dădu din cap moșul. — Știu că îți place mierea.

Cînd înțelese însă că nici unul din noi nu avea de gînd să guste din cele ce pregătise, era cît pe ce să plîngă. Ca să nu-l mîhnească, Evgheni îl rugă:

— Dă-ne voie, moșule, să luăm mierea cu noi. Avem acasă un tovarăș bolnav de piept.

— Bolnav de piept? — se miră moșul. — Cum are să poată fi partizan alături de voi?

Am văzut cum ochii lui Evgheni se făcură mici de furie. Se gîdea desigur că Musiacenko găsise deja prilej să destăinuiească moșului cine eram noi. Dar și Musiacenko era mirat.

— Pe mine nu mă duceți voi, — sări moșul. — Dacă n-ați fi partizani, de ce ați umbla cu pușca prin pădure? Și de ce ați învăța atuncea să răbdați de foame?

Musiacenko îl îmbrățișă pe moșneag și îi spuse cu căldură:

— Nu, nu sîntem partizani, moșule dragă, dar s-ar putea să mergem în armată ca cercetași. Dacă ar fi să cadă năpasta pe Kuban, s-ar mai putea întîmpla ca vreunul dintre noi să vie pe la tine să-l găzduiești o noapte.. Uită-te cu băgare de seamă la fiecare din noi, ca nu cumva să primești din întîmplare un străin.

— Am ochiul ager, — zise moșul, — am să vă recunosc eu pe toți.

Musiacenko avea o voce de tenor, curată și puternică. Îndreptîndu-și trupul și desfăcînd înlături picioarele (trebuie să știi cum să te odihnești!), Piotr Petrovici începu să cînte cîntece vechi din Kuban. Celalți reluau în cor cîntecul, fiecare cum putea. Constatam din nou cu mulțumire că toți oamenii noștri erau răbdători și plini de viață și că sentimentul lor de colectivitate era bine înrădăcinat. Numai Evgheni nu-mi părea în seara aceea în apele lui.

— Ce ai? — îl întrebai eu.

— Prost ne mai păstrăm taina! — îmi răspunse el, mișcînd numai buzele și arătînd cu ochii la pădurar. — Pină și el a putut ghici că sîntem viitori partizani...

Nu eram de părerea fiului meu. Datorită ocupației sale, bătrînul era într-adevăr un om de o agerime neobișnuită. Musiacenko știuse el ce face cînd ne adusese aici să ne odihnim.

Piotr Petrovici lăsă cîntatul și zise cu o tristețe prefăcută:

— Dar cine mai are chef să cînte cu stomacul gol? — Se uita la noi cu o privire șireată. — Mîinile la spate, tovarăși! Gheronti Nikolaevi, ia să ne spuî, de cît timp ne odihnim aici? Nu-l așa ca trebuie să fie vreo oră? Da' tu, Litvinov, ce zici? Cam o oră și jumătate, nu?

— Ba eu cred, — se amestecă moșul, — că au trecut trei ceasuri bune de cînd ați venit.

— Și eu tot așa cred, — răspunse Musiacenko și se uită la ceas. — Am greșit cu cinci minute. Să mergem, tovarăși... Obișnu-iți-vă să vă dați seama întotdeauna de ora care este. În timpul operațiunilor nu vă veți putea conduce totdeauna după ceas, — ne spuse el mai tirziu, cînd căsuța pădurarului rămăsese de parte, în urmă.

Înapoi, furăm conduși de Evgheni care se străduia să ajungă să cunoască cele mai adînci taine ale meșteșugului de partizan.

Mergeam din nou în șir indian băgînd de seamă să nu trosnească vreascurile sub picioare. Cautam deasemenea să nu atingem crengile copacilor și tufișurile, căci crengile încovoiate puteau pune pe dușman pe urma cercetașilor, cum ne spuneam noi (Nu întrebuițam în combinat cuvîntul „partizan“.)

Noaptea era întunecoasă și, de data asta, Musiacenko și cu mine n-am putut controla cum se orienta Evgheni după stele. El ne conducea după busolă și trebuie să spun că într-un loc era cît pe aci să dam într-o mlaștină. Musiacenko îi veni în ajutor. Evgheni nu și făcu singe rău din cauza acestei întîmplări și propuse lui Musiacenko să se ocupe de instrucția specială de orientare a grupului de recunoaștere îndepărlată și a viitorului corp de comandanți al detașamentului.

În zori, am ajuns în stepa prin care trecuseram cu douăzeci și patru de ore mai înainte. Am găsit pînă și țărușul lui...

Institutul meu se întorsese de o săptămînă din evacuare și în laboratoarele de chimie se fabricau acum medicamente și explozibile de mare preț pentru front. Mă temeam să nu întîrziu.

În vremurile grele prin care treceam, trebuia, ca director, să dau exemplu de disciplină și punctualitate. Evgheni însă conducea detașamentul într-adins încet, avînd sarcina să ajunga la combinat chiar în momentul începerii zilei de lucru, pentru ca oamenii să nu aiba timp, nici să se odihnească, nici să mănînce.

În aceeași seară, întorcîndu-mă dela institut la cazarma detașamentului, am aflat că toți tovarășii ramaș-seră la posturi pînă la sfîrșitul schimbului și trecuseră examenul cu „excepțional“. Oameni care să se tîngue sau să se enerveze ușor n-au existat în „Detașamentul nostru cu misiune specială“.

— Se află totuși unul, — zise Ianukevici și culoarea ochilor lui cenuși se făcu plumburie. — Tot timpul cît ați bătut pădurile și cîmpiile, m-am ocupat îndeaproape de acest bălat care și-a luat asupra și construirea aparatului de radio recepție. Acesta nu-i un om, ci un pisălog, ca o ploaie de toamnă. Cînd e vorba să stea în post, nu vrea să stea, pentru că i s-a gaurit pisăarul; să mănînce nu poate, pentru că fieritura e afumată; soba cazarmii nu-i bună de nimic; nu trage; lemnele-s ude și îl doare ficatul...

Am hotărît să observăm cu atenție pe acest pisălog și toate se dovediră a fi așa cum spusese Ianukevici. Dacă se întîmpla să nu doarmă îndeajuns sau să primească o scrisoare mai tristă de acasă, îndată se posomora. Căuta pricină tovarășilor că rîd prea tare și îl împiedică să și concentreze atenția asupra receptorului.

Conducerea organizației de partid a combinatului ne ajută să ne descotorosim de el. I se dădu o însărcinare specială, care

facea cu neputință prezența lui în detașament. „Dragoste fără bucurie și despărțire fără durere”, spunea Vetlughin după plecarea lui.

Curînd, „detașamentul” suferi însă o pierdere simțitoare. Maria Ianukevici primi ordin să se prezinte la comisariatul militar al orașului. Fiind subchirurg militar, fu trimisă pe front. Această femeie mititică avea mult curaj și nu se temea de nimic. I se putea citi însă în ochi chinul care o frământa. Era îngrijorată din cauza bărbatului ei care era tuberculos. Cine avea să vadă de acum înainte de Viktor? Cine să-l silească să ia tiocol și să bea lapte cu miere?

Prețuiam foarte mult la Maria cunoașterea excepțională a limbii germane și am vrut deci să obțin imediat, prin comitetul orașenesc de partid, scutirea ei de mobilizare. A trebuit însă să renunț la această intenție din cauza indignării lui Viktor.

Întregul „detașament” conduse pe Maria la gară. Cu manta bine ajustată și cu căciula cu urechi pe cap, părea un adolescent. Cînd trenul porni și Maria sări pe scara vagonului, fu urînd căciula, Nadia Korotova, totdeauna liniștită, izbueni pe neașteptate într-un plîns cu suspine. Mi se părea și mie că mă despărț de cineva drag. Detașamentul devenise pentru noi o a doua familie. Ne-am întors dela gară într-o dispoziție care era departe de a fi veselă.

Numai pe fața lui Viktor Ianukevici se putea citi o liniște voită. Înțelegînd, desigur, cît îl costă această liniște, Evgheni îl luă de braț, îl privi în ochi și începu să-i vorbească cu însuflețire despre cîne și lucruri.

Aveam acum foarte rar prilejul să fiu în mijlocul familiei mele. Zilele mă le petreceam la institut, iar serile și nopțile mă îndeletniceam cu pregătirea detașamentului de partizani. „Stăpînul” casei noastre rămăsese acum Dax. Elena Ivanovna lucra la spital; Ghenea era tot timpul la cursul de șoferi.

Și iată că, într-o zi, mi se comunică că băiatul începuse să nu și mai vadă de școală. Drept să spun, această veste mă mîlîni întrucîtva, deoarece eram obișnuit să fiu mîndru de copiii mei.

Cunoscînd firea așezată a lui Ghenea, neobișnuită pentru vîrsta lui, îi spuseseam chiar de la început că s-a înfrînat detașamentul de partizani. Ar fi fost și cu neputință să-i ascund acest lucru. Educația copiilor noștri nu se făcea după „Domostroi”.¹⁾ Băiatul fusese trimis să urmeze cursurile de șoferi iar nopțile

¹⁾ Culegere de reguli de comportare și precepte casnice din sec. XVI. (N. red. rom.)

tocea la germană, Era firesc să se întrebe la ce i-ar putea folosi acest program istovitor.

Ghenea primise știrea formării detașamentului așa cum ar fi primit o fiecare din noi la șaisprezece ani. În primele zile el căuta să pună o anumită seriozitate în vorbă, imitându-ne pe noi, cei mari. Dar ochii lui, de aceeași culoare cenușie-albastră ca ai lui Jenea, sticleau, așa putea spune mai curînd ardeau de fericire, iar pe buzele lui strînse flutura un zimbet.

Ar fi fost și greu să i-o ascundem. Era abia în clasa a noua și deci trebuia să mai aștepte cel puțin un an pînă să poată intra în Armata Roșie. Iar într-un an, se putea întîmpla ca războiul să se sfîrșească!.. Și lată deodată vestea neașteptată că pleacă în munți ca partizan! Unde mai pu! că nu trebuia să se despartă nici de tata, nici de mama și nici de Jenea.

Jenea era pentru el întotdeauna modelul „unui om adevărat” și Ghenea îl imita în toate — și în felul de a vorbi și în felul de a se îmbrăca, îngrijit și cu oarecare eleganță. Chiar și păral și l netezea cu același gest cu care și-l netezea și Jenea. Voia să ajungă și el inginer constructor.

Ghenea avea „boala familiei Ignatov”, patima înnăscută pentru mecanică. La opt ani își „construise”, fără să ceară ajutorul curva, un avion care alerga prin odaie și se ridica cîteodată în zbor sus, spre tavan, spargînd abajurul lămpii și rupînd perdelele de tul. Ca să pun capăt acestei nenorociri, n-am grăbit să-i dăruiesc baiatului o mică garnitură de scule. Din ziua aceea și pînă în clipa plecării noastre înspre munți, Ghenea avusese tot timpul în camera lui un mic atelier de mecanică. Lîngă menghină, cu compasul în mînă, era veșnic ocupat să monteze sau să inventeze ceva.

La nouă ani, Ghenea se făcuse prieten la cataramă cu șoferii unui garaj vecin. De la școală venea întins la ei și statea, cu ceasurile, culcat pe spate sub mașini sau își făcea de lucru la vreun motor demontat. Se întorcea acasă murdar, plin de ulei, asculta cu răbdare mustrările severe ale mamei și, dar a doua zi era din nou la garaj...

La vîrsta de zece ani, a condus pentru întîia oară singur un automobil. Peste un an însă, pasiunea lui mai slăbi. Într-o zi îi spuse mamei: „Automobilul este ceva depășit. Dacă ar fi un tanc, atunci...” Cam în aceeași vreme începusem să observ că în biblioteca mea se petrecea ceva neobișnuit. Dispăreau și reapăreau cărți de îndrumare tehnică. În dulapul cu literatură științifică militară, în locul unei cărți de care aveam nevoie, găseam un roman de aventuri. L-am întrebat:

— Umbli prin cărțile mele?

Nu-mi amintesc ca Ghenea să fi mințit vreodată. Se înroșea tare, dar răspunse hotărît:

— Da, umblu. Nu-i voie ?

— Bineînțeles că da, dacă asta nu te împiedică să-ți vezi de școală.

Ghenea răspunse mirat :

— Lui Jenea, când era mic, i se zicea „băiatul cu cartea” și asta nu l-a împiedicat să fie un băiat foarte bun

Și așa era. Ca și Evgheni pe vremea lui, Ghenea fusese întotdeauna un elev strălucit. Acum însă, când toată lumea în țara noastră muncea din răsputeri, Ghenea trebuia să învețe încă și mai bine...

Acasă, am găsit numai pe Elena Ivanovna. Se întorsese chiar atunci dela spital și fața îi era obosită, dar, lucru curios, își recăpătase mersul ei tânăr, vioi și ușor. Nu voiam s-o mîhnesc cu veștile neplăcute despre Ghenea. O întrebai numai dacă nu știa unde era.

Elena Ivanovna rîse cu poftă.

— Prinde furtuna dacă poți. Mai ales dacă conduce un camion de cinci tone..

Ea îmi povesti că noaptea trecută, pe la ora trei, zărind lumină în odaia lui Ghenea, intrase și-l gasise în pat, cufundat în niște manuale de tancuri. Ea se supăraseră, bineînțeles, și-i spusese să stingă imediat lumina. Atunci Ghenea își desvălui măcară-si secretul :

— Numai să nu mă spui lui Jenea și tatii, te rog, că au să ridă de mine.. Nu visez decît la un singur lucru, la ceva foarte mare : să am tancul meu în detașament. Îmi dau seama că un tanc Armata Roșie tot n-are să ne dea. Și nici nu l-am lua. Ce fel de partizani am fi, dacă n-am fi singuri în stare să ne facem rost de un tanc ? Are să trebuiască deci să luăm de la nemți. De aceea vreau să cunosc pe degete fiecare șurub, fiecare manivelă a tancurilor nemțești, să le cunosc și să le deprind tot așa de bine ca și „emka”¹⁾ noastră. Înțelegi la ce mă gîndesc tot timpul ? Spune-mi acum, n-am dreptate ? Desigur că am ! Și tu-mi spui să mă culc. Nu-i vremea acum de dormit. Om dormi noi pe urmă... Lasă-mă, te rog, mamă, să mai citesc un ceas.

— Ce i-aș fi putut răspunde ? — încheie Elena Ivanovna.

Ce puteam să-i mai spun eu cînd am văzut-o cît era de mîndră de f.ul ei ? Puteam s-o mîhnesc ?..

Ghenea se întoarse tîrziu. Elena Ivanovna dormea.

— Care-ar fi azi, după părerea ta, sarcina cea mai de seamă a fiecăruia dintre comsomoliștii noștri ? — îl întrebai eu fără altă introducere.

---

¹⁾ Emka — M.K. — marcă de automobil. (N. red. rom.)

- Să lupte pînă la ultima picătură de sînge pentru eliberarea patriei și pentru victorie ! — răspunse Ghenea cu ochii strălucind de bucurie că mă vedea.

— Eu te întreb de îndatoririle comsomoliștilor din spatele frontului.

- Comsomoliștii din spatele frontului trebuie să lucreze din răsputeri în sectorul care li s-a încredințat.

— În sectorul tău, la școală, lucrezi prost, — am spus eu și chiar în aceeași clipă mi-a părut rău că spuseseam asta cu severitate.

Ghenea păli, apoi tot sîngele îi năvăli în obraji încă copilărești de rotunzi. Ochii lui, ca și ai lui Jenea, căpătau în clipele de mare tulburare o strălucire de oțel. Buzele i se strînseseră. Mai întîi nu spuse nimic, apoi rosti cu multă amărăciune :

— Credeam, tată, ca ma cunoști mai bine și că ai mai multă încredere în mine... Adevărat că nu m-am prea ținut de școală, dar pînă la examene mai sînt patru luni. Imi făcusem socoteala așa : două luni numai cu germana și studierea amănunțită a tuturor felurilor de motoare, iar în ultimele două am de o sută de ori timp să învăț pentru examene. Jenea s-a pregătit în două luni ca să intre direct în anul al doilea de institut .

— Atunci ne-am înțeles, — am spus eu, — hai să mănînci. Ghenea își lipi capul de umărul meu și, ca și atunci cînd era copil, mi se tîngui în șoaptă :

— . Și așa . din senin, ai putut crede că sînt un leneș... Ne-am privit în ochi. E mai ușor cîteodată să te înțelegi astfel decît prin cuvinte. Am văzut atunci intîia oară că Ghenea mă întrecuse în înălțime. Avea să fie tot atît de înalt și de svelt ca și Evgheni...

Peste patru luni, Ghenea mi-a adus triumfător certificatul de absolvire a cursului de șoferi.

— Dar cu școala cum stai ?

— Ieri am dat ultimul examen.

Nu mai adăugă că trecuse în clasa zecea. Asta se înțelegea de la sine. Nici mîndria, nici sentimentul datoriei nu i ar fi îngăduit să rămînă în urma celorlalți.

Nemții amenințau Crimeea. Pe vremea aceea, „Detașamentul nostru cu misiune specială” începu deodată să semene cu o unitate militară cu o disciplină strictă. Fiecare dintre noi simțeam că dușmanul era aproape. Fără să pierdem o clipă, trebuia să învățăm să lîntîmpinăm cu mai multă dîrzenie.

Institutul meu fabrica acum zi și noapte medicamente și explozibile pentru mine și grenade. Războiul pătrunsese și în combinat. Atelierele mecanice ale combinatului urmau să înceapă imediat fabricarea de aruncătoare de mine de 82 mm.

Nu era tocmai ușor să se pună urgent la punct procesul de fabricare a unei producții cu desăvârșire nouă și, pe deasupra, folosind pentru aceasta numai materialele disponibile.

Evgheni și Vetlughin rămăneau zile și nopți în atelier. Mă bucurase întoldeana marea și bărbăteasca prietenie care îi lega. Înfrățirea lor exterioară era foarte deosebită, dar, în zilele acelea de dibuire, pe fețele lor și, pînă și în timbrul vocii lor, se ivi o trăsătură comună. Privirea lui Evgheni era puțin mai rece, mai stăruitoare. Ochii lui Gherontî Nikolaevici, căprui și ușor bulbucăți, ardeau cu înfrigurare, iar întreaga lui făptură, de statură potrivită, bine făcută și foarte mobilă, arăta încordarea enormă în care trăia el tot timpul.

Și ei își atinseră în cele din urmă scopul. Primele modele fură gata. În zorn unei zile de primăvară timpurie, așa cum e de obicei primăvara în Kubanul nostru, Evgheni și Vetlughin plecară cu o comisiune pentru încercarea noului aruncător de mine.

Așteptam ca Evgheni să-mi telefoneze, dar în zadar... M-am gândit atunci că încercările nu reușiseră... M-am dus pe înserat la cazarma noastră. M-a întâmpinat Viktor Ianukevici.

— Ce se aude, Piotr Karpovici? Sa nu fi acceptat comisia modelul?

Și am stat așa cu Viktor, tăcuți amîndoi și cufundați în cititul ziarelor. N-aveam chef de vorbă. Noaptea, tîrziu de tot, Evgheni și Vetlughin sosiră în sfîrșit la cazarmă într-un camion de o tonă și jumătate.

— Jenea și cu mine am căzut la examen. Am căzut. Nu ne întrebați. Nu ne mai zgîndăriți rana proaspătă, — repetă el de cîteva ori, surescitat și rizînd cu poftă. Nu-și venise încă în fire după tot ceea ce se petrecuse și alerga prin odate.

M-am uitat la Jenea. Acesta îmi zîmbi numai din ochi.

— E adevărat, tată, că nereușita noastră a fost deplină. Ascultă ce mi s-a întîmplat. Pun aruncătorul în bătaie, iau o mină și-i dau drumul cu putere pe țeavă — nimic. Deodată, mina iese, zboară vreo doi metri și cade. Toți s-au dat speriați înlăturî, iar mie, de rușine, mi s-a făcut negru înaintea ochilor. Să fi scăpat ceva din vedere Gheroșa și cu mine? Să fi greșit, să fi încurcat ceva? Ne am apropiat amîndoi în fugă și am constatat că încărcasem aruncătorul cu o mină oarbă, de instrucție. Nu mi dau seama nici acum cum de s-a putut întîmpla una ca asta. Mai departe totul a mers strună. Minele au căzut unde trebuiau să cadă și aruncătorul a funcționat normal. Într-un cu-

vînt, comisia a declarat perfectă opera noastră. Vreau însă, tată, să ți mai spun și altceva. Cînd ne întorceam de la poligon acasă, ne-am gîndit că n-avem dreptul să fim un detașament de partizanii ca oricare altul, chiar dacă n-ar fi decît faptul că printre noi sînt alți ingineri. Ar trebui să devenim un detașament special de diversioniști mineri, care să arunce în aer trenuri, poduri, stăvile și depozite, care să mineze drumuri și să distrugă viaducte. Ce ai zice despre asta? Ce zici, Viktor? Dar tu, tată?

— Asta înseamnă, — răspunse Ianukevici, — că trebuie să ne apucăm iar de învățat, că altfel ce fel de mineri o să iasă din noi?

— Nu-mi mai recunosc tovarășul, — rîse Vetlughin. Cei-lalți ca ceilalți, dar tu ai fost întotdeauna bucuros să înveți.

— Hai, Jenea, să mergem la comitetul orașenesc, — am propus eu. — Fiindcă e vorba de un nou aspect al detașamentului nostru, ar trebui să căpătăm aprobarea conducerii comitetului orașenesc de partid.

.. În ultimele zile, la comitetul orașenesc, oamenii roiau toată ziua. Veneau aici funcționari inferiori de prim instanță, directori de întreprinderi, în care munca își schimbase brusc înălțimea. Toți se adresau secretarului cu tot felul de chestiuni ce trebuiau rezolvate.

Mark Apkarovici ținea tocmai atunci o consfătuire. În pauză, ne-a văzut, ne-a luat pe amîndoi de braț și ne-a dus într-o cameră-ruță în care nu era nici telefon, nici fotolii de piele.

— Spuneți despre ce i vorba, — zise el. — Desigur că e o treabă urgentă dacă ați venit amîndoi fără să vă chem.

Jenea își expuse în cîteva cuvinte propunerea. Mark Apkarovici se bătu cu palmele peste genunchi și exclamă cu un glas în care nu-ți puteai da seama dacă era ciudă sau satisfacție:

— Ce spuneam eu?... Sînteți oameni învățați. De aceea și detașamentul vostru trebuie să fie un detașament aparte, acționînd mai cu seamă științific. Asta e limpede, trebuie să deveniți numădecit plantatori de mine, dar astfel de plantatori, încît celelalte detașamente să aibă ce învăța de la voi.

Tăcu o clipă căutînd parcă să-și amintească ceva, apoi zise:

— Am să caut să vă fac rost de vreo două locuri la cursurile centrale de mineri de la Rostov. Alegeți pentru asta doi tovarăși dintre cei mai nimeriți pentru acest scop.

Stăturăm din nou, Jenea, Litvinov, Vetlughin, Ianukevici și cu mine toată noaptea la sediul apărării antiaeriene a combina-tului, „disecînd“ pe fiecare dintre membrii detașamentului nostru. Deodată, Jenea propuse:

— Să-l trimitem pe Kiricenکو.

— Ah! Nu mai spune, că mă sperii și plîng! — exclamă Vetlughin.

Am rîs cu toți. La prima vedere, Kiricenکو nu părea deloc să fie un băiat îndemînic și care să știe să se descurce, așa cum credeam noi că ar trebui să fie un mincr. Foarte mare de statură, cu umeri care puteau duce un pian, încet și neîndemînic, Kiricenکو semăna cu un urs. Era o fire închisă și tăcută. Cînd se întîmpla să vorbească, vorba îi era atît de tărăgănată, încît n-aveai răbdare să-l ascuți, iar vocea lui de bas tuna atît de tare, încît începeau să-ți vijie urechile. Numai ochii lui de un cenușiu deschis, ascunși sub sprîncene negre, luminați de o strălucire lăuntrică, blînzi și calmi ca ai unui copil, îi trădau sufletul. El nici nu știa să se supere.

— În primul rînd Kiricenکو este tehnician, specialist în aparate de precizie. — insistă Evgheni. — De pre-ci-zie! Nu-i asta o dovadă că are o deosebită îndemînare în mîni și o precizie a ochiului? În al doilea rînd, reflexele lui sînt de o repeziciune rară. Privești numai ce face la exercițiile de luptă corp la corp sau la minuirea armelor albe. Acțiunea e la el mai iute decît gîndul. În al treilea rînd, e un executant ca nimeni altul în detașament. În al patrulea...

— În al patrulea, — îl întrerupse Vetlughin, — cu basul lui explodează munele în mîni.

Jenea ne convinsese totuși și Kiricenکو fu trimis la Rostov să urmeze cursurile. De cîte ori nu i am mulțumit eu mai tîrziu în gînc lui Jenea pentru această alegere! Intors la detașament, Kiricenکو se dovedî un plantator de mine de neînlocuit. Avea pentru asta un simț înăscut; după ce cerceta locul, îl vedea că nu minează vreun drum, ci un tufiș oarecare. „Ce faci?! îl întrebau mirați tovarășii. Ce să caute nemții în tufișul ăsta?” Vocea lui Kiricenکو tuna cu blîndețe: „Lunetistul lor se așează sigur aici. N-are alt loc unde să se ascundă”. Și, ce-i drept, așa se întîmpla. A doua zi găseam în acel loc fișu de manta*verde-cenușie și frînturi dintr-o pușcă cu lunetă...

Al doilea pe care am hotărît să-l trimitem la cursurile de plantatori de mine a fost inginerul Eriomenکو, un tînar de vreo douăzeci și opt de ani, foarte sprinten și foarte îndemînic. Prețuiam cu toții în el un tovarăș minunat, și chiar un prieten. Poate că cea mai vie trăsătură a firii lui era prietenia pe care o arăta tuturor. În ochii lui albaștri și limpezi, fîccare citea, înainte de toate, un sentiment de dragoste. Iubea oamenii, își iubea munca, iubea viața, cu un sentiment egal și liniștit. A căzut luptînd în detașamentul nostru. Și acum chiar, cînd îmi amintesc de el, îmi apare imaginea unui lac albastru de munte, scaldat în razele soarelui. Tot atît de curat, de adînc și de limpede îi era sufletul.

Eriomenکو și Kiricenکو plecară așadar la Rostov. După el mai fură trimiși nouă oameni din detașament, dar nu la cursu-

rile dela Rostov, ci la cele regionale de la Krasnodar Restul detașamentului nostru cu misiune specială, toți pîna la unul, pîna și Elena Ivanovna și Ghenea, învățara meșteșugul de a mina de la căpitanul Grișin, plantator de mine vestiit în tot Kubanai, care ne fusese trimis de Comandamentul Armatei Roșii.

Trebuie să spunem că minunai mai pîdea acest căpitan Grișin. Lecțiile lui erau așteptate cu nerăbdare în întregul detașament. Mai cu seamă mă amuza Ghenea. La cursul lui Grișin, el manevra de fiecare dată astfel ca să șadă în aceeași bancă cu mine. Înainte de a începe lecția, el mă copleșea cu nenumărate întrebări despre tot felul de chestiuni tehnice. De la primele cuvinte ale lui Grișin, observam însă ca ochii lui Ghenea, ca și ochii unui copil care ascultă un basm fermecelor, erau larg deschiși și începeau să strălucească.

Cunoștințele noastre în ceea ce privește minarea au adus lo-loase reale. Cu mult înaintea plecării noastre în regiunea pre-muntoasă, Kiricenکو, Eriomenکو și cei nouă oameni care terminaseră cursurile regionale își găsiră întrebuintărea ca planta-tori de mine excelenți chiar în Krasnodar, unde fură puși să scoata încărcătura bombelor de aviație inamice neexplodate. În timpul acesta, incursiunile aviației fasciste asupra Krasnodarului și a împrejurimilor sporiră. Nemii aruncau bombe cu „surprize”, adică cu explozie întîrziată, cu mecanism de ceas, cu electroni și afele. Plantatorii noștri de mine aveau de lucru berechet.

În totul lecțiilor capitanul Grișin cu detașamentul nostru, ne sosi un oaspete neașteptat, fiul meu mijlociu, Valentin.

Ofițer într-o unitate de șoc, rănit greu de două ori în luptele de lingă Moscova și Rostov, ar fi trebuit de fapt să fie demobi-lizat. Dar el nu-și putea închipui că poate să trăiască în altă parte decît pe front și acum era în drum spre Crimeia unde erau în curs lupte crîncene.

Seara, Elena Ivanovna, transfigurată de bucurie maternă, îmi zise :

Diseară e sărbătoare pentru noi doi. Vor fi aici toți, Valen-tin, Evgheni și Ghenea...

Am stat pîna tîrziu după miezul nopții. Mă simțeam bine și o căldură plăcută îmi mîngîia sufletul. Dar nu pentru că pe fe-restrele deschise, odată cu mireasma de liliac, pătrundea o adiere caldă de vînt.. Mă uitam la Elena Ivanovna. Era plină de dui-oșie și de mîndrie de mamă. În fața ei ședeau cei trei fii ai ei, unul și unul. Și nici n-ai fi putut spune care dintre ei era mai bun...

Două săptămîni după aceea, îl petreccam pe Valentin, care pleca în Crimeia. Acolo erau lupte grele. Elena Ivanovna își luă

rămas bun de la fiul ei fără o lacrimă. Dar cînd privirile noastre se întîlniră, sună instinctiv nevoia să mă apropiu de ea și s-o iau de braț...

CAPITOLUL III

Minunat e Kubanul primăvara! Livezile înfloresc tumultuos cireșii în floare întrec în splendoare perii și caișii, dar pe toți îi întrece frumusețea merilor înfloriți.

Te urci pe un dîmb și-ți rotești ochii peste merii în floare și peste stanițele răspînd te prin verdeață... Deasupra stanițelor se ridică spre cer, ca niște sulife căzăcești, plopii piramidali. Departe, la orizont, se ridică primele șiruri ale munților Caucazului, învăluiți în ceața albăstrie. Totul tremură și freacă în mirajul după amiezii dogoritoare. Iarba lină a stepei răspîndește mireasma ei pătrunzătoare.

Sau pleci cu pușca prin bălțile Kubanului. Împrejur, pereți de trestie. E lin ște. Numai din cînd în cînd se aude chuar lîngă nău pescăritul unui peste și lișitul aripilor unei păsări care își ia zborul. Apoi tace iarăși totul..

Am umblat mult prin lume în viața mea. În tinerețe, am stat la Petersburg. Cît am fost deportat, am lucrat ca mecanic în Ural. M-am bătut cu albi pe Don. Cunosc Bielorusia, Ucraina, Siberia, Volga. Dar nimic nu mi-e mai drag decît Kubanul. De cînd atîrna asupra lui amenințarea, Kubanul mi se făcuse și mai drag. Pe lîngă asta mai era și primăvară. De unde vine sentimentul acesta de grijă față de natura care abia se înfirișează? Jenea îmi spunea cu tristețe:

— Uite ce primăvară!.. S-ar putea bare să lăsăm nemților Crimeia?...

Ședeam cu Evgheni în biroul lui de la combinat. Mă poftise să mă consulte cu privire la niște noi candidați pe care îi alesese pentru grupul clandestin de la combinat.

Grupul se recruta mai ales în vederea activității clandestine în combinat și cine altul decît Jenea, care era trup și suflet cu combinatul și cu colectivul acestuia, ar fi fost mai potrivit să organizeze grupul?

Jenea mă rugă apoi să țin cu grupul un „seminar de activitate clandestină“.

În ziua aceea, întregul nostru detașament cu misiune specială fusese trimis afară din oraș. Musiacenko dirija exercițiile de apreciere a distanței cu ochiul, cu ajutorul unei cutii de chibrituri sau al arătătorului.

Cazarma detașamentului fiind liberă, am convocat acolo grupul clandestin.

La intrare stătea planșonul în uniformă apărării antiaeriene. Zărindu-l pe Evgheni, el se ridică în picioare și, ducând mina la cască, raportă militarmente:

— Tovarășe comandant al apărării antiaeriene, la postul meu totul este în ordine.

— Kotrov e la postul lui ? — întrebă fiul meu.

— La post, Evgheni Petrovici.

Și, din iarba înaltă de sub ferestre, se ridică Kotrov.

— Stai, stai acolo, Vanea... Nu lăsa pe nimeni să se apropie de ferestre. Iar dumneata, tovarășe, — se adresează Evgheni planșonului, îndreapta-ți pe toți cei care vin să intre prin depozit.

Am intrat într-o cameră mare, unul din dormitoarele detașamentului. De-a lungul pereților erau așezate vreo douăzeci de paturi cu așternuturile strinse militarmente. În mijlocul camerei se afla o masă simplă, iar în jurul ei, pe scăunase, ședeau conducătorii grupelor clandestine.

Schimbam salutarile obișnuite. Discuțiile încetară și se făcu liniște. Jenea spuse câteva cuvinte drept introducere.

— Ei, tată, poftim, acumai rindul dumatiale.

— Domnilor... — începui eu.

Cel adunați acolo se uitară unli la alții, zîmbind nedumeriți.

— Da, domnilor ! — am continuat eu. — Nemții nu vă vor spune „tovarăși” sau „cetățeni”. Pentru ei, dacă nu vor avea nevoie de ajutorul vostru, veți fi „porcii de ruși” sau „domni”, dacă vor avea nevoie de ajutorul vostru. De aceea, cîtăva vreme nu vă mai adresați unul altuia cu „tovarășe” sau „cetățene”. Păstrați aceste cuvinte în inimă și întrebunțați atunci cînd vă adresați unui neamț sau cînd vorbiți unul cu altul, numai „domnule”...

Am vorbit destul de mult. La început m-am ocupat de legile esențiale ale mimetismului pe care trebuie să le respecte cei care lucrează în ilegalitate. În fond, repetam ceea ce discutasem cu Evgheni.

— Aspectul exterior al ilegalistului trebuie să fie șters, obișnuit, să nu bată la ochi, — le spuneam eu. — Totul într-însul trebuie să fie cît se poate mai simplu și mai banal. Un mic burghez de rînd, nu prea deștept, sperios și căruia îi e frică de autorități — iată idealul înfățișării ilegalistului de rînd. Celor care au/darul de a se transforma, li se poate întîmpla să aibă nevoie să-și schimbe cu totul înfățișarea. Aceasta-i o treabă grea. Trebuie să intri în noul personaj pe care îl reprezînți, să uiți cine ai fost ieri și să-ți inchipui că te-ai născut din nou și cu o înfățișare deasemenea cu totul nouă care, ieri încă, ți-era străină. Oricine lucrează în ilegalitate, fie că și a păstrat înfățișarea, fie că și-a schimbat o, trebuie să fie mereu cu ochii în patru. Chiar și atunci cînd rămîne singur în odaia lui : pereții

au și ei ochi și urechi. Chiar și în somn : orice cuvînt spus din întîmplare poate duce la un fiasco. Supravegheați-vă nu numai expresia feței, dar și glasul, mîinile, gesturile, mersul. Nu deveniți niciodată expansivi. Mai cu seamă cînd vă dați seama că sînteți provocați sau cînd sînteți de față la execuții sau la bat jocurile la care sînt supuși prietenii voștri. Fiți tari! Nici un gest, nici o privire care v-ar putea da de gol. Impasibilitatea, indiferența, sînt cel mai bun scut sub care vă veți pune la adăpost, de banuieți. În același timp, păstrați însă în loate și totdeauna simțul măsurii : în modul cum vă prezentați, cum vă purtați, în păreri, în activitatea conspirativă. Orice „șarjare“ cum spun actorii, orice exagerare într-o direcție sau în alta, poate fi fatală ..

Intr-un cuvînt, ceea ce le spuneam era abecedarul mișcării clandestine. Aduceam un șir de exemple din viața în ilegalitate pe care o dusesem alădată în Petersburg. Veni apoi vorba despre organizarea și tehnica muncii : întîlniri, parole, cifruri, locuințe conspirative.

Membrii organizației clandestine vor fi împărțiți pe grupe. Numai conducătorii de grupă se vor cunoaște între ei. ceilalți nu vor cunoaște decît pe cei cîțiva tovarăși cu care lucrează și, afară de aceștia, pe nimeni. Acest principiu nu trebuie considerat ca o manifestare de neîncredere din partea celor de la conducere. Este legea imuabilă a mișcării clandestine... Cînd va trebui să se ducă la o locuință conspirativă, omului nu i se va indica întotdeauna adresa exactă. I se va da o adresă intermediară, la nevoie poate două, chiar și trei. Drept parolă îi va servi o frază de recunoaștere, un detaliu de îmbrăcăminte, sau un obiect neînsemnat care va trebui mai întîi să fie înmînat la întîlnire.

Tocmai voiam să dau un exemplu potrivit, cînd Evgheni răsturnă pe masă dintr-un cornet de hîrtie o grămăjoară de ținte mici de tapițerie cu floarea lată.

— Iată chiar aici un mic obiect, — reluai eu, — hai să zicem țintisoara asta. Chiar ea poate servi de obiect de recunoaștere, dacă locul întîlnirii ar trebui să fie în piață, la vreun magazin de fierărie, sau la un atelier de tapițerie..

Mai stăturăm multă vreme de vorbă, lămurind detalii, sfătuindu-ne și discutînd.

În zorii zilei următoare am aflat că noaptea se întîmplase la combinat un accident. Printre victime era și organizatorul de partid al fabricii de ulei, inginerul Lîsenko, și inginerul Krotov. Răniții fuseseră transportați la spitalul orășenesc nr. 3. Directorul fabricii de butoaie Șlikov, viitorul conducător al grupului clandestin din combinat, care ieșise din atelier cu cîteva minute înaintea accidentului, scăpase ca prin minune...

Cercetările nu scoaseră nimic la iveală. Se presupunea că ar fi fost o diversiune la mijloc, dar vinovații nu fură descoperiți.

*
*
*

Îmi amintesc de o zi de arșiță.

Alergam de câteva ore prin oraș, cercetînd cum mergea confecționarea pistolarilor, scurtelor, manșilor și rucsacurilor de care avea nevoie detașamentul și încercînd să fac rost de podometri, de binocluri și de busole.

Parcă înadîns, toate mergeau pe dos în ziua aceea. Ni se reînzaseră binoclurile, scurtele nu erau gata, pistolarii prost tăl-puiți. Vrînd-nevrînd, trebuia să-i bat lași capul lui Mark Apkarovici. Am aflat de la el o veste neplăcută. În noaptea aceea fusese arestat la combinat tehnicianul Sviridov, acuzat de spionaj.

Îl cunoșteam pe Sviridov. Venise de câteva ori la Evgheni, pe cînd eram și eu acolo. Într-o seară, rămăsese chiar cu noi la masă. Era un tînăr slab și lîrav, sfîșos, frîcos și tăcut. Evgheni, care se arăta prietenos cu el, îl socotea drept un constructor destul de bun. Cu foarte puțin timp înainte, pe cînd alcauam detașamentul, ne adusesem aminte și de el, dar, pîrîndu-mi-se prea plapînd și prapadit, hotărîsem îndată că nici nu trebuie să-l mai discutăm candidatura.

Și deodată vestea că Sviridov e spion german!..

La început n-am vrut să cred.

Dar Mark Apkarovici mi-a spus că arestatul mărturisise chiar de la primul interogator. I-ar fi fost greu să tagăduiască. Documentele care fuseseră găsite la percheziție nu mai lăsau nici o îndoială. La interogator ieșise la iveală că și tehnicianul Șustenko, alt lucrător de la combinat, fusese în legătură cu Sviridov în ce privește acțiunea lui de spionaj. Acesta însă apucase s-o steargă și acuma era urmarit.

Am pornit spre casă. Întîmplarea cu Sviridov nu mi ieșea din cap. Nu mi puteam ierta miopia cu nici un chip, mie, dragă doamne, vechi ilegalist. Cine știe? Poate să fi trecut și noi cu vederea, Evgheni și cu mine, pe altmenea din detașament. Sau, poate încă și mai rău, să se găsească printre viitorii oameni ai grupului clandestin un alt Sviridov. Mi se perindau mereu prin minte tovarășii din detașamentul nostru și din grupul clandestin.

În antrea mă întîmpină nevasla-mea.

— Ai un musafir, șopti Elena Ivanovna. — Un oarecare Timošenko, Piotr Tihonovici... poate Trofimovici, că n-am deslușit prea bine. Stă aici de o oră. Îl cunoști? — Nu? Nici eu. Dar el, după cite spune, ne cunoaște de minune. Și pe tine, și pe mine, și pe Jenea... Fii cu băgare de seamă cu el. — Și Elena

Ivanovna îmi arăta din ochi ușa. — Nu-mi place moșul ăsta. Are ceva ciudat...

Intrai în unoul meu. Un bătrîn se ridică încet dintr-un fotoliu. Purta o haină cenușie uzată. În mînă ținea un baston. Mișcările lui erau încete, lipsite de vlagă, bătrinești. Părul alb îi cădea pe frunte. Bătrînul pareă trecut de șizeci de ani.

Cu ce v-aș putea fi de folos ?

Musafirul se recomandă și, observînd se vede că numele lui nu mi spunea nimic, își relua obosit locul în fotoliu și mă întrebă zîmbînd :

Nu mă recunoști, Piotr Karpovici ?

Vocea înăbușită și joasă mi era cu desăvîrșire necunoscută. Mă uitai cu atenție la fața lui și abia atunci recunoscul în bătrîn pe Ivan Semionovici Popov, un tînăr și talentat inginer, prieten de-al lui Evgheni. Această prietenie îl ajutase să intre în grupul clandestin. Eram încîntat de felul cum se transformase.

Ne înteresesem cu Ivan Semionovici că, în cazul ocupării Krasnodarului de către nemți, el se va da drept inginer, venit nu dintr-un Kazan la niște rude din Krasnodar pe care nu le-a găsit, deoarece s-au evacuat între timp, așa că el a rămas în oraș, singur și fără cunoștințe.

Peste cîteva zile au venit pe la mine încă doi „bătrîni“ de aceștia.

N-aș putea spune cauza izbucnirii printre membrii grupului nostru clandestin a acestei ciudate „epidemii senile“. Poate să fi vorbit la „seminarul meu de ilegalitate“, fara sa fi vrut, mai pe larg despre cum se grumează bătrîni, sau poate că aceasta transformare să le fi fost cea mai ușoară și mai simplă. Pe unul din acești bătrîni l-am demascat îndată, făcîndu-l să redevină tînăr. Celălalt se dovedi că avea un talent desăvîrșit de a se transforma în bătrîn. Deși deghizarea lui era mai puțin reușită decît a lui Ivan Semionovici, Evgheni, care trecuse din întîmplare, pe la noi, a vorbit cu el vreo cinci minute, ca și cum ar fi fost un străin. Iar cînd, îndemnat de mine, „bătrînul“ îi întinse afurisita de țintă cu floarea iată, pe fața lui Jenea se ivi o nedumerire atît de mare, încît am izbucnit cu toții în hohote de ris.

CAPITOLUL IV

Situația pe front era mereu îngrijorătoare. Nemții înaintau intruna.

Unitatea de artilerie concentrată la cominat plecă pe front. Comandantul îi trimîtea în dar lui Evgheni o armă cu luncă. Să l fi văzut în clipa aceea pe locotenentul Ermizîn ! El ridică

pușca deasupra capului și, cu vocea lui adâncă și puternică, ca de orgă, spuse:

— De acum încolo, lucrul o să meargă strună! Vezi numai Evgheni Petrovici, de-mi rezervă destule ore pentru exercițiile de tragere. Fii sigur că tot detașamentul cu însărcinare specială va ajunge să tragă tot atât de bine ca și noi la școala de tragere. Pe toți ți-i fac trăgători de elită.

Să ajungă „toți” trăgători de elită, se înțelege, nu era cu putință. Am ales pe cei mai buni trăgători și Ermizin a început să-i învețe. Mic, îndesat, cu o înălțare flegmatică, locotenentul era un artist în meseria lui și știa să scoată trăgători după chipul și asemănarea lui. Cu cât se pasiona Ermizin mai mult pentru munca lui, cu atât fața lui era mai liniștită și mai gravă. Într-una din zile se uită țintă cu ochii lui cenușii la Jenea și zise:

— Evgheni Petrovici, dumneata faci o mare greșală.

— Ce fel de greșală? — îl întrebă zîmbind Jenea

— De ce să fii inginer constructor când natura însăși te-a menit să fii pușcaș-lunetist?

Îmi aduc aminte de Ermizin cu recunoștință adâncă. Mulțumită stăruințelor lui, detașamentul nostru nu i-au lipsit niciodată pușcași-lunetiști. Cum am mai spus, Nadia Korotova nu se mai despărțea de arma ei cu lunetă, atunci când mergea în vreo misiune.

În detașament apărură pistoale automate, și rusești și nemțești. Toată „echipa” noastră, pînă la unul, învăță să tragă cu ele. Ermizin ne învăță să le desfăcem și să le montăm la loc, tot el ne arătă cu cât erau mai bune armele rusești decît cele nemțești. Automatele noastre aveau încărcătoare cu un număr mai mare de cartușe, iar puștile aveau o tragere mai lungă.

Pe vremea aceea știam cu toții, pînă și infirmierele noastre și Elena Ivanovna, să tragem cu pistolul automat și cu mitraliera și chiar cu aruncătorul de mine și cu tunul. Nu știu pentru ce anume, dar femeile arătau o predilecție deosebită pentru mitralieră. Dacă ar fi fost după ele, nici n-ar fi părăsit poligonul.

Deocamdată însă, nu aveam destule arme de foc pentru tot detașamentul. În legătură cu aceasta, îmi amintesc de o idee strălucită care mi-a trecut prin cap într-o noapte și pe care i-am împărtășit-o lui Evgheni, trezindu-l din somn. Mă gîndisem să întrebuițăm pentru armele vechi sistem Berdan cu țeava lisă cu care era înarmat corpul de pază al combinatului, așa-numitele cartușe „jigan”. Când cartușele au fost gata, maestrul nostru Ermizin le-a încercat. Ele străbăteau la 200 metri o scîndurică verde de un țol și jumătate. Ermizin bătu scîndurica așa cum ar fi bătut pe umăr pe cineva de care ar fi fost mulțumit și zise:

— Bun! Asta înseamnă că „jiganele” merg perfect.

Îmi amintesc acum de vremea aceea și mă cuprinde uimirea când mă gîndesc la nemărginita putere sufletească pe care au găsit-o în ei oamenii sovietici, atunci când o primejdie de moarte atîrna asupra patriei noastre ! Jenea și prietenii lui cei mai apropiați munceau cîte douăzeci de ore pe zi. Aceștia aveau sa alcătuiască viitorul nostru corp de comandanți.

Studiam literatura militară și, în chip foarte amănunțit, aceea a războaielor de partizani din trecut.

În afară de asta, am mai citit o mulțime de cărți de vînătoare și de sport și o mulțime de reviste, făcînd din ele nenumărate extrase.

Corpul nostru de comandanți se ocupa, încă de pe vremea când eram la Krasnodar, cu elaborarea tacticei ofensive împotriva inamicului, de care voi vorbi mai departe, ilustrînd-o cu exemple din operațiile noastre militare. Această tactică ofensivă, ca și tactica defensivă de care ne-am folosit, ne-a adus cele mai strălucite rezultate. Pierderile detașamentului nostru în morți și răniți au fost mult mai mici decît pierderile altor detașamente de partizani care operau în vecinătatea noastră.

În sfîrșit, aproape întregul corp de comandanți făcea pregătire cu grupul de recunoaștere îndepărtată. Cite n-am învățat noi aici ! Busola ajunsese pentru noi un obiect tot atît de obișnuit ca și ceasul de buzunar. Ajunserăm să cunoaștem numele a peste două sute de stele și constelații, precum și orele la care răsăreau și apuneau noaptea pe cer. Învătasem să cunoaștem după coaja unui copac dacă vreun om șezuse sub el, rezemîndu-se. Frunzele de măcieș, dacă aveau dosul mat, ușor îndolt, parcă ar fi fost mișcate de vînt, erau pentru noi o carte de vizită lăsată de cineva care trecuse nu demult pe acolo.

Piotr Petrovici Musiacenko, care ținea „seminarul de pădure” și conducea grupul de recunoaștere îndepărtată, își dădea însă foarte bine seama că nu numai noi vom fi aceia care vom urmări inamicul, dar că și el ne va urmări pe noi. În spatele frontului, la nemți, vom avea cîteva sute de inamici de fiecare partizan. De aceea, învățam să ștergem cu deosebită grijă urmele noastre.

Musiacenko ne spuse într-o zi că vom trece noaptea la stud. ul unui „nou obiect”.

Ținut de treburi la institutul meu, întîrziisem puțin. Am intrat ca de obicei la statul major al apărării antiaeriene, unde tovarășii ședeau ca întotdeauna împrejurul mesei ale cărei zgîrrieturi și pete de cerneală îmi erau toate cunoscute pînă în cele mai mici amănunte. Îi cunoșteam pe fiecare așa cum cunoșteam pe fiii mei. Știam pînă și alunița pe care o aveau unul pe față, de care ochi era spanchiu Litvinov și cit de serios era Vellu-

ghin, cînd își încrunta sprîncenele înainte de a „da drumul” bancului său obișnuit.

Și, iată că acest Vetlughin, Gheronti Nikolaevici, se uită pătrunzător la mine și, în loc să mi spună bunaziua, scoase un orăcait dezgustător.

— Cuac, cuac !

„N are nici un haz !” m-am gîndit eu, dar bineînțeles nu m-am supărat și m-am așezat la locul meu obișnuit. Musiacenکو mi a făcut semn cu capul, s-a uitat la Vetlughin și a orăcăit și el. Orăcăia ca o broască plină de sine care își înch pune că ar fi buricul pămîntului. Am înțeles că acesta era „obiectul nou” de studiu și m-am silit sa-mi ascund zîmbetul involuntar.

— Piotr Karpovici, încearcă, te rog, și dumneata.

Ce puteam să fac ? Cînd eram băiețandru, încercam și eu să asmut broaște. Mi am plecat ochi, în jos ca să nu dau de privirea ilalului meu și am început și eu sa orăcăiesc.

— Nu, Piotr Karpovici, nu-i bine ! — zise Musiacenکو, făcînd un semn de dezaprobare cu miinile. — Cînd are să auda o asemenea broască, neamțul are să traga îndată în ea cu automatul. Trebuie să orăcăiești mai subțire și mai prelung „cu-a-c”. Țineți însă minte, tovarăși, că broasca orăcăiește așa numai seara, în ajunul zilelor caldoroase și frumoase. Dimineața, orăcăitul e strident și mai sacadat „cu-a”, „cu-a”.

După aceasta, am învățat să imităm cîrîitul ascuțit al gaiței, țîrîitul greierului, grohăitul mistrețului — toate sunetele padurii și ale stopei, care aveau să ne servească în viitor drept semnale de luptă.

Toi Piotr Petrovici ne a vorbit despre potecile mistreților care ne vor ajuta să găsim în munți apă de băut și despre cum se poate vedea după urmele de copite dacă sînt sau nu oameni în apropiere. urma proaspătă spune că mistrețul a umblat chiar în ziua aceea pe carare, fără să se uite în urmă...

*
* * *

Prîmăvara, Maria Ianukevici se întoarse de pe front. Slăbise de tot. Pe fața-i mică și vioasă, ochii, plini de ură și severitate, așa cum îi stau bine unui ostaș, păreau imenși. O întîmpinaram cu o bucurie îndoită. Ne părea bine că ni se întorsese un tovarăș și ne bucuram și pentru Viktor, bărbatul ei.

Seara, în cazarmă, Maria ne povesti, fără prea multe amănunțe, de ce fusese trimisă la vatră.

În timpul unei lupte în Crimeia, noaptea, Maria pansa în linia întâia un marinar. Cînd faci o treală ca asta, nu mai ai cînd te uita împrejur. Deodată, marinarul se smulse de lingă

ea, se ridică în picioare făcînd cu trupul lui pavăză Mariei și, strigînd ceva care nu se putea înțelege în zgomotul infernal al luptei, aruncă o grenadă. Numai atunci cînd căzu și explodă grenada, Maria își dădu seama că ea și marinarul rănit erau încercuiți de inamic.

Acoperîndu-și retragerea cu grenade, cînd căzînd, cînd ridicîndu-se, ei se tirîră pînă la mal. Mai departe nu mai aveau unde se retrage. Marinarului i se sleiseră cu totul puterile. Maria îl tirî după niște pietroaie.

Culcați după pietroaie, ei auzeau cum umblau nemții pe locul unde încetase lupta.

— Ei, ce ne facem acum? — zise printre dinți marinarul.
— Sau crezi cumva că poți lungi noaptea să țină o mie și una de ore?

— Acuși se face ziua, — răspunse Maria, luptînd cu o slăbiciune pe care nu și-o putea explica.

— Și la ce cracu' stai aici cu mine? Grenade nu mai avem, ca să ne putem arunca în aer. Tiraște-mă...

Unde era să l mai tîrască? Doar în mare, se gîndi Maria și, pe loc simți cum îl reveneau calmul și stăpînirea de sine. Abia acum pricepu ea că se afla pe malul strîmtorii. De cealaltă parte a strîmtorii, la vreo șapte kilometri, se întindea malul Kubanului natal.

Se tirî multă vreme, culîndu-și genunchii și palmele, pînă găsi două scînduri potrivite. Aduse cu greutate scîndurile cu ea în fața ranitului și le dadu drumul pe apă. Il scoase cureaua și legă cele două scînduri. Apoi tirî ranitul pe ele.

— Știi să înoți? — o întrebă el. — Tare ești mică: un pui l...

— Ține-te cu o mină de plută, iar cu cealaltă apucă-mă de guler, — îi răspunse Maria.

— Păi, asta-i plută? — o îngînă marinarul, scrișnind din dinți din cauza durerii, — zi-i mai bine crucșător.

Apa era ca gheața. Valurile o izbeau pe Maria în ochi, iar de frig i se încheștau dinții.

— Arată-mi încotro să înot. Unde vine răsăritul?

— Ține-o așa. Spre sud-vest, domnișoară.

— Lasă că ne socotim noi pe urmă pentru asta, numai să ne putem ține pe apă pînă la malul celalalt, — zise Maria.

Marinarul o scutură de guler.

— De plută pînă acolo, izbutim noi să plutim. Am să-ți spun niște vorbe că are să-ți piară pofta să te îneci.

Cîtă vreme înotase și cum înotase, nu și mai aducea aminte Maria. Uneori i se întuneca înaintea ochilor, îi amorțeau de frig picioarele și se simțea atît de slăbită, încît nici nu i mai venea să lupte împotriva oboselii.

Maria se trezi pe o targă.

— Nu fă economie de votcă. Toarnă-i în gură, în gură!
— tună alături o voce cunoscută — Toarnă în ea, nu în mine
Mă întreb, de unde atîta putere într-un pui ca ăsta?... Nu mai
știam ce să-i mai spun, ca s-o îmbărbălez... Dar ea înota în-
truna...

Maria zăcu în spital peste o lună, bolnavă de pneumonie.
Fusese și rănită. Comisia medicală îi pusese pe livretul militar
stampila „Scos din evidență”.

Maria ne asigura însă că se simțea cum nu se poate mai bine.
A doua zi după ce se întoarse, își reluă lucrul obișnuit la com-
binat. Era telefonistă. Zua era de serviciu la centrala telefonică
a combinatului, iar noaptea își urma pregătirea la detașamentul
nostru cu misiune specială.

În timpul acesta, Evgheni, Musacenko și cu mine — Musia-
cenko fusese numit de comitetul orașenesc de partid locțiitorul
meu la comanda detașamentului — hotărîrăm ca toți viitorii par-
tizani să-și revizuiască cunoștințele militare, fiecare în speciali-
tatea lui. Tuturor infirmierelor noastre le-am propus să urmeze
cursurile de gradul întâi și al doilea ale Societății Ruse a Crucii
Roșii.

Maria nici nu voi să audă de așa ceva. În primul rînd era
fелеc militar, deci mai mare în grad decît o simplă infirmieră;
în al doilea, nu mai voia să vada în ochi nici filon, nici vata.
A treia pricină era o anumită stampilă de pe livretul ei...

Mă uitai la ea și mă gîndii că marinarii pe care îi salvase
o fi avînd acum desigur ce povesti. Cu siguranță că nu dusesese
lipsă de răspunsuri potrivite la cuvintele lui de „îmbărbălare”.

Evgheni, care o ascultă pînă la sfîrșit, îi zise, zîmbind cu
blîndețe:

— Bine, n-ai să te duci la cursurile Crucii Roșii. Dar spu-
ne-mi te rog și mie cum să explicăm noi Nadiei Korotova că
facem o excepție pentru tine. M-e teamă ca nu cumva Nadia și
celelalte infirmiere să nu se simtă jignite..

Maria se înfurie. Ținea foarte mult la Nadia. Ea îi răspunse
lui Evgheni cu ochii scăpărînd de minie.

— Știi întotdeauna să întorci lucrurile așa ca să iasă cum
vrei tu. Bine! Am să mă duc la cursuri!

Da, Evgheni știa să obțină ceea ce voia. Și tocmai din cauza
asta micul nostru grup de cincizeci și opt de oameni se dovedi
să fie la spatele frontului inamic o unitate de luptă de care, vrînd-
nevrînd, inamicul era silit să țină seama.

...Nemții înaintau spre Rostov. Ne întruneam la comandamen-
tul apărării antiaeriene mai în fiecare noapte și cercetăm cît
de departe ajunsesem cu pregătirile noastre. Făcuserăm noi
oare tot ce trebuia?

Erau și unele lipsuri. Am descoperit, de pildă, că nu toți viitorii noștri partizani urmaseră cursul de prim-ajutor; și doar eu eram să fim însoțiți numaidecât de infirmiere în toate operațiunile noastre.. Am descoperit apoi că nu fuseseră confecționate brancarde și am început să le facem, în grabă, din doc gros din care aveam o rezervă îndestulătoare.

Am lăsat totuși să treacă o greșeală care a și rămas ireparabilă. Uitasem să prevedem un dentist. În munți, pe vreme urtă și umedă, unii din noi porneau la luptă și în recunoaștere cu dureri de dinți îngrozitoare.

Elena Ivanovna reuși, cu ajutorul Mariel Ianukevici și al Nadiei Korotova, să facă rost de un bogat asortiment de instrumente și să strângă o rezervă însemnată de medicamente și pansamente. Ea parcă presimțea că va avea de deservit nu numai detașamentul ei, dar și toate detașamentele de partizani vecine și, pe lângă asta, și stanițele...

Munca cea mai mare și cele mai multe griji căzură, în ultimele săptămâni dinaintea plecării noastre, pe umerii lui Musiacenko și pe ai mei. Musiacenko era locțiitorul meu, însărcinat cu aprovizionarea. Era o mare răspundere să aprovizionezi cu alimente, îmbrăcăminte, arme, instrumente și muniții, cincizeci și opt de oameni, pentru un timp neprevăzut, dar care avea să fie, fără îndoială, destul de lung.

Trebuie să spun, deschis că n-am fi dus la capăt această însărcinare, dacă n-am fi avut ajutorul călduros și din toată inima al conducerii comitetului orășenesc de partid. Mark Apkarovici se îngrijea de toate nevoile noastre, iar Kuzmina, secretara secției de cadre a comitetului orășenesc, ne făcu rost de douăsprezece șei căzăcești și de o mare cantitate de piele pentru cizme. Dar cea care ne-a arătat o grijă cu adevărat părintească a fost Golovinskaia, prima secretară a comitetului de partid al raionului Stalin.

Golovinskaia, o femeie mărunțică și departe de a avea o constituție robustă, s-a purtat asemenea unui luptător curajos în timpul atacului și n-a părăsit o clipă postul ei în ultimele zile înainte de intrarea nemților în Krasnodar.

Cearcăne adinci umbreau fața ei fină și chinuită de griji. Cîteodată, simțind că i se stinge vocea de oboseală, bea repede un pahar cu apă și apoi asculta tot atît de încordată nesfîrșitele rugămînti ale lui Musiacenko și ale mele. N-am văzut niciodată la ea gestul caracteristic pe care îl fac de obicei femeile oboșite, atingîndu și templele cu degetele și n-am auzit-o niciodată oftînd sau cît de cît ridicînd glasul...

Avea copii, dintre care cel mai mic abia începuse să umble, dar ea găsi de-abia în ultima seară, cu zece sau douăsprezece ore înaintea sosirii inamicului, o clipă liberă ca să-i evacueze

din Krasnodar. Ea însăși plecă pe jos, alăturându-se, împreună cu Popov, ultimelor unități ale Armatei Roșii care se retrăgeau luptând.

Vorbeam întruna de Gctovinskaia în detașamentul nostru. Ei îi datoram în mare măsură succesele noastre militare, deoarece datorită energiei de care dăduse dovadă dobândiserăm multe din rezervele noastre și nu mai aveam nevoie acum să ne cheltuim puterile și timpul ca să ne îngrijim de piinea cea de toate zilele.

Ar fi fost cu neputință chiar numai să înșiri rezervele noastre de hrană. Aveam tot felul de grăsimi și de conserve, crupe, făină și chiar butorișe de ierle tescute. Ierle fuseseră puse deoparte pentru tâmpi din Krasnodar, dar, la evacuarea orașului, Popov dispusese să ne fie date nouă. Mai duceam cu noi sucuri de fructe, extrase concentrate în tablete și vitamine. Elena Ivanovna se temea ca nu cumva să izbucnească scorbutul în detașament din cauza grelelor condiții de viață care ne așteptau. Mai târziu, Elena Ivanovna avu într-adevar mult de furcă cu scorbutul dar nu la noi, ci la detașamentele vecine, ai căror partizani aveau de suferit din cauza acestei boli.

Nu era însă destul că prevăzusem nevoile detașamentului, trebuia să ne îngrijim de pe acum și de nevoile locuitorilor stațiilor din apropierea taberei noastre. Odată cu venirea dușmanului, banii aveau să și piarda valoarea. Cu ce-am fi putut noi să plătim, să zicem, furajul cazacilor din apropiere? Cu ce fel de bani? Am luat așadar cu noi pentru schimb, săpun, gaz, păcură, cule...

Dar iată că am uitat ceea ce-l mai de seamă în viața de campanie: tutunul... Pricina era că nu fumam nici Evgheni, nici Musiacenko și nici eu. Și ce greu ne-a fost să ne procurăm mai târziu blestematul acesta de tutun care ne ieșise din minte!

Stringerea de provizii și păstrarea lor vreme îndelungată sînt două lucruri deosebite. Cum pot fi ferite de umezeala, de pildă trotilul, zahărul, sarea?... Nimeni nu clădise pentru noi magazii în munți, așa că trebuia să avem grijă ca toate să fie bine ambalate. Însă nu umezeala era lucrul cel mai grav. Chestiunea cea mai grea era cum să ascundem de nemți comorile noastre.

Popov mi a comunicat locul de destinație precis al detașamentului nostru — „cota 521“. Cinci dintre noi au plecat așadar cu automeciul acolo, în căutare de ascunzători pentru bazele noastre de aprovizionare. Să pierzi, în spatele frontului inamic, rezervele de muniții și echipament, precum și acelea de hrană, ar fi însemnat să sapi întregul detașament unei morți chinătoare. De aceea, locurile pentru baze erau alese numai de oameni pentru care îmi paneam și capul și pe care nici o caznă

nu i-ar fi făcut să dezvăluie dușmanului unde anume se găseau ascunse comorile noastre.

Evgheni, Vetlughin, Musiacenko, Ghenea și cu mine am încărcat noapți de a rîndul camionul nostru. Ghenea ne ducea apoi pe toți în ținutul de la poalele munților. Am săpat acolo gropi, în care am clădit cu meșteșug toate aceste comori, le-am acoperit cu pămînt, pe care l am bătătorit și am pus pe deasupra brazde, ba în unele locuri am și sădit tufe de mîcieș.

Gheronti Nikolacvici Vetlughin era foarte ager și avea un spirit analitic foarte dezvoltat. El știa să determine dinainte semnele exterioare care ar putea da nemților ideea să caute bazele tocmai acolo unde se găseau. Îmi amintesc cum într un rînd, săpasem pe jumătate o groapă, cînd deodată Vetlughin ne opri :

— Nu merge. Locu i minunat pentru parcat automobile și-i un peisaj foarte frumos. Și nu numai atîta. Alături mai este și o ripă cu margini care dovedesc că terenul e uscat și nisipos. Orice frunzăș neamț, chiar dacă n ar fi unul prea deștept, are să caute aici magazinul nostru universal.

De mult curgera sudura și sîroale de pe noi, dar fără să ne supărăm pe Vetlughin, am început să astupăm groapa la loc.

Nu degeaba poreclise Vetlughin bazele noastre „magazine universale”. Aproximaserăm toate bazele astfel, încît, chiar dacă nemții ar fi pus mîna pe trei sferturi din baze, lăsîndu ne numai un sfert, tot am fi putut rezista destul de multă vreme. Fiecare bază cuprîndea un asortiment complet, alcătuit din toate cele trebuincioase partizanilor.

Cu toate acestea, nemții au descoperit una din ascunzătorile noastre. Nici pînă azi nu știu cum i-au dat de urmă. Plantatorii noștri de mine aruncau întruna în aer drumurile. Garnizoanele nemțești au rămas cîtăva vreme lipsite de provizii, așa că nemții, după ce au mîncat tot ce găsiseră în stănițele din regiunea munților Caucazului, cum mîncea omizile frunzișul, au început să caute „comorile partizanilor”.

Dar iată că s-a întîmplat ceva, în care nimeni din noi nu voise să creadă pînă în ultima clipă. În ziua de douăzeci și șapte iulie, se transmise la radio comunicatul care anunța că trupele noastre au părăsit Novocerkassk și Rostovul pe-Don. Nemții năvăleau în vastele întinderi ale Kubanului.

Detășamentul nostru de partizani era pînă în cele mai mici amănunte gata de luptă. Pînă în primele zile ale lui august însă, niciunul din oamenii detașamentului nostru, cu excepția

comandamentului, nu ştia că peste câteva zile va deveni partizan. Ei nu ştiau nimic nici atunci când primiră la locurile unde lucrau ordine de chemare, prin care erau repartizaţi la diferite unităţi ale Armatei Roşii din Novorossiisk. Aceste ordine de chemare fuseseră dictate de mine unui furier al comisariatului militar al oraşului.

Familiiile partizanilor noştri căpătară toate adevărurile de care era nevoie pentru a putea primi ajutoare ca familii de soldaţi ai Armatei Roşii, cu toate că asta era mai mult o precauţie pentru a putea păstra secretul detaşamentului nostru.

Dar, afară de aceste adevăruri, încă procurasem o mulţime de documente, pe care nu le înmînasem şi nici chiar nu le arătasem cuiva, pînă la ieşirea noastră din oraş. Acestea erau actele noastre de identitate de care aveam nevoie pentru timpul cînd ne vom găsi în spatele frontului. Eu figuram ca şeful unui detaşament de cercetări geologice care lucra la schiţele planurilor pentru construirea unei fabrici de cherestea în munţi. Evgheni era inginerul şef, Musiacenko — directorul comerţului al şantierului fabricii şi aşa mai departe, fiecare după gradul şi funcţia lui.

*

*   *

Ultimele zile trecură ca în vis, cu toate că nici Evgheni şi nici eu nu dormiseram de mai bine de trei zile şi trei nopţi. Asupra noastră se abătura pe neaşteptate tot felul de nenorociri personale. De cînd plecase în Crimeia, nu mai promisem nici o veste de la Valentin. Mai era oare în viaţă zvăpăiatul acela? Azi-mîine, plecăm spre munţi şi acolo nu ne mai putem aştepta să primim scrisori... Mura, nevasta lui Evgheni, s-a îmbolnavit. Starea ei era atît de gravă, încît nici nu putea fi vorba de plecarea ei cu detaşamentul. Noaptea, pe furis, cu amărăciune în suflet, am scos-o din casa părintească, împreună cu Innocika, adormită şi le-am dus, într-un automobil închis, în celălalt capăt al oraşului. Aici, la o rudă îndepărtată, Mura şi fetiţa trebuiau să rămînă pînă la reîntoarcerea noastră, pînă la victorie. Evgheni, schimbat la faţă, strinse la piept pentru ultima oară copilul lui adormit şi ieşi în fugă din casă..

În sfîrşit s-a întîmplat ceva la care nu mă putusem aştepta: o răzbişă şi pe Elena Ivanovna, care pînă atunci se ţinuse bine. În ajun, alerga încă plină de energie prin oraş, căutînd să şi procure cele de trebuinţă pentru răniţii ei şi era cea mai activă la evacuarea spitalului la care lucra. Spitalul plecă. Parcă i s-ar fi dus o parte din suflet. Niciodată pînă atunci nu-i văzusem atîta durere în ochi.

— Ce ai? — am încercat eu, s-o descos.

Ea zîmbea cu bărbăție și dădea din cap.

— Nimic...

Multă vreme după aceea, cînd ajunsesem în munți, Elena Ivanovna își deschise inima față de Evgheni și de mine. Intrase în vorbă în ziua evacuării cu un rănit. Acesta o întrebă: „Doctore, numele dumitale de familie nu-i Ignatov? În Crimeea am avut și eu un comandant cu numele acesta, unul Valentin Ignatov. Am fost rănit de o schijă a minei care l-a omorît pe el...”

Elena Ivanovna avusese curajul și puterea sufletească să ducă singură pe umerii ei întreaga povară a acestei dureri. Se gîndise că vestea morții lui Valentin ne-ar fi putut împiedica, pe Evgheni și pe mine, să scoatem în deplină ordine detașamentul de partizani din oraș...

... În noaptea de șapte spre opt august, cu douăzeci și patru de ore înainte de plecarea noastră, am fost chemat de primul secretar al comitetului orașenesc de partid, tovarășul Sanin. Era un om înalt și spătos. Calmul pe care îl răspîndea întotdeauna în jurul lui îl simțeai și mai mult în această noapte. Alături de Sanin stătea un tovarăș cu o înfățișare ștearsă și care nu-și lua ochii de la mine.

— Cum, nu vă cunoașteți? — Întrebă mirat Sanin. Și, zîmbind cu blîndețea lui obișnuită, spuse în glumă, evitînd astfel neplăcuta etapă a primelor încercări reciproce de a ne cunoaște unul pe altul. — Dați-i drumul, tovarăși. Înțelegeți-vă chiar acum asupra chestiunii detașamentului vostru de partizani. Unul din voi este comandantul, celălalt comisarul. Limba pe care o vorbesc bolșevicii este una și scopul lor e și el unic: să învingă dușmanul. Cred că vă veți înțelege.

Besedov, așa îl chema pe viitorul comisar, îmi plăcuse de cum îl văzusem. În familia lui, toți erau din tată în fiu din Kuban. Era uscățiv și, după cum părea, în stare să îndure multe. Să tot fi avut treizeci de ani. Fața îi era energică și mobilă. Privirea care arăta îndîrjire era stăruitoare. Mai avea încă o însușire, hotărîtoare pentru un activist de partid: cunoștea minunat aproape pe toți partizanii detașamentului nostru. Îl cunoșteau și oamenii, deoarece era al treilea secretar al comitetului de partid al raionului Stalin, pentru munca de cadru. Afară de asta, Besednov lucrase mai demult la „Glavmargarin” ca tehnician.

Totul vorbea în favoarea lui. Dar... Evgheni și cu mine ne obișnuisem de multă vreme să-l privim pe Vetlughin drept co-

misar al detașamentului. Detașamentul se obișnuise deasemenea cu Vetlughin și se înțelegea foarte bine în munca comună cu el. În sfârșit, noi trecuserăm printr-o serioasă pregătire militară pe care noul nostru comisar se putea foarte bine să n-o aibă...

Dându-și probabil seama de îndoielile mele, Besednov zise: — Până la război am servit în Armata Roșie. Am fost comisar de unitate. Am fost concentrat în calitate de ofițer de rezervă pentru completarea instrucției.

Dar n-am apucat atunci să stăm mai mult de vorbă. În cabinetul lui Sanin intrară niște tovarăși convocați pentru aceeași oră ca și mine. Erau toți comandanți și comisari ai detașamentelor de partizani, care urmau să intre în acțiune în zilele următoare. Printre dinșii era și Sidelev, comandantul detașamentului „Kirov”, și Baidikov, comandantul detașamentului „Garda Roșie”. Baștovoî, comandantul detașamentului „Kaganovici”, nu venise.

Aceasta nu era o constatare, nici o ședință pentru elaborarea planurilor care urmau să fie duse la îndeplinire în comun. Nu! Secretarul comitetului orașenesc de partid ne convocase pentru ca să ne putem spune unul altuia în prezența lui: Mergem la luptă împotriva dușmanului și aici, în fața partidului, făgăduim să nu ne părăsim unul pe altul la nevoie.

Se și auzea zgomotul îndepărtat al canonadei care suna parcă ar fi batut cineva în curte covoarele mari ale comitetului orașenesc.

Sanin dădu din cap zîmbind și arătînd spre fereastră:

— Să ne grăbim! Dar, oricum, am întîrziat: tot ce e de prefăcut, toate întreprinderile care n-au fost evacuate, le vom arunca mâine în aer.

Mă auzi liniștea lui adîncă. Îmi spusei: „Iată un om care nu se îndolește nici o clipă de victoria noastră”. Și, ca și cum mi ar fi ghicit gîndul, Sanin ne învăluî pe toți în privirea lui stăruitoare:

— Tovarăși, pe ziua de azi, asta-i tot. Cînd ne-om întîlni aici data viitoare, vom discuta cum să ne reconstruim orașul.

Ne îmbrățișă pe fiecare. Mie îmi ținu puțin mai mult mîna într-a lui și-mi spuse:

— Ție îți mai dau un sfat deosebit: caută de-ți cruță oamenii! Dacă va trebui să sacrifici pe cineva, să nu faci asta decît dacă sacrificiul a ajuns inevitabil. Oamenii pe care îi ai sînt oameni de valoare, ingineri, creatori... asta-i rezerva noastră de aur...

★

★

★

...Venî și ultima zi, opt august. Pe cerul limpede strălucea soarele și în grădina Elenei Ivanovna, florile erau toate înflo-

rite. Parcă le-aş fi văzut înţia oară. Nici nu le observasem pînă atunci.

Am intrat o clipă în casă la mine ca să văd dacă nu mai rămăseseră hirtii, însemnări sau ceva care ar fi putut duce inamicul pe urmele partizanilor noştri, ceea ce ar fi avut urmări grele pentru familiile lor rămase în Krasnodar. Înainte de a părăsi casa, Elena Ivanovna spalase podelele şi pusese ca de obicei flori proaspete în vasul de pe masă. Am înţeles pentru ce făcuse ea toate acestea. Pentru ca Ghenea şi cu mine, plecînd, să ducem cu noi amintirea casei noastre, a vieţii noastre paşnice, plăcute şi îmbelşugate, aşa cum fusese întotdeauna. Numai fotografiile băuţilor nu mai erau la locurile lor pe pereţi...

Ghenea şi Elena Ivanovna şi, bineînţeles, cu ei şi Dax, plecasera cu cîteva zile mai înainte. Evgheni şi cu mine obţinuram cu greutate de la comisariatul militar al oraşului repartizarea unei maşini pentru detaşamentul nostru. Combinatul rezervase pentru transportul în teritoriul şi provizilor noastre şase căruţe. După multe intervenţii, reuşiram să ne procurăm încă cinci. Troitul, grenadele, muniţiile şi echipamentul de luptă, aşternuturile, medicamentele şi multe altele care aveau din bazele noastre secrete, se găseau acum în stamîna Krepostnaya. Musiacenko, care msoţise pe Ghenea în prima lui cursă, ocupase şcoala stamînei pentru depozitarea rezervelor noastre.

Am mai aruncat o privire prin casa noastră. În sufragerie, pe faţa de masă, zacea o albina moartă, care rămăsese în casa cînd Elena Ivanovna închisese ferestrele înainte de plecare. Am schimbat apa din vasul cu flori, am dat jos cu mîna albina de pe masă şi, fără să-mi întorc capul, am ieşit din casă.

La comandamentul apărării antiaerene a combinatului, se icsise o discuţie între comandanţii detaşamentului nostru. Fiecare ar fi vrut să rămîna la combinat pînă în clipa intrării nemţilor în oraş şi să arunce în aer, cu riscul propriei sale vieţi, diferitele ansambluri ale agregatelor combinatului „Glavmargarin” şi uzina electrică. Discuţia dură multă vreme.

Se hotărî, în sfîrşit, să rămîna la combinat pînă în ultimul moment numai inginerii şeli şi printre ei, desigur şi Evgheni. Detaşamentul urma să fie scos din oraş cu cîteva ore mai înainte de către mine şi Musiacenko.

Tochmai atunci trecu pe aleea principală a combinatului automobilul comitetului oraşenesc. Din automobil sări, aproape din mers, Popov. Venise să se convingă personal dacă totul era gata pentru aruncarea în aer. Evgheni îl asigură că totul fusese prevăzut şi adăugă:

— Dar şi noi rămînem aici cu toţii, pînă la urmă.

— Cum aşa? — întrebă Mark Apkarovic, întorcîndu se cu tot trupul spre mine. — Dacă tovarăşii din combinat nu reuşesc

să se salveze, atunci rămîi dumneata, Piotr Karpovici, unicul comandant în tot detașamentul ? Felicitările mele, prieteni ! Văd că v-ați și lepădat de bunul simț ca de o povară de prisos

Alcătuî el însuși echipa de dinamitare. După cite îmi aduc aminte, din această echipă, sub conducerea lui Vetlughin, făceau parte : Safronov, Slașcirov, Litvinov, Elnikov, Verebei și Bîlikov.

La institutul meu erau de asemenea pregătite, în vederea aruncării în aer, mari cantități de explozibile Evgheni și Ghenea, care veniseră cu mașina detașamentului în cursa obișnuită, se repeziră la institut să salveze acest explozibil. Am încercat să telefonez locuitorilor mei de la institut să-i ajute pe băieți, dar telefonul nu mai funcționa. Mai tirziu am aflat că băieții mei au salvat explozibilele, riscîndu-și viața.

În vremea asta, eu alergam din nou prin oraș ca să-mi „echipez” iar partizanii. De data asta era vorba de echipa de dinamitare. Dezbătusem totul cu Vetlughin. Nu trebuia exclusă posibilitatea ca Vetlughin și tovarașii săi să se siliți, după aruncarea în aer a agregatelor fabricilor combinatului „Glavmargarin” să ajungă la noi trecînd înot Kubanul. Fuseseram preveniți că pionerii noștri vor arunca în aer podul în clipa în care nemții se vor apropia de el.

Am ascuns o barcă lîngă malul rîului. Găsisem și colaci de salvare pentru toți artificierii. Le-am mai dat și cite un pistol.

Ghenea făcea neîncetat cu mașina lui cursa de la combinat la halta Enem. Aici, la Enem, el descarca într-o porumbiște cartușele, grenadele și trotilul salvat de el și Evgheni. Cei doi frați, Martinenko, partizani în detașament, păzeau neclintit, în porumbiște, munițiile și proviziile pe care le mai căpătaserăm în ultima zi.

Bubuitul tunurilor se apropia și se întărea din ce în ce mai mult. Se lăsa obișnuitul amurg auriu al Kubanului nostru. Era ultima mea seară în Krasnodar. Spun acum fără rușine că mi-era inima grea...

Noaptea, Evgheni a intrat în cazarma detașamentului de apărare antiaeriană, a ordonat membrilor detașamentului cu misiune specială să se încoloneze și a părăsit cu ei combinatul. Îmi amintesc de fețele tovarășilor. Toate erau grave și încercate. În afară de comandanți, nimeni nu cunoștea unde și pentru ce pleacă. Toti credeau că merg să lupte împotriva unei unități inamice debarcate și că aveau să primească botezul focului.

Noaptea era liniștită și luminoasă. De-a lungul aleii, frunzișul luminat de razele lunii părea de argint. Oamenii mergeau fără să schimbe o vorbă, călcînd în cadență pe asfalt. În zare, ca și cum soarele nu s-ar fi culcat în acea zi, cerul era de un roș aprins ca în amurg.

— La stîn-ga ! — comandă Evgheni și ne opri apoi în fața clădirii în care se găsea comitetul de partid al întreprinderii. Mișcarea detașamentului nu fu exprimată decât de scurțul oftat al unuia din oameni care întreba parcă : „Unde ne duc ?“

La comitetul de partid ardea o lampă de petrol cu sită incandescentă. Uzina electrică a combinatului era pe punctul să fie aruncată în aer. Sub lumina lămpii, părul des și buclat al lui Popov cădea în inele și sclipea cu reflexe albastrui. El îmi făcu semn cu capul să mă așez mai aproape. Se așază și detașamentul. Popov se ridică cu mișcarea lui obișnuită care stabilea îndată legătura cu auditoriul, se aplecă înainte și, foarte simplu, ca și cum ar fi vorbit unui singur om, care i-ar fi fost foarte aproape, zise :

— Tovarăși, din acest moment nu mai sînteți „detașamentul cu misiune specială“. Sînteți cu toți partizani. Sînteți partizanii unui detașament puternic atît prin utilajul lui tehnic, cît și prin pregătirea lui specială.

Se făcu liniște. Nici o mișcare. Nu se auzea decât respirația grăbită a oamenilor. Îmi dadu seama că reușisem să păstrăm secretul. Nu mai putea fi nici o fadoială. Nimeni pînă în această clipă, nici nu banuise măcar de existența detașamentului de partizani.

Mark Apkarovici își plimbă încet privirea arzătoare de la o față la alta și ne spuse că de acum încolo sarcina fiecăruia dintre noi va fi să răzbumăm poporul și că trebuie să punem în slujba răzbumării nu numai toate puterile noastre spirituale și fizice, dar și toate cunoștințele noastre, tot ce învățasem în universitate și în înaltele școli tehnice...

El ne mai arată că va trebui să folosim în lupta de partizani experiența glorioșilor partizani bieloruși care au știut să creeze o mișcare populară de rezistență în mase, în spatele frontului ocupanților...

După ce făcu cîteva clipe, urmă :

— Partizanul este însă un om pe urmele căruia calcă tot timpul moartea. El e un om pentru care inamicul a pregătit spinzurători în fiecare staniță. Foamea, frigul, bolile, toate astea îi pîndesc întruna... Nimeni nu vă silește să fiți partizani. În noaptea asta părăsesc Krasnodarul ultimile unități ale Armatei Roșii. Acela dintre voi care vrea, poate pleca cu aceste unități ca soldat. Eu îi voi strînge mîna și i voi spune : „Să te întorci victorios, tovarășe drag“. Este printre voi vreunul care simte că nu are destulă rezistență fizică ca să devină partizan ? Nu trebuie ca o rușine nelalocul ei să vă împiedice să spuneți asta. E mai bine să renunțați acum, decât să deveniți mai tîrziu o povară pentru tovarășii voștri. Vă dau zece minute de gîndire.

Scoase ceasul de la mînă și-l puse în fața lui.

Cele zece minute părură o veșnicie. Sirena apărării anti-aeriene începu să urle sinistru. Avioane înamice trecură cu un zgomot îngustor și nu departe explodară bombe...

Mark Apkarovici luă ceasul în mână.

— Cele zece minute au trecut. Știu că multe din familiile voastre rămân pe loc. Pentru ca ele să nu aibă de pățimit, nimeni, nici mamele voastre, nici soțiile voastre nu trebuie să știe că sînteți partizani. De acum încolo, sînteți pentru toată lumea ostași ai Armatei Roșii. Și acum vă voi prezenta pe comandantul detașamentului vostru. Trebuie să uitați că i-ați știut cîndva pronumele, numele patronimic sau numele de familie. Il cheamă „Tătucu”. Din primele zile ale războiului acest nume a fost spaima nemților pretutindeni și în Belorusia, și în regiunea Smolenskului, și în Ucraina. Acest nume a fost dat acolo de către popor, atunci cînd poporul a creat puternicele detașamente de partizani. Acest nume s-a acoperit acolo de glorie. Luați-l, tovarăși ai detașamentului „Tătucu” ca stîndard de luptă al poporului răzbunător.

Mai este oare nevoie să mai arăt emoția care mă cuprinsese? Aveam acum de justificat un nume ajuns legendar, onoarea care mi-o făcea și încrederea pe care mi-o arăta partidul și răspunderea pe care o aveau.

Mark Apkarovici își făcu un semn.

— Tovarășe „Tătucu”, vorbește detașamentului dumitale!

Încordîndu-mi voința, m-am stăpînit emoția și am început să vorbesc despre greutățile pe care mi le înșirase tovarășul Popov și despre munci de toate zilele grea și istovitoare a partizanului. Le-am spus că pe lînga romantismul luptelor și diversurilor, trebuie să se gîndească la bătăturile sîngerînde ale minilor, să se gîndească ca partizani, vor trebui să care pietre în spate, să taie copaci, să sape și să sfredească cremenea tare ca fierul, să bea apă din mlaștini puturoase și din baltoice tulburi. Cine nu se simte în puteri, să aibă curajul să se ridice și să plece.

Întorceam într-adîns cîntecul. Nu degeaba trecuseră prin ciur și prin sită toți acești oameni. Nimeni din ei nu s-a speriat. Trebuie să spun, făcînd o incursiune în viitor, că niciunul din ei n-a refuzat vreodată să îndeplinească vreo muncă și n-am auzit pe vreunul să se fi plîns de ceva.

— Comisar al detașamentului va fi tovarășul Golubev, — zise Popov, arătînd pe Besednov și înțelesei că, de acum încolo, Besednov va purta noul său nume conspirativ.

Azi, cînd scriu aceste rînduri, multe lucruri care ne răscoleau atunci pînă în adîncul sufletului, au devenit lucruri obișnuite. Nici azi nu pot însă să repet fără emoție cuvintele *jurămîntului partizanilor* pe care le am rostit pentru prima oară în acea noapte.

„Eu, cetățean al Marii Uniuni Sovietice, fiu credincios al eroicului popor sovietic jur...”

Glasul fiului meu Evgheni răsună pînă azi în inima mea :

„Jur că mai curînd voi muri în lupta aprigă cu dușmanul, decît să ajungem eu, familia mea și întregul popor sovietic, sclavi ai dușmanului mîrșau...”

Fiecare partizan își punea tot sufletul în cuvintele pe care le rostea. De aceea jurămîntul suna altfel în gura fiecăruia. În vocea lui Vetlughin se deslușea o voință de fier și un dispreț adînc pentru trădătorii de patrie :

„...Dacă din pricina slăbiciunii mele, a frieu sau a relei credințe voi ajunge să calc acest jurămînt și să trădez interesele poporului, atunci să mor de o moarte nedemnă, ucis de mîinile tovarășilor mei.”

Fiecare întări jurămîntul iscălind Comisarul Golubev, palid și încruntat, ținea în mîna o foaie de hîrtie groasă pe care ne-am pus cu toții iscălitura.

Am ordonat partizanilor să treacă fiecare pe acasă pentru ca să-și ia rămas bun de la ai lor, să-și ia cîte două schimburi și să se prezinte peste trei ore la punctul fixat, de unde urma să plece detașamentul.

În sala de întruniri a comitetului de partid care era acumua goală, ne simțeam stingheriți, iar vocile noastre răsunau prea tare. Fără să fi fost nevoie să ne înțelegem, am coborît vocea. Rămăseserăm patru : Popov, Evgheni, Golubev și cu mine. Popov ne spuse :

— Să ne amintim, tovarăși, de recenta încercare de diversivune de la combinat... Cine ar fi putut presupune că tehnicianul Sviridov ar fi spion neamț ?

Apoi luă din mîna lui Golubev foaia de hîrtie cu iscăliturile și, cu un glas în care durerea se amesteca cu dezgustul, urmă :
— Dar dacă o fi și printre aceștia un spion neamț ?

Îmi amintesc că Evgheni, întotdeauna atît de reținut, tresări :

— Poate că trădătorii au mirosit că se formează detașamentul și au introdus în el un spion, — continuă Popov și începu să citească numele oamenilor :

— Vetlughin...

— Nu ! — exclamă Jenea.

— Și eu știu că nu, — rîse Mark Apkarovici. — Bibikov...

— Nu...

— Litvinov...

— Nu.

— „Nu“, „nu“ și „nu“... — repetă Jenea pînă la sfîrșit.

Popov oftă, făcu foaia sul și o înapoie comisarului, spunînd :

— E bine că-i nu... Dar dacă ar fi da ? Vezi, Jenea, de nu uita ce ne învață partidul cu privire la vigilență. Conspirația este și în munți lucrul cel mai de seamă de care trebuie să aveți grijă. Nimeni nu trebuie să știe cine anume pune minele, cine va arunca în aer trenurile nemțești. Gloria, dacă veți merita-o, tot a voastră va fi.

Nu ne luarăm rămas bun de la Mark Apkarovici. Ne înțelesesem cu el să ne ajungă din urmă în stanița Krepostnaia, primul nostru popas.

— În orice caz, dacă va trebui să mă retrag pe un alt drum, iată ordinul meu : — Cui i se dă mult, i se și cere mult. Trebuie să luptați astfel ca toți oamenii cinstiți din lumea întreagă să fie mîndri de voi. La revedere, pe curînd, tovarăși !

Revederea aceasta n-a mai avut loc. Pe Mark Apkarovici nu l-am mai văzut de atunci niciodată...

CAPITOLUL V

Din ziua aceea — nouă august — viața noastră se schimbă deodată și pentru totdeauna. Aș putea eu oare uita vreodată plecarea noastră din Krasnodar ?...

Incepea să se mijească de ziună. Întregul detașament era adunat la combinat. Într-un colț al cazărnilor, pe care o păraseam cu sentimentul că ne părăseam casa, erau îngrămădite rezervele pe care le mai căpătaserăm. Din fericire, în urma insistențelor tovarăsei Golovinskaia, geniul nostru bun, obținusem în ajun pentru detașamentul nostru, de la directorul fabricii de esențe naturale, o pereche de cai și un tractor cu remorcă. Ne grăbeam acum să încărcăm în remorcă rezervele de materiale și de hrană.

Ca și cum ar fi fost un semnal că trebuia să ne grăbim începuseră să răsunе, venind din partea de sud-vest a orașului, un bubuit asurzitor. Incepeau să sară în aer întreprinderile. Un partizan zise cu durere :

— Fabrica asta eu am construit-o...

Nu i răspunse nimeni. Se auzea numai huruitul motorului de la tractor. Tractorul ieși pe poarta combinatului și... se opri.

Oricît se străduiră cu el mecanicii noștri, inginerul Lomakin și Pavlik Hudoerko, oricît se ciorovăiră între ei, tractorul nu se urni din loc.

În fața noastră treceau întruna camioane într-o ordine desăvîrșită. Erau mașini militare. Era și asta un semn că trebuia

să ne grăbim. După ce aveau să treacă ultimele unități, podul peste Kuban urma să fie aruncat în aer.

Mintea îmi lucra cu înfrigurare. În alte împrejurări, nu mi-aș fi amintit că omul care trecea tocmai în clipa aceea strada, ca să intre în casa ce se afla peste drum, puțin mai încolo de poarta combinatului, era tractoristul care ne predase în ajun remorca. Am trimis doi partizani după el.

Dacă nu vrea, aduceți-l cu de-a sila. N-avem timp să-l convingem sau să ne rugăm de el...

Vântul, care bătea dinspre apus, aducea miros de pîrjol. Geamurile caselor se spărgeau zăngănind din pricina exploziilor. Norii de praf care se ridicau, făceau să-l simțim scîrțîind între dinți. Trecu și o mașină cu răniri.

În sfîrșit, apărură tractorul, însoțit de Lusta și de Konovcenko. l-am ordonat să se așeze la volan. El s-a uitat la mine și mi-a spus cu dojană în glas:

— Ești un om în vîrstă. Trebuie să mă înțelegi. Nevasta-meă e bolnavă. Cum aș putea să plec cu voi?

— Dar cine are nevoie de tine? — m-am răstit eu la el. — Arată băieților cum să umble cu tractorul tău și... du-te unde vrei.

Fața tractoristului înflori toată într-un zîmbet. Se așeză la volan și zise:

— Dar parcă am refuzat?... Pot să vă duc chiar pînă la pod.

Încurcătura aceasta cu tractorul a avut și latura ei bună. Stînd cu toții pe stradă, așa fără nici o treabă, am fost fără voia noastră martorii ordinei desăvîrșite în care se metrageau unitățile Armatei Roșii. Am văzut de asemenea, cum au sîrît în aer întreprinderile din partea de vest a orașului, potrivit planului alcătuit în ajun de către comitetul orașenesc de partid. Căpele acelea îmi sădîră și mai mult în suflet încrederea în puterea noastră sovietică. Eram convins că ne vom întoarce în curînd acolo și că ne vom întoarce învingători.

Dar nu se putea totuși să nu te doară să treci de-a lungul caselor cunoscute cu obloanele trase. Ne uitam cu un sentiment de duioșie, nou pentru noi, la scuaruri, la piețe, la Krasnodarul nostru, cum ne-am fi uitat la fața unui prieten drag, în preajma unei îndelungate despărțiri.

Trecurăm cu bine podul; Evgheni se opri și își întoarse tată spre oraș. Cele dinți raze jucăușe ale soarelui luminau Krasnodarul. M-am uitat la fiul meu și inima mi s-a strîns de durere. Întotdeauna veselă și prietenoasă, fața lui se întunecase. Buzele îi erau strînse, iar pe bărbia lui ieșita puțin în afară, gropița adîncă ce amintea parcă urma unui glonte și arăta hotărîre, se adîncise și mai mult. Undeva, sub unul din multele acoperișuri

luminate de soare, undeva, pe celălalt mal al Kubanului dormea la această ora a dimineții muceța Inna.

Fusese însă Evgheni singurul care își lăsase fericirea pe celălalt mal? Musiacenko își întoarse și el fața în spre oraș și își scoase șapca, ca și cum și ar fi luat încă o dată rămas bun de la nevastă și copii. Ochii lui albaștri erau plini de amarăciune. Și Tronienko își lăsase nevasta și copilul. Aproape toți partizanii își lăsaseră acolo pe cineva care le era drag..

Să mergem, tovaras, - - am spus eu cât am putut mai hotărât.

Au aș! La Liena, am fost întâmpinați de frații Martînenko care se născuseră asupra noastră cu întrebările

- Ce-i în Krasnodar? Au intrat nemții în oraș?

O oboseală cumplită ne cuprinsese. Tăceam cu toții. Drept răspuns, răsună un uruit surd dar puternic. Pionierii noștri aruncaseră podul în aer. Nemții erau în Krasnodar.

— Dar unde-i Gherontî Nikolaevici, unde-i Litvinov? — tot încercau să ne descoasă frații Martînenko.

Ce le puteam răspunde? Fiecare din noi se întreba cu neliniște: de care parte a podului distrus se aflau acum Vetlușhin și ceilalți tovarăși?

Și iarăși am ordonat detașamentului, cât am putut mai hotărât, să pornească cu căruțele. Noroc că veniseră toate din Krepostnaia la Enem, să încarce rezervele noastre.

Școala stanței Krepostnaia era spațioasă, curată și luminoasă și mi se păru că dispune de cel mai desăvârșit confort. Ianukevici o inspectă din ochi și zise supărat:

— Asta a fost școală odată. Dar cine știe ce are să mai fie ea acum, peste câteva zile?... Poate loc de tortură...

Dacă un om trebuia să fie doborât de împrejurările ultimelor zile, apoi acela nu putea fi decât firavul Ianukevici care era tuberculos. Dar nici gând de așa ceva. Deși mic și slăbuț, Viktor părea acum cel mai puternic din detașament. Ochii mari, de culoarea plumbului, îi erau plini de ură și hotărâre, iar buzele atât de strânse, încît, fără voie, m-am gândit că era în stare nu numai să ia de gît pe orice neamț, dar chiar să-și învingă propria lui boală.

Ațipisem pe niște paie, cînd am auzit o convorbire înăbușită între Viktor și nevasta lui:

— Nu te mai foi. Calcă te și dormi! Mîine avem de lucru cît patru. Oricum, tot sîntem mai fericiți decît alții. N-am lăsat nici copii mici, nici pe altcineva în Krasnodar...

Cum a început să mijească de ziuă, ne-am trezit toți ca la comandă.

Evgheni, Musiacenko, Eriomenko și alți partizani m-au uimit și m-au și bucurat totodată. Ei noaptea se odihniseră dar avuseseră probabil și timp să se gândească la multe. Pe chipurile lor se citea aceeași putere aspră și de neclintit pe care o văzusem și pe fețele soldaților care se retrăgeau. Se retrăgeau dar nu fuseseră înfrinți. Cît despre necazarile pe care le aveau, fiecare și le ascundea atît de adînc în suflet, încît niciunul din tovarăși să nu le poată zări. Incepea înțina zi de lucru a detașamentului. Se vedea de pe acum că lucrul va merge bine.

Șirul căruțelor noastre se întindea de la Krepostnaia la Enem. La controlul materialelor și al proviziilor constatase că ele înfățișau o greutate considerabilă. Numai buloanele de fier cu rezervele de combustibil cît cîntăreau! Partizanii încăreau și descăreau căruțele, inhămau și mînau caii. Nu numai că nimeni nu se plîngea de oboseală, dar fiecare se îngrijea cu rîvnă ca nu cumva să aibă mai puțin de lucru decît ceilalți.

Trăgeam cu coada ochiului la Ghenea. De ce să nu spun? Era într-o stare vecină cu extazul. Baiatul abia împlinise șaisprezece ani și tată că deodată se și văzuse transportînd cu mașina lui o bună parte din rezervele noastre.

Jenea se născuse și crescuse în vremurile grele ale războiului civil. De aici venea poate și firea lui închisă și voința lui neclintită. Dar nici Ghenea nu fusese crosit de soartă. Avea și el voință, dar crescuse în mîngîierile pe care puterea sovietică consolidată, le dădea din belșug copiilor ei. Și Ghenea nu era închis la fire.

Ghenea avea mereu poftă să stă de vorbă cu mine, cu măică sa, cu Jenea. Dar cum cei mari munceau acum de zor, păstra și el o tăcere gravă.

Iată însă că la sfîrșitul primei noastre zile de muncă, se strică ceva la tractorul lui Pavlik Hudoerko. Să fi văzut mutra îngrijorată a lui Ghenea cînd a început „consultația”. Ghenea nu uita că Pavlik era cu patru ani mai în vîrstă și că de aceea se cuvenea să vorbească cu oarecare respect. Dar cum să respecte el pe un om care nu era în stare să repare un fleac de nimic la un tractor?...

Stăteam de o parte și urmăream cît de puternic i se lumina de ferestre lui Pavlik fața înă, feciorenică și delicată cînd motorul tractorului porni, în sfîrșit, din plin. Cu un gest de om serios, el strinse mîna lui Ghenea și îi spuse:

— Hai să fim prieteni!

„Prieteni” găsiră de cuvîntă să se vîre imediat sub tractor. Bucurîndu-mă că Ghenea își făcuse atît de repede un prieten în detașament, strigai cu severitate:

— Ei, băieți, nu cumva ați hotărît să faceți popas?

Îndată se repezîră fiecare la volanul lui și, zîmbindu-și unul altuia, porniră să facă un nou transport.

Vetlughin cu echipa lui tot nu mai sosea.. Ca și cum s-ar fi înțeles cu toții pe tăcute, nimeni în detașament nu vorbea de ei. Din cînd în cînd însă, ba Evgheni, ba Elena Ivanovna, ba Musiacenko, ieșeau în drum, își puneau palma streășină la ochi ca să se ferească de soare și se uitau în zare spre Krasnodar...

Pe înserate, cînd toate materialele și proviziile noastre de rezervă fuseseră transportate de la Enem la Krepostnaia, apărură, în zare, pe drum, cîțva oameni. Detașamentul dădu buzna pe poartă, în întîmpinarea artificierilor. Eu însă am ordonat oamenilor să între îndată în clădirea școlii pentru ca atunci cînd se vor întîlni cu prietenii, să nu atragă atenția locuitorilor stației, iar Musiacenko și cu mine am plecat în întîmpinarea celor care veneau.

Ne aștepta însă o dezamăgire. Oamenii aceștia nu erau artificieri noștri, ci niște tovarăși care ne căutau tocmai pe noi. Unul din ei îmi spuse:

— Sîntem trimiși de comitetul de partid al raionului Stalin din Krasnodar ca să fim primiți în detașamentul dumneavoastră de partizani.

Am făcut un gest de nedumerire. Piotr Petrovici Musiacenko m-a sprijinit și el cu vorba:

— Cum se poate asta, tovarăși? M-ați speriat! Noi nu sîntem un detașament de partizani. Facem numai cercetări geologice.

Totuși, noii veniți nu ne erau necunoscuți lui Piotr Petrovici și mie. Erau cu toții membri de partid, iar trei din ei ingineri. Nu puteam și nici nu voiam să renunțăm la ei. Îngîndurat le spusei:

— Mi se pare totuși că am auzit ieri vorbindu-se despre un detașament de partizani... Oricum, Piotr Petrovici, dumneata rămîi aici cu tovarășii, iar eu mă duc repede să afla pe unde ai putea fi acești partizani.

Am vorbit pe scurt cu comisarul despre sosirea acestei „completări” atît de neașteptate. Golubov m-a spus că Golovinskaia, secretarul comitetului raional, îl în cunoștințase că s-ar putea ca unii membri ai activului de partid să se alăture detașamentului nostru.

Comisarul întîmpină oaspeții ca pe niște vechi prieteni. El îi cunoștea bine de multă vreme. Și noi ne-am bucurat. Aveam nădejdea că poate vreunul dintre ei să-l fi văzut pe Vetlughin și pe tovarășii lui pe pod, înainte ca podul să fi fost aruncat în aer. Dar nădejdea ne a fost zadarnică. Podul sărise în aer jumătate de oră după trecerea tovarășilor care veniseră la noi.

Zariseră, în clipa în care treceau podul, pe Mark Apkarovici și pe Kuzmina pe drum, îndreptându-se pe jos, cu ultima unitate de pioneri, spre Goreacu Kliuci. De cealaltă parte a podului era multă lume care se grăbea să plece. Aviația fascistă putea să apară din clipă în clipă. Ar fi fost greu să i zărești în mulțime pe Vetlughin și oamenii lui. Dar se putea prea bine întâmpla ca ei să vină pe jos...

Nu puteam însă rămâne la Krepostnaia ca să-i așteptăm. Plini de o neliniște pe care căutam să o ascundem, am încălecat a doua zi în zori canionul, remorca tractorului și căruțele și ne am îndreptat spre Krımskaia Poliana, situată în regiunea de la poalele munților.

Lăsasem în Krepostnaia pe tovarășul Litovcenko. El era omul care trebuia să asigure legătura cu acei care ar fi întârziat și n-ar fi plecat din Krasnodar înainte de venirea nemților. Știam că Litovcenko va fi în stare să păstreze secretul și că-l va aștepta pe Vetlughin cu echipa lui și îi va ajuta apoi să ajungă la noul nostru popas.

Era în toată verii. Covoare verzi de iarbă deasă ni se așternau sub picioare. Aerul îmbălsămat era străveziu și imaculat. Mergeam fermecați de frumusețea naturii, respirând adânc și simțindu-ne întineriți.

Înainte noastra se profilau munții. Vîrfuri ametoitoare sprijineau cerul strălucitor. Drept în fața noastră se ridica creasta enormă a Karabetului. În dreapta era colosul Siberbaș, în stînga Sabul uriaș.

Munții Caucaz, pe care îi cîntase Pușkin și Lermontov și în care armatele rusești se acoperiseră atîdată de glorie, se înălțau în amfiteatru în fața ochilor noștri. Îi mai văzuserăm noi și îi cunoșteam de mult, dar în ziua aceea ei ni se arătară întîia oară în toată năreția lor, pentru că nici noi nu mai eram oameni care fuseserăm eu un an în urmă.

Evgheni mergea alături de mine. Observai că i se mișcau buzele.

— Ce tot mormăi ca un beduin care își face răgăciunea înaintea luptei? — i-am spus eu rîzînd.

— „Și firea calmă să strălucească vîdînd eterne frumuseți!”, — răspunse Evgheni. — Știu că firea-i calmă, indiferentă și cîteodată potrivnică. Dar tot privesc în jurul meu și nu pot alunga simțămîntul că acești coloși sînt plini de mîhnire, de ură și de răzbunare...

Drumul îngust șerpuia după un desen capricios. Părea cîteodată că se isprăvește, alît de neprevăzute și de în'ortochiate îi

erau cotiturile. Dar după fiecare cotitură ne aștepta altă încinare. Cînd o poiană scaldată în soare, cînd pădurea tristă și întunecoasă. Iar de jur împrejur, cît cuprindeam cu ochii, munți și numai munți.

Chiar și după ce trecuseră șase luni de cînd trăiam în mijlocul lor, cînd am ajuns să le cunoaștem toate cărărușele și cînd munții aceștia deveniseră casa noastră, chiar și atunci măreția și frumusețea lor veșnică ne tulbura mereu.

Venise și înțina noapte de partizani.

Krîmskaia Poliana. Nu demult fusese aici o fabrică de che-restea. Oamenii care lucraseră la fabrică plecaseră pe front. Și iată că acum clădirea pustie, de care nimeni nu mai avea nevoie, răsuna deodată de glasuri omenești. Detașamentul de partizani care muncise toată ziua la încărcatul, descărcatul și trierea avutului nostru era obosit și se pregătea de culcare. În aer plutea un miros dulceag de fum. Căi coțatau cu poșta ovăz.

Armamentul și munițiile fură puse la o parte de celelalte lucruri. Am numit comandanții gărzii pentru noaptea aceea și apoi l-am strigat pe Dax. El avusese ordin să se țină tot drumul de Elena Ivanovna. Și acum, încîntat, se repezi la mine ca o săgeată.

— Culcă-te aici! — i-am spus eu, arătînd o grămadă de armament. Dax se culcă dar urechile lui ciulite întrebau parcă: „Dar tu unde te culci?” L-am mîngîiat pe cap, spunîndu-i: „N-avea grijă, tot aici!” Am pus alături automatul meu P.P.D. și, așternîndu-mi patura, am început să mă descalț. În clipa aceea am auzit un mîrîit amenințător. Dax sărise în picioare și, mîrîind mereu, rămase neclintit.

— Ce-i? — am întrebat eu mirat.

— Eu sînt, Musiacenko, — se auzi o voce din întuneric. — Voiam să slau lîngă dumneata, dar mă tem că n-am să pot, nu mă lasă cîinele.

Cu mare greutate am izbutit să-l conving pe Dax să-l lase pe Musiacenko lîngă armament. Cît a fost noaptea de lungă, nimeni n-a mai îndrăznit să se apropie de noi.

Musiacenko avea o însușire rară. Oriunde s-ar fi aflat, știa să facă viața în jurul lui plăcută. Se simțea pretutindeni ca la el acasă. Am stat de vorbă sfătuindu-ne cum să ferim proviziile de stricăciune. Apoi Musiacenko mi-a înfășurat finul de sub cap și pe nesimțite am adormit.

Nu se luminase încă de ziuă cînd Dax a început iar să dea semne de neliniște. Nu se vedea nimeni. Santinelele erau la posturi, partizanii dormeau, dar prin toată înfașisarea lui, prin mîrîitul lui abia perceptibil, cîinele ne dădea să înțelegem că se întîmpla ceva neobișnuit.

— E cineva străin prin apropiere, — am spus eu și Piotr Perovici și cu mine am început să ne încălțăm. Dax întoarse o clipă capul spre noi, ca și cum ne-ar fi îndemnat să ne grăbim, apoi își încordă din nou tot trupul, întinzându-se înspre drumul care se pierdea în depărtare.

Am ordonat santinelelor să fie cu ochii în patru, iar Musiacenko și cu mine, luându-l pe Dax de curea, ne-am îndreptat spre drum. La o cotitură a drumului ne-am întins jos după niște mărăcin.

În tăcerea prevestitoare a zorilor, când încă nu cîrpesec păsărele și de obicei stă și vîntul, iată că se auzi în depărtare o tuse bătrînească, răgușită.

Dax se smulse de lângă noi. De după cotitură, apărură o siluetă mică și fravă. N-o slăbeam din ochi.

Asta-i moș Gavril — zise tare Musiacenko. — Ce vînt l-o fi aducînd ?

Acela văzusem și eu că era bătrînul. Era într-adevăr pădurarul la care ne dusesese odată Piotr Petrovici, în timpul uneia din excursiile noastre de studii.

— Buna ziua, șefule ! — zise moșul după ce-și veni în fire din umirea care-l cuprinsese. — Nu mă întreba nimic. A dat năp. sta peste mine... Nu pot nici să vorbesc și nici să plîng. Și îs. duse la piept mîinile care îi tremurau. — Mă se rupe inima, nu alta...

Moșul îi spuse totuși lui Piotr Petrovici ce-l dorea.

Ștînd că nemții erau pe aproape și că numai la bine nu se putea aștepta de la ei, bătrînul se dusesese să-și vadă singurul fecior pe care l avea și care locuia într-un cătun îndepărtat din munți, împreună cu nevastă-sa. Cînd ajunse acolo, nu-și mai găsi băiatul acasă. Vecinii îi spuseră că plecase în satul Tahtumukaev, la socru-său, după alică. Trebuia să se întoarcă a doua zi, așa că moșul să-l aștepte. Și moșul a așteptat.

Spre dimineață, venise noră sa, aducînd cu ea pe feciorul lui mort. Unitățile Armatei Roșii care părăsiseră Krasnodarul sosiseră la Tahtumukaev. Pe urma lor veni în zbor aviația germană care începu să bombardeze și să tragă cu mitralierele. O mulțime de oameni s-au prăpădit ! Fusesse ucis de o bombă și un mare șef din Krasnodar, pe nume Popov.

Musiacenko și cu mine strîgarăm într-un glas :

Care Popov ? Mark Apkarovici ?

Da, — zise moșul. — Era cu o femeie, o femeie din parlid. Acea-i tare rănită.

Nu ne venea să credem. La urma urmei, nora moșului putea să îi înțeleasă greșit numele.

Nu, — dădu moșul din cap, — n-a greșit. Îl știa și fata. Fusesse doar cu băietu' meu la Popov, la Krasnodar — cu prilejul

unei conferințe a partidului. L-am cunoscut și eu pe Mark Apkarovici. Mergeam cu el la vânătoare...

— Moșul nu-i omul să vorbească fleacuri, zise cu glas scăzut Piotr Petrovici.

Moșul zimbi cu amărăciune :

— Dar pareă poți născoci o istorie ca asta despre un om ca Mark Apkarovici ? ! A fost ucis pe loc. L-au îngropat cu mare cinste chiar acolo, ca pe un ostaș și au tras câteva salve.

Am scos detașamentul în front. Nu puteam trage nici o salvă de adio în amintirea lui Mark Apkarovici, pentru că am fi putut atrage atenția asupra noastră. Ne-am descoperit cu toții și le-am vorbit partizanilor cum fusese creat detașamentul nostru prin grija, dragostea, experiența și mintea luminată a lui Mark Apkarovici. Am repetat cuvintele pe care le spusese și care puteau fi luate drept testamentul lui : „Cui i se dă mult, i se și cere mult. Trebuie să luptați cu dușmanul astfel încât toți oamenii cinstiți din lumea întreagă să fie mândri de voi“. Ma uitam cu băgare de seamă la fețele partizanilor și citeam pe fiecare durerea sinceră, minia și ura împotriva inamicului.

Detașamentul jură să răzbune moartea lui Mark Apkarovici prin moartea a sute de nemți. Și cuvîntul „jur!“ repetat de trei ori răsună ca o salvă de adio.

Moș Gavriil, padurarul, ieși în fața frontului și spuse :

— Dacă cumva vreunul din voi are sa aibă nevoie de adăpost sau are să trebuiască să se ducă la inamic să iscodească ceva, aduceți-vă aminte de Moș Gavriil. Ajutați-mă, copii, și pe mine, om bătrîn, sa mă rafuească măcar odată cu ticăloșii de nemți pentru băiat.

Mai tîrziu, cercetașii noștri jură găzduiți de multe ori în căsuța moșului care se dovedea a fi un agent minant.

...Spre seară sosiram într-o vîlcea, de unde porcea trecătoarea Planceskaia, o văgăuna lungă și îngustă, înclinându-se pe o lungime de mai mulți kilometri. Undeva, înainte de sfîrșitul trecătorii, trebuia sa găsim cărarea îngustă care ducea la „cota 521“, locul de destinație al detașamentului nostru.

Piotr Petrovici care era, cum am mai spus, inginer cartograf și condusese înainte de război un grup de cercetași în munți, stău o multă vreme la fața locului fusese data de comandantul din Krasnodar și zise :

Iatăcuță, trebuie sa te previn că să cauți un om în munți după un semn pe care îl găsești numai pe lăpta, nu i e cîmult mai ușor decît dacă ai căuta un ac în nisipul unei plaje. Dimpotrivă și cu mine vom găsi fără nici o îndoielă somnul, dar Veliughin cu tovarășii lui nu cred să poată să ne dea de urma.

Nu mai înțapea încă o discuție. Am ordonat ca detașamentul să se pregatească sa petreacă noaptea în poiana. Înainte de răz-

noi fusese și aici o fabrică de cherestea. Am hotărât deci să așteptăm pe artificierii noștri în acest loc.

A doua zi, când soarele era deja sus, sosiră și ei. Detașamentul făcu roată în jurul lor.

— Ei, ați aruncat combinatul în aer? — întrebă Evgheni.

Vetlughin și Litvinov tăceau. Sjașciiov, cu ochii la palmele sale, răspunse încet:

— Chiar cu mâinile mele.. Credeți că mi-a fost ușor? Instalația de calorifer cu am montat-o odin oară. Noaptea întregi n-am dormit; controlam calculele.. Dar cazanele! Coloși, nu alta. Prindeam cu urechea cum funcționa fiecare. Se oprea vreunul? Știam imediat asta după respirația celorlalte..

Ne venea greu să ne uităm la Sjașciiov și la ceilalți doi amărizați. Erau istoviți, slăbiți și cu ochii întunecați de nesomn și de câte suferiseră. Tot drumul, de la secțiile combinateului „Glavmargarin” până la Pianceskaja, îl facuseră pe jos. Izbătiseră să treacă podul peste Kaban în ultima clipă și fuseseră de față la aruncarea în aer a podului. Îndată după aceea au început atacurile aeriene. La început, nu puteau merge decât noaptea, iar ziua stăteau culcați în porumbiști. Mai târziu au mers mai ușor trecând prin păduri.

Vădeam că istorisirile lor erau un chin nu numai pentru ei, dar și pentru ascultători; așa că am propus să se isprăvească odată cu vorba și să li se dea de mâncare.

Era acum adunat tot detașamentul. Comisarul luă jurământul partizanilor care, din diferite cauze, nu-l depuseseră până atunci: Elena Ivanovna, Ghenea, frații Martînenko și tovarășii care ni se alăturaseră după recomandarea comitetului de partid din raionul Stalin.

Eram cu toții oameni ai muncii organizate, obișnuiți încă din copilărie cu disciplina și cu anumite obligații. Mă temeam că viața neregulată și nomadă pe care urma s-o ducem ca partizani să nu ne istovească. Trebuia deci să ne grăbim să găsim un loc pe pământul încăleat de dușmani și să începem să aducem la îndeplinire sarcina care ne fusese încredințată. Am ordonat ca toată lumea să se bîrbierească și să-și pună în ordine îmbrăcămintea. După aceasta, Evgheni, în noua lui calitate de șef de stat major, a citit, sau mai bine a spus pe dinafară, ordinul de zi pe detașament nr. 1. Prin acest ordin de zi, partizanii au fost reorganizati în plutoane, au fost numiți comandanții, cum și grupul de recunoaștere îndepărtată. Evgheni era în același timp și comandantul acestui grup.

Chiar în aceeași zi, Evgheni plecă cu grupul lui să stabilească legătura cu detașamentele de partizani vecine. Avea ordin să se înloarcă pe înserate, ca să asiste la prima adunare a membrilor de partid din detașament.

Adunarea avu loc chiar în poiana în care ne aflam, într-un colț, sub un bătrîn ulm de câmp. Eram acum înția oară în aceeași organizație de partid cu fiul meu.

În departare se vedeau culmile trandafirilor ale munților care mai prindeau încă ultimele raze ale soarelui în amurg. Dar aici, în vale, se și așternuse noaptea. Greierii țîrîiau de-ți spărgeau urechile; o pasărică pe care o tulburasem pîia somnoroasă în ramurile ulmului. În depărtare se auzea nechezatul cailor noștri. Paza taherei o asigurau consomoliștii: Ghenea, Lomakin, Pavlik Hudberko, Nadia Korotova, Maria Ianukevici care erau plini de ifose. Tinăra generație de bolșevici veghea asupra tovarășilor lor mai în vîrstă. M. a rămas în minte pîna în cele mai mici amănunte adunarea aceea.

Eram douăzeci și șase de comuniști în detașament. Secretar al organizației de partid fu ales Safronov, iar membri în birou, comisarul Golubev și cu mine.

Vladimir Nikolaevici Safronov avea pe atunci peste patruzeci de ani. Aproape tot detașamentul îl cunoștea foarte bine deoarece era șeful centralei electrice de termoficare a combinatului. Avusesem și eu timpul să-l cunosc. M. a uimit din prima zi. Înalt, masiv și încet la vorbă, era bolnav de inimă, suferea și de pleurită, iar pe deasupra era încălecat și cu o muncă de răspundere. Cu toate acestea, reușise să ia parte la instruirea detașamentului ca misiune specială în rînd cu tineretul. Nu era niciodată abătut și nici nu ținea seama de bolile lui. Părea foarte deschis, dar sinceritatea aceasta era însoțită de-o principialitate și o obiectivitate de nezdruccinat. Se pricepea să mustre un tovarăș vinovat într-un mod atît de spiritual și de delicat, încît acestuia nu-i rămînea decît să i pară rău de greșeala pe care o făcuse. Nici nu ne-am fi putut dori un secretar de partid mai bun.

La adunarea aceasta, Evgheni povesti impresia pe care i-o făcuseră la prima întîlnire detașamentele de partizani vecine. Această impresie nu era din cele mai îmbucurătoare. Lui Evgheni i se păru că vecinii noștri nu se îngrijiseră nici de provizii și nici de hrana „spirituală”. N-aveau aparate de radio recepție, n-aveau nici rezerve de medicamente, n-aveau nici un medic..

Safronov îl întrerupse, adresîndu-se lui Musiacenko:

— Avem rezerve suficiente de hîrtie? Am putea difuza comunicatele Biroului Sovietic de Informații?

— Hîrtia ajunge, — răspunse Piotr Petrovici

— Ajunge? — repeta Safronov. — La ce ajunge? Dumneavă cu Tătucu aveți de gînd poate să scoateți un ziar?

Chiar așa, — răspunse imperturbabil Piotr Petrovici. — Avem și un șapirograf.

— Nu cumva aveți și o mașină de cusut ?

— Ba avem una...

Cît au rîs ei de Musiacenko și de mine din cauza acestei mașini de cusut și ce servicii ne a adus această mașină voi spune mai tîrziu.

Safronov primise cuvintele răposatului nostru tovarăș Popov ca pe o îndrumare : „Cui se dă mult, i se și cere mult” Detașamentul nostru trebuia să țină legături de ordin cultural cu detașamentele vecine. Dar aceasta n-ar fi destul. Noi trebuia să consumăm proviziile cu mare economie încît, la nevoie, să le putem ajuta și lor.

Am stabilit tot atunci rațiile noastre. Ele erau aceleași ca și rațiile reglementare ale soldaților Armatei Roșii. Apoi am adoptat și regulamentul serviciului interior al Armatei Roșii.

CAPITOLUL VI

Defileul nu era un loc tocmai prietenos. Cîtă vreme tuseserăm ocupați în pornirea cu încărcarea rezervelor noastre în căruțe, soarele din nou se jucase în iarba plină de rouă, aici însă dăinuia încă semiobscuritatea dinaintea revarsatului zorilor și trebuia să ridici capul sus de tot ca să zărești lumina zăii. Dar și aici zvîcnind viața. Printre pietrele gigantice înverzeau tufișuri, iar tulpinile subțiri ale arborilor se înalțau înspre lumină.

Drumul spre cota noastră ducea pe un urcuș abrupt și pietruit care colea din defileu la dreapta. Era greu să vezi de unde începea drumul. Natura ascunsese ea însăși cu un tufiș și, cițiva copaci, cotitura care dădea în defileu. Chiar și către sfîrșitul șederii noastre în munți se mai întîmpla ca partizanii să treacă de „poarta” asta care ducea la reședința noastră. Ce-i drept, mai tîrziu am masecat chiar noi cu grijă locul.

Cînd și cine să fi făcut drumul acesta pietruit ? Cei care îl făcuseră, fuseseră desigur oameni aspri, puternici și înțelepți. Drumul trecea pe sub stînci abrupte și făcea curbe îndrăznețe. Dar nu era primejdie ca stîncile să se surpe și chiar și camionul lui Ghenea putea trece lesne pe la cotituri.

Peste tot numai munți. Culmile lor semănau cu crestele încremenite ale unor valuri gigantice. Ici se înalțau cu vîrfurile pleșuve spre cer, colo străluceau la soare cu verdele mîndru al pășunilor. Cu cît înaintam, cu atît mai înalți și mai abrupti se ridicau munții la orizont.

Drumul se întindea de-a lungul rîului Afips. Rîul șerpuia cu cotituri capricioase și complicate. Pe alocuri, descria cercuri aproape închise, apoi, deodată, se întorcea înapoi și din nou șer-

puta și se învîrtea parcă n-ar fi putut curge drept nici măcar o sață de metri. Apa curgea într-o horbota de spană albă prin albia de pietre colorate. Pietrele se întrevedeau prin apa limpede, chihlimbarie în razele soarelui. Nu era om care să nu se minuneze de toate aceste frumuseți...

Noi însă blestemam toate aceste râuri mănate de munți. Fără să știm să trecem de două ori. Afîpsul prin vad și de opt ori alt rîu care nu purta nici un nume. Lungeam pe pietre, ne loveam la tot pasul de ciocle ascuțite și ne prăbeșeam pe neașteptate în viitoare.

Dealtfel, pînă la urmă am înțeles că vîna nu era a rîurilor, ci a noastră. Omul care cu multe generații în urmă ero se drumuiește acesta îl adusese înoldeauna pe unde erau bancuri de nisip atunci cînd avea să-l treacă peste râuri. Pe alocuri mai rămăseseră urme din zida la capetelor de pod. La bancuri apa avea dădă acoperea pietrele și nu trecea mai sus de glezne. Camionul lui Ghenea și tractorul lui Pavlik Hudoerko nu se împotmoliră nici măcar o singură dată. Căruțele noastre hurau pe pietrele roase de ape, trecînd și ele cu bine. Căii puneau piciorul cu încredere pe pietrele rotunde și lunecoase. Cît despre noi, asudați și arși de soarele de munte, eram ca vai de capul nostru și stîrneam risul. Mergeam tăcuți...

Către sfîrșitul zilei, am dat într-o poiană mare și minunată. Pe undeva, în apropiere, trebuia să fie cota 521, viitoarea noastră tabără, căminul nostru, fortareața noastră de partizan în munți.

Îndată după adunarea de partid, Evgheni plecase din Pînskaja în căutarea acestei cote. În așteptarea lui, ne petrecurăm vremea cîrpindu-ne hainele care se uzaseră foarte tare și punînd la umbră unele provizii care se alterează ușor.

Spre seară, am aprins un foc de vreascuri. În jurul focului se strînsese aproape tot detașamentul, afară de neînțeleșii de sanli-nele. Ghenea îi spunea ceva, foarte agitat, lui Pavlik Hudoerko. Lemeile vorbeau de-ale lor. Viktor Ianukievici căuta cu înflăcărare să dovedească ceva lui Eriomenko. Toată poiana răsuna de vocea noastră.

Întins în iarba și cu minile sub cap, Piotr Petrovici începea să cînte. Glasul lui, curat și puternic, era repetat de ecoul munților.

*Kuban, tu țara noastră d'agă,
Fala colhozurilor noastre,
Cu ape limpezi pe cîmpia largă
Hălăduiești în zăările albastre...*

Cîntecul le era drag partizanilor. Era un cîntec de-al lor, de acasă, și le mergea la inimă. Detașamentul reluă melodia și, dacă

nu toți se puteau mîndri cu o voce ca a lui Musiacenko, sentimentul care în lăcea sa cinle era același :

*Dacă dușmanul se va nenumta
Să se ivească la holare,
Nor toți ca unul som sari în șa
Și som lupta cu nverșanare .*

Evgheni se întoarse în zori Găsise cota noastră Era un loc departe de înlaștini, înconjurat de pădure , avea izvoare.

Dinmeneaș am pornit din nou la drum. Umblam acum unul în urma celuilalt, în șir indian, așa cum ne învățase Musiacenko la „seminarele de pădure”. Locul drumului de pină acum îl luase o potecă îngusta care mergea prin pădurea deasă și întunecoasă. Am dat de albia secata a unui rîu și am cotit imediat la stînga. După ce-am urcat trei sușari abrupte, am ajuns, în sfîrșit, într-o poiană largă și întinsă.

La dreapta, se ridica creasta înaltă a unui munte pe care era aproape cu neputință să te cațări. Povîrnișul din stînga era adînc și prapastios. Nu puteai coborî decît ca frînghia. Lîngă prăpastie era un izvor.

După ce ne aduse aici, Evgheni se spălase, mîncase și plecase iar să cerceteze împrejurimile taberei. Am început chiar în aceeași zi să ne instalăm în „cetatea” noastră. Am întins corturile și am stabilit locurile pentru blecătările, popotă și postul de prim ajutor.

Locul era într-adevar foarte pitoresc și plăcu tuturor.

Cele patru plutoane se luară pe tăcute la întrecere. Fiecare din ele voia să-și amenajeze locuința cît mai îngrijit, s-o facă cît mai plăcută și mai comodă cu putință.

În plutonul întîi fuseseră aleși cei mai buni trăgători : lunetiștii, pistolarii, mitralhorii și chiar artileristii. Pentru aceștia din urmă le lipseau deocamdată tunurile dar nădăjduiam să ni le procurăm. Comandant al plutonului întîi era Viktor Ianukievic. În plutonul al doilea intrau plantatorii de mine, pionerii, transmisiuniștii și armurierii. Comanda o avea Vetlughin. Al treilea era plutonul de pușcași, comandat de Safronov. Serviciul de inten-dență și serviciul sanitar faceau parte din plutonul al patrulea, al cărui comandant mai e nevoie să spun ? — era Musiacenko. Grupa de reconaștere îndepărlată, alcătuită din partizanii cei mai dibaci, mai curajoși și mai cu sînge rece, alcătuita o subunitate separată.

Soarele apusese după munți. Culoarele păleau. Se simțea răcoarea din defileu. Pe cer clipiră cele dinții stele.

Era frumos pe aici și în jurul nostru părea să plutească ceva misterios. Santinelele stăteau nemișcate, conturate parcă pe ce

rat înluncat. În această atmosferă romantică, detașamentul se încolonă în poartă. Cămintărea pe care am ținut-o era însă departe de a fi romantică :

— Ordon tuturor partizanilor ca, începînd de mîine, pentru păstrarea igienei, să se tîndă, iar femeile să-și scurteze părul. Toți, fără excepție, trebuie să și curețe zilnic îmbrăcămintea și încălțămîntea. Înainte de a porni la luptă sau în recunoaștere în depărtată fiecare să se pămenească, caei nimeni nu știe unde îl paște glonteale inamic. De cînd lumina, trupul ca și sufletul luptătorului răs au fost curate. Detașamentul are destul săpun. Ordon fiecărui partizan să și spele cu grija alți rufăria de corp cit și cea de pat...

În front cineva chicoti pe un ton subțirel. Mă făcui că nu observ acest lucru, gîndindu-mă că și fără intervenția mea comisariul va ști să pună la locul lui pe acest „glumeț“... Dimineața aflai care era acela care rîsece.

Disciplina detașamentului nu era încă consolidată. De aceea comisariul, Sifronov și cu mine ne hotărîrăm să urmărim chiar noi înșine la început felul în care se executau ordinele și dispozițiile. În zor, am inspectat santinelele. M-am apropiat de una din ele. Omul stătea zgribulit și trist, îmbrăcat într-un pardesiu de stofă și cu nasul ascuns în gulerul ridicat. Cei dela „Glavmargarin“ - fostul detașament cu misiune specială - căpătaseră încă din Krasnodar unele valute și, în afară de asta, își însușiseră o lungă corespunzătoare. Nici unul din ei nu și-ar fi permis să stea de santinela încovoial. Mă apropiat și văzui că lucrurile stăteau așa cum banuisem. Santinela e a chiar unul dintre acei care se alăturaseră detașamentului în ziua retragerii noastre din Krasnodar. După cîte îmi amintesc, era un inginer. Cravata, prinsă de gulerul care fusese odată alb, atîrna într-o parte. Cu toate că aia se crăpase de ziuă, se putea vedea pe guler o dungă groasă de murdărie.

Dupa ce ieși din gardă, — îi zisei eu, — bărbierește-te și schimbă și repede cămașa !

— Îmi dai dumneata una ? Sau poate trebuie să mă reped pînă la Krasnodar, la vreun magazin universal să-mi aduc una ? — Îmi răspunse santinela chicotind cu voce subțire de tenor.

Îmi dadui seama că aveam în fața mea un „civil în carne și oase“ și-i răspunsei cu blîndețe :

Vei lua chiar azi cunoștință de regulamentul serviciului interor al Armatei Roșii. Nu poți vorbi în felul acesta cu comandantul dumitale. Iar după ce vei ieși din gardă, să-ți speli numai-decît cămașa.

— Nu-s spălătoareasă, — se înfurie santinela. — Ce fac celeșase femei din detașament ? Doar n am venit aici să ne ferchezuim, ci să batem pe nemți !

Îmi amintesc că îmi năvăli tot sîngele în obraz. Știam însă să-mi păstrez calmul și răspunsei cu indiferență

- Vorbește cu femeile. Poate că vor găsi o clipă liberă ca să te curețe. Cel mai bine ar fi să vorbești cu Maria Ianukevici...

La discuția aceasta luseseră de față comisarul ș. Safronov. Puțin după aceea o văzui pe Maria venind în fugă spre cortul unde era organizația de partid. În urma ei venea nenorocitul de tenor. Era plouat. Avea aerul alătit al unui boxer în clipa enocautului.

Maria ținea morțiș, ca să fie exclus imediat din partid!

Fața mare și rotundă a lui Safronov exprima în aparență cea mai sinceră părere de rău. În ochii lui albaștri și limpezi seîn-teja însă un rîs reținut.

— Și trebuie să-l dăm afară chiar pe loc? Mare bucluc! spuse el oftînd. - Dar cum să vină tovarășul în halul acesta de murdărie la o ședință de partid?...

Fără să se grăbească, Safronov își sulcă minciile, scoase din rucsacul lui o bucată de săpun și zise tenorului:

Scoate-ți cămașa, tovarășe. Fă-o spăla. În timp ce se usucă la soare, la o lecție de la Maria. Îți va fi de mare folos. Maria cunoste bine regulamentul Armatei Roșii. Are sa te învețe cum sa-ți îngrijești arma. Trage mai bine decît mine. Mai ales cu mitraliera...

În vremea aceasta, inginerul schimba fețe-fețe.

Comisarul convocă ședința chiar pentru aceeași seară, după cină. El vorbi cu inflaçarare și cu adevărat din toată inima despre sentimentul de camaraderie, și despre disciplină, și apoi despre greutatea muncii fizice care ne așteaptă pe toți în detașament. La sfîrșit, comisarul puse aceeași întrebare pe care o pusesese partizanilor Mark Apkarovici și cu mine, în noaptea aceeași neuitată, înaintea plecării noastre din Krasnodar.

- Vă pare poate rău unora dintre voi că sînteți paruzani? Nu-i încă prea tîrziu s-o spuneți. Vom găsi noi cum să trimitem acasă, prin munți, pe oricare din voi care ar dori acest lucru.

Nu, nimeni nu voia să plece. Tovarășul care greșise față de mine și de Maria găsi destul curaj ca să-și facă autocritica în fața întregului detașament. Spre onoarea detașamentului, trebuie să spun că nimeni n-a mai adus vreodată vorba despre această întîmplare cît că Ingerul se dovedi mai tîrziu și bun trăgător și un om cărui îi plăcea rînduiala și curățenia.

În stația Smolenskaia se stabilise o mică garnizoană nemțească. Evgheni îi văzuse pe nemți umblînd pe uliță dezbrăcați numai în chilofi.

Un cazac din stația pe care Jenea îl cunoștea și la care se furișa noaptea prin grădinile de zarzavat îi spuse că nemții în-

cercu să se pînă bine cu oamenii din staniță. Dar zvonul ca făcîndu ar fi înmușcînd la Krasnodar chiar și copii, ajunsese pînă în Smolenskaia și oamenii se țineau de o parte. Mulți cazaci căutau să ascundă arme.

Înapoiindu se în tabără, Jenea întilnise în drum un brigadier silvic. Din vorbă în vorbă, Jenea află ca omul trăia de doisprezece ani prin locurile acelea și că le știa pe degele.

Evgheni îl întreba despre drum. Brigadierul înșira cu precizie: „tecei, erici, hmereci“. Lui Evgheni nu i prea plăceau calauzele, dar simțînd că brigadierul era un etnograf patimaș, hotărî să se folosească de el.

Brigadierul vorbi mai întîi de cîteva izvoare și poteci, de mistreți din împrejurimile taberei pe care Evgheni nu le cunoștea încă. Jenea află acum unde erau vadurile Aspsanui și începu încetul cu încetul să se descurce în demirurile locale.

În drumul spre locul unde avea să fie tabara noastră, întîlnisem o mulțime de pîrîșe și de rîulețe secate care aveau apă numai iarna și primavara. Ele izvorau din vîrfurile munților și serpauau și se încrețeau ca o pînză de păianjen.

De obicei, albul rîurilor erau foarte adînci și vorbisem încă de pe atunci cu Evgheni ca erau bune de ascunzatori.

Albul acestora se numesc „erici“.

„Hmereci“ erau tufișuri sau petece de pădure lînară, în jurul cărora se întindea pădurea bătrîină. Ele nu se întînesc prea des, dar sînt locuri minunate pentru pînda. Hotărîm să avem în vedere acest lucru.

Dar ce erau „tecei“, Evgheni nu izbuti să lamurească prea bine. Calauza spunea „tecei“, uneori locurilor unde se îngustau pîrîșele, iar altădată la „erici“ uscate.

Dar mai cu seamă altceva îl interesase pe Evgheni și anume cum se orientau bătrînii din partea locului cînd voiau să ajungă pînă la pustietatea noastră. Acum știu și asta. Cu toate că brigadierul vorbea întruna de „erici“, „hmereci“ și „tecei“, el nu se încredea niciodată în labirintul lor și se orienta zina după vîrfurile munților, iar noaptea după stele. Bătrînii din partea locului nu întrebuițau nici lărji, nici busole.

Evgheni mă incredința că dacă avem să rămînem mai departe în locurile acelea, într-o luna el are să ajungă să se orienteze tot atît de bine ca și vechii brigadieri silvici.

— Într-un cuvînt, am mai aflat ceva, — spuse Evgheni cu un zîmbet blînd. — Am aflat ceva! În curînd vom începe să acționăm. Nici eu nici dumneata n-am ținut seama de un lucru și anume cît de mult o să ne ajute locuitorii din stanițe și cîți prieteni activi avem printre ei, oameni care nu așteaptă decît să ne sară în ajutor. Nu mai vorbesc de tineret. Nu numai că vor să intre toți în detașament, dar cer să li se dea de lucru imediat!

Dar și în cei bătrâni și în căzăcioaicele tinere a început să vorbească duhul stramoșilor zaporojeni. Nu, nu ajung nemții, nu ajung sa-i îngenuncheze pe cei din Kuban' Putem fi siguri că după primele noastre operațiuni, vom avea în toate stanițele agenți informatori.

Avea dreptate Evgheni când susținea că cel mai de seamă lucru era recunoașterea obiectivului. Mă gândiu că, într-adevăr, oricât de neînsemnată ar fi o operație, trebuie, înainte de toate, ca ea să fie precedată de cea mai amănunțită recunoaștere.

Chiar dacă ar fi nevoie ca recunoașterile în vederea unor diversivari planuri să dureze timp de câteva zile, nu s-ar putea trece la executarea operației, pînă ce nu va fi studiată mai dinainte fiecare cărăușă, fiecare adîncitură a terenului, fiecare șerpuitură a rețelelor de sîrma ghîmpată, dispozitivul cuiburilor de mîlălire, numărul forțelor inamice ale garnizoanei, cum și programul ei zilnic. Cercetașii vor avea sarcina să facă însemnări zilnice amănunțite despre observațiile lor, însemnări care vor fi controlate prin indicațiile agenților noștri informatori. Și atunci, diversioniștii noștri, platitorii noștri de mine nu vor avea decît să vină la punctul de operație determinat, ca la ei acasă, unde cunosc fiecare colțisor, fiecare scîndurică a podului și unde nu sînt și, nicăieri nu pot fi lucruri neprevăzute. Numai așa vom fi în stare să batem fără greș pe nemți, distrugîndu-i cu cît mai puține pierderi pentru noi.

La punctul din defileu unde începea drumul care ducea la tabăra noastră, stateau în permanență două santinele ascunse în tufisuri. Ele vegheau ca nici un străm să nu cîlce drumul „nostru” și îl camuflau cu grijă. Nu uitam avertismentul comitetului orașenesc de partid înainte de toate păstrarea celui mai desăvîrșit secret!

Nici nu apucase bine detașamentul să se instaleze, cînd, cinci zile după plecarea noastră din Krasnodar, una din santinelele postate în defileu a venit fuga la mine:

— Tovarășe comandant, cîțiva călăreți au intrat în defileu! Safronov, comisarul și Evgheni m-au rugat să nu cobor, iar Evgheni și comisarul au plecat să vadă ce ar putea să fie.

Călăreții erau oameni de legătură trimiși de statul major al grupului, de detașamente de partizani, cu ordinul să mă prezint la statul major. Aveam mult de lucru la detașament, dar ordinul trebuia executat. Am plecat odată cu Evgheni. Însoțit de doi cercetași, el se îndrepta către sud, spre Novorossiisk, pe cînd eu luai drumul spre statul major, în creierii munților.

Şefii titulari nu sosiseră încă la statul major. Atribuţiile de şef de stat major erau îndeplinite provizoriu de către Baştovoi, comandantul detaşamentului de partizani al comitetului raional Kaganovici din Krasnodar. Mai târziu, detaşamentul lui Baştovoi se ilustră prin multe fapte vitejeşti, dar pe vremea aceea, numărul inamicilor omorâţi pe care l-ar fi putut arata era acelaşi ca şi al nostru, nici unul. De când părăsisem Krasnodarul, nemţii abia avuseseră vreme să se ivească prin staniţele de la poalele munţilor. N-avea nici un rost să alarmăm micile lor unităţi. Ar fi însemnat să dezvăluim înainte de vreme zona unde se găseau partizanii şi forţele de care aceştia dispuneau.

Cu toate acestea, la statul major am fost întâmpinat cu o întrebare ironică.

— Ia spune, proslăvite Tatue, câţi firi ai nimicit pînă acum?

Nu mă chemaseră să mă mustre. Mi se spunea că situaţia de pe front era grea. Nemţii presau în direcţia Baku şi Tiape. Care erau principalele lor forţe şi unde se aflau ele în momentul acela, nu ştia deocamdată nimeni. Sarcina partizanilor era să închidă în clipa hotărîtoare trecătorile munţilor în spre Marea Neagră.

M-am întors la detaşamentul nostru dîndu-mi bine seama de întreaga însemnătate a acestei însărcinări şi de toate greutăţile legate de executarea ei. Evgheni nu se întorsese încă dar prietenii lui m-au întâmpinat cu o căldură care m-a mişcat. M-am gîndit la mine. „Imbătrîneşti, Piotr Karpovici! Şi Litvinov, şi Ianukevici, şi Lomakin şi s-au lipit de suflet de parcă şi-ar fi toţi feciori“. Această legătură sufletească era, la drept vorbind, mai mult prietenia firească dintre comandant şi tovarăşii mei tineri de sub comanda lui, prietenie fără de care nici o unitate militară nu poate fi puternică.

Am povestit comandanţilor, fără să le ascund ceva, tot ce auzisem la statul major. Hotărîrăm că trebuiau mobilizate toate forţele noastre pentru îndeplinirea sarcinii care ne fusese încredinţată nouă de către comandamentul Armatei Roşii, de a închide trecătoarele munţilor, ne aînd duşmanul să treacă înspre Marea Neagră.

Pentru asta, era nevoie de o mare muncă pregătitoare. Trebuia mai întîi să fim în munţi ca la noi acasă, să cunoaştem or ce potecoţă şi să ne putem mişca pretutindeni de două ori mai uşor decît duşmanul. Safronov propuse ca fiecare dintre noi să se gîndească cum ar trebui mai bine pregătit detaşamentul pentru a putea întâmpina forţele masive ale duşmanului. Rămase ca la întoarcerea lui Evgheni să ascultăm raportul lui şi să ţinem sfat.

Evgheni nu se întoarse decît a doua zi, şaisprezece august, seara târziu. Informaţiile pe care le culesese erau mult mai complete decît cele pe care le adunasem eu.

Forțele masive ale dușmanului care înaintau în direcția Novorossiisk fuseseră oprite de detașamentele Armatei Roșii, alcătuite mai ales din marinari care luptau acolo gata să-și dea ultima suflare apăsând portul drag.

Altă coloană inamică înainta spre munți, pentru a trece prin trecătorile munților spre Turcia. Unități nemțești mergeau de-a lungul albiei secate a riului Afips, îndreptându-se chiar spre locul unde ne ațlam noi. Ca și mamașaru Flotei Marii Negre trebuia să luptăm aici pînă la unul...

Nemții înaintau cu precauție de-a lungul Afipsului, trimițînd înainte patrule de recunoaștere și acoperindu-și spatele cu flanc-gărzi. Ei aflaseră deja de existența partizanilor. Socotînd după ritmul înaintării inamicului, trebuia să ne așteptăm să sosească prin meleagurile noastre cel mai târziu peste cîteva zile.

Am hotărît să nu pierdem o clipă și să începem îndată să studiem cu întregul detașament albia Afipsului și împrejurimile țării noastre...

Plutonetele dispuneau de cîte un cort spațios. Afară de acest a, un al cincilea cort, întins în mijlocul poienii, era popotă. Popotă de dimineață pînă seara, cortul devenea îndată după cină club. Comisarul ținea acolo în fiecare seara orele de studii politice cu detașamentul. Ceva mai sus, pe coasta muntelui, se găsea postul de comandă. Tot acolo locuia comisarul, familia mea și cu mine. În seara de șaisprezece august am ținut acolo consiliul nostru.

Consiliul s-a isprăvit târziu. Elena Ivanovna și Ghenea, obosiți de treburile de peste zi, adormira îndată. Peste puțin se auzi și respirația regnata a comisarului. După cîte îmi putui da seama, Jenea nu dormea.

Fără să ni fi înțeles dinainte, ne scularăm amîndoi și ieșirăm fără zgomot din cort.

— Ești îngrijorat, tată? — mă întrebă Evgheni în șoaptă.
— Pune-ți haina de piele. E umezeală.

Acum șapte sau opt ani se legase între noi o prietenie neobișnuită, foarte puțin asemănătoare cu raporturile obișnuite între „părinți și copii”. Deși Jenea avea atunci aproape douăzeci și unu de ani, deveniseram prieteni, ca și cum am fi fost de aceeași vîrstă. Diferența de vîrstă dintre noi se ștersese parcă.

Jenea, care era pe atunci pe cale să termine Institutul de chimie tehnologică, venise la noi la Smolensk să pregătească proiectul de diplomă. Eu eram pe vremea aceea directorul unei mari uzine din Smolensk și urmam în același timp prin corespondență cursurile Institutului de silvicultură din Moscova. Uzina îmi lua aproape tot timpul, așa că nu-mi rămînea decît foarte puțină vreme pentru învățat. Să începi să studiezi cînd ai trecut de patruzeci de ani, e mult mai greu decît să înveți din

copilărie pînă la douăzeci. Nu cred că aş fi putut ajunge un student eminent fără ajutorul lui Jenea.

Noaptea de a rindul aştepta cu răbdare întoarcerea mea de la uzină. Cum veneam, turna din termos două ceşti de cafea neagră, pregătută cu grijă de cu scară de Elena Ivanovna şi ne aşezam la masa de lucru. Cele mai grele teme pe care le primeam de la institutul meu deveneau, ca prin farmec, uşoare. În familie, ei numeau asta: „sa-l scoată pe lăta din coada clasei”.

Ca şi în nopţile acelea, demult trecute, ale studenţiei mele, Evgheni îmi cuprinsese umeri cu braţul şi-mi zise:

— Problema nu-i uşoară, tată, dar trebuie neapărat rezolvată. Trebuie să le închidem nemţilor trecător le munţilor..

Vremea era încă frumoasă. Ziua caldura lui august era încă înăbuşătoare, dar în răscoarea nopţilor se simţea deja adierea toamnei. Pe cer, stelele scilipeau mai viu. Lumînţele verzui din iarbă ale licuricilor se împuţinau din ce în ce. Ne sfătuirăm pînă în zori şi ajunserăm să ne dam seama că, fără ajutorul poporului, nimeni şi niciodată n-ar fi putut să obţină victoria. Hotărîrăm ca, începînd chiar de a doua zi, să punem la punct serviciul nostru de informaţii. Trebuia numai decît să avem prieteni în fiecare sat.

Evgheni se lipi de mine, să se încălzească.

— Crezi că vor fi puţini? — spuse el. — Am cîteva adrese. Voi trece şi pe la Moş Gavril. El cunoaşte pe toată lumea de prin împrejurimi şi ne va ajuta mult. Voi lua cu mine cîteva oameni din grupul de recunoaştere îndepărtată. Totodată trebuie cercetate împrejurimile taberei. Poţi să te serveşti de calauze şi să te bizi pe ele, dar asta n-ajunge, trebuie să ştii să te descurci şi singur. Ca să putem bloca trecătorile munţilor, avem nevoie să cunoaştem amănunţit pe o întindere de zece de kilometri de jur împrejur pînă şi cea mai neînsesată potecuţă de mistreţi.

Dimineaţa, Evgheni o şi luă la drum. M-am uitat îndelung după el. În urma lui mergeau în flanc, cite unul, cercetaşii. Erau cei mai buni dintre cei mai buni partizani ai detaşamentului.

Peste un ceas am pornit şi noi să cercetăm împrejurimile taberei.

Timp de două zile, am tot hoinărit prin mînti. Ne-am căţărât pe povîrîşuri abrupte, am trecut de zeci de ori Afipsul şi afluenţii lui şi am bălut potecile şi cărările care şerpuiau printre tufe şi pe care nu umblau decît tîrele.

— Iată ce-i un „seminar practic de pădure”, — spuse zîmbind Gheronti Nikolaevici, scoţîndu-şi un ghimp de mărăcină din palmă. Am văzut atunci că nici chiar la noi n-ai mai ardea de

glume. Era totuși nevoie ca oamenii să se obișnuiască cu marșurile lungi.

Aducându-mi aminte de experiența mea de vechi partizan, am arătat tovarășilor cum se puteau orienta după soare, după stele, după scoarța arborilor, după liniile de pe tăctura cioatelor. La rîndul lui, Piotr Petrovici ne învăța cum să tălmăcim urmele de mistreți pe poci. Dacă urmele erau proaspete puteai merge fără teamă, poteca nu era minată. Cautam să dezvăfăm pe oameni, odată pentru totdeauna să vorbească, să fumeze să tușească și să strănute în timpul mersului.

— Dacă vă vine să tușiți, mozoliți-vă mîneca. Și strănutați tot în mînecă așa ca nici tovarășul de alături să nu vă audă.

Partizanii mai învățară cum să-și strîngă îndeșat lucrurile în rucsac, cum să poarte rucsacul și cum să se odihnească, folosind pentru aceasta fiecare clipă a popasului.

Vinalorii noștri, Serghei și Danilo Martinenko și, bineînțeles, Gheronti Nikolaevici, profesorul nostru de la „seminariu de pădure“, ma ajutau să desăvîrșesc instrucția partizanilor.

Oamenii mergeau cățărîndu-se pe povrnișuri, treceau prin torrente, înjeau după talun și sufereau de sete, cadeau morți de oboseală cînd ajungeau la popasuri, dar se țineau bine și trecură cu bine toate probele.

Safronov, saracul, a avut mult de pățimit. Fiind greu și înec în mușcări, Vladimir Nikolaevici s-a chinuit mult din cauza inimii sale bolnave. Dar și el s-a ținut bine.

Mulți kilometri am bătut noi de-a lungul Afipsului, trecîndu-l de zeci de ori prin vaduri, așa că, pîna la urmă ajunserăm, cu toată oboseala, să putem pune piciorul pe pietre în așa fel încît să nu mai alunece.

Cîrîtul gaței era semnalul retragerii imediate și repezi. Cum răs. na, toți se aruncau în tufișurile de lingă mal, făcîndu-și loc prin ele, pentru ca, la un nou semnal, să se întoarcă în același loc linga apă. Trebuia să fi văzut halul în care ajunsese îmbracă-mîntea noastră! Zdrențe atîrnau de ghimpii tufișurilor. Tovarășii care ramneau îndelung printre porumbari aveau grijă să scoată de pe ghimp semnele trecerii noastre pe acolo.

Vetlughin mai ales ieși din spini în așa hal, încît trebui să meargă restul drumului numai în chiloți. Nici Safronov nu arăta mult mai bine.

Piotr Petrovici, ascunzîndu-și privirea șireată, îi zise:

— Îmi pare rău, Vladimir Nikolaevici, de gluma cu mașina de cusut. Din pacale, n am luat o și nu știu zău ce ne om face acum fără ea...

Safronov se uită la pantalonii lui zdrențuiți și zise cu dojană în glas:

— Mai bine am fi luat mai puțină hîrtie...

Nu lătasem însă nici mașina de cusut și aveam și o mare rezervă de pânză groasă de doc. Ajunserăm la concluzia că tufișurile de porumbar erau posturi foarte bune de pândit inamicul și că de aceea tot detașamentul trebuia îmbrăcat în haine făcute din pânza aceasta de doc.

Marșul pe care îl facurăm ne-a învățat multe. Ne am familiarizat cu împrejurimile taberei noastre și am găsit poteci, izvoare, trecători și vaduri mai potrivite. Partizanii au deprins regulile elementare pentru folosirea trecătorilor, în vreme ce eu am avut plăcinta să mi dau seama de capacitatea fiecăruia dintre ei. Acuma mă liniștisem. Cu asemenea oameni mă simțeam în stare să îndeplinesc orice misiune.

Din cauza lipsei de odihnă, toți erau foarte obosiți. Ne am întors în tabără tăcuți, cuprinși de o singură dorință: să ne culcam cât mai repede. Dar Leonid Antonovici Kuznețov, comandantul taberei, era neînduplecat. Cu tot bombănitul oamenilor, el îi puse să se spele, să se schimbe și să mănince. Numai după aceea le dădu voie să se culce.

Singura luntă asupra căreia nu avea nici o putere voința comandantului era Dax. Cîinele stătea culcat tot timpul lângă lucrurile noastre și nici cîlar atotputernicul Kuznețov nu îndrăznea să se apropie de el.

CAPITOLUL VII

Evgheni se întoarse în zorii zilei. Luînd poziția, duse mîna la șapcă și-și raportă rezultatele recunoașterii pe care o facuse. Mă țineam să nu zîmbesc. Îi cădeam în ochi că era foarte mulțumit.

Și avea într-acevăr de ce să fie mulțumit pentru că făcuse o seamă de ucruri bune. Mai mult, pusese la punct serviciul nostru de informații. Se întîlnise apoi cu partizanii din detașamentele vecine, cele din Smolenskaja, Pavlovskaja și Eisk. Izbutise chiar să stabilească peste linia frontului o legătură cu comandamentul celei mai apropiate divizii, a noastre. Comandantul serviciului de recunoaștere al diviziei îl rugase să-l țină în curent cu deplasările masive de unități fasciste, să trimită iscoade la dușmani și să caute să obțină cât mai repede o „limbă“, un prizonier de la care să capete informații. Însă ceea ce îi cerea și mai stăruitor, erau coordonatele amplasamentelor bateriilor grele și ale cazematelor inamicului, pentru a fi transmise aviației noastre.

Abia rămăsese singuri că Evgheni mă și întrebă:

N-a venit nimeni din Krasnodar?

Dadui din cap că nu. Krasnodarul nu trimisese încă nici un agent de legătură..

Ochii lui Jenea își pierdura deodată strălucirea.

— Tată, — spuse el, — sînt cam obosit. Mă duc să mă odihnesc puțin.

Ma durea inima să-l văd așa. Știam cit de îngrijorat era de nevastă sa și de fetiță. Însă Evgheni știa să ș. stăpînească sentimentele. Orice i s-ar fi întimplat, nimeni n ar fi putut observa că era abatut. Peste vreo oră el îmi spuse din nou cu vocea lui egală și liniștită, ceea ce putuse afla în recunoaștere.

Elena Ivanovna și Gnenea ar fi vrut să-l vadă mai des pe Evgheni. La început el stătea puțin de tot în tabără. Venea numai să-mi comunice ceea ce putuse iscoli. Cu mamă-sa și cu fratele lui aproape nu mai ajungea să vorbească. Rarele ceasuri libere pe care le avea nu corespundeau cu orele lor de odihnă.

Elena Ivanovna avea pe vremea aceea de lucru pînă peste cap. Fusesse obișnuita încă din tinerete să facă orice: să spele rufe, să spele pozelele, să gătească, să croiască și să coasă. Cosea ea o adevărată croitoreasă. Chiar acum, în tabără, instalase sub supravegherea ei un atelier de croitorie în toată regula. Elena Ivanovna croia docul, iar celelalte cinci femei coseau pantalonii bufanți, întărituri la coate și la genunchi. Treaba mergea încet. Nu era decît o singură mașină de cusut. Și chiar de croit docul nu era lucru ușor.

În detașament, nimeni nu stătea vreodată fără treabă. Și dacă femeile noastre bombăneau, era pentru ca făceau o treaba care li se părea lor că ar fi bună numai pentru babe. Însă Nadiei Korotova și Mariel, care mureau de dorul plecării în recunoaștere, nu le venise încă timpul..

Pe neașteptate, avurăm de cules roadele incursiunii pe care o făcusem de a lungul Afipsului și prin văle afluențelor lui.

Nu departe de locul unde ne aflam, se ridica muntele Lambin. Î zicea așa după un grîc care fabricase odată var prin părțile acelea.

În timpul incursiunii noastre, descoperiserăm pe panta de nord a muntelui, într-un tufiș de la marginea potecii, un izvorăș.

Începasem să ținem, de îndată ce venisem aici, o evidență strictă a tuturor izvoarelor din apropierea potecilor. Ar fi fost cu neputință să ne lipsim de apă în timpul drumurilor noastre. Într-o zi, pe nisipul din jurul izvorășului, am zărit niște urme de pași. Nu le-am putut tălmăci, dar am hotărît să aflăm cine este acela care cunoștea locul și venea aici după apă. Îl însărcinai pe Litvinov să se așeze la pîndă în tufișul de lîngă izvor. A doua zi, Mihail Denisovici se întorsese aducînd cu el un „musafir“.

Rar să fi întâlnit oameni mai modești ca Litvinov. Alesesem pentru detașamentul nostru numai oameni curajoși și viteji. Un astfel de tovarăș era bineînțeles și Mihail Denisovici Litvinov, pînă mai daunăzi directorul fabricii de ulei a combinatului „Glavmargarin“. Cînd te uitați la acest om de treizeci de ani și-l ascultați, n-ai fi spus niciodată că ar fi în stare să săvîrșească vreo faptă eroică. Vocea îi era domoală, cu inflexiuni măsurate și liniștite, iar pe buzele lui pline, de om bun, flutura un zîmbet sfios. Ochiul de culoare deschisă îi erau încrucișati și din cauza betesugului acestuia și-i lăsa adesea în jos, ceea ce îi dădea aerul unui om sfios sau vinovat de ceva.

Mihail Denisovici îmi povestea împlinirea lui de lîngă izvor ca și cum ar fi fost un lucru cu totul obișnuit.

- M-am dus, Tătuțele, și m-am culcat pe burtă în tufiș. Pușca am pus-o în fața mea, la îndemîna, iar în dreapta și în stînga grenadele. Căldura era înăbușătoare. Stateam așa și ciuleam urechile. În jurul meu era liniște. Am stat un ceas, am stat două. Nici țipenie de om. Mă plictisisem. Îmi venea să adorm. Stateam și, mă gîndeam cum aș face să nu sforăi dacă mă fură somnul. Deodată, spre uimirea mea, a venit în zbor o păsărică. Nu știu cum îi zice dar pînă cele il era ca galbenușul. A sărit, s-a răsărit, a zburat de pe o eracă pe alta și a început să ciripească tare. Venise, pe semne, în recunoaștere, fiindcă în urma ei a sosit un stol întreg de pasărele. S-au lasat la marginea apei și au început să bea. După ce s-au saturat de baut, au început să se joace, să se hîrmonasească și să ciripească. Îmi părea bine. Aveam acumina o distracție care nu mă lăsa să adorm. Erau tot felul de pasărele, și cu pîntecele roș și cu pîntecele galben, cu aripi și alobastri, și albe, și pestrice. Într-un cuvînt reprezentanți întregului neam păsăresc. Stat, stat, așa, multă vreme. Dar dintr-odată, din senin, și-au făcut vînt și au zburat de parcă le-ar fi spulberat o vijelie. M-am adus aminte de ceea ce mă învățase Piotr Petrovici și mi-am spus: „Sigur că vine un om“. Am rămas nemșcat. Am stat cinci minute, am stat zece. Nimic: nici pasărele, nici oameni. Am stat eu cît am mai stat și am început să mă plictisesc așa de tare, încît trebuie să recunosc, m-am hotărît să aprind o țigară. Bagam loc mai mîna în buzunar să scot punga de tutun, cînd am văzut că tufișul se mișcă. Întîi s-a aratat o pușcă și în urma puștii un om. Am încremenit iar. Individul s-a uitat de jur împrejur, nu m-a zărit, s-a liniștit, a pus pușca jos și a început să bea. Atunci am sărit în sus și m-am repezit la el. Individul s-a zăpăcit așa de tare încît m-am folosit de asta ca să-i dau pușca. Iar cînd pușca lui a fost în minile mele, nu i-a mai rămas decît să mă asculte. Tot drumul am tăcut amîndoi. Cine i și cu ce giaduri umbla pe-acolo,

habar n am. Luați-l în primire. Iar mie dați-mi voie să aprind o țigară. Mor să trag un fum.

Individul era încăpăținat. Tăcea mereu. N am putut afla nici de ce nație era. Era un trădător sau era un spion neamț? Bineînțeles nu ne-am putut da seama numai după haine. Avea o căutătură rea și mura lui îți făcea scîrbă.

Am trimis musafirul la comandamentul grupului de detașamente de partizani, iar „Izvorul păsărelelor” a fost pus sub observație.

Evghen stabilise o legătură permanentă cu stanța Smolenskaia. În pădure, în apropierea stăniței se afla întotdeauna un cercetaș de al lui. Agenții din Smolenskaia veneau de două și câteodată chiar de trei ori pe zi la locul știut din pădure și chemau prin semnale, orcăț sau fluierat de granguri — pe cercetașii din ascunzătoare. Aflam astfel tot ce se petrecea la nemți. Garnizoana nemțească ne primise deocamdată întăriri. Unitățile lor, care urmau să înainteze de-a lungul albiei Afipsului, tot nu sosiseră încă...

Între timp, noi continuam să ne construim tabăra, să punem la punct ce aveam de făcut și să ne orînduim traiul. Faceam următorul raționament. Niște partizani disciplinați, bine înarmați și îmbrăcați, vor fi mai repede în stare să-i bată pe nemți decît niște oameni care dorm undă apucă, mîinucă ce le cade în mîină și-si petrec timpul liber cîm dă Dumnezeu. Cîm printre noi nu se aflau nici zărghiși, nici zvăpălați, toți se obișnuiseră să trăiască în chip ordonat văzîndu-și fiecare de treaba lui.

Iată-l pe Iakov Iliei Bibikov, onorabil director de fabrică, conducător și responsabil al unei mari întreprinderi, intelectual, orășean din cap pînă-n picioare, ajuns din proprie inițiativă să-i „restaureze” lui Evgheni bocancii pe jumătate rupti, și să-i repare atît de desăvîrșit, încît să putem pronunța cuvîntul „restaureze” fără ironie. Bibikov avea de lucru mai mult decît și-ar fi dorit o orice cizmar, căci pietrele de acolo rupeau cu frenezie orice încălțăminte.

Căi îl potcovea Pavel Pavlovici Nodriga. Acesta îl îmblinzise pe Leonid Antimovici Kuznețov, severu și exigentul comandant al taberei noastre. Partizanul Kuș, fost sculter, începuse să repare hamurile. Lui Kuznețov nu-i mai ajungeau cuvintele de laudă pentru el:

— Dacă nu l-aș cunoaște în Krasnodar, n-aș crede în ruptul capului că ar fi sculter. E un șelar minunat și cu mare experiență. Chiar acuma am inspectat hamurile pe care le-a reparat.

Poți să le trimiți și la expoziție. Păcat să le dai să le pună la cai. Iți vine să le pui sub sticlă și să le tot uzi la ele.

În ziua de optsprezece august, Nikolai Demianovici Pricina îmi întinse, fără să spună un cuvânt, o foaie de hirtie. Era ultimul comunicat al Biroului Sovietic de Informațiuni pe care-l recepționase chiar în clipa aceea. El raportă:

— Tovarășe comandant al detașamentului, radio receptorul este pus la punct. Se aude bine. Puteți auzi în orice clipă emisiunea postului de radio Moscova. Aștept ordinele dumneavoastră.

Îl îmbrățișai pe Nikolai Demianovici.

Nu mai vorbese de bucatarul nostru șef, respectabilă Evfrosina Mihailovna Konovnicuko, fostă șef de schimb a fabrica de grăsimi hidrogenate. Ea ne gătise niște bucate minunate. Mai mult decât atât. Aflase care erau mâncărurile noastre preferate, și, afară de faptul că hrănea detașamentul și îndestulător și bine, cauta din când în când să ne facă ceva deosebit de gustos.

Viața de tabără se înghebase. Lucrurile mergeau ca de la sine, în chipul cel mai firesc. Și, trebuie să spun că asta era în mare parte meritul lui Leonid Antonovici Kuznetsov. Așa cum bănuisem Evgheni și eu mine, încă din Krasnodar, poetul și pictorul nostru se dovede un gospodăru ideal. Programul zilnic, așa cum fusese stabilit, era pentru el lege imuabilă. Nu îngăduia nimănui nici o abatere. Nimem nu reușea să-l înduplece sau să se ascundă de el. El împărțea tuturor munca în limita puterilor fiecăruia și poate că aceasta era cauza care făcea ca zilele să ne fie atât de pline, încât nimeni să nu se poată plictisi. Dar în același timp nu era nimeni printre noi care să se jeloască sau să se tînguie.

Numei Gheronti Nikolaevici îmi spuse într-o zi cu oarecare violență:

— Ehei, Tabucule, ce să spun? Curat sanatoriu de munte. Toată viața n am visat decât să mă odihnesc așa: aer curat de munte, muncă fizică, masă bună și îmbelsugată și lipsa or cărui fel de emoții. Bine ar fi dacă mi s ar arata măcar un neamț, nu de altă, dar avem să uităm că prin alte părți oameni lași.

Vetlughin, tot Vetlughin. Nu era chip să nu te sficiuiască cu vreun cuvânt înșepător. Chiar cînd primea vreun ordin, nu putea să nu bodogănească. Dar, oricare ar fi fost împrejurările, ordinul era întotdeauna executat precis și fără cusur.

Imi dădeam foarte bine seama ce anume îl chinata pe Gheroșa al nostru. Inginer mecanic șef, om cu o meserie a cărei caracteristică era precizia, el era obișnuit să prețuiască timpul și să-l întrebuițeze ca factor de luptă. Afară de asta, în vinele lui curgea sîngele fierbinte al vechilor cazaci zaporojeni. Era ceva într-insul care îl trăgea la luptă, ca și pe Ghenea al meu.

Îmi ziceam în gând: „Lasă să mai rabde! Asta n-are să facă decât să-l îndârjească“.

Răgazul însă nu dură multă vreme. Evgheni primi de la agenții lui informațiuni extrem de importante. Noi unități germane sosiseră în Smolenskaia. După toate semnele, era vădit că aceste unități aveau de gând să înainteze în direcția Mării Negre. Agenții își dăduseră seama de asta din faptul că noile unități care sosseră nu păreau a fi hotărâte să cantoneze în staniță.

Evgheni își alegea câțiva tovarăși și plecă seara târziu în recunoaștere. Grupul era compus din nouă oameni, înarmați cu puști, cu grenade și sticle cu lichid inflamabil; mai luă și au tomatul nostru PPD pe care îl ducea Vetlughin.

Ghenea plecă și el cu fratele lui. Situația mea de comandant al detașamentului îmi îngăduia mai puțin decât oricărui altuia să-mi feresc baieții de primejdii. Elena Ivanovna nu scosese nici ea nici o vorbă cînd Ghenea, înviorat și voios, o sărutase în grădă pe obraz, la plecare.

Am petrecut o noapte foarte zburcumată. Nu numai Elena Ivanovna n-a dormit, dar nu s-a culcat nici Golubev, comisarul. Peste vreo ceas, veni în cortul nostru și Safronov, secretarul organizației de partid.

Ne dădăm cu toții seama că recunoașterea se va sfîrși cu o luptă între nouă partizani și o unitate nemțească motorizată și ca forțele care se înfruntau erau cu totul neegale..

Era drept ca mă înțelesesem cu Evgheni ca să cerceteze personal în noaptea aceea situația. Dacă s-ar fi văzut că intenția inamicului era să deplaseze în spre trecătorile munților forțe masive, Evgheni urma să-mi dea de știre printr-un om de legătură și atunci eu trebuia să intru în acțiune cu întregul detașament. Dacă însă capul coloanei inamicului ar fi fost slab, grupul lui Evgheni urma să facă față singur situației.

Noaptea parcă nu mai voia să treacă.

Cînd unul, cînd altul dintre noi coboram pînă la drum. Așteptam omul de legătură. Mai târziu, cînd luptele cu nemții deveniseră pentru noi ceva obișnuit, ne aminteam adesea de înția noastră noapte de luptă și rideam de noi înșine.

Pe la patru dimineața, Elena Ivanovna și cu mine ne-am luat carabinele, câteva grenade și cîte un hîrleț. Cu noi mai veniră câțiva oameni.

- Încotro? ne întrebă, alarmați, comisarul și Safronov.

Eu am rîs.

- Mergem cu mama la grădina de zarzavat a fabricii de cherestea să scoatem cartofi. Evfrosinia Mhailovna spune că borșul n-are nici un haz fără cartofi.

— Așa i, zise Safronov, — borșul fără cartofi n are hază ! Mergem și noi, comisarul și cu mine, la grădina de zarzavat.

Convorbirea n avea nimic artificial, în ea nu era nici fanfaronada și nici vreun tîlc ascuns. Safronov, ca și comisarul, cunoșteau amîndoi foarte bine harta șoselelor și a drumurilor vicinale ale regiunii. Grădinile de zarzavat ale fabricii de cherestea, părăsite de proprietarii lor care se evacuasera, se găseau în apropierea drumului care ducea dela stanița Smolenskaia la Kreposinna. Mai precis, punctul unde se aflau grădinile nu era departe de locul unde trebuia sa se afle grupul cercetașilor noștri.

Îmi facusem socoteala simplă că, lucrînd în grădină la secolul cartofilor, alcătuiam în același timp o rezervă destul de bună pentru grupul lui Tygheni, punîndu-i sări în orice clipă în ajutor și, la nevoie, sa întîmpinam singuri capul coloanei nemțești, dacă s-ar fi întîmplat sa reușeasca sa razbata. Nu mai în minte cine erau cei care au venit cu mine, știu numai că erau zece miși înarmați cu carabine, cu puști și cu hîrlețe. Mi-a rămas în minte numai figura pitoreasca a lui Kiricenکو. Cu toata ca în aparența era puțin sociabil, el avea atenți pentru toți tovarășii lui. Abia plecaseram din tabără și Kiricenکو luă Elena Ivanovna hîrlețul și carabina și le saltă pe umeru lui vinjos. Elena Ivanovna voi la început sa protesteze, dar Kiricenکو glumi :

Parca asta-i povară ? — rise el și ecoul defileului repetă tunetul basului sau profund. Îi țistiram cu toți Kiricenکو tăcu și nu mai scoase o vorbă tot drumul.

Masiacenco și cu mine ne bateam de cîteva zile cu gîndul să scoatem cartofii din grădinile de zarzavat ale fabricii de cherestea și să-i transportăm la noi, înainte de a ajunge nemții acolo. Nu apucasem însă sa facem asta fiindcă detașamentul il nu avea brîțe de muncă libere. Dar în ziua aceea am pas sanumele lingă drum și am lucrat de zor pina seara tirziu.

Numai Kiricenکو nu se apucase de treabă. După un timp, el se apropie de mine și îmi lună „confidențial” în ureche :

-- Da-mi voie, Tatucule, să semăn cîteva cartofi pe drum. „Secretul” fu auzit bineînțeles de toți care începura să și bata joc de Kiricenکو, întrebîndu-l ca cine dracu' a văzut semănînd cartofi în mijlocul drumului și pe deasupra toamna. Și pentru cine anume sa i semeni ? Eu însă mă deprinsesem încă din Krasnodar cu fantezia vestitului nostru plantator de mine. Am înțeles că voia să mineze drumul pentru cazul în care nemții ar scapa din cursa pe care le-o pregateau cercetașii noștri.

Seamană-ți cartofii, — îi dădu eu voie și Kiricenکو se îndreptă spre drum.

Total era liniștit ca și înainte și nu se auzeau deloc împușcături. Noaptea, am stat într-o căsuță părăsită a fabricii de cherestea și către dimineață ne-am apucat iar de lucru. Când însă peste doua ore răsări soarele, furam totuși siliți să oprim lucrul. Ajungea acum până la noi rapaitul mitralierelor germane, după care urmă o mică pauză, iar după asta două explozii aproape simultane și o rafală de pistol automat.

Îmi amintesc că Elena Ivanovna păli, aruncă hîrlețul și cu un gest instinctiv duse mîna la trusa cu medicamente și bandaje care i atîrna la șold.

— Totu-i în regulă, — am spus eu — Ai noștri trag cu înverșunare, iar nemții abia răspund.

Într-adevăr, armele automate rusești trăgeau cu furie. Tot așa tragea și mitraliera.

Stăteam cu armele în mîni, gata să le sarim în orice clipă în ajutor. Dar zgomotele luptei se domoliră.

Cîrînd după aceasta, de după cotitură aparură ai noștri.

— Vin! — izbucni Elena Ivanovna cuprinsă de bucurie. — Vin toți nouă.

Trebua să-i fi văzut în ce hal erau! Murdari, asudați și, strălucind de bucuria izbînzii Evgheni duse mîna la șapcă, pregătindu-se să-mi raporteze asupra luptei, dar eu îl oprii spunîndu-i:

— Amănuntele operației ai să mi le comunici cînd ajungem în tabără.

Atunci el îmi spuse încet:

— Ne-am ținut jurămîntul — am răzbunat pe Mark Apkarovici.

Nu ne mai săturam privindu-i; îi sărutarăm, îi strînserăm în brațe și încercaram să-i luăm lui Vellughin mitraliera, care-i apăsă umerii. Dar nu fu chip. Gheorșă vru să ducă singur pînă în tabără PPD-ul lui ca pe un standard al victoriei.

Și așa primii detașamentul botezul focului! Era prima noastră operație. Ea însăși, firește, întregăa tabără. Fiecare voia să știe toate amănuntele. Acei care luaseră parte la operație făcuseră front în fața mea. Ochi lor mai ardeau încă și pe buze le flutura un zîmbet. Evgheni, călcînd apăsător, făcu trei pași înainte și raportă scurt:

— Fovarăse comandant, în ziua de nouăsprezece august am efectuat recunoașterea ordonată. La întoarcere, cercetașii au organizat o ambuscadă și am ucis nu mai puțin de patruzeci și opt de nemici. Informațiile culese vor fi transmise comandamentului grupului de detașamente de partizani.

Uraaa! — rasună prin tabără. Maria Ianukevici se aita cu ochi plini de admirație la Viktor, eroul ei. Nava Evfrosinia Mihailovna respira zgomotos.

Am mulțumit cercetașilor și am ordonat comandantului taberei să dea fiecăruia la masă câte o sută de grame de alcool.

Îndată ce se isprăvi partea „oficială” a programului, detașamentul înconjură cercetași. Întrebarile curgeau din toate părțile: cum și cât, fasciști, omorise fiecare? Dar, amintindu-l pe Evgheni, cercetași la nu se prea arătară vorbăreți. Mă bucuram modestia lor. Im. aduceam aminte de cuvintele răposatului Popov: „Nu vă lăudați cu succesele voastre în spatele frontului german. Gloria care vi se va cădea va fi a voastră oricum”.

În cortul nostru, al comandanților, Flena Ivanovna, scoțînd rufe curate pentru fiii ei, călta să-l descoasă pe Ghenea asupra amănunțelor diversionii. Pe obrajii lui tineri și bucălați, ardeau pete roșii. Era plin de toate întâmplările prin care trecuse și sentimentele lui clocoteau într-însul. Dar, făcînd cu ochiul lui Evgheni, lăcea ca și el. Din cînd în cînd spunea numai, luîndu și tonul unui vechi luptător.

— Ei, parcă le poți povesti pe toate, mamă? Lupta i cum e lupta...

Cele cîte o sută de grame dezlegară însă limbile cercetașilor și abia atunci văzurăm clar tabloul celei dinuși operații a detașamentului.

Cercetașii se apropiaseră de zona lor de operații, înaintînd cu precauție, mergînd în flanc cîte unul, făcînd ocoluri peste ocoluri ca să încurce urmele și mergînd prin păduri și crînguri.

Drumul spre Smolenskaia trecea prin Krepostnaia. Evgheni lăsase pe acest drum, într-o pădurea de lingă răsrucea care se gasea la șase kilometri de fiecare din cele două stanițe, șase cercel și, iar el cu ceilalți doi tovarăși se dusesse la Smolenskaia. Au mers fără nici un zgomot, așa ca nici o cracă să nu trosnească sub picioare și nici o franza să nu foșnească. Și totuși, era cît pe ce să piară cu toți.

O bastemată de gaită, încoasa, simț. ceva și începu să țipe și scula cu noaptea-n cap toată pădurea.. Panica stîrnită printre vieții toare.e înaripate ale padarii s a întins și printre nemți.. Îndată începură a răsuna una după alta rafalele de automate.

Cercetașii ocoliră avanpostul fascist și trimiseră un om în recunoaștere. Evgheni și cu ce. doi tovarăși slăt ră ca cați pînă cînd și gaita și nemții se liniștiră și numai atunci se strecurară unul după altul în staniță.

În Smolenskaia erau mulți nemți. Cercetașii izbutiră să stabilească ca nemții aveau acolo nu mai puțin de patru sute de oameni înarmați cu automate, două automobile blindate și patruzeci de autocamioane, dar n-aveau de loc artilerie grea și aruncătoare de mine grele. Fasciștii își închipuiau, se vede, trecerea prin munți drept o plimbare plăcută și nădăjdau să n-aibă

nevoie decât de aruncătoare de mine ușoare și de tunuri de munte.

Nemții se informaseră de la locuitorii staniței Smolenskaia despre mărimea staniței Krepostnaia și despre distanța pînă la Arhupo Osipovskaia. Asta-i făcu pe cercetași să bănuiască că aceasta era tocmai coloana fascistă care avea de gîd să deschidă nemților calea spre Tuapse, Soci și, pe urmă, spre Turcia.

În seara din ajun, nemții își curățaseră de zor armele și umpluseră rezervoarele mașinilor cu benzină. Era mai mult ca sigur că se pregăteau de drum...

Evgheni cu tovarăși lui părăsiră Smolenskaia tot alît de nevăzuți cum veniseră și se grabiră să ajungă la cercetași pe care îi lăsaseră în pădure.

La răsărisea drumului, acolo unde pădurea deasă începe chiar de la marginea șoselei, micul nostru grup pregăti o ambuscadă. Evgheni puse un observator care să semnalizeze, iar pe Eriomenko îl trimise la locul de pe șosea hotărît pentru ambuscadă. Puțin mai la o parte, el posta grupa de acoperire, pentru cazul în care nemții, rezistînd primului atac, ar trece la ofensivă.

Oamenilor le era greu să stea culcați. Îi chinuă setea. Dormiră cu rîndul. Și așa trecu noaptea, ziua și încă o noapte. Pe șosea, nici tipenie de om. Cercetași începură să creadă că fasciștii renunțaseră la încercarea de a trece munții.

Dimineața, observatorul semnaliză apropierea inamicului.

Întîi apărî o mașină blindată cu avangarda care recunoștea drumul și înainta, trăgînd pentru orice eventualitate, cu mitralierele în tufișurile de la marginea drumului. În urma ei veneau două autocamioane de cîte trei tone încărcate cu pistolar.

Mașina blindată trecu înainte. Pădurea tăcea. Deodată, în sectorul primei ambuscade, apărî întîlul camion. Evgheni și Ghenea săriră în picioare cu ieșala fulgerului și aruncară grenadele. Sticle cu materii inflamabile zburară în mașină.

Răsunară explozii, detonatori și țipete salbatice.

Fasciștii care rămăseseră în viață încercară să fugă. Dar unde să fugă? La marginea drumului îi ajungeau rafalele mitralierei.

Mașina blindată se avîntă înainte. Dar la o cotitură a drumului, dadu de o barcadă. Încercînd să se dea înapoi, ca să întoarcă, mașina intră într-o groapă pregătită de mai înainte. Tocmai atunci își isprăvi și mitraliorul neamț banda. Mașina blindată stătea în groapă pe o coastă și tăcea.

Atunci intră în luptă Eriomenko, care aruncă din tufișuri sticle cu materii inflamabile în motor, în turelă, în vizoare.

Mașina se aprinse. Echipajul deschise portierele, sări din mașină și căzu imediat secerat de gloanțe.

Operația se terminase. Locul acțiunii trebuia părăsit acum cât mai repede. Dinspre Smolenskaia se auzea hureniul mașinilor detașamentului principal fascist. Agenții noștri ne comunicară mai târziu că fasciștii se învîrtiră cît se învîrtiră pe locul luptei, își strinseră morșii și, fără să aibă curajul să urmărească pe partizani, se întoarseră în stanță.

Zgomotul mașinilor care venea dinspre Smolenskaia creștea dar Ghenea parca se lipise de mașinile scoase din luptă de către cercetași. Degeaba visase să aducă măcar una din ele în tabara. Mașinile erau distruse definitiv. Evgheni dadu semnalul de plecare.

Ghenea distruse motoarele pentru ca nemții să nu le mai poată folosi și se avîntă să ajungă pe ai lui...

Masa care ni se servi în ziua aceea fu neobisnuită. Evfrosim Mihailovna nu-și cruță puterile de dragul acestei sărbători și Musiacenko depăși vizibil normele rațiilor. Pînă și Kuznețov era într-o dispoziție sărbătorească și îmi ceru voie ca, exceptînd garda, să suspende serviciul pînă seara.

Prînzul dură mult. Cînd sosi sfîrșitul mesei, anunțai detașamentul că în cinstea cercetașilor și a lui Nikolai Demianovici. Prîcina, va avea loc un concert la care își vor da concursul artiștii ai poporului din U.R.S.S.

Toți știau că Nikolai Demianovici montase un post radio-receptor și ghiciră îndată de ce fel de concert era vorba și de unde avea să vină concertul. Și, pe cota noastră 521, răsmară din nou uralele.

Partizanii se întinseră toți sub un paltin bătrîn în jurul aparatului de radio, într-o tăcere plină de venerație. Prîcina oficială. Incepu să învîrtească niște butoane, să lege contactele.. Roș și agitat, se tot tîrîia în jurul aparatului. Dar aparatul tăcea.

Adinec dezamăgiți, partizanii tăceau și ei. Deodată răsună tenorul ironic al lui Gheronti Nikolaevici:

— Tot sacul își are petecul. Exact într-o jumătate de oră fac eu aparatul să vorbească!

Toți holbară ochii la el. De cînd îl știau, nu dăduse niciodată dovadă că s-ar fi priceput la aparate de radio.. Explicația era însă foarte simplă. Moscova tăcea, cum tăcea întotdeauna între orele paisprezece și șaisprezece. Scăpasem toți, din vedere acest amănunt. Vellughin însă nu-l uitase.

— Mă folosesc de această pauză, - începu eu, - ca să fac cercetașilor noștri o observație cu privire la o greșală foarte serioasă pe care am tolerat-o în lupla de azi.

Jenea crezu că glumesc. Dar eu dădui din cap afirmativ.

— Se poate, prieteni, să fi stricat pentru cincizeci de nemți atâtea cartușe cîte ați tras voi azi ?! În felul acesta ajungem într-o lună-două să mergem la operațiune numai cu cușitele înlan-deze.

Jenea se înfurie dar se stăpîni pe loc și întrebă liniștit :

— Dar cînd ai avut timp să numeri cartușele ?

Vetluglum strigă triumfător :

— Tatucu ne ia la sigur ! N-a numărat cartușele. Și acum mi s buzunarele pline.

— Gheronți Nikolaevici, te sfătuiesc să porți în buzunare ba-tiste, curate dacă se poate. Dar în ceea ce privește cartușele, le-am numărat în toul luptei. Așa cum trăgeați voi din auto-matele voastre, credem că ați ucis cel puțin o mie de nemți. Erau însă numai patruzeci și opt. Lunetiștii noștri trebuie să fi băgat în fiecare din ei cel puțin cîte zece gloanțe !

Evgheni era mîhnit de a binelea. Nu-i trecuse desigur prin minte că trebuiau economisite munițiile. Sărbătorirea era cît pe ce să se sfîrșească cu o discuție serioasă asupra operației, cînd, dintr-o dată, răsuna vocea Moscovei.

Cine n-a trăit departe de patrie, acela nu știe ce-nseamnă să-l auzi iar glasul ! Amuțăm cu toții. Ne temeam să ne miș-căm, să spunem o vorbă. Eram fericiți.

„Noaptea auzii șoaapte repezi.”

— Cum te-a răbdat muma, Jenea ? Cum de m-ai putut lăsa în pădurice ?

— Dormi, frățioare ! Nu s-a întîmplat nimic dacă n-ai fost și tu să homărești cu mine prin grădinile de zarzavat ale sta-ției...

— Nu s-a întîmplat nimic ?! — șopti Ghenea, întrerupîndu-l.

— Dar dacă s-ar fi întîmplat pe dos și ai fi rămas tu în pădu-rică ca să auzi cum trageau în mine cu automatele ? Nu te-ar fi durut inima ?

— Ba m-ar fi durut. Dar acum, hai și dormi, frățioare !

— Nu, nu dorm pînă nu ne înțelegem.

Atunci hai să ne înțelegem, — zise cascînd Jenea.

— Tu să nu caști, auzi ? Ce vorbim noi acum este „ca un legănat !” — Ghenea se sculă din cîlcușul lui și se plecă asu-pra lui Evgheni — Făgăduiește-mi că în orice operație vom merge împreună.

Jenea tace. Mă bucuram din suflet că Elena Ivanovna dor-mea și că nu putea auzi acest dialog.

— Dacă-i vorba de murit, atunci să murim împreună. Ei, de ce taci ?

— Bine, Ghenea, — răspunse în sfîrșit Evgheni — Dar nu i nevoie deloc să murim. Să moară mai bine nemții !

— Mulțumesc Jenea! Știu că n-ai să mă minți. Mereu împreună. Acesta-i jurământul nostru..

Ghenea se întoarse la culcușul lui și curînd adormirăm amîndoi.

Somnul însă nu se lîpea de mine. Mă gîndeam mereu la Valerîin, iar în urechi îmi răsunau șoptele grăbite ale lui Ghenea.

CAPITOLUL VIII

Succesul celei dintîi operațiuni pusese în fierbere tot detașamentul. Fiecare visa numai lapte și cerea să fie trimis în reconșoare. Micul grup al tovarășilor care ni se alăturase imediat după ce pegasem din Krasnodar stăruia cu sîrguință modelele tuturor felurilor de arme.

Evgheni, Erîomenko, Vetlughin și Kirîcenko, entuziaștii noștri plantatori de mine, erau preocupați de troții, de grenade antitanc și discutau tot timpul despre scheme, schițe și calcule în vederea unei noi mine automate la care lucrau.

Lînga ei, nelipsit, îl gaseai totdeauna pe Ghenea.

Erîomenko care purta în inimă o adîncă dragoste de oameni și care arăta întotdeauna grijă față de toți tovarășii se uita cu neliniște la Ghenea.

— Fii, te rog, cu băgare de seamă. Ține bine minte că plantatorul de mine nu săvîrșește în viață decît o singură greșală. Pentru simplul motiv, dragul meu, că după această primă greșală, este rupt pe loc în bucăți..

Nu degeaba se alarma Stepan Sergheevici. Minele noastre, lipsite de dispozitive de siguranță, erau ca niște butoiașe de praf de pușcă în care ar fi fost lumînări aprinse, ceva în felul încărcăturilor de iarbă de pușcă cu care Ivan cel Groznic arunca în aer, acum patru sute de ani, zidurile fortăreței asediate a Kazanului. Plantatorii de mine din detașamentul nostru afirmău, dealtfel, că minele lor ar fi incomparabil mai bune decît minele obișnuite, „cu frînghiuță“, ale celorlalți partizani care, la drept vorbind, imobilizează pe mineri în momentul acțiunii, putînd fi folosite numai cu condiția ca omul care declanșează mina să stea culcat cîteva ceasuri de-a rîndul în imediată apropiere a locului unde urmează să se producă explozia.

Deoarece nu mai erau mulțumiți de mina obișnuită, ei concepură o nouă mină automată care să fie neprămejdioasă în momentul plantării și care să explodeze numai prin transmiterea presiunii exercitate de o greutate anumită a cărei limită strictă să poată fi determinată de mai înainte.

Cînd Kiricenکو, de obicei tăcut, se gîndea la noua lui mină, devenea vorbăreț. Cu ochisorii lui negri de urs, scribind sub sprîncenele stufoase, luna :

— Ai să vezi, Tătucule, ce strășnicie de mină are să fie ! N are să explodeze decît la greutatea unui camion încărcat, sau a unui tanc, pe cînd o motocicletă are să poată trece peste ea fără nici o grijă ! Și, pe lingă asta, avem să ne strădăm ca nu numai să fie invizibilă pentru frîți, dar să nu poată fi descoperită nici cu defectoarele.

Cum am spus, plantatorii noștri de mine își consacrau tot timpul liber cercetărilor ca privire la acest nou soi de mină. Ghenea se ținea de ei ca umbra. Urmărea cu atenție discuțiile lor și facea și el niște însemnări și calcule în carnetul lui, dar nu sîcîta pe nimeni cu sfatul.

Trebuie să recanosc ca Ghenea se purta cu mult tact. Îmi amintesc ca pe vremea cînd eram încă la Krasnodar, Elenei Ivanovna îi era teamă ca băiatul să nu aibă de suferit în detașament. El avea, știnea ea, mult amor propriu, ca toți tinerii și va dori, firește, să pară om mare, dar lumea îl va lua tot drept băieșac. Dar chiar din primele zile, el se impuse în moduri cel mai firesc, nu-și permitea fașă de nimeni ceea ce nu se cuvenea și nu se dădea la o parte de la nici o treabă. De la înfrîna noastră operație se dovedi luptător curajos, calm și cu sînge rece. Legăturile pe care și le crease în detașament erau bune și aceleași cu toata lumea, iar tovarășii îl considerau bărbat și se purtau cu el cum s ar fi purtat cu un egal al lor.

Ghenea își făcuse și prieten. De Lomakin îl lega pasiunea lor comună pentru automobile, se împrețenise cu Litvinov, Lusia și chiar cu ursuzul Kiricenکو. Nu o dată mă uitam cum ședea Ghenea după prînz, tulănit în iarbă, alături de Safronov și cum secretarul organizației de partid discuta cu el cu pasiune ultimul buletin al Biroului Sovietic de Informații.

Cel mai bun prieten al lui Ghenea era însă Pavlik Hudoerko. Ei ajunsesera să se înțeleagă dintr-un singur cuvînt. Erău amîndoi comsomoliști și aveau aceeași pasiune: automobilul. Ca și Ghenea, Pavlik era și el un visător. Visurile lor erau poate diferite, dar se îndreptau către aceeași clipă situată în viitor, către ziua cînd îi vom nimici pe fasciști.

Nemții pătrunseseră aproape în toate stănițele și cătuncle de la poalele munților. Întruna soseau trupe. Grupele noastre de recunoaștere porneau una după alta, familiarizîndu-se cu situația, iscodind locurile unde podurile, șoselele și calea ferată erau păzite și urmărind mișcările dușmanului. Totodată oamenii se deprindeau să meargă și să se orienteze în munți și să observe.

Deocamdată, totul mergea strună. Era adevărat că pînă atunci sarcinile care se puneau cercetașilor fuseseră modeste. Acum

însă aveam nevoie de o „limbă” care să ne informeze. Trebuia să ştim numardecît care erau forţele pe care le aruncaseră nemţii în sectorul nostru, intenţiile pe care le aveau, rezervele de care dispuneau şi materialul tehnic cu care erau înzestrate.

Pe lingă asta, comandantul celei mai apropiate divizii a noastre din linia frontului chiar îl şi rugase pe Evgheni să-i facă rost de un prizonier care să dea informaţiile necesare. Dar de unde să l iei ? Trebuia găsit un neamţ bine informat. . Evgheni şi cu mine ne băturăm capul dar nu puturăm nascoci nimic.

Deodată ne veni în ajutor Mihail Denisovici Litvinov.

— Dă-mi, te rog, voie, Tătucule, să-î. aduc un gefreiter ¹⁾ neamţ.

Dar de unde ai să-l iei, Mihail Denisovici ?

Litvinov tăcea. Pe lingă modestie, sălăşluiau într-însul mîndria şi o mare încredere în ceea ce ştia că e în stare să facă. Avusesem pînă atunci vreme să-l studiez şi ştiam că nu arunca niciodată vorbe în vînt. Dacă promitea să pună mîna pe un prizonier, însemna că avea să pună mîna. L-am întrebat doar atîta :

— Ai cumva nevoie de ceva pentru a-ţi îndeplini însărcinarea ?

— Te-aş ruga numai, Tătucule, să-mi dai trei oameni şi... doi saci.

Intr-adevă, nu l-am mai întrebat pe Litvinov de ce avea nevoie de saci. Mi-am ascuns chiar şi mirarea. El însă, mişcat de încrederea mea, îmi destăinuî îndată secretul.

Fusese cu o zi mai înainte în recunoaştere către Afips, între Smolenskaia şi Grigorievskaja şi dăduse în apropierea unui cătun de nişte peri sălbatici cum se întîlnesc adesea la noi în Kuban, încărcăţi cu rod. Dispusesem ca cercetaşii să ne aducă numaidecît toate fructele sălbătice pe care le găseau, deoarece Musiacenko şi cu mine ne temeam de scorbut şi făceam provizii de fructe. Litvinov se îndreptase spre un păr, dar auzind un foşnet se ascunse în tufiş. Nu departe de peri, după un gard, văzuse un neamţ care venise acolo să-şi facă nevoile. Abia pleacă acesta cînd, în locul lui veni încă unul şi pe urmă încă unul...

Peste măsură de scîrbit, Litvinov abia aştepta să poată pleca. În sfîrşit prinse o clipă potrivită şi se îndreptă spre celălalt căpăt al cătunului. Pe drum întîlni un ciobănaş. Acesta îi povesti că nemţii erau veniţi în cătun de cinci zile. Cum veniseră şi începuseră să scotocească prin pivniţe. Mîncaseră smîntînă cu ulcioarele, băgaseră bofuri întregi de unt de-a dreptul în gură, fără pîine, parcă n-ar fi mîncat de cînd lumea. Înfulcaseră tot ce văzuseră cu ochii, pînă şi mere pădureţe iar după aceea tar

¹⁾ Grad în armata germană corespunzător celui de fruntaş. (N. red. rom.)

naseră într-înși lapte cu cânte. După ce trecu o zi, nemții începură toți să sufere de stomac. Ciobănașul se văta că le murdariseră toate gradurile și ca nu se rușinau nici unul de altul și nici de oameni din cătun...

L-am sfătuit pe Litvinov să nu ia sacii cu el. Renunțam de data asta la vitamine. El pleca însoțit numai de doi partizani din plutonul său, deoarece acum începuse întrecerea între plutoane cu privire la cea mai bună executare a misiunilor primite.

Trecuseră două zile de cînd plecase și tot nu se mai întorcea. Evgheni și cu mine începuserăm să fim neliniștiți și ne întrebam pe cine oare să trimitem să vadă ce-ar putea fi cu Litvinov, cînd auzirăm glasul zgîtat al Evfrosiniei Mihailovna care era dealtfel totdeauna liniștită :

— Aduc un neamț ! Un neamț viu !

Drept ar fi fost să spun un neamț mai mult mort de frică, decît viu. Într-o tăcere apăsătoare, partizanii înconjurară pe inamic. În cuvîntul acesta „inamic“ aveau acum multe. Cuvîntul reamîntea exploziile din ziua plecării și fumul care învalma Krasnodarul, parca săgetîndu-i pe oameni în inimă. Inamicul smulsese pe partizani de lîngă ai lor, amenința viața mamei și copilor și calea cu cizma lui cîmpului Kubanului. Și năvăli acum pe acest inamic în fața noastră, roșcovan, nebărbierit, cu falcele tremurînd de groaza și strîngînd convulsiv cu degetele betel a pantalonilor.

— Leagă-ți pantalonii, vită ! Îi scribă oricui să se uite la tine, — i. spuse pe rusește Safronov neamțului, aruncîndu-i un capăt de sfoară.

Neamțul căzu în genunchi și începu să bilbîne.

— Nu mă spinzurați ! Nu mă spinzurați, dragă domnule ober-partizan !

— Cine să-și minjească minile cu tine ? — răspunse Safronov pe nemțește și, întorcîndu-se brusc, plecă de lîngă neamț. După secretarul organizației de partid, toți partizanii plecară și ei. Să spun sincer aș fi plecat și eu, pentru că neamțul trezise în mine un sentiment de scribă pe care nu mi-l puteam învinge, dar Evgheni și cu mine aveam sarcina să-l interogăm.

Afarăm că neamțul nu era fruntas ci ditamai plutonier-major. Cînd Evgheni, arătîndu-mă pe mine, îi spuse : „Acesta-i șeful partizanilor și el îți făgăduiește să-ți lase viața dacă vei răspunde sincer la toate întrebările“, neamțul se arătă foarte vorbăreț.

Era de loc din Berlin și de meserie băcan. Domnii partizani nu aveau de ce să se îndoiască : era „un negustor perfect serios și capul unei întreprinderi serioase“...

Unitatea din care făcea parte era constituită din vânători de munte. Abia trecuse o săptămână de când Unitatea lor se mai afla încă la granița Elveției. Era colosal de frumos acolo, dar te lua dracul de foame.

Cum voiam să verific urmele pe care le ar fi lăsat vânătorii nemți pe cărările noastre, am ordonat neamțului să-mi arate talpa bocancilor lui. Neamțul crezu că voiam să-i iau încălțăminte și începu în grabă să se descalțe.

Informațiile pe care ni le dădu neamțul erau extrem de importante. Mai mult decât atât, îl puserăm să ne arate cum instruiseră fasciștii pe vânătorii lor. El ne arată felul în care se cățăraseră pe stînci, cum coborau și cum trebuiau masate picioarele obosele.

Hotărîm lucru, n-aveam ce învăța de la alpiniștii nemți... Vet-lughin, uitîndu-se ironic la Litvinov, îi spuse printre dinți:

— Strașnică podoribă ai mai adus și tu detașamentului!

Eu însă, am luat apărarea lui Minail Denisovici. Prizonierul ne dădu niște informații excelente. Aflarăm de la el toate planurile comandamentului german, pe care le cunoștea el. Nu mai aveam acum nevoie de acest „șef al unei solide firme berlineze”. Elena Ivanovna îi dadu o doză de opiu, ca să se țină liniștit pe drum și Evgheni porni cu el spre linia frontului. Trebuia îndeplinită a doua parte a misiunii care ni se dăduse de către comandamentul diviziei și anume de a preda pe prizonier, într-un loc de mai înainte stabilit, unui om sigur. Plutonierul-major avea deci să vadă peste două-trei zile trupele regulate ale Armatei Roșii.

Serviciul nostru de informații ne înclinoșlință că unități germane moto-mecanizate, însoțite de două tancuri urmau să plece în zilele următoare din Smolenskaia spre mare.

Am ordonat lui Evgheni să organizeze o ambuscadă și să extermine coloana de avangardă.

Și iată-i iar pe ai noștri umblînd prin pădure, apoi veghînd culcați și nemușcați, pîlulați prin tufișurile de la marginea drumului.

De data asta n-avură mult de așteptat. Chiar în dimineața zilei următoare, observatorii transmiseră semnalul.

— Atencție! Pregătiți-vă!

Întîi trecu un tanc, zăgăniind din șen le și cu motorul hăruind. Ca de obicei, tancul trăgea la împlinire cu mitraliera și cu tunul în tufișurile de la marginea drumului.

Pădurea tăcea. Numai ecoul răspundea înăbușit, de undeva departe, în munți, tunului fascist

În urma tancului veneau în goană cercetași pe motocicletă cu mitraliere pe ataș.

Pădurea rămânea sumbră și tăcută.

De după cotitura drumului aparură două companii de motocicliști înarmați cu pistoale automate. Revărsându se în rîncuri strînse, e ocupară toată lățimea șoselei

Evgheni smuci cu iutea a cuiul de siguranță al unei grenade antitanc și o aruncă în capul coloanei. Ghenea aruncă o grenada în coada e, pe cînd grenada lui Ianukevici, comandantului primului pluton, zbură și căzu în mijoc.

Trei explozii succesive erau semnalul convenit. Grenadele începură să explodeze una după alta pe șosea, în timp ce mitraliera trăgea întruna.

Grupă de motocicliști care scăpaseră cu viață întoarse motocicletele și încerca sa se înapoieze a Smolenskaya

Dar, în aceeași clipă, Evgheni și Ghenea se aruncară asupra alaiului unei motociclete avariate care purta o mitralieră grea

Nu dogeaba studaserăm noi armamentul inamicului. Mitraliera germană era tot altă de ascultătoare în mîinile fraților ca și mitraliera rusească PPD

O rafală lungă despică aerul. Motocicliștii începură să cadă. Motocicletele răsturnate pe o parte se înșirau pe marginea drumului

La cotitura șoselei după care dispărusera tancul și motocicletele cu cercetași, se auzi o explozie înăbușită, urmată de împușcături cese de armă. Tancul săr se în aer pe mina pusă de Kiricenko. Partizanii din ambuscada cea mică reușiseră în ultimul moment să întindă o sîrmă de-a curmezîșul șoselei. Motocicliști care trecuseră în goană zăceau acum în praful șoselei, rețezați de această sîrmă. Dar iata că dinspre Smolenskaya se apropia, crescînd cu fiecare clipă huratul surd al mașinilor însoțit de răpaul mitralierelor. Erau pistolarii nemți care, auzind explozile, veneau în ajutorul coloanei lor.

Camioanele lor se apropia de locul dezastrului și deschiseră un foc vjelișos asupra tunșurilor. Numai ecoul îndepărtat răspundea rafalelor lor, în timp ce partizanii, sprijinindu și răniți, se îndepărtau în flanc cite unul pe cărarea care ducea în munți.

Evgheni îmi raportă :

La operație au luat parte douăzeci și unu de oameni. Am aruncat în aer un tanc. Au fost ceiși o sută optzeci de fasciști. N-am avut pierderi ci numai patra răniți.

Doi din acești răniți dădură mult de furcă Elenei Ivanovna. Ilin fusese rănit în spate și pierduse mult sînge. Rana lui Skiba,

pricinuită de un glonte care îi trecuse prin palmă, păruse la început mai puțin primejdioasă. În vîltoarea luptei, Skiba nu-și bandajase mina, rana se infectase și multă vreme după aceea el nu fu în stare să ia parte la operați. sau să muncească. Aveam acum cu mult mai mult de lucru. Trebuia să ne construim o nouă tabără.

Pe front, situația se înrăutățise brusc. Ai noștri se retrăgeau. Presiunea nemților împingea Armata Roșie spre văile din adîncul munților. Nemții se străduiau să treacă prin Caucaz și să se îndrepte spre granița Turciei.

Valca Afipsului devenise pentru nemți o cale bătută. Cota 521 a noastră, din apropierea albiei râului, nu mai era destul de asemîna vederii. Ca să ne așezăm temeinic pe timpul iernii, trebuia să căutăm acum un nou cuib în munte, mai îndepărtat și mai inaccesibil.

Partizanii primă vestea aceasta în chipul cel mai felut. Vetlughin și Evgheni, prieteni la cataramă și gîndind la fel, înu atrăsese încă mai de multă vreme atenția că locul unde se gasea tabăra devenise nepotrivit și se bucurau că avem să-l părăsim. Dar pe mulți alți partizani din detașamentul nostru, lucrul acesta îi amăra. Ei se obișnuiseră cu locul acesta și se simțeau aici ca acasă.

Cel mai amărit era însă Ghenca. El nu visa decît recunoașter îndraznețe, alacări, lupte înverșunate și cînd cîolo, o nouă retragere.

„Nu-i nimic, mă gîndii eu, să se obișnuască și el să fie mai potolit. Pentru partizani, ca și pentru exploratorii polului, întotdeauna nervii tari și răbdarea sînt lucrul cel mai de seamă.

Evgheni și Musiacenko plecară călări în munți să caute un loc potrivit pentru noua noastră tabără. Bătură două zile munți și se întoarseră veseli, în ciuda foamei și oboseli.

Se tîrîseră pe brînci pe Karabet, se cățăraseră pe povîrnișurile muntelui Krepost, coborîseră în văi, trecuseră de zeci de ori prin vad Afipsul și afluenții lui și nu găsiseră nimic potrivit. Ba apa era departe, ba locul prea descoperit.

În sfîrșit, dincolo de Mălie Volcie Vorota, pe versantul sudic al muntelui Strepet, Evgheni găsise ce căuta.

Iată-ne iar împachetînd, legînd cu frînghie baloturile, alegînd cartofii, înhămînd caii. Piotr Petrovici Musiacenko nu găsea timp nici măcar să răsufle. Toată partea administrativă era acum în sarcina lui. Mă sileam, după putință, să-l ajut cît mai mult. În învălmășeala lucrului, n-am băgat de seamă că Ghenca se ținea de mine ca umbra.

— De ce nu ajuți și tu? — îl întrebai eu.

El răspunse încurcat :

— Am să te întreb ceva, tata. Spune-mi dacă nu ți rușinos să ne retragem? Nu ți așa ca mergem în munte să ne întărăm și că vom începe apoi îndată să operăm? E păcat numai că va trebui să așteptăm mult până ne vom arăta în noua noastră tabără. Te rog foarte mult ca în cea din urmă operație să mă trimiți pe mine. Bine? Numai da-mi, te rog, cuvântul tău, tata, și-ai să mă trimiți.

— Da, ca nu va fi nevoie de tine în tabără, ai să te poți duce.

— Nu, tată, dă-mi cuvântul tău.

Ghenel, ține minte o dată pentru totdeauna și să nu mai vorbim de asta în viadată. Ai să faci ce ți se va ordona. E înțeles?

Răspunsul era cam tardiv, dar nu se putea altfel. Băatul trebuia să știe că tot ceea ce era casa rămăsese în Krasnodar și că aici era război.

În sfârșit, am parasit casa 521.

Iar am trecut de câteva ori Afipsul prin vad. Rîul acesta nu va mai reși desigur din mulea partizanilor cîi vor trai. Ne-am cațurat pe pante drumul și am mers pe sub stînci care aveau pe margini de prapastie, amenințată la cea mai mică nebagare de seamă să ne schilodeze sau să ne frîngem gîtul. De data asta furam știu să ne croim singuri drumul, să dăm mîlături pietre, să umplem gropi și să taem copaci.

Cîteodată ni se părea că pe polea îngustă și șerpuitoare n-ar fi putut trece nici măcar un cal. Dar Glenca, zbuti să treacă, ea prin minune, mașina lui, iar inginerii și directorii noștri o scosuseră destul de bine la capăt cu căruțele.

Mutarea noastră nu fu lipsită nici de ceea ce se cheamă „o înămplare regretabilă“, cum se exprima comisarul Golubov. Doi partizani care transportau într-o caruță alcoolul descoperiră că o sticlă nu era înfundată ca celelalte și că fusesse începută. Alcoolul l-au adus ei, dar la sosire au simțit mirosul rezistibilă sa cînt și să joace. Comandantul plutonului din care făceam parte îmi raportă despre întîmplarea aceasta.

După ce se poate vedea, bănuiaștii aștia au băut peste 150 grame de om...

Am ordonat că după ce se vor trezi, să li se dea vinovaților cîte trei corvezi peste rînd. Comisarul le frase însă a doua zi, în fața întregului detașament, o „prelucrare“ așa de zdravană, încît cred că le-o fi trecut vinovaților gustul de băutură pe toată viața.

Neastîmpăratul de Veilaghin, glumeț ca totdeauna, îmi șopti^{te} la ureche:

Dacă m-ar fi prelucrat pe mine așa, aș fi băut de ciudă o săptămînă în șir.

Locul care fusese ales de Evgheni pentru tabără era într-adevăr ideal. Era o văgaună îndepărtată, salbatică și inaccesibilă a muntelui Strepet. Povârnișurile erau abrupte și tăiate de prăpastii. Te ginceai cu groază la timpul când va trebui să urci acolo prin mîzga sau pe poci. O cărare îngustă și ascunsă urca șerpuiind, la opt sute de metri de la poalele muntelui, într-un loc unde se gasea o cornișă mai puțin abruptă, plină de moviște de pămînt. Pe plan, cornișa semăna cu un uriaș semn de întrebare.

Pe acest „semn de întrebare” începurăm să clădim tabăra noastră de iarnă. Îmi dadui seama că această muncă ne va cere multe osteneți și că va absorbi pica mult atît a noastră. Mă temeam să nu lăsăm să ne scape marile mișcări de trupe inamice. Evgheni și cu mine hotărîrăm să nu încercăm prea mult cu corvezi grupul de cercetași pentru a nu scădea spiritul de vigilență al oamenilor.

Pavlik Hudberko primi însărcinarea să meargă să se întâlnească cu agenții noștri informatori din cătunul Naumenko. Vedeam cum Ghenea urmărea pregătirile lui Pavlik și mi venea să rîd, dar batutul meu mă și întrista. Buzele îi erau strînse, gropița din bărbia lui voluntară se adîncise ca și la Evgheni, iar ochii lui de copil arătau cît de nenorocit era. L-am strigat:

- Ghenea, de ce nu te-ai pregătit pînă acum? Pavlik n-are s-o poată scoate singur la capăt în cîi, în.

Fața lui Ghenea se lumina toată și-mi răspunse:

— Îndată, tată! M-am luat cu gîndurile!...

Puteam fi, desigur, învinuit de slăbiciune de părinte. În primul rînd Ghenea care lucrase în tot timpul „marilor noastre mîtări” ca șoler și făcuse treabă cît patru, merita o recompensă, iar în al doilea, Ghenea era un cercetaș fără pereche. Avea pretutindeni prieteni, în toate stanițele, adolescenți și tineri. Comsomoliștii și pionierii ne aduceau din cînd în cînd informații pe care nu le-ar fi putut aduce niciodată oamenii mai în vîrstă din stanițe. Nemții nu-i luau în serios pe cei mici și tocmai din cauză asta, aceștia puteau să le descopere mai ușor planurile.

Ghenea și Pavlik se întoarseră din recunoașterea lor aducînd un dar neobișnuit.

Cu mult înainte de a-i fi zărit, auzirăm scîrțitului roților neunse ale unui car, apoi, de după colitura dramului apărură o pereche de boi înjungați la un car. În car ședeau mîndri Ghenea și Pavlik, amîndoi cu nuiiele lungi în mînă.

Ca niște adevărați căruțași, baietii căutau să pară neșășători. Fără grabă, cu gesturi voit leneșe, loveau cu nuiiele în boii lor și în același timp Ghenea repeta cu glas melancolic:

— Hais !

Iar Pavlik îl acompania :.

— Cea !

Boii nu mai ştiau de care din stapîni să asculte : unul poruncindu-le s-o ia la dreapta, iar celalalt la stînga.

De car erau legaţi can băieţilor, iar în car, prîntre saci cu făină, se tot tînguia o funtă jalnică, în zdrenţe, cu mîinile legate cu o sfoară şi cu o vînaiaie sub ochi.

Daţi-mi voie, tovarăşe comandant, - începu Pavlik, să vă raportez că recunoaşterea ordonată la cătunul Naumenko a fost îndeplinită. La întoarcere am luat de la aîste romîni, boi aştia şi am reuşit să luăm şi un romîn. Poate ca putem scoate de la el niscai informaţii

— Numai lăsaţi-l, iată, lăsaţi-l să se odihnească mai întîi, - adăugă Ghenea. - L am cam atins

Musiacenko nu mai înceta sa se minuneze de băieţi. Ce, er gluma să dăruiască detaşamentului un car întreg cu crupe de Kuban de calitatea întîia şi pe deasupra şi doi boi !

Fu însă m am arătat mai rezervat, faţă de fapta vitejească a băieţilor. Curajul lui Pavlik Hudoerko n-avea margini. Însă, nu-mi putasem încă da se, ma pîna acam dacă băiatul era şi precaut. Scara vorbi cu Ghenea. El ne făgădui, pe cuvîntul lui de comsomolist, să ne povestească amănunţit „aventurile“ lui şi ale lui Pavlik.

Nu trecură încă nici douăzeci şi patru de ore şi iată că Ghenea veni şi mărturisi că Pavlik şi cu el au cam sărit peste cai, apucîndu se de nazdrăvăni.

Plecaseră în recunoaştere în staniţa Smolenskaia. Îmbrăcaţi ca flăcăii de la ţară, cu porumbel în mîină şi cu grenade şi revolvere în buzanare, mergeau cu un aer nevinovat pe uliţa satului

Pe o rîdicatura se afla clădirea comandamentului. Animaţia din jarul clădirii era neobişnuită. Nu puteai pricepe ce anume era — chef ori consfătuire ?

Ascuzîndu se în tufişuri, băieţii se tîriră pe brînci prin grădinile de zarzavat pîna aproape de comandament. De a lungul drumului mergea în sus şi în jos o santinelă. Santinela îl zari pe Ghenea în grădina dar nu-i dădu nici o atenţie. Cîţi laieţi nu-şi fac de lucru în grădina de zarzavat ?

Cînd santinela coti după colţ, băieţii se repeziră spre casă şi aruncară înăuntru grenade pe fereastră.

Se iscă panică şi învălmăşeală, începură împuşcături dezordonate. Băieţii izbutiseră însă să dispară în tufişuri şi ajunseră cu bine în pădure.

Ce trebuia să fac ? Să-l admonestez pe Ghenca ? Dar er făcuse împreună cu Pavlik o diversivne îndrazneată. Furăm înșlunțați după aceea că la comandament cil va ofțeri fasciști fuseseiă omorâți de grenagele băleșilor. Mai important însă era că nu numai populația din Smolenskaia, dar și aceea din stanțele vecine căpăta curaj : partizanii erau tari, ei ajunseseră să bată dușmanul chiar în bîrlogul lui.

Dar să-l laud prea mult pe băleți, tot mă temeam. Prea erau fără frică. M-am făcut că ascult distrat povestea diversivunii pe care mi-o spunea Ghenca și am spus :

— Ei, bravo că mi-a raportat toate amănuntele recunoașterii voastre, lăăă să mi ascunzi ceva.

CAPITOLUL IX

Noua tabără am construit-o de nădejde, temelnic, trainic. Ecoul sard ducea în văgăună zgomote neobișnuite prin locurile acelea : lovitură de topor, hîrșnit de ferăstrău, strigăte de oameni. Munca era grea. Aruncam în aer stînci, mutam cu mîinile noastre pietre de o greutate și de o marime neobișnuită, tăiam arbori seculari care crescusera alăt de aproape unii de alții încît era nevoie de multă îndeminare ca să-i dobori deoarece, tăind greșit cu ferăstrăul un copac din aceștia, coroana i se agăța în cădere de coroanele fraților lui și nici că mai putea fi urnit din loc...

Conducerea lucrărilor de construcție o aveau frații Martînenko. Amîndoi erau răbdători și blinzi și își cunoșteau bine meseria. Cel mai mare, Danilo, fusese șef de șantier la combinat ; cel mai mic lucrase ca tehnician dar cunoștea la perfecție dulgheria, care îi era dragă.

Nici un om nu era scutit de lucru la construcție și nici unul n ar fi vrut să lucreze prost. I ar fi fost și rușine să rămînă în urma celorlalți tovarășî.

Rezultatele întrecura așteptările noastre. Tabăra creștea văzînd cu ochii.

Am construit pavilioane separate pentru fiecare pluton, o bucatarie popotă comună, postul de comandă, infirmeria și, sub povenișul abrupt al muntelui, aproape atîrînd în aer, pavilionul grupului de recunoaștere îndepărtată.

Construcțiile acestea nu erau nici colibe, nici bordeie, ci adevărate case de lemn, solide și spațioase, adîncite în stîncă, pentru a fi mai călăuroase. Acoperișurile de lut nu lăsau să treacă apa. Podelele erau de scînduri.

În pavilionale plutăndor se aflau paturi largi de scînduri, cu salt de frunze uscate, cu dosuri de doe și deasemenea, mese, bănci, rastele pentru armă, poște pentru înt felul de lăcrări marunte și nălsplta oglinda. Pe mese, felinarele de vînt, veou în loc de sticle, borcine în care fusese dulceață. Fîtilai felinar lor era împletit din fire de doe.

În bucatărie se gasea o plita mare, cu cazane zldite și cu rola, precum și un cuptor rusesc de copt pine și de uscat pesmeți.

Neavînd nîma decît nevoie de baie, n'am mai construit un local separat. Cea mai mare parte a detașamentului era întotdeauna plecata în operații, în talără nerămînînd decît vreo zece oameni. Detașamentul dădea să se scalde cu rîndul într-o cala de lemn instalată în bucatărie.

Postul de comandă era instalat cu un confort deosebit. Perete erau căptușiți cu scînduri; leți cei care ședeau aici își aveau fiecare patul lor; în mijloc se gasea o masă mare, pe perete atîrau hîrți. Postul de comandă era legat prin telefon cu pavilionale plutăndor, cu pavilionul grupului de recunoaștere îndepărtat și cu avîmpostul principal.

Nikolai Demanovici Priema montă o antenă nouă. Încerea acum să instaleze un post de radio-emisiune, stabilînd astfel legătura în amîndouă direcțiile.

Cu alte cuvînte, izbitusem să lspravim cu succes construcția și amenajarea reședinței detașamentului nostru.

Cornîșa, „seamul nostru de întrebare“ era înaccessibilă. De sus, nu putea ajunge acolo nîmeri căci pe povîrniș n-ar fi îndrăznit să urceare nici mazar caprele de munte.

Tabăra nu era accesibilă nici din vale, unde accesul defileului era barat de un avîmpost fortificat. Singura cărareășă care ducea la noi era atît de abruptă, încît nu te puteai urca decît punînd piciorul pe machie. Doua mic forturi în care se gaseau sautanele, controlau cararea din front și din flancuri. Cărarea se gîscea și sub focul pavilionelor noastre. Ea putea deasemenea fi luata sub focul mitralierei instalate în localul grupului de recunoaștere îndepărtată. În sfîrșit, pentru orice eventualitate, ne rămînea întîdeuna la dispoziție o ieșire de rezerva a taberei, prin care puteam să cădem repede în spatele acelor care ne-ar fi atacat.

Orcum, cîțiva lunetiști dîbaci și hîdăriți ar fi putat apăra vreme îndelungată tabăra noastră, chiar împotriva unei unități dinamice importante.

Acum, cînd carterul nostru de iarnă era gata, venise timpul să ne îngrijim și de aprovizionarea noastră pentru toată iarna. Trebuia adus acolo cel puțin ceea ce se gîscea în două din „bazele“ noastre secrete de aprovizionare. În locul lui Evgheni care

se afla în recunoaștere, pleacă de data aceasta la depozite comisarul Golubev. După cum te plăcuse, cinei dintre noi îngropaserăm noaptea, în taină, rezervele noastre, tot astfel și acum am pornit pe ascuns noaptea cu să le dezgropăm. Ne am adus aminte că ne mai rămăneau în pământ încă trei depozite.

Au, în tabara cea nouă, feul nostru de viață se îngheabă în chip statornic. Dar, ca și mai înainte, încă din prima ceas de existență al detașamentului, nici un partizan nu ședea vreodată cu mâinile în sân.

Deșteptarea generală pentru apel a oamenilor era fixată la cinci și jumătate dimineață. La u scuturi de apel numai cei grav răniți și bolnavii. Toți ceilalți, chiar și partizanii întorși în cursul nopții din operații sau cei care fuseseră de gardă, aveau îndatorirea să fie de față la apel.

Oamenii aveau o jumătate de oră în care timp trebuiau să se spele, să se radă, să se umbrace și să facă rânduială prin dormitor. La ora șase precis, ieșeam cu comisarul și cu Evgheni în fața detașamentului aliniat în front și primeam raportul partizanului de serviciu, ca urmare amănunțită a efectivului, a răspunzătorilor pentru gardă, operații, recunoașteri, precum și a bolnavilor.

În primele zile, cîteva din micul grup care se alăturase detașamentului după plecarea din Krasno Iar, rîdeau de ordinea strictă în care aveau loc la noi apelul, comparînd-o cu serviciul interior al detașamentelor de partizani vecine, unde nu aveau loc astfel de „spectacole“.

Comisarul îmi veni în ajutor și aici. El convinsese pe acești „ghameți“ că erau nevoie de apel pentru menținerea disciplinei și că detașamentele de partizani vecine nu puteau fi pentru noi un exemplu, ci că, dimpotrivă, noi care eram detașamentul de frontieră al Kubanului, eram aceia care trebuia să le slujim drept exemplu celorlalți. Picătară cu picătura, apa roade piatra. În curînd în fața fiecărui se înrădăcină treptat învățămîntul lui Mark Apkarovici: „Vi s-a dat mult, vi se va cere mult“. În nouă ore, partizanii aveau la apel aceeași ținută ca la paradă. Tradițiile detașamentului se întăreau și deveneau sfinte pentru el.

Evgheni citea apoi în fața frontului ordinul de zi, iar cînd nu era nici un ordin de zi, numai programul zilei, cuprinzînd sarcinile care urmau să fie executate și numele celor însărcinați cu executarea.

Prînz la ceai, studiu în fiecare zi armamentului. Și nu pentru că ar mai fi fost nevoie să studiem într-una aceeași armă a

noastră. Tot, pînă la unul stăpîneam desăvîrșit armele noastre dar fișeele pe care le luam tot timpul erau atît de felurite, încît aveam de studiat mereu arme noi. Această parte a programului era cea mai dragă partizanilor.

Cea mai neplăcută muncă pentru e. era corvoada la bucătărie. Evfrosinia Mihailovna, bucatarul nostru șef, nu putea bineînțeles să prepare singură tot timpul, la amiază și seara, mîsa pentru întregul detașament și mîncarea de regim pentru răniți și bolnavi. Afară de asta, ea îmbrăcîra mîntara de profese, era întruna de serviciu la infirmeria Elenei Ivanovna. Evfrosinia Mihailovna nu făcea decît să „dîrjeze“ bucătaria. Toată ziua o îndeplineau, cu rîndul, partizanii. Sînt sigur că și azi mulți ingineri și tehnicieni din Krasnodar știu mai bine decît nevestele lor să coacă o buclucă, să facă un borș și să prăjescă cartofi. Ce i mai frumos este însă că femeile noastre fugeau de bucătărie cît le țineau picioarele. Ori de cîte ori se venea Mariei Ianuke vier rîndul să se ducă la bucătărie, ea mă împlea cu ochii în lacrimi și dădă altă treabă.

— Trîmbeșma oriunde, în recunoaștere, să pase vitele, să due manifeste și gazete pe la detașamentele vecine, numai nu la curățit cartofii și la spalul vasele.

La mîntăle de fînt, încît nu ne aungeau oamenii. Stîncile și pietrele dă străgerea încălțămînt. Iakov Lici Babakov ajunsese acuma să fie înecîjurat de o întreaga brigadă de ucenici și făcea cizme de iartă pentru întregul detașament. „Cizmarii“ noștri abia prîdideau cu reparațiile.

La plecarea din Krasnodar, luaserăm cu noi și tabla zîncată. „Tîmchăgu“ noștri se apucaseră să facă din ea castroane, oale, căni.

La ora două noaptea, Nikolai Demianovici Priema recepționa regulat la radio „emisiunea pentru ziare“. Deși nu cunoștea stenografia, el ajunsese să scrie cu uțcala una, stenograf. Tot în cursul nopții, notele lui erau șapto, grafiate. Cel mai bine lucrau în „redacția“ noastră femeile. „Gazetele“ proaspete ieșeau în zori zilei și, potrivit programului, erau difuzate de partizanii prin detașamentele vecine. În stanițe, gazetele șapto, grafiate, comunicatele Biroului Sovietic de Informații și manifestele erau difuzate numai de către ceretășii. Agenții informatori pe care îi aveam în stanițe erau cunoscuți numai de o mică parte a detașamentului.

Povestesc mai departe cum am ajuns stăpînii unei cirezi de vaci. Vacile trebuiau duse la pășune și mulse. Căi aveau și ei nevoie de îngrijire. Dacă mai ținem seama de faptul că cea mai mare parte a detașamentului lipsea întruna din tabără, fie că era plecată în vreo acțiune, sau în recunoaștere, fie că pregatea di-

versium, e lesne de înțeles că toată lumea din tabăra noastră era ocupată.

Seara mîncam încă pe lumină, pe la opt. După cînd își începeau munca colectivul de agitatori și comisarul. Această muncă era alcătuită din lecturi sau simple discuții asupra diferitelor chestiuni, cum ar fi aceea a alitudinii pe care trebuia să o avem față de populația stănișelor din împrejurimi.

Nemții se aratau încă foarte proști în felul în care își făceau propaganda. Ei răspindeau tot felul de basme, ca de pildă că Armata Roșie ar fi cu totul distrusă, ca în Uniunea Sovietică ar fi foamete și altele ca acestea. Locuitorii stănișelor se lasau numai atareori înșelați de această propagandă. Dar în garnizoanele nemțești se aflau și agitatori șireți și lupta împotriva activității dăunătoare a acestora era mai complicată.

Ghenca aduse odată dintr-o recunoaștere obișnuită, un set de hîrtie. Abia îmi aruncă privirea asupra fiului meu și pricepu că se întimplase ceva care nu-i venea la socoteală.

— Mai e-aș zice că ai pus nemții pe urmele taberei, — glumi eu.

Ghenca se înfure, se uită la mine cu dojană și desfașură sulul. Era un număr proaspăt din Pravda. Mai e nevoie să spun cu câtă lacomie mă aruncam asupra lui! Ghenca însă îmi dadu mîna la o parte.

— E o ticăloșie!

Ziarul era o provocare murdară a lui Goebbels. Sub titlul scump fiecărui om sovietic, fusesera înșirate aici o groază de murdărie și minciuni fasciste. Era aproape cu neputință să-ți dai seama la prima vedere că ar fi vorba de un fals. Hîrtia, formatul, caracterele, pînă și semnăturile articolelor erau aceleași ca ale Pravdei.

În aceeași seară, comisarul adună detașamentul și aduse la cunoștința partizanilor falsul. Nu mai putea fi nici o îndoială că nemții mîndăseră peste tot stănișele cu astfel de ziare false. Comisarul preluera cu detașamentul chestiunea, astfel ca partizanii să poată fi a doua zi în stare să dovedească oricărui om din stănișe că gazeta aceasta era ticluită de Goebbels, lămurind în același timp oamenii și în privința scopului urmărit prin asemenea provocări.

Comisarul și Safronov pregăteau pe partizanii noștri în așa fel încît să fie în stare să discute orice teme cu oamenii din stănișe. Dece? Pentru că detașamentul nostru socotea de datoria lui ca oamenii lui să fie ținuți la curent cu tot ce se petrecea și în Uniunea Sovietică și la popoarele aliate, ca și la inamicii noștri. Partizanii noștri aveau datoria să și ridice neîncetat nivelul politic.

Safronov și comisarul mai aveau de îndeplinit și altă muncă. Vremea trecea și partizanii duceau dorul tinerelor lor neveste, în timp ce, în stanțe, femeile tinere duceau și ele dorul bărbaților lor plecați în război. Împrietenindu-se cu tinerele căzăcioare, băieții noștri ar fi putut prinde o imprudență să ducă la pierire întregul nostru detașament. Nu numai că nemții ar fi putut introduce spioane, dar și oamenii din stanțe și ar fi putut schimba atitudinea pe care o aveau față de detașament și am fi ajuns în situația de a fi lipsiți de agenți informatori.

Safronov și comisarul urmăreau ca partizanii să nu ia cînd plecau în operații cartușe în loc de alimente. Odată am observat pe carabina unui partizan niște pete de rugină și nu l-am lăsat să plece în operație. Organizația de partid consacră cazului acestuia o seară întreagă, iar vinovatului i s-a aplicat o sancțiune — ce anume sancțiune nu-mi amintesc, dar îmi pare că era vot de blam cu avertisment.

Pe scurt, comisarul și secretarul organizației de partid aveau destul de lucru. Erau și seri în care, după cină, ascultam Moscova. Cîteodată, Musiacenko începea să cînte cu glasul lui curat de tenor vreun cîntec vechi din Kuban, pe care tot detașamentul îl relua în cor. Oamenii cîntau într-o atmosferă prietenească, după cum și trăiau în prietenie. Nu aveai timpul să te cerți, să superi pe cineva, sau să te superi din cauza cuiva.

În afară de muncile din tabără, de pregăturile în vederea operațiilor și de operațiile propriu zise, partizanii noștri mai aveau o îndeletnicire care le plăcea mult și anume: „vînătoreea”

De obicei, lunetiștii porneau la „vînătoare” cîte doi. Unul avea pușcă cu lunetă, celălalt, în afară bincînșeles de pușca lui, un binoclu.

De data aceasta se duseră tot doi, numai că se întîmplase ca tovarășii să fie din două detașamente de partizani diferite. Vlasov era dintr-al nostru, pe cînd Sidorov dintr-un detașament vecin.

Vlasov dusesse de cu seară din ordinul comisarului comunicatul Biroului Sovietic de Informații la detașamentul vecin, rămăsese peste noapte acolo și pornise în zori spre casă. Sidorov, care la aceeași vreme pornise și el la „vînătoare”, îl pofti pe Vlasov să meargă cu dînsul.

Urcară muntele. La o trecătoare, unde se încrucișau două căări, se așteptau să dea de „vînat” bun

Jos, în defileu, se mai răsuceau trimbe de ceață, dar puțin mai la dreapta, pe malul riului, nisipul stralucea la soare. Pe povârnișul de jos al muntelui, se vedea frunzișul argintiu tremurător al unui plop, puțin mai aproape un ulm își înălța coama bogată, iar la intrarea în defileu stătea ca un masiv verde întunecat un aluniș.

Vânătorii se apropiaseră de răscrucea cărarilor, lângă niște bolovani mari pe care crescuse mușchi cenușiu.

Sidorov se așază jos și începu să și desfacă rucsacul. Deodată, din spate, din aluniș, se auzi o detunătură.

Iată Sidorov în căzu șapca. Vânătorii se aruncară la pământ și se tupălară după niște bolovani.

După câteva minute, Vlasov încercă să și scoată din spina sacul care îl dădea de gol. Îndată porniră iar detunături. Gloanțele numereau în bolovani, împroșcând bucăți de mușchi cenușiu. Acum era clar. Impușcaturile veneau din tufele de la marginea din stînga.

Rostogolindu-se pe spate, vânătorii își schimbă poziția și începură să tragă în frunzișul întunecat al tufelor.

După desimea impușcaturilor nu era greu să și dai seama că în aluniș trebuia să fi fost cel puțin opt-nouă nemți. Veniți se vede aici mult mai devreme, ocupasera o poziție favorabilă iar vânătorii roștri ajunsesera astfel ținta lor.

Vânătorii aveau de dus o luptă grea, pentru care trebuia să ai nervi tari și ochiul sigur. De data asta, partizanii aveau puțină șorț să câștige lupta, așa că hotărîră să și vîndă scump pielea.

Focal din aluniș nu mai contenea. Încea doar câteva clipe ca să înceapă apoi din nou cu o putere îndoită.

Dușmanii se răspindiseră printre tufișuri într-un lanț lung. Partizanii lor le era din ce în ce mai greu să se ascundă de gloanțe după bolovani. Vechile lor poziții erau neconținute alacate de focuri care veneau din flancuri. Dar de plecat n-aveau unde. Împrejur, locul era deschis. Numai jos, lângă prăpastie, se afla un pîlc de copaci. Nu era însă chip să ajungă pînă acolo.

Sidorov scoase un țipăt și scăpă arma din mînă. Un glonte îl nimerse în picior. Vlasov se țiri lângă tovarășul lui, cînd o durere ascuțită îl fulgeră în umăr. Mina dreapta îi atîrna ca o cîrpă.

Puștile partizanilor amuțiseră. Curînd avea să vină sfîrșitul. Dar inamicii încă nu se mișcau. Le era frică de o cursă.

În sfîrșit, dintre ramuri își scoase capul cu precauție un neamț blond, ținînd arma gata să tragă. Voia să se încredințeze cu ochii lui că partizanii erau „kaput”.

Nu mai apucă însă să vadă ceva. Urmă o detonătură seacă și neamțul se prăbuși mort. Mai răsună încă o împușcătură și în aluniș, un frîș scoase un urlet de durere.

Oare cine trage? — Întrebă nedumerit Vlasov. — Desigur cineva de pe stîncă de deasupra alunișului...

Nemiți ascunși în aluniș deveniseră o pradă sigură. Puteau fi împușcați ca iepurii de casă.

Singura lor scapare era să poată ajunge la pîlcul de coșaci de lîngă prăpastie.

Încovoiați la pămînt, fasciștii se repezira în flanc cîte unul afară din tufiș. Erau șapte. Și de pe stîncă răsuară la rînd șapte împușcături. Pe ultimul neamț, glonteile îl nimeri la marginea prăpastiei. Și-a înlîns brațele înlătur, și a căzut cu fața la pămînt.

Peste cîteva clipe, Jenea, cu pușca lui cu lunetă în mîini, s-a apropiat de parizianii ranii.

— Evgheni Petrovici! — gemu Vlasov. — Mă am închipuit că trebuia să în dumeanta sau Ermi zin. V-am recunoscut după stil.

— Dacă-i adevărat că m-ai recunoscut după stil, atunci nu ești rănit mortul, — rise Jenea. — Ia să văd unde v-au gaurit..

Vecinu noștri nu aveau infirmerie. Sidorov veni împreună cu Vlasov la Elena Ivanovna. Ea examină ranile, pansă ranii, le făcu îndată după aceea inecții antitetanice și trimise pe Nadia Korotova după Musiacenko.

— Piotr Petrovici, fă rost de lapte de unde știu. Aceștia doi au pierdut o groază de sînge. E bine că Evgheni m-a pansat pe loc. Are să treburască să fie supraalimentat.

Musiacenko veni la mine.

Tîlucule, trebuie să facem neaparat rost de o vacă. Așa cere medicul nostru...

Așa cerea medicul? Dar parcă nu știam și eu că aveam nevoie, și nu numai de o vacă, ci de o cire, da întreagă de vaci. Aveam nevoie de rezerve de grăsimi, iar conservele de carne erau și ele pe sfîrșite. Ce aveam să ne facem? Să luăm provizii de la nemți? Aveam doar sarcina să blocăm toate drumurile prin care ar fi încercat fasciștii să aducă provizii.

Sedeam cu Musiacenko la postul nostru de comandă și ne spargeam capul de unde am putea lua niște vaci. La geam Ghenea și Pavlik, întorși dintr-o recunoaștere, tot meștereau la o carabină.

— De vitele care au rămas populației nu ne putem atinge, — îi spuneam eu lui Musiacenko. — Ne rămîn cirezile furate de fasciști. Dar nemții le păzesc ca ochii din cap...

Pavlik și Ghenea chicoteau pe înlîndate, astupîndu-și gura cu palma. Erău enervat din cauză că treburile gospodărești mă

împiedicau să pregătesc o diversivne importantă, și mă legai de ei.

— Drept! Asta-i purtare în fața comandantului detașamentului și a locțiitorului lui?

— Îmi dați voie să raportez ceva... — începu Pavlik și, primind învoirea, în cădu drumul ca o mitralieră — Ghenea și cu mine am dat azi dimineață de o cireadă de vaci, am fi vrut să ne rugăm să ne dați voie să le-o luăm frâurilor, dar nu ne încumetam. Cînd colo, chiar dumneavoaștră... — Băieți schimbară o privire.

Aflaram ca în catunele Konsulovo și Șabanovo, unde fuseseră în ajun Ghenea și Pavlik, nemții luasera vacile oamenilor și că aveau de gînd să trîmîta peste o zi sau doua cîntre cîntre la Krasnodar...

— Băieți noștri care ne informează vă roagă foarte mult să le luați înapoi nemților vacile, — zise Ghenea — Oamenii propun ca jumătate din cireadă să rămînă detașamentului, iar cealaltă jumătate să le-o pastreze detașamentul pînă la victorie, pentru ca în felul acesta colhoznicii să aibă vaci de reproducere. Cînd o fi s-o ia la fuga nemții, nu lasa ei vaca în tot Kubanul.

Dacă răm băieților doi cercetași în ajutor și ei pleacă călări după vîltoarea noastră cireadă.

Și al grupelor l-am numit pe Pavlik. Recunosc că ori de cîte ori pleca ca Ghenea la „vîntătoare“, eram neliniștit.

Peste doua zile erau înapoi în tabără și Pavlik îmi raportă:

— „Ordinul a fost executat. O sută patruzeci de vite, aparținînd detașamentului comandat de Tatucu, pasc în Krimskaja Poliana“.

Apoi povestii cum pususeră mîna pe vaci.

„Băieții pornisera din tabără călări și merseseră pe căi oculte, ferindu-se de drumul mare și ascunzîndu-se în tufișuri și cambrări. Daduseră de cîteva ori de cirezi mai mici și, întrebînd pe păstori, aflaseră ca erau tot vite de ale oamenilor“.

Dupa amiază, cercetașii mergeau pe un drum de țară între cătunele Konsulovo și Șabanovo, cînd văzură ridicîndu-se un nor de praf. Era tocmai ceea ce așteptau.

Strecurîndu-se prin tufișuri, băieții se apropiară. Vreo zece nemți intrau cam două sute de vaci spre staușa Smolenskaja. Erau vaci de rasă, grase, tot una și una, pentru că nemții începuseră chiar din capul locului să prade tot ce era mai bun în Kuban.

— După mine! — ordonă Pavlik. Și cei patru călărești, trăgînd cu car l. nele din goana cailor, se napustiră pe drum.

Calărești. căzură ca trînznetul din senin asupra jefuitorilor care, între sate ocupate de garnizoane puternice și pe deasupra

pe o zi atât de senină și de însoțită, se simțeau în cea mai deplină siguranță.

Îmălinate din fasciști o laară îndată la fugă, dar restul de cinci își îndreptară carabinele asupra călăreților, care se aflau chiar la buza țevilor și începea să tragă.

Gloanțele vițiau deasupra capetelor, dar numereau tot alături. Se vede că, de spaimă le tremurau mâinile.

Încăierarea dura puțin. În praful drumului zăceau cinci cadavre de nemți. Dar circada dispăruse. Vacile fugiseră cure încotro. Din dumbrava alăturată se auzeau mișcările lor speriate.

Vacile trebuiau acum adunate și minate în spre muni. Nu era vreme de pierdut. Din stanița vecină puteau să iasă nemții în orice clipă și să pornească în urmărirea lor, și atunci și-ar fi putut lua nașterea băieții să mai vadă vreouată vacile pascând în circada detașamentului.

Pavlik ordona celor doi cerețași să mîie grosul cirezii în direcția opusă munților și facind un ocol mare, să ducă vacile în Krimskaia Polana, iar el și cu Ghenea, lund vreo douăzeci de vaci, le mînara fașis deadeptul în spre munți, cu gîndul de a-i înșela pe nemți.

Băieții nu mai încercau acum să se ferească. Dimpotrivă, ei călăreau ca și cum nu le-ar fi păsai de nimeni, căutînd să facă cît mai multă larmă și să ridice cît mai mult colb, astfel ca să fie văzuți de cei care îi urmăreau, iar grosul cirezii să fie lăsat în pace.

Fasciștii se lasară trași pe sfoară. Calăreții nemți, după ce loș ră în trap din staniță, se aruncară în galop pe urmele lui Pavlik și ale lui Ghenea.

Cei doi prieteni mînară bițele vaci tot mai departe și mai departe de cireză. Dar, cînd urmăritorii erau mai gata să-l ajungă din urmă, comsomoliștii se aruncară în deslăș și dispărură printre anii...

Detașamentul izbutise astfel să-și albă cireză de vaci. Îi mai lipseau acum cai de rasă.

Ștepan Ignatievici Verebel își luă sarcina să facă rost și de cai. Director al fabricii de sapun a combinatului, Verebel avea păsunea cailor și era călăreț pătimaș. Jenea spunea despre el, în glumă, că țarii lui Ghenea și ai lui Pavlik îi rapisera somnul și pofta de mîncare.

Dar iată că, într-o bună zi, pe cînd mă întorceam cu un mic grup de partizani dintr-o recunoaștere apropiată, am fost martor la unei scene neobișnute.

Mergeam călări. Jos, într-o poiană, trei patru fasciști pășteau o herghelie de cai furați.

— Ce frumos e călățul acela murg din stînga! . gemu Verebei, de parcă l-ar fi apucat durerea de mîsele

. Și se tot uita la rîmă cu o privire parca vinovată, rugă toare. I-am spus rîzînd :

— „Ochii văd, inima cere...”

— Tare l-aș mai lua . Imi dai voie, Tatucule ?

Herghelegii fasciști stăteau întinși lînga niște tufe, iar armele le pusesea deoparte în iarbă.

— Dă-i drumul, — îi spusese eu lui Verebei.

Ne ascunserăm în tufișul din susul poienii și dăduri ordin tuturor să aiba armele la îndemînă, gata pentru orice s-ar putea întîmpla . Eram veseli și bine dispuși, știind că vom asista în dată la un spectacol deloc obișnuit

Și așa se și întîmplă . Jos, dintre tufișuri, țîșni deodată, în plin galop, Verebei, aruncă cu dibăcie arcanul pe deasupra capului calului și, sub ochii aturîți ai nemților, porni înapoi cu frumosul cal murg.

— Ne, o scofală ! — își spuseră între ei Ghenea și Pavlik

— Fără îndoielă că a lucrat cu îndrăzneală și frumos ca la circ . Dar ce folos ? Un singur cal ! ..

După asta băieții începură să mă roage :

— Poate acțiunea noastră să nu facă atîta impresie ca aceea a lui Stepan Ignatievici, — zise Ghenea, — dar în schimb noi avem să aducem o herghelie întregă.

— Mai stați, băieți, — le-am spus eu, — prea ați ajuns încrezuți . Mergeți vreo două zile cu vacile la păscut și apoi vom vedea...

Peste două zile i-am trimis eu singur cu Goncearov la vîntătoare de cai.

Băieților le mergea din plin . Asta se întîmpla, cred, pentru că nemții îi luau de obicei pe amîncor drept niște flacărăși din stăruțe și nu-i prea băgau în seamă cînd îi vedeau trecînd

Băieții zăriră lînga cătunul Makartel un grup de călărești fasciști descălecînd și plecînd prin bostănări . După peopel . Oamenii care ramăsesea cu caii se plătisără și intrară să mai scotocească prin case, cu gînd să mai dea de ceva lucruri de preț prin sipetele colhoznicilor și lăsară numai trei nemți tineri ca să păzească caii . De plătiseală, aceștia, după ce au mîncat și au băut tot ce au avut în oidoane, s-au întins pe iarbă . Doi dintre ei începură îndată să sforăie . Al treilea încercă să cînte oeva dintr-o muzicuță, dar muzicuța îi alunecă din mîini și el ațipi fără s-o mai ridice.

Băieții se ascunseră pe după niște bălării, se tîrîră pe nesimțite pînă la nemți, îi înjunghiară cu cuțitele finlandeze și o luară la goană cu caii pe cărarea care ducea în pădure.

După un timp se apropiară triumfători de postul avansat al laberei. În cap venea Pavla, în urma lui, blinzi, legați doi câte doi ca căpestre, treizeci și doi de cai, iar în coadă, încheiau convoiul într-un nor de praf, Ghenea și Goncearov.

CAPITOLUL X

În sectorul nostru de front, Armata Roșie oprișe înaintarea inamicului. Nemții fură împiedicați să ajungă la Baku.

Toate li arsele care cauteru să pătrună pînă la petrolul nostru, rămîneau însă, deocamdata, aici în Kuban. Cine putea ști care era planurile nemților?

În legătura cu desfășurarea evenimentelor, Evgheni prim, de dincolo de linia frontului, de la comandamentul armatei noastre ordinul să intensifice cercetarea, să caute să afle pînă și cele mai mici depășiri ale trupelor inamice și să raporteze totul pînă și felul cum sînt pazite pe lîngă, depozitele și stațiile de cale ferată și să determine pozițiile punctelor de foc armate în jurul acestor obiective.

Nor mai aveam și înșăreănarea să aflăm în mod special dacă ofițerii nemți au început să poarte cu ei maștile împotriva gazelor, ceea ce ar fi însemnat că fasciștii ar avea de gîd să recurgă în timpul cel mai apropiat la atacuri cu gaze.

Înșăreăturile care fuseseră date de comandamentul nostru coincideau cum nu se putea mai bine cu obiectivele pe care și le propusese în orice caz detașamentul nostru și, în fine, să intensifice recunoașterea îndelungată, de altfel și așa destul de activă.

Pe cînd mai eram la Krasnodar și elaboram metodele teoretice de luptă ale războiului de partizani, apăsăm în concluzia că șaptezeci la sută din timp trebuie rezervat pregătirii diverselor și numai treizeci la suta operațiilor de efectuare.

Pe vremea aceea pregăteam cu înfrigurare noi diversioni. Am și acam malărea ochilor pe Evgheni, raportându-mi.

— Am explorat împrejurimile podului. Pe ulița principală a satului Svobodnîi, am avut o ciocnire cu inamicul. Au căzut cîțiva nemți uciși și douăzeci de răniți. Nu am avut pierderi.

Îl mai vedeam întinzîndu-mi o fâșie de hîrtie. Era planul amănunțit al înnoierilor podului, cu toate cărările, drumurile, depresiunile terenului, tufsurile și linia frîntă a tranșelor. Mici cercări și crucuțe marceau amplasamentele aruncătoarelor de mine, ale carburilor de mitraliere și ale tunurilor. S-ar fi putut crede că Evgheni își petrecuse toată ziua lîngă pod, cercetînd în liniște toate amănuntele și schițîndu-le apoi pe hîrtie.

Dar lucrurile erau departe de a se fi petrecut așa.

Grupul de recunoaștere se apropiase calare de cătunul Markart, deseălcase și se ascunsese în tufisuri. Grigori Fedorovici Jurba, din grupa de recunoaștere îndepărtată, fost maistrul la turbinele combinatului, înarmat cu un revolver și cu grenade se duse trîndu-se pe brînci către niște case de la marginea cătunului.

Lîngă prona casă nu era nimeni. Jurba bătu încet în geam. Un balrim girbovit, și cu părul colțit, ieși în pridvor. Jurba dăse degetul la gură, dîndu-i a înțelege să tacă.

— Spune, moșule, unde stau aici nemții? N-ai frică, moșule! Spune.

— N-are de ce să-mi fie frică, măi băiete. Lucru mai groaznic decît mi-ai avut înaintea ochilor, nu cred să mai vad, — răspunse moșul. — Nemții sînt în celălalt capăt al cătunului. Stau acum la masă. Dar nu-ți chip să te apropii. Au sacișinele pe acoperișuri. Vad toate de jur împrejur, năpîreile; chiar și găina dacă rîcîie și pe aceea o alungă.

Moșul își rotîrî privirea în toate părțile și, coborîndu-și glasul, zise:

— Mai dăunăzi a venit aici un grup de partizani să ia pe nemți prin surprindere și nu s-au întors decît jumătate... Celalți au fost omorîți... Pleacă, bălătele, și spune celor care-s cu tine să nu se mai arate pe aici, decemdată. Să nu vă duceți nici în cătunul Novo-Alexeevski și nici la Svobodnoi că acolo-l ca și la noi. Pleacă, cazace, atîta vreme cît mai trăiești. Ascultă-mă și pleacă...

Jurba luă calea înapoi.

Situația era complicată. Aveam însărcinarea să cercetăm împrejurimile podului de cale ferată care trece peste riul Ubinka. Pentru asta, trebuiau iscodite toate cătunele în drum spre pod, ca să aflăm care erau forțele de care dispunea inamicul, să ajungem pînă la pod și să reperăm punctele de foc.

Cînd colo, iată că cercetașii noștri aflare că drumul spre pod ducea prin cătune pășile cu strașnicie de către nemți. E drept că locurile acestea puteau fi ocolite; dar atunci drumul se lungea prea mult. Și cine ar fi putut spune că n-aveau să dea acolo tot peste nemți?

— Controlați șelle și armele — ordonă Evgheni. — Încălcare!

Fără să se mai ascundă, de data asta micul grup o luă de-a dreptul în spre cătun și, ajuns acolo, dădu pîntenii cailor și trecu val vîrtej pe uliță. Abia cînd ajunse la celălalt capăt al cătunului, răsuară în urma lui rafale de puști mitraliere.

Odată scăpați de primejdie, partizanii și-au pus caii la pas, ca să nu-i obosească și să poată trece ca furtuna și prin Novo-Alexeevski.

În Svobodnîi a avut loc și o luptă. Calul lui Evgheni a fost greu rănit, Evgheni însă a sărit din fugă pe calul unui ofițer fascist pe care îl omorise în luptă și, trăgând neîncetat în dreapta și în stînga, s-a ajuns din urmă pe ai lui.

Zăriră în sfîrșit podul. Dar împușcaturile care veneau dinspre cătune alarmaseră garda, nemții ocupaseră tranșeele și întîmpinară pe ai noștri cu un foc viu. Nicăci nu se putea mai bine. Toamă asta voiau și cercetașii. Înaintătorii, nemții aratau lui Evgheni toate punctele lor de foc.

Ei făcu repede o schișă, însemnă tranșeele cu mitraliere și mitrocatoare de mîine care aparau podul și, pe cai ocolite, aduse grupul înapoi la tabără.

Dar nu totdeauna le mergea partizanilor în plin. Odată, trei partizani se îndreptau în spre drumul principal. Trebuia numai cecîț de iscodit deplasările nemților pe șosea și pe calea ferată, de stabilit ritmul acestor deplasări și de aflat ce anume transportau.

Era o treabă migăloasă și care cerea vreme îndelungată. Trebuia să stai aproape o săptămîină pitit în tufișurile de lîngă șosea și calea ferată, privind, ascuțind și însemnînd totul cu atenție...

Cercetașii pierduseră o zi și o noapte pînă să ajungă la punctul de observație și să-și găsească un loc potrivit, adică un loc pierdut, ascuns de ochiul sentinelenor și al patrulilor, dar care să le dea voie totodată să vadă tot ce se petrecea pe șosea și pe rambleul căii ferate.

Oamenii observau cu rîndul.

Ma. întîi trecu în zbor pe șosea, ridicînd nori de colb, o camionetă franțuzească. După un timp trecură două mașini grele încărcate cu muniții, apoi un turism cu ofițeri. După aceea se iviră cîteva mașini blindate și, în urma lor, un motociclet de legătură...

Pe calea ferată trecu duduind o drezină blindată care controla drumul. În urma ei apărură trenuri. La geamuri erau soldați nemți, iar pe platforme erau tunuri acoperite cu prelate.

Seara, drezina trecu iar, și iar hurui trenul, de data asta încărcat cu răniți și provizii.

Observatorul de serviciu înscrie se totu cu minuțiozitate și însemnă timpul precis...

Trecura astfel patru zile și patru nopți, timp în care strînsesera un material bogat. Din acest material se vedea clar mersul trenurilor pe calea ferată și se putea desprinde tot atît de clar regulatitatea mișcării mașinilor pe șosea și, deasemenea, se putea stabili, cu precizie timpul la care se făcea schimbul san-tinelor, al posturilor de gardă și al patrulelor. Mai rămîneau de lămurit unele amănunte. Și aci cercetașii comiseră o greșeală.

Ce-i drept, era greu să stai zile și nopți de a rîndu, în același loc cu atenția întruna încordată, renunțînd la tutun, mîncînd numai mîncare rece și bînd apă dintr-o băltoacă la care nu le puteai duce tîrîș decît noaptea și chiar atunci numai cu cea mai mare precauție.

Din aceasta cauză, cercetașii noștri hotărîră în ultimele zile să schimbe postul de observație și să ocupe alt loc chiar alături de băltoacă. Zilele erau foarte calduroase, soarele dogorea fără milă. Oamenii erau toată vremea chinuți de seale și voiau să fie mai aproape de apă.

Pesunne ca nîrșii au observat pe cercetașii care se apropiu tîrîș de apă. Nu trecu mult și ai noștri auziră niște cîini lătrînd.

Lătratul care nu mai conținea se făcea tot mai stăruitor și mai neliniștitor și se apropia din ce în ce. Nemții înconjuraseră într-un cerc larg locul unde se aflau partizanii, și-l cercetau cu cîini...

Era cu neputință de leșit din încercuire și ai noștri se retraseră în niște tufișuri dese de porumbar. Ghimpii le sfîșiau nă-nile și le zgîrîiau trupul pînă la sînge. Trebuiau totuși să se tîrască repede și fără zgomot. Apărarea pe care o găsiseră în glompii porumbarului le mai lăsa poate oarecare șorți de scăpare.

Cîinii le mirosiră urma...

Niște duiai ciobănești, nemaipomenit de răi se aruncară spre mărăciuș dar se opriră. Nimic nu poate face pe un cîine să intre într-un tufiș ghimpos, fiindcă își ține ochii și nasul. Cîinii se opriră deci lîngă mărăciuș, lătrînd din răspuțeri.

Încovoindu-se pînă la pămînt, cinci fasciști desfășurați într-un arc întins se apropiară, cercetînd locul cu luare aminte și încercară să intre în desulul de porumbar.

O detonătură și unul din fasciști căzu la pămînt. Ceilalți fugiră îndărăt.

De cinci ori repetară nemții încercarea lor zadarnică de a pătrunde în maracuiș. De fiecare dată, cercetașii îi lăsau să vină pînă aproape de tot, deoarece trebuiau economisite cartușele și trageau în ei fără greș.

Toate cinci atacurile fără răspuns. De ghimpî ațrnau fișii de ha ne însingerate. Pe undeva, pe aproape, horecăia un fascist.

Nemții nu mai porniră a șasea oară la atac, vocile lor amuțiseră. Dar cercetașii rămîneau încercuți. Cînd din dreapta, cînd din stînga se auzea mirîntul înabușit al cîinilor, iar din de pîrtare venea zgomotul vag al glăsurilor santinelor care vor beau între ele.

Cam peste un ceas se auzi scîrșitul unei căruțe și apoi cea dintîi mină explodeă cu zgomot în tufele de porumbar. Fasciștii trăgeau metodic cu o meticulozitate nemțească, bătîndu-metru cu metru. În pauzele dintre explozii se auzea întruna lătratul cîinilor.

Era un joc de-a moartea.

Minele explodau întruna. Cercetașii tot scuturau locurile. Hainele li se rîpseră și ghimpî le intrau în carne. Dar ei continuau să lupte. O împușcătură reușită a unuia dintre ei nimeri pe serventu rîncatorului de mine. Peste cîteva clipe vijii și explodeă, totuși, altă mină.

Împușcăturile și exploziile durară timp de trei ore. Doi cercetași erau răniți și zaceau nemîșcați în desîș, strîngînd grenadele în mîna și așteptîndu-și moartea.

O schiță se înlipse în mîna dreaptă a celui de al treilea cercetaș. Acesta nu mai era acum în stare nici măcar să și arunce ultima grenadă.

Biruindu-și durerea, el se lîrî fără zgomot pînă lîngă tovarășii lui, șopti ceva la ureche unuia și apoi și celuilalt, amintindu-le jurămîntul pe care-l făcuseră partizanii. Și și încredința prietenii că dacă vor sta nemîșcați, fără să se vazeze și fără să geamă, vor reuși poate totuși să înșele și pe cîinii de fasciști și, pe cîinii ciobănești ai acestora.

Întruna explodau minele, trozneau crengile tufelor de porumbar, gemea tufișul, dar oamenii tăceau.

Se întunecase. Împușcăturile încetară. Aveau să mai vie oare nemții să cerceteze iar maracuișul?..

Se așternuse liniștea. Vocile și lătratul cîinilor care se îndepărtau de tufișuri, se auzeau pierzîndu-se din ce în ce.

Răniții mai zăcură o oră trăgînd cu urechea. Singure broaște mai orăcăiau lîngă mocirlă, prevestind pentru a doua zi o vreme tot atît de însorită și de dogoritoare ca și aceea care trecuse. În mărăcimi începură să țîrîie greierii.

Cercelașii ieșiră cu mărăci niș pe brinci gata, la nevoie, să se bată corp la corp cu nemții.

Dar lăgă tufele de porumbar nu mai era nimeni. Ușind de durere, cercelași se țiriră mai departe, lăsind în urma lor poiana aceea deschisă. În fața lor, în întinerie era desușul salvator al pădurii, iar dincolo de pădure, năunții lor.

Două zile și două nopți umblară răniiți, pînă să ajungă în tabara, susținîndu-se unul pe altul și cu fapta și cu vorba caldă, tovarășească. De ajuns, au ajuns ei pînă la avanpostul nostru, dar de aici n-au mai fost în stare să meargă mai departe.

De acolo, fură duși la infirmerie pe brancarde. Elena Ivanovna îi examina și-și șterse o lacrimă. Tot trupul te era sfișiat de ghimpi...

Dar, oricun ar fi fost, scăpaseră cu viața și puteau iar zîmbi tovarășilor și soarelui și copacilor și erau mîndri că izbutiseră să aducă, în ciuda primejnilor prin care trecuseră, foștele cu însemnări, strapite cu sungele lor.

Tot pe vremea aceea ne aducea și Ghenea informații foarte prețioase. El își avea metodele lui proprii de informație și posibilitați pe care nu le-ar fi putut avea cercelașii vîrstnici. Era, se vede, la mijloc și meșteșugul lui Ghenea de a se travesti, pentru că-l vedeam cum se transforma sub ochii noștri dintr-un tînăr sportiv, zvelt, într-un flăcăuș de la țară.

Operația aceasta dura de obicei destul de mult timp. Trebuia mai întîi să se travestească într-un flăcăuș, apoi să-și pună sacul, o tașcă pe care o poartă de obicei la șold păstorii, să-și ia o bucată de mălai și vreo două cepe și să-și ascundă cu alita dibăcie revolverul, încît să nu poată fi găsit la percheziții, dar, în același timp, să i poată avea întotdeauna la îndemînă...

Cu Ghenea se duceau cîteodată în recunoaștere și alți băiețani de o seamă cu el, prieteni de-ai lui de prin detașamentele vecine „Copia” pătrundeau în stambele ocupate de nemți și își băgau nasul în toate. Nu o dată dădeau ei de belea, dar reușeau să iasă întotdeauna cu fața curată și să aducă în lagăr informații foarte prețioase.

Lui Ghenea îi venea ușor să iscodească. Niciodată nu se lega vreo patrulă fascistă de ciobănașul acesta zdrențăros și mardar. Prin cătune îl adăposteau femeile mîloase și avea pretutindeni prieteni printre copiii de prin sate.

Ca să lege prieteme, Ghenea vorbea de la început cu ei de porumbei și de pescuit. Pe urmă îi trimitea să fraga cu urechea

la ce se vorbea în jurul comandatarii, să intre prin curți și să numere mașinile. Împreună cu flăcăii din stanțe, răspîndea manifeste și șterpelea ultimele numere ale ziarelor nemțești.

Începusem pe vremea aceea să dau lui Ghenea însărcinări din ce în ce mai de răspundere. Nemții retrăgeau mari forțe din regiunea Gheorghie-Afipskaia, pregătindu-se să le arunce în spre Novorossisk și urmăreau cu strașnicie pe toți cei care se arătau în stanțe...

Elena Ivanovna era îngrijorată. Dar afară de Ghenea, nu era nimeni pe care să-l fi putut trimite.

I-am ordonat însă cu toată severitatea să nu mai caute să facă vreo diversiune.

Ghenea disparu pentru trei zile. În dimineața celei de a treia zi, ochii Elenei Ivanovna erau roșii... Dar în cea de a patra noapte, Ghenea se întoarse sănătos din Gheorghie-Afipskaia și-mi raportă scurt ceea ce aflate.

Informațiile pe care le aducea erau atât de importante, încît ele fură transmise comandamentului chiar în noaptea aceea.

Cum aflasem de la Ghenea, recunoașterea se petrecuse fără incidente. Dimineața, Elena Ivanovna, calmă, îngîna un cîntec, iar eu și cu Ghenea, ne uitam la ea și ne zîmbeam unul altuia : De ! Femeile !..

Abia după cinci zile — și atunci din întîmplare — am aflat de la un prieten de al lui Ghenea adevărul cu privire la recunoașterea din Gheorghie-Afipskaia.

Trebuie să constat că recunoașterea nu fusese chiar atât de simplă cum s-ar fi putut crede din raportul scurt al lui Ghenea. El trecuse peste multe lucruri, nevrînd să neliniștească pe măică-sa. Dar făcuse asta și din cauză că se temea că n-am să-i mai dau voie să ia parte la operații periculoase. Ghenea avea însă mult amor propriu ; voia să fie tratat la fel cu toți ceilalți partizani din detașament.

Lucrurile se petrecuseră cam așa :

„Băleții porniră din tabără ca de obicei, noaptea. Era primejdios să umblu pe șosea, așa că o luară pe drumul de țară care venea din munte și ducea în cîmpie.

În zori, ei ajunseră aproape de cătunul Rașpilev, unde fură opriți de o patrulă romînească.

Fură percheziționați. Ghenea avea ascuns în haine un revolver, un browning mic, belgian. Îl găsise la Krasnodar într-o grămadă de fier vechi ; își bătuse vreo două luni capul cu el ; făcuse rost și de cartușe și se mîndrea acum în detașament cu revolverul lui cu care trăgea într-adevăr bine.

Percheziția se isprăvi cu bine. După aceea începu interogatoriul condus de un român care vorbea puțin rusește.

— Încotro vă duceați ?

— Venim din Novo-Alexeevski. Am mînat acolo niște vite din ordinul domnului comandant...

— Cine sînteți voi ?

Înterupîndu-se unul pe altul, băieții turnau întruna la nume de familii și la tot felul de porecle comice ale locuitorilor din Gheorghie Afipskaia, descriind cu convingere casele, vorbind despre copii. Într-un cavint îi zapăciră pe romîni cu un lux atît de mare de amanunte și fleacuri încît șeful patrulei făcu semn cu mîna că aunge și le dădu drumul.

Văzîndu-se liberi, patrușeră cu băgare de seamă în Gheorghie Afipskaia, și lîncu-se să nu dea de poștai nemîi. și se strecurară apoi p  la prietenii

Spre seară aflaseră totul : unitățile sosite în stanță, numărul tancurilor, al mașinilor, al mitralierelor, calibrul tunurilor, locul unde se afla depozitul de muniții. Ghenea fusese chiar la gară și hoin r se de-a lungul liniilor, observ nd ce anume se încălca în vagoane

Pe  nsorare, plecară din Gheorghie-Afipskaia, furiș ndu-se t r ș, opr ndu-se și c l n u urechile la fiecare zgomot.

Și totuși, lînga depozitul de fermentare a tutunului de la intrarea în Smolenskaja, nu se putea s c n ra nevăzuți. Se auzi un zgomot puternic :

„Stai !”

Băieții se dădură înlături, dar era prea t rziu. Doi polițai care stăteau culcați la postul de observație îndreptară puștile spre ei.

— Cine sînteți voi ? De unde veniți ? De ce umblați noaptea ? Ce faceți cu c pestrele ?

Băieții încercară în toate chipurile să se descurce. Pierduseră, iaca, niște cai și căii aceștia erau ai nem ilor.  n căutaseră toată noaptea și nu   găsiseră, iar acum le era frică să se ducă acasă. Nu se puteau întoarce în stanță fără cai.

Polițaii nu se lasară convinși de totuș  stea

„Sus m inile !”

Ghenea str ng nd în m na dreaptă micul lui pistol, pe care îl apucase neobservat se apropie cel dint i, apoi iasă brusc mîna în jos și începu să tragă cu browninɡul în polițai.

Polițaii căzura. Băieții le sc tar  armele și se aruncară într-un tufiș.

 n stanță se dădu alarma. Trăgeau s ntinelele și dinspre barer   c nea maralera postului. Gloanțele șuierau deasupra

capetelor băieților care porniră ca săgeata. Fugeau, cădeau, se ridicau iar și iar cădeau și se ridicau, căutînd să nu se răzeleşcă unul de altul în întinerie.

La răsărit, în zare, începuse să se ivească o dungă trandafirie. Din ceața de dinaintea zorilor se desprindeau încetul cu încetul tufişurile, stanița și munții îndepărtați. De data asta era puțină nădejde să mai poată scăpa.

Urmăritorii se apropiiau.

Atunci Ghenea coti brusc la stînga spre Afips. Nemții pierdură din ochu pe fugari dar nu multă vreme. Din nou şuierară gloanțe pe deasupra capetelor lor.

Băieții se aruncară în riu. După ploile din ultimele zile, Afipsul spumega și clocotea ducînd cîoate și pietre și se învîrtea în vârtejuri.

Băieți înotară voimicește. Rănindu și picioarele pînă la sînge de vîrfurile ascuțite ale cîoatelor, ei ieșiră la celălalt mal și se ascuseră în tufişuri. În urma lor trăgeau automatele.

Lipindu-se de pămînt, Ghenea se cădă după salciile dese de lîngă malul apei și, tot occînd, îi conduse pe băieți spre pădurea îndepărtată și întincoasă.

Abia cînd se ridică soarele și se risipi ceața și în fața lor străluciră la soare, deparle, vîrfurile înzăpezite ale munților, împuscăturile conteniră. Nemții nu se putuseră hotărî să treacă înot Afipsul clocotitor.

Băieții își stoarseră lăinele care erau learcă și făcînd, ca să fie mai siguri, un ocol foarte mare, se întoarseră abia noaptea tîrziu în tabără.

CAPITOLUL XI

Nemții începuseră să țină seama de partizani. Toate drumurile principale erau acum pazite cu strașnicie. Eram siliți să încercăm loviturile noastre în locuri care, la prima vedere, păreau cu totul nepotrivite și unde nici nu le-ar fi trecut prin gînd nemților că ar putea să ne întîlnească.

Plutonul al treilea comandat de Safronov primi ordin să se strecoare între Krepostnaia și Smolenskaia ca să determine punctele de foc ale dușmanului și să organizeze o ambuscadă. Trebuia să mergi nu pe drum ci pe o cărare veche, neumbată, pe care crescuse iarba și nu mai trecuse de cîte știe cîți ani picior de om.

Despre cărare nu știam decît ceea ce îi spusese lui Safronov un om din partea locului.

— Dai întâi de un „bmercei“, apoi de un „erici“. Trece „erici“ și dai de un „tecei“. Ei, și mai departe.. cum a vrea Dumnezeu!

Tare lămurit nu era. Dar, oricum ar fi fost, Safronov trebuia să plece și să execute ordinul. După ce purta fără rost plutonul pe drumuri, se întoarse seara mihnit la postul de comandă, fără să fi izbutit să facă ceva.

Dimineața am plecat chiar eu cu plutonul. Îmi aduc aminte până în ziua de azi de aceasta întâmplare, ca de ceva foarte ostentiv...

Cei din tabara ne socotiră pierduți. Auziseră artileria trăgând, exploziunile minelor și rafalele de mitralieră și.. spuseră că plutonul al treilea cu Tatucu cu tot trebuia socotit drept pierdut. Ne îndoarserăm totuși teferi și sănătoși. Numai că eram cumplit de obosiți.

Am plecat de la postul de comandă pe întuneric, înainte de a se crăpa de zău. Am tăiat destule cărări vechi de pe vremea cerchezilor, am dat de numeroase albi secate și de pirale și am nimerit în cele din urmă într-un labirint din care mi se pare că nu vom mai ieși niciodată.

Conduc de instinct, am cotit pe o albie secată care nu se deosebea deloc de celelalte și am văzut că într-adevăr nu mă înșelasem.

Am mers șase ore și jumătate. Eram chinuți de sete. Noroc de meri și peri sălbatici. Ne umflaserăm tot mincând la pădurețe.

În sfârșit, în fața noastră sticlă o baltă. Apa era tulbure și mirosen tare a creuzot. Nouă însă ni se păru nectar..

După toate semnele, ne gaseam în apropierea punctelor de foc nemțești.

Am lasat jumătate din pluton lângă baltă și cu cealaltă jumătate am pornit cu băgare de seamă înainte.

Tășișul se răcea. Am luat cu mine pe Slașciiov și pe Safronov și am ieșit la marginea pădurii.

În fața noastră, la vreo cincizeci de metri de marginea pădurii, se zărea un loc curățit de lastari și cu movile și gropi ciudate.

Începui să observ cu atenție locul. Am descoperit o baterie de artilerie înamcă cu postul ei de observație, adăposturi pentru servanți și tranșee cu tunuri camuflate.

Ne am însemnat totul cu de-amănuntul pe hîrtie și ne-am întors la ai noștri. L-am trimis pe Safronov cu rucsacurile noastre

Înapoi la balta, iar eu împreună cu trei cercetași și un mitralior, m-am lăsat pe brînci înainte.

Albia secată se sfîrșea. Înaintea noastră se deschidea o poiană. Doi oameni intrară pe brînci în poiană, căutînd să dea de șoseaua spre care urma să ne strecurăm.

Oamenii dispărura, iar eu mă trasei la o parte și începui să mă uit împrejurul meu.

La dreapta noastră, pădurea fusese foarte rărită. Grămezi de crengi erau frumos clădite în stive. Lingă stive se aflau niște colibe din ramuri proaspăt tăiate. Peste poiană, ducînd spre un fel de movilă ciudată, era întins cablul unui telefon de campanie. La stînga erau niște stoguri de fîn, însă clădite cu totul altfel decît e obiceiul la noi în Kuban.

Mi-am întipărit totul în minte pînă în cele mai mici amănunte și m-am lăsat înapoi spre ai noștri. Mitraliorul meu se așezase sub un păr sălbatic. Cu un ochi supraveghea cu atenție poiana, iar cu celălalt se uita la un arbore sub care zăcea pruncată o creangă încărcată de pere. Pădurele Mitraliorul pareă era umflat. Sinul și buzunarele îi erau doldora de pere și gura fi era de asemenea plină. Expresia ochilor era însă ulei ca se poate mai serioasă...

Oamenii întoarse din recunoaștere, raportară că dăduseră de șosea și că la a treia poiană zăriseră într-un cort un aparat Morse și doi telegrafisti nemți. Se gîndiseră o clipă să i surprindă și să pună mîna pe aparat, dar se opriseră la timp din cauza avanpostului nemțesc care se găsea alături.

Cînd i-am descusut mai tîrziu, am văzut că oamenii se înșelaseră, luînd drept șosea un drum de țară.

Ne-am văzut siliți să mergem înainte. Șoseaua trebuia găsită cu orice chip.

Drumul era foarte anevoios. Trebuia să trecem prin pîlcuri de pădurice rară, cu tufe late și cu poieni. Cu greu s-ar fi putut găsi un loc mai nepotrivit.

În frunte se țirau Goncearov și Lomakin.

Goncearov umbla pe brînci minunat, atingînd pămîntul numai cu degetele de la mîini și de la picioare, și cum iarba era mare, nu l puteai vedea. Cu Lomakin lucrul slătea însă mai prost. Acesta ridica șezutul prea sus, pleca capul în pămînt și nu vedea nimic înaintea lui, în timp ce apărea întreg. Semăna grozav cu un struț care își ascunde capul în nisip, convins că nu-l vede nimeni.

Am trecut poiana, tirîndu-ne unul după altul și am început din nou să pîndim. Am constatat atunci că gramezile de crăci

camuflau mitraliere grele și tunuri de 47 mm, iar stogurile de
în — tot tunuri.

Am însemnat din nou totul cu de amănuntul pe hirtie.

În față, la vreo două sute de metri, se vedea după un gard
înalt o fermă. Ferma ni se păru suspectă.

Am luat cu mine pe Gonțearov și am început iar să mer-
gem pe brânci într-acolo. Trebuia să aflăm cu ce se îndelet-
ceau nemții la fermă.

Ne-am strecurat chiar pînă la ușa gard. Și tocmai în clipa
aceea un câine — „ua la ar dracu' de câine!” — începu să ră-
măntască și apoi să latre tare. Nemții reșiră în fugă pe poartă.

Eu și Gonțearov am rămas nemișcați.

Nemții și întoarseră capetele în toate părțile, nu văzura ni-
mic, mai stătura puțin și, după ce ocăriră ci-nele, plecară.

Nici n-apucaseră bine să dispară și, blestem tui de câine în
cepu iar să se smucească în lanț. De data asta, o mulțime de
lasc și dădură buzna afară. Se uitară multă vreme în toate păr-
țile, vorbiră între ei dînd întruna din miini și, în cele din urmă,
plecară din nou.

Era cu neputința să te furizezi pînă la fermă. Dealtfel, în
cepu să se întunece de-a binelea, așa că am pornit înapoi.
Acum, în întuneric, ne venea mult mai ușor să ne ținem. Nu se
mai vedea nici măcar spatele lui Slašcirov care era în frunte.

Ne-am întors la baltă cam pe la miezul nopții. Aici, ai noș-
tri ne-au primit cu apă rece minunată de la un izvor pe care îi
descoperiseră în apropiere.

N-am avut parte de somn în noaptea aceea. Am inspectat
sîntinelele, îngrijindu-mă ca nimeni să nu sfioraie și m-am gu-
dat la planul pentru a doua zi. Am hotărît că fie ce-o fi, trebuie
să aruncăm numu decît o privire în fermă.

Parl zănu se sculară în zori, Lzi de rouă, îmbucară ceva
uscatur, și pornira din nou să caute șoseaua.

Am lăsat plutonul în tufele de lingă părul sălbatic, acolo
unde stătuse în ajun mitraliorul. Dadui ordin ca oamenii să
stea culcați și să ne acopere cu focul lor, în caz de alarmă.
Eu cu Gonțearov și cu Slašcirov am început să ne ținem mai
departe.

Am trecut cu bine drumu. de țară și am intrat adînc în pă-
durea, tîrîndu-ne cu băgare de seamă pînă la marginea ei. La
vreo șaptezeci și cinci de metri înaintea noastră se întindea
șoseaua.

Timp de trei ore am supravegheat șoseaua. Nu se vedea fi-
penie de om. În toată vremea asta, n-a trecut decît un câine de
legătură al nemților, un coberman-pincer încrucișat cu foxterier.

N-ar fi avut nici un rost să organizăm o ambuscadă pe șoseaua pustie.

Pe mine mă interesa însă păduricea foarte deasă care era de cealaltă parte a șoselei. Mi-am pus în gând să mă furizez până acolo, ca să aflu cum stătea treaba..

Era foarte greu să umbli tiriș iarba fusese cosită, iar tufișuri aproape că nu erau. Poiana era pe-o coastă și putea fi ușor supravegheată. Tot tiriș, am ajuns la șosea.

Instinctul nu mă înșelase nici de data asta. În pădurice erau instalate tunuri antitanc și mitraliere grele. Era o ambuscadă germană.

Am însemnat și acest lucru pe hîrtie...

Se făcuse timpul să ne întoarcem înapoi. Dar ferma nu-mi ieșea din minte. Am vrut să-mi încerc încă o dată norocul.

M-am tîrit cu bine pînă la gard și m-am suit chiar și pe gard. Dar abia am apucat să ridic piciorul ca să trec pe acoperșul unei magazii, că în aceeași clipă niște giște care se găseau acolo începură să gîgăie cu furie.

Auzind gîgăitul, nemții s-au repezit afară. Eu m-am lipit de gard.

Nu știu cum de nu m-au zărit. Dar, la drept vorbind, în clipele acelea n-aveam timp să mă gîndesc la asta..

Am așteptat ca giștele să se liniștească și cîinele să nu mai latre și m-am tîrit înapoi fără să fi aflat ceva despre fermă.

Cînd am ajuns din nou lîngă Slașcirov și Goncearov, mi s-a părut că nu i mai văzusem de luni de zile. Nu trecuse nici jumătate de oră de cînd pierdusem orice nădejde să-i mai întîlnesc...

După ce trecurăm drumul de țară, de după o cotitură apărură deodată o companie de pistolari nemți. Mergeau spre fermă și, ca întotdeauna, ridicau sus picioarele lor lungi, bătînd cu pumnii talpa. Grozav îmi mai venea să arunc o grenadă în ei și să le mai tai din îngîmfare!

Ne-am întors cu bine la părul sălbatic. Ai noștri ne-au dat și de data asta să bem apă gustoasă dintr-un nou izvor pe care îl găsiseră lîngă păr.

Dupa ce am băut pînă ne-am săturat, i am întrebat:

— Nu cumva ați lăsat urme la apă?

M-am dus la izvor să văd. Așa era. Pe nisipul umed se vedeau, alături de urmele noastre, urme proaspete, mai închise, de bocanci nemțești... Trebuia să plecăm fără întîrziere. Nemții puteau veni aici în orice clipă.

Deodată explodă cu zgomot un obuz. Apoi încă unui și încă unul.

Am dat semnalul de retragere. L-am trimis înainte pe Gonciarov. El urma să conducă plutonul de-a dreptul pe o cărare care, abia vizibilă, urca un povârniș abrupt.

Mersul era anevoios. Nu puteai pune piciorul decât pe muchie. Bateria, camuflată în padurice, trăgea asupra noastră, iar în jur explodau obuzele.

La jumătatea urcușului, Safronov se lăsă la pământ:

— Nu mai pot. Simt că mă lasă inima. Plecați. Oricum, tot sînt pierdut.

Am dat ordin plutonului să și continue mersul, iar eu m-am așezat alături de Safronov. În aceeași clipă, am văzut niște soldați nemți înarmați cu automate alergînd ca să înconjoare din două părți dealul pe care ne aflam, iar în spate, telefoniștii desfășurînd cablul.

Am izbutit cu greu să-l ridic pe Safronov și, sprijinindu-l, am coborît cu plutonul în albia pîraului.

Artierii ne pierduseră din ochi și tirul încetase. Ne-am înveselit. Pînă și Safronov zîmbea.

În aer însă se auzi un zumzet caracteristic. Deasupra albiei se catară a pîraului, aproape atingînd cu pîntecele vîrfurile arborilor, zbura un Messerschmitt. Ne zări, trase două rafale de mitralieră, lansă rachete de fum, mai trase alte trei rafale și trecu înainte. Tanurile nemțești bubură din nou. După ce traseră cîteva zeci de lovituri, amuțira.

Mergeam repede. Sudoarea ne curgea șroare. Eram chinăți de sete. Dar trebuia să scăpăm din încercuire, să ocupăm o poziție puternică și, la nevoie, să acceptăm lupta.

Ne oprirăm într-un defileu. De amîndouă părțile se ridicau crestele abrupte ale munților, iar între noi și nemți se întindea o poiană.

Dădui plutonului un repaus de cinci minute. Oamenii băură apă la un izvor și se înveselira. Lui Safronov îi trecuse criza de inimă.

Plutonul luă poziție de luptă: la dreapta, grupa de sub comanda lui Safronov, la stînga — aceea a plutonierului Tarasov; în centru — mitraliera lui Fedosov. Eu m-am lăsat alături de mitralieră.

N-avurăm mult de așteptat. Cam peste zece minute apărură din tufă silueta unui pistolar neamț. Soldatul ieși în poiană și se uită în jurul lui. Noi tăceam.

Pistolarul făcu un semn și zeci de frîși se iviră din toate părțile în poiană. Mergeau liniștiți, înșelați de tăcere.

Am dat semnalul. Mitraliorul deschise deodată focul, trăgînd într-o rafală scurtă spre dreapta, o a doua spre stînga și

apoi o rafală lungă la mijloc. În același timp tunară salvele carabinelor și răsunară rafalele scurte ale automatelor noastre.

Cuprinși de panică, nemții începură să se arunce în toate părțile. Înfin se repeziră înainte, apoi, lăsându-și morții, se retraseră în tufișuri.

Am dat ordin să se ocupe imediat poziții de rezervă.

Încă după aceea, șuierături sinistre, semănând cu un valer, umplura văzduhul. Mine nemțeștii începură să explodeze lângă pielele îndaratul cărora statuserăm culcați cu câteva minute înainte.

Din locul unde eram, am numărat repede pierderile dușmanului. Trezeci și doi de nemți zaceau morți, iar câteva zeci de răniți se zbăteau în iarbă.

Începură să se audă și tunurile. Neații își mutaseră focurile în acicul defileului. Dar întârziaseră. Noi ieșiserăm acum din tirul artileriei lor. Pe cărări cunoscute, ne-am întors la ai noștri.

N-am avut pierderi. Dar de obosit ce eram, ne darea trupul alt de tare, încît ne pipaiam fiecare pe ascuns să vedem dacă nu eram răniți.

Am trimis printr-un om de legătură comandamentului nostru însemnările din recunoașterea pe care o facusem. Trei zile după aceea, comandamentul cominea printr-o radiogramă că bateria nemțească, ambuscada de lângă șosea, munitiile grele din pădurea, tot ce descoperisem ca prilejul „plimbării” pe care o făcusem — fusese acoperit de bombele aviației noastre.

Așteptam sosirea unor trimiși ai comandamentului unității N. a Armatei Roșii. Așteptam, dar zadarnic. Treaba nu putea suferi amănare și Evgheni se duse să treacă singur limba frontului.

Se întoarse posomorît. Afllase că doi cecetasi care fuseseră trimiși la noi se pierduseră. Local de întâlnire trebuia să fie prisaca lui Moș Gavril, a. nostru, în care aveam aceeași încredere ca în noi înșine.

Trebuia să aflăm dacă ostașii ajunseseră pînă la Moș Gavril. Grupul de recunoaștere îndepărtată porni la drum ca să conducă la Evgheni. Se apropiară de poiana către dimineată.

Lăsându-și tovarășii în pădure, Evgheni se strecură pînă la prisacă, se întinse la pămînt în tufișul de la marginea padurii, observînd și trăgînd cu urechea

În poiană nu era nimeni. Evgheni tocmai voia să se apropie de căsuța lui Moș Gavril, când acesta apărură cu un baston în mână și în cap cu o pălărie de paie cu boruri late. Moșul tocmai pleca la drum.

— Mergi departe, moșule? — îl întrebă Evgheni.

Bătrînului, de surprins ce era, îi căzu bastonul din mână.

— La tine mă duceam, băiete... S-a întîmplat o nenorocire.

Mîinile pădurarului tremurau. Îi tremura și vocea.

— Prost răzbunător a mai ieșit din mine. Nu-s bun de nimic, — spuse el cu glasul înecat de necaz. — Au venit la mine doi ostași cu care tu, Evgheni Petrovici, erai în legătură. Au venit și au spus parola. Au mîncat miere. Cînd deodată am auzit tropot de cai. Ostașii s-au aruncat în tufiș. Unul din ei, cam negricios la față, mi-a șoptit: „Cînd ți-i petrece musafirii, moșule, să fluierei”. Nemții veniseră călări, vreo zece oameni. S-au îndopat cu miere și au pornit înapoi. Am mai așteptat puțin, am șters masa după spurcății ceia și m-am gîndit: Acuși am să le trag un fluierat flăcăilor. Cînd, deodată, aud în pădure împușcături, zgomot și învălmășeală. Pe urmă s-a făcut tăcere. Am presimțit ceva și de aceea n-am mai fluierat. Și m-am dus pe cărare să-i caut pe ostași. Lîngă plopul uscat — știi, acela de la răspîntie, care a fost trăsuit astăvară, iarba era călcată. Iar în tufiș am găsit aruncată asta..

Și bătrînul puse pe masă o bonetă de ostaș al Armatei Roșii, decolorată de soare.

— Și iaca, acum veneam la tine să-ți raportez nenorocirea. Dar tu ai simțit și ai venit, — spuse moșul și, deodată, aducîndu-și aminte, dădu din mîini: — Grăbește-te, Evgheni Petrovici, afurisiții aceia m-au amenințat că azi vin iar aici. Să nu cumva să ți se întîmple și ție la fel..

Evgheni se întoarse la ai lui.

Soarele se ridicase de mult pe cerul senin, cînd partizanii fși isrrăviră pregătirile și se întinseră la pămînt în tufișul de lîngă plopul uscat.

Avură mult de așteptat. Imprejur zburau albinele, învîrtîndu-se și bizfîind deasupra capetelor lor. Aerul era îmbalsămat de aroma fină a mierii, miros pe care îl răspîndea și Moș Gavril.

Căldura era chinuitoare. Ghenea se și tîrise de două ori pînă la izvorul vecin și adusese apă. Ședea întins alături de Evgheni și, fie că lunecase și căzuse în apă, fie că se scăldase, era ud learcă.

În sfîrșit, se auzi, venind din stînga, dinspre cătun, un tropot îndepărtat. Doi cavaleriști nemți apărură pe cărare.

Puțin după aceea, sosi lângă plop restul detașamentului de cavalerie.

Cel dintâi aruncă grenada Evgheni. Apoi zbură a doua și a treia. Cei nemților începură să se repeadă în toate părțile și să se ridice în două picioare, azvîrlindu-și călăreții din șa. Partizanii trăgeau cu carabinele asupra fasciștilor care încercau să fugă.

Auzind împușcăturile, patrula de recunoaștere care trecuse înainte, se întoarse, dădu pîntenii calilor și porni spre prusacă. Dar chiar la marginea pădurii, partizanii ridicaseră niște obstacole. Cavaleriștii ocură în galop spre tufișul din stînga. La spatele tufișului era o prăpastie. Cei și călăreții căzură împreună în prăpastia abruptă și adîncă.

CAPITOLUL XII

Rezervasem încă de pe cînd eram la Krasnodar corpului de comandanți și nouă — eu, Evgheni și mie, un mare număr de ore destinate studiului și elaborării tacticii atacului. Știam toți că succesul nostru în viitoarele lupte și diversiuni depindea în primul rînd de pregătirea minuțioasă din toate punctele de vedere a operațiilor. În ce anume consta însă această pregătire?

În primul rînd, venea observarea cea mai meticuloasă a terenului — șosea, pod, punct de cale ferată — unde urma să se dezlănțue viitorul nostru atac. Apoi venea recunoașterea tactică generală, făcută de către comandantul grupului cărui i se încredința efectuarea atacului. Comandantul raporta rezultatul observațiilor făcute, concluziile lui fiind apoi controlate de mine sau de Evgheni. Comisarul și Safronov se ocupau în acest timp de pregătirea morală a grupului de atac. Multe din operațiile noastre au arătat măsura în care succesul realizării lor depindea tocmai de această pregătire morală.

În momentul diversiunii însăși, oricît ar fi fost de mic grupul care o realiza, trebuia neapărat desemnat observatorul de grup. El nu avea dreptul să se amestere în încăierare, atîta vreme cît primejdia de moarte n-ar fi amenințat întregul grup sau pe comandant. Îndatorirea observatorului în timpul luptei era să țină sub observație terenul învecinat, fiindcă în condițiile în care luptam, dușmanul putea să arunce din orice parte întăriri.

Deasemenea, oricît de mic ar fi fost grupul de diversiune, în afară de observator, se mai stabilea și un „nucleu de acoperire”. Situația era hotărîtă nu de efectivul, ci de calitatea nucleului de acoperire, a cărui misiune, după angajarea în luptă a grupului,

era să atragă asupra sa, prin manevre abile, lovitură întăririlor inamicului. Partizanii care alcătuiau nucleul de acoperire, nu trebuiau să țină seama de economisirea munițiilor. Ei trebuiau să traga cu furie, să arunce grenadă după grenadă și să-și schimbe necontenit locul, pentru a crea astfel aparența unor forțe puternice, obligând prin aceasta dușmanul să se culecă la pământ. În acel moment, grupul principal de atac trebuia să aplice inamicului o lovitură fulgerătoare.

Covârșilor de important în operațiunile noastre era acel deosebit simț al luptei pe care trebuie să-l aibă orice comandant. Acest simț era neobișnuit de dezvoltat la Evgheni. Trebuia să poți prinde în totul încalcerării momentul hotărâtor în care inamicul, uluit de atacul subit și impetuos, începe să-și vină în fire, și să dai partizanilor semnalul retragerii imediate.

Atacam în grupuri mici, forțe inamice, depășind întotdeauna de zece de ori mărimea forțelor noastre. Dar în cazul când nu reușeam să nimicim inamicul, și am să ne retragem înainte ca el să și vină în fire.

Cale de retragere erau întotdeauna pregătite din timp și cunoscut de fiecare din cei care luau parte la atac. Ar fi fost ușor foarte ușuratic ca, neținând seama de momentul psihologic în care inamicul își venea în fire cu surprindere, să ne angajăm cu micul grup de care dispuneam într-un atac la baionetă cu nemții. Nerespectarea acestor principii a avut drept urmări sfârșitul tragic al multor partizani vecini ai detașamentului de marinari din Lissa. Cuprinși de furia lor fără margini împotriva fașștilor, marinarii s-au aruncat într-un atac la baionetă asupra lor, când ei ar fi trebuit dimpotrivă să se retraga și să se risipească. Și cît de viteji au fost acești marinari! Li ar mai fi putut nimici încă foarte mulți cotorpitori, dacă și-ar fi însușit la timp tactica atacului și aceea a retragerii...

Marea operație pe care am realizat-o în septembrie a fost condusă după toate regulile acestei tactici elaborată de noi încă la Krasnodar.

Ughenea și Pavlik stăteau culcați la postul de pîndă.

Noaptea era neliniștită. Batea vîntul.

Crengi dese de arțar acopereau pe băcți cu un polog verde și-i fereau de privirile dușmanului.

Vîntul șuiera prin vîrfurile copacilor. Se auzea în depărtare mormurul unui pîrîu. De cealaltă parte a drumului o pasare de noapte țipa prelung. Uneori, vîntul se oprea deodată și atunci pîrîul auzi în tîlșurile care mărgineau drumul, cum se nașteau și apoi iarăși mureau foșnetele nedeșteșite ale nopții...

Ar fi trebuit poate să ne odîhnim înainte de luptă. Să ne ridicăm, să ne întîncem și să ne dezmoșum picioarele și apoi să

ne culcăm înveliți în impermeabile și să adormim. Nici un comandant, bineînțeles, n-a dormit. Au trebuit să stea culcați, să se uite și să asculte.

Trecerea, grea ca întotdeauna pe potecile din pădure, pe povârnișurile abrupte și prin afluenții vijelioși și capricioși ai Alip-sului, o isprăvisem.

La locul ales pentru efectuarea diversiunii am ajuns noaptea.

Eriomenko reușea să fie ajutat și pase mâinele singur, fără să se grăbească. Ca întotdeauna, el nu voia să se mai ostenească tot-va-și. Am postat oameni la pînda. Nucleul de acoperire s-a culcat în tîlșurile învecinate...

O pasărea se trezi, sări pe o creacă de alături, se răsuci un timp și apoi se liniști. Un arici se furisă grabit pe sub ramuri, dadu de unul din oameni noștri, scoase un sforăit de spaimă și de supărare și trecu pe de alături. O creanga troznă. Se auzi o șapta mîmășită: era Evgheni care inspecta santinelele. De departe, alt de departe încă nu ț. puteai da seama după sunet dacă era al nostru sau ale dășmanului, se auzi hăruit de avioane. Apoi totul se culcă din nou în tăcere...

Orde trecu în anevorie. În sfîrșit, se luminează de zău. Soarele se ridica strălucitor de după mînt. Ceapă se risipi și în iarba strălucirea pîcilor de roșu. În pădure începura să forfotească păsărelele.

Deodată, un sunet nou se amestecă cu ciripita păsărelelor. Era grea de spus ce anume era. Puteai ține la urina urme și tropot de cai.

Era însă urât de motoare și venea de departe, așa că nu-ți puteai da seama dacă venea din aer, de după mînt, sau de pe drumul către Novo Dmitrievskaja.

Urutul se făcea din ce în ce mai lămurit.

— Fugi, Pavlik, la Evgheni, — șopti Gienca. — Tancuri se apropie de Afips.

Evgheni se urcase într-un copac. De acolo se vedea cu binocu-lul de artillerie tot drumul ca în palmă.

— Ianakevici, trezește-te pe toți! Pregatiți-vă de luptă, — com-
mandă Evgheni.

În tîlșurile de la marginea drumului, oameni, strîngînd gre-nade în mîini, amuțiseră.

Se și auzi zăngănitul șenilelor tancurilor și vîrjetul motor-
relor mașinilor grele.

O rafala de mitralieră spintecă liniștea. Apoi se auzi bubuitul înăbușit al unui tun. Obuzul trecu în zbor, retezînd crengile și prefăcînd în așchi trunchiurile copacilor. Cineva care n-ar fi știut, ar fi putut crede că nemții au dat de partizani și că și vor în-
crepta nănadec't asupra lor tirul mitralierelor. Evgheni cunoștea

însă obiceiurile inamicului. Intrind în pădure, coloana fascistă tragea, ca întotdeauna, în tufişuri, din precauţie. Era ca un fel de măsură „profilactică“...

— Observatorii să se retragă spre grup! ... ordonă calm Evgheni.

Ca de obicei, înfii trecu cu înşelul un tanc. În urma lui, într-un nor galben de praf, înainta o maşină grea pe na cu pistoleri nemţi. Înghesuţi în maşină, frunţi trageau fără milă o socoteală, într-alturea, în tufărişuri.

Alte maşini veneau în urmă, încărcate cu muniţii, cu pistoleri nemţi şi cu provizii.

Clipele păreau ca se tîrîie. Avea impresia că tancul trecuse de mult de locul în care Ermonenko pusese noaptea nanele.

Pe neaşteptate, deşi, şteptată în fiecare clipa de toţi partizanii, o explozie zgudu pămîntul. Tancul din frunte sari în sfîrşit în aer. Începuse l...

În virtutea inerţiei, coloana nemţească continua să înainteze cu înşelala vîntului. În faţa locului unde stăteau la pîndă, aparut al doilea tanc. Ridicîndu-se puţin de tot, Evgheni arunca o grenadă antitanc şi se trînti iar la pămînt. Tancul încearcă să vireze, însă, cum i se ruşesese o şerilă, se prăvăli în şanţ barînd drumul. Maşina cea mai apropiată se clooni de el în plin mers, se aprinse şi fu imediat cuprinsă de flacără viu.

Zburau sticlele cu benzină, explodau grenadele, iar mitraliera noastră trăgea fără încetare.

Maşinile grele se aruncau în toate părţile strivind sub roţile lor pe nemţi răniţi şi căuînd o ieşare din cercul de foc. Ieşire însă nu exista. Pretutîndeni numai grenade, explozii, coloane de foc şi gloanţele partizanilor...

În larma lupte îşi făcu loc un nou zgonkot. Era un tanc fascist care, din coada coloanei unde mergea, se repezi în tufiş, în spatele partizanilor. Cu fiecare clipă care trecea, tancul îşi ruşea viteza, frîngînduşor şi călcînd sub el copacii tineri. Evgheni nici nu-l auzea, nici nu-l vedea venînd...

Ghenea era observator. El nu avea dreptul să-şi părăsască postul decît dacă comandantul sau întregul detaşament ar fi fost ameninţaţi de o primejdie directă. Momentul venise. În clipa următoare, tancul avea să strabată prin tufele de amîn şi să strîvîrască sub şenile pe Evgheni şi cei cîţiva oameni care constituiau grupa lui...

Ghenea se repezi să taie drumul tancului.

Fugea de-a dreptul fără să se aplece, fără să se ascundă.

Fasciştii îl observară. Tancul întîmpină pe Ghenea cu rafale scurte de mitralieră. Gloanţele însă treceau pe lingă el fără să-l atingă. Era o minune? Era o întîmplare? Nu. Era natural să

lie așa deoarece tancul strabătea lăslărișul, înclinându-se din cauza terenului accidentat cînd într-o parte, cînd în cealaltă.

Ghenea alerga în întîmpinarea lui Acum era aproape alături de tanc.

Fară sa se grăbească, ca la instrucție, Ghenea rîdica brațul, dîndu-l pe spate, arunca grenada antitanc și se ascunse într-o clipă după copac.

Se auzi bubuitul exploziei Ghenea aștepta. Tancul, care părea că tăcuse, se învioră.

Trecuă cîteva clipe, și țeava mitralierei se îndreaptă spre Ghenea.

Pavlik îi sări în ajutor: se repezi ca o pisică spre camaradul lui, îl trase de braț și amîni lor cazul la pămînt.

Prima rafala directă de mitraliera trecu pe deasupra lor fără să-i atingă.

Prinzînd pauzele dintre rafale Pavlik arunca o grenadă sub țurelă. Tancul tăcu.

În pădure începura să se audă, unul după altul, semnele de retragere, fluctuante și dînte, sacadate ale lui Lavhenn. Se apropiă de el o coloană militarizată fascistă. Nemii cupruseră locul luptei într-un arc imens, încercînd să-i învîdă cercul în jurul partizanilor. Nucleul de acoperire intervenî în luptă.

În vremea asta însă, grupul principal de atac ieșise din cercul nemîesc.

În timp ce fascistii se regrupau, partizanii începuseră să se lărgeze în lanț pe cararea care ducea în munți.

Detășamentul se înălțase la locul de staționare de lângă Krepostnaya. Deodată am observat că Ghenea își scotea cu greu impermeabilul. Impermeabilul era plin de sînge. Elena Ivanovna se repezi spre fiul ei și-i scoase pansamentul făcut în grabă. De-a lungul umărului se vedea dîrga înecată a rănii.

Ghenea fusese rănit încă înainte de mîncarea cu tancul, dar își făcuse un pansament la țeală și se repezise în luptă. Apoi începuse retragerea. Umărul îi dădea chinul, capul îi se învîrtea din cauza pierderii de sînge, dar Ghenea nu spusese nimic, că era rănit. În spate mai trageau mitralierele fasciste care își îndreptau focul asupra grupului de acoperire.

De teama să nu-și piardă în loc tovarășii, Ghenea mersese strîngînd din dinți la fel cu ceilalți, trecuse rîurile prin apă și se cățăraseră pe povînișuri. Abia aici, în tăbără, cînd o vazu pe mîică-sa, simți că-i lasă puterile...

Portarea lui nu ne-a mirat pentru că în detașamentul nostru era respectată cu sfințenie regula partizanilor: să rezisti din răsuferință pînă în ultima clipă ca să nu-i împovărezi pe tovarășii cu persoana ta și să nu-i împiedici să-și termine repede și întocmai operația.

Dar Ghenea n-a fost singurul rănit în această luptă. Spitalul Elenei Ivanovna s-a completat dintr-odată cu patru pacienți noi. E drept că ei n-au zăcut pe paturile spitalului decît o singură noapte, iar dimineața toți au ieșit la apă, și au consimțit să meargă la Elena Ivanovna numai pentru pansament.

.. O divers une, două, cinci și prin stanițe încep să se vorbească despre detașamentul nostru. După cum e obiceiul, la fapte reale se mai adăugau și povești. Care era cauza? Căuza era că poporul nostru eroic, conștient de puterea lui, credea atît de mult în victorie, încît în închipuirea lui, el transforma visul și credința în fapte gata împlinite.

Cercelașii noștri erau din ce în ce mai des întrebați prin stanițe:

— Voi ați omorît cei o sută de nemici pe drumul ăla mare, lîngă Smolenskala?

— Noi i-am omorît. Dar nu erau o sută, ci numai cincizeci.

— Vai, ce rău mai numărați, dragii mei! Zăceau acolo în praf vreo sută cincizeci de hoituri. Dar ai cui sînteți voi, viteji din Kuban?

— Sîntem din detașamentul Tătucului.

— Dar el n-o fi cîmva din Krasnodar?

La această întrebare, întreg detașamentul, pînă la ultimul om, dădea unul și același răspuns:

— Sîntem cu toții din locuri depărtate, din raionul Rogov.

M'e însumi, mi-a spus la Krepostnaia, o cazăc oalcă clipeșă:

— L-am văzut pe Tătucul vostru. Strașnic cazac! Eu cred că o fi cîntărind vreo opt puduri și e înalt de un stîngen și mai bine, te întrece...

Faima noastră ajunsese pînă la nemici. Au început să-l caute pe Tătucu, au pus preț pe capul lui. Și iar ne aminteam de Mark Apkarovic, care era atît de drag întregului detașament. El creșese acest nume în Kuban. În multe privințe, tot el a creat și succesul acțiunilor noastre de diversione.

În apropiere de tabără, pe mîntele Strepel era Lacul Mistreților. În tufișele dese de pe mal, mistreții făcuseră poteci. Vînătorii noștri se duceau adesea acolo la vînat.

O parte din cîreada și din herghelia detașamentului — opt vaci și vreo zece cai — pășteau lîngă Lacul Mistreților. Toți bărbații valizi plecaseră în operațiuni, femeile erau ocupate cu gospodăria. Elena Ivanovna, luînd cu dînsa un tovarăș rănit la mîină, dăse cîreada la adăpătoare.

Un cal ridică capul și ciule urechile. De pe malul celălalt al lacului se auzi aproape în același timp un grohăit speriat și un mistreț enorm se aruncă deodată în apă.

Elena Ivanovna și însoțitorul ei se aruncară pe loc în iarbă. Și făcuseră asta tocma, la timp...

Din stuful de unde ieșise mistrețul, apărură doi oameni, îmbrăcați pe jumătate ca militari, cu puști la subsuoară și cu grenade la brâu. Ochiul deprins al Elenei Ivanovna i-a cunoscut imediat: erau inamici.

Uitându-se în toate părțile, aceștia o luară în jurul lacului. Ajunseră astfel lângă Elena Ivanovna.

— Stai! Mîinile sus! — strigă ea.

Cel din fața ridică arma, dar eazu numaidecît cu umărul străpuns de un glonț. Al doilea ridică, supus, mîinile.

Ținîndu-i sub țeava carabinei, Elena Ivanovna îi aduse în tabără. Evgheni i, interogă loată noaptea. A doua zi dimineață, trimise pe „musafiri” la comandamentul rețelei de detașamente de partizani. Apoi se apropie de maică-sa, o îmbrățișă și-i spuse:

— De-ai ști, mamă, pe ce bandiți ai pus mîna!

Cei doi prinși s-au dovedit a fi niște faimoși diversioniști nemți, trimiși din Krasnodar în regunea muntoasă ca să ucidă vîrfurile conducătoare ale detașamentelor de partizani, și în special pe Tătucu.

Sub acest nume, mi s-a dus fama pînă la Krasnodar. Nemții mă cunoșteau sub numele de Tătucu, dar numele meu de familie adevărat nu-l șiau. Cu cîteva zile înainte, în sfîrșit, veniseră la noi niște agenți de legătură din Krasnodar și de la ei capătisem informații precise cum că soția și fetița lui Evgheni trăiesc și sînt sănatoase. Situația ar fi fost altă dacă nemții ar fi aflat numele meu.

Odată am avut nevoie să aflu ceva de la Krepostnaia, dar n-aveam literalmente pe cine să iau cu mine. Majoritatea partizanilor era plecați cu Evgheni în operațiuni, iar ceilalți dormeau duși.

Le-am luat cu mine pe Dax și am ieșit din tabără.

Cîinele era foarte cuminte. Pașea încet, nu se îndepărta nicăieri, nu lătra după păsări și lăsa în pace pîna și pe un arici care îi trecu chiar pe dinaintea botului.

Dar la poala padurii, Dax se opri deodată și începu să mîrîie foarte încet. Eu m-am tîrîat într-un tufiș.

Trecura vreo cinci minute. Dax stătea ca o statuie. Numai narle umede îi tremurau puțin.

În sfîrșit, se auzi un foșnet și în lumină se iviră trei nemți. Zorînd dulău, nemții poenra cu închizatoarele carabinelor.

Numaidecît lui Dax i se zburli părul pe spate și mi-a pravi rugător. Am dat din cap.

Săritura a fost atât de bruscă încît nici nu mi-am dat seama cînd Dax s-a dezlipit de pămînt, l-a trîntit jos pe fascistul din față și și-a înfîpt colții în el.

Bumăcîți nemții s-au pierdut cumpătul. Le-am ordonat să arunce armele și ei au ridicat mîinile, supuși.

M-am aplecat spre acela care era culcat pe pământ; avea epoteți de fruntaș și ar fi putut să ne fie de folos, dar era mort.

M-am văzut silit să mă întorc în tabără. Cîinele mergea în urma prizonierilor. Era destul ca unul din ei să-și încetineze pasul sau să se oprească o clipă, pentru ca Dax să înceapă să latre amenințător. Nemții nu mai mergeau, ei aproape că alergau.

Dar Dax tot nu vroia să se potolească. În timp ce eu cu ajutorul Mariei Ianukevici îi interogam pe nemți, Dax întins lîngă mine își ridica capul din cînd în cînd, se uita la prizonieri și mîrșia supărat.

Ei, însă, eram foarte mulțumit de nemții aceștia care mi-au spus atîtea lucruri despre niște deplasări de unități nemțești, încît m-am văzut silit să-i trimit imediat pe amîndoi la comandamentul rețelei noastre de detașamente de partizani.

Indrăzneți mai erau băieții noștri! Dar, spre norocul părinților, și cu multă judecată...

Ghenea și cu Pavlik pleacă iar în recunoaștere.

Travestați ca totdoruna în păstori, ei au luat-o de-a lungul căii ferate. Trecură prin Severskaia, Holmskaia și Aninskaia și ajunseră chiar pînă la Krimskaia. Pretutindeni ascultau, priveau și își întipăreau totul în minte.

Dar la Krimskaia falsul fu descoperit. Fasciștilor li s-au părut suspecte acești doi pastorași care prea erau curioși și atenți... Și nemții de la Krimskaia se alarmară. Începură să-i caute pe băieți. S-au dat ordine cu privire la dinșu pe la gări, pe la bariere, prin cătune și stanițe...

După ce s-au tot ascuns prin tălișuri și au ocolit tîrîș avînturile nemțești, apărîndu-se adesea cu focuri de armă împotriva urmaritorilor, Ghenea și Pavlik nu mai ștrau încotro să apuce. Flămînzi, obosiți, în zdrențe, ei au trecut a patra zi linia frontului și aceasta a fost salvarea lor. Băieții au raportat comandantului unității ceea ce văzuseră în stanțe și pe calea ferată. Li s-a dat de mîncare, li s-au pus întrebări cu privire la partizani. Li s-au dat pasmeț ca să aibă pe drum și au fost conduși înapoi, peste linia frontului.

Începusem să pierdem speranța să-i mai vedem întorcîndu-se. Evgheni îmi spuse că pleacă într-o recunoaștere îndepărtată, dar de fapt se ducea să caute pe Ghenea și pe Pavlik. Deasemenea și eu, fără să i suflu un cuvînt Elenei Ivanovna, mă duceam în fiecare zi prin stanițele învecinate dar nici un agent de-al nostru nu auzise nimic despre băieți.

Și iată că a șaptea zi de la plecarea lor, după cât îmi aduc aminte, întorcându-mă în tabără, dădai cu ochii de băieți stînd la masă; în jurul lor, se învîrtea Evfrosinia Mihailovna:

— Mîncăți, dragii mei. Cred că v-o fi fiind foame. Așa-i?

În clipa aceea, răsări însă ca din pămînt Kuznetov, comandantul taberei.

Ia dezbrăcați-vă, prieteni, pînă la piele. Spălați-vă, schimbați-vă hainele și după aceea poștiți la masă.

— Ai mulă de noi, Leonid Antonovici, sîntem obosiți, sleți de puteri! — începură să se roage băieții.

— Nu-i nimic, nu-i nimic! Faceți și voi o sforțare. Doar știți și voi că n-avem nevoie de păduchi nemțești și nici nu facem crescătorie de păduchi de ai noștri. Poștiți, vă rog, la bucatărie că am pus apă la încălzit.

În timp ce băieții se spălau, se întoarse și Evgheni. Să fi văzut cum îi străluceau ochii cînd a auzit că se întorsese Ghenea.

Evgheni îmi aduse o cruce veche de argint masiv, înnegrită. La mijloc, se vedea împede o scobitura rotundă ca și cum un glonte ar fi strivit metalul.

— Ei, tată, pot să te felicit: numărul prietenilor noștri crește. Ieri la Smolenskaia m-a chemat un moșneag cu părul alb ca zăpada și cu barba pînă la brîu. M-a chemat în casă, a scos de la icoana crucea asta și mi-a întins-o.

„Știu, flăcăule, că nu ești credincios, dar am auzit că vă bateți vîrtos pentru libertatea și pentru fericirea noastră, că vă bateți ca să fie căzăcimea slobodă, așa cum s-au bătut și strămoșii noștri. Nu ți fie silă de ea și ia-o. Crucea asta a venit aici în Kuban tocmă din Secu nostru. Cazac, de nădejde porneaș cu ea în luptă, și cînd a purtat-o la piept n-a făcut niciodată de rîs Kubanul nostru în bătălie la crucea și dă o Tătucular. Dacă ține la libertate, dacă își iubește poporul și pămîntul lui mai mult decît viața, această cruce îl va apăra de trădare și de rușinea de a fi prins. Ia-o și dă-i-o! Știu eu cui o dau”

— Am luat-o, tată, ar fi fost un păcat să jignesc pe un asemenea bătrîn...

În odaie, intrară buzna băieții înviorați, roșii la față după spălat. Ghenea îl întâmpină înadins cald pe Ghenea.

— Te-ai și întors, frățioare? Ce bine! Aveam tocmă de gînd să mă duc să vînez o fiară, dar n-am vrut să merg fără tine.

— Mergem acum? — întrebă Ghenea cu neliniste

Ghenea izbučni în rîs.

— Aș fi eu însumi o fiară dacă te-aș lua acum. Tu mă-nîncă, dormi mai înții douăzeci de ore în șir și după ce ai să faci ochi, avem să mergem...

Drumul care trecea prin fața masivului Karabet, ocolind muntele Sab, era pustiu și neîmbrăcat. Cedri umbroși coborau pe coasta abruptă pînă în fîncul defileului și anima deși aungeau pînă la marginea drumului.

Cercetașii nemți îndrăgiseră acest drum. Agenții de legătură a partizanilor umbiau și ei pe acolo, furișându-se cu băgare de seamă prin lăstăriș.

La început, lângă muntele Sab, era pace și liniște, dar mai lîrziu tot l se schimbase și, unul câte unul, agenții de legătură ai vecinilor noștri începuseră să dispară. În gaseai ne și printre tufișurile de anini de la marginea drumului. Asasinal era un trăgător dibaci și anonim care își lăsa viața nu cu un singur glonte. Se vedea bine că aici lucra un vînat orînduit și neamul ca experiență.

I-am căutat, am încercat să-l înșelăm, să-l atragem într-o cursă, dar nu a fost imposibil să-l prindem.

Ulcior, dintr-o asemenea rază, lunelistul fascist părea că a renunțat la această vînatăre. Dar a doua zi, lângă muntele Sab, rasuiau din nou o singură în pușcărită și un partizan cădea pe cărare, lovit de un glonte în cap.

Evglen își pasă în gînd să-l prinda cu orice preț pe lunelistul neamț.

Unu o zi înmăsa cu soarele Evglen și Ghenea plecară spre cărarea cu pricina. Nu în zadar am învățat noi să mergem în șir și în cel care merge în frunte nu se uita decît la picioare ca să nu dea peste o mină. Cel care îl urmează, pașște curajos, fără să privească pămîntul — mîșunec lui este să se uite într-o parte și în cealaltă ca să observe dinambele. Un natural privește departe, drept în față.

Așa mergeau pe cărare — unul după celălalt — și fiii mei erau atenți la fiecare foșnet și observau cu luare aminte Ghenea — tălpile, Evglen — copacii. Cantau pe cărare măcar o umbră a vînatăreii — un tun de cartuș gol sau urma unei tălpi lăsată în curcaci floarea lăcă, dar nu gaseau nimic.

Pe cărare era liniște și pustie. Numai departe, în spatele masivului muntos, bubuau înăbășit tunurile, iar în pădure se auzeau glasuri vesele de grîngiri care se strîngau între ei.

I-rași făcără drumul de întoarcere pe aceeași cărare. Ghenea mergea înainte, tulînda se ca atenție în lăstăriș. La cîțeva pași în urma lui, Evglen observa copacii.

Urechea fină a lui Evglen prînsese un zgomot ușor... abia auzit. În coroana deasă a unui cedru se mișcase o ramură. Apoi apară țeava puștii lunelistului și începu a se întoarce încet după Ghenea.

Într-o clipă Evgheni se lăsă într-un genunchi și trase în direcția cedrului.

— Ce faci? — se miră Ghenea.

De pe copac căzu pușca cu lunetă. În arma ei alunecă încet la pământ trupul lăncetului mort.

Lupta între ocipanci și partizani devenea în fiecare zi mai ascuțită și mai înverșunată. Nemții voiau să scape cu orice preț de partizani.

Dar să ne prindă era imposibil. Ca să descopere sediul nostru, nemții urmînd metoda noastră — au încercat să pănă năna pe un partizan pe care să-l facă să vorbească.

Această idee era cît pe ce să coste viața unuia din inginerii noștri...

Muntele cel mai înalt din raionul nostru era Afipsul. În dosul piscului sau gol ca-n palmă, se afla o pășune muntelui.

Era extrem de greu să ajungi la pășune, asta. Peste tot numai povârnișuri, defileuri și rîpe adînci. Dar nouă ni se părea foarte important să punem mîna pe pășune. Aceasta fortarea muntoasă, năcesibilă, domina drumul care ducea spre Marea Neagră, în spatele grupării noastre de trupe de lîngă Novorossiisk.

Informatorii noștri ne raportară că nemții pasaseră ocina pe cheha Afipsului, ca voiau s-o folosească pentru aterizarea avioanelor de transport și pentru decolarea unităților aerportate.

Trebuia cu orice preț să li-o luăm înainte.

La prima vedere, acest lucru părea simplu și ușor: dacă era nevoie ca partizanii să aibă pe piscul acesta pleș un post înalt puteratic, postul trebuia înălțat și atîta tot. Dar noi prețuim fiecare om. Acțiunile de diversivitate pe care le întreprinsesem erau foarte întinse și ne crăpa masele a cupă oarecî. De aceea, ne amî gîndit să combinăm folosul cu placitul. Cea mai mare parte a cazării noastre urma să fie mutată pe creștetul Afipsului, iar păstoriilor să li se dea însărire, nărea de a păște vitele și de-a apăra totodată pleșul. Fură trimis acolo ca pastori inginerul Leonid Feodorovici Lusta, strungarul Alexei Ivanov și Priputniiov și Fiin Feodorovici Lugovoi, maestru la instalația de gaze.

De abia trecura cîteva zile și cu Lusta se întîmpă o nenorocire. El fu răpit de pe cheha Afipsului.

Era una din acele zile senine și dulci cînd toamna aspră și ploioasă n-a intrat încă în drepturile ei, dar soarele nu mai ardea înainte, iar cerul, înalt și albastru, strălucește ca vara.

Trecuse acumă bine de amiază. Evgheni și cu mine stateam în popota talerei și discutăm planul unei diversivități.

Sună telefonul.

— Vorbește avanpostul.. S-a întâmplat o nenorocire cu Lusta.. Un păstor vine îndată acolo să vă comunice totul.

În popota de vară intra repede Priputnov.

— Tatucule, l-au răpit pe Lusta.. Eram cu vitele la păscut. Noaptea ne-au atacat niște necunoscuți. Vreo cincisprezece înși. Eu cu Lugovoï ne-am apărat cu focuri de armă atîta timp cît am avut cartușe. Apoi ne-am ascuns într-o clădire de fîn. Badiuța au pus mina pe Lusta — care era de gardă — și odată cu el au mai luat și noua vaci. Ce fel de oameni erau, n-am putut să vedem în întuneric. Știu numai că vorbeau nemțește și ru-sește. În zorii zilei, am minat cireada la baza detașamentului vecin, iar eu m-am grabit să vin aici.

— Ghenea, Musițcenko, Pavlik încălecați! — le-am spus eu. — Alexandr Dmitrievici Kuț să ia trei ostiși! Ajungeți-i din urmă!

Din nefericire, Evgheni trebuia să plece într-o recunoaștere.

În trap grabit, cău ne-au scos din tabara pe o cărare care trecea prin pădure. În frunte mergea Musițcenko, care cunoștea drumul cel mai bine. După el urma Ghenea, în urma lui Ghenea veneam eu, iar în coadă venea Pavlik.

Drumul trecea printre pîrcuri de copaci și stînci abrupte cu pereți verticali. Alături șerpuia Afîpsul. De cîteva ori, ne-am văzut siliți să trecem riul prin vad.

La Malie Volcie Vorotî, am dat de apă mare. Căi și-au încetinit trapul, și au întins gîturile și au intrat în apă. De po-ticnit s-au mai poticnit ei de pietrele alunecoase de pe fundul rîului, totuși ne-au scos pe malul înalt.

— Stați bazeți! Ce vă grăbiți așa?

Patru marinari, purlind flanele vîrgate ieșiră din lăstăriș, tăindu-ne drumul. Erau camarazi de ai noștri, marinari-parti-zani, din detașamentul vecin, de lînga Arhipo Osipovskaia, care se înforceau dintr-o recunoaștere îndepărtată.

— Mergem cu voi! — au declarat marinarii, cînd au auzit de răpirea lui Lusta. — Ar fi interesant să aflăm cine răpește noaptea oamenii pașnici. Dar cînd mergi pe jos, nu poți fi lo-varaș de drum cu cel care merge calare. Noi avem s-o luăm drept înainte peste munți. Și sperăm ca nu vom întîrzia La re-vedere!

Căi noștri au luat-o din nou la trap. Am lăsat în urmă ve-chiul cîmîtir al cerchezilor, pădurea cu tot felul de copaci și în fața noastră apară defileul Bolșiei Volcie Vorotî.

Ai aici impresia că un uriaș din basme a despîcat muntele în două cu o spadă uriașă. În întunecimea defileului — urla Afîpsul. O cărare îngustă pe care doi călăreți n-aveau loc să se încrucișeze, se înghesuia în stîncă cu pereți verticali. Deasupra capului atîrnau blocuri de piatră. Renumita trecătoare „Pronesi-

gospodi" de pe drumul Voennio-Gruzinskaia e departe de a atinge marea și sălbăticia acestui defileu.

Dincolo de intrarea în defileu, se înalța o pădure deasă, întunecoasă. Niciodată n-am văzut niște copaci atât de înalți, pe lângă ei, pînă pentru construit corăbii din Rusia noastră Centrală ar fi părut niște copăcei firavi.

Drumul se făcea tot mai greu. Caii obosiți mergeau la pas. Am descălecat și am luat cai de dirloși.

Se însera.

Deodată, dintr-un tufiș, au sărit la noi niște cîini ciobănești caucazieni enormi. Ajuusesem în sfîrșit pînă la pășunea detașamentului vecin.

Acolo se găsea Lugovoi al nostru. Dar din ceea ce ne a povestit el n-am aflat nimic nou. Totul rămînea la fel de enigmatic și de ascuns.

Eram obosiți. Ne-ar fi plăcut să rămînem acolo, în cortul acela făcut din piei, și să dormim lînga foc, dar era prea de vreme să ne odihnim...

După ce am băut în grabă cîte o cană de ceai fierbinte și am mîncat cîteva felii de mîncare, am pornit din nou prin întuneric.

Era o noapte fără lună. Nu vedeam nici crupa calului care mergea la doi pași înaintea mea. Ne orientam după auz. Suo picioare erau numai gropi, pietre, trunchiuri de copaci căzuți...

Am trecut peste mantele Afips și am început coborîrea. Eram siliți să mergem foarte încet, ținînd cai de dirloși.

În fața noastră apără o ripă abruptă cu pereții aproape verticali. Sub ripă era pășunea de unde, noaptea trecută, fusese rîpit Lusta. Cum era imposibil să coborîm prin beznă, am hotărît să facem un popas. Am pus santinele, am întins păturițe și ne am culcat.

M-a trezit Ghenea:

— Scoală, tată! Se luminează de ziua

Ne-am dat drumul încet pe ripă. Uneori, eram siliți să ne tîrîm în patru labe. Caii noștri de munte coborau lasîndu se pe picioarele dinapoi.

În sfîrșit, am ajuns la locul incidentului. Se vedea bine iarba călcată, dar urme de sînge nicăieri; Lusta fusese luat de vin.

Am stadiat multă vreme urmele. Erau o mulțime de urme pe iarbă, pe nisip, pe lutul umed de lîngă pirău — urme precise, clare, de talpi bătute în cule cu floarea lată.

— Nemți, — afirmă cu siguranță Musiacenko.

Lîngă pirău, însă, urmele dispăreau, ca și cum bandiții s-ar fi ridicat în aer, luîndu l cu ei și pe Lusta și vacile. Oricît am umblat noi prin tufișuri, de a lungul pirăului, pe lîngă ripă, n-am descoperit nimic... Dar Musiacenko nu-și pierdea nădejdea.

— Las' că găsim noi ceva. Nu se poate să nu fi lăsat urme.

Cercelările au durat o jumătate de ora bună. Ghenea era agitat.

— Tată, nemții n-au plecat încăieri. Trebuie să fie undeva pe aici, în lăstăriș.

Confirmind parcă cuvintele lui, o piatră se rostogoli de pe marginea ripei. Apoi, încă una și încă una.

Ne-am culcat în iarba deasă și înaltă. Să fi avind Ghenea dreptate și bandiții să fie aici, în preajma noastră?

Dar de sus se auzi un țîrîit cunoscut de greci: ai noștri ne dădeau de veste că sînt pe aproape. După cîteva minute în poiană au coborît marinarii și cei trei partizani în frunte cu Kuț cu care se întîlniseră dincolo de Bolșile Voleie Vorota. Ai noștri mergeau calări. Marinarii își puseseră armele și rucsacurile pe cai și mergeau pe jos, ținându-se de șele calăreșilor.

Iar am început să căutăm urmele și iar fara nici un rezultat. — Am gasit! — strigă, în sfîrșit, Musiacenko.

Stătea pe malul pîraului, privea la armele aproape invizibile de pe nisip și spunea cu o siguranță de parca ar fi cînt într-o carte:

— Bandiții au intrat în pîrau și au mers multă vreme prin apă ca să încureze urmele, apoi au ieșit la mal aici. Trebuie să fi fost vreo cincisprezece oameni. Nu știu sa meargă ca partizanii, unul în urma celuilalt. În mijlocul lor mergea Lusta iată urmele cizmelor lui — pașește sigur și ferm. Înseamnă că Leonid Feodorovici al nostru nu-l rănît.

— Li, acumia totu-i în ordine! — se bucură Ghenea.

— Nu prea, — îl contrazice Musiacenko. — Cărarea asta duce spre Holodnaia Șcel. Dacă ajung acolo, n-are să fie chip sa-i scoți. Au să ne împuște ca pe niște potîrnichi. Cunoște cu bine locul acela blestemat.

Ne-am sfatuit și am hotărît ca marinarii să se ia după urme. Kuț, în fruntea celor trei partizani, să o ia la stînga ca sa le închidă bandiților drumul spre Llanovka, iar grupul meu, tînd cărarea din dreapta, s-o ia înaintea dușmanilor și să nu-i lase să intre în Holodnaia Șcel.

Caii, odihniți, au pornit repede. Cărarea îngustă cînd urca la deal, cînd cobora brusc la vale, șerpuiind printre copaci, ocolind din timp în timp stîncile.

Am mers ca la vreo două ore. Călușul meu roșu răsuflea greu și din cauza sudorilor se închisese cu totul părul.

În sfîrșit, am ieșit într-o poieniță înconjurată din toate părțile de tufe. În depărtare se vedea, întunecoasă, o intrare îngustă într-o vagaună, năpădită de tufe de alunîș.

— Holodnaia Șcel! — strigă Musiacenko.

Trecînd în galop prin poiana, am vazut cum Ghenea opri

deodată calul din plin mers și începu să analizeze cu atenție un obiect de culoare închisă care se vedea pe cărare. pe nisipul galben era un revolver într-un toc deschis. Am strigat.

O cursă, Ghenea! Înainte!

Ghenea își suie calul într-o parte și în aceeași clipă, din sînga, după ruinele vechi fortărele cercheze începură să bubuie împușcaturile. Gloanțele șuierau deasupra capului. Ghenea, alina patînda-și strîm calul, încerca să mă acopere cu trupul lui.

Înaintăm în galop. Gloanțele șuierau mereu în jurul nostru. Înaintea înteau numai pe călăreți, aveau nevoie de cai noștri.

În alunș, aproape de intrarea în Șeel, am descălecat și am călecat cam. Caii, deștepți, au rămas neclintii, întinzîndu-și picioarele și ascunzîndu-și capetele după pietre. Ne-am întins în gîr pîntecele calilor și am răspuns pe rînd la focurile de arma din tufele latinceose de partea cealaltă a potnii.

Schimbul de focuri a durat vreo cinci-șezeci minute.

Deodată, din sînga, au izbucnit împușcături dese. Era grapul lui Kuț care se apropiase și cere, crezînd probabil că eram în primejdie, pornise la atac.

Focul revenea din ce în ce mai înverșunat. O parte din ceata d'șmarile ascunsă în tufe se lîra, apropiîndu-se de noi din ce în ce mai mult. Forțele erau prea inegale ca să primim o luptă deschisă. Nu ne rămînea decît o singură soluție: să atacăm să-i tragem pe sfiora pe bundiți. Și am dat ordin oacnîndor mei să „moara” pe rînd.

Prima care a atacat locul a fost Pavlik „Cadavrul” lui era întins lângă pîntecele calului. Dar carabina lui era îndreptată, ca și înainte, în direcția mamecului, și degetul se afla pe cocoșul armei: Pavlik nu și lăsa ochii de la tufe.

Al doilea „mar” Musnicenko, apoi Ghenea și, în sfîrșit, am „murit” și eu.

În tufă au mai tras cîteva minute. Noi tăceam.

Din tufe au apărut mai întii doi nemii și imediat au dispărut. Apoi au apărut din nou și aplecîndu-se, au început să se îndrepte încet înspre noi.

Stăteam nemîșcați. Numai calul meu tot tremura nervos.

Nemii se apropiau. Ne mai despărțea o distanță de vreo cincizeci de metri. Cu o mișcare aproape invizibilă, Pavlik trase carabina spre dînsul...

Deodată, în tufisur începură să bubuie din nou împușcături și rasună un strigăt puternic de „ura”. Marinarul intrasera în luptă.

Nemii, înspăimîntați, se aruncară la pămînt de cealaltă parte a pietrelor. Apoi, unul din ei se ridică puțin, privi cu atenție „cadavrele” noastre și strigă oamenilor lui:

— Aici totul s-a sfârșit! Înainte, urmați-mă

Răspunzind cu focuri de armă, nemții au sărit din tufișuri. În urma lor alergau marinarii. Mai la stînga, tînd drumul nemților, se grăbea grupul lui Kuț.

Noi însă ne-am pomenit într-o situație grea. De tras nu puteam trage, ca să nu numerim într-ai noștri, să stăm și să facem pe „cadavrele” lăsîndu-le pe inamici să treacă în Holodnaia Șcel, n-avea nici un rost...

Fără să se fi înțeles între ei, Ghenea și Pavlik s-au ridicat dintr-odată cît erau de lungi și s-au repezit să-i întîmpine pe nemți.

— Culcați! — a apucat să strige Pavlik la ai noștri, agîtînd grenada.

Apariția morților înviați produse asupra inamicului o impresie uluitoare. Timp de cîteva secunde, nemții încrimeniră și, înghesuindu-se unul într-altul, rămăseră nem-scați.

Grenada lui Pavlik exploda drept în mijlocul lor. În urma ei zbură grenada lui Ghenea, apoi aceea a lui Musiacenko. Grenada mea exploda cea din urmă.

Nemții care seapară fugă în lăstăriș. Ghenea și Pavlik începură să tragă în ei cu carabinele.

Numai patru nemți izbutiră să se ascundă în tufișuri. Marinarii scoaseră cuțitele și porniră pe armele lor...

Musiacenko aproape că nu se lușelase cînd numărase urmele de lîngă pîrau. Erău șaisprezece doi tragatori și patru-sprezece fasciști diversioniști. Judecînd după documentele pe care le-am găsit asupra lor, ei fuseseră trimiși în munți ca să omoare pe comandantul detașamentelor noastre de partizani.

Probabil că avuseseră de gînd să se instaleze în munți pentru mai multă vreme și voiseră sa-și facă rost de o cireadă. Din această cauză, veniseră pîna la pășunea noastră. Iar pe Lusta îl luseră desigur cu speranța că vor obține de la ei informațiile necesare.

Dar unde îl ascunseseră ei pe Lusta?

Am cercetat cu atenție tufe, ne-am cățărat pe stîncile vecine și am găsit vacile noastre. Speriate de împușcături apucaseră care încotro, printre tufe. Dar Lusta nu era nicăieri. Și n-aveai pe cine să întrebî despre el. Nici un diversionist nostru nu scăpase cu vrață.

Am hotărît să lasăm pe Pavlik și pe Ghenea lîngă Holodnaia Șcel, cu ordinul să cerceteze fiecare tufă și să-l grisească pe Lusta viu sau mort, iar noi am pornit în sur indian acasă. Deodată, din dreapta, lîngă o stîncă apărî un om.

— Leonid Feodorovic! — strigă Ghenea.

Băieții se repeziră spre Lusta, care cobora încet spre noi, lăsîndu-se greu pe umărul lui Pavlik.

Am aflat că nemții îl supuseseră la un interogatoriu cu torturi. Încercasera să scoată de la el informații despre partizani, dar nu obținuseră nimic și amînaseră discuția pentru altă dată. Tocmai atunci a izbucnit încăierarea. Nemților nu le mai ardea de Lusia, așa că el a izbutit să se țină pînă într-un tufiș. După ce a tăiat de marginea ascuțită a unei stînci curelele cu care îi erau legate mințile, și-a dezlegat curelele de la picioare și s-a ascuns într-o văgăună pustie, dar acolo și-a pierdut cunoștința. După ce și-a venit în fire, a auzit în poiană voci cunoscute..

CAPITOLUL XIII

Buni sînt cartofii de lîngă Stavropolskaja! Mari, curați, fărâmițoși! Și ceapa-i bună acolo! Vinătă și dulce! Unde mai pui că acolo cîmpul de cartofi era părăginit, avea un aspect jalnic din pricină că nemții alungaseră aproape pe toți locuitorii, depărte, în spatele frontului. Cartofii pulrezeau în pămînt, pe cînd la noi în tabără lipseau.. Și de usturoi aveam nevoie cîci nu degeaba ne amenința Elena Ivanovna cu scorbutul care începuse să apară în detașamentele vecine și putea să se arate și la noi..

Dar nenorocirea era că nemții păzeau bine acești cartofi: ei puseseră santinele pe cîmpul de cartofi, iar alături erau improvizate niște cazemate. Trebuia deci să luăm cartofi, prin luptă.

Într-o operație complicată să te aprovizionezi cu cartofi în condițiunile în care se aflau partizanii și nu numai complicată dar și primejdioasă. Am elaborat în clipă serios planul de aprovizionare. În primul rînd, cercetașii noștri au aflat în care parcele erau cei mai buni cartofi, unde cînume erau postate santinelele nemțești, care era dispozitivul cazematelor improvizate, în ce direcțiuni erau posibile loviturile nemților și dacă drumurile pentru retragerea noastră erau desful de comode.

Detașamentul „cartofegilor” s-a împărțit în trei grupuri.

Primului grup — alcătuit din mitraliori și pușcași — i s-a dat sarcina să stea la pîndă și să repereze ambrazurile cazematelor și căile de acces ale nemților spre cîmpul de cartofi.

Al doilea grup — din care făceau parte aruncători de grenade — trebuia să-i aștepte pe nemți chiar lîngă cîmp.

Al treilea grup — cei care trebuiau să scoată cartofi din pămînt — avea sarcina să lichideze santinelele fără să facă uz de armă, să scoată repede și fără zgomot cartofii și să i aducă la locul stabilit.

Noaptea hotărîită pentru această operație se arată nici că se poate mai prielnică. Era întinerie beznă

Înfi au ieșit aruncătorii de grenade care trebuiau să se furișeze spre locul de pîndă pe un drum ocolit. Peste vreo patruzeci de mînuie au pornit mitralieri și pușcași. Și abia după aceea porni echipa care trebuia să scoată cartofii.

Era liniște. Cerul era înnoțat. Spre răsărit, pe o dungă de cer sfîșiată pe margini, stelele albastre se aprindeau cîte o clipă pentru ca apoi să dispară din nou, acoperite de nori. În staniță, lătra somnoros un cîine, iar peste întinsele cîmpuri de cartofi domnea o liniște ca și cum nici o violență n-ar fi existat de jur împrejur.

Santinelele nemțești au fost lichidate de ai noștri fără zgomot..

Trecu o jumătate de oră de așteptare chinuitoare pînă cînd M. Ișev, gîfîind din greu, a lăsat primul sac de cartofi. În urma lui mai veneau în fugă cîțiva oameni cu sacii plini. Prima făcuse rost de niște ceapă pe care a depus-o cu mîndrie la picioarele mele.

- Uite, Tătucule! Nu-i ceapă, e curat zahăr!

„Încă o oră de muncă ca asta și vom fi asigurați cu cartofi și ceapă pentru toată iarna“, mi-am spus eu.

Tochmai atunci se ivi însă o încurcatură neprevăzută: nemții se gîdiseră se vede să inspecteze santinelele la altă oră decît cea obișnuită. Din staniță ieșiră patru soldați. Ai noștri, care stăteau la pîndă, l-au lăsat să treacă, anunțînd asta printr-un semnal convențional, celor care dezgropau cartofii.

Total s-a petrecut într-un clip atât de neașteptat, încît doi dintre ai noștri, uşind încotro trebuiau s-o la în caz de alarmă, s-au ciocnit nas în nas cu nemții.

O scurtă rafală de pistol automat -- și cei patru friți au căzut morți, fără să apuce să traga un singur foc. Dar numai-decît, drept răspuns la rafala pistolului automat, din cazemata nemțească din stînga, a început să făcănească o mitralieră. Mitraliera tragea fără să crape cartușele, iar din dreapta începuse să alerge spre cîmp un platon întreg de fasciști

Ambuscada noastră îi lăsa pe fasciști să vină aproape de tot, aruncă grenade, trase cîteva rafale de pistoale automate și și schimbă repede poziția. În locul unde stătuseră ai noștri explodă imediat, cu urlet și cu scîrnet, o mîină nemțească. Aruncătoarele de mîine băteau din dintr-o parte. Mitraliera grea nu făcea nici o clipă. Noi grupuri de soldați fasciști alergau spre nefastul cîmp de cartofi.

Se încease o luptă serioasă. Nu mai puteai să te gîndești la aprovizionare. Totul era acum să poți pleca de acolo.

Mitraliorilor noștri le venea foarte greu, pentru că fuseseră reperați de nemții care căutau să i prinda în clește.

Schimbînd des pozițiile și continuînd să răspundă cu focuri de armă, mitraliorii noștri începură să se retragă spre pădure. Ei reușiră chiar să scoată din uz o mitralieră vrăjmasă. În jurul lor însă, continuau să urle și să explodeze minele și cerul se strîngea din ce în ce mai mult.

În cele din urmă, nemții tălăra oamenii noștri retragerea spre pădure...

Dar în acel moment, nemții au comis o greșală. Un grup de soldați nemți, care ocupasera cătarea care ducea în munți, se dadu de gol prin cîteva împușcături izolate.

Ne am tirat fațet pînă la ei am aruncat asupra lor o ploaie de grenade și făcînd o spărtură, am dat puțină mitraliorilor noștri să se retragă repede în munți.

Pe un drum ocolit, gîfînd sub greutatea sacilor, ceilalți s-au retras și ei aproape în pas alergător.

Am ajuns în tabără alia cînd se luminase de zi.

Evfrosina Mihailovna nu se culcase. Ea îi smulse, nerăbdătoare lui Pricina sacul, îl dezlegă și-i spuse mîhnită:

„Numai noroi ați adus...”

În saci era într-adevăr mult pămînt și Pricina nu răspunse nimic șefului nostru bucătar.

În aceeași zi, la prînz, ni s-au servit cartofi prajiți cu multă ceapă.

Pricina s-a apropiat de Evfrosina Mihailovna și i-a spus zîmbînd:

— Dumnezeu ești o scamatoare, o vrăjitoare. Cum de ai putut face din noroi asemenea mincare! Dă-mi, te rog, încă o farfurie.

Evfrosina Mihailovna se înroși, ochii ei plini de bunătate se umplură de lacrimi, și spuse încet:

— Îți scapa uneori cîte o vorbă de care ți-e apoi rușine toată viața să-ți aduci aminte... Cartofii aceștia sînt stropiți cu sînge de partizani și eu am spus că sînt noroi..

* * *

Smolenskala ajunsese acum drept primă linie de apărare împotriva partizaniilor. Căile de acces în staniță fusesera puternic fortificate de fasciști.

Dar exact la o distanță de trei kilometri de această linie de apărare germană de la poalele munților, șerpuia o cărare întortocheată pe care, drept sub nasul nemților, umblau necontenit partizanii. Locuitorii staniței numeau această cărare „Dru-

mul golannor". O fi fost adevărat sau nu, dar se spunea că pe această carare umblase cândva Maxim Gorki. Fără îndoială însă ca pe acest „Drum al golannilor“ plecau în munți, ascunzindu-se de jandarmii țariști, toți felul de oameni, fără acte de identitate, iubitori de libertate, urmați.

Într-o zi, întorcându-se după o mare operațiune care avea ca obiectiv caile de comunicații din spatele frontului german, mergeam pe acest „Drum al golannilor“ spre satul nostru din munți.

Ianukevici, comandantul primului pluton, se uita mereu la lanurile de porumb de pe marginea drumului. Deodată îmi spuse:

- Tovarașe comandant, ar fi bine să ne ocupăm și aici de aprovizionările de iarnă, să culegem în porumb chiar și de la Smolensk și să-l ducem la noi în tabără. Operațiunea, cu toate că e primejdioasă, ar putea să devină interesantă.

Frământatul de operațiune „interesantă“. Dar atât eu cât și Misiacenko, nu încetăm nici o clipă să ne gândim la „aprovizionare“. Vecinii noștri din detașamentul „Kirov“ începuseră să ducă tipă de provizii. Așa mi s-a descoperit că toate bazele lor și li jefiseră de tot ce aveau. Puteau să găsească la urma urmei și cele trei baze ale noastre care deocamdată rămăseseră îngropate în pământ, deoarece în război nu ești sigur de nimic.

Trebuia să stăm de vorbă în tabără cu comisarul și cu comandantul, — l-am răspuns eu lui Ianukevici.

Planul „aprovizionare“ cu porumb a fost curând elaborat, și peste câteva zile am plecat în cătunul Șabanov. Cătunul era situat la marginea pădurii de la poalele munților, nu depărta de „Drumul golannilor“. Cercetași efectuaseră deja recunoașterea locului și Lygheni, pe care l-am întâlnit pe masivul L. milin, mi-a raportat:

- În cătunele Șabanov și Makartet nu sînt nemți. Garnizoanele lor se află, ca și înainte, în cătunele Konsulov, Novo-Svobodnii și Alexeevski. Situația este aceea pe care o prezăzusem noi.

Am am repartizat forțele. Primul pluton, cel mai puternic, sub comanda lui Ianukevici, l-am călcat, desfășurat în tragatori, la încreșterea drumurilor Severakala-Smolensk-na-Konsulov, chiar lângă postul de apărare nemțesc. Dacă nemții ne-or descoperi, Ianukevici îi va respinge și, retrăgându-se, ne va da puțința să ducem, fără să fim observați, căruțele cu porumb în altă direcție.

Al doilea pluton culegea porumbul. Al treilea îl ducea în cătunul Șabanov, de unde urma să fie transportat în tabără.

Observatorii grupului de recunoaștere țineau sub observație cătunele ocupate de nemți, păzind flancul nostru stîng.

Lucrări, de zor. Totul mergea ca pe apă. Lucrul se petrecea, bineînțeles, noaptea. Ne grăbeam să terminăm operațiunea înainte de a se face ziua.

Dar culesul porumbului nu este o treabă ușoară. Iar noi nu voiam să le lasăm nemților nici măcar un cocalaș. N-aveau decît să crape de ciudă.

Am muncit, am asudat, ne-am grăbit dar oricum am făcut, zorile ne au surprins totuși în mijlocul lanului de porumb.

Comandantul celui de al doilea pluton, inginerul Lankov, era nervos și-și grăbea oamenii. În fiecare clipa putea să apară dușmanul.

Ianukevici, comandantul primului pluton care asigura paza, trimise la mine plutonierul să mi raporteze că în stațiță nemții începuseră să se trezească.

I-am dat ordin lui Lankov să înceapă imediat ultimele căruțe și să plece, iar caruțele să nu le mai trimită înapoi. Lui Ianukevici i-am trimis vorbă ca imediat ce caruțele vor cotori în valea îngustă, de partea cealaltă a „Drumului golilor”, să înceapă să se retraga cu plutonul spre partea opusă, spre masivul Lamlin.

Nu apăsese bine ultima căruță să părăsească punctul de încălcare, cînd se auzira pe drum, dinspre Smolenskaja, înjurături nemțești și strigăte de femei lovite cu cravașa și cu patul puștii. Ucleriștii le manau sub escorta la cules porumbul.

În același timp, observator. I-am raportat lui Ianukevici care era culesul cu plutonul lui desfașurat, că în partea dreaptă, din spatele tufelor, au apărut cavaleriști nemți.

Ianukevici dadu ordin plutonului să se pregătească.

În vremea asta, căzăcioaicele trecuseră însoțite de soldați din escorta cu pistole automate.

De partea cealaltă se apropiau cavaleriștii. Distanța între ei și partizani se făcea tot mai mică. Plutonul, în așteptare, se uita la Ianukevici...

Brațul lui se ridică și se lăsă brusc în jos. Se auzi o salvă de carabine; mitralierele începură să tragă.

O bună parte din cavaleriști se prăbuși la pămînt, cu capul în jos. Într-o parte, cari alergau în goana pe cîmp fără călăreți. În alta parte, cari, atinși de gloanțe, se zbateau pe pămînt, strîvindu-i pe nemți sub înșurubite lor.

Dar cîțiva ucleriști au mai scăpat. Aceștia întoarseră cari și zburară ca vîntul înapoi înspre stațiță. Acolo începuse deja alarma și împușcăturile.

Ghenea și Pavlik stăteau culcați la pîndă în fața lor, nemți minau înaintea lor căzăcioaicele. În momentul în care s-au auzit salvele lui Ianukevici, escorta și-a pierdut campatul. Pro-

fiind de zăpăceală, băieții au sărit în drum, au apucat pe primul neamț din escortă care le-a căzut în mină, i-au sucit miinile la spate și l-au tras în lăstăriș. Până ca pistolarii nemți să-și vină în fire din întâmplarea asta atât de neașteptată și să deschidă focul, Ghenea și cu Pavlik erau deja departe.

Ajunși la caii lor, au așezat prizonierul de-a curmezișul pe sa, după obiceiul căzăcesc. Unul din băieți a plecat cu prufa, iar celălalt s-a repezit înapoi să-și îndeplinească obligațiile de observator.

Mai târziu s-a aflat la postul nostru de avangardă că neamțul pe care îl prinsesera băieții era un ofițer de administrație dintr-o divizie de vânători alpiini, sosită de curînd din Germania.

Furișîndu-se prin lăstăriș, Ianukevici se retrăgea spre munți în direcția opusă lanului de porumb.

Am ordonat celui de al doilea pluton să acopere retragerea căruțelor, iar recunoașterii îndepărtate să observe flancurile pentru cazul în care interislu, după procedeul lor preferat, ar încerca să ne taie accesul spre munți.

Nici nu apucară bine partizanii să execute dispozițiile mele cînd, din stînci năvală, tragînd în fugă și desfașurîndu-se în trăgători, cam un batalion de pistolari nemți.

În urma lor se grai au desfacînd cablul transmisionistii. În același timp, din stînci, vreo zecă aruncătoare de mîine începură să tragă în lanul de porumb.

Executîndu-mi ordinul, al doilea pluton se retrăgea în goină spre „Drunal golaniilor“, ca să ocupe poziția de apărare pe creasta trecătorii din munți, în fața unei vai înguste.

Nemții atacară cu înverșinare primul platon, dar Ianukevici apăsase să și disperseze din timp partizanii, ceea ce se zăpăcit pe pistolarii nemți.

Eu, cu Evgheni și cu mitralierii celui de al treilea pluton am plecat în ajutorul lui Ianukevici.

Plutonul lui mergea pe un cîmp acoperit cu tufe și raspundea cu focuri vii de armă. Din timp în timp, cînd primejdia era mai mare, Ianukevici recurgea la mitraliere, silind pe ocupanți să se culce la pămînt.

Evgheni luă mitralierele primului platon și plecă în grabă cu toți mitralierii spre muntele Lamoin.

Am asat calul în paza unui partizan și m-am apropiat de Ianukevici.

— Grea treabă, Viktor Ivanovici! Așa-i? Ne-am lăsat ademeniți de porumb. Indreaptă-i mai repede pe nemți spre cursă, pentru că cercetașii noștri semnaleaza cu o rachetă roșie că hitleristilor le sosesc ajutoare. Vor să ne taie accesul spre munți. Ia

seama să nu cadă în mina nemților nici un rănit și nici un mort de al nostru.

Ianukevici măsură dintr-o privire d'stanța pînă la pădure, dădu comanda și plutonul începu să se retragă și mai repede.

O companie de vînători și un grup de polițai ieșiră în fugă din cătunul Kousulov. Văzînd că dintr-o cupă în alta partizanii puteau să intre în pădure, ei alergară într-acolo ca să le taie drumul.

Neîntînd seama de pierderi, hitleriștii încercară să taie plutonul lui Ianukevici de celelalte grupuri de partizani, ca să-l încotșoare și să-l nimicească.

Dar grupul de recunoaștere îndepărtată ieși în goană din pădure și acoperi primul pluton. Cercetașii noștri descalecară într-o clipă, cleară caii la pămînt și, folosindu-i drept acoperire, deschuseră un foc inversunat. Ghenea și Pavlik după ce trimiseră prizonierul în tabără, se alăturară și ei cercetașilor.

Cu o fluieratură, Ianukevici dădu semnalul și plutonul lui intră parcă în pămînt.

Acum cercetașii din grupa de recunoaștere îndepărtată își ridicară caii și plecară în pădure..

Nemții și polițaii porniră să i caute pe partizani, trăgînd din fuga în lăstariș. Toată acolo însă fură întîmpinați de rafale de mitralieră și, surprinși, hitleriștii o apucară care încotro, în timp ce mitralierele îi nimiceau în serie..

În iarbă și prin tufișuri zăceau fasciști uciși. Cei răniți strigau și încercau să scape tirîndu-se.

Dîndu-mi seama că nemții vor deschide imediat un foc violent din stamîță în mitraliorii lui Evgheni, am dat ordin tuturor partizanilor să se retragă imediat în munți.

Și într-adevăr: abia am ajuns în adîncul pădurii, cînd deasupra locului unde stătuseră la pîndă mitraliorii, începură să vijlie mamele și să șuie obuzele. Brazde de pămînt zburau prin aer...

Nu trecu mult, și hitleriștii mutară focul, concentrîndu-l în pădure. Obuzele mai explodară multă vreme spîntecînd copaci și frîngînd crengile. Bineînțeles că cercetașii lui Evgheni nu mai erau de mult acolo.

Dar cu aceasta lucrurile nu se isprăvîră.

Se vede că observatorii nemți zăriseră locul unde dispărușeră ultimele căruțe ale partizanilor. O parte a batalionului de pistolari se repezi spre „Drumul golaniilor“. Dar acolo îi întîmpină Elukov cu partizanii lui.

N-am să descriu cum s-a bătut al doilea pluton. Am să spun numai că a doborât destui hitleriști, iar partizanii au parasit

„Drumul goșanilor“ numai atunci cînd toate căruțele cu porumb erau aproape de tabăra noastră.

Rareori am întîlnit tineri atît de plini de viață și de comuncativi cum era Ghenea.

Iată-l însă că într-o zi veni la tabără întunecat la față.

— Ce-i cu tine? — îl întrebai eu. — Ești rănit? Sau te ai îmbolnăvit?

Ghenea făcu un gest cu mîna că nu era asta și, privind nămniț într-o parte, spuse:

— Toată viața, toată viața am visat să am o tanchetă a mea proprie și cînd am căpatat o în sfîșit, să vină deodată un glonte rătăcit... Nu, ce mai vorbă, sînt ghinionist și pace...

Oricît l-am întrebât pe „ghinionistul“ meu ce anume se întîmplase, n-am putut să scot nimic pîrec de la dînsul. Mai tîrziu am aflat de la Evgheni ce era cu „ghinionul“ lui Ghenea.

Totul a pornit de la muntele Vișka.

De mult uram noi acest munte

În fiecare dimineață, în zori de zi, observatorii germani se urcau în vîrfurile muntelui. De acolo puteau cuprinde cu vederea toate poienile, poalele muntelui, drumurile, tîfșurile. Era destul să se arate cineva pe poteca mistreților — puștie și după cum ni se părea nouă, invizibilă — pentru ca aruncătoarele de mine să intre numaidecît în acțiune, tragiind la nimerire asupra tîfșurilor iar camioanele încărcate cu pistolare, să iasă în pas alergător din stăruța cea mai apropiată.

Muntele Vișka ne era ca un ghînpe în ochi și Evgheni hotărî să se urce pe el.

Însoțit de Ghenea, de doi lînetiști și de cîțiva pușcași care să asigure acoperirea, mai luînd cu el pentru orice eventualitate și o pușcă mitralieră Degteariov, Evgheni porni într-o noapte să-i facă o „vizită“.

Ajunseră la Vișka înainte de a se face ziua și se ascunseră în desîș.

Se luminează de ziua. Ceața se ridică și îndată se și risipi. De după munte apărură soarele.

Cu binocul vedeau foarte bine un grup de observatori fasciști strecurîndu-se printre tufe în drum spre Vișka. Ajunși aproape de poalele muntelui, nemții dispărură într-o cazemată.

Culcați unul lîngă altul, cei doi frați stăteau liniștiți, privind atenți cu binocul.

Din cazemată ieși un neamț. Liniștit, fără să se grăbească, el urcă scara ce ducea la postul de observație, se opri în capul ei și, întinzându-se, căscă.

Evgheni trecu binoclul lui Ghenea și luă pușca-lunetă. Ochi și trase.

Observatorul desfăcu brațele înlături, bătut aerul cu picioarele și lunecă în jos pe scara. Ajutorul lui se repezi la el și căzu pe loc alături. Aceeași soartă o avară și ceilalți nemți din cazemată.

Evgheni aștepta.

Nelinștiți de tăcerea postului de pe Vișka, nemții truniseră spre cazemată agenți de legătură.

Aplecându-se tare la pământ și uitându-se în toate părțile, fasciștii începură să urce muntele pe cărare. Nici unul din ei nu se mai întoarse.

Evgheni continua să aștepte...

Din staniță porniră mai multe mașini ticsite de soldați înarmați cu automate.

Una din mașini dădu din întâmplare peste pușcașii noștri care asigurau acoperirea și deschise focul asupra lor. Drept răspuns, din lăstăriș porni a tăcăni pușca mitralieră Degteariov. Mașina înloarse brusc și o luă la goană spre staniță. Cadavrele fasciștilor rămaseră în drum.

Nu trecu mult și în depărtare se auzi zăngănitul caracteristic al șenilelor. Era o tanchetă fascistă care pornise să atace partizanii.

Ieșind din tufiș, Evgheni și Ghenea se tiriră spre marginea drumului într-un loc unde drumul cotea brusc.

Tancheta se apropia din ce în ce mai mult. În lunetă puștii apăru o clipă vizorul conductorului tanchetei. Evgheni trase. Tancheta săltă, își pierdu direcția, se lovi de un copac și se opri.

Vreo cîteva secunde fu liniște. Apoi capacul de oțel se ridică încet și din turelă apăru fața speriată a mitratorului Ghenea trase cu carabina; capacul turelei căzu la loc cu zgomot.

Se făcu iar liniște.

Frații mai așteptară cîteva clipe în tufiș, după care veniră în fugă spre tanchetă. Cu multă trudă deschiseră în sfîrșit turela. Fiecare își scoase afară mortul „lui”. Conductorul fusese lovit de un glonte drept la rădăcina nasului.

Ghenea se repezi în turelă. Se simțea la volan ca la el acasă. Nu în zadar cercetase băiatul manualele din biblioteca tatălui său și petrecuse uneori cîte douăzeci și patru de ore pe cîmpul de exerciții pentru tancuri de la Krasnodar.

Ghenea cercetă motorul, pîrghiile; totul i se supunea și totul era în ordine.

Visul i se împlinise! În sfârșit avea acum o tanchetă adevărată.

Ghenea ardea de nerăbdare.

— Spune, Jenea, ain pulea merge chiar ac um acolo?... La Smolenskaia?

Evgheni zîmbi. Ideea era îndrazneață. Apoi, rămînînd o clipă pe gînduri, luă hotărîrea. Trase pe nemîi morți în tuiș și intra în turelă. Controlă mitraliera și tancheta porni! Ieșind ca grei la drum, virînd brusc, porni în plina viteză spre stanița ocupată de nemîi. Treci, cu bine avanpostul nemțesc și se opri în fața comandamentului.

Ghenea sana prelung cu sirena. Pe ușă năvăliră îndată cliiva ofițeri. Ghenea mai aștepta cîteva secunde, lasînd sa se adune cit mai mulți frîți, apoi intra cu tancheta în mulțime.

Masacrul nemților în fața propriului lor comandament dură aproximativ timp de un minut. Tancheta strîvea pe fascișii care își pierduseră cumpatul, iar mitraliera lui Evgheni tragea fără întrerupere. Dar iată că de la o fereastră zbură o grenadă. Și gloanțe începura să lovească blindajul tanchetei.

Evgheni îndreptă focul asupra ferestrei și dada comanda:

— Frațioare, cu toată viteză, înainte!

Tancheta treca ca vîntul pe strazi, împrescîndu-i pe nemîi cu gloanțe de mitralieră. Se vedea deja marginea staniței. Numai puțin, și Ghenea ar fi ieșit din stanița pe șosea și de acolo — în lăstăriș și după aceea — mai prinde-l ducă poți! Dar de la avanpost, o mitraliera grea germană începua să traga rale lungi.

Un glonte perforant lov' rezervorul de benzină. Tancheta luă foc. Fumul înabașitor și aeru tava respirația. Hainele începura să se aprindă, dar pe Ghenea nu l lăsa iutna sa se despartă de tancheta. Mări viteză la maximum nădăduînd ca vîntul va opri flăcările.

Dar focul se întetî.

— Oprește, Ghenea! — ordonă Evgheni.

La marginea staniței, frații deschisera capacul turelei, săliră din tancheta și începura să se rostogolească pe pămînt ca să-și slingă hainele care luaseră foc.

— Mai repede, Ghenea, mai repede! — îl grăbea Evgheni.

Dar Ghenea se lita mereu îndarat. Pe drum, tancheta visurilor sale, tancheta cea dorită ardea. Pe cărar e pe care numai ei le cunoșteau, frații se întoarsera în tancară. Și Ghenea, posomoritul Ghenea, căuta poate pentru prima oară în viața, singurătatea. Mare era durerea pe care o suferise!

Dealtfel, Ghenea avea aceeași structură sufletească ca și frațele lui mai mare și la masă veni iar vesel și amabil ca totdeauna.

— Ce mai noutăți, frățioare ? — întrebă Evgheni.

Ce i răspunse Gheea părea, la prima vedere, cam în doi peri :

— Când vom învinge, va fi pace în toată lumea. Așa-i, Jenea ?

— Se prea poate...

— Atunci tancheta va părea o mașină respingătoare, nu-i așa ? Inginerii vor începe să inventeze numai mașini care vor ajuta pe oameni să trăiască. Tanchetele nu sînt decît niște instrumente ale morții...

*
*   *

Nu tot detașamentul nostru își avea sediul pe muntele Strepet. O parte din partizani își aveau reședința în tabăra de vară, la poalele muntelui. Pusesei mîna și pe clădirile goale ale întreprinderii forestiere din poiana Planceskaia. Aveam acolo o fierărie, o brutărie, un atelier de cizmărie. Comandant al taberei de la Planceskaia, l-am numit pe Slașciiov.

Detașamentul nostru era vestit pentru ospitalitatea lui : oricîi partizani vecini ar fi venit la noi să rămîie peste noapte, îi hrăneam timp de douăzeci și patru de ore pe săturate. Mai mult decît atît, urmînd dorința inginerului Bibikov, „cizmarul-șef“, om cu suflet delicat, atelierul nostru de cizmărie stabilise tradiția ca fiecărui musafir de al nostru să i se repare noaptea încălțămîntea.

Musafiri însă, nu primeam decît în tabăra de la Planceskaia. Nici un om străin nu cunoștea nici tabăra de vară și nici cea de iarnă de pe muntele Strepet.

În afară de aceste trei sălașe, mai aveam și un al patrulea în cătunul Krasnii. Într-o casă mare, goală, a unei brigăzi de colhoz, Elena Ivanovna instalase o infirmerie. Cum această infirmerie deservea pe toți partizanii din împrejurimi, n-am instalat-o pe teritoriul „nostru“.

Camionul lui Gheea făcea deseori drumul de la Planceskaia pînă sus, pe muntele Strepet și înapoi.

*
*   *

Încă de pe vremea cînd eram în curs de mutare pe muntele Strepet, au avut loc două evenimente strîns legate între ele. Primul a fost că din vina lui Kuznețov, intendentul nostru, s-a umezit o mare cantitate de troiț ; al doilea a fost accidentul care

s-a întâmplat ursuzului nostru Kiricenko. Luînd în spatele lui vînjos o povară prea mare, s-a poticnit și și-a scîrîțit piciorul.

Trebuia să-l fi văzut în ce hal se afla. Era mai întunecat la față decît noaptea, mai posomort decît norii. Dar asta nu pentru că îl durea piciorul sau pentru că Elena Ivanovna nu-i dădea voie să umble. Nu acesta era motivul. Pe Kiricenko îl dureau tîrotulul umezit. El, care de obicei nu știa să se uite urît, cînd înlînea privirea lui Kuznețov, semăna cu un urs.

Plantatorii noștri de mine au hotărît să arunce tîrotulul, dar Kiricenko, aflînd despre această hotărîre, și-a meșterit un fel de cîrjă cu totul neobișnuită, de parcă ar fi dus la subsucară un trunchi de copac și în cîrja asta a venit la mine.

Pentru prima oară l-am auzit făcînd o expunere lungă, bine legată, pasionată. Mi-a cerut permisiunea să facă „farmece cu tîrotulul”.

Elena Ivanovna, care pe vremea aceea nu se mutase încă la infirmeria ei din cîminul Krasnîi, îi masa în fiecare zi lui Kiricenko piciorul și, cu toate că piciorul mîi era încă umflat, Kiricenko, care voia să scape de Elena Ivanovna, ca să se ocupe de tîrotulul cu pricina, tuna cu vocea lui de bas că e sănatos. Ce meșterea el cu acest tîrotul ȧlav, nu putea înțelege nimeni.

Cînd însă umblătura dădu înapoi, nevrînd să fie deranjat de la ocupația cu tîrotul, Kiricenko începu să spună că-l cercu niște dureri ascuțite. El nu știa să mintă și să simuleze și ochii lui plini de sinceritate îl trădau din capul locului.

Cînd mergea, tot își mai ducea parul la subsucară, însă cum se apropia de tablele de fier pe care se usca nenorocitul acela de tîrot, Kiricenko uita de durerile lui ascuțite... și zvîrlea cît colo cîrja.

Zilele treceau și toată lumea uitase de tîrotulul cu pricina.

Iată însă că într-o zi pe cînd mă întorceam de la Krepostnaia, am auzit o puternică explozie în tabăra noastră. M-am urcat sus cu oarecare teamă. Kuznețov m-a întîmpinat radios de fericire.

— Ce s-a întîmplat ?

— Tatucule, tîrotulul e salvat !

M-am repezit la rîpa unde se înălța ca un far stalura lui Kiricenko și l-am văzut pe Nikolai Efimovici punînd într-un ciorap de al meu, rupt (cu toate găurile de la vîrf legate strîns cu sfoară) niște substanțe și introducînd o capsă cu fitil Bickford.

Aprinse fitilul și, ridicîndu-l cu gestul unui prăștiaș roman, zvîrli ciorapul în rîpă.

Se auzi o explozie asurzitoare urmată de o coloană de fum, de ȧrîină și de pietre, și de rîsul fericit, tot așa de asurzitor

al lui Nikolai Efimovici Kiricenکو! Se bucura ca un copil și mă uimi din nou cu limbuția lui.

— După cum vezi și dumneata, Tătu'cule, nu e decît troitul umezit din vîna intendentului, troit trecut la rebut de „deștep-țu“ noștri, și ciorapul dumatăle. Niște lucruri bune de aruncat și atita tot. Dacă crezi că face să-mi bat capul, am să te rog să dai ordin ca azi la ora douăzeci și trei, să-mi fie predați toți ciorapii vechi. Dar toți, pînă la unul! Îi umplu cu troit și avem niște grenade noi cu acțiune puternică, de un tip cum nu se mai află

Și, ce-i drept, grenade de acestea mei că s-au mai văzut...

Dar din ziua aceea, Kiricenکو începu să slăbească și ia și el parte la luptă. Răsărea ca din pămînt în fața mea în toate colțurile taberei și tuna cu glasul lui de bas de cîte trei ori pe zi:

— Dă voie, Tătu'cule, să raportez...

— Vorbește, — oftam eu.

— Să mi dai voie, Tătu'cule, să pornesc într-o recunoaștere îndepărtată.

— Dumneata, Nikolai Efimovici, ești un plantator de mine foarte priceput, dar mai așteaptă că vine și timpul dumatăle.

Nu trecea însă decît un ceas sau două și Kiricenکو se înființa iar în fața mea și începea să tune de la capăt: „să mi dai voie...“, așa că, pînă la urmă, l-am trimis cu o misiune foarte complicată.

Împ de vreo trei zile, Nikolai Efimovici dispăru cu desăvîrșire, dar cînd se întoarse, fața îi strălucea de bucurie și vocea lui groasă rasuna ca o mare zbucumată:

— Recunoașterea a fost executată, iar observațiile comunicate. La întoarcere, am descoperit un grup de vreo douăzeci de romîni. Grupul a fost împrăștiat de mine cu două grenade de tipul nostru nou. Numărul celor uciși este de doisprezece.

Într-un colț, Pavlik și cu Ghenea se stricău de rîs. L-am auzit spunînd în șoapte:

— N-o fi adas cumva și ciorapii rupți ai romînilor uciși?

Hotărît lucru, Lusta avea noroc! Pe vîrfurile pleșuv al Afipsului apărură din nou musafiri nepoftiți.

După cum povestea Lusta, lucrurile s-au petrecut în felul următor

Într-o zi cu arșiță, cam pe la amiază, cînd vacile erau culcate la umbră pe sub copaci, Lusta care se întinsese în iarbă nu departe de ele, auzi un foșnet în lăstăriș,

În poiană se ivi un necunoscut. La șold îi atârna un pistol automat, la gât avea un binoclu, la brâu două grenade, în spate o carabina nemțească scurtă, iar în mână ținea un aparat fotografic „Leika”. Într-un cuvânt un „turist” străin tipic.

Necunoscutul nu observă nici vacile, nici pe Lusta. Ajuns în poiană, se uită de jar împrejur și făcându-și câteva ori cu aparatul fotografic. În arma lui, ieșiră din tufiș încă doi, cumpăși ca și el.

Lusta își dadu seama îndată cu ce fel de lighioane avea de-a face. Își încorda toată atenția. Și în același timp își spuse cu îndrăgire: „De ce adică lua-mă dracu' de dușmani, să mă înșele tot ei pe mine? Ia să încerc să-i duc și eu o dată de nas!” Și astă cu atât mai mult, cu cât n-avea nici un sens ca unul singur să lupte cu trei. Lusta se gândi deci să atace pe dușmanii la cei doi moșnegi care pășteau vacile împreună cu el.

Își lasă arma în tufiș, își lepară tot ce ar fi putut să-l lezeze de gol ca-ș partizan și se îndreptă curajos spre cei trei. Trece-o fi!

Întâmpierea a fost cum nu se poate mai prietenoasă. După salutări și dintr-o parte și din cealaltă, urmări într-باري pline de tact. Necunoscutul întrebă ce-i cu partizanii, Lusta, care-i drumul spre Smolenskaia.

Păcat ca cei veniți nu puteau să-i arate drumul spre stanță. Dar nici Lusta nu știa absolut nimic de partizani. Vecea de departe, cum se vede se ratac se și ar fi vrut să ajungă cât mai repede la destinație, iar pe deasupra era și foarte lămurind. Era bucurios că întâlnește oameni buni; văzuse el în poiană doi moșnegi care pășteau niște vite, dar singur n-avusese curajul să se apropie de ei. Cine știe ce fel de oameni erau? Dar în patru n-avea de ce să-i fie frică, cu atât mai mult cu cât moșnegii tocmai se pregăteau să mănânce...

Necunoscutul se arătară neîncrezători. După ce vorbiră între ei în șoaptă, s-au înțeles că Lusta va conduce pe unul din ei la moșnegi, iar ceilalți doi vor rămâne să aștepte.

În orice caz această soluție nu era din cele mai proaste.

Lusta își conduse tovarășul de drum pe o cale ocolită povestindu-i într-اداس cu glas tare tot felul de basme despre pășunile lui de pe drum. Dar tovarășul lui de drum era cam tăcut și Lusta începu să fluiera distrat marșul din filmul „Băieții veseli”. Avea înțelegere cu moșnegii că acest marș era semnalul primejdiei.

Bătrânii întâmpinară cu bucurie pe musafiri.

Păi, desigur. Erau gata să spună tot ce știau despre partizani, dar, după obiceiul oamenilor de la munte, întâi trebuia să-ți ospătezi musafirul și pe urmă să stai de vorbă cu el despre ce-l aduce.

La început, necunoscutul fu prudent, dar moșnegii păreau atât de ospitalieri și de ocupați de oalele de pe foc, încât se liniștii.

Lusta se oferii să meargă să-i invite și pe ceilalți.

Spune-le că i cheama Ivan, — zise necunoscutul.

Cei trei ședeau cumva lângă foc. Batrânii au ospatat cu cașă, cu ceai, cu mămăligă. Stăteau la taciale cu toții, fără grabă, despre lecturi obșnuite, despre vreme, despre drama grea, despre re-coltă.

Lusta se ridică pe nesimțite și trecu în spatele lui „Ivan”. Bătrânii, continuând să și servească scumpului musafir, ocupara aceleași poziții în spatele celorlalți doi „Ivan”. Moșnegii țineau în mână niște bily ciobanești, no luroase.

Lusta lovi pe masafirul lui în cap cu toată puterea. Același lucru îl faci și unul din moșnegi. Doi masafiri căzura lângă foc fără să scoată nici un șipăt.

Cu ceilalți moșnegi se înmăina însă o încercare ră. Fie că își greșise lovitură, fie că al treilea „Ivan” avea scafandă prea tare, fapt era că al treilea „Ivan” îl doboră se pe moșnegii la pământ și-l apucase de gât. Numai lovitură lui Lusta îl sălăsi-lase mai moale.

Lusta acuse la noi, la Planceskaia, pe acești trei masafiri cu minile legate la spate. Toată noaptea ne-am ocupat de ei, i-am percheziționat, am dezvoltat pelicalele din aparatele lor fotografice, i-am interogat.

Era o niște nemici diversioniști care facuseră o școală specială și — informatorii noștri n au greșit — fusăseră într-adevăr trimiși pe pământ Afipsului ca să caute în teren de aterizare pentru o unitate aeropurtată.

Masafirii erau niște persoane prea marcante pentru noi partizani și i-am trimis imediat peste linia frontului la serviciul de informație al diviziei celei mai apropiate. Mai rămânea de organizat o pașune și o gardă mixtă formată din oameni de la diferite detașamente de partizani.

Partizanii n-aveau dreptul să renunțe la platoul de pe creștetul Afipsului...

Pe zi ce trecea, lupta între partizani și nemici se făcea tot mai învârsnată. În această luptă, ocupații începura să recurgă la „metode” noi.

Intr-o zi am ieșit din tabără și am luat-o spre Planceskaia. Eram cinci. În fața mea mergea Paviik.

Era o zi cu soare. Pădarea își îmbrăcase haina purpurie de sărbătoare în care se amestecau reflexul scorușia al ciorchinelor

de sorb, galbenul arșarilor și violetul plopilor de munte. Ce toamnă frumoasă fusese în anul acela la munte !

Cărarea șerpua de-a lungul Afipsului. Apele limpezi și străvezii săreau peste pietre ducînd spre Kuban frunzele căzute, de culoarea aurului .

Am luat o pe cărarea îngustă a mistreților, am trecut Afipsul prin vad și am pătruns în huceag. Din adîncimea învăluită în ceața albăstrie a defileului, venea o adiere răcoroasă. Trebuia să ne grăbim ca să ajungem pe Planceskaia cit mai era lumină.

Pavlik care mergea în frunte, scoase un țîrîit ca de greier. Ce se întîmplase ? Am aflat îndată că pe cărare se găsea un sac nu prea mare.

Pavlik îl pipăi cu băgare de seamă.

— N-o fi făină ?

Mă aplecai și eu : prin pînză se simțeau niște grăuncioare.

— Poate că-i zahăr tos ?

Cu aceeași băgare de seamă, Pavlik dezlegă săculețul și strigă bucuros :

— Tătucule, îi sare ! Și ce bine venită !

Intr-adevăr sarea era bine venită. În ultimul timp noi, și în special vecinii noștri din regiunea muntoasă, duceam lipsă de sare.

Pavlik duse un pic de sare la gură. Îi dădui la timp peste mîină :

— Arunc-o jos !..

La Planceskaia, am predat sarea lui Litvinov, chimistul nostru.

Mult și-a mai bătut Mihail Denisovici capul cu această sare ! Dădea numai din umeri și zicea :

— Nu înțeleg, pare să fie sare obișnuită...

Cu toate că la Planceskaia erau mulți amatori de sare, am dat totuși ordine stricte în privința săculețului.

Toți vecinii se rugau de noi :

— Dă-ne, Tătucule, măcar un vîrf de cuțit ! Ni s-a urît de cînd mîncăm cartofii și cașă fără sare.

— Nu, deocamdată nu dau nimănui un gram, — le spuneam eu.

Am isprăvit treburile pe care le aveam la Planceskaia și a doua zi am pornit cu Pavlik acasă, la tabără

La picioarele noastre, Afipsul șopotea ca totdeauna și căra la vale frunziș aurii

N-am vrut să trecem riul prin vad și am avut o pe o potecă de capră, ocolind vadul. Apoi am cotit brusc la stînga și am început să urcăm muntele, agățîndu-ne de copacii doborîți de furtună.

O stîncă cu pereții verticali alîrna deasupra rîului. Sub stîncă, se vedea în întineric o bulboană adîncă. La poalele muntelui erau grămezi de pietre.

Săream ca niște capre de pe o piatră pe alta, eu înainte, Pavlik cu cîțiva pași în urma mea.

Se întrecă dînspre riu începu să vină o boare răcoroasă. Vîntul sufla dînspre mare, prevestind ploaie pentru a doua zi.

Deodată în fața noastră se auzi o împușcătură urmată de o rafală de pistol automat.

M-am lipit de pietre, mi-am pregătit automatul, am ridicat capu cu îngare de seamă: cel ce trăsese cu pistolul automat era Pavlik. Trăsese în niște tufişuri de pe stîncă.

În tufişuri foşni ceva şi, în aceeaşi clipă o carabină se rostogoli, lovindu se de pietre şi căzu în riu. În urma carabinei, alunecă cu capul în jos şi braţele atîrnînd neputincioase, trupul unui om.

Trupul căzu lîngă mine. Încecai să-l opresc, dar cadavrul alunecă şi dispăru în bulboană. Pe pietre nu rămase decît o pată întunecată ce sînge. Pavlik veni în fugă la mine. Era foarte agitat şi vorbea repede:

— Tatucule, mare noroc ai avut! Pe dumneata te fiotea. Numai o fracţiune de secundă dacă întîrziem, ai fi plutit acum pe riu la vale. Dar mai este ceva acolo. Nu te mişca.

Pavlik se căţăra pe stîncă. Era nevoit să se aplece cît putea mai mult, aşezîndu-se pe după tufişuri. Băiatul era sprinten şi puternic. Urcă mereu, pînă cînd dispăru după o stîncă mare din vîrf.

Nu puteam să-l las singur faţă în faţă cu primejdia şi am început să urc şi eu.

Stîncă era foarte abruptă. Zgîrîndu-mi pînă la sînge mîinile de pietrele ascuţite, am ajuns cu greu pînă sus.

În aceeaşi clipă, lîngă o rîpă adîncă, am auzit din tufiş un zgomot înăbuşit de luptă. Un duşman izbutise să-l apuce pe Pavlik de gît. Adunîndu-şi toate puterile, Pavlik îl dădu cu capul de o piatră.

Duşmanul îşi pierdu cunoştinţa. L-am stropit pe faţă cu apă din bidon. Pleoapele au început să-i tremure, ochii s-au deschis încet. Nu înţelegea nimic. Apoi s-a uitat atent la mine şi a rostit cu răutate:

— Tătucul ?..

Pavlik îi suci mîinile la spate, i le legă şi l-am luat cu noi repede, la Planceskaia. Era prea tîrziu acum ca să ne mai întoarcem în tabără.

Tîrîndu se la picioarele noastre şi implorîndu ne să i lăsăm viaţa, trădătorul prins de noi mărturisi că fusese recrutat la

Krasnodar și trimis în munți cu ordinul de a-l preda pe Tătuc viu sau mort. Fără Tătuc, n-avea de ce se întoarce acolo.

Și nici nu s-a mai întors. L-am pus lângă groapa unui stejar smals din pământ de furtună și l-am îngropat.

Tot atunci s-a lămurit și misterul cu sarea aceea blestemată.

La Planceskaia, șeful bucătar ne-a oferit o cină bună în cinstea lui. Pavlik care salvase viața comandantului.

În așteptarea mesei, eu și cu Pavlik stam sub paltin și ne întindeam picioarele obosite. Deodată văzui drept în fața noastră pe un păstor care aducea cireada.

— Ia un pic de sare, — i-am spus eu lui Pavlik, — și dă-i o juncanului de acolo cu pete galbene care merge la margine lângă vaca aceea cu coarnele ripte. Da' sa i-o dai în așa fel ca sa nu te vada păstorul. Spune-i numai alita că Tătucului nu-i place cum arată juncanul. Are ochii cam somnoroși și ar trebui sa se îngrijească de el.

Păstorul începu să ridă de Pavlik.

— Ei, ochi somnoroși?... Pai, juncanul ăsta, când s-a isprăvit războiul avem să-l ducem la expoziție!

A doua zi dimineață, păstorul veni la noi. Era foarte tulburat:

— A murit juncanul, Tătucule. A căzut la pământ, au început să-i curgă bilele și gata. Nu pricep ce-a fi fost cu el, că era atât de sănătos!...

Chiar în aceeași clipă am trimis ștafete pe la toate detașamentele, comunicându-le să se ferească de sarea pe care ar gas-o, care i otrăvită și cerându-le să rețină pe toți suspectii!

CAPITOLUL XIV

Nu ne mai veniseră de mult agenți de legătură din Krasnodar. Pe zi ce trecea lui Evgheni i se întuneceau ochii. Nu mai vorbea acum de fetița lui, ceea ce însemna tocmai că se gîndea mereu la dînsa.

Eriomenko era și el trist. Blind și binevoitor cu toată lumea, nu plictisea nici el pe nimeni cu suferințele lui sufletești. Nu vorbea despre fecoru-său dar nici nu se despărțea de fotografia lui...

Kiricenko, ursuzul nostru Kiricenko, se raga să fie trimis în recunoaștere în stanițe:

— Să mă bucur cel puțin uitindu-mă la copiii altora...

Seara, Musiacenko cînta din ce în ce mai des cîntece de dor: „Tinerețea nu se mai întoarce, nu se mai întoarce niciodată...”

Mulți erau cei care sufereau. Din zece partizan, nouă erau nelăușțiți, și se întrebau mereu: ce s-o fi întâmplat cu familia lor în Krasnodar...

Această stare de spirit nu ne putea ajuta deloc în lupta noastră. M-am sfătuit cu comisarii și cu Safranov care își lăsase și el copiii în Krasnodar și am luat hotărîrea să trimitem acolo niște agenți de legătură.

Dar fără permis nu era chip să mergă cineva la Krasnodar. Permise trebuiau să poarte ștampila și semnatura atamanului stăniței. Atamanul locuia la Mianțerovskie, un satun îndepărtat...

Multa vreme ne-am gîndit cum să facem ca să obținem aceste permise, dar nu puteam născoci nimic.

Trecînd într-o zi s-o văda pe mîică-sa, Glenea cunoscuse cu acest prilej la „spitalul“ ei pe un flăcău, partizan dintr-un detșament vecin, care fusese grav rănit. Elena Ivanovna îi salvase viața și ei îi purta acum o mare recunoștință.

Băieții intrasera în vorbă. Flăcăul era ce lăbe totuși. În cîntatul Mianțerovskie. Mai avea acolo pe bunică-sa, bătrînul i era Suprun, și na știa cum să-i trîntă vești despre el bătrînului.

Glenea veni la mine cu ochii strălucitori de fucurie.

Tu la, să știți că lăbe rost de permise. Permise adevărate cu ștampila și semnatura atamanului!

Și Glenea îmi spuse ce avea de gînd să facă.

A doua zi, sora scîră, Glenea se duse la moș Suprun. Bătrînul fierar îl înfănuia cu asprime.

— De ce ai venit noaptea, cazace? La spuns! Cine te-a trimis?

Glenea i transmise urîrile de sănătate din partea lui nepotului și îi istorisi că bătrînul trăgește, că a încercat să mergă și că peste vreo zece zile avea să vină să-l vada.

Bătrînul se schimbă deodată. De bucurie, nu mai știa ce să-i mai dea lui Glenea. Suprun era un om închis și tăcut, dar de data aceasta își coplesii oaspeții cu tot felul de întrebări. Voia să afle toate deolaltă: și de ce nemîni mînțon că ar fi luat Moscova, și dacă multă vreme vor mai face napîrcile pe stapîn în Kuban, și care era forța partizanilor, și dacă puteau ține piept dușmanului?

Statutură de vorbă toată noaptea pînă ce au cîntat cocoșii a doua oară.

Dis de-dim neață, cînd începu să iasă fum din cosuri, moș Suprun o luă încet prin cătun. Intra din casă în casă, pe la vecinii lui tovarăși, cazaci cu barba tot atît de albă ca și a lui, vorbea cu fiecare domol, fără să se grăbească și trecea mai departe. Bătrîni îl ascultau cu atenție: fierarul era cazacul cel

mai respectat din cătun și, cînd spunea ceva, toți știau că nu erau vorbe aruncate în vînt.

După prînz, o mulțime de bătrîni s-au dus la cancelaria atamanului. Cel dintîi intră la ataman fierarul.

— Acum o lună ne-ai spus, atamane, că nemții au poruncit să ducem alimente în piață la Krasnodar. Atunci nu ne-am dăruit ce era cu ordinul acela și ne-am temut să ne ducem, dar acum ne-am sfătuit între noi și ne-am hotărît să mergem la oraș să mai vindem cîte ceva. Așa că fui bun și ne da niște permise și scrie ne și adevărînțe cum că sîntem de aici din cătun, ca să fie toate în regulă...

Atamanul se bucură și se gîndi că dacă moș Suprun în persoană, acest batrîn mîsturos și îndărătnic, s-a hotărît să plece la Krasnodar, tot cătunul îl va urma.

Și atamanul le-a dat permisele.

A doua zi, batrînii plecară la Krasnodar cu hîrtii în regulă... Dar la a doua răscruce a drumului, ei își întoarseră can spre casa brigadierului talerei de cîmp a colhozului. Casa lui era pusă printre niște pomi fructiferi deși, așa încît nici nu se zărea.

Acolo îi aștepta pe bătrîni fierarul căruia îi dădura permisele și adevărînțele atamanului.

— Ia-le, Suprun. Dar la ce naiba ți-or fi trebuînd ție hîrtoagele astea blestemate ?

— Uite, să vă spun despre ce-i vorba. Mă cunoașteți de mult și mă puteți crede pe cuvînt. E nevoie de aceste hîrtoage pentru o faptă bună, pentru o faptă sfîntă. Dar pentru ce anume faptă, asta decamdată nu vă pot spune. Și nu pentru că n-aș avea încredere în voi, dar pentru că eu știu o zicală din bătrîni : „Vorba-i de argint, dar tăcerea-i de aur“. Voi un singur lucru să știți : să nu suflați nimănui nici un cuvînt. Rămîneți aici două trei zile și apoi duceți-vă pe la casele voastre și spuneți că ați fost în oraș, ați vîndut în piață ce ați avut de vîndut și — gata. Iar bucatele... bucatele le-om dărui partizanilor noștri. Ei, voi ce ziceți ? Îi bine așa ?...

A doua zi, Ghenea mi-a adus zece permise și am trimis cal la Mianșerovskie ca să aducă darurile adunate de moș Suprun.

+

În fața staniței Derbentka, se întîndea un șir de dealuri nu prea înalte unde, în poteniile curățate de lăstari, erau lanuri de porumb semănat în rînduri drepte. Dincolo de aceste porumbiști, se țineau una după alta vii cu tufe dese, iar după vii

erau rămășițele turelor de lemn ale exploatărilor de petrol de la Kaluga.

Exploatările nu lucrau, însă agenții de legătură ai lui Evgheni raportară că un rezervor imens și niște depozite camuflate cu verdeată, erau pline de petrol. Evgheni elaboră planul unei diversiuni. Era imposibil să pătrunzi pînă acolo prin luptă. Nemții își împinseseră posturile înaintate pînă departe către dealuri, iar depozitele de petrol erau împrejmuite cu sîrmă ghimpată și în cazurile de primprejur, erau instalate mitraliere grele și artilerie ușoară de cîmp.

Lucrul cel mai simplu ar fi fost să comunicăm aviației noastre coordonatele depozitelor și ale rezervorului. Dar cum pe vremea aceea, în sectorul frontului cel mai apropiat de noi, se desfășurau lupte crîncene, ar fi fost cu neputință să treacă cineva dincolo de linia frontului.

Evgheni văzu deci că trebuia să lucrăm singuri. Într-o seară, în ora de repaus, cînd ai noștri stăteau și ascultau radio, el chemă pe Maria Ianukevici și se așezară amîndoi sub paltinul nostru. O cloă mai firziu, Maria sări în sus ca friptă.

Îi observam din depărtare. Totul se întîmpla ca de obicei. Potrivit firii ei voluntare, Maria întii respinsese propunerea și de aceea și sărise în sus. Apoi, firea hotărîtă a lui Evgheni înrepu s-o convingă și ea se așeză la loc; Evgheni îi puse mîna pe umăr, îi zîmbi blînd și vorbi cu dînsa mult și calm. În sfîrșit, urma faza a treia. Maria primise propunerea și acumă gesticula, vorbea repede, rîdea, nu mai putea sta locului și ardea de dorința de a se arunca în luptă.

După un timp s-au apropiat amîndoi de mine și Evgheni îmi spuse:

— Tovarășe comandant, permiteți-i Mariei Ianukevici să plece la Derbentka pentru executarea misiunii.

Maria vorbea din copilărie nemțește tot așa de bine ca și ru-sește: învățase la Riga la o școală germană. Pe lîngă asta, își gasise la Derbentka niște „rude”. De curînd facuse cunoștință cu Anna Vasilievna, soția unui partizan din detașamentul „Igl” care lucrase la exploatarea petrolifera de acolo. Anna Vasilievna avea o fată vitregă care în ultimii ani stătuse aproape mereu numai la Krasnodar și venea foarte rar la Derbentka să l vadă pe tatăl ei, dar și atunci doar pentru scurtă vreme; Mura, cum îi spuneam noi Mariei, semăna destul de bine cu aceasta fata și la față și la voce și la corp; chiar și acum fusese de multe ori luată la Derbentka drept fiica vitregă a Annei Vasilievna.

Mura se angajă ca interpretă la un grup de femei care lucrau la curățitul depozitelor de petrol și cîștigă foarte curînd încrederea nemților. Era punctuală și conștiincioasă, îi zîmbea dulce domnului locotenent și aducea aproape în fiecare dimineață

la exploatare coșuri cu struguri gustoși cu care îi trata pe ostașii nemți.

Mura urmă așa câteva zile de-a rândul, pînă cînd a aflat că nemții aveau de gînd să scoată în cămin petrolul din depozite.

Prin agenții de legătură, ea îi dadu de știre lui Lyghem, că era momentul să înceapă în acțiune.

Lif'nov și Velughin începuseră să prepare în grabă mine cu acid. O noapte întregă au stat împreună, au discutat, au calculat, au lucrat. A doua zi, Pavlik aduse niște lădițe în locuința Annei Vasilevna. Mura spuse locotenentului neamț că chiar a doua zi urma să se facă o cură cu acid valoros: marea ei vitregă avea să-i învețe pe soldați să prepare un mîst gustos. Dealtfel, și struguri îi spusese că erau înecăci de coști.

A doua zi sînt seara. Locotenentul a trimis la via un grup de soldați romîni, cu coșuri mari. Grupul e a însoțit de pistolari renanți, în frunte cu un corporal gras.

Dacă ce s-au predat nemților niște, culegători, au început să-și umple cu grijă atît sticlele cît și coșurile. Ei se facuse poftă și nemților. Și-au pus armele în pirameta, și, lăsînd acolo două sentinele, au început și ei să se gîluțasească cu struguri.

Doi partizani s-au apropiat pe brînci de sentinele. S-au repezit. Lodată lăce și le-a înfipt cuțitule în coastă. Fara să scoala na stîglat s'atîmăkl au căzut la pîmînt.

În acest timp, un grup de ai noștri, sub comanda lui Lomakin, îi înconjură pe neobservate pe romîni și pe nemți. Se auzi țîrîitul de greier cirosent și de lodată, dintre butucii de via de vie, se îndreptară asupra soldaților dezarmați țerale puștilor.

„Halt! Hände hoch!“ (!)

Romînii s-au supus într-o clipă. Caporalul neamț a rămas încremenit, cu un corcîmure greu în mînă.

Lomakin îi duse pe romîni și pe nemți, în mînă. În vremea astă, Mura era la exploatare. Abia adusese de la Anna Vasilevna două coșuri mari cu struguri și, curioasă să știe ce se întîmplase, încerca să afle de la locotenent încă dispăruse a oamnei trimisă la cules strugurilor. Începuse să se întunece, iar e tot nu neau...

Locotenentul se îngrijoră și el de-a binelea și trimise la via un nou grup de pistolari. După ce plecară și aceștia, la exploatare nu mai rămăsese aproape nimic.

Mura se duse să ofere striguri sentinelilor din foișoare. Sentinelele o socoteau drept una de-a lor. Ce-i drept, și strugurii pe care îi adusese de data asta erau într-adevăr minunați. Mura era veselă și stăli la țelule și sentinelele.

Era prietenoasă mai ales cu santinelele care păzeau rezervorul și depozitele de petrol.

În timp ce nemții se delectau îndopîndu-se cu struguri, Maria scoase din fundul coșului niște lădițe și le vîri pe furiș în răsuflătorile depozitelor sulterane. Sub brusturu de lîngă rezervor, lăsă un pachet mare.

Se lăsa noaptea. Cînd cele dintîi stele se aprinseră pe cer, Mura și cu Anna Vasilievna plecară spre casă.

Nu trecu mult și fură silite s-o ia la fugă. În spatele lor izbucni o explozie și o imensă coloană de foc se înalță spre cer.

Trei zile de-a rîndul au ars exploatările de petrol, cărora Maria le dăduse foc și trei zile Derbentka fu iluminată de incendiu.

*
*
*

Agentii de legătură ne raportară într-o zi că nemții construiau cazemate de-a lungul crestei muntelui Pședa. Nimeni nu știa precis care era dispozitivul, numărul și puterea acestor cazemate.

Era absolută nevoie ca aceste cazemate să fie puse sub observație și însemnate pe hartă pentru ca după aceea să se tragă concluziile corespunzătoare.

Cum pe vremea aceea aproape tot efectivul detașamentului nostru era ocupat în operații, au plecat în recunoașterea acestora vreo douăzeci de oameni din detașamentul vecin, Pavlovski, conduși de Evgheni. Dar unde era Evgheni era și Ghenea. Printre partizanii detașamentului Pavlovski, se afla un flăcău, Valeri, de aceeași vîrstă cu Ghenea al meu și bun prieten cu el.

Am discutat multă vreme itinerariul.

Prima variantă era un drum ocolit, îndepărtat, pe unde nu erau nemți și care trecea prin povîrnișurile munților. Dar Ivan Tihonovici, partizan în detașamentul Pavlovski, care era și băștinaș de prin acele meleaguri și pățimas vîntor de mistreți, ne-a prevenit că acest drum cu urcușurile lui abrupte, aproape verticale, cu defileurile și prăpăstiile lui, era foarte greu. Și nici măcar nu era un drum bătut, ci numai o potecă de capre pe care și cel mai iscusit vîntor tot ar fi trecut cu greu.

A doua variantă era incomparabil mai ușoară, dar mai primejdioasă pentru că trebuia să te strecoari chiar pe sub nasul nemților.

Totuși, ne-am oprit la cea de-a doua variantă. Cercetașii au plecat. De data asta eram cu inima cam strînsă cînd l-am lăsat pe Ghenea să plece. O însărcinare ca asta nu se potrivea pentru tineri înflăcărați.

A trecut o zi, au trecut două și n-am primit nici o veste de la cercetași.. Îmi ascundeam neînștiștea și într-ajuns nu mă duceam la Planceskaia ca să nu se neînștiștească și Elena Ivanovna. Noaptea mă framîntau și alte gânduri. Trecuseră mai multe luni de cînd nu mai știam nimic nici despre Valentin..

A treia zi, Musiacenko începu să se tîină ca umbra de mine. În ochii lui citeam o durere; îi durea sufletul pentru mine. Dar noi ne stîmam unul pe altul și lui Musiacenko nu-i venea să mi spună vorbe goale de consolare, nepotrivite pentru un bărbat. Cercetașii s-au întors abia peste șase zile.

Ea cel dintîi am zărit siluetele zvelte ale fiilor mei și a treia, tot atît de zveltă, a lui Valeri. Deatfel de departe, nu puteai să-l deosebești pe Valeri de Ghenea, atît de izbutoare era asemănarea dintre ei.

Ca să-mi ascund emoția, i-am spus lui Musiacenko:

— Hai să mergem să ne uităm la troul, ca să nu se umezească și acesta.. — Musiacenko zîmbi prietenește și nu spuse nimic nici de data asta.

Era greu să-i recunoști pe Evgheni, pe Ghenea și pe Valeri, nerași cum erau, plini de zgîrieturi, cu hainele rapte, cu ochii injectați, infundați în orbite.

Seara, după ce s-au mai odihnit, Evgheni îmi povesti următoarele:

..Noaptea, grupul s-a apropiat de cătun și s-a culcat în tufișuri.

Era întineric beznă. Cerul era înnourat. Dar de cu seară, broaștele dăduseră un concert atît de strășnic, încît nu mai rămînea nici o îndoială că a doua zi avea să fie frumos. Asta înseamna că trebuia să ne grăbim, pentru că luna putea să împiedice operațiunea.

În față, se lîrau Ivan Tihonovici și Valeri, furișîndu-se de-a lungul gardurilor de nuiele, strecurîndu-se prin grădinile de zarzavat și ocolind gărzile nemțești.

Deodată, un cîine începu să latre și aproape de tot se auziră niște pași. Trecu o patrulă. Frițul de la margine era cît pe ce să-l calce pe Valeri. Apoi totul se cufundă iar în liniște.

Cercetașii s-au cîrît mai departe. Au nimerit într-o fîneșă cosită și s-au bucurat la gîndul că prin apropiere trebuia să fie și o claie cu fîn.

Cel dintîi a dat de claie Ivan Tihonovici care, imitînd țîrîitul greierului, l-a chemat pe Valeri.

Au deslăcut cîteva cartușe, au făcut o dîră de pulbere, au aprins-o și au sărit în tufișuri.

Claua se aprînsese. În cătun se dădu alarma. Nemții aduseră apă, prăjini, furci și alergau acum printre tufișuri, căutînd pe incendiatori. Dar degeaba! Aceștia, împreună cu detașamentul,

ajunseseră dincolo de catun. Atenția nemților era atrasă de clăia de fîn care ardea și detașamentul mergea liniștit. Spre dimineață, detașamentul s-a apropiat de muntele Pședa și s-a pitit în lăstăriș. Și acolo, în lăstărișul des, a avut loc o întâlnire neașteptată. Patrula noastră a dat de un grup de partizani care făceau parte dintr-un detașament vecin și veniseră acum ca să prindă în timpul nopții o „bimbă” pentru informații.

Amîndouă grupurile s-au înțeles să opereze împreună.

La amiază, Evgheni cu Ivan Tihonovici, mergînd pe brînci, au ieșit la poalele pădurii; pe acolo, pe undeva, trebuia să fie cazematele misterioase...

Broștele nu minț seră: era o zi călduroasă, însorită; în față, se întindea stepa. Cu binoclul, vedeam cătune cu case albe și cu plop. Puțin mai încolo se întindea un șir de moviște verzi. Dar de cazemate nici urmă!

Cercetașii se uită cu atenție de mai multe ori. Binoclul trecea din mînă în mînă.

— Ivan Tihonovici, tare mă tem c-am venit degeaba pînă aici! — zise Evgheni — Nu văd aici nimic, dar absolut nimic...

— Nu știu de ce, dar mie nu mi plac moviștele acelea... — răspunse celălalt. — Oare de ce-or fi așa de verzi, pare-ar fi rusalile?...

Evgheni cercetă din nou moviștele. Nimic suspect: alunș, iarbă înaltă, flori de cîmp. E drept că alunșul era cam des, dar de ce adică trebuia numai decît să fie rar?

— Nu, nu seamănă a tufe adevărate, Evgheni Petrovici. Nu, nu! Uită-te la tufa aceea de colo care se află la stînga! A îngălbenit înaintea de vreme.

Intr-adevar, tufa se uscaseră. Oare dovedea acest fapt ceva?

— Cine știe de ce s-a îngălbenit, Ivan Tihonovici!..

— Și ea tot așa zice: cine știe de ce se îngălbenește tufele? Să presupunem, de pildă, că a fost prost răsădită și s-a îngălbenit.

O oră întreagă, cercetașii nu-și luară ochii de la moviște. Dar acestea erau pustii: nici un fum, nici un om.

— Evgheni Petrovici, eu totuși aș vrea să pipăi cu mîinile mele tufa aceea îngălbenită.

Evgheni nu-l contrazise și amîndoi luară hotărîrea să cerceteze la noapte moviștele.

Planul de operațiune era simplu.

Moviștele erau dispuse în forma unei potcoave îndreptată cu capetele spre munți. Evgheni luă cu dînsul pe Valeri și un grup de băieți din detașamentul Pavlovski, toți elevi din clasa a zecea, ca și Valeri. Aveau de gînd să se furișeze pe brînci înăuntrul potcoavei și să arunce o grenadă. Dacă moviștele vor prinde viață, ei vor aștepta puțin și vor vedea dacă aceste cazemate

sînt destul de puternice. Dacă nu erau prea puternice, vor încerca să le distrugă cu propriile lor forțe. Dacă chestiunea se arată mai serioasă, se vor retrage fără să se mai încaiere și vor comença totul la locul căvenit.

Ivan Tihonovici cu grupul lui trebuia să acopere retragerea. Detașamentul vecinilor noștri avea să înconjoare, pentru orice eventualitate, movilele. La nevoie, avea să atace din spate.

Toate acestea trebuiau să fie îndeplinite înainte de răsăritul lunii.

Seara, cei dinții au plecat vecinii noștri ca să înconjoare movilele. Cam peste vreo patruzeci de minute porni și Evgheni. Noaptea era întinecoasă, totuși contururile movilelor se mai vedeau. Evgheni cu baletii lui pătrunsese înăuntrul potcoavei. Era liniște și nu bălea vîntu. Evgheni se gîndea că Ivan Tihonovici s-a fâselat: movilele erau pastii.

Și deodată, cînd era lîngă el, răsuna tare un strigăt speriat: „Halt!”

Trosni o împușcătură. Apoi încă una și încă una. La dreapta începu să pîrîie o mitralieră. Din stînga îi răspunseră încă două. După aceea, o rachetă zbură spre cer și se făcu lumină ca ziua.

Evgheni cu baletii săi au lasat la pămînt unde, spre norocul lor, iarba era încă necesită.

Mitralierele continuau să tragă, iar pe cer se aprindeau rachetele una după alta.

Nu numai că nu te puteai gîndi să ataci cazematele, dar erau bucuros să scape de acolo... Inșă nici să pleci nu era ușor. Gînturile nu te lasau nici măcar să ridici capul. Mai ales trăgeau cu furie mitralierele care se aflau în cazematele de la capetele potcoavei, împiedînd ieșirea din capete.

Profitînd de scurtele clipe de adînc întuneric dintre exploziile rachetelor, Valeri se apropie tîrîndu-se de mitraliera din dreapta și aruncă o grenadă.

Mitraliea tăcu. Aproape în același timp izbucni și la stînga o explozie. Ivan Tihonovici încerca acolo să-și facă drum lui Evgheni.

Drept răspuns la explozii, prînseră glas imediat noi panete de foc ale nemților. Acum răpăiau cam vreo zece mitraliere și începura să bată și tunurile de patruzeci și șapte de milimetri.

Evgheni cu baletii lui nimeriseră într-un cerc de foc. În curînd avea să răsără luna și nemții aveau să-i nimicească. Noroc că vecinii, care ocoliseră potcoava, nu interveniseră în luptă, așa că puteau măcar ei să plece neobservați.

Mitralierele trăgeau cu furie. Lîngă Evgheni, Sidorenko, un băiețan vesel cu ochi albaştri, scoase un țipăt și amuți...

Rachetele se aprindeau mereu pe cer și mîndau cu o lumină orbătoare aceste movile blestemate.

Nu mai aveau mult de trăit. Ghenea se tîrî pînă la Evgheni, pipăi, îi găsî mină, i-o strînse tare și ramase întins lîngă frațele său.

Și deodată — cum și de ce, nîc' pînă azi nu și-au putut da seama — tirul începu să se potolească. Mai zbura o rachetă pe cer, se mai auzi o mitralieră și gata.

Nu mai puteau înfrîna nici o clipă. Chiar dacă această mișcă era o cașcană, trebuiau să încerce să scape din încercuare.

Evgheni și cu grupul de băieți începură să se tîrască îndărăt. Ce greu era să tîrască cadavrul lui Sidorenko! Dar era lege în detașament să nu lași dușmanului nici macar cadavrul unui tovarăș.

Evgheni se aștepta în fiecare clipă la o surpriză, dar eaze matele tăceau.

În sfîrșit, cele două capete ale potcoavei blestamate rămăseră în urma.

Trebuia plecat cît mai repede. Nici vorbă nu putea fi să se întoarcă pe drumul vechi. Nu le rămînea decît drumul prin munți.

Cercetașii săpără cu cuțitele finlandeze o groapă și-l înmormintară în tăcere pe Sidorenko.

Luna se ridica. Trebuiau să se grăbească. Detașamentul porni spre munți în șir indian.

Ivan Tihonovici era posomorît și tăcea. Știa bine ce greu avea să le vină băieților drumul înapoi pe potecile de capre...

Evgheni renunța să ne mai descrie întoarcerea. Ne-a spus numai că erau atît de obosiți, că li se parea că nu există o fericire mai mare decît să te culci pe spate și să stai așa fără mișcare, întinzîndu-ți picioarele grele ca plumbul și desfăcîndu-ți larg înlături brațele tradite...

Urcau întruna tot mai sus în munți. Pentru mulți, acest drum era peste puterile lor. De la un timp, fura nevoiți să se lase mai jos pe o pantă mai lină și să se culce acolo pe un platou, în mijlocul unei poiene. În jur se înălțau niște pini bătrîni cu ramurile răsfirate. Jos susura duios un pîrâu...

Oamenii dormeau duși, parcă erau morți. Valeri ședea într-un pin înalt și bătrîn. În fața lui se întindea ca în palmă, pînă departe în zare, pămîntul lui natal, Kubanul. Stanițele se zăreau departe, ca niște pete albe prin grădini. Deasupra lor, ca niște sulite căzăcești ascuțite, se înălțau spre cerul fierbînte plopilor piramidali. Și toate acestea tremurau ca într-un miraj.

Tot drumul Valeri se ținuse bine. Dar acum oboseala îl doborîse. Ar fi vrut să doarmă măcar o clipă... Dar nu era voie să dormi. Jos lîngă rîu puteau să fie soldați nemți și Evgheni Petrovici în ordonase cu strășnicie să fie numai ochi și urechi.

Era foarte cald. Gâtul i se uscaseră. Ochii îi dureau de nesomn și de soarele acesta nepotolit. Îl dureau tot trupul, dar mai ales îi dureau picioarele și nici gând să le poată întinde pe pînul acela blestemat...

Valeri se așeză cît mai comod, cuprinse în brațe un ciot noduros, se sprijini de tulpina și... așpi.

Deodată o găță începu să cîrască și să dea din aripi deasupra capului lui Zbura și se așeza și mai sus și începu din nou să cîrască nelăstă.

Valeri își încordă atenția...

Totuși, împrejurul lui era liniște. Rîl șoptea.

Dar găța măsîmărată începu din nou să cîrască...

Valeri văzu cum de partea cealaltă a poienii o tufă de măcieș începe să se miște... O ramură se dadu într-o parte și pe iarba deasă apărură un neamț balan...

Valeri ridică prudent carabina, sprijini țeava de ciot și luă la ochi pe dușman, dar chiar în aceeași clipă lasă carabina jos: nu era voie să tragă. Trebuia să aștepte...

Neamțul ieși dintre tufe pînă la brîu și se uită în poiană. De os, el nu putea să-l observe pe partizani.

Se uită o clipă-două și făcu un semn.

Cînei friți ieșiră în poiană tirindu-se pe brînci.

Mai mult nu se putea întîrzia. Valeri se dadu jos din pînă și, furișîndu-se prin iarba, se lîrî pînă la ai lui.

— Evgheni Petrovici, în poiană sînt niște nemți...

— Trezește-te încet pe toți ai noștri. Și desfășurați-vă în trăgători...

Partizanii erau întinși în iarba. La dreapta, ceva mai departe de ei, după tulpina unui pin batrin, se culcase Evgheni. Evgheni își pregătise grenadele, introduse în ele focoase și scose cartușele din cartușiera de rezervă.

Nemții ieșiră din tufiș tirindu-se unul după altul. Erau acum aproape o sută. Aplecați în iarba, mergeau încet, desfășurați în trăgători într-un lung semicerc, cu gîndul să înconjoare platoul pe care ședeau întinși partizanii.

Ai noștri așteptau. Nemții veneau tot mai aproape. Nervii tuturor erau încordați la limită. Unii se uitau nerăbdători la Evgheni ca și cum l-ar fi întrebat: ei, cînd începem?

Evgheni ridică automatul, care era semnul convențional, și o salvă tulbură liniștea.

Nemții se dadură înapoi. În iarba și în tufele de măcieș, țipau cumplit ranții.

După ce primară întariri, nemții dadură un nou atac și iar fură respinși.

De data aceasta, amuțiră aproape o oră. Amuțise și platoul.

În tufişuri era mişcare. Infirmiterii fascişti se ţirau ca şopîrlele, ridicându-şi rânîi. N-aveau decît să-i ridice.

Pe platou nu era nici o mişcare.

Trecu încă o oră, chinuitoare şi lungă cît o zi. Păsările se liniştră. Totul era liniştit. Nu mai cînta acumă nici gălă.

Nemţii apărura însă iar în poiană. Acum nu mai mergeau pe brînci. Credeau că partizanii nu mai erau acolo şi că pegaseră în munţi.

O salvă atinse ca un bici rîndurile nemţilor şi fascişti cuprînşi de panică fugiră înapoi în tufişuri. Şi iarăşi începură să urle rânîii.

Deodată din dreapta, două mitraliere începură să tragă în acelaşi timp, cu rafale lungi asupra platoului, retezînd cu gloanţele spaeele puîorase ale ierburilor. Primul nostru rînit căruia un glonte îi zdrobise umărul începu să geama. Gloanţele şuterau drept deasupra capetelor noastre. Ajuncea ca mitraliorul neamî să coboare numii cu clişiva nului în ţeava mitralierei ca să secere lanţul de trăgători al partizanilor.

— Valeri, ia trei oameni şi repeziţi-vă spre mitraliere, — ordonă Evgheni.

Valeri o lua tîrîş într-o parte. După dînsul începură să se ţirască unul în urma celuilalt, doi colegi ai lui de clasă; al treilea era Ghenca. Numai decît se băgară în nişte tufe scunde de măcieş. Ghimpii li se înfigeau în carne, le rupeau hainele şi-i împiedicau să înainteze. După tufe de măcieş, dădură de nişte pietre ascuţite, apoi de nişte tufe încălente şi, în cele din urmă, de o iarbă deasă. Pe platou, mitralierele trăgeau întruna. Baleşii se grăbeau din răsputeri.

Cînd fură la vreo treizeci de paşi de mitralierele inamice, tîspatru săriră deodată în picioare şi aruncară grenadele. Patru explozii se contopiră într-una singură. Mitralierele amuţiră.

Baleşii se tiriră repede în lărat. Un grup de pistolari nemţi alerga deja ca să le taie drumul. Dar în clipa aceea, platoul prînse viaţă din nou. Evgheni acoperea retragerea neînfrizaţilor noştri cu un foc masiv...

Se lăsa seara. Trunchiurile pinilor se estompaau în lumina amurgului. Era linişte. Dar nemţii erau acolo, alături. Ei se culcasera la pămînt, formînd o largă potcoavă în jurul poienii, împingînd pe partizani spre peretele abrupt al muntelui.

— Numai cineva care cunoaşte bine munţii Caucazului a putut să le sugereze planul ăsta, — în şopti Ivan Tihonovici lui Evgheni.

Partizanii erau obosiţi în urma drumului greu. Nu mai aveau putere să se caţere pe potecile de capre care duceau peste îngrămădirea asta sălbatică de stînci şi de defileuri. Nemţii tăia-

seră partizanilor singurul drum mai ușor pe panta masivului muntos și le baraseră și calea spre râu.

Cercetașii se aflau încercați și nu puteau să găsească nici o ieșire...

Era acum a patra zi de când stăteau culcați la pământ, fără apă.

Tot așa se vedeau în zare satele îndepărtate. Rîul șoptea la poalele muntelui. Din cauza acestui murmur dondă, gîndurile li se tulburau și setea li ardea și mai tare. Li se părea că nu mai citeva picături de apă ar fi fost destul pentru ca trupul să-și capete larași vîaga și să poată ieși odată din această cumpănată capcană.

Dar apă nu era. De trei ori încercaseră bravi noștri să coboare la râu, dar nici nu ieșeau bine din tufiș, că mitralierele începeau să pîrîie. Și, ca un blestem, nopțile erau luminoase, cu lună plină.

Oamenii stăteau întinși, fără mișcare, sub pini și ascultau cum susura jos rîul...

Dimineața, Evgheni găsi în scorbura unei zăde bătrîne, niște apă stătută și murdară. Își udă batista și dădu cîteva picături rănților. Apa mirosea a mucegai, dar raniții sorbeau fiecare picătură.

Oamenii erau întinși fără mișcare și priveau cum se tirau pe cerul albastru nori albi și ușori. Măcar de-ar fi plouat cît de puțin... Dar nu ploua.

Giturile li se uscaseră. Chiar și un cuvînt spus în șoaptă le provoca o durere ascuțită. Mintea li se întuneca. Unii începură să delireze. Iar rîul curgea șopotind mereu...

— Evgheni Petrovici, eu unul plec după apă. Decît să mă chinulesc așa, mai bine mor de un glonte...

Ivan Tihonovici își agăță de centură cîteva bidoane...

— Am să l iau pe Nikolai cu mine. Timp de zece ani am vînat împreună mistreți. Poate ca...

Ivan Tihonovici își făcuse o socoteală simplă; după amiază, după ce au mîncat, era puțin probabil ca nemții, moleșiți de mîncare și de soare, să păzească cu prea multă atenție calca spre râu.

De la marginea pădurii, Evgheni vedea cum vînătorii se tirau spre apă. Ajunseseră acum la jumătatea drumului și nu mai rămîneau decît vreo sută de metri pînă la tufele de pe mal.

Oamenii din poiană stăteau neclintîți. Așteptau înfrigurați.

— Ei, cum merge, Evgheni Petrovici?

— Se tirăsc, se tirăsc mereu...

Dar iată că Nikolai s-a oprit; parcă s-a întîmplat ceva... Ivan Tihonovici se întoarce.. o clipă, două, stă întins lîngă Ni-

Nikolai.. Apoi se întinde singur. Nikolai a rămas. Poate l-au lăsat puerile, sau poate că au acuma alt plan..

— Ei, cum merg ai noștri?

— O să avem în curînd apă.

— De-am avea-o mai repede!..

Ivan Tihonovici dispăru în tufele de lângă rîu. Acum lua apă.

Dar răsuna o rafală de pistol automat. Trei nemți sară din țara de deasă și alergară spre tufele în care intrase Ivan Tihonovici.

Evgheni ridică arma și neamțul din față căzu. Dar în aceeași clipă pe platou mîrlărele începură să traga.

Evgheni se lăsa la pămînt. Gloanțele șuierau și nu te lăsa să ridici capul. În scurtul interval dintre două rafale, se auzi lîngă rîu, un zgomot înăbușit de gîsări și strigăte.

Cînd mîrlărele trecură în sfîrșit și Evgheni putu să ridice capul, el văzu că viaătorii noștri erau acum departe. Nikolai abia își mai mișca picioarele. Neamțul îl învingea, cu puțul pusti. Căzu. Apoi se ridică din nou și, șoapătînd, se țiri pe cîmpie în urma lui Ivan Tihonovici. Adio, camarazi de luptă..

Evgheni se întorse la a lui. Nimeni nu-l întreba nimic. Îi căsăra tot ce se întîplise în ochi.

Însera. Pe rîu se lăsa ceață.

-- Am să plec, Evgheni Petrovici. Am să-l iau cu mine pe Ghenea și am să plec.

Cel care vorbise așa era Valeri. Se ținuse cel mai bine, numai că ochii i se înfundaseră și-i crapasera buzele de sete și sîngele se închegase pe ele.

Valeri și Ghenea dăduseră numai de un singur ceas, de la apusul soarelui pînă la răsăritul lui.

La aceasta ora, nemții erau deosebit de vigilenți. Dar ce puteau să mai facă partizanii? Dacă băieții nu vor face rost de apă, trebuiau să plece în munți. Poate căreva tot va reuși să ajungă în țară. Mai bine moartea în munți decît aici, în capcana asta de soareci..

Evgheni așteptă..

Deodată, în partea în care plecaseră Valeri cu Ghenea începură să vijîie minele.

Era sfîrșitul..

Oamenii care mai puteau fi scoși de aici, trebuiau scoși neapărat..

Ochi multora aveau o expresie de îndolență. Se mișcau ca niște automate. „Ce se întîmplă acuma dacă nemții pornesc la atac? se gîndea cu groază Evgheni. Să fie oare cu putință ca acești oameni chinuți să mai facă drumul greu prin munți?”

Tirul încetă. În pădure răsună țipătul unei păsări de noapte.

Oare să fie un semnal?

Nu era un semnal. La ajutor n-avea de unde se aștepta.
Și din nou se făcu liniște. Numai riul șopotea la poalele muntelui...

Din nou răsună o rafală de pistol automat. Apoi a doua, a treia. Și pe neașteptate rasunară împușcăturile seci ale carabinei de partizan.

Prin urmăre Ghenea și Valeri trăiau.

Împușcăturile se îndepărtau tot mai mult de poiană și se stinseră în munți.

Oamenii așteptau...

Întins la pământ, Evgheni stătea și asculta. Se gîndea: „Acolo mi-a pierit frățiorul“.

Luna plină se ridica deasupra muntelui; lumina ei moriță se așternu peste virfurile întunecoase ale copacilor.

Decdată o creangă uscată pîrîi. De după stîncă, o umbră apăru o clipă și îndată dispăru.

Nemți!

Evgheni scoase o grenadă.

— Du-te la ai noștri, — îi șopti el partizanului care era întins alături, — spune-le să se desfășoare în trăgători, dar, pînă n-arunc eu grenada, nici un zgomot.

Chiar în clipa aceea îl ajunse pînă la ureche, abia auzit, un țîrît de greier, un țîrît pe care îl cunoștea bine. La început crezu că era o halucinație, că delira. Acești douăzeci de oameni condamnați, trebuiau numai decît scoși de aici, trebuiau salvați...

Iar se auzi țîrîitul de greier, mai insistent de data aceasta, cerînd parcă răspuns.

Și Evgheni răspunse.

Tufele de lîngă stîncă se dădură înlătur. Inundat de lumina lunii, apăru Valeri.

— Iartă-ne, Evgheni Petrovici! Ne am rătăcit pe cînd trăgeam în nemți. Ține!

Și i întinse un bidon cu apă. În spatele lui stătea Ghenea. Amîndoi erau uzi din cap pînă în picioare; nu se putuseră opri și se scălduseră. Amîndoi aveau bidoane pline atîrnate de centură.

Evgheni dădu ficcărul partizan numai cîteva înghițituri, cu zgîrcenle. Totuși, oamenii reînviau văzînd cu ochii. Parcă nici n-ar fi existat acele zile cumplite, chinuitoare, fără apă, fără speranță...

Acum puteau din nou să plece în munți. Și luna n-avea decît să lucească, căci nu mai speria pe nimeni.

Evgheni nu era în stare să ne istorisească mai încheiat despre drumul lor prin munți. Nu-și amintea decît suișurile abrupte, aproape verticale, soarele arzător, apa mucegăită din

scorbura, moartea a doi tovarăși care alinceaseră într-o prăpastie și bucuria cînd și-a dat seama, în sîrșit, ca tabăra era aproape

Hu la masă, Evgheni Petrovici, hai la masă, draga! — în dădca ghiea Lvrosinia Mihailovna. Dar nu va separați. Nu i bine să mînceți așa dintr-o dată mult. În schimb mince.

— Vin îndată Lvrosinia Mihailovna. Trimiteți-mi la mai un om de legătură...

Evgheni trimise la comandament raportul privitor la dispozițiunile potestății cu cazematele nemțești.

A doua zi, după ce dormise și se odihnise, iar am început să facem planuri.

— Tata, — îmi zise el, — s-a făcut timpul să ne apucăm de calea ferată și să începem să aruncăm trenuri în aer. Am vorbit de asta odată la comandamentul rețelei noastre de partizani, dar s-au astat cam reci, spunîndu-mi că pînă acum n-a fost încă efectuată în tot Kubanul nici o diversiune de cale ferată. N-am insistat. Dar cînd muream de sete în munți și stăteam întins la pămînt, mă întrebam: voiperi aici fără să-mi îndrăbinesc visul?... Și am făcut acolo jurămîntul că dacă voi scăpa cu viață, primul tren fascist din Kuban va fi aruncat în aer de o mină automată, perfectă, de-a n aștră, de-a partizandor. Decumdată, fabricarea acestei mine nu ne reușește. Dar de cînd scopul tot ni l vom atinge și vom ajunge s-o fabricăm! Și vom arunca atunci trenurile în aer... Instruiți sîntem, experiență avem și nu s-a arătat și incredere. Cînd se va ispravi razboul, poporul și partidul ne vor cere socoteala și ne vor spune: Bine, cum se face că voi, ingineri, n-ați izbutit să-i bateți cum trebuie pe nemți? Toemai în momentul cel mai greu, n-ați știut să vă folosiți de cunoștințele voastre.

Sîntem hitori să organizăm aici, în regiunea muntoasă, să zicem la Planceskaia, o școală de diversiune și minare. Detașamentele vecine vor fi bucuroase să-și trimită la aceasta școală pe cei mai buni oameni ai lor. Le vom ține prelegeri, vom face cu ei practică pe un cîmp special de mine, îi vom lua cu noi în diversiunile noastre viitoare și cînd se vor întoarce la detașamentele lor, vor fi plantări de mine experimentați. Pe cai ferate și pe șosele, pe poduri și pe viaducte, și în munți și în stepă, trenurile vor sari în aer, tancurile aruncate în aer se vor aprinde, podurile se vor prăbuși și mii de fisciști vor pieri.

Începutul trebuie să vină de la noi, de la partizanii ingineri. E datoria noastră. Și ne-o vom îndeplini. Ți-o jur. Lasă-ne numai să ne punem la pînet mina cea nouă, să elaborăm metoda diversării de cale ferată și — oricîne dificultăți ar fi — în spațiile frîntului nemțesc va funcționa școala de diversiune și minare a partizanilor...

Evgheni tăcu. Tăceam și eu de frică să nu tulbur nobila în suflătoare de care era cuprins bul meu.

Mai la o parte, împingându-se unul pe celalalt, se tot învâteau Ghenea și Valeri.

— Ce vrei Ghenea? — îl întrebai eu.

Ghenea se intimidă și-mi răspunse:

— Tata, poate că ai vreo înșurătoare pentru mine la Păncușka? Cînd muream acolo de sete, tată m-a dorea să vă mai vad o dată, pe tine și pe mama...

Simțeam că vocea are sa-mi tremure dacă-i voi răspunde: „Du-te și fara asta! Du-te și așa”.

Dă-mi voie, Tatucule, că m-a dus și eu, — se auzi Valeri.

Din frigida copilarie, Valeri traise printr-o strain. O bătrîna născăsa îl ținea cîntîrea și pe arma îl dădea altfelă zicală: „De cîntă neclă hratește l tu că cu l-am hranit un an”. Cu un zîmbet amar, Valeri vorbea despre ei însuși, citindu-l pe Lermontov: „Eu fată, mama, nu putui să spun pe nume nimanui.”¹⁾ Bătrîna fusese trimis la noi de detașamentul vecin ca agent de legătură. Se legase foarte mult de noi, iar Ghenea și Evgheni erau pentru el ca niște frați.

Le-am spus cu severitate:

— V-ați făcut niște haumanale, mai băieți. Duceți-vă și o vedeți pe mama și după aceea să va întoarceți imediat în tabără!

Peste trei zile am primit de la comandamentul grupului de detașamente de partizani o radiograma:

«Aviația a bombardat punctele de foc (ale „poteoavei”) pe care le-ați semnalat. Ele nu mai există. Primiți profundă recunoștința din partea comandamentului Armatei Roșii».

A doua știre îmbucurătoare care ne a sosit a fost că Ivan Tihonovici și Nikolai traiau.

Li scăpaseră ca prin minune.

Fuseră aduși în stamită și închiși într-o magazie veche. Seara, nemții au adus în casa de alături o partizană pe care o prinsesera în împrejurimi. A început interogatoriul. Ivan Tihonovici a auzit tot pînă la ultimul cuvînt în pereții magaziei erau crăpături, iar ușa care ducea în casa era deschisă.

Fata tăcea. Au bătut-o cu vergelele de armă, i-au frînt minile, au ars-o cu fierul roșu. Fata n-a scos nici un cuvînt.

Cam pe la miezul nopții, interogatoriul a luat sfîrșit. Au dus-o pe fată de acolo și în casă nemții s-au pus pe beție.

Sprijinindu-se de peretele magaziei, Nikolai simți că o scîndură dă jos se clătina.

¹⁾ Citat din poemul „Mîiri”, (N. red. rom.)

Partizanii s-au muncit o oră întreagă, dar tot au scos scindura și-au ieșit prin gaură.

Fie că cheama cu ceilalți, fie că plecase tocmai atunci pentru câteva clipe, fapt era că sentinela lipsea.

Cum au scăpat vânătorii din stanța, e de neînțeles. Au răstăcut trei zile, au dat de niște cereești partizani și au ajuns la ai lor.

Despre toate acestea se spunea în scrisoarea lui Ivan Tihonovici către Evgheni. La urmă, mai erau câteva rânduri:

„Nu mă voi liniști până când n-o voi răzbi, pe tinăra cazaca. Te potlesc, Evgheni Petrovici, s-o răzbanăm împreună“.

Evgheni îi trimise un bilet prin curierul care îi adăsesse scrisoarea:

„Sînt fericit că ești în viață, Ivan Tihonovici. N-avea grijă că vom răzbiuna-o împreună“.

CAPITOLUL XV

Visul lui Evgheni avea să se îndeplinească neașteptat de repede. Într-o zi am primit un ordin secret din partea comandamentului grupului de detașamente de partizani. Trebuia să ne ducem dincolo de stanța Smolenskăia, pe șoseaua Smolenskăia — Gheorghie-Afipskăia — Novo-Dmitrievskăia — Severskăia, ca să minăm trei poduri și la întoarcere să cercetăm podul de pe șoseaua Severskăia — Smolenskăia, a cărui minare fusese încredințată celor din Smolenskăia, și afară de asta să procedăm la obișnuita noastră recunoaștere pînă la Gheorghie-Afipskăia.

Era prima noastră operație de diversione de mari proporții, cu minare de șosele.

Ne am pregătit pentru această operație, fără grabă, am elaborat minuțios itinerariul și am împărțit misiunile. Minarea a fost încredințată celui de al doilea pluton de sub comanda lui Vetlughin, iar priza plutonului întîi condus de Ianakevici.

După ce am controlat echipamentul lecărui partizan, am pornit prin Krepostnăia și Topci va Șcel spre muntele Lambin.

Dramul era foarte anevoios. Cărelele rucsacurilor ne căinu aureau. Povara pe care o duceau oamenii, și ea neobișnuit de grea, era alcătuită din alimente pe șapte zile, o rezervă de cartușe de cîte o sută douăzeci de bucăți de om, grenade, lădțe cu mine antitanc, carabine, o pușcă mitralieră P.P.D. cu discuri, și tot felul de mărunțuri: cuțite, bidoane cu apă.

Ca întotdeauna, înaintăm în șir indian. În frunte mergea Evgheni. Era strict interzis oamenilor să vorbească în timpul marșului, chiar și în șoaptă. De fumat nici nu putea fi vorba. La în-

ceput am mers prin pădurea deasă de-a lungul Afipsului, apoi pe cararea care ducea prin desiş.

Amurgea când am ajuns la aloia uscată a unui pirău. Am dat apă de o porăna cu un smîre mare, unde am cinat fără să facem toc şi ne-am aranjat pe platoane, pentru popasul de noapte.

În seara aceea, ni se parecă că picioarele vor refuza să ne mai servească, dar dimineaţa am forat din nou la drum. Lupta cea mai crîncenă ne-ar fi istorit mai puţin decît aceasta ascensiune pe muntele Lambin, cu răscurile gree în spate. Am trecut şi prin T-peceva Şcel, un defileu adînc de cîreo două sute de metri, atît de îngust încît doi oameni nu ar fi putut să se încleşticeze în mers. Ne-am strecurat printre pietre urîşe şi trunchiuri de copaci, răsunîrî pe sub copaci datorîti de furtuna. Urcam mereu muntele peptiş.

Şi pe sârşitul drumului, mulţi se clătinau pe picioare parecă ar fi fost boi, şi nu numai că a se înforca picioarele, dar ne tremurau şi mâinile şi ne dureau tot trupul.

N-aveam timp să ne odăim destul pentru că operaţiunea era fixată pe a cîntă zi dimineaţa.

Aşa se amintesc de ziua şi eram cu toţi în picioare.

Am coborît încoace de pe muntele Lambin. De jur împrejur erau nopţi, iar noi umblam pe secol pentru prima oară. Eram nevoiţi să ne orientăm după lămpi şi după busolă, iar din cînd în cînd ne arcam în copaci şi controlăm direcţia.

Cum pe la ceasurile trei ne-am aşezat de poduri şi ne-am înfînat în nişte tufişuri. Ziua nu-i timpul potrivit pentru operaţiile partizanilor.

Cum pe la miezul nopţii, am procedat la minarea podului.

Martinez se călă simţeam neliniştit şi mă întrebam de ce ne puteam oare baza pe plantatorii noştri de mine care erau alît de istovîi de drum. Dar minarea a fost realizată în chip strălucit, repede, fără zgomot şi repede. Orîcît de sever şi de cîcăbtor era Gherontî Nkilaevici, dar, după ce a controlat minele, a trebuit să recunoască şi el că minarea fusese realizată în chip nepeşabil.

Acum nu ne mai rămînea decît să aşteptăm şi să ne cîntăm. Noaptea era întunecoasă. Ne-am lîrît pe brînci pîna departe de locul diversării, în nişte tufe.

În zori zilei apărî pe şosea un camion de şapte tone, plin cu pistolari.

L-am urmărit emoţionat cu binoclul. Părea mie, aproape cît o jucărie tristă de solăci în muşchi.

Podul se vedea clar de la postul de observaţie. Lîngă pod era un fag bătrîn cîmpat de trăsnet, iar în faţa lui se gasea un tufiş des care acoperea vederi şoseaua.

Cum omul dispăru după tufe. După calculele noastre ar fi trebuit să treacă de tufe în cîteva secunde. Timpul se tîra nesfîrşit

de încet. Mi se părea că trecuse de atunci o veșnicie... și camionul tot nu apărea...

Nu știam ce să mai cred... Poate că pierdusem ceva noaptea în apropierea podului care sa le fi sarit în ochi nemților și au oprit camionul? Acuși vor desoperi minele și le vor neutraliza.

Dar iată camionul urmindu-și drumul pe șosea. Urca tocmai pe pod, când, deodată, o coloană de foc și de țărână se înalță fără zgomet în sas și bicași de pod și de camion zburară în aer. Peste câteva secunde ajunse până la noi zgometul înăbușit al exploziei.

Familia de la explozia primului camion nici n-apucase bine să se împrăștie, fiind încă un camion sari în aer pe al doilea pod. Soldații fasciști cadeau la pământ cum cad toamna perele din pom. Alții care scăpasera ca prin minune și repezira în tușșuri. Noi nu-i doborâm, deoarece asta nu făcea parte din misiunea grupului nostru.

La Smolenskaya și la Novo Dmitrievskaya se dădu alarma. Se și auzea zgometul motocicletelor care veneau în ajutorul canoanelor.

Ai noștri se retraseră imediat în munți.

Cam peste jumătate de ceas se auzi a treia explozie. Marșii repetarea de câțiva ori tunelul ei. Bubuștul exploziei era foarte ascuțit și strident. Pe al treilea pod explodase un automobil blindat.

La întoarcere, plintatorul de mine al lui Vetlughin cercetă podul, de pe drumul Smolenskaya Beverskaya. Cei de la Smolenskaya nu reușiseră minarea, iar exploziile nu făcuseră mare lucru: căpșera numai grinzile de la margini.

Dar Vetlughin reuși să îndrepte greșeala. Ai noștri mină ră podul a doua oară, iar în după amiaza aceleleași zile, un automobil blindat fascist sari în aer cu pod cu tot.

Rezultatul diversivului nu era rău: patru poduri aruncate în aer și șazeeci de nemți uciși. N-am izbutit să numărăm ranții. Partizanii nu suferiseră nici o pierdere.

Peste câteva zile, Fagheni plecă noaptea din tabără pentru o nouă diversivune, luând cu el șase partizani și pe Dax.

Grupul intră adânc în munți. Pe o șosea, departe în munte, se afla un pod cu un singur arc înalt de piatră, aruncat peste un defileu adânc. Cu o zi înainte, cercetașii noștri raportaseră că pe șosea și pe pod trebuiau să treacă unitați de vînători de mîntăle fasciștilor.

Partizanii înaintau ca totdeauna în flanc cîte unul. În frunte mergeau cei doi frați Martînenko, cercetașii și vînătorii noștri.

Se lumina de ziuă. În față se înălța, inundat de soare masivul muntos abrupt. Ceața se ridica din defileuri. Jos în adînc urla și clocotea riul.

Serghei Martînenko se opri și ridică mîni. Partizanii se lungea la pămînt. Evgheni abia îl putea ține pe Dax.

Martînenko duse arma la umăr. Ecoul sîno, repetă zgomotul împușcăturii.

Dax se smulse din loc și, ca o sărăcă, se repezi jos în deal, pe unde trecea în fugă o turmă de porci sălotați. În coadă alerga un mîstrel tînăr, lăsînd în urma lui pe de sînge. Dax i se repezi în ceafă.

Un ghem cenușiu se rostogoli, urlînd prin iarbă. O spumă sîngerie țesca din rîta fiarei ranite. Mîna avea încă putere și cauta să scape și să-l strîngă pe Dax cu colțul. Dar și cîtu' lui Dax erau bine înfipti în ceafă mîstrețului.

Serghei Martînenko veni la timp. Prinziînd un moment potrovit, răpse pîna la pas și cîștîni în pieptul fiarei. Mîstrețul rămase nemișcat.

Vînătorii apuira mîstrețul și îl afîrnară la o distanță de un copac, ca să nu-l măture mare cîmbătuie.

La întărire, partizanii aveau să-l ia și să-l ducă în tabără.

Dax mai devenea din ce în ce mai greu. Căruța ramăsese demult în urma. Karpav, care cunoștea foarte bine mîntu, ducea acum grupul spre trecătoare.

Oameni se agăța de tîle, de ramurile copacilor. Se lungeau unu pe altu' de mîni. În fiecare sata de metri erau sîlbi să se odărească. Un ghem se repezi popasur, Evgheni i gabea necontenit:

- Hadeți, țovașii, mai repede!

Pîna în vîrfurile muntelui nu mai ramăsese decît vreo cincizeci de metri. Dar pe aceste ultime placi de mîtră verticale, oamenii se cățără timp de un ceas și jumătate, înfișînd în crapături cuțitele finlîndeze și tragîndu-se unul pe altul cu frînghale.

Ascensiunea se asprăvise. În față, ca o îngrămădire salvatică de stînci, se întindea Caucazul. La sud-vest, vîrfurile munților acoperite de zăpada strălăceau la soare, iar de partea la nord, în ceața fumurie, se zărea Krasnodarul și stru.

Oameni, legați unul de altul cu frînghale lungi, se tîrau pe petele trecătorii. Nicîmîșeliul nu mai creștea a oia. Nu era decît stîncă goală pe care de sute de ani o șlefuiseră plîile și vînturile. Pentru lucrul era lăneccasă și creștele țărăse îi rănecau pe partizani la picioare. Jos, se căsea prapăstia neagră a defileului.

Dax se căna din cînd în cînd și se ghimia la picioarele lui Evgheni, iar la popasuri se uita la stăpînul lui cu ochi trîști, inteligenți și simțindu-se vinovat, în lîngă mîna.

Drumul acesta greu prin trecătoare dură timp de două ore. Pe Ghinea începu să-l doară rana din spate pe care o căpătase nu demult, deoarece cuțitele se căuiau pline de exploziile, alimente și carlige, îi mîrau la carne. Grenadele de la brîu se făcuseră și ele

respus de grele! Gura îi era uscată. Pieptarele îi ardeau de purca erau înșele. Dar nu putea și, n-er n-ar fi îndrăznit să răzună în urmă, că doar el singur îl rugase pe frate său să-l ia în mână. Și, cînd Evgheni, neliștit, se întorcea să se uite la Ghenea, acesta lă zîmbea curajos. Abia mai tîrziu l-a mărturisit el mîică-si: cit de greu îi fusese atunci.

Coborîșul se dovedi încă și mai greu decît suișul. În amurg era greu ca oamenii să vadă unde puneau piciorul. Cînd, cu ajutorul frînghilor, s-au lăsat ceva mai jos, daumul începu să le mîie ușor și se rula de rădăcinile dezgolate ale copacilor, care călăreau ca niște serpi din crăpăturile stîncilor.

La sfîrșit, au dat de o pîtecă destul de dreaptă care cobora și acolo s-au odat vîlcușumata de ceas.

Începuse să se înnopteze. În preajma locului unde s-au oprit, foarte aproape, se azea murmurul unui pîrîș de munte.

Deodată Dax a început să mîrîie. Parul des de pe spinare i se zbîrîuse.

Evgheni dădu ordin lui Karpov să vadă ce era. Dar Karpov răpoca să meargă nici cîinezei de metri, cînd din dreapta răsuna o înșurubătură. Tîșnind din țeava armei, flacăra lumină o clipa o gramada de copaci, doborîți de furtună și împrejură. nostru se facu și mai întuneric.

Evgheni ordona retragerăa grupului. Karpov și frații Martînenko continuau să se tîrască fără zgomot în întuneric.

Dax era neliniștit.

Trecu o oră. În tîfîș se auzi un țîrîit de greier. erau cerecetașii noștri care se întorceau.

Martînenko cel mic raportă în șoaptă lui Evgheni:

— În fața noastră, la marginea drumului, se află un bordei acoperit cu pămînt. Lînga bordei sînt șapte opt oameni. N-am putut să deslușesc în întuneric ce fel de oameni sînt, dar îmi vine a crede că-i un post de pază la trecătoare.

Nu trebuia să facă zgomot deoarece obiectul era prea aproape și o mișcare cit de mică în întuneric ar fi putut alarma garda noastră de la pod și unitatea din aul!).

— Karpov, du-ne mai bine pe un drum ocolit! — ordonă Evgheni.

Abia în zorii zilei, partizanii ieșiră la drum. De după crestele îndepărtate ale munților, îi întâmpina stralăcirea orbitoare a soarelui. De după munte venea din aul, larmă nedeșlușită de glasuri și lătrău de cîini.

Au trebuit să se ascundă o zi întreagă, ca și cum ar fi intrat în pămînt.

Ceva mai la o parte de drum, era un mărăciniș des. Greu s-ar

fu putut găsi un adăpost mai tîn. Nici năcăr un cîine caucazian n-ar fi îndrăznit să se bage acolo - la cea mai mică mișcare, ghîmpii ascuțiți se înfigeau adînc în carne.

Cioinda-și cu securile o trecere îngustă, grupul poposi în tufisurile dese. Ghenea stătea la pînda Karpov și frați. Martînenko plecară în recunoaștere.

Se întoarseră alina noaptea. Karpov raportă -

Podul este chiar alături. Diurnul e bunșor. Am întîlnit un păstor. Mi-a spus că azi ne-am nău ma lasa cîreada lui să treacă peste pod, cu toate că în ajun n-au oprit o Ciobanul mîi spunea că în curînd mari unități motomecanizate ale nemților vor trece peste pod. Așa că am venit la timp. Numai de n-am întîrziat...

Grupul ieși dîn tufișe. De pe rîpa înaltă se zărea, vag, arcu de piatră al podului și cotitura bruscă a șoselei după o ieșitură a muntelui.

De o parte a arcu, în fața unei gherete, se plimbau două santinele, care făceau încet cîte zece pași în sus și-n jos..

De partea cealaltă a arcu, se afla caza: ma gărzii. De acolo, se vedeau, probabil, siluetele santinelor de lîngă gheretă, profilîndu-se pe fondul stîncii.

Deasupra defileului, pe dunga de cer stîșiată pe margini, străluceau stele albastre. Din întunericul padurii se auzea țipătul jalnic al cucuvelei. Jos, sub pod, via și clocoțea riul care se repezea urînd peste pîtrele pragurilor.

— Karpov și frații Martînenko să li cî d ze santinelele! — ordona Evgheni. — Dar în așa fel ca garda, de partea cealaltă a podului, să aibă toată noaptea impresia că santinelele trăiesc și slau în post. Alî înțeles? Imediat ce vor dispăre santinelele, cei doi Martînenko să treacă la minarea podului, iar Nedriga, Kozmin și eu tîne, Ghenea, veți pane mine pe șosea.

Trei umbre alunecară pe rîpă și rămaseră nemișcate lîngă arcu podului.

Minutele treceau chinuitor de încet...

În sfîrșit, santinelele se apropiară de gheretă.

Dintr-o săritură Serghei și Danilo se năpustiră asupra lor. Cu mîna stîngă le astupară gura. Cu mîna dreaptă le înfipseră cuțitul finlandez în piept. Era un gest obișnuit pentru ei. De multe ori în viața lor de vînători, frații doborîseră fiare în felul acesta.

Santinelele se prăbușiră la pămînt. Frați Martînenko le smulseră mantalele și, aruncară cadavrele în rîpa. Vînetul riului înăbuși zgomoțul căderii...

Acuma Karpov, îmbrăcat cu o manta nemțească, cu pușca în mîni, se plimba încet în post. A doua manta alîrna pe marginea gheretei și vîntul nopții îi mîșca domul poalele.

Serghei și Danilo puseră repede mâinele la temelia podului și jos, la baza areului.

Peste o jumătate de oră, Evgheni se duse pe brînci pînă la pod și controlă treaba pe care o făcuseră cei doi. Minele fuseseră puse corect, unite cu fililarile detonatoare, meticolos camuflate. Totul fusese făcut conștincios și precis.

Pe șosea fură puse trei mine. Dar cu a patra, cea mai mare care trebuia pusă la ultima cotitură a drumului, lucrul n-a mers tocmai așa de ușor. Cu sudoarea curgîndu-i șiroaie, Ghenea scoase cu cuțitul piatra rezistentă. Frații Martinenko veniră să îl ajute, dar Ghenea tocmai isprăvisese lucrul. El se tîrî îndărăt la postul de observație.

Peste cîteva minute, Dax începu să mîrîie. Și aproape în aceeași clipă se auzi țîrîitul greierului. Țîrîise Ghenea anunțînd o primejdie.

Erau doi vinători, de mînte fasciști care mergeau pe șosea. Evgheni ordonă lui Neduga și lui Kozmin să se pregătească. ceilalți se dădură la o parte.

Se repetă ceea ce se petcuse și lângă gheretă: partizanii astupară cu mîni stînga gura nemților și cu cea dreaptă înfipseră cuțitul în ei. Cadavrele se rostogoliră în rîpă.

A-curîndu se în tufișuri, tot grupul se urcă repede pe o stîncă. Odată cu venirea zilei, de pe stînci avea să se vadă deslușit cotitura bruseă a șoselei, podul, cazarma gârzi.

În zori, jos, la postul nemțesc, începu zarva. Dispăruseră santinelele. De marginea gherelei atîrnau mantalele lor verzi cenușii...

Nemții căutară pe cei dispăruți pe șosea pe poviîșul rîpei și, bineînțeles, nu-i găsiră. rîul dusesese de mult cadavrele lor.

În sfîșit, nu-i mai cautară. Acum se plimbau alte santinele care priveau cu frica în toate părțile. Convinși cum erau că partizanii nu puteau pătrunde în cîmbul lor din munți și cu altul mai puțin plantatorii de mine, nici unui fascist nu-i trecu prin minte să cerceteze podul și drumul.

Ai noștri așteptau. Mai tîrziu, Ghenea ne-a povestit că de plictiseală repeta în minte formule algebrice. Dea'fel, observasem demult că băiatului îi era dor de școală.

De după cotitura șoselei apăru încet o haraba trasă de doi bivoli. Nepăsători față de tot ce se petrece în lume, bivoli se apropiau de locul în care Ghenea își pusese mina.

Lui Ghenea i se tăia răsufllarea. Nu cumva această blestemată de haraba va face ca mina lui să explodeze înainte de vreme? Doar pentru mina asta cheltuiseră jumătate din troitul adus de întregul grup.

Ofl! În sfîrșit i se luă o piatră de pe inimă.

Tot așa de înec, fără să le pese de omul care ședea pe oiște și dădea într-însul cu o mla lungă, bivi se urcă pe pod, îl trecu și disparură după cotitura drumului, de cea alta parte a podului.

Abia după două ore rasună pe șosea mult asteptatele srene. O coloană de camioane besc te de vinători de munte nemți, se ivi de după colțul muntelui.

- Înț. gata! - ordonă Evghen

Camionul din frunte intra pe pod. Aciși-acuși trebuia să sară în aer.

Dar camionul trecea minciună bine.

Ca la o comandă, partizanii întoarseră cu toții capul spre Evgheni care, lungit la parter era alături de varul

În elipa asta, o explozie zgudu aerul. Partea din spate a primului camion prăvăli pe o explozie a nămei de pe pod. Pictura arcului și ale parapetului podului, vinătorii de munte, fier și scindure camionului, tot sări în aer. Coloana întregă și camioanele se îngramadă unul în altul lângă podul răsturnat în aer. Numai camionul din față, colonei, rămas în urmă, veia în goana către pod, ca fiind să le ajunga pe celelalte.

Camionul se apropie în plină viteză de colțul abrupt al muntelui, îl ochi și se costogoli în ripă cu un zgomot asurzitor. În preună cu camionul se prăvăli colțul stincii și porțiunea de drum din fața ei.

Aproape în aceeași elipa, în locul unde se îngramadiseră camioanele, ultimele trei mine explodă una după alta, aruncând camioanele în prăpastie.

Vinătorii de munte care se apăsăra unul lângă altul pe șosea, cautând să se salveze în tufșurile de lângă ripă. Dar partizanii din dorobai unul câte unul. Vinătorii de munte cădeau în prăpastie și se sfărâmau de pietrele ascuțite.

Ghinea era deja lângă șosea. Lungit după o piatră tragea în frânturi care i se vârău în năza carabinier. Evgheni și Karpov trageau din vârful stincii rafale lungi în garda fascistă care ieșise repede din cazarma de cîndolo de pod.

După câteva minute, totul se așprăvise. Podul fusese aruncat în aer. Colțul stincii se prăvăli pe șosea. Lînga pod zaceau cadavre, camioane sfărâmate, grămizi de pietre.

În satul vecin începuse alarma și o mitralieră fascistă trăgea acum de-a lungul șoselei. Evgheni dădu semnalul retragerii.

Grupul de diversioniști mineri se întoarseră în tabără în șir îndrăg pe vechiul drum, printre trecători, pe povîrnișurile muntelui, rîndu și picioarele pînă la sînge pe pietrele ascuțite și alunecase. Acum le era mai ușor să meargă. trotitul și mînișurile gasiseră o înfrîntare vîndea de ele. În spatele partizanilor se înalță pînă la cer un fum des și negru. Pastorul, prie-

linal lui Karpov, se finise de cuvînt și, profitînd de învalmășeală, dăduse foc caz mîei vînătorilor de munte și casei comandantului din aul...

*
*
*

Jenea se întoarse agitat și vesel din această operațiune. De mult nu-l mai văzusem așa de satisfăcut. Mă cuprinsese de aieri și, cu o strălucire în ochii lui abasțiti, îmi spusese:

— Mă se împlineste vîsul, tată! Ce bine e să trăiești cînd știi că adevărul e de partea ta!...

Toate acestea se petceau la Planetskara. Stăteam în odăița Elenei Ivanovna. Vorbeam ba de una, ba de alta, liniștiți și cu voce bună. Dar a doua zi de dimineață, Jenea se îmbolnăvise. Avea temperatură mare și dureri de cap.

Elena Ivanovna îl sili să ia niște prafuri, iar Evfrosinia Mitelovna îi pregătise prînz de dicta.

Batutul s'abătuse deodată și se facuse palid. Dar era imposibil să-l faci să stea în pat.

— Mama, de stai în pat am să stau altă dată! Acum tu se poate? Prea sînt multe de făcut!...

Se scula și plîcea cu Ghenea în talără. Trebuia să și trimită creditași cu noi însăemari.

Spre seară, Elena Ivanovna sosi și ea în tabără. „Probabil că e îngrijorată de sănătatea lui Jenea”, mi-am spus eu. Dar nu pentru asta venise...

Ne-am adunat toată familia. Nu ne era somn. Pînă și Evgheni, bolnav cum era, ieși să asculte liniștea nopții.

Tabara dormea. Sanlinelele stateau în tufisuri fără să facă cel mai mic zgomot. Din adînciturile munților se auzeau freacătele nelămurite ale nopții.

Venise octombrie. E drept că în acel an octombrie mai era cald și senin, dar padurile începuseră să mîroasă a veșted.

Vîntul sfîșiasse norii și-i alungase către apus, spre mare. Deasupra noastră se întindea o fișie senină de cer. Semana cu un ru albăstru, în ale cărui ape netede înotau stele strălucitoare.

— În nopți ca asta îți vine să visezi, Jenea, — spuse încet Elenei. — Lă început mi se părea că i rușine să visezi acum, cînd oameau luptă și mor. Dar mai tîrziu am observat că toată lumea visează, și Gheronti Nikolaevici visează, și Musiacenko, și Safronov și, știu, pînă la Kiricenکو visează. Și toți visează același lucru: ce bine va fi de trăit și de muncit după ce-i vom bate pe nemți.

Evgheni îl întrebă:

— Ți au spus chiar ei asta?

— Da, desigur! — spuse Ghenea mirându-se de întrebare, — ei însă nu mărturisesc că-i un vis

— N-au găsit formula, — rase Jenea

— Se poate și fara formula. Rezultatul e același: cu cât visează mai mult, cu atât se bat cu mai multă îndrăzneală, pentru că necare își da seama că numai după victorie visul se va transforma în realitate.

Evgheni, care avea, probabil, febră, tremura de frig. Ghenea sări, se duse repede la casuța postului nostru de comandă, aduse o haină vatată și o aruncă pe aternutul lui Evgheni.

Mulțumesc, frațoare... De ce ai tăcut și nu mai spui nimic? Spune, tu la ce visezi? La stolul de porumbei pe care ai să-l crești după război?

— S-a sfârșit cu porumben, — spuse Ghenea grav, — Trebuie să ajung mai repede inginer, așa cum ești tu, Jenea, ca să pot tot și să știu tot. Vreau să construiesc o mașină, o mașină care să meargă pretutindeni. Are să fie ca o imensă bombă aviatică, făcută toată din oțel extradur și din sticlă incasabilă. Roțile au să se bage automat în corpul caroseriei, așa cum este azi la bombardiere, și tot așa de automat au să iasă din corpul ei niște aripi lungi. Pe pământ, mașina va merge ca un automobil, în apă, se va transforma într-un submarin; în aer, va fi un avion. Dar principalul este, Jenea, ca mașina mea are să meargă pe sub pământ...

— Dar nu-mi închipui cum va fi posibil acest lucru... — spuse Evgheni serios de tot de data asta

— Teoretic, asta nu prezintă absolut nimic imposibil, — continuă cu însoflete Ghenea, — Constructorii metroului de la Moscova au niște discuri care scobesc pământul. Instrumentele de perforat sînt cunoscute de mult. Atunci de ce n-ar putea să existe o mașină care să aibă în față un perforator puternic? Desigur că se poate! Descopăr eu asta, o descopăr neapărat!

În sfârșit, am să zbor cu mașina mea în Extremul Orient. Lîngă Iakutsk am să intru sub pământ și am să iau direcția spre nord-vest. Am să trec pe sub munții Verkhovansk, am să traversez pe sub pământ platoa Iukagurskoe și am să ies la suprafață tocmai lîngă Golful Providenței.

Mașina mea are să aibă o fereastră de sticlă incasabilă. Deasupra ei va fi instalat un reflector puternic. Eu am să mă așez la fereastră și am să văd tot ce zace în pământ: cărbuni, minereu de fier, aramă, argint și filoane de aur — toate comorile. Cu un aparat special, am să notez dispoziția lor și, cînd am să mă întorc la Moscova, voi avea o hartă subterană precisă. Și atunci, îți dai seama, Jenea, cît de bogată, cît de puternică are să ajungă țara noastră! Ai să vină minerii în Extremul Orient să extraga

cărbune fier, argint, aur, iar mașina mea are să înceapă să caute comori noi în Tașkentan. Dar tu, rîzi de mine, Jenea?

— Nu, nu rîzi, frățioare. Mai bucur pentru tine. Ai dreptate: cu cît visez mai mult, cu atît hîptu mai crîncen. Visez și eu, Ghenea. Dar sînt mai modest decît tine și nu vis_ z decît victo-
ria cu litera mare, victorie asupra fascismului din rușea în-
lătrată. O victorie în urma căreia niciodată nu va mai izbucni un
nou război pe pămînt. Așa ca fiecare om — de orice rasă ar fi,
negru alba sau galbenă — să știe că pe el și pe copiii lui nu-i
amenința pămîntul de a fi nimic, de niște fiare cu chip de om,
să știe că nici o bombă nu va mai cădea niciodată peste casa
pașnice ale celor ce muncește.

Iată, astăzi eț visul meu. Eu n-am de gînd să plec din Kubanul meu, așa cum visezi să pleci tu. Prea mi-e drag pămîntul
lui, cerul lui, prea-mi sînt dragi oamenii lui. După victorie, eu
ne-o înțoarce la Krasnodar, ai să mă întîmpine Mașa și fetița
mea. Am să mîncească la combinat. Am multe proiecte, Ghenea.
unele din ele sînt foarte vagi. Dar nu-i nimic! După război vom
fi oameni de muncă creatoare, și apoi, nu vezi ce oameni avem,
tot unul și unul...

Fetea mea are să crească mare și are să se facă botanistă.
Numai cît botanistă. Are să plece în călătorii îndepărtate și
are să aducă de pretutindeni plante rare. Fetea mea va alina ceea
ce este puternic pe ceea ce este slab, ceea ce este delicat pe ceea
ce este rezistent și va obține noi varietăți și soiuri rezistente,
rodnice, frumuse. Și Kubanul nostru se va transforma într-o li-
via plină de miresme. Alina aie, în mîinile am înțeles eu cît e
de minunată natura salbatică a Caucazului. Și aș vrea ca fetea
mea să transporte la Krasnodar un colțisor al acestor sălci ce
me cîntă, caucaziene. Colonoarele de oțel și de marmură să fie ac-
operite de hamei și de edera, în parcuri să crească aluniiș des. Iar
în muzeul unei nămaponente mîin de flori, săltele de fetei me-
sa se mulțe monumente ridicate nu numai conducătorilor și osta-
șilor acoperiți de glorie, dar și celor mai buni mecenici, lucră-
tilor în beton, pescarilor, horticulturilor și, poate chiar și eroilor
literari, ca de pîila lui Pavel Korceaghin, „Mamei” lui Gorki
și gîrășului nostru erzac zaporojean Taras Bulba.

Știu că țară om nu există nimic minunat, nici în cerul albastru,
nici în zborul pasărilor, nici primăvara în tumultuasa înflo-
riri a livezii — în nimic din tot ce se cheama viața. După război
și după victorie, ne vom întoarce acasă plini de sete muncii crea-
toare, plini de sentimentul sfînt al tovarășiei, de marea căldură
omenească. Și vom avea, mai mult decît oricînd, dreptul să spu-
nem cu căvintele lui Gorki:

„A fi om și a trăi pe pămînt e o menire minunată!”

Astea-s visurile mele, Ghenea...

Elena Ivanovna își îmbrățișă fiul. Alături de ei, ea părea mică și gingașă.

Mărturisește, mamă, că și tu visezi.

Păi se poate? Desigur că visez și eu.. Visez că Ghenea are să mă ducă pe sub pământ spre Golful Providenței și spre piscul Stalin. La întoarcere, vom zbura pe deasupra Nevianskului, a Stalingradului, a Donului și am să-mi aduc aminte din nou de toată viața mea. Iar mai târziu, am să stau, bătrână de tot, la mine la Krasnodar, lângă monumentul lui Taras Bulba și am să dădăcesc pe copiii tăi, Ghenea, și pe copiii lui Jenea.

— Și de ce numai pe ai noștri, dar pe ai lui Valentin?

Elena Ivanovna tăcea. Brațele îi căzură grele de a lungul șoldurilor. Ne-am posomorît cu toții.

— Pe copiii lui Valentin n-am să-i mai pot dădăci niciodată, — spuse Elena Ivanovna foarte liniștită, — Valentin a murit... Cu o zi înainte de plecarea noastră din Krasnodar, un ostaș din unitatea comandată de Valea, mi-a spus că a murit. Era de partea cealaltă a strîmtoarei Kerci și acoperea cu mitraliera lui retragerea unei unități de-a noastre. A explodat o mină și Valentin a căzut. Nu l-au mai putut lua de acolo pentru că nemții s-au apropiat în goană de el. Asta-i tot ce se știe despre Valentin..

— Dar de ce nu ne-ai spus nimic pînă acum? De ce nu ne-ai spus chiar atunci?

— Poate c-am greșit. Da, desigur, am greșit. Dar m-am temut că moartea lui Valentin are să zdruncine fațetele voastre și voința voastră de luptă.

Evgheni sărută mina mamei și spuse hotărît:

— E timpul, mamă, să vezi în noi pe apărătorii tăi! Nu numai eu, dar și Ghenea e acum bărbat. Și tu ți-ai luat asupra ta toată povara durerii...

N-am mai vorbit despre Valentin. Am stat așa, tăcuți, unul lângă altul. Rămăsesem acuma noi, Ignatovii, patru în loc de cinci, cîți eram.

Ghenea îmi găsi mina prin întuneric și mi-o strînse. Cu această strîngere de mînă, el mă mîngîia și-mi spunea totodată durerea lui.

— Se face răcoare, — zise Elena Ivanovna, ridicîndu-se. — Hai să ne culcăm, băieți!

Ea adormi îndată. Eu nu dormeam, căutam să mă gîndesc la lucruri obișnuite. Băieții se culcaseră și ei și stăteau atît de liniștiți încît mi se păru că dormeau.

Dar deodată Ghenea începu să se sucească în pat.

— Dormi, Jenea?

— Nu, frățioare.

Mai vorbiseră odată, noaptea, așa în șoaptă. Asta fusese de mult, după prima noastră operațiune, cu aproape două luni mai înainte...

— Știi, Jenea, ce aș vrea să-ți propun?

— Te ascult. Numai vorbește mai încet.

— Jenea, nu mai pleca în recunoaștere. Am să merg eu în locul tău.

— De ce?

— Tu în vremea asta lucrează la mină!

Și din nou, ca și atunci, șoapta lui Ghenea era sacadată și pasionată.

— Mina trebuie numaidecât fabricată. Și tu ești plecat mereu în recunoaștere. Și Vetlughin e ocupat cu operațiunile. În recunoaștere să meargă Pavluk și cu mine iar voi să lucrați. Trebuie s-o terminăm odată...

Jenea tăcea. Apoi spuse:

— B ne. Nu mai plec nicăieri până nu reușesc s-o fabric. Dar de fabricat o fabricăm.

Și aceasta a fost toată discuția. Cuvintele „mamă” și „Valentin” n-au fost pronunțate.

Dar era evident că frații voiau să-l răzbune pe fratele mort.

*
*   *
*

Evgheni, Kiricenکو, Vetlughin și Eriomenko stăteau sub un frasin des cu ramurile raslirate, controlind schife și caucule. Alături de Evgheni, stătea întins tot timpul Dax, cu botul pe laș și uitându-se cu niște ochi alți de inteligenți la stăpînu-sau, încercând să aibă impresia că înțelege tot.

Camarazii vorbeau despre greutatea cu care locomot'va apăsă pe șină, despre legile vibrației, despre coeficientul de frecare și despre distanța minimă dintre încărcătura minei și talpa șinei.

Pe o foaie de cort întinsă pe iarbă, erau împrăștiate scheme, formule chimice, calcule tehnice complicate, scrise pe foi de hîrtie rupte dintr-un caiet. Dacă ai fi înlăturat o clipă frasinul, pe Dax și pe sant'nela care stătea ceva mai departe într-un tufiș sau dacă ai fi închis ochii și ai fi ascultat numai — toate acestea ar fi amintit mai curînd de o consfătuire tehnică de ingineri la un institut științific decît de o adunare de partizani în pustietatea sălbatică a munților Caucazului.

Era vorba mereu despre același lucru, despre o mină puternică și perfecționată pentru calea ferată. În cele din urmă, ea a fost inventată și fabricată de Evgheni, Kiricenکو și Vetlughin.

Era „mina lupului”, o combinație de trotil și de grenadă anti-tanc. N-avea nici un fitil, iar explozia nu trebuia s-o provoace

minerul, ci locomotiva însăși, iar drezina blindată, căreia nemții îi dăduseră de obicei drumul înaintea trenului pentru recunoașterea, trebuia, după calculele lor, să treacă fără accident peste mina. Tot secretul era de lansarea exploziei prin efectul greutatei transmise prin șină asupra încărcăturii minei.

Dealtfel, toate acestea nu erau decât ocamdată decît teorie. De aceea, Evgheni controla alături de minșos fiecare calcul, fiecare schemă, cea mai mică greșeală putînd să zădărnicească toată operațiunea.

Era doar vorba despre cea dintrii diversione de minare a unei căi ferate în Kuban.

Rapoartele cercetașilor spuneau cu insistență că nemții aduseseră în gara Gheorghie-Alipskaia două trenuri din garniturile de pe linia Krasnodar-Novorossisk și că concentrează acolo autocamioane mari. În următoarele câteva zile, ei voiau să facă mari transporturi spre Marea Neagră. La porțile Novorossiskului se dădeau lupte crîncene.

Am cerut comandamentului autorizația să aruncăm trenul în aer pe sectorul Severskaia — Gheorghie Alipskaia și să mutăm totodată șoseaua și drumul profilat care mergeau paralel cu calea ferată. Prin aceasta acțiune am fi închis temporar, dar temporine și de nădejde, drumul fasciștilor către Novorossisk.

Așteptam răspunsul dintr-o clipă în alta. Evgheni era agitat. După părerea lui, operațiunea pe care o concepuserăm cu această mină nouă, avea să determi-ne toată activitatea viitoare a detașamentului nostru. Tot ce fusese realizat de noi pînă atunci, înfațșa o etapă terminată. Acum începea o „era” nouă: diversioni de cale ferată, întinderea unei rețele foarte ramificate de filiale ale detașamentului, folosirea unei mine automate noi, perfecționate și, în sfîrșit, înființarea „Școlii superioare de minare”.

Despre toate acestea vorbeau în momentul de față Evgheni, Kirilenko, Vellughin și Eriomenko.

Evgheni voia să pună el singur cu mina lui prima mină și să vadă cum sare pentru prima oară în aer un tren fascist în Kuban.

Cu toate că Evgheni era încă foarte slabit după boală, știam că nimic nu-l va reține.

În ziua de cinci octombrie am primit încredințarea pentru diversionea de cale ferată. La noi totul era gata: schema „minei lupului” era controlată, sarcinile împărțite din timp. În ziua de cinci, seara tîrziu, detașamentul de mineri porni la drum. Eram patrușprezece oameni. Evgheni, bineînțeles, venise și el. Neavînd niciodată obiceiul să vorbim despre operația ce urma să fie îndeplinită, în tabără nu se știa încotro și pentru ce plecam.

Cu o zi înainte Ghenea plecase la Planceskaia, unde meșterea niște sobe pentru iarna și aștepta ca B.ikov să i termine o pereche de cizme rusești — primele lui cizme cu carimbul înalt din tinăra lui viață.

Eram mulțumit că Ghenea nu venise cu noi pentru că ne aștepta o operațiune primejdioasă.

Am mers toată noaptea pe un drum bine bătătorit.

Evgheni, fiindcă era atât de slab încît nu s-ar fi putut ține în șa, mergea în trăsură. Era palid, tras la față și cu cearcane sub ochi. Sînt convins că și în seara aceea avea temperatura mare, dar nu voise să și-o ia și era, ca întotdeauna, încordat și atent.

Se lăsase o noapte întunecoasă. Mergeam fără zgomot. Numai cîni sforăiau din cînd în cînd și la cotiluri, trăsura lui Evgheni scriștia.

Cam pe la ora două, răsună deodată în spatele nostru un plescăit cunoscut. Ia început sacadat și strident, apoi prelung și continuu. Era unul de-ai noștri, care se apropia de coloană. L-am strigat și ne a răspuns.

Prima noastră haltă era în cătunul Krasn'i, lîngă Krepostnaia, unde trebuia să mînem peste zi, pentru ca nu puteam merge la lumina zilei. Deodata, din întuneric, dinaintea mea răsari Ghenea.

— Tată, n-ai dreptul să nu mă ței cu tine! M-am înțeles cu Jenea să mergem împreună la toate operațiunile... N-am intrat în detașament ca să-mi scap pielea!...

Ce puteam să-i răspund? E drept că el venise fără rucsac, fără sa se fi schimbat și cu halna murdară. La noi, nu era obiceiul să pornim la o operațiune într-un asemenea hal, dar el mă privea cu ochi atât de rugători și în spate purta carabina marca-si... Și, afară de asta, era adevărat că nu venise în muniți ca să se cruțe.

— Bine, Ghenea, ai să mergi cu noi...

Am pus santinele și ne-am culcat. Numai Vetlughin lucra de zor ca să termine lăzile pentru minele de automobile. Și aceste mine erau o noutate în practica noastră de partizani. Principiul construcției lor era la fel ca și acela al minei de locomotive. Puteau arunca în aer un camion greu, dar o căruță țărănească trecea peste ele fără nici o grijă. Și, ceea ce era cu deosebire de însemnat, nici un căutător de mine fascist n-ar fi putut să descopere minele noastre, ele fiind compuse exclusiv din lemn și troiț și neavînd nici un gram de metal.

Seara tîrziu, am repartizat în rucsacuri tot ce adusesem în căruță pînă la Krepostnaia hrană rece pe șapte zile, cartușe, grenade, mune. Ne venea cam cîte treizeci de kilograme de fiecare.

Drumul era foarte greu. Timpul se stricase. Zdrențe de nori atârneau chiar deasupra capului. Ploua mereu. Ploaia foșnea în frunzișul căzut, biciuia copacii, ne bătea în ochi.

Înfășurați în impermeabile, nu ne mai recunoșteam între noi. Mergeam în flanc câte unul, ținându-ne fiecare de rucsacul celui din față.

Ca întotdeauna eu mergeam în urma lui Ghenea. Sacul lui, cusut în grabă dintr-un material de culoare deschisă, îmi servea drept singurul punct de orientare în acest întuneric de nepătruns.

Înaintam încet și cu bagare de seamă. Traversam drumurile, pășind pe o singura urma, întorși, cu spatele înainte ca să-i dezorientăm pe acei care vor descoperi a doua zi dimineța urmele talpilor noastre. Ne furșam prin tufișuri, dese de-a lungul lînelor. Pe lînga poduri, santinelele germane luminau din cînd în cînd, stepa cu rachete puternice.

La fiecare cinci șase kilometri, ne opream să facem cîte un popas. Ne scoteam rucsacurile, pe care ne puneam picioarele umflite și stăteam întinși vreo zece minute. Apoi o luam iar la drum prin tufișuri dese și spinoase, peste dealuri și rîpe, pe ploaie, nori și vînt, ducînd în spate ranite grele, carabine, pistoale automate și grenade anlitane.

Ghenea era întotdeauna foarte atent față de mine, dar mai în seamă în noaptea aceea el îmi arată o grijă deosebită. La popasuri îmi întindea rucsacul și-mi îndrepta curcelele, mă ajuta să mă cațăr pe povirîșuri abrupte, trîgîndu-mă de mîna.

Spre dimineța ne-am apropiat de cîtunul Kovalenkov.

Drumul fusese greu pentru noi toți, mai ales pentru Evgheni care era bolnav. Greu îl fusese și lui Ianukevici pe care îl chinase tot drumul tusea și cum în timpul marșului nu era voie să tușești, bietul de el, își morfolise toată mineca flanciei.

Era imposibil de mers mai departe într-o asemenea stare: niște oameni istoviți cărora li se îndoiu genunchii și le tremurau mîinile, n-ar fi putut nici măcar pune minele ca lumca și ar fi devenit, fără îndoială, o țintă bună pentru orice patrula.

Am luat hotărîrea să ne odîhnim și să dormim cum se cuvine. După ce am pus santinele, ne am culcat în lastarișul des. Dar ne era prea frig ca să putem dormi. Din ordinul lui Evgheni, ne am strîns toți grămadă, ne-am acoperit cu halate de camuflaj, ne pinza, încălzîndu-ne unul pe altul cu căldura trupurilor noastre. Lînga mine, de o parte și de alta erau culcați fiii mei, ca în copilarie. Ghenea mă lua pe după gît și a adormit așa.

Oamenii dormeau liniștiți. Niciun santinelele care se scum-bau, se tirau la posturile de observație, iar Evgheni se ducea din cînd în cînd pe brînci să controleze garzile și observatorii.

Începuse să se lumineze de ziuă, dar ceața acoperca încă munții. Deodată se auzi o lungă rafală de arme automate. Îi răspunse încă una și încă una...

Alarmă!

Eram înținși nemișcați în tufiș, gata de luptă. Dar recunoașterea raportă că era liniște peste tot și că nemții, ieșindu-și din sat, ca să-și facă cură, trageau fără rost în toate părțile.

Somnul însă ne parăsese și n-am mai reușit să ne odihnim. Am stat toată ziua culcați în tufiș, așteptând din cînd în cînd, dar rămînînd gata de luptă.

Se făcu seară. După ce am băut apă din belșug din piraul vecin și după ce ne-am umplut bidonșele, am ieșit din tufiș deoarece era pumejdios să rămînem multă vreme în același loc.

Ca să încercăm urmele și să înșelăm copiii nemților, am tăiat niște tufe dese și spinoase de porumbac, am trecut de cîteva ori Ușanka prin vad și ne-am ascuns pînă în zori într-o păduree.

Nemții tălăseră tufișurile din această păduree. Dar asta se potrivea cu ceea ce voiam, pentru că după ce curățisera cum trebuie pădurea, era puțin probabil ca fazeștii să mai vie pe acolo.

Dimineața, după ce am pus santinele, ne-am culcat iar. Numai Evgheni renunță la odihnă și ne spuse că pleacă în recunoaștere. Ochii se înfundaseră, obrații îi ardeau de febră. Vetlughin și Ianukevici căutau să-l convingă că avea nevoie de odihnă mai mult decît oricare dintre noi.

După ce a ascultat cu atenție toate argumentele, Evgheni a zîmbea ca întotdeauna vesel și amabil și le-a răspuns că mîncădala nu se simțise așa de vîtos și de puternică.

Era în zadar să mai discuți, căci odată ce-l intra în cap o acțiune, fiul meu nu mai avea mijloc până cînd n-o ducea la bun sfîrșit.

Această operațiune era un vechi vls al lui. Nu numai că o aștepta, dar îi atribula o foarte mare însemnatate.

Și cînd spunea că nu slăbea, nici oboseala, nici boala, era adevărat.

Două zile și două nopți, Evgheni și cercetașii lui statură cătără, prin copaci înalți, căleau în tufișuri sau ascunși prin gropi, observînd șoseaua, drumul și rambleul căii ferate. Trebuia să știm absolut tot: cum și cînd se schimba garzile, cît de des treceau patrulele, mersul precum al trenurilor și dacă automobilele circulau și ele după un program anumit.

Veghînd cu rîndul, cercetașii observau, ascultau, își făceau însemnări. Grupul nostru de bază, după ce se odihnea ziua, cobora noaptea spre apă și ratăcea din nou, fără să facă zgomot, prin tufișuri, prin pădurea și prin marăcinș, schimbîndu-și locul de dormit.

În sfârșit, la 10 octombrie, seara, Evgheni raportă că toate observațiile erau terminate. Cel mai potrivit punct în care să fie pusă explozia era la kilometrul patru de la Gheorghie Afipskaja; acolo drumul, șoseaua și linia ferată erau așezate aproape alături. Automobilele treceau numai ziua. Iar trenurile treceau regulat pe la al patrulea kilometru la ora opt dimineața și la ora patru după amiază.

Ne am înveselit cu toții: acțiunea cea grea se apropia de sfârșitul ei. Noaptea ne promitem liniște și odihnă. La miezul nopții ne vom strecura spre terasarea căii ferate, vom termina munrea și până dimineața ne vom retrage în munți...

Încordați, îndrăgii, tăcuți, ca înaintea unei lupte grele și hotărâtoare, am plecat să punem murele.

O, dacă omul ar fi înzestrat cu darul previziunii! De-aș fi putut să știu în noaptea aceea misterioasă, m. vedeam în perspectivă ultima oră... Bizuindu-mă pe autoritatea dragostei paternale, le-aș fi ordonat să rămână pe loc și m-aș fi dus să pier eu în locul lor.

Au trecut de atunci ani, dar îmi aduc aminte de fiecare elipsă a acestor cumplite nopți. Aș fi vrut să o uit, dar inima ține minte și risul plăcut al lui Evgheni și mângâierile duioase ale lui Ghelea.

Într-o seară rece. Am ieșit în pădure. În față mergeau cercetașii din grupul de recunoaștere îndreptată, în frunte cu Evgheni; de o parte și de alta mergeau patrularele, în spate, ariergarda cu pistoale automate.

În față noastră se deschise un cîmp pustiu, neprietenos. După cîmp se întindea linia ferată marginită de o parte și de alta de plopi înalți, iar dincolo de terasament, șoseaua și drumul. În fund, ca niște fantome, se înalțau munții înepărtăți.

Deodată deasupra stației Gheorghie Afipskaja și pe urmă și la Severskaja s-a aprins o lumină albă. După aceea a apărut o lumină verde, apoi una roșie. Luminile alternau, se stingeau și se aprindeau din nou. Era o anumită regulă în această succesiune regulată a culorilor. Oare puteam noi ghici ce comunicare importantă transmiteau fasciștii, pe linie, cu telegraful lor luminos? Dacă am fi ghicit, Jenea și Guenar ar fi rămas în viață.

Telegraful a lucrat vreun sfert de ceas și apoi, de jur împrejur, s-a făcut iarăși întuneric și liniște.

Dar Evgheni se neliniște:

— Trebuie să ne grabim și să ne grăbim tare de tot...

Cercelașii plecarea înainte să caute treceri prin tufele de porumbar și disparură în întuneric.

Nu trecu mult și lângă calea ferată începu să orăcăiască o broască. Evgheni îmi raporta că drumul era liber.

Ne-am apropiat de marginea terasamentului. Pe omul din față l-am ridicat în brațe pe traverse, acesta l-a lăsat pe cel din urmă lui și fiecare a luat astfel cu bagare de seama, ca fiind, pentru a nu lăsa urme, să nu atingă cu piciorul nisipul terasamentului, folosind același sistem, am coborât de egalitate pe toți.

Grupul de acoperire s-a bagat în lăstar și Sentinilele și-au ocupat locurile. Plantatorii de mine au început să lucreze.

Într-o ora treburile sa terminau totul.

Pare-l vad pe Ghenea al meu și pe Ianukevici săvârșind cu eufiteile finlandeze o groapă mică pe drumul profilat. Iată-l o pareau totuși pe o haină vatăută întinsă pe jos, iar ce prăsesea adunau în căciula și duceau în tufișuri.

Întâi stând în față lui Ianukevici și întinzându-l lada cu mina Ianukevici îi puse focosul și o bagă încet în pământ. Ghenea, comula cu grăpă groapă.

Apoi, stănc nou și carabina pe umeri, Ghenea vesel și înviorat, a început să urce repede pe drum, pănând minile și îmbrăcându-l dispozitive la Ianukevici.

După asta trecea lângă mine în fuga spre calea ferată unde lucrau Evgheni și cu Kiricenko, și opri o capă și mă însoțea.

- Nu ți-e frig, tată? Vezi să nu răcești.

O groapă era deja săpata sub înclăietura șinelor și în groapă fusese pusă două grenade antitanc, când Ghenea sosi în fugă și rânind, mă avertiza și o a treia grenadă a lui:

Lasă-i pe frăți să și aducă aminte și de mine pe lumea cealaltă!

Sub transversă, alături de grenade, fură așezate capse de trăsătură. Kiricenko smulse piodica și scurse colisa șinei. Evgheni camufla locul unde fusese așezată mina. Notezi terasamentul.

Mina de pe terasament era aproape gata. Nu mai rămânea decât să se smulgă sub noul cui al piodică. Dar aceasta trebuia să o facă în singur tăcut, după ce toți se vor retrage în stepă. Kiricenko și cu Evgheni plecară în grabă pe drumul profilat.

Fu așteptam liniștit să se isprăvească munca pe drum.

Deci, iată, totuși mergea așa cum fusese planuit.

Am hotărât să nu mai minăm șoseaua care era alăt de străzuta, încât nimănui nici n-o mai foloseau. „Să terminăm minarea drumului profilat și să plecăm acasă, în munși!” gindeam eu.

În clipa aceasta, dinspre Gheorghie-Afipskaia se auzi un zgomet abia perceptibil în noapte. Zgomotul deveni din ce în ce mai puternic. Să fie un bombardier de noapte?..

Cu fiecare clipă, zgometul se făcea mai precis și mai clar. Un sunet nou se contopi cu acest zgomet. Sunetele se înmulțeau, creșteau.

Un tren!

După o cutitură, luându-și viteză pe pantă, se ivi cu toată înfățișarea o grăunțică grea. Alături de tren, pe șosea goneau niște automobile blindate.

I tu lec, ce spusese telegraful blestemat cu lam.n.le lui.

Treba a luată o hotarîre fara să pierdem o clipa. Să plecăm în mîini. Dar la „mina lupului“, îngropată sub linia de cale ferată, nu era încă scos cuul piedicii de siguranță. Și șoseala era liberă, iar nemții vor năvăli pe șosea și ne vor strînge în clește..

Prin fața mea trecura ca o săgeată flu mei care alergau spre șosea. Incareînd din fugă ultimele două mine, minora la rușeala ambele fagașe și se repezără spre terasament.

Locomotiva era deja aproape. Pe horn reșeau scînteii. Tampoanele duruiau.

Baleții se repezără în înlîmpiaarea trenului..

— Ce fac? — strigă la urechea mea Vetlughin. — Cum să poată gasi în bezna asta cuul marunt al p.ocii?

Nu la asta se gîndiseră el, ci la altceva. Avea în mîină grenade antitanc și voiau să le arunce pentru ca „mina lupului“ să explodeze în urma detunaturii.

Am scos grenada și am alergat în urma copiator..

Prea tîrziu!

Două grenade explodează una după alta și imediat după aceea ca un urlet asurzitor explodează „mina lupului“.

Se facu ecodala ca și înaintător. Suflul exploziei rețîză, ca un cuțit, corpul meu. arțar batrin din fața mea și mă aruncă departe, îndărăt.

Și acum, după ani de zile, vad explodînd cazanul locomotivei, zburînd mîi sus dect plapn bucății de locomotivă, rasturnîndu se și încăl cînd unele peste ltele vag.ante, slărîr nîi se în f.undat, și îngropîndu-i sub ele pe nemții..

O noua explozie răsună. Un automobil blindat sărise în aer pe șosea. Ocolîndu l, apară al doilea automobil blindat cu farurile aprinse și explodează și el în aceeași clipa.

Și din nou — explozii și iar explozii. Minele sfîrtecau automobilele pe drumul profilat, împrăștiînd cadavrele matlate ale nemților.

Trenul ațîncat în aer ardea, minele continuau să bubuie, dar nu mai aveam putere să aștept. Nici o clipă!

M-am repezit spre linia ferată. În urma mea veneau în fugă Vetlughin și Ianukevici.

— Lîngă linie, lum.nat de focul incendiului, Evgheni, mort, eră culcat sub sfărîmături. Camarazii îl luură de acolo.

Ghenea nu era. Poate că era în viață.. poate ca apucase să sară într-o parte.. Poate că era rănit și culcat undeva.

Ghenea! — strigai eu, dar vocea mea se îneca în urletele fasciștilor rănîți.

— Ghenea!...

Mi se parea că îl caut de ceasuri. Dar când l-am găsit ceva mai departe într-un tufiş, trupul lui era cald încă.

Iar am început să sper că trăieşte...

L-am luat în braţe. Am pus mina lui pe spatele meu ca şi cum ar mai fi putut să mă cuprindă de gît... Singele cald al lui Ghenea îmi cargea pe după guler.

L-am dus peste drumul proslătit care fusese miniat. Kiricenko s-a repezit în întîmpinarea mea, a vrut să-l ia pe Ghenea, leşul din minţi am spus:

— Pleacă. N-am să-l dau.

S-a apropiat Vetlughin. Pentru prima oară de cînd plecasem din Krasnodar, mi-a spus pe nume...

— Piotr Karpovici, pune pe Ghenea lângă Evgheni..

Am sapat în tăcere cu cuşitele finlandeze o groapă nu prea adîncă între tufele de porumbar, în care l-am pus pe amîndoi. Băcîtu me şi am astupat groapa cu pămînt.

Gloanţele începuseră să şuiere pe deasupra capetelor noastre rîzînd frunzele. Nemţii ramaşi în viaţă îşi veniseră în fire şi începeau acum lufşările.

Detasamentul ieşi repede din bătaia armelor nemţeşti.

Numai eu am mai zăbovit lângă mormînt şi am căutat să camuflez moviliţa.

Deodată în faţa mea apăru Pavlik Sahotski, mă apucă de mina şi mă trase afara din tufişul în care mă aflam. Nemţii strîngeau cercul în jurul nostru.

Mergeam acum prin stepă. Împrejurul nostru totul era mort: nici o tufă, nici un firicel de iarba vie. Numai cîte o stea cadea din cerul de toamnă. Deodată, nişte rachete luminoase se aprinsă deasupra noastră. Ianukevic, mă trase de mină. M-am lăsat la pămînt şi am rămas nemişcat. Pămîntul mirosea a umezeală cu şi acolo între tufe, cînd îl sapam cu cuşitele finlandeze. Ce aveam să-i spun Llene, Ivanovna?

După un timp, rachetele s-au stins, m-am ridicat în urma ceilalţi şi am pornit. Apoi iar s-au aprins rachete deasupra noastră şi iar ne-am aruncat la pămînt. Dar ne-am ridicat în căută. În spatele nostru se auzea un valet de motoare: nemţii ne zăriseră şi porniseră cu tanchete şi automobile. Se apropiau din ce în ce mai mult, farurile lor ne luminau spinările şi umbrele lungi ale trupurilor noastre se lîrau, şerpuind prin stepa pustie.

Ianukevici se întinse la pămînt. Ceilalţi îşi continuară repede drumul. În urma noastră răsună tusea lui Viktor „Sta culcat pe pămîntul umed şi are să racească rău“, îmi spusei eu, dar apoi mă gândii „Ce-i mai putea face acum răceala? Acuşi îl

va strivi tancheta. Am întors capul. Tancheta era aproape lângă Ianukevici fiind el aruncă sub şenulă o grenadă antitanc. Aşa era prietenul lui Evgheni!..

Tancheta se apleca pe-o coastă şi se opri. Viktor sări în picioare şi o luă la fugă ca să ne ajungă. Dar nemţii contau să ne urmărească. Acum se aruncă la pământ Kiricenko. Urmă încă o explozie — şi a doua tanchetă lovită rămase nemşcată.

Am cotit brusc la stînga. Sub picioarele noastre era pământ proaspăt desfăcut. Camioanele fasciste s-au împotmolit definitiv în arătura asta. Nemţii cuprinşi de furie au deschis un foc violent asupra noastră.

Atunci ne-am aruncat la dreapta. Năvălind lângă magazinele de tutun din staniţa Smolenskaia unde de curînd Ghenea doborîse doi polţi ai lui Brownîngul — ne-am repezit înainte şi aplecaţi tare la pământ, am trecut drumul şi am ieşit de sub focul inamicului.

Dar în spatele nostru se înţelegea altă luptă. Fasciştii, perzînd speranţa sa ne prîndă vii, deschiseseră un foc puternic. Camioanele lor bateau în avanpostul german de la Smolenskaia, acesta răspundea trăgînd în ai lor.

În zorii zăii, ne-am apropiat de munţi. Nu simţeam oboseala, nu simţeam nimic în afară de o durere sufletească cumplită. Aş mai fi putut să merg aşa o zi sau chiar două... Dar tovarăşii voiau să se odihnească. N-am izbutit însă să ne odihnim. Pe deasupra capetelor noastre au început să zboare, vijînd, avioane nemţeşti care pluteau în cercuri largi, ca nişte ulii, în căutarea partizanilor.

Am pornit în şir indian pe cărări pustii la avanpostul nostru de lângă Krepostnaia..

Acolo stătusem, eu şi cu Evgheni, în ajunul operaţiunilor.. Vocea lui îmi mai răsună în urechi.:

„Tată, tu nu trebuie să mergi cu noi în diversiuni. Tu eşti comandant, n-ai dreptul să te bagi în foc. Lasă că ne descurcăm noi şi singuri...”

.....
Tovarăşii erau morţi, de oboseală. Ianukevici avea o faţă îngrozitoare. Vetlughin se clătina pe picioare. Ei vedeau că nu pot să dorm şi ca să nu mă lase singur cu durerea mea, nu dormeau nici ei.

M-am culcat şi m-am făcut că dorm. Trebuia să mă gîndesc bine la ce aveam să fac şi să mă stăpînesc.

Evgheni nu mai era, dar rămăsese detaşamentul creat de el şi de camarazii lui. Există planul de acţiune al detaşamentului, creat şi acesta tot de Evgheni.

În numele patriei, acest plan trebuia să fie realizat. Detaşamentul avea să fie şi mai puternic decît înainte. Aşa voise Evgheni.

Am procedat așa cum m-a sfătuit Gheronti Nikolaevici : i-am spus Elenei Ivanovna că bătălii ei erau grav răniți și trimiși la Soci cu un avion din Șabanov, de care am dat din înmăplare.

Elena Ivanovna m-a privit drept în ochi, m-a crezut și n-a spus nimic...

Trebuia să-i ascund durerea mea și asta mă ajuta să lucrez : mă stăpâneam.

Am trimis cercetași la locul exploziei deoarece trebuia să trimitem comandamentul un raport despre felul cum ne în-deplinisem însărcinarea. Nu știam precis ce pierderi suferisera nemții. Cunoșteam numai pierderile noastre..

Ți era greu să înfrunți privirea partizanilor, să citești în ochii lor durere și compătimire.

Dar nu voi uita niciodată atenția cu care tovarășii fiilor noștri ne-au înconjurat pe noi, parinți văduviți.

Toți, în toate colțurile taberei nu vorbeau decît despre Evgheni și Ghenea. Și peste tot se auzea una și aceeași frază : „Mai încet, să n-audă mama ”

Din ziua aceea și pînă în ultima zi a existenței detașamentului, partizanii îi spuneau Elenei Ivanovna „mamă”, fie că era de față, fie că nu era de față. Și cuvîntul acesta nu era pentru ei un cuvînt întîmplător, ci ascundea în el o dragoste filială și un profund respect.

Seara, i-am întins Elenei Ivanovna un bilet care era, chipurile, o radiogramă de la Soci : Ghenea era într-o stare care nu mai permitea nici o speranță, starea lui Evgheni era gravă.

Noaptea, Elena Ivanovna luă un pistol automat și niște grenade și plecă la Șabanov. Ea știa că drumul trecea prin catune ocupate de nemți, dar spera să dea la Șabanov de vreun avion și să ajungă la fiii ei, în Soci...

Partizanii au ajuns-o cînd era departe de tabăra noastră și au convîns-o cu greu să se întoarcă din drum.

Pe obrazul ei, pe pleoapele roșii și umflate, pe părul încleștat de sub basmaua albă, în întreaga ei față, mai dănuia parcă suflarea caldă a băieților. Aveam impresia că se temea să nu tulbure această suflare și de aceea tăcea...

Nu mai puteam amîna ; trebuia să-i spun. Dimineața am dat Elenei Ivanovna o nouă „radiogramă” care ne vestea moartea băieților ei.

Multă vreme a tot citit și recitit în tăcere biletul. Apoi Ți-a împăturit cu grijă și l-a ascuns în cartușieră. Și-a încordat întreaga voință, dar din ochi îi curgeau lacrimi mari.

Partizanii se fereau cu delicatețe din drumul ei. Își dădeau seama că, deocamdată, era mai bine să nu vorbească cu dînsa, să nu se apropie de ea.

Dar de cinci sau șase ori în cursul zilei, grupuri de partizani se apropiau de mine, rugîndu-mă să-i trimit în operațiuni.

— Sa mai așteptăm o zi două, răspundeam eu. Și de fiecare dată cu cuvînte diferite, mi se spunea același lucru :

— Nu mai putem aștepta. Ma mare rușinea față de mama !

Hotărît lucru, în zilele următoare, n-am putut trimite oameni în diversiune din pricină că erau prea ațîțați.

În sfîrșit, s-au întors cercetașii !

Stătuseră două zile la locul exploziei pe niște clăi de fîn înalte și observaseră cu binoclul.

O locomotivă și douăzeci și cinci de vagoane zăceau, făcute țandări. De sub sfărîmături se mai auzeau încă strigate și gemete. Pe șosea zăceau rămășițele a două mașini blindate. Ceva mai departe erau resturile a două camioane aruncate în aer.

Cîteva ore după explozie, nemții au trimis spre Severskaia un camion încărcat cu munițiuni. Camionul a făcut cîte zeci de metri și după aceea a sărit în aer și a explodat.

Au sosit niște trupe de geniu și împreună cu căutătorii de mine au parcurs întregul drum profilat. Cum n-au găsit nimic, au trimis din nou un automobil. Și automobilul acesta a explodat și el.

Atunci fasciștii au controlat iarăși șoseaua, au săpat-o în parte și au dat drumul unui automobil cu colhoznicii din Afipskaia. Din întîmplare, automobilul a trecut cu bine, dar un camion cu soldați nemți care îl urma la o mică distanță, a sărit în aer.

Stîrușele erau cuprinse de o bucurie nebună. Toți vorbeau despre minile cele noi ale partizanilor care aruncă în aer pe nemți și nu se ating de cazacii din Kuban.

Atunci fasciștii, cuprinși de furie, mînară într-acele prizonieri și le ordonară să sape din nou întreg drumul profilat. Acolo unde erau mine, cîțiva oameni săriră în aer. Drumul profilat fu săpat din nou în întregime. Totuși, mine au mai rămas. Probabil că în rîndul prizonierilor s-au găsit oameni de un eroism extraordinar care, zărind mina, au ocolit-o în tăcere și au camuflat-o deasupra cu țărîină proaspătă ; cum a fost exact, nimeni n-a putut afla.

Cînd fasciștii au dat drumul unui automobil pe drumul profilat, săpat din nou, automobilul a sărit în aer pe mina pasă de Ghenea și de Ianukevici.

După calculele cercetașilor, numai cadavrele pe care le-au scos nemții au fost cel puțin cinci sute. Nu s-a putut stabili numărul răniților și mutilaților.

Cercetașii își terminară raportul cu cuvintele :

„Cînd ultimele mine explodau, ni se părea că Evgheni Petrovici și Ghenea se răzbună din mormînt pe inamic pentru pămîntul Kubanului nostru pîngărit“...

După terminarea Războiului pentru Apărarea Patriei, la locul morții lui Ghenea și al lui Evgheni, a fost pusă o placă de granit purtînd modesta inscripție : „La 10. X. 42, au căzut aici luptînd vitejește pentru patrie, frații Evgheni și Ghenea Ignatov“.

PĂRTEA A DOUA

CAPITOLUL I

Detașamentul era așezat în poiană, în front, pe plutoane. Comisarul deschise mitingul de doliu.

Tot detașamentul ținuse foarte mult la Evgheni. În dragostea partizanilor față de dînsul era respect, încredere în fiecare cuvînt al lui și încredere în succesul oricărei operațiuni în fruntea căreia se afla el. Evgheni știuse să înrădăcească în tovarășii lui încrederea desăvîrșită în victorie. Energia lui îi însuflețea pe toți. Jenea cunoștea dorul de casă de care era cuprins fiecare dintre tovarăși și știa să pună la inima durerea unui suflet străin.

Iar Ghenea... Ghenea era duios și atent față de toată lumea. Tovarășii parcă își retrăiseră alături de el adolescența apusă și, privindu-l, se gîdeau că adolescența copiilor lor va fi tot atît de luminoasă ca și a lui...

Cu ocazia mitingului, fiecare om din detașament voia să spună ce au fost pentru el Evgheni și Ghenea. Vorbe scurte, pline de bărbăție, izvorau din inimă.

Să te răzbuni! Să te răzbuni cît îți bate inima, cît timp mîna ține pușca! Să te răzbuni pentru stanițele arse, pentru grîul călcat în picioare, pentru chinurile, lacrimile și durerea poporului tău! Să te răzbuni pentru Evgheni și Ghenea, căzuți în numele vieții noastre luminoase, pline de bucurie...

Vorbi și Elena Ivanovna. Fața îi era calmă, împietrită de durere. În voce se simțea însă atîta mîhnire, încît lacrimile curgeau pe fețele aspre ale partizanilor care stăteau nemișcați în front.

— Toată fericirea noastră erau copiii. Au pierit. Dacă va fi nevoie, eu și cu tatăl lor ne vom dărui viețile noastre pentru

patrie. Dar ne vom răzbuna, ne vom răzbuna crunt pe dușman pentru Kabanul pingărit, pentru moartea tatălilor noștri. O jur!

Elena Ivanovna se clatină. Fu spriguita ea grăă.

Comisarul citi ordinul de zi al comandamentului.

Comandamentul grupului detașamentelor de partizani exprima în ordinul de zi recunoștință mai multor partizani și anunta că a propus pentru decorare pe frații Ignatov care muriseră, pe Ianel, viici — comandantul primului pluton care murise drumul profilat, pe Kiricenko — comandantul plantatorilor — mine care împreună cu Evgheni pusese prima mină pe calea ferată și pe Pavlik Sabotski care îl salvase pe comandantul detașamentului în momentul plecării de la locul diversionii.

Duca maling, a urmat o adunare generală, în care s-a luat hotărârea să se ceară comandamentului ca detașamentul să poarte numele de „Deșinutul Frații Ignatov“, ca tabăra de luptă de pe muntele Stropet — organizată de Evgheni — să-i poarte numele și comandantul detașamentului care condusese personal prima mare operațiune de diversione prin minare în Kuban, să fie propus pentru decorație.

Neașteptămînta încordare de voință, de care dăduse dovadă Elena Ivanovna, nu rămasese fără urmări. Partea stîngă a corpului îi fu paralizată și își pierdu somnul: Safronov și Slașev stăteau mereu lingă dînsa.

În primele zile după această întîmplare, Dax se instalează pe creștetul muntelui și de acolo privea ore întregi în depărtare așteptîndu-l pe Jenea. Acum, întreaga lui dragoste de ciine devotată trecu asupra Elenei Ivanovna. Statea culcat lingă dînsa și se uita la ea cu ochi triști, înțelecatori.

Nici un străin nu putea să se apropie de Elena Ivanovna, fără ca Dax cu părul zbîrlit să nu-și arate colții și să nu mîrle amenințător.

Prietenii mă slătuiră s-o iau pe Elena Ivanovna din tabără unde fiecare tufiș, fiecare piatră îi aducea aminte de băieți.

Ne am hotărît deci s-o trimitem în tabăra de lingă Krepostnala în catunul Krasni, unde avea să-l gasească pe Safronov care era comandantul taberei și la care Elena Ivanovna ținea foarte mult.

Nu puteam s-o însoțesc; în detașament era acum foarte multă treabă. Trebuia să conduc eu acum recunoașterea, îndepărtată și întreaga rețea de agenți informatori de prin stanțe.

Pe lingă asta, trebuia să pregătesc și operațiunile.

Vellughin, Ianukevici, Eriomenko, Kiricenko și Litvinov — toți prietenii lui Evgheni — mă asaltau mereu cu întrebarea: „Pe cînd, Tătucule?“

De-ar fi știut ei cum vroiam să mă răzbun! Cît de greu mi-era uneori, mai ales noaptea, să mă stăpînesc, să nu iau o

mină și, fără să țin seama de nimic, s-o iau razna pînă într-o staniță unde erau concentrați hitleriști odioși și să-i arunc în aer împreună cu mine însumi.

Dar nu! Trebuia să mă răzbun crunt, cu chibzuială și tărie. Nu trebuia să mă grăbesc. Trebuia să ne înăbușim durerea, să mai răbdăm cîteva zile și, fără agitație, fără grabă, fără victime, să dăm o lovitură neașteptată și precisă mortală, cum spunea Evghent..

Am schițat împreună cu camarazii lui planul cîtorva diverșiuni. Am trimis la locurile alese cîteva cercetași și abia după aceea am putut să plec și eu la Krasnii, lângă Krepostnaia, s-o văd pe Elena Ivanovna.

Insomnia tot o mai chinuia, dar începuse acum să se miște fără ajutorul nimanui. Ca să mai uite puțin, muncen fără întrerupere și zi și noapte stătea lângă raniți.

Krepostnaia noastră se transformase într-un spital raional foarte original. Partizanii din detașamentele vecine veneau la Elena Ivanovna pentru asistență medicală și Elena Ivanovna organizase acolo un adevărat lazaret.

Vladimir Nikolaevici Safronov, comandantul taberei de lângă Krepostnaia și secretarul organizației noastre de partid, se dovedea un excelent administrator.

El organiza în primul rînd tăbăciria pieilor de vite pe care le aveau de pe urma cirezii noastre, piei din care urmau să se facă cizme, scurte de blană și caciuli. Incepu să confecționeze pîslari, puse la păstrare zarzavatur și poame pentru țărni. Se îngrijă de rezervele noastre principale de fin și de grâu pentru cai și numai lui îi datoram faptul că puteam să executăm călări marșuri lungi de cîteva zile și să avem căruțele noastre.

Cu alte cuvinte, Safronov era copleșit de griji pînă peste cap. Era el însuși un muncitor neobosit și știa să-și facă pe omenii să nu stea nici o clipă fără treabă. Și toate acestea fără să-și zorească, cu o vorbă de duh sau cu un zîmbet pe buze.

Am vorbit mult cu Vladimir Nikolaevici despre treburile „factoriei” lui.

Această denumire rămase taberei noastre din cătunul Krasnii de lângă Krepostnaia și celei din Planceskaia.

În drept că factoriile noastre nu erau împrejmuite de un zid înalt cu țepușe de fier și nici de șanțuri adînc, umplute cu apă, dar noaptea gărzi întărite staționau în padurea care ne înconjură. Dealtfel, chiar și ziua, mai toți partizanii erau cu ochii în patru. Peste tot și chiar în factorie, oamenii dormeau fără să se dezbrace, cu pușca și cu cîteva grenade lângă ei. Nemulțumiri aflară de existența factoriilor noastre și începură să se intereseze de ele.

În ziua în care venisem s-o văd pe Elena Ivanovna, un bombardier german, zburînd deasupra staniței Krepostnaia, aruncă două bombe care căzură în râpele de lângă cătun.

Nu era primul bombardament. Vladimir Nikolaevici pierduse socoteala bombardamentelor. Nemții trimiteau acolo și cercetași și adesea izbucneau în apropierea satului încăierări serioase.

În factoriile noastre, viața era zbuciumată și plină de griji, dar nu puteam renanța la ele. Aveam nevoie de ele ca de aer. Acolo făceam ultimele pregătiri pentru diversiuni, ne completam stocul de expozibil și muniții, ne aprovizionam cu alimente și stăteam în așteptarea momentului potrivit ca să trecem mai ușor pe lângă localitățile ocupate de nemți. Tot acolo ne odihneam la întoarcere după operațiuni și acolo, în sfârșit, ni se pansau cu grijă rănille.

Am plecat din Krepostnaia mai liniștit decît venisem. Starea Elenei Ivanovna nu mă mai îngrijora : ea își recăpătase forțele morale.

O veste tristă ne auzuse în tabără : în stanița Imeretinskaia murise Grigori Dmitrievici Konotopcenko, sătean frunțos și președintele colhozului de acolo.

Konotopcenko fusese un om de o înălțime urlașă, foarte spătos, greoi, încet, — un gigant al stepii. Îl cunoscusem curînd după ce sosisem în munți. Îmi aduc aminte că la prima noastră întîlnire, m-au surprins mîinile lui mari, puternice, agere și mlădioase și cutele adînci din jurul gurii. Zimbînd amar, Konotopcenko îmi spuse că aceste cute apăruseră atunci cînd nemții ocupaseră stanița lui natală, după ce-i dăduseră foc. De atunci, plecase în pădure și ajunsese comandantul detașamentului de partizani din Imeretinskaia.

Fasciștii îl urau și se temeau de el. De multe ori, detașamente de pistolari nemți și de poștal bătuseră pădurea și înconjuraseră foarte de aproape grupul lui. Dar de fiecare dată, Konotopcenko scăpa, îl bătea pe nemți, îi alunga înapoi în staniță și din nou avanposturile vrăjmașe dispăreau fără urme, iar în șanțurile de la marginea drumurilor zăceau tot solul de mășini sfărîmate.

Noizbutînd să-l prindă în luptă, fasciștii, cu ajutorul unui trădător, l-au atras pe Konotopcenko într-o cursă.

Într-o seară, în alunișul des de lângă o casă de la marginea staniței natale, douăzeci de pistolari nemți se năpustiră asupra lui Konotopcenko care era însoțit numai de doi partizani.

Noaptea nemții îl aduseră cu alai pe prizonier în staniță. În frunte mergea Konotopcenko, rănit, cu mîinile legate la spate.

În urma lui, sanitariii purtau pe targă șapte soldați nemți morți. Partizanii își vînduseră scump libertatea.

Trei zile în șir i-au torturat pe partizani, i-au ars cu fierul roșu, le-au înșipt ace sub unghii. În acest timp, în piața staniței începuseră să se audă lovituri de topoare. Nemții ridicau spînzurători.

Execuția fu anunțată pentru dimineața următoare. Dar noaptea se încinse deodată o luptă pe ulițele satului. Partizanii din Imeretinskaia năvăliră în stanița lor ca să-și salveze comandantul.

Partizanii ocupară stanița casă cu casă, uliță cu uliță și erau pe cale să se apropie de magazia în care fusese închis Konotopcenko, dar chiar atunci zeci de automobile din cătunele vecine se apropiară de staniță, venind în ajutor nemților. Nemții înconjurară Imeretinskaia, amenințînd să taie partizanilor drumul spre pădure.

Cercul devenea din ce în ce mai strîng. La răsărit, cerul se lumina. Nu mai era nici o nădejde. Partizanii nu mai puteau ajunge la magazia în care dușmanii îl închisesera pe Konotopcenko...

Luîndu-și răniți, părăsiră stanița pe drumuri cunoscute numai de dânșii.

A doua zi de dimineață, trupele nemțești inundară Imeretinskaia și încercuiră satul cu un cordon de siguranță. Aveau chiar și aruncătoare de mine și artilerie ușoară.

Soarele se ridicase, dar în curînd o ceață de toamnă se lăsă peste staniță și se întinse peste casele albe, peste ogoarele de grîu, peste frunzișul auriu.

Konotopcenko cu cei doi tovarăși fură duși sub escortă pe ulița largă și puse. Părul lui des și blond era încă cit și năclăit cu sînge închegat, iar fața plină de vinătăi. Brațele mutilate îi atîrnau de-a lungul trupului rănit și schilodit. La gît îi atîrna o tăbliță cu inscripția: „Sînt partizan, am ucis soldați germani!”

Dar Konotopcenko își ținea capul sus. În ochi îi ardea o ură nepotolită. Și oamenilor din staniță li se părea că nu fasciștii îl duceau la execuție pe partizan, ci că partizanii, neînfrînt și neînduplecat, sigur de victorie, îi ducea spre o răsplată cruntă, inevitabilă.

În piață, lîngă spînzurătoare, nemții pusesc gărzi puternice. Ceva mai departe, stăteau înghesuși bătrînii, femeile, copiii, aduși cu de-a sila la locul execuției. Fețele sătenilor erau aspre și întunecate, iar în ochi li se vedea durerea.

Un polițai se apropie de Grigori Dmitrievici ca să-i pună neînduplecatului partizan ștreangul.

Alinându-și ultimele forțe, Konotopcenko îl lovi pe polițai cu piciorul în buită. Trădătorul se rostogoli cu un urlet la pământ..

Au rămas ofițerul german care comanda execuția și caruia până și în cursa aceea tot îi mai era frica de vajnicul partizan, începu să zorească pe calau.

Calau smulseră scaunul de sub picioarele lui Konotopcenko. Trupul uraș se legana în ștreang. Aveai impresia că grinda nu va suporta această greutate..

Un strigat strident răsuna în mijlocul mult mii. Pumni strinși se ridicară. Garoul de nălele troștii. Cineva încerca să smulgă un par. Multimea — ca și cum n-ar fi fost acolo zeci de oameni care nu semănau unul cu celălalt, ci ar fi fost o singură voință omenească, încordată ca un arc — se repezi spre spânzurătoare.

Nemiți începură să traga în aer. Nu era o salva, ci focuri de zordonat ai unor ciliți speriați de moarte.

Auzind înmășcături de din prața, mitraliera fasciști care erau culcați la marginea stăniței se speriară și ei.

— Partizani! — se auzi în rîndurile lor — Partizani! au pătruns în stăniță.

Fără să fi primit ordin, plutonul de siguranță deschise focul. Mitraliera tragea în tufșuri, în pădurea din depărtare, în casele albe.

În stănița se stîrni panică. Garda parisi leclă execuției și fugi spre marginea satului. Nedîndu-și seama că se fugea, mitraliera din plutonul de siguranță începu să traga în garlă. Se auzira țipetele și gemetele ranilor lor.

Aba pește o jumătate de oră sau mai mult lacrimile. Ofițerul se repezîră din nou în piață, dar piața era pustie..

Vîntul legana capetele frînzurilor țîlate ale spânzurătorii. Folosindu-se de panica și riscîndu-și viața, consătenii începură să-l salveze pe cei spânzurați. Numai că prietenii întîrziaseră cu cîteva secunde..

Ofițerul n-avu curajul să se apropie de cadavre și să ordone ca ele să fie iarăși spânzurate. Partizanii morți au rămas întîși trei zile în piața încercută de nemiți. Frunzele auri ale ploilor din satul lor cadeau, foșnind, peste ei și vîntul mînturilor îi învăluia în mireasma pădurii îndepărtate.

În noaptea ce ei de a treia zile, cadavrele celor executați dispădură fără urme..

Vestea despre răfuiala de la Imeretinskaia se răspîndi cu viteza vîntului prin toată regiunea munților. Aflară de ea și cei de la Smolenskaia, și cei de la Severskaia, și marinarii din Eisk.

Să ne răzbunăm ! Ochi pentru ochi ! Moarte pentru moarte !...

Marinarii din Eisk, împreună cu un grup de partizani din stațiunea Smolenskaia ieșiră cei dintâi.

Îi conducea un marinar-comisar. Pe umărul lui ars de soare era tatuat un dragon cu gura deschisă și cu vârful cozii ca un pumnal de culoare vineție, ridicat în sus.

Comisarul păstra în inimă amintirea unei socoteli pe care o avea cu nemții și pentru care nu se răfusesse încă. Nemernicii îi pîngăriseră logodnica. Marinarul aștepta ca pe o zi de sărbătoare prilejul să intre în lupta corp la corp cu dușmanul.

După ce plouă cîțva timp, începu toamna noastră minunată din Kuban. Cădeau ultimele frunze aurii. Într-o dimineață căzu și prima brumă. Se simțea suflarea iernii care se apropia.

Detășamentul celor din Eisk mergea pe drumuri lungi, laturlnice, prin munți și prin păduri. Faceau ocoluri complicate ca să li se ștergă urmele, ferindu-se cu grijă să facă zgomot și înconjurînd pe departe avanposturile, cătunele și stațiunile.

Lîngă șosea, în apropiere de stațiunea Smolenskaia, partizanii se culcară în tufele de lîngă marginea drumului : cei de la Smolenskaia aproape de stațiunea — marinarii, ceva mai departe, după o cotitură bruscă a drumului.

Așteptară timp de două zile și două nopți.

Pe șosea treceau întruna unități nemțești. Alergau mașini cu pistolari, cu munițiuni și cu alimente și, ridicînd nori de praf, zburau motocicliști.

Dar nu de asta aveau ei nevoie.

Detășamentul tot aștepta.

A treia zi în zori, cînd soarele se ridica de după munți, dinspre Smolenskaia aparură coloana învaluită într-un nor de praf.

Era un convoi de ofițeri pedepsiți disciplinar. Fuseseră trimiși aici de pe lîngă Tuapse și Novorossisk, de lîngă Rostov și Voronej, în batalionul de pedeapsă. Nu și puteau obține iertarea decît printr-o cruzime cu totul deosebită, printr-o cruzime rară pînă și în bestiala armată fascistă, lață de locuitorii pașnici ai stațiilor și lață de prizonieri și răniți din Armata Roșie, număra printr-o executare necondiționată, oarbă a oricărui ordin. Și, ce-i drept, nu exista o tortură omenească cît de rafinată cu care ofițerii din batalionul de pedeapsă să nu se fi putut lauda.

Toamă pe aceștia îi așteptau cei de la Smolenskaia și marinarii din Eisk. Și mai ales îi aștepta marinarul-comisar.

În sunete de toabă, mergeau spre pîrre ofițerii din batalionul de pedeapsă, bătînd talpa cu precizie, aruncînd piciorul înainte, ridicînd capul în sus și vînturînd din mîna stîngă

Tare ar mai fi vrut partizanii din Smolenskaia să se repeadă spre șosea, dar așteptau, căci, potrivit hotărârii luate, marinarii trebuiau să le dea prima lovitură..

Coloana dispăru după colitură.

Acolo o așteptau marinarii. Comisarul, întins aproape de marginea drumului, strângea în mână o grenadă.

Coloana trecea acum prin fața lui. În centrul coloanei păsea un ofițer gras cu mustați roșii, unse din belșug cu pomadă.

Tot un oberleutnant roșu era și comandantul Eiskului care o silurse pe tînăra fată de pescar, logodnica marinarului, îl tăiasă degetele de la mîini și — dezonorată și chinută — o spînzurase...

Comisarul aruncă grenada. Apoi își scoase scurta și rămase numai cu flanela vîrgată de marinar — pentru ca dușmanul să știe cu cine avea de-a face — și se repezi cu cuțitul spre șosea. În urma lui, se ridicară din tufișuri toți marinarii.

Oamenii cu flanele vîrgate — „moartea neagră“ — răsăriți ca din pămînt, fura pentru nemici o vedenie cumplită.

Ofițerul cel gras scapase. Grenada nu-l omorîse. Cu atît mai bine! Cu trupul puțin aplecat, comisarul se napustă asupra lui.

Ofițerul se pregăti să tragă. Comisarul se repezi însă ca fulgerul asupra lui și rafala fu înăbușită.

Amîndoi se încheștara, căzură la pămînt și se rostogoliră. Dar numai unul din ei putu să se ridice. Acesta era comisarul. Flanela îi era plină de sînge, dar el nu observa că era rănit și se repezi unde era lupta mai aprigă.

Acest atac tacut și impetuos al marinarilor fu cumplit. Ofițerii nu putura să-și țină piept. O luară la fugă spre staniță. Fugeau fără să întorca capul, cu toate că știau că pe ei, ofițerii din batalionul de pedeapsă, îi aștepta execuția pentru că fugiseră de pe cîmpul de luptă.

După colitură, se ridicară din tufiș cei din Smolenskaia. Grenadele lor începură să explodeze în grupul ofițerilor din batalionul de pedeapsă care fugeau.

Nu mai cîteva zeci de ofițeri putură să se smulgă din încercuire. Marinarii îi urmăriră fără cruțare pînă cînd îi ajunseră chiar lîngă staniță.

Se zureau acum casele albe, livezile, plopii aurii...

De la postul avansat de la marginea staniței se auzi o împușcătura izolată urmată de o lungă rafală de mitralieră. Fasciștii trăgeau în acest mînunchi de oameni curajoși care alergau spre ei într-un nor de praf.

Cotînd brusc la dreapta, marinarii dispărură în lăstăriș și se întoarseră în munți pe cărări cunoscute numai de partizani.

Venise acum rindul nostru. Sunase ora să-i răzbunăm și pe Evghen, și pe Ghenea, și pe Konotopcenko.

Dar tocmai în acele zile, Sazonov, secretarul organizației noastre de partid care urmărea neobosit starea morală a detașamentului, mi-a transmis vorba ca unii partizani erau într-o dispoziție proastă.

Am aflat ca toți ardeau de nerăbdare să se arunce în lupta împotriva dușmanului, dar... nu toți vroiau să meargă în diversii prin minare.

— Dică un inginer, un inventator cum era Evgheni Petrovici a murit din cauza unei mine pe care el însuși a fabricat o, atunci ce poate să ne mai aștepte pe noi?... — spunea unii și alții din detașament.

Nici nu este nevoie să mai spun cât de dureros era pentru mine să aflu acest lucru. Rana mea sufletească mai sângera încă și consideram că lipsa de curaj, fie chiar numai a citorva partizani, era o trădare față de memoria lui Evgheni și a lui Ghenea...

Comisarul, plecat într-o operațiune neînsemnată, lipsea în momentul acela. Sazonov convocă o adunare de partid.

Îmi amintesc cum în tremura vocii de emoție reținută, când luă cuvântul:

Fecare dintre noi, cei care sîntem membri de partid poartă răspunderea pentru starea de spirit ce domnește acum în detașament. Partidul ne-a trimis aici cu însărcinarea să-l batem pe dușman, folosind cunoștințele noastre. Este rașinos să nu ne zecim de nemți numai cu ajutorul gloanțelor, cînd am fost dotat să-nvîlcim cu sutele, cu ajutorul minilor. Oare în noaptele noastre nu mai răsună ultimile cuvinte ale lui Mark Apkarovici: „Nu numai toate forțele morale și fizice, dar și tot ce ați învățat în școlile superioare și în școlile tehnice sînt necesare. Totul trebuie folosit pentru a vă răzbiuna pe dușman...”

Adunarea de partid hotărî să se întreprindă fără întârziere o serie de diversii prin minare, pregătindu-le în clip foarte amănunțit. Realizarea cu succes a acestor diversii trebuia să li-l bleze odata pentru totdeauna teama de mine de care erau cuprinși oamenii.

Am încredințat executarea diversii lor tovarășilor celor mai verificați în lupte, celor mai devotați partidului.

Secretarul organizației de partid propuse fiecarei din noi să ne gîndim și să ne găsim cuvinte care să încurajeze pe spețioși.

În noaptea aceea, după adunare, n-am dormit. Mereu îmi apăsau în fața ochilor cînd Jenea, cînd Mark Apkarovici. Și-i întrebam: „Dragi mei, cum ați fi procedat în locul meu ca să răzbiuni starea morală a detașamentului?”

Dimineața — era o dimineață mohorâtă cu ploaie maruntă
sietoare — detașamentul se adună, ca de obicei, la apel.

Adunându-mi tot curajul, spun că mor.

— Tovarăși, am să vă povestesc azi, cu de-amanuntul cum
și de ce au murit fiții mei.

Îmi amintesc că un oștat a străbătut întreaga formațiune,
ca și cum par că nu s-ar fi reținut să nu știe: „Nu mă sava!”
Nu, și mă răsuflă sufletul!” Dar eu am continuat să vorbesc,
cautând să analizez cât mai precis ultima noastră diversiune.
Trebuia să dăvedase chiar și cele mai nefericiri ca Ieneș
și Ghenea nu piereseră pentru că mina noastră n-ar fi fost per-
fectă. Ei se duseră în clipă conștient și nu intimidat la
moarte, când văzuseră că trenul dușman se apropia, înainte de
ora lui obișnuită, de calea ferată care fusese minată.

Île povestii partizanilor cum eu nu voiam la început să-l dau
pe Ghenea în această diversiune și că el mi răspunsese pînă:
„Eu n-am venit în detașament ca să-mi cruț pielea.”

— Or fi existind oare în acel loc al vostru, tovarăși, — m-am
adresat eu formațiunii, — oameni care au venit aici din Kras-
noliar ca să se cruțe pielea?

În aceeași zi, după ce am primit rapoartele oamenilor din
grupul de recunoaștere îndepărtată, am dat ordin să se execute
trei operații de minare.

Pentru operațiunile celei mai mari și mai complicate din
acele trei, am încredințat o lui Vetlughin și lui Ilușev, con-
ducerea celei de a doua diversiuni, care mi s-a parat mai ușoră
am încredințat o lui Krasnoliar, grupul care trebuia să cica-
tuie cea de a treia operație, era condusă de Melnikov.

Ținând cele trei grupuri paraseră din aceleși timp
avanzatul nostru. Am controlat cu mine în mine conținutul ruc-
sărilor în treacăt parizian, pentru că cântecul, care arăta de ne-
rădă, se rădă, și na la mină, precum multe și pro-
vizii, prea puțin. Am controlat cantăder și editat a tritolului.
Am furat, măreț, și săfăruș, alături să biceandele celor care
peruș, căut a că năpădă, eră rec.

La oboseală, un cor lăsat în barbă din, dar sufletul mi era cu-
pris de călărie. Oare acum, când Evghenia nu mai era cu noi,
vor, mi se zice, tot așa ca și înainte?

Nu s-a apucase bine să plece în operațiune al treilea grup
și nemții au și început să bombardeze catunul Krasnoliar.

Au bombardat catunul trei zile în șir. Bietul Safronov obosi,
făcînd grume rautacioase pe seama pîcșilor nemți nu tocmai di-

baci. Vladimir Nikolaevici muta de ici colo rezervele noastre de trotil. În cele din urmă în găsi „locul cel mai potrivit“ — în subsolul clădirii factoriei.

— Locu-î fermecat, — declară el cu convingere. — Nu-i bombă care să-l numerească! Iar dacă cumva se întâmplă să-l nimerească, atunci sărim în aer împreună cu trotilul. Asta ar fi totuși mai ușor decât să vii să-i raportezi Tătucului că tu ai scăpat, dar n-ai izbutit să salvezi trotilul...

N-am discutat. Cu bombardamentul dezordonat la care recuseseră nemții, nici un om nu ar fi fost în stare să ghicească unde avea să nimerească bomba și deci unde nu trebuia ascuns trotilul.

Cătunul Krasnîi era situat nu departe de Krepostnaia. Chiar de la început, Elena Ivanovna organizase acolo un spital pentru partizanii detașamentelor vecine.

Surorile noastre de caritate spălaseră, acrisiseră și împodobiseră cu ramuri de pin o casă țărănească mare, luminoasă, parasită de brigada unui colhoz care se evacuasă. Nu trecu mult și se umplu de răniți.

Elena Ivanovna își închirie o odaie într-o casă vecină cu spitalul, care aparținea Annei Grigorievna Povilka, o căzăcioaică bătrână.

Până azi ne mai aducem aminte, eu și soția mea, de această mălășica bătrână și înțeleaptă care a fost bună pentru noi, ne-caută cum eram, ca o mamă plină de dușie.

Elena Ivanovna începuse să-și aranjeze noua ei casă, cînd avea loc următoarea întîmplare.

De la început, Evgheni adunase prin agenții mei de legătură, date privitoare la atamanii, starostii și polițaii tuturor localităților din regiunea munților. Într-un caiet special al lui Evgheni, în dreptul fiecărui nume era scris un singur cuvînt: „tradator“.

Și numai în pătrățelul privitor la starostele cătunului Alexeevski era scris „Om așezat, băștinaș al cătunului din tată în fiu. Familie foarte numeroasă. Fii și nepoți în Armata Roșie. Nu e lămurit pentru ce a consumit să fie staroste“.

Agenții mei de legătură raportară prin Pavlik Hudoerko că starostele din Alexeevski o implora pe Elena Ivanovna să vină la el în cătun să-i dea o mîină de ajutor în nenorocirea care îl lovise. Soția bătrînului murise demult și el stătea acum la nepoată-sa, al cărei bărbat plecase în Armata Roșie. Nepoata trebuia să nască și se chinuia de trei zile. O femeie tînără și frumoasă era acum pe moarte.

Elena Ivanovna era emoționată. Își adună instrumentele și se pregăti de plecare.

— Stai! — am spus eu. — Nu te las să te bagi singură în gura fiarei. Alexeevski nu-i un cătun mare. Nemții cunosc acolo pe fiecare locuitor și au să te prindă îndată.

Era spre seară. Stăteam în odaia lui Safronov și controlam încă o dată cu de-amănuntul pe harta militară itinerariul pe care trebuia să-l urmeze grupul lui Vetlughin, plecat în diversele. Acest grup mă neliniștea. Hudoerko intră fără zgomot, se opri lângă ușă și tuși. Am întors capul.

— Tovarășe comandant! Am îndeplinit misiunea pe care mi-ați încredințat-o în legătură cu pregătirea noii operațiuni și am fost în cătunul Alexeevski. Una din ajutoarele mele era nora starostelui. Ea a venit odată în cătunul Krasnii, la „locuința” mea conspirativă... Pe acolo, toți se tingule și plîng că moare-o femeie care stă să nască. Iertați-mă, tovarășe comandant, — spuse încurcat Hudoerko, — Am călcat toate regulile conspirației. O agentă de legătură s-a lînut după mine și a venit s-o roage personal pe Elena Ivanovna să vie fiindcă doi oameni sînt pe moarte. — Hudoerko se pierduse de tot cu firea și se uita acum la mine cu niște ochi vinovați.

— Spune, ce s-a mai întîmplat? — îl întrebai eu.

— S-a întîmplat că și starostele a venit pînă aproape de locul de întîlnire, — spuse Pavlik pe nerăsuflăte, ca și cum s-ar fi aruncat într-o bulboană.

Am sărit de pe scaun. Halal cercetași și halal conspirație!... În clipa asta, nevasta-mea intră. Mă privi cu reproș, drept în ochi, fără să spună un cuvînt.

— Bine! — am spus eu, — plecați amîndoi de aici. Poștiți-l la mine pe secretarul organizației de partid. Iar voi să așteptați în curte.

M-am sfătuit cu Safronov. El mi-a spus să-l iscodim pe staroste și, dacă riscul nu era prea mare, să-l venim în ajutor.

— Este în interesul nostru să atragem prin toate mijloacele populația de partea partizanilor, — a încheiat Vladimir Nikolaevici.

În timp ce mergeam cu Pavlik spre coliba din fundul pădurii, îmi reaminteam atmosfera din cătunul Alexeevski. Dar dacă era o capcană iscusită a gestapoului?...

Gestapoul căuta de mult „Detasamentul Tătucului”. Nu cum va știau nemții că soția mea era singurul medic din unitățile noastre de partizani? Iar dacă știau, vor căuta să pună mina pe dînsa, chiar dacă bătrînul cazac nu era un trădător...

În sfîrșit, am ajuns Pavlik s-a dus în desîșul pădurii să-l aducă pe staroste. Se întoarse cu el.

Da, Hudoerko avea dreptate. Dacă „ochii sînt oglinda sufletului”, atunci nu puteai să n-ai încredere în acest moșneag.

L-am posfit pe bătrînul cazac să stea jos, dar el căzu la picioarele mele, îmi ambrășiya cizmele și mi spuse printre lacrimi :

— Scăpați-mi-o pe nepoată-mea... Moare cu zile... Poate că aveți și dumneavoastră copii și inima dumneavoastră are să înțeleagă...

— N-am copii, — i am răspuns eu — Ridică-te, te rog...

Ți se rupea inima privind-l pe bătrîn.

În timp ce Hudoerko și cu mine îl ridicam, Elena Ivanovna intră în bordei. Sanitarul ei, cu trusa, se opri în ușă.

L-am dat bătrînului cazac să bea apa. După ce se mai liniști, începu să răspunda la întrebările mele.

— La sfîrșitul lui august nemții s-au oprit și au pus o garnizoana în cătunul Alexeevski. Partizanii au lichidat-o repede. Atunci, în loc, au sosit vinători de mîntre. Au evacuat o parte din locuitorii din cătun, au ocupat toate casele și cum nu i-au lăsat pe cazaci în case, aceștia au trebuit să se bage cu familiile lor cu tot, în colete. Apoi nemții au dat ordin să fie ales un stărost. Nimeni nu voia să primească. Atunci nemții au fixat un termen de o zi, după trecerea carula, dacă stărostele tot nu era ales, aveau să împuște zece cazaci. Tot cătunul a venit la mîntre și m-a rugat să scap de la moarte zece viați tinere. M-au convins. Mai ales nepoata mea, Tania, m-a rugat foarte mult să primesc. Barbatul ei și toți fiii și ginerii mei sînt duși în Armata Roșie. Lucrul asta l-am așezat la nemți. Și acum Taniei i-a venit timpul să nască și n-avea unde... Nu era liber decît un colț de gară. L-am curățat și eu cu Tania ne-am bagat acolo. Și acum, locată, Tania mea moare !

Bătrînul izbucni iar în lacrimi. Pînceam printre lacrimi cite o frază.

— Au venit moașe din stăruțele vecine... Dar n-au putut să facă nimic. M-am rugat la spital de naște doctori nemți, dar ei au ris de lacrimile mele. Doctorii din Krasnodar se tem să vină și morți. — Bătrînul tăcu, și înăbuși plîsul, apoi se ridică și era de înalt și spuse cu asprime — Să nu mă mîntîți, e sînt bătrîn. Femeile noastre sînt ca în ceteșă, acasă pîlîz. N-are este o doctoriță. Ea le îngrijește bine cînd sînt bolnave și sînt și la naștere. Toată lumea n-a tinis spre dumneavoastră. Tania e pe moarte. De teama sa nu o arda și sa nu o împuște nemții, ea își înabușă șipetale în pernă. Ați face un păcat dacă ați muți. Aveți o doctoriță sau n-aveți ?

Fram foarte încurcat și nu știam ce să fac. Pe de o parte, bătrînul trebuia ajutat, dar pe de alta, nemții puteau să pună mîna pe Elena Ivanovna... Soția mea făcu un pas spre mine.

— Tovarășe comandant ! Daț-mi voie să mă duc în cătunul Alexeevski să-mi fac datoria cît mai e încă timp.

Am ridicat capul și am zis :

— E ușor să spui „mă duc să-mi fac datoria“. Dar dacă-i o capcană ?

Bătrînul sări ca ars.

— Luați-mă ostatic pe mine ! Luați ostatici toate neamurile mele !

— Linștește-te moșule, — i-am spus eu. — Elena Ivanovna are să meargă cu dumneata... Avem încredere

Abia am izbutit să m. trag înapoi mina pe care bătrînul vroia să mi-o sarute. Și cînd te gîndești ca la noi în Kuban nu se săruta mina nici boierilor, nici popilor.. După ce i-am pus sa șadă pe un scaun, am ieșit cu Hudberko din bordel.

Uite ce este, Pavlik. Ai să te duci cu sanitarul în urma Elenei Ivanovna. Mai luați o cantitate suplimentară de cartușe și de grenade. Nu nru am nici un partizan aici, iar eu nu am dreptul să plec. Bagă de seamă, raspunzi cu capul pentru Elena Ivanovna.

Soarele încă nu apusese cînd starostele, nora lui și Elena Ivanovna ieșiră din pădure pe drumul care pornea de la avanpostul la a cărui largire și consolidare lucraseră cei din catun.

Elena Ivanovna ducea în spate o legatură de vreascuri. În vreascuri erau ascunse instrumente și medicamente

La oarecare departare, Hudberko și sanitarul se strecurau în urma ei prin tufișuri. Aveau pistoale automate și la brîu grenade.

Bătrînul o duse pe Elena Ivanovna la cotețul lui. Ea se uită cu atenție în jurul ei : nu mai fusese niciodată pe acolo. Dar totul părea liniștit. Nemții care locuiau în casa bătrînului plecasera la avanpostul lor. Ea își scoase instrumentele și se strecură în coteț.

Femeia nu mișca, parcă murise. În primul moment, Elena Ivanovna făcu un gest de neputință. Și-a dat seama că venise prea tîrziu...

Nu era altă soluție decît operația. Moșul astupă crăpăturile pentru ca lumina opaițului să nu străbată afară. În coteț se făcu o zăpăcăală ca în baia de aburi. Sudoarea curgea și roale pe obrazul Elenei Ivanovna și picura pe biata femeie...

Cumolit era chinul și pentru femeie, și pentru moșneag și pentru Elena Ivanovna.

Abia spre dimineață, bătrînul care stătea lingă coteț, auzi un scîncet slab de copil. Cînd se luminea de ziuă, bătrînul fu chemat înăuntru. Tania, fericită, îl privea cu ochii duși în funoul capului..

Bătrînul începu să sărute mîinile Elenei Ivanovna, udîndu-i-le cu lacrimi de bucurie.

Dar locuitorii cătunului se pregăteau deja să plece la muncă în pădure ș. Elena Ivanovna trebuia să plece și ea cu ei. Strângându-și în graba instrumentele, ea dădu sfaturi nurorii cazăcului cum s-o îngrijească pe lehuza.

În clipa aceea, altă noră a starostelui intră în coteț și o rugă pe doctoriță să vină s-o vadă pe fetița ei care zăcea greu bolnavă. Lăsându-și în jos capul cărunt, bătrînul cazac tăcea încurcat: cum ora să ducă el o femeie străină prin cătun ziua-n amiaza mare?

— De vreme ce sînt aici, hai să mergem, moșule, să vedem ce are copilulă nepoata a dum-tale, — spuse Elena Ivanovna.

După ce își trase basmaua pe ochi — așa cum își ferece vara căzaciulele noastre fața de soare — Elena Ivanovna ieși cu pași siguri din coteț. Starostele ș. nora lui cea mai mare plecară cu dînsa.

Fetița avea septicemie. Nu putea fi salvată decît prin transfuzie. Elena Ivanovna practica transfuzia în spitalul ei. Dar ce putea să facă ea acolo, în coteț? Avea nevoie nu numai de sîngele grupei potrivite, ci și de aparate.

Ea trimise un bilet la avanpostul taberei noastre înaintate. În bilet era un ordin către sanitar să ia tot ce trebuie pentru transfuzie și să vină în cătun.

Soarele se ridicase deasupra pădurii. Pavlik stătea alături de sanitar în niște tufișuri de la marginea cătunului ș. se uita să vadă cînd se va ivi, în sfîrșit, Elena Ivanovna... Tocmai se gîndea să se strecoare în cătun prin grădinile de zarzavat, cînd văzu niște femei mergînd spre pădure, iar printre ele, pe ajutoarea lui din serviciul de informație.

În doi timp și trei mișcări, biletul Elenei Ivanovna ajunsese în minile lui Hudoerko, iar nu mult după asta, sanitarul mi-l dădu mie.

În noaptea aceea, primul pluton sub comanda lui Ianukevici pleca într-o operațiune mai puțin însemnată. După cum era obiceiul la noi, înainte de plecare am controlat grupul partizanilor, am găsit unele deficiențe și m-am ocupat de înlăturarea lor. Gîndul mi era însă tot timpul la ce s-o fi întimplat în cătun cu Elena Ivanovna...

Abia plecase Ianukevici și din Smolenskaia se întoarse un cercetaș cu o știre îngrijorătoare. El avea impresia că noi unitați germane sosiseră la Smolenskaia, îndreptîndu-se spre Grigorievskaja. Una din cele trei diversțiuni ale noastre fusese tocmai proiectată la Grigorievskaja. Mă văzui silit să mă duc eu însumi noaptea la Grigorievskaja, să mă strecur prin fața gărzilor nemțești și... să mă conving că știrea era inexactă.

Cădeam de oboseală Totuș, m-am îndreptat spre cătun ca s-o întîmpin pe Elena Ivanovna În drum, l-am întîlnit însă pe sanitar cu bilețul...

Ce puteam face ? Am dat ordin sanitarului să se ducă la spital, să ia toate cele necesare pentru Elena Ivanovna și să se întoarcă îndată în cătun. Mărturisesc că eram foarte îngrijorat de ce putea fi cu ea.

Elena Ivanovna, după cum am aflat mai tîrziu, era foarte bine. Ii dăduse bolnavei o doză mare de streptocid, o liniștise și bolnava adormise. La amiază, a ațipit și Elena Ivanovna.

Se trezi din cauza unui fel de foșnet și, adormită pe jumătate, nu și dadu imediat seama unde era. Apoi, începu să asculte cu atenție încordată. Foșnetele care se auzeau prin scîndurile vechi ale magaziei, veneau din grădina de zarzavat.

Tot de acolo veni deodată un țîrîl de greier. „Uite că bine o duc aici greierii, își spuse zîmbind Elena Ivanovna. Nu se tem nici de frig, nici de nemți ! “

Elena Ivanovna se cîmîntă în peretele din spate tenaculă de lut și, prin crapătură, îi văzu în niște brusturi pe Hudoerko. Smulseră amîndoi o scîndură de jos și Pavlik patrunse în magazie.

Hudoerko scoase din sîn pachetele aduse de infirmier. Dar cînd le desfăcu, Elena Ivanovna se jăcomori. Inla cu singele pentru transfuzie fusese sfărîmata..

Nu mai Pavlik, ca întotdeauna, nu se lăsă pradă disperării. Își scoase puloverul și cămașa și își suflecă mineca flanellei de corp.

— Nu fi necăjită, mamă ! Ai controlat singele meu ca și al tuturor partizanilor. El se potrivește la toate grupele.

Seara, tîrziu, l-am luat pe Dax și am plecat spre cătun.

N-am ajuns pînă la marginea pădurii și Dax a început să tragă de curea, fără să arate însă nici o îngrijorare.

Am grăbit pasul și am auzit un plescăit din buze. Răspunsei și eu la fel și peste o clipă, în fața mea stătea Elena Ivanovna. În urma ei era Hudoerko.

Cunoștința noastră cu starostele cătunului Alexeevski nu s-a mărginit numai la asta. Bătrînul cazac a organizat colecție de alimente pentru partizani, ba a izbutit de cîteva ori chiar să ni le și aducă. Safronov dădea și el mereu cîte ceva bătrînului din partea mea, ba cuie, ba săpun, ba gaz..

Vestea despre ceea ce se întîmplase cu nepoatele starostelui se răspîndi repede prin cătunele din împrejurimi.

Începură să circule legende despre spiritul de abnegație al partizanilor și despre devotamentul lor pus în slajba poporului. Și acest lucru ne-a fost de mare ajutor în lupta noastră și în munca noastră de recunoaștere.

Hudoerko îmi propuse să-l folosim pe bătrînul cazac ca informator în ce privește acțiunile staroștilor din alte catune și acelea ale atamanului raional. Bătrînul a lucrat pentru noi din toată inima și ne-a adus mult folos.

Războiul a încetat demult. Nepoata bătrînului cazac și cu strănepotul lui, căruia, în amintirea fiului nostru, i s-a dat numele de Ghenea, vine din cînd în cînd la Krasnodar să ne vadă. Bătrînul îi spune Elenei Ivanovna „mama”.

Fata, vindecată de septicemie de către Elena Ivanovna s-a măritat, are acum și ea o fată, căreia, în cinstea salvatoarei ei, i-a dat numele de Elena. Și ea, ori de cîte ori vine la Krasnodar, socoate de datotia ei să treacă și pe la noi.

CAPITOLUL II

După cum am spus, cele trei grupuri plecate în operații de minare, primiseră misiuni de o gravitate și de o însemnătate deosebită.

Locul unde urma să se producă una dintre diversuni se afla departe de tabăra noastră, dar locul celeilalte nu era chiar prea îndepărtat. Dacă prima operație cerea multe pregătiri, pentru a doua și a treia ajungeau mai puține.

Dar, în toate cele trei cazuri, oamenii mergeau la moarte hotărîți și cu un singur gînd : să se răzbune ! Chiar și acum cînd îmi amintesc de acest avînt al întregului detașament, fiecare partizan îmi apare în fața ochilor ca și cum toate s-ar fi întîmplat ieri și amintirea fiecăruia dintre ei m-a scumpă, așa cum mi-a fost scump fiecare dintre cei care au luat parte la cele trei diversuni.

Voi vorbi despre aceste diversuni în ordinea în care am primit rapoarte despre ele.

În ziua de douăzeci și șapte octombrie, grupa lui Melnikov se întoarse cea dintîi în tabăra.

Toate rîurile sînt cum sînt, dar rîul Șebș era cu totul deosebit.

În regiunea de la poalele munților, vara puteai traversa orice rîu prin vad și apa nu trecea de căminul cizmelor ; rîul Șebș era însă întotdeauna adînc. În toate rîulețele noastre, apa este limpede : în zilele cu soare, poți să numeri pietricelele de pe fund și să vezi peștișorii cei mai mărunți. apa rîului Șebș este întotdeauna tulbure.

Șebșul curge între maluri drepte, aproape verticale, goale ca-n palmă și acoperite numai în unele locuri cu pilcuri de tufe.

Acest riu avea un singur loc unde apa era mai puțin adîncă, un singur vad mai bunîșor, la o distanță de un kilometru de stația Grigorievskaja, însă vadul acesta era inaccesibil din cauza cazematelor germane din apropiere.

Șebșul era pentru noi o piedică permanentă, în special după operații, cînd trebuia să ne desprîndem de pistolarii nemți care ne urmăreau pas cu pas și să ne retragem cît mai repede, înapoi, în munți.

Cîte și mai cîte n-am născocit noi ca să trecem repede peste Șebș!

La început, ne-am gîndit să cerem de la marinarii și piloții de dincolo de linia frontului, bărci de cauciuc care se umflau cu aer. Aceste bărci se puteau duce ușor în rucsacuri. Dar pe vremea aceea, marinarii și piloții nu puteau să aibă grija noastră, căci aveau destule griji de ale lor pe cap ..

Apoi, am încercat să organizăm trecerea după un vechi sistem caucazian — cu plute purtate de burdufuri de piele cu blana întarsă înăuntru, dar nici această încercare n-a dat nici un rezultat.

Nu ne rămînea decît un singur lucru : pluta și frînghia.

De obicei, făceam asta în felul următor : Un înotător bun legat de mijloc cu o frînghie, trecea riul înot. Celălalt capăt al frînghiei rămînea pe mal. Cînd ajungea la malul opus, înotătorul lega strîns frînghia de o piatră sau de tulpina unui copac, iar noi legam de frînghie pluta, pe care puncam armele și rucsacurile și, agățîndu-ne și noi de plută, treceam pe celălalt mal. De ca plută nu putea să ne ia dintr-o dată împreună cu bagajele, operațiunea se repeta de mai multe ori. Ca să faci asta, trebuia să tragi cu mare greutate pluta împotriva curentului și s-o aduci în poi ca să iei bagajele, după ce mai legai de ea încă o frînghie.

Toate acestea cereau multă osteneală și mai ales prea mult timp, pe cînd alături era un vad admirabil, însă inaccesibil din cauza cazematelor nemțești.

Evgheni se gîndise și el să le distrigă.

Noi știam că trecerea va rămîne pentru noi, ca și înainte, închisă și că nemții n-aveau să cedeze unicul vad al Șebșului. Dar, dacă vom lichida garnizoana de lângă vad, îi vom obliga pe înșeși ca în viitor să țină acolo forțe mult mai mari. Mai bine să se teamă ei de partizani.

Grupa de sub comanda lui Melnikov plecase spre vad noaptea cu ordinul să execute această operație.

Și Melnikov făcu într-adevăr treabă bună.

Lîngă rîu, ai noștri se împărțiră în două grupuri. Melnikov cu Pojdubnii plecară să mineze drumul care ducea de la Gri-

gorievskaia spre vad. Ceilalți, punându-și halate de camuflaj, se tirară spre cazematele nemțești.

Era o noapte întunecoasă. Ploaia în răstimpuri. Santinelele nemțești se strigau cu voci înăbușite, ca și cum s-ar fi temut să nu tulbure liniștea nopții.

Ai noștri trecura cu bine pe lângă santinele și se așezară drept lângă cazemate. De la o vreme, ploaia se întetă și nu mai conțeni. Era frig.

Dinspre drum se auzi un strigăt sinistru de cucuvea - era Melnikov care anunța că minele fusesera plantate.

Aproape odată cu strigatul cucuvelei, în direcția cazemate lor începura să zboare grenade. Nemții rămași în viață, sarară afara din cazemate. Noi explozii de grenade îi culcară pe loc la pământ.

Santinelele însărcinate cu paza cazemadelor începură să tragă în dezordine, dar pe urmă o luara la fugă. Alergau prin vad, improșcând cu apa în toate părțile. Ai noștri trageau în nemți cu carabinele. Raniți cadeau în apă, cautau să se agățe de pietre și tunecoase, dar Șebșul, vite și nestăpinit, îi ducea mai departe și îi răsucea în virtuțile buldoanelor.

În Grigorievskaja izbucni alarma. Trei camioane grele, ticsite de pistolari nemți pornira în gonă în ajutorul cazematei.

Cel dintâu sari în aer pe minele lui Melnikov, automobilul din frunte. Celelalte doua frînara brusc. Dar, lângă vad, ai noștri numiceau mai departe santinele, așa că nemții nu puteau să mai aștepte și al doilea automobil porni cu bagare de seamă în parca de unde veneau împușcaturile. Mina îl rupse în două.

Răsucindu-se brusc, al treilea camion se întoarse în plină viteză la Grigorievskaja. Pistolarii din camion trăgeau cu automatele rafale lungi în noaptea întunecoasă. Ei își dădeau desigur seama că cheltuau cartușele fără rost, dar probabil că zgomotul pe care-l făceau le dădea curaj.

Grupa nu suferi pierderi, nici măcar un rănit. N-am putut însă să numărăm pierderile nemților și să stabilim cîți dintre ei s-au înecat în Șebș și cîți au fost aruncați în aer de minele noastre, dar după calculele aproximative ale agenților noștri de legătură, nemții au pierdut în noaptea aceea, lângă Șebș, cel puțin o sută de oameni.

Grupul lui Vetlughin urma să îndeplinească o operațiune foarte complicată - să arunce în aer trenul pe calea ferată din-

tre Ilskaia și Severskaia și autovehiculele pe șoseaua care mergea paralel cu drumul.

Șef al plantatorilor de mine și conducător al ansamblului operațiunilor de minare, l-am numit pe Vetlughin. Tot lui Vetlughin, ajutat de Litvinov și de Malișev, îi era încredințata și minarea șoselei. Lui Eroimenko l-am dat însărcinarea să arunce în aer trenul. Vlasov lua parte la asta în calitate de „practicant”.

Grupul a plecat în această operație împreună cu detașamentul de partizani „Igl”, compus din locuitori ai raionului stației Ilskaia.

Am hotărât să întrebuițăm aceleași mine ca și la kilometrul al patrulea, adică mine cu piedici de siguranță.

Cât de mult se simțea lipsa lui Evgheni în momentul când grupul se pregatea de plecare! Dar prietenii lui îi respectau ordinele cu sfințenie. Vetlughin mi a spus :

— Să nu ai nici o griă, Titule, vom lucra așa ca și cum Jenea ar fi cu noi...

Ca totdeauna, Gheronti Nikolavici și-a ținut promisiunea : peste cinci zile, la 11 octombrie, grupul lui se întoarse din operația care se desfășurase cu mult succes.

„Spre sfârșitul zilei a doua, ai noștri ajunseră la Derbentka. Cei din Ilskaia îi întâmpinară cu multă căldură.

— Era chiar cam neplăcut pentru noi, — povestea Vetlughin — Păcă ar fi întâmpinat niște eroi. Și asta numai datorită prinei noastre operații de minare de la kilometrul al patrulea. Dar când am început să vorbim despre o nouă diversivne, cei din Ilskaia s-au întristat. Ne-au spus că nu se putea pătrunde în sectorul acela de șase kilometri dintre Ilskaia și Severskaia, pentru că nemții construiseră acolo cazemate și au adăugat că șoseaua se afla la o distanță de peste doi kilometri de calea ferată, așa că nu vom avea putința să plecăm la timp și nemții vor pune mîna pe noi. Apoi, cei din Ilskaia nici nu știau cum să efectueze minarea. Iar pe lângă asta, era tocmai vremea când noaptea era lună plină. Într-un cuvînt, dacă ne luam după ei, aproape că nu ne rămînea decît să ne întoarcem din drum. Am văzut că lucrurile se înfășuau prost. Am convocat o consfătuire a plantatorilor de mine și a comandanților de plutoane. Le am spus amanunțit despre minele noastre tot ce trebuia. Le am explicat că nu minele provocaseră moartea lui Evgheni și a lui Ghenea. Am vorbit mult. În cele din urmă, totul s-a aranjat și cei de la Ilskaia nu mai puteau de nerăbdare să se arunce în luptă..

A doua zi, cercetașii celor două detașamente plecară să caute cele mai bune căi de acces la șosea și la calea ferată.

Grupul de recunoaștere al detașamentului nostru era condus de inginerul Elnikov... Primul lucru pe care îl făcu în să-i roage pe cei din Ilskai să aducă la cunoștința tuturor detașamentelor de partizani vecine mișcările cercetașilor. Cei din Ilskai ne asigurară că totul va fi îndeplinit. Toată noaptea am stat la pîndă. Timp de trei zile și trei nopți, observatorii noștri, așezați în munți și la poalele munților, au studiat cu atenție cu binoculul dispozitivul nemților și au urmarit mișcarea posturilor de observație și a gărzilor, cautînd să-și explice și să stabilească regularitatea acestor mișcări.

Noaptea au plecat să caute puncte de trecere, dar nici n-au apucat bine să intre în tufișe și din dreapta, au început să făcănească mitraliere grele.

Trăgerea avansposturilor detașamentului de partizani vecin, pe care cei din Ilskai nu l puseseră la curent cu mișcarea cercetașilor noștri. Mitralierele partizanilor alarmară pe nemți care descoperiseră un foc de baraj distrugător. Minele gemeau și urlau. Se ridică luna. Lumina ei se împrăștia peste tufe, prin poiene, peste pîlcurile de copaci.

Manevrînd cu meșteșug, Elnikov scoase fără pierderi cercetașii de sub focul încrucișat.

A doua zi, Vetlughin controlează personal dacă vecinii erau într-adevăr încunoștințați despre operațiunea noastră și spre scara Elnikov porni din nou cu cercetașii lui.

Încet, atît de încet încît avansposturile partizanilor nu auzira nici un foșnet, cercetașii se tirară pînă la tufișurile de lîngă drum.

Era noapte. Pe cer străluceau stelele. În jurul lunii pluteau nouriși străvezii.

În lumina lunii, Elnikov văzu clar conturul ferii al cazematei nemțești. Partizanii din Ilskai aveau dreptate. În acest sector era imposibil să te tiri pînă la linia ferată...

Elnikov era însă încăpățînat și perseverent. Timp de două ore observă cazematele și, deodată, spre propria lui surprindere, descoperi ca o bună jumătate din cazemate erau false. În locul tunurilor, care priveau amenințător din ambrazuri, stăteau tulpini de copaci, ingenios camuflate, în locul santinelilor erau niște sperietori de paie...

Totuși, nici după ce primi rapoartele amanunțite și cuprinzătoare ale lui Elnikov, Gheront Nikolaevici nu se hotărî încă să pornească la operație. Respectînd cu sfînțenie măsura pe care le lua de obicei Evgheni, el mai trimise încă o recunoaștere înainte de a fixa definitiv locurile unde trebuiau să se producă exploziile. Partizanii se tirară din nou fără să facă nici cel mai mic zgomot, pînă la calea ferată și rămaseră întinși într-o ariniște de lîngă șosea. În fața lor, inundate de lumina lunii,

erau cazematele adevărate și cele false. Se vedea cum se schimbă santinelele nemțești și cum trec patrula.

Acum situația era în sfârșit perfect împede.

Pe șosea și pe calea ferată era mișcare numai ziua : în douăzeci și patru de ore treceau pe șosea câteva sute de autovehicule ; pe calea ferată, trenurile treceau dimineața și seara, respectând strict orarul.

Acum, după ce căile de acces fuseseră bine stabilite, au fost împărțite și misiunile. Intervalul de timp pentru minarea directă și pentru retragere a fost fixat între orele șapte și nouă seara, adică între căderea nopții și răsăritul lunii.

Într-un cuvânt, Tatacul, — spunea Vetlughin, — dacă Evgheni ar fi văzut harta recunoașterii noastre, îmi dau cuvântul că ar fi rămas mulțumit.

Exact la timpul fixat, ai noștri trecură pe brânci peste linia cazemadelor nemțești și se împărțiră în două grupe.

Plantatorii de mine ai lui Erimenko s-au îndreptat spre calea ferată, iar acei ai lui Vetlughin au rămas lângă șosea.

Trei grupuri de acoperire îl apărau pe Vetlughin : grupul lui Fimlay culetea în pământ de putea dreptă a cazematei Musacenco cu al lui retrași la sânge, iar în spate, întins la pământ, grupul lui Pricina.

După aceea, toți afirmau că Gheronti Nikolaevici fusese foarte nervos. Lucru lesne de înțeles : cînd te gîndești că era prima lui mare operațiune independentă. Dar se dovede, că era nervos degeaba, pentru că Litvinov, Malișev, Vlasov lucrau ireproșabil și minile fură puse la timp.

Vetlughin pe se el singur două mine, controlă meticulos camuflajul celorlalte și dădu semnalul de retragere.

Într-un ște și întinerie Luna nu se ridicase încă.

Plantatorii de mine așteptau. Trecura douăzeci de minute. În curînd avea să se ridice luna și Erimenko încă nu venise. Oamenii începură să se neliniștească. Vetlughin dădu ordin ca toți să se culce la pământ, iar în cazul cînd se va întîmpla ceva, să acopere retragerea oamenilor noștri de la calea ferată.

Ce să l fi reținut oare pe Erimenko ?

Lucrurile se petrecuseră în felul următor : se tirise cu bine cu grupul lui pînă la calea ferată, așteptă să treacă santinelele și procedă la minare.

Totul mergea bine cînd, deodată, observatorul șopti :

— Patrula !

Erimenko dădu semnalul. Toți se rostogoliră în șanț și rămasera așa, tăcuți și respirăția

— Și deodată simți o lovitură în umăr. Am ridicat capul și am văzut — și Erimenko se opri din povestirea lui și se apacă de cap. — Trebuia să vezi asta cu ochii tăi. E imposibil

să povestesc. Inchipuți-vă : santinela noastră stătea pe linia ferată. Se lăsase pe un genunchi și acum stătea așa. Să-l p.etc., nu altceva. Nici până azi, nu înțeleg de ce împietrise așa : ori n-aurise semnalul, ori își pierduse capul. Acum s-a sfârșit tot, m-am gândit eu...

O patrulă românească se apropia. Vorbeau tare, rideau, cu holote și se întrerupeau unul pe celălalt, așa încît nu mai observau nimic în jurul lor. Și trecură de partea cealaltă a unei țări să observe santinela noastră. Trebuie să fi marturăsc, Tatule, că m-am țîrit pînă la dînsul și alita l-am oerit încît a început să clipească din ochi de mirat ce era. După aceea am început să așez din nou trotulul. Eram grăbit și nervos. Patruul, era tare și pietros. Și santinela aceea tot stătea lîngă mine și îmi șoptea „Isprăvește, Friomenko, acuși rasare luna. Isprăvește odată”. Mi-a spus o dată, mi-a spus de două ori : dar a treia oară m-am înfuriat atît de tare, încît m-am hotărît să-l sper, zdrăvăn și am ridicat grenada : „Dacă mai spun un cuvînt, te rup în bucăți”. Am terminat cînd luna a început să se ridice. Ne-am țîrit pe brînci înapoi la ai noștri. Era lumină ca ziua. Am ajuns la primele dealuri. Pe cer, stelele începuseră să se stingă. Ne-am aruncat cu toții în iarbă. Trupul ne durea. Picam de somn. Începuse reacția...

Friomenko tacu. Mai departe povestii Vellughun.

— Ne-am trezit la ora șase și zece minute. Mai rămîneau douăzeci de minute pînă la trecerea trenului. Am început să mă instalez mai comod, m-am înarmat cu binoclul și am așteptat.. Cele douăzeci de minute au fost cumplit de lungi. Între timp, s-a trezit și Stepan Sergheevici și s-a așezat lîngă mine. La fiecare trei minute ne uitam la ceas. După cincisprezece minute ne am spus că ceasornicul s-a stricat.. În sfîrșit, din dreapta, a apărut deasupra copacilor o diră subțire de fum. Mi s-a părut că trenul trecuse cu bine de locul în care lucrase Friomenko. M-am uitat la el : era alb ca varul. Mi s-a făcut milă de dînsul, îmi dădeam bine seama de ceea ce era în inima lui Stepan. Și în timp ce-l plîngeam pe Stîopa, am auzit o explozie înăbușită. Cu binoclul se vedea bine cum locomotiva se rasturnase pe o coastă, ruptă în două. Vagoanele încălecasera unele peste altele. Deasupra locului exploziei s-a ridicat în aer un nor cenușiu de fum și de praf. Am numărat vagoanele : din trezeci și trei, rămăseseră întregi numai cele patru de la urmă. Celelalte se făcuseră tîndări.

Dar, în timp ce număram vagoanele, n-am putut să aud cea de a doua explozie. Am văzut doar un nor de fum pe șosea și partea din față a unui camion care fusese smulsă și zăcea aruncată în drum.

Total s-a petrecut potrivit programului. Ședeam confortabil pe deal și admiram priveliștea. Cam peste vreo treizeci de minute a apărut al doilea vehicul. Era ticsit de lăzi. Pe lăzi ședau pistolari nemți. În lăzi erau probabil obuze pentru că explozia a fost grand-oasă. Trupurile soldaților au zburat foarte departe iar din automobil n-a rămas absolut nimic. Am continuat să stăm și să așteptăm. Altă mână a explodat sub un automobil mare, dintr-acelea ce se găsesc la dispoziția statelor majore și după aceea circulația s-a oprit cu totul. Nu mai aveam ce aștepta. În clipa aceea s-a petrecut un lucru foarte neplăcut. Pe mine și pe Eriomenko au pus mîna... nu, nu v-a speria, n-au pus mîna nemții, ci ai noștri; și au început să ne poarte pe brațe în urile și să ne arunce în sus. Eu strigam cît mă ținea gura, dădeam lin mîin, și cîm picioare, aveam impresia ca toate marintalele mi se întorc pe dos.

Și azi mă mai doare stomacul. Dar Eriomenko, care-i un șiret și jumătate, și-a întins brațele de-a lungul trupului și se întorcea în aer în toate părțile, ca o papușă.

Mai tîrziu mi-a spus că n-a simțit nici o durere. Așa că, Tătucale, cînd au să te ia și pe dumneata în brațe, să stai ca Eriomenko.

Nu mult după aceea au sosit în fugă, la noi pe deal, comandanții detașamentelor vecine. Aflaseră despre ce era vorba și vroiau și ei să ne poarte pe brațe. Dar eu m-am opus categoric. Și asta a fost tot. Am impresia, tovarășe comandant, că operațiunea a reușit destul de bine...

„Nu, mi-am spus eu, asta încă nu-i tot... Nemții n-au plătit încă tot ce trebuie să platească.”

În aceeași zi, l-am trimis pe Pavlik într-o recunoaștere de control, ca să vadă exact ce făcuseră plantatorii noștri de mine.

Se întorsese abia după patru zile și aduse vești îmbucurătoare. Grupul lui Vellughin și acela al lui Elnikov lucraseră excelent: peste șase sute de fasciști fuseseră uciși, iar patru sute grav răniți.

— Dar asta încă nu-i tot, Tătucale! — Și ochii lui Pavlik se umeau. Mai pune încă șaiszeci și cinci. Și nu numai simpli ostași, ci ofițeri și funcționari superiori!

Am aflat că după ce efectuasă recunoașterea, Pavlik zărise o întregă procesiune care venea de la Gheorghie-Afipskaya: erau miște nemți din S.S., care duceau sub escortă soldați, ofițeri și funcționari cu mîinile legate la spate. Procesiunea s-a apropiat de un șanț de la marginea pădurii. Cei condamnați au fost puși la marginea șanțului. După a treia salvă totul s-a săvîrit. Apoi soldații din S.S. s-au apropiat de cei care nu că-

zuseră în șanț și i-au ucis pe răniți cu revolverul. După aceea au venit repede polițaii și au astupat șanțul cu pământ.

Pavlik nu s-a putut opri să nu treacă și pe la prietenii lui din Gheorghie-Alipskaia.

Acolo a aflat că au fost împușcați cei care — după părerea comandamentului german — dăduseră dovadă de neglijență și lasaseră să se producă exploziile pe calea ferată și pe șosea. Au căzut nu numai acei în a căror grijă fusese paza liniei, dar și ofițeri și funcționari de seamă din Krasnodar.

— Așa că dumneata, Tatule, mai pune, te rog, șaiszeci și cinci ca socoteala să fie exactă!

Grupul lui Kiricenکو nu izbuti să facă nimic. Cind se întoarse, Serghei Martinenکو imediat raporta pe scurt că tocmai începuseră să mineze cind au dat peste ei niște romini. Au început să traga, ai noștri au tras și ei și au fost siliți să suspende lucrul. Totuși, pe singura mină pe care reușiseră să o pună, sări în aer un automobil cu pistoieri.

Kiricenکو se duse să caute un drum profilat și dispăruse. Grupul se întoarse fără dînsul..

O întâmplare nemaiauzită în detașamentul nostru — să pierzi pe comandantul grupei!

Nu mai era timp să stabilești a cui era vina. Am dat ordin lui Ianulevici să aleaga oamenii cei mai buni din detașament. Voram să pornesc cu ei în zorii zilei în căutarea lui Kiricenکو. El vom găsi, viu sau mort, chiar de vom fi siliți să ne stăciram în Grigorievskaja.. Nemții nu-l vor lăsa atît de ușor pe Nikolai Iannovici al nostru — excelent specialist în minare, om de o rară puritate sufletească.

Dar el se întoarse singur, viu și nevătămat, tocmai în momentul cind porneam în căutarea lui. Am aflat că lucrurile nu se petrecuseră chiar așa cum mi se raportase pe scurt în ajun.

Grupul ajunsese la șosea și, ca de obicei, începu să observe terenul și împrejurimile. În zorii zilei, partizanii se strecurară spre locurile fixate și aduseră mai aproape de șosea minele lăsate în pădure. Kiricenکو și cu Poddubnîi începură să mineze pînă la capăt situat chiar lângă Grigorievskaja.

Pe deal, erau acoperiți de o patrula de doi partizani, al cărei șef era Serghei Martinenکو.

Dar el nu știu să-și îndeplinească însărcinarea. Se uita mereu la plantatorii de mine și deodată, întorcînd capul, observă că pe lângă dînsul trece un grup de romini, îndreptîndu-se spre Kiricenکو. Era, desigur, schimbul gărzii de la pod.

După regulile noastre, Serghei trebuia să deschidă focul, să se angajeze în luptă și astfel să dea de veste minetilor. Dar el

nu s-a purtat cum trebuie să se poarte un partizan, și-a pierdut capul și i a lăsat pe romini să treacă.

Aceștia se apropiau acum de Kiricenکو. El era singur ; Poddubnii tocmai plecase în pădure ca să aducă a doua mină. Kiricenکو ședea pe vine și, foarte calm, camufla cu niște pietre mina pe care o pusese.

Ridica ochii și văzu că lângă el stăteau românii și își îndreptau puștile asupra lui.

— Stai ! Stai ! — strigară ei.

Era un lucru atât de neașteptat, încît în primul moment, Kiricenکو își pierdu capul. Vorbăreț cum era, el răspunse :

— Iha ! — și continuă foarte calm să așeze pietrele.

Calmul lui îi surprinse pe romini care roborară mai puțin amenințator de data aceasta

— Stai !

Kiricenکو dădu din cap.

— Aha !

Dar își dădea seama că nu poate să prelungească prea mult discuția în acest fel...

Spre norocul lui, Poddubnii ieși din pădure și, înțelegînd imediat ce se întimplase, puse carabina la umăr. Doi romini se prăbușiră, ceilalți doi se repeziră în tufșuri și de acolo începură să tragă în Poddubnii. Acum era rîsul lui Kiricenکو să tragă și să-i lichideze.

Viața să-și reînceapă lucrul, cînd se auzi din nou o împușcătură. Românul care fusese rănit se ridicase din șanț și trăsese în Kiricenکو. Dar Poddubnii, aproape fără să știe, îl facu pe român să adoarmă pe vecie.

Acuma se isprăvisc cu românii. Dar și minarca trebuia isprăvită. Niște automobile nemțești, atrase de împușcături, veneau în goană. Din fericire, primul automobil cu pistolari dădu peste singura mină care fusese pusă și sări în aer.

Asta a fost tot. Fură siliți să plece de la locul operațiunii fără nici un rezultat. Dar lui Kiricenکو îi părea rău să ducă minele înapoi și începu să caute drumul vicinal (după calculele lui, acest drum trebuia să fie prin apropiere), ca să mineze măcar vreun pod.

După ce lăsă gri pa în pădure, plecă să caute drumul. Merse un timp pe o cărare îngustă, coti de cîteva ori la stînga și ieși la drum. Tocmai acolo se afla și un pod.

Kiricenکو plecă înapoi spre ai lui ca să ia mina. Dar ai lui nu mai erau acolo. Se auzea nu prea departe cum lătrau niște cîini : nemții cercetau pădurea.

Crezînd că grupa pornise în urma lui să caute drumul, Kiricenکو se întoarse, ratăci prin tufșuri, dadu semnale, dar nu găsi pe nimeni.

Se învîrti atîta prin pădure încît nu mai găsea acum nici drumul vecinal.

Nu-i mai rămînea decît să plece singur spre tabără. O luă prin pădure spre munți.

Cerul se înnoră. Nu avea nici un fel de puncte de reper: nici stele, nici munți.

Kiricenko se rătăci și ajunsese drept lîngă Grigorievskaja.

Se apropie de deal și auzi pe niște romîni stînd de vorbă. Ceti la stînga, dar și acolo erau romîni. Ceti la dreapta și auzi din nou în tălîș vorbindu-se romînește.

Proasta afacere! Descoperind o scorbură, plantatorul de mine s-a baga în ea și ramase acolo toată noaptea, ca o veveștița.

În zorii zilei, ieși din scorbură, se sui înle-un copac înalt și văzu în fața lui muntele Papai, iar la stînga muntele Sab. Cîț de crai în erau acești munți!..

Dupa ce am ascultat și am analizat această scurtă povestire a lui Kiricenko, am dat ordin ca grupul care mersese cu el în diversivne să fie așezat în front și i-am făcut în fața frontului o aspră înustrare lui Serghei Martînenko. Seara, cazul lui a fost discutat în mînușă la ședința de partid.

Comisarul era foarte indignat. Ochii lui cenuși, de obicei lîra n-ai o strălucire, pareau acum întunecați, cu o nuanță de oțel și scînteiau de furie.

— Tovarășe Martînenko, ai fost trimis în această diversivne cu un grup de tovarăși aleși. Prin curajul tău și prin măiestria ta de luptă trebuia să ridici moralul partizanilor șovăielnici care n-aveau încredere în mina noastră. Aceasta a fost sarcina de partid care ți s-a încredințat, Serghei Martînenko, — spuse comisarul, accentuînd fiecare cuvînt — Cum ai justificat încrederea pe care ți-a arătat-o partidul? În loc să asculți și să privești atent în toate părțile, așa cum se cuvine să faci cel ce stă la pîndă în timpul operațiunii, dumnea-tă, tovarășe Martînenko, ai uitat tot. Erai cit pe ce să-l nenorocești pe Kiricenko. Ai provocat eșecul operației și din vîna dum-tale mulți nemici au scăpat cu viața, ca să caute mai departe cu cizmele lor Kabanul nostru!...

Ma totam la fața palidă a lui Martînenko și la părul lui negru și des. Broboane de sudoare îi acoperira fruntea: buzele îi erau uscate. Mi-am adus aminte că-l văzusem pe Serghei tot așa, cu sudoarea curgîndu-i șiroaie, muncind de dimineața pînă seara, cînd construiam tabăra noastră. Și de multe ori îl văzusem în lupte tot așa de palid, cu buzele uscate, dar nu cu o asemenea jos ca acum, ci ca o hîră arzînd de ură...

Comisarul vorbea întruna și vorbele lui cădeau ca niște lovituri de ciocan. Sfinși, cerînd pedeapsa cea mai aspră pentru

Martînenko. Toți partizanii care luară cuvîntul cu prilejul discuțiilor lor în legătură cu raportul comisarului sprijiniră în unanimitate propunerea lui ca, ținînd seama de munca lui de partid ireproșabilă și de excelența lui activitate ostășească de pînă atunci, să i se dea lui Martînenko numai o mustrare aspră.

Ca să nu mă mai întorc la Sergiei Martînenko și la faptele lui de arme, am să spun doar atît: mai tîrziu el a izbutit să obțină iertare din partea organizației noastre de partid. Greșeala pe care a comis-o — oricît de paradoxal ar părea — a avut chiar și un oarecare efect pozitiv asupra aceloră care se cam temeau de minele noastre. Partizanii, care nu participasera încă la operațiunile de diversione prin minare îș. spăseră că aceste mine nu erau chiar atît de înspăimîntătoare, dacă un om serios ca Martînenko se simțise atît de atras de ele încît putuse să și piardă capul.

Oricum, în urma acestui eveniment, disciplina în detașament a devenit ireproșabilă, cu toate că nici înainte nu aveam să mă plîng de ea.

Îmi acuc aminte cu recunoștință de agenții noștri de legătură, oameni de o modestie uimitoare și de o disciplină exemplară.

Ai fi putut spune că munca lor era o muncă neînsemnată, obișnuită și parcă lipsită de eroism. Să primești dispoziții din partea comandantului detașamentului, să alegi un drum relativ liniștit, să ajungi la locul destinație, să transmiți cele încredințate și să te întorci încărăt.

— Dați-mi voie să vă raportez, tovarășe comandant, că ordinel dumneavoastră a fost executat, — mi raporta de obicei agentul de legătură.

— Totu-i bine?

— Bine, Tătucule.

Nu le plăcea să se laude cu drumurile lor și numai extrem de rar dacă rosteau cîteva fraze obișnuite. Mă deprinsesem și eu să nu-i mai întreb altceva. Bine și atîta tot. Numai rareori și chiar și atunci numai din întîmplare, aungeai să afli că totul era departe de a merge chiar atît de bine, că, dimpotrivă, totul era foarte complicat, că agentul de legătură și-a riscat viața și a scăpat neatins numai pentru că era dibaci și avea curaj și prezență de spirit.

Odată a venit la mine Gheorghi Feofanovici Melnikov, un agent de-al nostru de legătură, fost brigadier la fabrica de uleiuri și grăsimi hidrogenate din Krasnodar și mi a raportat:

— Tovarășe comandant, însărcinarea pe care mi-ai dat o a fost executată. Iată aici răspunsul.

— Cum a mers?

— A mers normal, Tătucule...

S-a întors și a plecat. Dar eu m-am uitat în urma lui și am văzut că avea la umăr o carabină nemțească.

Melnikov, de unde ai carabina asta? — l-am întrebat.

Melnikov s-a încurcat. Mi a răspuns fără chef de vorbă.

— Am întâlnit în drum un neamț și i-am luat-o. Mă gândeam s-o dau în tabără vreunui ostaș cărui nu i-ar plăcea să meargă în operațiuni cu arma lungă, obșnuită. Asta-i tot.

— Tot?

— Tot, Tătucule!... Pot să plec?

Nu, Gheorghe Feofanovici, ia șezi aici lângă mine și spune cum a fost.

Și Melnikov mi-a spus...

Pornise pe jos căci se gândea că va bate prea mult la ochi dacă va merge călare. Primele douăzeci și patru de ore a mers bine, fără să se obosească prea tare. Dar în următoarele douăzeci și patru de ore, a obosit. Timpul era urât, ploaia cu galeata și cizmele îi erau pline de noroi și se făcuseră grele, parca ar fi alinaț de fiecare cîte un pad.

Nu mai rămăsese decît foarte puțin pînă la locul de destinație. Melnikov simțea însă că acuzi-acuzi avea să-l lase paterile, că are să se culce în noroi și are să adoarmă. Și după aceea — fle ce o fi...

Și a că trebuit totuși să meargă. Numai că a făcut o greșeală și în loc să meargă pe o cărare latăralnică, a apucat pe drumul cel mare, pe care era mai aproape.

A mers vreo sută de metri și nici nu și-a dat seama cînd nemții l-au trîntit jos, i-au luat automobilul, i-au legat minile și l-au trimis cu un însoțitor în stanița.

Parcă i-ar fi luat oboseala cu mîna. Melnikov mergea și se gândea ce bine era să trăiești pe lunca de asta — și noroiul era prea plăcut, și ploaia era mîngietoare. Într-un cuvînt, n-avea chef să moară. Și mai ales îi era ciudă că însoțitorul lui, un nemțisor furav, îndreptase spre el propriul lui automat, pe cînd carabina sa și o ațutase de umăr.

Pe furș, Melnikov începu să-și miște mîinile. Simți că începea să slăbească cureaua.

Încet, încet, își slobozi mîna dreaptă. Dar deocamdată nu arătă nimic.

Spre norocul lui, în clipa aceea, un animal scoase un țipăt într-un tufș. Melnikov întoarse capul și văzu că nemțisorul se

oprișe și se uita cu atenție la tufiș. Melnikov ridică mâna și îl lovî în ureche.

Fară să scoată un țipăt, neamțul se prăbuși la pămînt. Melnikov doborî imediat pe neamț cu propriul lui cuțit, își ridică automatul, îl șterse de noroi, lua carabina mortului, aruncă cadavrul în șanțul cel mai apropiat, îngrămădi deasupra niște vreascuri și pornî mai departe.

La întoarcere merse cu socoteală, nemăliieșind la drumul mare și alegînd cărările cele mai pustii.

La cîteva zile după ce Melnikov îmi povestise toate acestea, veni la mine alți doi agenți de legătură, Petrov și Prigunov, pe care îi trimiseseam la comandamentul grupului cu planul nostru de operațiune. Îmi raportară că ordinul fusese executat și cerura voie să se retragă.

Am vrut să îl fac să vorbească.

— Ia ședeați, prieteni, și spuneți-mi ce ați mai pățit pe drum. S-au uitat murați, unul la celalalt.

— Nimic deosebit, Tătucule.

— Chiar nimic?

— A spus Kuznetsov ceva despre cal, Tătucule?

— N-are a face cum mi a spus. Voi raportați...

— Apoi lucrurile s-au petrecut, Tătucule, cam așa, — începu Prigunov. — Am mers calare cu Alexei Mihailovici, am ales cărările cele mai pustii, am trecut peste pîraie, am trecut peste dealuri și am ajuns, în sfîrșit, la ultima trecătoare. Cararea era abruptă și cu coturi. Mergeam încet, Petrov înainta și eu în urma lui. Deodată am auzit o explozie și m-am văzut pe Alexei Mihailovici aruncat din șa și zburînd într-o parte, iar calul căzînd pe cărare.

Am alergat la Petrov și am văzut că era viu, nevatamat. Se alesese numai cu spalma și cu o vinătăre la ochi. Calul fusese însă ucis pe loc. Dadusem peste o mîină nemțească. Știam că asta s-ar fi putut întîmpla oricui, dar mi-era de cal, că eu nu mă pot împăca cu gîndul să pierd un cal...

Ne-am urcat amîndoi pe calul meu și am plecat mai departe. Două ore am mers cu bine. Și deodată am auzit din tufișuri un strigăt amenințător: „Halt! Rus, preda-te!”

Trebuie să-ți spunem, Tătucule, că nu-i deloc îndemină ca doi înși să meargă calare pe un singur cal. Într-o clipă de timp n-ai cum fugi și pe urma n-ai cum trage, ca unul. Îl împiedică pe celălalt.

Totuși Alexei Mihailovici a fost destul de dibaci și cu un glonte l-a lichidat pe cel care făcea tărăboi.

Postul nemțesc din tufiș a început să se frămînte, a deschis focul, dar noi am și descălecat și am aruncat două grenade în

tufiş. Pe frişii care au scăpat de explozie i-am doborât cu carbinele.

Bineînţeles că am adunat armele, le am ascuns cât mai departe în tufiş, am încălecat din nou pe căluţul meu şi am pornit mai departe.

Mergeam şi stam de vorbă : de două ori am scăpat noi cum am scăpat, dar a treia oară nu ştiu dac-om mai scăpa.

Nu numai că obosise calul, dar şi urcuşul era acum foarte greu. Am descălecat. Petrov a luat-o înainte, iar eu ceva mai în urmă, ducam calul de dîrlogi

Deodată îl văd pe Alexei Mihailovici oprindu-se şi rămînînd neclătit ca un cîine de vînătoare care a adulmecat ceva. Tocmai rînea se piciorul drept, dar rămase cu el aşa, fără să-l mai lase în jos.

Bineînţeles că m-am oprit şi eu.

Ce era ? Petrov zărise doi cai în tufiş. Se lăsă pe brînci, porni încet şor şi descoperi doi nemţi : unul era culcat sub un copac, iar celălalt şedea pe o cracă şi se uita cu binoclul.

Alexei Mihailovici a ochit şi i-a doborât pe amîndoi din două împuşcături.

Asta a fost tot. Mai departe, lucrul a mers fără accidente : am ajuns la comandamentul grupului, am executat ordonul dîmîtăle, şi ne-am întors cu bine înapoi. Al treilea cai l-am dat lui Kuzneţov. Dar cînd a avut timp să-şi spună Leonid Antonovici de cal ?...

Nu mai vorbesc de precizia cu care agenţii noştri de legătură executau orice însărcinare. În episodul cu Petrov şi Prîgunov, pe care l-am descris, principalul pentru amîndoi era să execute însărcinarea de a preda scrisoarea mea la comandamentul grupului de detaşamente şi de a-mi transmite răspunsul tovarăşului Pozdneak care comanda pe atunci unităţile de partizani.

În luna octombrie a anului patruzeci şi doi, neuitată pentru mine, activitatea detaşamentului nu s-a limitat nicidecum la cele trei operaţi de diversiune prin minare, de care am vorbit mai sus.

N-a existat un partizan care să nu fi vrut să răzbune moartea lui Evgheni şi a lui Ghenea. Mai mult decît atât, pînă şi tovarăşii din detaşamentele de partizani vecine mergeau să-i răzbune.

Curind după moartea fiilor mei, au venit la mine în cătunul Krasnîi, patru băietani. Au venit și i-au spus lui Safronov să cheme pe comandantul detașamentului. Pentru ce, nu i-au spus. Băieții pretindeau că erau partizani din detașamentul vecin, al celorla de la Severskaia.

Am ieșit să-i văd. Au luat poziție de drept, unul a făcut trei pași înainte și a dus mâna la șapca lui ruptă :

— Tovarășe comandant, dați-mi voie să raportez !

— Vorbește, — am zîmbit eu.

Ca să-și dea curaj, flăcăușul întoarse capul spre tovarăși și rosti grav :

— Noi toți sintem camarazii lui Ghenicika al dumneavoastră, care tare ne-a fost drag. Am mers cu dînsul în recunoaștere și am învățat multe de la el. Am venit la dumneavoastră ca să vă spunem cît de rău ne-a părut. Comsomoliști cum a fost Ghenea trebuie să ne servească drept pildă ..

— Mulțumesc, tovarăși ! — am spus eu, încercînd să mi ascund durerea.

— Dar asta nu-i tot, tovarășe comandant ! — spuse grav flăcăușul. — M-ați întrerupt. Mai trebuia să fac și un jurămint .. Jurăm pe amintirea lui Ghenea că îl vom răzbuna pe el, pe Evghen. Petrovici și pe Konotopcenko al nostru.

După asta au plecat și eu, prins de treburile mele, am uitat de ei.

Peste vreo două săptămîni am primit vestea că băieții și-au ținut jurămintul. Am să povestesc aici faptele lor, așa cum am auzit .

Stanița lor natală, Severskaia, era așezată chiar lângă terasamentul liniei ferate, în mijlocul lîvezilor, ceva mai aproape de munți decît alte sate.

Comsomoliștii au plecat din detașamentul lor și s-au îndreptat spre Severskaia ca să arunce în aer un tren, așa cum făcuseră și frații Ignatov.

Băieții n-aveau explozibile. Tot ce aveau erau cîteva grenade în buzunare și revolverele ascunse la brîu, sub haine. Totuși, ei erau siguri că vor arunca trenul în aer. Nemții aveau mult trotil ; în schimb, băieții aveau mulți prieteni în staniță. Așa că erau încredințați că vor face rost și de trotil și de mine. Pe lângă asta, tatăl unuia din băieți — al lui Andreika, cel cu ochii cenușii și cu părul zbîrlit — rămăsese în staniță și nu plecase cu partizanii.

Andrei punea mare nădejde în ajutorul lui tată-său. E drept că nu erau prieteni, dar asprimea și atitudinea rezervată a

tatălui său i se părea întotdeauna lui Andrei o manifestare de voință, de bărbăție, dovada unei firi neînduplecate. Toate acestea îi impuneau lui Andrei care era un băiețandru bolnăvicios și firav. Pe drumul de la detașament în stațiță, el se și vedea pășind braț la braț cu zdrahonul și cutezătorul de taică-său, pe terasamentul liniei ferate, aruncând trenul în aer și plecând apoi amândoi în munți...

Andrei ținea și la maică-sa, o femeie necăjită și tăcută, dar el nu se bizuia pe ajutorul ei. Cu creșterile mărunte din jurul ochilor stinși înainte de vreme, ea părea grozav de neputincioasă, de slabă și de resemnată.

Prin beznă, băieții se strecurară în stațiță.

Andrei se apropie de casa lui, pe drumuri ocolite. De mult nu mai fusese acasă.. Nemții ocupaseră Severskaia prin surprindere. În ziua aceea cumplită, Andrei nu-l văzuse pe tată-său și nu-i putuse spune că pleca în munți. Numai maică-sa știa despre acest lucru. „Așa ți-i scris!“ îi spusese ea atunci la despărțire, când îl îmbrățișase și făcuse peste el semnul crucii...

Andrei bătu încetuișor în geam.

Maică-sa îl întâmpină în ușă. Avea în spate un șal de culoare închisă.

— Andreika! Dragul meu... Nu, nu intra în casă...

El ascunse sub șal și, luându-l de braț, îl duse în capătul livezii, năpădite de burueni. Și acolo Andrei află cumpita veste că tată-său era trădător.

Pentru o vacă pe care nemții o luaseră de la niște vecini și i-o dăruiseră, tată-său își vînduse sufletul diavolului și se făcuse polițai.

— Du te, Andreika, du te, dragul mamei, — îi șopti maică-sa.

— Nu, mamă, nu mă duc.

Și Andrei îi spuse maică-si pentru ce venise în stațiță și cum își închipuise el că are să-i bată pe nemți, împreună cu taică-său.

— Mi-e frică, Andreika... Au să te chinuiască și au să te omoare. Și eu numai pe tine te am...

Mama se uită lung în ochii băiatului, parcă ar fi vrut să-și întipărească pe toată viața în minte chipul lui drag. Apoi îl binecuvîntă, făcînd peste el semnul crucii, și spuse:

— Du te, dragul mamei. Bate-i pe ticăloși! Mi-e rușine să mă uit în ochii celor din stațiță din cauza isprăvilor lui tată-tău. Du te... Am să spun oamenilor ce băat am. Sint bătrîna, nepricepută, dar dacă a fi să ai nevoie de ajutorul meu, dă-mi de veste...

În noaptea aceea, Andrei nu închise ochii. El se gîndea la tatăl său pe care pînă atunci îl iubea cu o dragoste de copil

plină de încredere... Și se gîndea și la mamă-sa, pe care abia azi o văzuse pentru prima oară cum era de dîrză și de cinstită...

Stanița își trăia aceeași viață pe care o trăise și cu o săptămînă, și cu o lună înainte. Dar uneori, cînd seara cobora din munți, băieții, care abia cu cîteva luni înainte încă purtau cravata roșie de pionier, veneau la casa polițaiului. Le ieșea înainte matusa Katia, nevasta polițaiului. Era totdeauna la fel de tacută și purta același șal de culoare închisă, așa cum poarta de obicei femeile bătrîne. Ea lua din mîna băieților coșurile cu mere, uneori cu ouă, sau numai cu fiin proaspăt cosit.

Mătușa Katia ducea coșurile în șură. Pe fundul coșului găsea niște calupuri gălbui care parcă erau de săpun, un șnur strîns ghem și un fel de capsule. Pe toate acestea le ascundea cu lagare de seamă într-un colț întunecos al șurii, printre namuri vechi, șine de roți ruginite, lăpeți rupte și cirpe...

Veni în sfîrșit și ziua cînd băieții își ținură jurămîntul: într-o noapte, pe un podeț, chiar lîngă staniță, un tren cu soldați nemți sări în aer.

Două zile fasciștii au scotocit prin pădure și prin tufișuri și au făcut percheziții în masă. Au împușcat treizeci de oameni de ai lor care pazeau calea ferată și care nu avuseseră grijă de un important eșalon militar. Dar, desigur, nici unui neamț nu-i trecuse prin mînte că acești copii desculți, riscîndu-și viața, furaseră chiar din depozitele lor trotulul, amorsele și capsulele, că le dăseseră la mătușa Katia și că în magazia polițaiului mai rămăsese o buna rezervă de expl. zib. I.

Cu pedantismul propriu nemților, fasciștii refăcuseră în două zile podețul. Dar curînd sari în aer și podețul cel nou, împreună cu o garnitură încărcată de muniții. Exploziile făceau un zgomet asurzitor, pe care ecoul îl purta pînă în munți. Din tabara noastră înaintată, vedeam vilvătaia incendiului ridicîndu-se deasupra stîniței Severskaia.

CAPITOLUL III

Pe la sfîrșitul lui octombrie, am primit din partea comandamentului grupului o convocare la o consfătuire a comandanților detașamentelor și a șefilor de stat major.

Am plecat acolo din partea detașamentului nostru trei: eu, Ianukévici și Ivan Dmitrievici Ponjailo, inginer, fost economist șef al combinatului.

Am mers mai întîi patru kilometri prin defileul Planceskaia. Apoi am urcat un kilometru și jumătate pe un drum abrupt spre

vrful muntelui Karabel.

De acolo se vedea clar toată panta de nord a muntelui: copaci firavi, rari, marunți, luminașuri mari și masive de stinci de culoare cenușie-albastră.

De acolo am coborât pe un drum abrupt care ducea prin albi uscate de râuri și pârâuri pe care le cunoșteam.

La poalele muntelui se afla o padure deasă, înaltă, tăcută. Am fost opriți de un avangard de partizani. Ni se controlară actele și convocarea la consfătuire și ni se dadu un însoțitor.

Am mers prin padure cam vreo trei kilometri, cotind de câteva ori brusc și am ieșit într-o poiană. Aici era tabara detașamentului „Grozni”, tot aici venise și stitul maior al grupului.

În poiana stăteau, înținși în grupuri, comandanții detașamentelor de partizani. Vorbeau, fumeau, jucau domino.

Am fost întâmpinați cu multă bucurie. Mulți îl cunoșteam bine pe Lyghen. S-au apropiat de noi, ne au exprimat condoleanțe, ne-au felicitat pentru succesul operației și ne au propus să efectuăm împreună operațiile viitoare.

La cererea partizanilor, le-am povestit cu de amănuntul operația de mișcare de la kilometrul al patrulea. Nu le am spus însă că, în timp ce această consfătuire se desfășura, grapa lui Vetlughin și cea a lui Elnikov erau plecate pentru o operație de cercetare fel lângă Severskaya. În detașamentul nostru era respectată cu strictețe porunca stramoșilor: „Nu te lăuda când pornești la război, ci lauda te când te ărt reii”. În timp ce luam parte la consfătuire, aici eu nu știam încă cu ce rezultate se vor întoarce Vetlughin, Elnikov sau Kiricenko, plecat într-o altă operațiune.

În timp ce stăteam de vorbă, un om de statură mică, puțin scund (cu o „cuburcă”¹⁾) în cap, se apropie de noi. De sub mantaua descheată, se vedea pe tunică ordinul „Drapelul Roșu”. Era tovarășul Pozdneak, comandantul grupului detașamentelor noastre de partizani și secretar al comitetului regional de partid.

El m-a chemat deoparte și am stat mult de vorbă despre activitatea detașamentului nostru. Interesul pe care mi-l arăta m-a mișcat. Ochi lui cenuși și pătrunzătorii se uitau mereu în ochii mei. Vedeam că Ivan Ivanovici Pozdneak asculta atent fiecare cuvânt al meu. Treburile detașamentului nostru îl preocupau în aceeași măsură ca și pe noi înșine. Am vorbit cu dînsul despre planurile noastre cele mai secrete.

Înainte de a pleca în operațiile descrise în capitoul precedent, Vetlughin, Eriomenko și Kiricenko mă rugaseră insistent să deschid pe lângă detașamentul nostru o „Școală superioară

¹⁾ Căciulă cu fundul plat, din piele sau stofă. (N. red. rom.)

de diverssiuni și minare". Asta dorise și Evgheni pînă la ultima clipă a vieții lui.

Ideea de a deschide o școală de minare îi plăcu foarte mult și tovarășului Pozdneak : un zîmbet apăru pe fața lui uscățivă și vioaie, în timp ce repeta gîndilor : „Școală de minare... vom discuta propunerea imediat — și o vom pune în practică ."

Consfătuirea avu loc tot în poienița aceea. Tovarășul Pozdneak ne-a vorbit despre munca viitoare a detașamentelor, despre posibilitățile de luptă în păduri și în munți ale partizanilor rupți de unitățile Armatei Roșii și despre școala noastră de minare. După părerea tovarășului Pozdneak, aceasta școală trebuia să cuprindă, în primul rînd, pe partizanii grăpări din Krasnodar. La început, fiecare detașament va alege cel puțin doi dintre ce mai buni partizani ca să urmeze școala noastră..

Marturisesc că ascultam aceste cuvinte cu o mare emoție. Însemna că de acum încolo ne vom răzbuna nu numai cu propriile noastre mijloace, dar și cu ajutorul elevilor noștri. În aceasta el pă, Evgheni al meu era țarași printre noi. Ideea lui se înlăptuia. Mort, el își continua opera lui vie și sfîntă..

Îndată ce consfătuirea s-a sfîrșit, gazdele noastre ne-au pus la masă. După masă, ne-am culcat pe lîngă focuri și am început să vorbim despre luptele noastre, adică despre munca noastră de toate zilele de partizani. După consfătuire, în sufletele noastre era sărbătoare și unul dintre noi a început să cînte cu glas puternic de bariton :

Kuban, tu țara noastră dragă..

M-am aplecat la urechea lui Viktor Ianukevici :

— Pacat că nu-i Musiacenko cu noi că le-ar arăta cum trebuie cîntat cîntecul ăsta..

Răspunzînd parcă vorbelor mele, zeci de voci calde continuară :

Vîntul duce-n depărlare

Cîntecul de vitejie,

Peste rodnice ogoare,

Ale noastre pe vecie..

Cine ar fi putut să creadă că cei care cîntau erau comandanții detașamentelor de partizani, oameni la numele cărora tremurau fasciștii și despre faptele cărora au și făcut cazacii tot felul de legende.

★

★ ★

Îndată ce Vetlughin, Kiricenko și Elnikov s-au întors din operațiuni, am convocat pe toți minerii noștri și le-am comu-

nicat hotărîrea comandamentului de a deschide o școală de minare. Inginerii noștri au primit această veste cu un entuziasm atât de tineresc, încît te bucurai văzîndu-i. Și cînd te gîndești că fiecare avea familie, copii, sufletul plin de neliniște ! Și acum, acești oameni care aveau familie și copii erau cît pe ce să joace de bucurie ! Le-am ordonat să procedeze imediat la elaborarea planului de studiu, cu toate că știam că nu era nevoie să-i zorească sau să-i împing de la spate.

Și, într-adevăr, planul de studii al „Școlii noastre de minare” a fost în curînd gata.

Am calculat că acest curs va cuprinde șaiszeci de prelegeri. După aceea, elevii trebuiau să facă practică pe un cîmp de mine și să se deprîndă să meargă în operațiuni.

Am hotărît să admitem la practica luptelor numai pe „studenți” care aveau să treacă examenele cursului teoretic.

Vetlughin trebuia să predea teoria ; Eramenko și Kirilenko aveau să conducă lucrările practice. Eu am fost numit președintele comisiei de examinare.

Locul cel mai potrivit pentru „Școala superioară de minare” era în fabrica noastră de la Planceskaia.

După cum am spus, acolo, în poiana de pe munte, fusese înainte de război o mică fabrică de cherestea care prelucra lemnul brut și îl trimitea în gara Gheorghie-Afipskaia, pe șoseaua care în momentul de față nu mai era folosită.

Alături de clădirea fabricii erau, de o parte magaziele pentru cherestea și de alta, barăcile muncitorilor. Ceva mai încolo, înspre munți, erau casuțele muncitorilor care aveau familii și clădirile administrației. Am instalat școala de minare în una din barăcile muncitorilor.

La început ne-a frămîntat problema ferestrelor. Bombardierii germani continuau să atace Planceskaia. De pe urma exploziilor, în baraca rezervată școlii, nu rămăsese un geam întreg, iar pe alocurea săriseră chiar și cercevelele. Dar Nikolai Nikolaev și Slașcirov, comandantul taberei din Planceskaia, găsi o soluție și pentru aceasta situație. În partea de nord el balu ferestrele în scinduri, iar în partea de sud le repară. De unde și-a procurat cercevele și sticlă, asta numai el știa.

În „clădirea școlii” era amenajat și un cămin pentru „studenți” noștri. De-a lungul peretelui de nord am instalat paturi comune de scinduri pentru treizeci de oameni, de-a lungul ferestrelor am pus o masă lungă pentru lecțiile teoretice. În „Școala noastră superioară” apărură chiar și o tablă, pe care ne-o procurase Elena Ivanovna.

Ne așteptam ca primii „studenți” să vină cam peste vreo două zile. Dar unii din ei au sosit chiar în ziua aceea și au pus și ei mîna să isprăvim amenajarea clădirii.

După alte douăzeci și patru de ore, toți „studentii” noștri erau adunați și imediat au și început cursurile școlii de minare.

În prima zi, nici n-am ieșit din „clădirea școlii”. Căutam atent fețele oamenilor cărora soarta le harazise să înapoiiasă a visul fiului meu.

„Studentii” stăteau la masă cu caietele dinainte și ascultau cu mare atenție pe Gherontî Nikolaevici. Cînd le punea întrebări, ei se ridicau în picioare după vechiul obicei școlaresc. Cel mai mulți dintre ei erau chiar băieți, care mergeau la școală. E drept că printre ei erau și ingineri viștînici, dar aceștia se supuneau regulilor generale cînd răspundeau lui Vetlughin și se ridicau în picioare tot așa de respectuos ca și ceilalți.

Cursul trebuia să fie făcut în șazece și patru de ore, cîte nouă ore pe zi, cîne înainte de prînz și patru după prînz.

La început m-am temut că un program atât de încălecat va fi prea greu pentru „studentii” noștri. Dar cînd, temerile mele se risipiră, Gherontî Nikolaevici era un conferențiar strălucit. Călcile lui erau sugestive și simple și se țineau mînte ușor.

Spre sfîrșitul primei prelegeri, un avînt german atacă Plăneștii și trîncă două bombe. Gemurile zăugăleau. Peretea „clădirii școlii” noastre se cutremura. Gherontî Nikolaevici continua să schițeze liniștit pe tabla șcherii mișcările unui pod. Nimeni auditor de-al lui nu s-a mișcat. Pe mine m-a bucurat acest fapt: însemna că detașam niște grăpatu Krasnodar au trimis într-acevar în școala noastră oameni calți și curajoși.

În zilele acelea, Nikolai Nikolaevici Slașciy, comandantul factoriei noastre din Plăneștii, era copleșit de griji. De din-sul țării în primul rînd activitatea nemîntrepută a „școlii” de minare. Nu era ușor să procuri minere, fieruri, tactmuri, așternut pentru treizeci de oameni, în condițiile noastre în spațele inamicului.

Nikolai Nikolaevici era predispus la ingrașare, dar în aceste zile, datorită sărăciei la corp, se trăsese țire la față și ochii lui de cîntărețe coapte deschise erau bagați în fundul cîrului și clăpeau de nesomni.

La cererea lui, i-am trimis cîteva partizani din plutoane ca să-i dea o mîna de ajutor la administrarea factoriei. Unii munceau în atelier, alții pășteau vitele.

Pe toți partizanii care veneau la noi să învețe, Slașciy îi trimitea în primul rînd cu o baie Daltfel, comandantul nostru, nu lasa nici un agent de recunoaștere să intre în vreuna din taberele noastre fără ca, în prealabil, să se spele și să se schimbe. Acest fapt nu crea nici o nemulțumire în rîndurile mîsurilor noștri. Dar cînd a doua zi de dimineață, li s-a spus să-și scoată așternuturile, să le bată și să le aerisească, cînd Slașciy a dat

ordin „studentilor“ să iasă în curte și să se spele pînă la briu. Să-și spele dinții și să se rada, ei au început să bombănească.

Am stabilit pentru „studenți“ același program ca și la noi în detașament. Dimineața se adunau la apel. Slașciiov anunța cine avea să fie de serviciu seară după curs și ce anume va avea de făcut. Cînd a venit rîndul serviciului la bucatarie, au izbucnit hohote de ris și chiar strigăte de indignare.

Totuși, nam „frînt“ pe noi noștri, tovarași fără prea mare greutate. N-au trecut nici trei zile și doi „studenți“ de ai noștri, oameni nu prea tineri, și care știau să vadă în jurul lor, ne-au întrebat prin ce mijloace am crescut în detașamentul nostru o atmosferă de pretenție deplină, de încredere și de respect reciproc. Am răspuns:

— Fiecare oîn noi muncește la fel cu ceilalți. Nu există munci „murdare“ și „curate“. Nu există ore de lenevie și de aceea nu se stîrnesc nici vorbe goale, nici zizanii.

- Dar femeile? — ni au întrebat ei. — În detașamentul vostru, ca și în celelalte, partizanii sînt flăcăi tineri și sănatoși și nu așteji de șaptezeci de ani. E oare posibil ca la dumneavoastră să nu se nască certuri din cauza femeilor?

Le-am spus că încă din Krasnodar, cînd am ales oameni pentru detașament, am avut grijă, Evgheni și eu mine, ca în pustietatea noastră vîntoasă să nu izbucnească neînțelegeri din cauza femeilor. Toate cele șapte partizane ale noastre erau mărilate. Cinci din ele au venit în detașament cu barbații lor. Dar chiar dacă barbații lor n-ar fi fost acolo, nici una din femeile noastre nu și-ar fi permis să se poarte ușuratic..

Și iată. Intr-adevar a fost un „lata“ și un „deodată“!

A doua zi după ce lăudasem pe partizanele noastre, am venit la prelegerea lui Gheronți Nikolaevici Staleam, ascaltam, priveam cu atenție fețele „studentilor“ ca să-mi dau seama dacă începeau să prinda multimea de cunoștințe cu care Vellughin nu era deloc zgîrcit. Deodată vazui pe fereastră o pereche care stătea la soare într-un colțisor retras... Era în noiembrie. Un vînt aspru sufla dinspre munți. Femeia se lipise de barbat. El o cuprinsese cu duioșie.

Din curte, nimeni n-ar fi putut să-i vadă, dar, dacă ar fi avut timp, „studenții“ ar fi putut să-i admire, așa cum îi admirăm și eu..

Femeia își ridică căpșorul. Am recunoscut-o. Era Maria Ivanovna Petreieva, sora de caritate din al doilea pluton, inginer la fabrica de uleiuri și grăsimi hidrogenate.

Barbatul care stătea lîngă dînsa era comandantul plutonului al doilea, inginerul Elnikov. Care va să zică de aceea umbra el decîteva zile prost dispus. Devenise uituc, se zăpăcise

și voia să plece la Planceskaia unde fusese transferată provizoriu Maria Ivanovna.

Prelegerea se isprăvi „Studentii“ se grabeau acum să se ducă la masă. L-am dus pe Vetlughin la fereastră și i-am aratat pe cei doi.

— Ce înseamnă asta, Gheronti Nikolaevici?

— Asta?... — repeta el, — astă-i, Tătucule, o sărutare. O sărutare bună, sănătoasă, în aer proaspăt de munte.

— Și în vazul „studentilor“?...

Vetlughin deveni serios, vorbi ca totdeauna, chibzuit și fără părtinire.

— Astă-i viața, Tătucule. Hitler nu poate izbui să ucidă în noi romantismul, dragostea, duloșia. Cu cât o va iubi mai mult Elukov pe Maria Ivanovna a lui, cu atât îl va nimici mai bine pe fasciști, pentru că fascismul este antipodul dragostei, al duloșiei, al vieții, pentru că...

— Astă-i a doua prelegere, Gheronti Nikolaevici?

El rîse.

— Să nu crezi că acești doi fac un lucru neingaduit. Înainte de a pleca din Krasnolaz, Maria Ivanovna a rămas văduvă. Aceeași nenorocire îl lovisese acum un an și pe Gheorghii Ivanovici. Să ne bucurăm pentru ei. Singurătatea e lucru cumpănit.

Fața lui Vetlughin se întunecă. Am înțeles că în clipa aceea în fața ochilor îi aparuse soția lui care se evacuase.

— Bine! — am spus eu. — Dacă se iubesc, de ce nu se căsătoresc? Să facă nunta în detașament...

— E vina mea, — marturisi Vetlughin. — De trei zile mă tot roagă să te întreb pe dumneata ce forme să facă pentru căsătoria lor. Eu însă sînt ocupat pînă peste cap cu prelegerile care așa de tare mă fericesc încît uit de fericirea altora.

De la „combinatul școlar“ m-am dus la bucatărie. Am dat acolo de Evfrosinia Mihailovna, am vorbit ceva cu dînsa în șoaptă și ea mi-a promis să facă pentru masa de seară o prăjitură în cinstea tinerei perechi, dar destul de mare, încît să aibă cîte o bucată și fiecare „student“ de-al nostru. Conform dispoziției mele, Slașciiov dădu fiecăruia la masa de seară cîte cincizeci de grame de alcool. După ce am stat de vorbă cu El-nikov și Maria Ivanovna, i-am așezat în capul mesei și am citit ordinul de zi pe detașament. Ordinul de zi spunea: «Ținînd seama de lipsa unui oficiu de stare civilă în spatele frontului înam.c., comandamentul detașamentului „Frații Ignatov“ preia asupra lui formalitățile de legalizare și de înregistrare a căsătoriei Mariei Ivanovna Petreaeva cu Gheorghii Ivanovici El-nikov. Le urează fericire, dragoste și armonie și le urează în același timp să continue lupta împotriva ocupanților cu același succes cu care au dus-o pînă acum.»

Vecinii noștri de la Marińskaia au trimis într-o zi la noi un agent de legatură. Detașamentul îl lor stătea în satul Azovka unde izbucnise o boală necunoscută și o rugau pe Elena Ivanovna să vină pe la dînsii. Vestea despre pricupea și cunoștințele ei medicale se răspindise prin toată regiunea munților.

La șase noaptea, dis de dimineață, încălecind pe calul ei roșu și luînd cu ea cîțiva sanitari ajutoți, Elena Ivanovna porni la Azovka.

Am petrecut-o cu tristețe. Era ajunul mari noastre sărbători. Pe vremea cînd eram la Krasnodar aveam obiceiul ca seara asta să ne adunăm în sufragerie cu toții: eu, Elena Ivanovna și ce-i trei fii ai noștri...

Ma gîndeam „Pentru prima oară am să-mi petrec sărbătoarea în singurătate”. Dar greșeam gîndina astfel.

În ziua aceea, tabăra noastră semăna cu un furnicar agitat: toată lumea se pregătea să sărbătorească cea de a douăzeci și cincea aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Principalii organizatori erau Masiacenco și Sugubov.

Ea ridicară în sufragerie o tribună pentru prezidiu, care servea în același timp drept scenă. Scena și pereții fura împodobiți cu lozinci și ghirlandele de brîd. În centru au pus portretele lui Lenin și Stalin, iar lînga portrete niște candelabre lucrate de dînsii.

Masa era pusă pentru cincizeci de persoane și, timp de două zile, la bucătărie au tot gătit. Neobosită ca totdeauna, Evfrosinia Mihailovna dirija ceremonia pregătirilor.

În pavilionale plutonelor, pușcași, mînerii și cercetașii noștri se bărbiereau, se curățau, se spălau.

În clădirea grupului de recunoaștere îndepărtată, aveau loc repetițiile orchestrei de coarde și ale cîntăreților.

Carările de tabără erau acoperite cu nisip curat, adus special de la rîul din vale.

— Chiar ca la Krasnodar, la combinat, — se bucura Gherontii Nikolaevici.

Pe la ora șase seara, clădirea celui de al doilea pluton, unde se instalase aparatul de radio, era arhiplină. Pricina, emoționat, stătea lîngă aparatul de radio.

El era responsabil pentru bunul mers al recepției și, dacă ar fi fost după dînsul, n-ar fi lăsat pe nimeni să se apropie nici la o batută de pașcă de aparat, pentru ca nu cumva vreun nepriceput să i-l strice.

Pe masa pe care stătea aparatul de radio erau întinse foi de hirtie și o mulțime de creioane bine ascuțite. Flacăra tremurătoare a luminatilor crea o atmosferă de solemnitate.

Pricina, Maria Ianukevici, Nadia Korotova și Maria Ivanovna Petreavea ședea la masă în fața colilor de hirtie. Înaintea fiecăruia din acești patru, se afla câte un ceas și fiecare învârtea nervos creionul în mână.

— Vă rog să pastrați liniște deplină, să nu ne împiedicați să luăm note — repeta în fiecare clipa Pricina, cu toate că difuzorul tăcea încă, iar în odaie nimeni nu vorbea nici măcar în șoaptă.

— Primele cinci minute vom lua note eu cu Nadia, — spuse tot Pricina, întrerupând el însuși tăcerea, — după aceea alte cinci minute Mura și Maria Ivanovna, apoi iarăși noi... Am făcut o mare greșală! De ce nu ne au adus din Krasnodar măcar o singură stenografa?!

— Ia niște valeriană, — îl sfătui Safronov pe Pricina, ceea ce îl scosese cu totul din sârte pe acesta.

În sfârșit, se auzi în difuzor vocea cunoscută și atât de dragă:

„Tovarăși!

„Astăzi sarbătorim al 25-lea an al victoriei Revoluției Sovietice în țara noastră. Au trecut douăzeci și cinci de ani de când a fost instaurată la noi ordinea sovietică. Ne aflăm în pragul unui an nou, al celui de al 26-lea an de existența a ordinii sovietice...”

Cincizeci de partizani ascultau neclintii. Din când în când foșneau nămaii foștele de hirtie și scârțiau creioanele care alergau neososite pe hîrte.

„A doua perioadă a operațiunilor militare de pe frontul soviet-german este marcată printr-o cotitură în folosul nemților: prin trecerea inițiativei în mâinile nemților; prin spargerea frontului nostru în direcția de sud-vest, prin înaintarea trupelor germane și ajungerea lor în regiunea Voronej, Stalingrad, Novorossisk, Piatigorsk, Mozdok”.

Liniștea deveni fizicește perceptibilă. M-am surprins singur ținându-mi respirația. În aceasta clipă, nimeni din noi nu respira. Stalin vorbea despre noi, despre sectorul frontului de care eram legați.

„Folosindu-se de lipsa unui al doilea front în Europa, nemții și aliații lor au aruncat pe front toate rezervele lor disponibile și, în dreptându-le într-o singură direcție, în direcția de sud-vest, au creat acolo o mare superioritate de forțe și au obținut un însemnat succes tactic...”

Cîteva clipe, niște descărcări electrice au întrerupt emisiunea radiofonică. În difuzor se auzi un trosnet și apoi un foșnet. Pri

cina se repezi la aparat. Dar aparatul funcționa din nou impecabil și cincizeci de oameni începură să facă semne amenințătoare lui Pr.ena să nu se mai agite

Clipele treceau dar nu le observam.

„Glorie partizanilor noștri și partizanelor noastre!” Stalin își terminase discursul.

Dar în clădire continua să fie liniște. Și abia peste vreo jumătate de minut, ca și cum un riu ar fi rupt zăgazu, au răsunat aplauzele — primele aplauze aci, în pustietatea munților, în culbul partizanilor.

Vetlughin, care era emoționat, se apropie de mine

— Tătuțule, ai auzit ce a spus Stalin? „Glorie partizanilor și partizanelor noastre”. Trebuie să merităm această glorie... Aș avea ceva de vorbit cu dumneata..

N-am izbatit însă să stau de vorbă cu Gh.ronti Nikolaevici. Fiecare era plin de cele auzite, fiecare vroia să-și exprime sentimentele. Partizanii ne copleșiră cu întrebări. Pe mine, pe Safronov și pe comisarul Golubev.

— Ați auzit, neamțul vroia să încercuiască Moscova?..

— Ați auzit ce a spus Stalin despre cel de al doilea front?..

Trecu cel puțin o oră pînă cînd comisarul reuși în sfîrșit să-și înceapă raportul.

Dupa raport, a avut loc un festival artistic dat de amatori.

Festivalul fu deschis de Leonid Antonovici Kuznețov, comandantul și intendentul taberei care își luase sarcina de a prezenta spectacolul. Atunci am aflat întîia oară ce talente necunoscute erau în detașamentul nostru

Nu numai Musiacenko, dar și Lagunov și Fedosov erau cîntăreți. Iar Leonid Feodorovici Lusta juca alt de strașnic „ceciotka”¹⁾ încît fu obligat să repete jocul.

Atracția celei de a doua părți a festivalului au fost niște schițe umoristice citite de Suglovov și „trepacul” executat de Safronov. Respectabilul Vladimir Nikolaevici, cu toată inima lui bolnava și trupul lui cam greoi, zbură pe scenă ca un flăcău și publicul recunoscător îl răsplăti cu aplauze furtunoase.

Festivalul se isprăvi tîrziu după miezul nopții.

Partizanii, veseli și mulțumiți, s-au dus să se culce. M-am dus să inspectez santinelele: stateau ca întoldeauna, pe cărari, pe munte, la posturile fixe. Numai că din cauza sărbătorii santinelele fusesera dublate și se schimbaseră mai des decît de obicei. Vroisem să dăm putînță santinelilor noastre să vază cel puțin o parte a festivalului.

¹⁾ Dans popular rus. (N. red. rom.)

În noaptea aceea am instalat în clădirea postului de comandă „tipografia” noastră. Stăteam și mă uitam cum entuziasm, Princa învîrtea sulul șapirografului.

Pricina se grăbea. Înainte de a se face ziuă, Nadia Korotova, Evfrosinia Mihailovna și Maria Ianukevici trebuiau să se strecoare în stănițele și cătanele ocupate de nemți și să distrugă agenții noștri de legatură discursul lui Stalin, tras la șapirograf.

Mîine, comandamentul german va afla de acest discurs și spunea triumfător Princa. — Mîine dimineață, cînd au să se scoale frății, la comandamentele lor vor fi afișate foiele mele...

Spre marea lui supărare, am luat cam douăzeci din primele foiețe, ca să fie distribuite „studenților” „Școli superioare de mîinare”. Pe lîngă asta, a doua zi dimineață, detașamentele vacine trebuiau să trimită după ele la Planceskara, agenți de legatură. Ne înțelesesem încă din ajun în privința asta cu comandamentele lor.

În noaptea aceea memorabilă, Princa nu se culcă și, în dimineața zilei de șapte noiembrie, el veni în fugă la mine, vesel și cu un aer de sărbătoare.

— Am Ordinul de zi al lui Stalin, Tătucule! Trimiteți la mine la șapirograf cinci, nu, zece oameni.

N-a trecut nici o ora și fiecare pluton a pus în clădirea lui placarde pe care erau scrise cu litere mari frumoasele cuvinte din ordinul de zi:

„A atîta flacăra mișcării de partizani a întregului popor în spatele frontului inamic, a distruge spatele frontului inamic, a extermina pe nemernicii fasciști germani”.

„Nu e departe ziua cînd dușmanul va simți forța noilor lovitururi ale Armatei Roșii. Va fi sărbătoare și pe ulița noastră!”

Vetlughin și Ianukevici se apropiară de mine. Amîndoi erau palizi și emoționați, amîndoi aveau o ținută solemnă și severă. Ei fuseseră prieteni cei mai buni ai lui Evgheni al meu...

Ochii căprui ai lui Vetlughin ardeau. Mă privi drept în față și-mi spuse:

Ne dați voie să executăm ordinul?

Nu mi am dat seama imediat despre care ordin vorbea Gherontii Nikolaevici.

— Dați-ne voie să executăm ordinul de zi: să distrugem totul în spatele frontului inamic!

Era atîta hotărîre în tonul lui Vetlughin, încît m-am ridicat de pe scaun fără să mi dau seama și, luînd la rîndul meu poziția de drepti ca în front, întrebai:

— Ați conceput, tovarăși, vreo nouă operație?

— Trebuie să ne câștigăm gloria de partizani! — răspunse Ianukevici cu o voce înăbușită și emoționată, punînd în fața mea harta regiunii premuntoase a Caucazului.

Pe hartă, pornind de la tabăra noastră spre Marea Neagră, serpina o linie roșie — era drumul pe care acești doi partizani aveau de gînd să l urmeze

L-am privit țintă în ochi pe Vetlughin :

— Gheronti Nikolaevici, ai uitat de „Școala superioară de minare“ ?

Gheronti Nikolaevici era, ca și Evgheni, un om al datoriei și nu uitase. Asemenea oameni nu lasă niciodată neisprăvită o treabă de care s au apucat. Și el îmi răspunse :

— Pregătirea pentru diversiune și elaborarea minuțioasă a planului ei ne va lua, Tătucule, cel puțin cinci zile. Exact timpul care îmi trebuie ca să termin cursul la „Școala superioară de minare“.

Aruncai din nou o privire asupra liniei roșii trasată pe hartă. Vetlughin și Ianukevici concepuseră o acțiune de mare îndrazneală pe care n-ar fi putut s-o realizeze decît niște oameni înzestrați cu o mare voință și cu o mare tărie sufletească.

— Bine ! — le-am spus eu și le-am strîns mîna.

CAPITOLUL IV

Recunoașterea făcută ne aduse o știre îngrijorătoare : în noaptea de șase spre șapte noiembrie, o mare unitate germană, sprijinită de artilerie și tancuri, se năpustise asupra Azovkăi. Lupta durase toată noaptea. Către dimineață, cei de la Marinskalski se retraseră în munți. Cămunul ardea.

Oare e nevoie să mai spun halul în care eram în zilele acelea ? Nici un agent de recunoaștere nu știa nimic despre Elena Ivanovna. O fi izbutit ea să plece ? Și chiar dacă o fi plecat cu detașamentul celor de la Marinskalska, unde și cum s-o găsească ? Direcția în care se retrăgea orice detașament de al nostru era în întotdeauna una și aceeași : în munți... Acuma, caută acul în carul cu fîn !

Erau zile de mare încordare în detașamentul nostru. fusese niciodată atîta muncă și atîtea griji. „Școala superioară de minare“, precum era diversiunii lui Ianukevici și Vetlughin, pregătirea și desfășurarea micilor acțiuni zilnice care era : atît de multe freit nici n-ăș fi putut să le pomenesc aici pe toate.

Ziua nu-mi rămînea timp pentru „saferințe personale“. Noaptea însă erau cumplite. Abia către dimineață dacă reușeam să dorm puțin, dar chiar și atunci, somnul meu era neliniștit. Și în

somn, gîndul mi-era la Elena Ivanovna și eram chinuit de vise rele.

Elena Ivanovna se întoarse abia a cincea zi — plină însă de impresiile luptei la care asistasese.

Am aflat de la ea că plecase din cătunul Krasnii, în liniște, fără grabă, cu un agent de legătură al celor de la Mariinskaia și cu niște sanitari. Trecura prin pădure și ocoliră două cătune ocupate de nemici. În vremea asta se făcuse noapte dar luna nu se răscăise încă. Întrînd într-un aluniș des, auzira dinspre Azovka rafale scurte. În depărtare răsună țacănitul mitralierelor și vîneau minele.

Fură nevoiți să dea pînteni cailor. Călușul roșu al soției mele se purtă bine. Or fi fost ei buni caii celor de la Mariinskaia, dar nici ei nu s-a lăsat nici prejos și n-a rămas nici măcar cu un pas în urma calului agentului de legătură.

La marginea pădurii în întîmpinarea doi oameni dintr-o patrulă care venea chiar atunci de la Azovka și i spuseră Elenei Ivanovna ca nemicii crezînd, se vede, că cei de la Mariinskaia vor fi ocupați cu sărbătorirea aniversării Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, au început ofensiva. Lupta se începuse în împrejurimile cătunului. Încăierarea era crîncenă, și la Azovka începuse să fie și răniți.

Elena Ivanovna, cu agentul de legătură după ea, pornira în galop într-acolo, încît vîntul le vîjîia pe la ureche. Sanitarii rămaseră în urmă.

Sosiră în guană la Azovka în momentul în care luna abia apăruse de după munți. În dreapta cătunului, pe dealul care încercăiește Azovka ca o potcoavă, se desfășura lupta. De pretutindeni trăgeau mitraliere grele și vîjîiau mine.

Elena Ivanovna găsi la postul de comandă pe comandantul celor de la Mariinskaia, care îi spuse că situația era gravă. Forțele erau și așa prea inegale, iar pe deasupra, din stanița vecină ieșiseră venind într-acolo tancuri germane.

Chiar în clipa aceea a fost adus în casă un rănit. Rana era grea și rănitul trebuia operat fără întîrziere.

Melnikov, care era un sanitar cu experiență, a pregătît totul. Operația era complicată. Elena Ivanovna cu greu a putut să scoată schija. Numai după ce spălase și pansase rana, a observat ea că lupta începuse să se desfășoare chiar în cătun. Luna strălucea, casele ardeau și pe stradă era lumină ca ziua. O mitralieră trăgea undeva, aproape de tot. Pe stradă trecea cu viteză un tanc greu.

Elena Ivanovna văzu cum alături de dînsa, ca și cum ar fi ieșit din pămînt, răsări deodată un partizan. El ridică o grenadă. Dar se vede că cei din tanc îl observaseră. Răsună o scurtă rafală de mitralieră și partizanul mai că nu căzu sub șemilele tancului.

Soția mea se repezi la el, îl apucă de picior, îl trase din răsuferință după dînsa. Tancul trecu cu viteză la o distanță de un metru de ei.

Partizanul din Marinskaia fusese rănit la cap. Trebuia pansat fără întârziere. Dar în vremea asta, sosise bubuind încă un tanc, și în urma lui venea încă unul.

Sanitarii veniți în fugă, ridicară rănitul. Melnikov o apucă de braț pe Elena Ivanovna și o trase înapoi la comandament.

Tancurile trăgeau cu neutralierele. Gloanțele șuierau, se loveau cu zgomot de ceva metalic de pe cerdac.

Alături de ea apară o siluetă timp de o clipă și se auzi o explozie. Elena Ivanovna întoarse capul și văzu tancul cuprins de flăcări, cu șenilele sfărîmate de grenadă..

Așa izbutise să termine pansamentul, și șeful de stat major al partizanilor, a și intrat în fugă în casă. Trebuiau să plece numai decît pentru că în urma tancurilor venea în coloane compacte, infanteria germană...

Elena Ivanovna și cu sanitarii urcară pe răniți în căruțe, strinseră tot armamentul și luară pînă și o armă de vînătoare cu două țevi și un cușit finlandez, lăsat de cineva la postul de comandă. Sub ploaia de gloanțe, se îndreptară către munți, unde nemții nu puteau pătrunde.

Azovka ardea. Nemții nu se aleseseră decît cu incendiul, cu tancurile distruse și cu leșurile soldaților.

La pădure, soția mea organizează după toate regulile, un spital de campanie, unde se făceau chiar și injecții cu ser antiletanic.

Cum erau o mulțime de răniți, Elena Ivanovna se văzu silită să plece de cîteva ori în munți. O parte din răniții din Marinskaia fură lăsați la Soci cu avionul, iar pe ceilalți îi transportă la spitalul din cătunul Krasnii.

Vetlughin nu mai avea mult pînă să-și termine cursul de la „Școala superioară de minare”. Planul diversiunii în care trebuia să plece cu Ianukevici era și acesta aproape terminat. Peste o zi, două, grupul trebuia să se apuce de lucru.

Dar neastîmpăratul de Vetlughin nu-și găsea locul. Dacă cumva nu putea să plece trei nopți de-a rîndul în misiune, a patra noapte își pierdea somnul și liniștea.

Exact cu douăzeci și patru de ore înainte de plecarea în marea diversiune proiectată, Vetlughin găsi prilejul să se mai socotească încă o dată cu hitleriștii.

Nu departe de Enem, o haltă de încrucișare a căii ferate, se afla pe terenul fostei stațiuni de mașini și tractoare, un mare

depozit nemțesc de muniții. Clădirile depozitului erau împrejmuite cu sîrmă ghîmpată. Pe turnurile de paza de la colțuri erau așezate mitraliere grele. Împrejur se întindea stepa goală și netedă.

Parea cu neputință să te strecoari pîna la depozite. Dar Pavlik Hudoerko nu vroia să se împace cu acest gînd. Timp de cîteva zile în șir, Pavlik dădu îfcoale depozitului ca pisica oalei cu smîntînă și își datu capul cum ar putea să pătrundă prin sîrmă ghîmpată, să înșele paza nemțească și să arunce depozitul în aer...

Cu prilejul uneia dintre recunoașterile sale, Pavlik cunoscuse pe o tînră căzacoaică pe care o chema Zina. Inima nu-i de piatră.. Pavlik izbuti s-o convingă să se întînească cu el. Trebuiau să se întîlnească într-o seară lîngă un paltin bătrîn de la marginea cătunului.

Zina însă nu veni la întîlnire.

Pavlik se întoarse în tabără foarte necăjit.

A treia zi dis-de-dimineața, el porni iar în recunoaștere și întîlni întîmplător fata la lîntînă. Cum erau de fața și oamenii străini nu putură sta de vorba, totuși Zina izbuti să-i șoptească lui Pavlik ca l va aștepta la noapte tot lînga paltin.

De data aceasta, fata se ținu de cuvînt. Îl rugă s-o orte că nu venise data trecută. Pricina era că nemții o pusese ră să curețe depozitele lor și să mătore niște hîrtii împuțite pline de grasune. Fata era mîhnită. Plăcîndu-i libertatea și mîndră cum era, socotea că e rușinos să muncească pentru fasciști.

- Nu știi dacă ne vom mai vedea vreodată, — spuse ea — Afurisitor de frîi le-a venit să facă carateme mare și de acum încolo, noi fetele trebuie să mergem în fiecare zi la depozit. Și ne mai silesc nemernici să aducem cu noi și mături. De unde să găsești mături, toamna?

Fata se aștepta ca Pavlik s-o consoleze, dar acesta fu cuprins pe neașteptate de un entuziasm de neînțeles:

- Și zi, Zinușka, vă duceți la depozit cu măturile voastre? Atuncea-i minunat.

Fata nu înțelegea nimic.

- Zina draga, nu te supăra. Mîine... nu mîine, dar poimîine am să viu pe la tine! Las' că poate izbutesc eu să te scap de munca asta la depozit. Așteaptă-mă!

Pavlik plecă repede aproape fără să-și ia rămas bun. Zina nu știa bine dacă trebuia să se întristeze sau să se bucure de asta.

A doua zi, Litvinov, Vetlughin și Eriomenko, adunați la Planceskaia îl ascultau pe Pavlik care le expunea amănunțit unde erau depozitele și le raportă și despre mături.

Iarăși vegheară Litvinov și cu Vetlughin toată noaptea trebuia fabricată o mină cu acid portativă care să poată fi băgată

în coada măturii. Spre norocul nostru, aveam acid luat încă de la Krasnodar.

Seara tirziu, Pavlik o chemă pe Zina la marginea cătunului și ca și cum ar fi fost vorba de cel mai prețios juvaer, îi oferi iubitei... un mănunchi de mături!

Fata era dezamăgită. Dar Pavlik îi destăinuie secretul acestui cadou neobișnuit. Toată noaptea pînă în zori, discutară cu privire la diversivuna care trebuia să aibă loc. Pavlik îi ceru Zinei informații despre toate prietenele ei și îi spuse că e destul ca una dintre fete să trădeze secretul, pentru ca fasciștii să se impună pe toate.

Au hotărît ca secretul să fie destăinuit numai comsomolistelor. Aveau să mai cunoască secretul încă două-trei căzăcioaice pentru care Zina punea capul.

Dimineața, ca de obicei, fetele veniră să curețe depozitul. Cele mai multe din ele veniseră cu mături — niște mături noi, minunate, cu coada grea.

Fetele munciră în ziua aceea din toată inima, se băgară în colțurile cele mai îndepărtate ale depozitului, măturară gunoii de sub lăzi, iar la plecare, lăsăru printru lăzi cîteva mături.

Seara, Pavlik, Vetlughin și Litvinov se furșară în niște tufșuri de lingă cătun.

Gheronti Nikolaevici se uita la ceas la fiecare minut:

— Calculul duminică este greșit, Mihail Denisovic, acum e douăzeci și două fix. Ai o întîrziere de treizeci de minute.

Litvinov tăcea...

Mai trecu o oră. Le era frig să stea întinși la pămînt atîta vreme, erau cu toții înghețați și necajți.

— Am spus eu că clima este o știință imperfectă, — șopti Vetlughin acru. — Nu degeaba am ales eu mecanici...

Nu mai apucă să și termine fraza căci răsuna o explozie asurzitoare. Un stîlp de foc se înalță spre cer deasupra depozitului. Focul lumina cîmpul, tufșurile, construcțiile de lingă haltă.

Exploziile bubuiau una după alta. Explodau munițiile din depozit.

În haltă și în cătunele din jur, se prodăse învălmășeală. Rachetele zburau spre cer, automobilele vulau, se auzeau împușcături dezordonate. Razele reflectoarelor cercetau cîmpul. De jur împrejur era lumina ca ziua și se vedea fiecare adîncitură, fiecare piatră.

Ai noștri abia izbutiră să fugă în pădure. În urma lor, exploziile răsunau mereu.

Grupa poposi la o răspîntie de cărări.

— Acum putem continua discuția noastră, începu calm Litvinov. — Găsește că chimia este un lucru admirabil. Există însă chimiști excelenți și există și chimiști proști. Prevăd gluma duminică, Gheronti Nikolaevici și o parez de la început, nu mă

socotesc un chimist de talia unui Mendeleev, dar nici chiar prost de tot n-oi fi. Spun numai atita că nu cunoșteam cît era de concentrată soluția de acid, așa că n am putut calcula cu precizie cît timp va trebui acidului să roadă tuburile de metal. Dar, la urma urmei, această precizie scrupuloasă nici nu era necesară. Eu am căutat ca minele să explodeze după ce fetele vor pleca din depozit și înainte ca ele să se întoarcă. Și asta am izbutit. Măturile și-au făcut datoria la timp.

— Sînt convins, Mihail Denisovici, că pentru munca pe care ai depus-o cu măturile, ți se va atribui după război, marea medalie de aur „Mendeleev"!), — rîse Vetlughin — Dar acum să lăsăm glumele, Pavlik! Du-te și află pînă în cele mai mici amănunte tot ce s-a petrecut în kaltă. Și în special mulțumește-i Zinei tale și fetelor. Au aranjat un foc de artificii minunate! Pentru treaba asta, n-au să-i mîngîie pe cap nemții pe vinovați, dac-or da de ei. Cu toate că nu prea cred să descopere ceva, pentru că totul a fost lucrat foarte curățel, totul a fost făcut lăraș să se lăsa urme. Ei, și acum să auzim de bine!...

Pavlik dispăru în lastariș. În partea înspre care plecase, jumătate de cer era cuprinsa de reflexele focului.

CAPITOLUL V

Sosi și ultima seară înaintea plecării în diversiune a grupului lui Vetlughin și Ianukevici. Iarăși ne-am adunat tustrei la postul de comandă.

În fața noastră era iar întinsă cunoscuta hartă a regiunii pre-muntoase a Caucazului, cu petele verzi ale pădurilor, cu munții roșiatice, cu rîurile albastre, cu ogoarele galbene, cu cerculețele negre ale stanițelor. Peste toate acestea era trasa vizibil o linie roșie care șerpina, făcînd tot felul de zig-zaguri, cercuri și unghiuri ascuțite.

Mă uitam pe hartă și ea prindea viață în fața ochilor mei. Acolo, unde pe harta erau însemnate punctele cătuncilor, se în-cartiruseră garnizoanele nemților; lungă casele albe ale cazacilor, pe ulițele largi ale stanițelor se legănau în spînzurători cadavrele celor schingiuiți. Lutul în care te afundai de nu mai puteai să ieși, era însemnat cu o hașură albastră fină, delicată. Noroiul se va lipi de cizmele partizanilor și picioarele lor vor ajunge grele ca plumbul. Desenele fantastice ale liniilor roșiatice însemnau urcușuri abrupte pe pietre ude, alunecoase, însemnau rîpe, prăpăstii, stînci atîrnate, defileur, adînci și întunecoase. Iar acolo unde pe hartă nu era nici un semn, erau ambuscadele ina-

1) Premiat pentru chimie al Academiei de Științe al U.R.S.S. (N. red. rom.)

mice. Ele puteau fi pretutindeni în preajma stanițelor, în păduri, în frunzișul întunecat al cedrilor, pe la răspântii, pe după stîncile defileurilor. Oare puteam cu ghici în ce punct anume al liniei roșii stăteau întinși la pămînt lunetiștii fasciști?

Linia începea de la panta de sud a mantelului Strepet, lângă tabăra noastră, și se întindea de acolo spre sud-est pe o distanță de o sută de kilometri.

Suta asta de kilometri în spatele inamicului ducea pe povirnișuri, prin mărăcinișuri, prin bălți, prin rîuri repezi de munte, prin liniile fortificate ale inamicului, prin fața cazemateelor și ambuscadelor camuflate. Fiecare metru din suta asta de kilometri ascundea în el o moarte cumplită, poate, chinuătoare. Numai un vinător de munte foarte curajos, care cunoștea din copniarie munții Caucazului, putea să se holarască să facă acest drum. Și totuși și l-au ales acest drum, doi intelectuali, doi orașeni pașnici care trăiseră toată viața lor la oraș, și care nu aflaseră bine decît de curînd, de-abia de patru luni, ce însemnau munții și vădurile trădatore ale rîurilor de munte, ce era o explozie de mînie pe o poteca de mustreți, și ce anume o rafală de pistol automat dintr-o ambuscadă inamică. Unul din ei era bolnav de plămîni. Celălalt parecă atît de firav că nu știa cum de și ține sufletul.

Totuși, eram sigur de Vetlughin și de Ianukevici. Știam că ei vor face acest drum, ca vor purta pe umeri lor zeci de kilograme de alimente, capse de trotu, grenade antitanc, cartușe, carabine, ca se vor cățăra pe povirnișuri, vor trece rîuri prin vad, vor merge pe brînci și, fără să facă cel mai mic zgomot pe lînga cazematele nemitești, vor dormi iepurește pe pămîntul ud, vor descoperi la timp — cu un fel de instinct deșel și puternic, — după cîrîitul gășii, după o ramură ruptă, după un fîșnet abia auzit prin tunișuri, ambuscada inamică și vor ajunge acolo unde îi va duce linia roșie de pe hartă.

Ma știam că, ajunși la locul diversiuunii, ei vor proceda în prealabil, fara graba și minuțios, la o recunoaștere, așa cum procedau la combat cînd adunau material pentru cine și ce proiect. Și atunci cînd va sosi timpul, fasciștii vor fi aruncați în aer de minele lor.

Ei aveau să realizeze toate acestea pentru că inimile lor erau pline de ură, pentru că știau că asta le-o cere Kubanul lor natal, Kubanul sfîșiat.

Dar de ce trebuia ales de data asta locul de diversiuune la o depărtare de o sută de kilometri de tabără?

Pentru că pînă acum am cam exagerat cu diversiuunile în imediata apropiere a taberei. Era evident că fasciștii deveniseră extrem de vigilenți. Ei păzeau aproape fiecare metru de drum și era din ce în ce mai greu să realizăm operațiunile noastre. De acord cu Gheronti Nikolaevici, am hotărît că cel mai înțelept lucru era

să lăsăm cîva timp în pace regiunile mai apropiate și să dăm lovitură acolo unde deocamdată silua ei era relativ calmă și unde fasciștii nu se puteau aștepta la vreun atac

Am stat în jurul hărții pînă seara tîrziu. Am schimbat de mai multe ori unghiurile și cercările lui roșu, am schițat locurile zi-lelor de repaus și am discutat cu privire la fiecare kilogram de bagaj. Vellughin spunea pe de rost, ca la examen, adresele, numele și pronumele prietenilor noștri din stanțe

Grupul își propusese o sarcină extrem de grea și anume să iasă la calea ferată Belorecenskaia — Tuapse și la șoseaua Maikop — Tuapse și să arunce în aer trenuri și coloane de automobile de ale nemților.

În această diversivune, mergea floarea detașamentului nostru: Vellughin, Ianakevici, Litvinov, Safronov, Slașcov, Ponailo și Maria Ianukevici.

După ce ne-am sfătuit în această ultimă noapte, am hotărît că-l atașăm grupului și pe Dmitr. Dmitrievici Konotopcenko, frate bun al lui Grigor Konotopcenko care fusese spînzurat atunci de nemți la Imeretinskaia. El cunoștea perfect locurile viitoarelor noastre diversivuni, pentru că fusese acolo multă vreme secretar al comitetului raional de partid.

Grupul a plecat din tabără pe la miezul nopții. L-am condus pînă la avanpostul nostru unde ne-am luat rămas bun. Îmi venea să-i strîng pe toți la piept și să-i îmbrățșez. Chiar și Konotopcenko, care venise de curînd în detașamentul nostru, nu mai era pentru mine un străin. Ce să mai spun despre toți ceilalți, despre tovarășii mei de luptă, despre prietenii cei mai apropiați ai lui Evgheni al meu?...

După ce au plecat, le-am simțit foarte mult lipsa și, ca să fiu mai puțin îngrijorat, încercam să-mi îndrept toate gîndurile și atenția spre „Școala superioară de minare“.

Eriomenko ajunsese să fie foarte drag „studentilor“. Așa era de entuziasmat de tot ce era în legătură cu minarea, încît uita la cursuri de orice altceva de pe lume. „Studentii“ îl ascultau cu gura căscată. Mă uitam cum preda Stepan Sergheevici și eram lăsat. În fața mea era tot Eriomenko cel de altădată — cu părul blond, cu ochii senini și cu fața atît de plăcută, dar omul acesta e a, în același timp, un om nou. Eriomenko cel de altădată se temea mai mult decît orice în viață ca nu cumva să jignească pe cineva, ca nu cumva să nu fie destul de atent față de un tovarăș și să spună cuiva un cuvînt aspru. Eriomenko cel de astăzi era cum nu se poate mai exigent față de „studenți“. Indrăgostit de arta minării, el era în stare să-și bată joc de orice „student“ care n-ar fi arătat aceeași dragoste pentru acest obiect.

Nu trecură nici trei zile de când începuse să-și țină cursul, când s-a întâmplat un lucru pe care nu mi l-am putut explica cu precizie nici pînă azi.

Asta s-a petrecut în felul următor :

În școala noastră de minare se desfășurau lucrările practice obișnuite. Stepan Sergheevici adusese cu el o grenadă R.D.G. și explica acum structura ei. Elevii stăteau la masă și ascultau cu atenție. Totul mergea ca de obicei.

Deodată, Stepan Sergheevici lăsă în jos, ca din nebăgare de seamă, perculatorul, și se uită încurcat la elevi. Aceștia pricepură că înalta se va produce o explozie care ar putea să-i nimicească pe toți.

Elevii se repeziră la ușă dar, din pricina îmbulzelii, ușa fu blocată. Unul singur, Pavlik Saholski, nu-și pierdu cumpătul, luă calm grenada și o aruncă pe geam.

Imediat în urma sîncii lui și celei sparte, răsună explozia capsei și vocea severă a lui Eriomenko

— Așezați-va la locurile voastre. Aduceți grenada.

Elevii, rușinați, se așezară la locurile lor.

— Vroiam să controlez tărîa voastră, tovarăși, — spuse Stepan Sergheevici, cu un ton glacial pe care nimeni nu îl cunoscuse pînă atunci, — tărîa voastră și sîngele vostru rece, fără de care nu poate exista un adevărat diversionist-miner. Constat cu regret că vă lipsește această tărîe. Singur Saholski a dat dovadă de destul sînge rece și nu s-a pierdut cîmpul. Stăm prost, tovarăși..

Eriomenko deșarubă fundul grenadei. Din partea de jos începu să curgă pe masă năsip.

— Grenada aceasta este o grenadă de exercițiu. N-a explodat decît capsă. Și chiar dacă s-ar fi întîmplat să explodeze aici în odaie, tot nu s-ar fi întîmplat nimic grav. Voi desigur n-ați știut acest lucru...

Îndată, după această lecție „cruntă“, l-am chemat pe Stepan Sergheevici în odaia comandantului și am cîntat să-i explic cît mai convingător că nu procedase așa cum trebuia.

— Da, da! Recunosc că metoda asta de predare e o metodă barbară, — zise Eriomenko, cu o sinceritate care nu lăsa nici o îndoială. — Nu vă puteți închipui cît de tare s-au speriat bieții „studenți“... Nu trebuia să procedez așa! Și văd că ți-am făcut și dumatile o neplăcere...

Îmi venea să rid, uitîndu-mă în ochii lui limpezi ca un lac de munte în care citeam cît era de stîngherit. Dar de data aceasta n-am îndrăznit să-l încurajez. Mă temeam ca nu cumva să recurgă din nou la asemenea metode de predare.

I-am zis pe un ton într-adîns rece :

— La noapte merg și eu la cîmpul de mine. În urma incidentului de azi, aș vrea să asist și eu la cursurile dumitale.

Cîmpul de mine era un teren special amenajat, care se afla lângă rîu.

Pe acest teren erau amenajate sectoare de lucrări cu care avea să aibă de-a face viitorul diversionist-miner cu prilejul operațiunilor și anume: sectoare de cale ferată și de șosea, un drum profilat, un rîu cu un vad pietros, stînci abrupte și un pod mare aruncat peste rîu.

Metoda de predare a lui Eriomenko era interesantă.

Împărțise elevii în grupe și îi dăduse în noaptea aceea fiecărui grup o sarcină deosebită: primul grup avea de minat calea ferată, al doilea — șoseaua, al treilea — drumul profilat, al patrulea avea să aibă de-a face viitorul diversionist-miner cu prilejul operațiunilor și al cincilea trebuia să astupe drumul și să facă o imensă pîlnie în rîu ca să includă trecerea prin vad a automobilelor și a tancurilor.

Un alt grup de elevi a primit sarcina să găsească a doua zi locurile minate noaptea. După aceea, Eriomenko avea de gînd să treacă la explozii.

I-am propus să acorde o atenție deosebită tehnicii securității și, după ce i-am urat succes în muncă, m-am dus să mă culc.

Cu toate că de trei zile trebuia să mă duc în tabără, sub diverse pretexte, rămîneam tot în Planceskaia.

Îmi venea greu să mă duc pe muntele Strepet unde nu era piatră care să nu mi aducă aminte de băieții mei.

Dar prezența mea la Planceskaia se dovedi necesară pentru că Eriomenko facuse iar niște „trasnăi“, cum spunea Ghenea altădată.

După ce analiză amănunțit cu elevii lui structura unei mine obișnuite, Stepan Sergheevici dadu ordin unui elev să pună în mină o capsă cu fitil Hickford și să facă să sară în aer o piatră care țesea din apă.

Cînd totul fu pregătit, Eriomenko controlă lucrul, dădu ordin elevului să aprindă fitilul și să se ascundă apoi după un copac.

Flacăra alergă de-a lungul fitilului fumegînd ușor. Toată lumea se ascunse în adăpost. Trecu un minut, mai trecu unul și explozia nu se produse.

Stepan Sergheevici se îndreptă spre mină, o ridică și o aruncă în rîu.

Urmă o explozie asurzitoare. O coloană enormă de apă se ridică deasupra rîului și se prăbuș. peste Eriomenko ..

Convinși că explozia îl aruncase pe Eriomenko în rîu și că pierise, elevii începură să-și smulgă febril hainele vătuite și să-și scoată cizmele. Doi din ei se pregateau să sară în apă, cînd Eriomenko — vesel, zîmbitor și ud pînă la piele — apărură de după piatră: izbutise să se ascundă la timp.

Eram foarte indignat : doar abia ieri vorbisem de tehnica securității în materie de mine.

Eriomenko fu sincer uimit cînd m-am năpustit cu muștrări asupra lui de data aceasta, el nu-și dădu seama că e vinovat. Cu mina la piept, spunea zîmbind

— N am vrut să sperii pe nimeni. Pericolul n-a fost decît pentru mine !

Era inutil să încerc să-l mai convîng. I-am spus că noțiunea de „partizan“ nu includea neîndecum noțiunea de „sinucigaș“ și i-am prevenit pe Eriomenko că voi pune chestiunea în discuția biroului de partid. Dealtfel, în clipa aceea, acest lucru putea să pară numai o simplă amenințare. Afară de mine, nici un membru al biroului nu era în detașament. Comisarul Golubev fusese chemat la comandamentul grupului nostru de detașamente, unde i se daduse o misiune specială, iar noul comisar Konotopcenko, ca și secretarul organizației de partid, Safronov, erau plecați în operații și nimeni dintre noi n-ar fi putut garanta că se vor întoarce.

În cele din urmă, pe Eriomenko începură să-l roadă remușcărilor. Nu-i părea rău că sarise peste cal ; cum era bunavoință personificată, îi părea rău că mă supăraser pe mine și speriasc elevii.

De atunci nu mai știam însă la ce mă puteam aștepta din partea acestui om cinstit și bun la culme, și n-am respirat ușurat decît atunci cînd „studentii“ au isprăvit cu bine „Școala de minare“.

Era în ziua de nouăsprezece noiembrie. Cu ocazia primei promoții de mineri ai școlii noastre, am notat să dăm o serbare. Am eliberat fiecare din ei o adeverință prin care arătam că putea să efectueze personal diversanți prin minare, iar celor care avuseseră succese deosebite, li s-a dat dreptul să predea arta minării.

Luîndu-mi ramaș bun de la noii mineri, am vorbit cu dînsii despre fui mei, despre visul lui Evgheni de a înființa o școală de minare. El ar fi fost fericit să traiască această zi.

Lui Evgheni îi plăcea să repete formula, desoperită de el însuși, „doi plantatori de mine fac cît un regiment de SS“.

Foștii noștri „studenți“ și au însușit aceste cuvînte. Despărțindu-se de sala de cursuri de la Planceskaia, ei au atîrnat pe pereți, pentru grupul următor de elevi, un afiș pe care era scrisă formula lui Evgheni.

În rîndurile primului grup erau oameni talentați care îndrăgiseră arta minării tot așa ca și Eriomenko al nostru. Luîndu-și călduros rămas bun de la noi, ei ne rugară să nu-i uităm.

Am trimis printr-un agent de legătură tovarășului Pozdneak raportul asupra primei noastre promoții de „studenți“, precum și o scrisoare prin care îi ceream permisiunea să încercăm noi me-

tode de luptă împotriva inamicului. În scrisoarea lui de răspuns, tovarășul Pozdneak scria între altele

„...Aprob încă o dată propunerea voastră pe deplin justă ca detașamentul vostru să acționeze în grupe de patru-cinci oameni, alăturându-se altor detașamente ale noastre; atunci veți putea să acționați în comun în șase, opt sau zece detașamente iar roadele muncii detașamentului vostru vor fi înzecite...”

Ne-am despartit de „studentii” noștri, mineri în cursul zilei de douăzeci noiembrie, plecând fiecare la detașamentele lor. Chiar în seara zilei de douăzeci noiembrie, a fost comunicată la radio vestea atacării în raionul Ordjonikidze a unei mari unități nemțești. O sută patruzeci de tancuri fuseseră distruse, iar inamicul lăsase pe câmpul de luptă cinci mii de cadavre.

Tatăra noastră era în culmea bucuriei. Pricina zîmbi recunoscător aparatului său de radio, ca și cum această cutie caldă ar fi fost arma ucigătoare care distrusese tancurile și pe cei cinci mii de fasciști.

După ce tipăriră la şapirograf comunicatul îmbăcurător al Biroului Sovietic de Informații, Nadia Korotova și Maria Ivanovna plecară să răspîndească manifestele prin detașamentele și stațiile vecine.

Ele se întoarseră abia după două zile și ne aduseră salutări din partea foștilor noștri „studentii” care spuneau că le era dor de Planceskaia.

Am observat o zgîrietură proaspătă pe patul puștii cu lunetă a Nadiei.

— Nu păstrezi bine arma, — spusei eu. — Dă-o înapoi!

Prima mișcare instinctivă a Nadiei a fost să strîngă pușca la piept: apoi, ridicînd spre mine niște ochi rugători, îmi întinse pușca. Pe patul puștii erau patrusprezece zgîrieturi adînei. Ele erau așezate una sub alta; treisprezece erau bălțuite cu ceva, probabil cu o soluție de hipermanganat.

— De ce n-ai vopsit-o și pe a patrusprezecea? — o întrebai eu.

— N-am mai avut vreme.. Cînd eram s-o fac.. Pe al paisprezecelea l-am lichidat abia azi... — îngăimă Korotova.

— Dar cînd i-ai lichidat pe ceilalți treisprezece? De ce n-ai raportat la timp?

Nadia tăcea. Trebuia s-o fi văzut! Femeie înaltă, zdravănă, trăgătoare de elită, sta cu capul în jos și își răsucea poala hainei vătuite. Și cînd te gîndești că abia cu cîteva luni înainte, această fată „crescută în puf” nu nimerea măcar o împușcătură din zecel...

— Pe toți treisprezece i-am lichidat sub muntele Papai cînd plutonul nostru a operat acolo, — spuse în sfîrșit Nadia.

Reținîndu-mi un zîmbet, am spus supărat:

— Ai să faci serviciu peste rînd la bucătărie la curăţat cartofi. Iar dacă se mai întîmp.ă vreodată să nu raportezi, să ştii că-ţi iau arma.

— Raportez neapărat. I-am bătut pe nemţi lingă Ordjonikidze şi în curînd îi scoatem din Krasnodar. Acolo am să am nevoie de puşca cu lunetă...

Korotova plecă, dar în cortul meu parcă mai răsuna şi acum vocea ei hotărîită: „în curînd îi scoatem din Krasnodar“...

Şi atunci înîta oară mi-am spus în gînd:

„Te pomeneşti că ziua aceea cînd îi vom scoate din Krasnodar nu-i chiar așa de departe, dincolo de munţi Caucaz, ci chiar aici pe undeva pe aproape, la poalele lor“.

*
*   *

A doua zi iar am avut de ce ne bucura. Plantatorii noştri de mine se întoarseră din operaţi..

Drumul lor fusese anevotos şi durase cinci zile şi cinci nopţi. Timp de cinci zile şi cinci nopţi, grupul se furisase întruna prin rîpe, urcase povîrnîşuri, ocolise staniţe, traversase drumuri. Mergeau pe ploaie, prin noroi, pe pietre alunecoase, prin uitul cleios, ascultînd fiecare foşnet, atenţi la latratul îndepărtat al cîinilor.

La începutul celei ce a cincea nopţi, plantatorii de mine se apropiară de linia ferată şi se culeară în lăstăriş.

Era o noapte întunecoasă. Bura. Istoviţi de drum, oamenii dormeau în ploaie, fără s-o simţi. Trebuiau să doarmă pentru că a doua zi îi aştepta o zi grea, plină de răspundere. Domnea o linişte adîncă, parcă totul ar fi murit de-a lungul liniei ferate. Nu se zăreau nicăieri nici lumini, nici patrulare şi nici trenuri.

Partizanii traseră concluzia că acolo nu era circulaţie decît ziua şi fură cuprinşi de bucurie. Puteau să doarmă fără grijă. Dar de ce nu erau santinele?...

În zorii zilei, Ianukevici şi Ponjailo se apropiară pe brînci de calea ferată ca să fixeze locurile de observaţie şi să procedeze la prima recunoaştere prealabilă.

Se întoarseră neaşteptat de repede. Erau amîndoi posomorîţi şi furioşi.

— Şine ruginite — mormăi Ianukevici

— Ce înseamnă asta, că-s ruginite? — se miră Vetlughin

— Rugina, dragă Gheronti Nikolaevici e acelaşi lucru ca şi coroziunea — oxidarea metalului... Iar asta înseamnă, — şi ar fi trebuit să ştii asta, damneata care eşti inginer-mecanic-şef — că pe această linie ferată n-a mai fost demult şi nu este nici o circulaţie.

— Stai, Viktor, nu înțeleg nimic. De ce nu-i circulație pe linia asta? — întrebă Maria cu grijă.

— Despre asta, dragă nevastă, te sfătuiesc să te informezi de la fasciști, că eu n-am fost informat. Dar nici nu mă interesează. Important e faptul că linia a părăsită și că n-avem ce căuta pe aici.

Pentru asta bătuseră ei atîta amar de drum? Adunîndu-și toată voința, grupa continuă să înainteze.

— Fieacui. Las-că ne scoatem pîrleala la șosea, — căută să-i încurajeze pe toți Vetlughin.

Ajunseră la șosea în zorii zilei. Trimiseră fără întârziere în recunoaștere două grupe a cîte doi cercetași. Vroiau să se apuce mai repede de treabă.

Cînd se întîncea, doi din cercetași — Ianukevici și Ponjalo — se întoarseră.

Viktor Ivanovici se așeză pe o piatră și... tăcu. Tăceau toți.

— Ei, spune, Viktor! — zise Maria nerăbdătoare.

— Trebuie să ne întoarcem acasă; am întârziat. Tot ce se putea arunca în aer este aruncat: poduri, podete, chiar și linia ferată. Se vede că pionierii ne-au luat-o înainte cu ocazia retragerii. Pe șosea a început să crească iarbă. Iar noi, prieteni, am rămas șomeri.

Dimineața, tot mai cernea de sus mărunț și plictisitor. Fișii de nori se lîrau pe cer. Ianukevici tușea răgușit. Tovarășii îi cunoșteau freca. Doamne ferește sa-l fi compătunit cineva. Așa că se faceau ca nu-i auzeau tusea.

Toți erau milniți. Să străbați o sută de kilometri — și încă ce fel de sută de kilometri! — să pierzi atîta timp și sa te întorci în tabăra fără să fi făcut nimic, asta nu era fleac..

Acum, la întoarcere, drumul le părea și mai lung, și mai greu, și mai primejdios.

Pînă și Litvinov, totdeauna tăcut și sfios, bombănea și el neputînd să se stăpînească.

— Măcar un pacătos de automobil să fi putut strica, măcar un frîț să fi trimis pe lumea aia!..

Singur Konotopcenko nu se lasa cuprins de disperare. Cu un ton care îi liniști deodată pe toți, spuse:

— Uite ce, voi odihniți-vă, iar eu mă duc la un prieten de-al meu. Am să vă caut de lucru.

Ianukevici și Ponjalo se agățară și ei de dînsul. Se plictiseau fără treabă...

Se însera dar ei tot nu se întorceau.

— Numai asta ne mai lipsea. Ce o să spunem Tătucului? — zise nervos Gheronti Nikolaevici.

Noaptea trecea încet, plicticoasă, fără somn. În sfârșit, apărură toți trei. Nu știau ce să faci, să te bucuri de venirea lor sau să-i ocărăști pentru grija pe care ți-o pricinuiseră...

— Mi se pare că am întârziat puțin și vă cer iertare, — se scuza politicianul Konotopcenko.

— Ne pare bine că mai trăiți, — mormăi Slašcirov.

— Mai degrabă v-ar părea bine că v-am găsit de lucru.

...Toată noaptea grupul merse pe o cărare care abia se vedea. Oamenilor le alunecau picioarele pe pietrele ude. Ploaia nu înceta o clipă. La ploaie se mai adăuga și vântul care îi pătrundea pînă la oase. Era întineric beznă. Dar acum oboseala nu-i mai putea birui, pentru că știau că a doua zi îi aștepta o acțiune. Cei, de acțiune, nu știau pentru că Konotopcenko nu le spunea nimic deocamdată. Zimbea numă. misterios și atîta tot.

— Vom avea nevoie de toate: și de grenade, și de mine, și de fițiluri Bickford...

Dis-de-dimineață, cînd la răsărit de-abia începuse să se vadă o geană de lumină, o căsuță singuratică li se ivi dinaintea ochilor. Ferestrele erau ermetic închise cu obloane și de jur-împrejur nu era țipenie de om.

Konotopcenko se apropie de căsuță și bătu în ușă într-un fel anumit și, peste o clipă, își chemă tovarășii:

— Poștiți, vă rog!

Ai noștri au intrat în casă unde au dat cu ochii de patru oameni înarmați, partizani de prin partea locului.

După ce stătura puțin de vorbă, toată situația se limpezi:

Odată cu retragerea, Armata Roșie scosese complet din funcție exploatarea petroliferă. Nemții căutau să le refacă, dar nu izbuteau. Partizanii aruncau în aer sondele și utilajul mecanic, dar nu dispuneau de forțele de care era nevoie pentru o diversivune în stil mare. De aceea se și bucurara atît de mult de venirea musafirilor. Ei propuneau să îndeplinească singuri toată munca de pregătire a diversivunii. De lucru era cît poștești: uzina electrică, turnul de apă care alimenta exploatarea și podul cu trei arcuri aruncit peste un defileu adînc.

Partizanii de prin partea locului erau dornici de muncă și gata să pornească la diversivune fără întârziere, imediat ce se va insera. Cum însă, în detașamentul nostru vechile tradiții înrădăcinate de Evgheni se transformaseră într-o lege imuabilă, își luară și ei douăzeci și patru de ore ca să se pregătească temeinic și fără grabă.

În noaptea fixată pentru lovitură, ploua mereu, mărunt, vîntul vîlva în defileu și era întineric beznă.

Acțiunea fu începută de partizanii localnici. Ei lichidară repede și fără zgomot paza nemțească de lîngă pod și tăiară legătura telefonică.

Sub acoperirea lor, Slașciov, Vetlughin și Safronov se țiră spre uzina electrică și turnul de apă. Dădură și acolo de santinele. Ai noștri lichidară două santinele, iar partizanii localnici lichidară patru. În acest timp, Ianukevici și Litvinov minară podul. Konotopcenko cu partizanii localnici ridicară o barieră uriașă pe drum, dincoace de pod. Nu demult, o furtună trântise la pământ niște pini înalți la marginea defileului. Peste câteva zile, când Dmitri Dmitrievici ședea în tabăra noastră de pe muntele Strepet și-și aducea aminte de această muncă, i se părea și lui de neînchipuit cum de-au putut ei, o mână de oameni, să tragă pe o distanță de câteva zeci de metri niște pini gigantici și să-i lege solid cu sîrmă ghimpată.

Grupul de la pod își isprăvi cel dintîi treaba. Mura Ianukevici se țiri spre uzina electrică ca să raporteze de încheiere.

— Gheroșă, noi sîntem gata...

— N-așteptați, dragă Mura, focul nostru de artificii. Slașciov abia se mișcă. Al zice că oficiază. A ajuns în sfîrșit la generatori, — șopti Vetlughin.

— În schimb, nemții se vor vedea siliți să construiască din nou uzina electrică. De n-o fi așa, înseamnă că n-am fost niciodată conducător tehnic de centrală termoelectrică... — zise Slașciov printre dinți.

— Du-te, Mura, la ai tăi și retrageți-vă.

Peste jumătate de oră, o broască orăcăi de trei ori lîngă uzină. În răspuns altă broască lîngă turnul de apă. Atunci acoperirea se țiri spre păduricea învecinată.

Peste vreo zece minute se auzi din nou orăcăind. O clipă apărură două lumini: erau Slașciov și Safronov care aprinseseră fîclurile Bickford. Imediat după aceea, trei umbre se repeziră spre pădure.

Explozia îi ajunse la marginea pădurii. Se făcu lumină. Se vedea cum zburau în aer pietre, bucăți de metal, grinzi. Muniți repetară în ecou bubuitul explozilor.

În cătanul de partea cealaltă a defileului, răsunară voci, li-cărură lumini, începură să zbură motoare.

Primul automobil cu pistolari trecu în plină viteză podul și se izbi de barieră.

— Bine lucrat! — strînse Vetlughin mîna unuia dintre partizanii localnici. — Mulțumesc!

Nemților nu le fu tocmai ușor să dea într-o parte acești pini imenși, legați cu sîrmă ghimpată. Desfăcutul lor dură o bună jumătate de ceas. În timpul acesta, veneau întruna mașini spre defileu. Pe pod era mare învălmășeală: erau vreo zece automobile și printre ele două tancuri — unul greu și altul mijlociu.

Nemții lucrau conștincios. Le mai rămăsese să dea într-o parte ultimul pin și trăgeau de el din răspuțeri, întinzînd sîrma

pe care Ianukevici o controlase cu atîta grijă înainte de plecare. Truda nemților fu în cele din urmă încoronată de un rezultat strălucit: podul cu trei arcuri se prăbuși cu un zgomot infernal. Automobilele sfărîmate, tancurile, pistolarii, căzură în defileu...

Acum era rîndul partizanului localnic să-i strîngă mîna lui Vetlughin. Strîngîndu-i-o, îi spuse cu un aer de ducioasă șiretărie:

— Bine lucrat! — Mulțumesc!

Pe cerul înnoirat, o racheta roșie se înalță deasupra exploa-tărilor de petrol.

— Alarma, băieți! E timpul s-o ștergem Rămîneți cu bine! — Konotopcenko își îmbrățișă prietenii — Să țineți minte, tovarăși: la noi asta se cheamă „principiul efectului maxim“. Dintr-o lovitură am distrus uzina electrică, turnul de apă, podul, automobilele și tancurile. Mai mult, pare-se, nu se putea face. Vă urăm succes, prieteni...

Nici unuia din grup nu-i mai veni în minte să povestească cum au făcut la întoarcere drumul de o sută de kilometri, pentru că li se păruse de data asta tuluior ușor și scurt.

*
*   *
*

E mai mult decît sigur că nemții lău factoria din Planceskaia drept tabăra noastră principală. Se naște atunci o întrebare logică: de ce n-au distrus-o? Pentru că ea nu putea fi distrusă decît dacă aduceau acolo forțe mari. Forțe în mîce mari nu puteau însă să fie aduse în defileurile înguste din munți; iar dacă atacam ar fi adus forțe neînsemnate, partizanii le ar fi lichidat repede. Cotropitorilor nu le rămînea decît o singură soluție, să bombardeze Planceskaia. O bombardară deci foarte des, mai cu seamă pe la sfîrșitul. Lui noiembrie.

Slașciiov nu mai putea de minie.

Am urmărit cu ochu mei unul din aceste atacuri aeriene.

Un „Fokke-Wulf“ coborî chiar pînă aproape de acoperșari. Pilotul vedea desigur tot ce se petrecea în factorie. Într-o poartă văzu o căzăcioaică și niște copii care treceau tocmai atunci pe acolo „Fokke-Wulf“-ul trase într-însii cîteva rafale de mitralieră. Femeia fu ucisă. Alături de ea ramaseră întinși doi copii. Pe chipurile lor înțepenise o expresie de uimire, ca și cum ne-ar fi întrebat pentru ce noi respirăm și vedem cerul și pămîntul, pe cînd ei nici n-au apucat să cunoască viața...

În clipa aceea împărtășeam din toată inima minia lui Slașciiov. El îmi spuse:

— Vezi „Fokke Wulf“-ul ăsta? A venit și ieri, și alaltăieri. Pilotul lui nu disprețuiește nici o țintă. Alaltăieri a tras o ra-

14
fală de mitralieră asupra unei biețe capre legată de un gard. Las-ca mă răfuiesc eu cu șacalul ăsta.

Slașcirov îmi împărtășește planul lui de răzbunare. Nu mi prea venea a crede că răzbunarea asta îi va izbuti lui Nikolai Nikolaevici, dar n-am vrut să discut cu el.

A doua zi de dimineață, statura zdravănă a lui Slașcirov apărea cînd ici, cînd colo, prin toate colțurile factoriei.

Mai întîi a mobilizat pe loc toată lumea, și pe cizmari, pe mineri, pe dulgheri, pe curelari. Partizanii își controlează minunțios carabinele. Kuznețov, care era bolnav și rămăsese cîțva timp la Planceskaia, se ocupa de pușca mitralieră tip „Degteariov”. Pînă și pistolarii hotărîră să ia parte la vînațoare, cu toate că posibilitatea de a lovi un avion cu pistolul era o chestiune de pură înfîmplare.

În zorii zilei am ocupat poziții de foc pe dîmbul deasupra căruia zbura de obicei „Fokke-Wulf”-ul.

Am stat acolo toată ziua, însă avionul cu pricina nu se arătă.

E drept că aproape de amiază, Planceskaia fu totuși bombardată, dar avioanele nemțești zburau alit de sus, încît n-ar fi avut nici un sens să tragi în ele.

Asta îl înfurie și mai mult pe Slașcirov.

— O lună de-oi sta pe delușorul ăsta, dar tot am să-i vin de hac avionului.

A doua zi de dimineață, iar ne-am urcat pe dîmb.

Cam pe la ora zece, apărură și „Fokke-Wulf”-ul. Ca totdeauna, zbura la înălțimea lui preferată, aproape atîngînd cu burta vîrfurile copacilor.

Cînd a ajuns deasupra noastră, am tras o salvă și „Fokke-Wulf”-ul se aplecă pe aripa dreaptă. Din motorul din stînga țîșni un fum negru. Avionul viră brusc și o luă înapoi.

— A scapat, afurisitul! A fugit! — striga Nikolai Nikolaevici plin de indignare.

Dar „Fokke-Wulf”-ul se întoarce iarăși și se îndreaptă spre dîmbul nostru. Am fugit îndată de unde stăteam și am schimbat poziția de foc. Probabil că piratul aerian n-a observat asta, pentru că pe vîrfurile dîmbului explodează cu zgomot o bombă. Dacă n-am fi schimbat pozițiile, nici unul din noi n-ar fi rămas în viață.

„Fokke-Wulf”-ul se întoarce iarăși. De data asta se grăbea către casă: motorul lui din stînga era cuprins de flăcări. Spre nenorocul lui, avionul trecu pe deasupra noastră.

Am tras a doua salvă. Motorul din dreapta luă și el foc. „Fokke-Wulf”-ul coborî brusc ca o făclie aprinsă și căzu în lăstăriș lîngă cotitura Afipsului, în apropiere de Krimskaia Poliana.

CAPITOLUL VI

Azi, după ce au trecut câțiva ani de la victoria armatei noastre asupra fascismului, îmi aduc aminte de ziua de 23 noiembrie 1942, ca de o zi memorabilă.

Deasupra taberei noastre atârna un nor care nu semăna deloc a nor și de care ai fi putut spune mai degrabă că era o ceață deasă, sau un fel de vată murdară, pătrunsă de umezeală..

Cerul nu se mai vedea și nu se mai puteau distinge nici contururile munților celor mai apropiați. Lumea se mărginea la acest mic platou rupt de pământ și parcă suspendat în aer, pe care era instalată tabăra noastră. În ziua aceea ne-am dat seama mai mult decât oricând că ne aflăm în *spatele frontului inamic* și că o forță uriașă și sălbatică ne despărțea de Pământul nostru Mare...

Amurgul de toamnă se lăsă mai devreme decât de obicei. Am chemat la mine pe Musiacenko și am început să controlăm cantitatea rezervelor noastre de alimente. Deodată intră sau mai exact năvăli înăuntru ca o furtună Pricina. Drept să vă spun, în prima clipă am crezut că fusese pe la magazie și trăsese o dușcă din damigeana de alcool. Mâinile îi tremurau, obraji și ochii îi ardeau, iar vocea îi vibra.

— A început! Ai noștri îi bat pe nemți! — ne strigă el și ne înmânează o foaie de hirtie pe care era notat cu scrisul lui deslușit ultimul comunicat.

L-am citit și... ne-am îmbrățișat.

Biroul Sovietic de Informații transmitea că lângă Stalingrad, linia de apărare germană fusese ruptă, că fuseseră nimicate șase divizii de infanterie și o divizie de tancuri fasciste și că au fost luați treisprezece mii de prizonieri și trei sute șazeci de tunuri.

M-am repezit la șapirograf. Acum, noaptea ni se părea caldă și luminoasă și ne venea să spunem că norul cel mare e un nou-
raș mic de tot.

Maria și Nadia ciripeau vesele și învârteau neobosite scriul șapirografului. L-am smuls din mâinile lor și am tipărit singur două foi.

— Să nu protestați, fetelor, — le-am spus eu. Una am s-o pun în portofelul meu și am s-o port cu mine până la sfârșitul vieții; a doua am s-o duc imediat Elenei Ivanovna.

În timp ce încălecam, tot detașamentul se adunase la popotă. Se auzea vocea triumfătoare a comisarului nostru, Konotopcenko:

— N-ajung ei fasciștii să-și adape caii în Volga! Și nici să cucerească vreodată mîndrul și liberul nostru Stalingrad!

Am însărcinat pe Pavlik Hudoerko să afle, cînd va avea prilejul, de la bătrîni de prin partea locului, ce credeau ei în privința fîrnii.

Toți bătrîni spunea într-un glas că se așteaptă să fie o toamnă lungă cu ploii mari și o iarnă umedă.

Trebuia deci să ne pregătim de iarnă.

Haine călduroase aveam pregătite de Evgheni încă de la Krasnodar. Aveam scurte de blană, haine și pantaloni vătuiți, ciorapi de lînă și căcluli călduroase.

Pentru moment, mergeam cu niște opinci de piele de cal care aminteau de „cuveaci“¹⁾ și erau confecționate cu părul în afară și în răspar spre vîrf, pentru ca picioarele să nu aluncească cînd urcam și coboram munții.

Aveam o uniformă de detașament originală, la fel pentru toți. În regiunea munților, toată lumea se obișnuise cu această uniformă. Și, cînd vecinii noștri ne întîlneau, ei ne recunoșteau de departe după aspectul nostru exterior.

— E din detașamentul lui Tătucu...

Pe ploaie însă și, pe zăpadă nu puteai să mergi cu opinci. Era nevoie de cizme rusești. Dealtfel, și hainele noastre se uzaseră tare.

Eram nevoiți să ne echipăm din nou.

I-am propus lui Slașciiov să organizăm un atelier de cizmărie la Planceskaja. Atelierul de croitorie funcționa deja. Elena Ivanovna găsi niște mașini de cusut, mobiliză femeile și ne făcu un echipament de iarnă nou și rufe din cearșafuri.

Soția mea se simțea acum mai bine, cu toate că tot nu putea dormi noaptea.

Slașciiov și Safronov o îngrijeau ca și cum ar fi fost fiul ei.

Urîndu-mă la Slașciiov, rămîneam uimit: cînd avea el timp să ducă la capăt toate treburile!

„Școala superioară de minare“ primi o serie de treizeci de elevi. Afară de grija lor, Slașciiov mai avea sarcina să primească și să expedieze în operații grupele noastre de diversiuni și să le înzestreze cu mijloace de transport, cu alimente și cu muniții. Și, în sfîrșit, tot ce el era condusă și marea și variata gospodărie a factoriei noastre.

Să luăm de exemplu cîreada.. Nu era deloc atît de simplu s-o păstrezi, cînd primprejur umblau mereu diversioniști nemici.

Slașciiov deschise un mare atelier de cizmărie. Acolo nu nu-

¹⁾ Papuci moi fără tocuri care se poartă în Crimeea și Caucaz. (N. red. rom.)

mai că se făceau și reparații de încălțăminte, dar se confecționau cizme noi.

În atelierul de cizmărie sub conducerea lui Bibikov, lucrau Suglobov, Kuzmenko și Konovichenko. Slașciiov mai aduse în atelier pe un rînduitor din alt detașament.

Brutaria lui, Slașciiov aproviziona cu pîine întregul nostru detașament. Tot în sarcina lui cadea reparația mîloacelor noastre de transport și potcovitul cailor.

Curelar îl avea pe Alexandr Dmitrievici Kuș care fusese scutier la combinatul din Krasnodar.

Inginerul Pavel Pavlovici Nedriga era un fierar și poteovar a cărui îndemîinare era recunoscută de toată lumea. Drept ajutor îl avea pe maistrul scutier Alexandr Ivanovici Kozmin.

Slașciiov îi găsi de lucru și dogarul lui Nikolai Andreievici Fedosov, iar pe Danilo și Serghei Martînenko îi transformă în dulgheri și tîmplari.

Pe lînga toate astea, Slașciiov avea în grija lui atelierul de mine. Atelierul venea în ajutorul vecinilor, îi aproviziona cu corpuri de mină din lemn și cu amorse modernizate, simplificate.

Acest atelier îl necajea însă pe Nikolai Nikolaevici: nu putea cu nici un chip să procure niște sîrmă de oțel subțire pentru arcurile amorseelor simplificate și modernizate, fapt din pricina cărula umbla de cîtăva vreme supărat și tacut.

Dar într-o zi — de care îmi aduc aminte că era pe la sfîrșitul lui noiembrie — el mă întîmpina cu un zîmbet blădin.

— Te pomenești că ai găsit sîrma, Nikolai Nikolaevici?

Ridică un deget în sus.

— Am o idee, Tatucule. Am impresia că vom găsi în curînd această sîrmă blestemată. Și nu e o sîrmă oarecare ci de prima calitate și într-o cantitate nelimitată. Dar nu vreau să mă laud înainte de vreme pentru că se prea poate ca „șmecheria” mea să nu izbutască. „Nu spun hop pînă n-oi sari”.

Nikolai Nikolaevici conducea în chip ireproșabil gospodăria lui mare și variată. Era chiar el meșter la toate și putea să înlocuiască pe oricine atît în atelierul de cizmărie cît și în acel de mine. Odată, cînd se îmbolnăvi Lyfrosinia Mihailovna, Slașciiov a pregătit singur prînzul și un prînz așa de bun, încît toți se întrebau ce sărbătoare o fi.

Factoria lucra cu exactitatea unui mecanism de ceasornic, cu toate că în jurul ei erau nemîți, cu toate că avioanele fasciste o vizitau cel puțin de trei ori pe săptămîină și Nikolai Nikolaevici prîndea mereu în împrejurimile ei tot felul de diversioniști și de cercelași de-ai dușmanului.

În fiecare seară, cînd toți locuitorii factoriei noastre se adunau la cîină, Nikolai Nikolaevici le comunica „ultimele lui știri”: repartizarea muncilor, precum și a posturilor și a gărzilor de

noapte și îndaloririle fiecăruia în caz de alarmă. El nu scutea de garda de noapte nici pe partizanii din detașamentul nostru care erau în trecere prin Planceskaia și nici pe musafirii noștri — partizani din detașamentele vecine cu treburi la factoria noastră. Nu s-a întâmplat să fie disciții sau contraziceri. Toți știau bine că la noi cuvântul comandantului era lege

Dar, înainte de toate, acest cuvânt era lege chiar pentru Slașciov. Nu trecuseră decât două, trei zile de când îmi făgăduise să procure prețioasa sîrmă, și am primit din partea lui un bilet :

„Tătucule! Am deschis la o distanță de doi kilometri de Planceskaia un depozit de rezervă pentru materialele necesare atelierelor factoriei.

În depozit se află o rezervă suficientă de sîrmă subțire de oțel de cea mai satisfăcătoare calitate pentru amorse simplificate și modernizate.

Slașciov”

Agentul de legătură îmi spuse că depozitul apăruse într-un mod destul de original.

Tot căutînd sîrmă, Nikolai Nikolaevici pornise iar la o vîna-toare de avioane nemțești din cele care vizitau des Planceskaia și a avut noroc : un avion de recunoaștere german a fost doborât cu focuri de armă și a căzut în apropierea factoriei. Acest avion devenise depozitul lui Slașciov : inginerii noștri veneau din cînd în cînd la avion și scoteau plosele de rezervă de care aveau nevoie.

La biletul lui Slașciov am răspuns tot cu un bilet :

„Dragă Nikolai Nikolaevici! Îți mulțumesc pentru sîrmă, precum și pentru metoda prin care ți-al procurat-o. Sînt fericit să-ți dau la rîndul meu o veste îmbucurătoare : nemții sînt crunt bătuți lângă Stalingrad. Azi postul de radio a comunicat că numărul prizonierilor fasciști a crescut pînă la șaiszeci și trei de mi. Foarte curînd vom trece probabil la ofensivă și pe frontul nostru din nordul Caucazului. E foarte posibil ca primăvara s-o petrecem la Krasnodar...

Tătucu”.

*
*   *

La kilometrul al optulea dintre Gheorghie-Afipskaia și Severskaja, acolo unde cotește șoseaua, fusese construit un pod peste o vale îngustă și nu prea adîncă ; în vale se află o baltă secată unde crescuseră sălcii. Picioarele podului aveau temelii de beton, grinzile erau așezate în dublu „T”, iar arcu podului avea o lungime de vreo patrușprezece metri.

Podul acesta n avea nimic deosebit, dar lipsa lui ar fi avut drept urmare întreruperea circulației pe calea ferată.

Niște vecini de-ai noștri își pusera în gând să arunce în aer podul.

În detașamentul lor se afla un elev al lui Eriomenko. Ianukievici, care auzise de minarea pe care o pregăteau, se ducea des pe acolo. Dar șeful grupei de mineri era un om foarte încăpăținat și nu vru să asculte nici de elevul nostru, nici de Ianukievici și făcu totul după capul lui.

În primul rînd se gîndi să folosească amatoii care era un explozibil capricios și nesigur pe vreme ploioasă și la care noi renunțaserăm demult; în al doilea rînd, respinse amorsele noastre instantanee de mine automate și le înlocui cu fitulul Bickford, în sfîrșit, împotriva rațiunii și a calculului celui mai elementar și, contrar practicii noastre, el dadu ordin ca minele să nu fie puse mai aproape de mijlocul podului, ci chiar la margine.

La început, totul merse fără nici un accident.

Noaptea plouă cu galeata. Spre dimineața, cei de la paza podului se dusera să fumeze și să se usuce în ghereta santineliei. Plantatorii de mine puseră minele, întinseră fitulul, îl aprinseră și sar ră repele în tufișuri.

Trecura cîteva minute pînă se produse explozia. Ea abia se auzi. În schimb, santinelele de lînga pod facură o zarvă mare. În ajutorul lor veniră în grabă soldați cu pistoale automate de la posturile vecine. Dinspre Severskaia se auzi duduind drezina blindată de servicii și automobilele începura să alerge pe șosea.

Ce s a întîmplat mai departe nu se știe, deoarece plantatorii de mine ai detașamentului vecin s-au retras în pădure.

Agentii noștri de legatură constatară însă că din patru mine explodase numai una. Celelalte n au explodat, ceea ce era foarte firesc, de vina fiind amatoii umedi.

Rezultatul era jalnic. Numai una din cele patru grinzii în dublu T fusese puțin atinsă, iar două ore după explozie, primul tren german trecu podul...

Pînă vreme după asta, alt detașament hotărî să arunce podul în aer. Plantatorii de mine ai acestui detașament, care absolviseră școala noastră, voru să folosească numai troții și amorsele noastre.

Pe o noapte întînecoasă se fîrîră pînă la pod și așteptară ca de obicei, pînă cînd santinela intră în ghereta. Toemai vorau să înceapă să pună minele, cînd, chiar în clipa aceea, o patrulă nemțească dădu pe neașteptate peste dinșii.

Scăpară ca prin minune. Profitînd de zăpăceala nemților, dispărură în lăstăriș. Minele — minele noastre gata de pus — le lăsară însă pe terasamentul liniei.

Dacă aş fi fost acolo eu, le-aş fi făcut aspre observaţii acestor gură cascade şi ei şi-ar fi dat seama că plantatorii de mine trebuie să lucreze numai sub acoperirea vigilentă a propriilor lor santinele.

Într-un cuvânt, podeţul de peste baltă rămânea ca şi înainte, întreg şi nevătămat... Dar cum le stătea vecinilor noştri ca un spin în ochi, abia trecură două zile şi ei încercară iar să-l arunce în aer.

Cercetaşii noştri nu izbutiră să afle cum s-au strecurat pînă la pod mineri, cum au pus minele, cum le-au făcut să explodeze, dar cunoscuseră rezultatul. Fundamentul de beton era în parte sfărîmat, grinzile rămăseseră întregi şi chiar a doua zi domnea un tren german trecu iar pe pod...

Nici n-ar fi meritat să ne amintim de acest podeţ, dacă nemţii n-ar fi exploatat atacurile nereuşite asupra lui pentru propaganda lor. În toate staniţele din împrejurime apărură manifeste nemţeşti:

„Către locuitorii din staniţe! În ultimul timp, partizanii pătrund în staniţele voastre. Ei arunca pe uliţe şi lipesc chiar pe ziduri fişuici cu ştiri false în care se arată că armata roşie ar fi bătut trupele germane la Stalingrad Sătenii! Aceasta este o minciună! Stalingradul este de mult ocupat de trupele germane. Armata roşie a fost încercută şi lichidată în întregime cu ocazia ocupării oraşului. În momentul de faţă, trupele noastre încercuiesc Moscova...”

Pînă acum armata roşie îi aproviziona pe partizani cu alimente şi muniţi. Dar armata roşie este zdrobită cum sînt zdrobite şi forţele principale ale partizanilor. Slabele lor rămăşiţe — acătuite din bandiţi, hoţi, asasini — suferă de foame şi de o mare lipsă de muniţi. Drept pildă poate să servească atentatul partizanilor asupra podului de cale ferată de la kilometrul al optulea de Gheorghie Afipskaia. Partizanii au încercat de trei ori să arunce acest pod în aer, dar podul se mai află şi azi tot acolo...”

Manifestele se terminau cu un apel către populaţie prin care li se cerea să prindă pe toţi străinii care apăreau prin staniţe şi să-l aducă la comandatură. Pentru aceasta, nemţii promiteau, natural, recompense...

Noi raspiăteam bine pe locuitorii din staniţe. Le dădeam săpun şi ei ne dădeau ceapă, le dădeam gaz şi cuie şi ei ne dădeau ovăz şi fin. Nici un locuitor din staniţe nu credea pe nemţi cînd îi spuneau că noi suferim de foame. Dar în mintea oamenilor mai creduli şi mai înapoiţi, acest afurisit de podeţ de la kilometrul al optulea putea să zdruncine încrederea în forţele noastre...

Comisarul Konolopcenko îmi spuse :

— Tătucule ! Podețul acela blestemat trebuie numaidecît aruncat în aer. Stă ca o măsea stricată în gura unui om sănătos.

Peste câteva ore, Vetlughin veni la mine.

— Tătucule, fie-ți milă de mine, — spuse el cu tonul lui obișnuit, glumeț, dar ochii i se înăspriseră, semn că i pierise somnul. — În fiecare zi același coșmar. Văd mereu podul acela blestemat peste baltă, acolo unde cotește șoseaua Trenurile trec întruna pe pod, iar de sub pod se ivește o mutră lugoasă, înu face, semn din ochi și rîde de mine : „*Ich bin nicht kaput ! Ich bin nicht kaput !*“.)

— Înțeleg, vrei să-l arunci în aer ?

— Trebuie, Tătucule. E rușine ; de trei ori pînă acum am încercat și n-am izbulit. Nemții își bat joc de noi și lipesc peste tot manifestele lor ticaloase.

— Treaba asta-i foarte primejdioasă, Gheronti Nikolaevici. Nemții au pus acum de pază lîngă pod jumătate de pluton și pazesc podul cu atîta strășnicie încît nicio șopîrlă nu s-ar putea strecura pînă acolo.

Vetlughin rămînea mereu tot Vetlughin. Dacă îi intra în cap o acțiune îndrăzneță, glumea și își batea joc chiar și de el însuși.

— Drept cine mă iei dumneata ? Crezi oare că am să mă tîrăsc ca o reptilă pe burtă, pe noroiul și pe ploaia asta ?

Da' eu nu m-am lasat influențat de tonul lui glumeț și l-am întrebat cu un ton într-adins serios :

— Așadar, vrei să-l arunci în aer prin luptă.

— Nu, Tătucule, prin conversație. Prin cea mai politicoasă conversație de salon. Ianukevici și cu mine am și elaborat tot ul pînă la cel mai mic amanunt.

Planul lui Vetlughin era, ca întotdeauna, foarte îndrăzneț și neobișnuit... Chiar în aceeași zi am trimis la pod un grup de cercetași.

Peste două zile, podul fermecat de peste balta, de la kilometrul al optulea, a fost în sfîrșit aruncat în aer.

Lucrurile s-au petrecut în felul următor

Spre seară, Vetlughin, Ianukevici și doi plantatori de mine s-au apropiat de pod. Șeful grupei noastre de recunoaștere raportase lui Vetlughin ce făcea santinela și îi comunicase parola din ziua aceea, pe care o auzise trăgînd cu urechea.

În amurg, plantatorii noștri de mine au pornit pe calea ferată și s-au îndreptat în liniște spre pod

1) Tot mai sînt întreg ! Tot mai sînt întreg ! (În limba germană). (N. trad.)

Aspectul lor era oarecum neobișnuit. În față, cu un pistol automat nemțesc, pășea Vetlughin îmbrăcat ciudat. un fel de amestec de spion neamț și de cazac mai înstărit din Kuban. Avea aerul unui om de capul lui și obraznic. În urma lui mergeau cei doi plantatori de mine cu mâinile legate la spate. Hainele vătuite de pe ei erau murdare și rupte și se vedea că opuseseră rezistență când fuseseră arestați. Ianukevici, tot cu un pistol automat și îmbrăcat la fel cu Vetlughin, dar parcă de o categorie mai proastă, încheia procesiunea.

Santinelele îi opri.

— *Halt ! Parol !*¹⁾

— „*Berg*”²⁾, — răspunse hotărît Gheronti Nikolaevici și fără să spună un cuvânt, întinse santinellei un plic sigilat cu ceară roșie. Pe plic era scris deslușit

„*Geheimreichssache. Dem Chef der Polizei Lieutenant Kurt Bieler*”³⁾

Santinelele chemă pe comandantul gărzii.

Un feldwebel apărură și, la lumina unei lanterne, începu să citească încet — suspect de încet — inscripția de pe plic.

„*Tausend Teufel! Sie sind blind?*”⁴⁾ — mormăi Vetlughin, nerăbdător și autoritar.

La această apostrofare răstită, feldwebelul tresări. cine știe cine era omul care aduce un plic secret locotenentului Kurt Bieler ? Poate că era un agent important al gestapoului dacă se răstetea așa la un ober-feldwebel. Iar golani aceia cu mâinile sucite erau, probabil, niște partizani prinși. Trebuie conduși în ghereta santinellei și telefonat de acolo la poliție, domnului locotenent...

Comandantul gărzii îi învîltă cu un gest pe al noștri să-l urmeze

Se făcea noapte. Picura. O ceață umedă se întindea peste baltă, peste calea ferată, peste pod.

Al noștri se apropiară de santinele. Atîta așteptau. La un semn al lui Vetlughin, ei se năpustiră asupra nemților. Cu o lovitură de cuțit în coastă, lovitură bine studiată încă de pe cînd erau în „Detășamentul cu mistune specială”, doborîră santinelele la pămînt. Comandantul gărzii căzu și el.

Totul fu îndeplinit atît de repede, încît nici un neamț nu apucă măcar să crînească.

Minarea începu Muncă obișnuită. Peste cincisprezece minute totul era gata. Patru mine fuseseră puse și camuflate după toate

¹⁾ *Halt ! Parol !* (În limba germană) (N. trad.)

²⁾ *Munte* (în limba germană). (N. trad.)

³⁾ Secret. Șeful poliției locotenentului Kurt Bieler (în limba germană). (N. trad.)

⁴⁾ *Mii de draci ! Ești orb ?* (În limba germană.) (N. trad.)

regulile artei. Iar a cincea mină (la aceasta am folosit amatorul pe care n am vrut să-l întrebuițăm la noi și-l pusesem deoparte), a fost așezată parcă în pripă la capătul de dincolo al podului, alături de cadavrele santinelilor.

Ai noștri se retraseră repede în munți. Dar nu făcuseră nici doi kilometri cînd pe pod începu alarma și se auziră focuri de zordonate. Nemții descoperiseră, probabil, cadavrele santinelilor lor și mina de amator.

Auzind alarma, din Severskaia începuseră să vie în fugă automobilele, iar în urma lor porni trenul cu pistolari.

După un timp ajunse pînă la ai noștri zgomotul unei explozii asurzitoare. Trenul și podul săriseră în aer...

— S a isprăvit cu insomnia mea, Tătucule, — îmi spuse zîmbind Vetlughin, dîndu-mi raportul asupra diversunii. — Principalul lucru este că prestigiul partizanilor s-a restabilit în stațiune. Și victoria Armatei Roșii lângă Stalingrad nu va fi pusă nici ea la îndoială. Nu mai începe nici o vorbă. Formula : „Doi plantatori de mine fac cît un regiment de SS“ este incontestabilă !

Bătrînii avuseseră dreptate : toamna se tot întindea. Începură niște ploii interminabile și se făcu un noroi și o fleșcăraie din care nu era chip să ieși.

Alarmati de diversunile noastre, nemții începură să păzească cu strășnicie drumurile lor, așa că era acum neînchipuit de greu să te strecoai pînă la fasciști.

Toate acestea au pricinuit în detașament o stare de spirit proastă. Cu toată munca de lămurire pe care o desfășurau toți comuniștii noștri, aveai deseori prilejul să auzi spunîndu-se că în momentul de față ar trebui să renunțăm la diversuni mari și ar trebui să mai suspendăm școala noastră de minare : ce rost avea să pregătești mineri care erau în orice caz condamnați la „șomaj“.

Această stare de spirit trebuia curmată. Eram convins că nici un fel de noroi, nici un fel de vigilență nu-i va scăpa pe nemți, dacă cei ce vor întreprinde diversunile vor fi niște plantatori de mine îndrăzneți și experimentați pe care să nu-i înfricoșeze nimic.

După ce m-am sfătuit cu comisarul, am chemat la mine în primele zile ale lunii decembrie pe Ianukevici, Vetlughin, Musiacenko, Safronov, Litvinov, Slașciiov — vechea noastră „gardă“, cum le zicea tovarășul Pozdneak tuturor acelor care înființaseră detașamentul împreună cu Evgheni.

Am vorbit cu ei deschis. Le-am expus planul meu : un grup mic, de cel mult opt oameni, urma să meargă într-o operațiune complicată care prevedea mai multe diversiuni consecutive combinate, pe linile Ilskaia Krîmskaia, Krîmskaia—Timașevska, Krîmskaia—Taman. Această operațiune fusese dinainte aprobată de statul major al grupului de detașamente de partizani și, după cît înțelegeam eu, făcea parte dintr-un vast plan de diversiuni legate de pregătirea ofensivei Armatei Roșii. Se pregătea ofensiva Armatei Roșii!... Nu știam, desigur, cînd va începe dar trebuie să mai spun oare că numai gîndul la ea ne însuflețea și nici o greutate nu ni se mai părea de neînvins ?

Ca să ajungi în momentul acela, pe noroi și pe drumuri desfundate, la locul operațiunii, era nevoie de cel puțin o săptămîna. Trebuia să mergi pînă departe în spatele nemților, pe drumuri necunoscute, fără legături organizate și să dormi în noroi și în ploaie. Fiecare avea de îndeplinit o însărcinare importantă. Întreaga întreprindere era realizabilă numai cu condiția ca toată operația să fie analizată cum trebuie din timp, numai dacă se va căuta să se țină seama de toate cele neprevăzute și vor fi respectate ordinele noastre în ce privește o minuțioasă recunoaștere prealabilă a terenului. Și asta cu atît mai mult cu cît aveam experiența unei „excursii” lungi la uzina electrică și la podul de lingă exploatarea de petrol, la care luaseră parte Ianukevici, Vetlughin, Slaștov, Salronov. Dealtfel, ei riscu și acum tot așa de mult să nu izbutească și să pără... Le-am expus toate acestea cît am putut mai convingător.

Și ce credeți ? Vechi noastră „gardă” s-a inflăcărat. Le-am dat trei zile ca să analizeze cum trebuie operațiunea ..

În același timp, la Planceskaia izbucni o „revoltă a cizmarilor”.

Bibikov și „calfele” lui ceruseră să fie trimiși în operațiuni militare.

— N-am venit aici să facem cizme, — îmi spuse Iakov Ilici.

Nu era chiar așa de ușor să-i potolești pe „rebeli”. În cele din urmă am hotărît cu comisarul ca ei să continue să facă cizme, iar în timpul liber să urmeze cursurile școlii de minare și în viitorul cel mai apropiat să-i trimitem într-o diversiune de mică însemnătate ca să se antreneze și să capete experiență.

Cizmarii lucrau conștiincios la cizme și urmau tot atît de conștiincios cursurile. Totodată, ei îndeplineau strălucit operația care le fusese încredințată

Cu toate că operația era simplă și destul de ușoară, „cizmarii” se întoarseră la Planceskaia extrem de istoviți. Era rezultatul firesc al vieții sedentare și al lipsei de antrenament.

Credeam că după o asemenea plimbare se vor potoli. Dar de unde, „revolta” izbucni cu o forță nouă.

Am decis atunci să trimitem pe cizmarii noștri la Krasnodar. Conducătorii organizației ilegale din oraș tocmai ne rugaseră să le trimitem niște plantatori de mine.

În grupul lui Iakov Iliei Bibikov au intrat Ivan Feodorovici Suglobov, Nikolai Andreevici Fedosov și Brîzgunov, fost șef al secției politice la stațiunea de mașini și tractoare de la Novo-Titarovskaia, care fusese între timp transferat în detașamentul nostru.

Grupul urma să îndeplinească un șir de diversțiuni pe calea ferată dintre Krasnodar și Ust Laba, care lega orașul de linia principală Rostov — Armavir, să pregătească aruncarea în aer a podului refăcut de nemți pe drumul de la Krasnodar la Goroncii-Kluici și, în sfârșit, să stabilească contactul cu grupa lui Lagunov care pleca de-a dreptul la Krasnodar și să-i dea ajutor acestuia, îndată ce vor începe luptele pentru oraș.

Toate acestea făceau și ele parte din planul de diversțiuni legate de pregătirea ofensivei Armatei Roșii.

Înainte de plecare, „cizmarii” noștri mai făcură un curs suplimentar de minare.

Apoi l-am numit pe Gheorghei Ivanovici Elnikov conducător al pregătirii tehnice a grupurilor de partizani pe care le organizasem tot pe vremea aceea. Tot lui i-am dat și sarcina să-l trimită la Taman, în grupul de catune Prono-Pokrovskic, pe Karpov care era originar de acolo.

Era de presupus că detașamentul, pe care Karpov avea să-l alcătuiască din locuitorii acelor catune, avea să se așeze în stufărișuri, țărmurilor. Însărmnarea lui Karpov era să țină sub control șoseaua Lvovskoe. În privința acestui detașament eram liniștit, Karpov luptase în 1918 în riadurile detașamentelor de partizani împotriva albulor, cunoștea admirabil liniile rîului Kubanului și se simțea în stufăriș ca la el acasă.

Al doilea grup condus de Elnikov trebuia să se așeze la Stefanovka — un mic catun pe malul stîng al rîului Kuban, situat în fața stației Novo-Marinskata.

Retragîndu-se în păduri și munți, partizanii din Marinskata au lăsat la Stefanovka un grup destul de însemnat de partizani bine camuflați. Trebuia să stabilim legătura cu ei și, pe baza organizației de la Marinskata, să organizăm „filiala” noastră de la Stefanovka.

Atribuiam o mare însemnătate acestei „filiale”, deoarece Stefanovka lega șoseaua Lvovskoe cu Krasnodarul, iar în fața cătunului Stefanovka, nemții făcuseră un pod plutitor peste Kuban.

În sfârșit, Gheorghe Ivanovici Elnikov primi însărcinarea de a descoperi ce era cu podurile de pontoane pe care le pregăteau nemții.

Informațiile despre aceste poduri erau confuze și contradictorii. Elnikov trebuia să se strecoare pînă la ele și să vadă ce fel de poduri erau.

Trecură trei zile și vechea gardă se înfățișă la mine.

— Scrieți-ne ordinul de plecare! Plecăm, — zise scurt Vetlughin.

Ordinul fu întocmit imediat. Musiacenko, ajutorul meu administrativ, fu numit comandant al grupului, Ianukevici fu numit conducător tehnic, iar Vetlughin conducător al operațiunilor de minare.

Ivan Dmitrievici Ponjailo și Mura Ianukevici trebuiau de asemenea să meargă cu ei.

Toți se pregăteau intens în vederea acestei incursiuni îndepărtate.

Stașciiov transforma totul în grame, calcula proviziile și ștergea de pe lista fără milă tot ce era de prisos. Musiacenko se ocupa de noile concentrate care, deși cu un volum mic, erau ușoare și cit se poate de hrănitoare. În atelierul de mine, Vetlughin și Litvinov pregăteau explozibilele. Mura Ianukevici era ocupată cu trusa ei și punea la punct hainele „excursionistilor”.

Într-un cuvânt, era treabă pentru toată lumea..

Eu continuam să mă ocup de organizarea filialelor noastre, lucru complicat și obositor.

Cam cu două săptămîni mai înainte, începuseră la Planetskaya pregătirile în vederea plecării grupului lui Demian Panteleevici Lagunov care trebuia să constituie nucleul celei de a treia filiale a noastre, aceea din Krasnodar.

În timpul din urmă, șef de atelier la combinat și în trecut mecanic de cale ferată, Demian Panteleevici cunoștea admirabil Krasnodarul.

Din grupa lui faceau parte. Nikolai Grigorievici Gladkih, fost la combinat și președintele comitetului de întreprindere; Efim Feodorovici Lugovoi, meșter la instalația de gaze, un om calm, echilibrat, cel mai în vîrstă din detașamentul nostru; Dmitri Grigorievici Litovcenko, responsabilul secției militare a comitetului de partid al raionului Stalin din Krasnodar, și Taisia Suhorebrova, secretară a comitetului comsomolului din același raion.

Sarcinile acestui grup erau foarte felurite.

Cu puțin înainte de plecarea nemților din Krasnodar, Lagunov trebuia să distrugă toate mijloacele de transport pe Kuban, bărci, șalupe, vase mici; să arunce în aer podul plutitor care

ducea din oraș spre Gheorghie-Afipskaia ; să vină în ajutorul fualei noastre din Iaolonovskaia, în cazul cînd nemții ar izbûti cumva să refacă un pod solid de cale ferată peste rîu, să organizeze aruncarea în aer a podurilor de pe șoselele din apropierea orașului ; să scape de d. strugere utilajul din principalele întreprinderi industriale din Krasnodar.

Era clar că o singură grupă n-ar fi putut să ducă la capăt toate acestea. De aceea, imediat după sosirea în oraș, ea trebuia să stabilească legătura cu organizațiile ilegale.

Această varietate de sarcini impunea și o varietate de cunoștințe.

Grupa lui Lagunov se pregătea și ea intens în vederea operațiunilor.

Enomenko făcea cu grupul acesta un curs de minare. Oamenii se antrenau la aruncarea grenadelor și făceau instrucție de luptă și de tragere cu mitraliera. Eu le țineam un curs despre locușele conspirative, despre parole și despre felul cum trebuia ținută legătura. Afară de asta, ei mai învățau pe de rost adresele, pronumele și numele, pentru că le era, bineînțeles, interzis să ia cu ei vreo însemnare scrisă.

Dar, pe lângă toate treburile și grijile noastre, Elena Ivanovna și cu mine, am mai dat, cum s-ar spune, de „un bucluc”. Întimplarea merită să fie povestită pentru ca ea arată în chip destul de vădit condițiile în care trăiam și lucram în munți.

Într-una din zile am plecat din Planceskaia cu un grup de partizani spre tabăra noastră de iarnă. Aveam de pregătit două grupuri pentru operațiuni și cu acest prilej vroiam să ne mai schimbăm și rufaria. În afară de asta, Elena Ivanovna vroia să mai vadă pe doi partizani răniți care se aflau în tabără.

Am plecat dis-de-dimineață. Nu mai plouase de cîteva zile. Pămîntul se mai zbicise și era acum mai ușor de mers.

Am trecut cu bine Afipsul. Apa nu era deloc adîncă și era atît de limpede, încît se vedeau pietricelele postrite de pe fund.

În timp ce ne apropiam de tabără, nori deși acoperiră cerul.

În tabără am avut de lucru toată ziua pînă seara tîrziu. Eu pregăteam de plecare grupurile noastre, iar Elena Ivanovna se apucă de ales rufe. Cînd dădu de lucrurile băieților, începu să plîngă pînă nu mai putu...

Cînd am ieșit din postul de comandă, tot cerul era acoperit cu nori. Norii se mișcau în două straturi, primul strat era mai jos de tabăra noastră, pe cînd al doilea atîngea vîrfurile muntelui Strepet și ascundea pleșul bătrînului Afips.

Ce era jos, nu știam dar din stratul de sus se cernea o ploaie deasă.

Am chemat la telefon avanpostul nostru și am aflat că Afipsul nu creștea.

Barometrul de la postul de comandă indica „ploaie mare“.

Dimineața, pînă a nu se face ziuă, am plecat înapoi la Plan ceskara. Ploaia ne biciuia. Era greu de mers. Ne alunecau picioarele și nici balustrada, nici treptele de piatră ale scărilor noastre nu ne prea ajutau.

Cînd am ajuns la primul loc de trecere peste Afipsul cel Mic, rîul era acoperit de spumă albă. Am trecut totuși cu bine prin vad, fără ca apa să ne pătrundă în cizme. Cînd am trecut rîul a doua oară, Elena Ivanovna a trebuit să se descalțe și să-și stoarcă ciorapi de lînă. După a treia trecere, eram uzi pînă la brîu.

Trecerea cea mai grea ne aștepta însă lîngă Maliie Volcie Vorota.

Afipsul era de nerecunoscut. În fața noastră alerga, cu o iuteală nemaipomenită, un rîu mare și tulbure ale cărui ape acopereau în vârtejuri turbate nu numai pietrele vadurilor dar și virfurile stîncilor de pe mal.

Pavlik tăie o prăjină. Ne-am așezat de o parte și de alta a prăjinii, cei înalți cu fața spre cursul apei, cei de statură mai mică cu spatele și, ținîndu-ne de prăjină cu amîndouă mîinile, am intrat încet în apă.

În mijlocul Afipsului, apa ne ajungea pînă la gît. Cum afară de asta era și foarte rece, ne înghețau mîinile. Rîul vuia asurzitor. Dar cu toate acestea înaintam bine, deși încet de tot.

Deodată, Elena Ivanovna nimeri într-o bulboană. Din fîrîcire însă, se încheștă cu amîndouă mîinile de prăjină și nu-i dădu drumul.

Am prins-o pe nevastă-mea cu dreapta și am scos-o din bulboană, dar stînga scăpă prăjina, Afipsul mă răsturnă și mă trezii deodată sub apă.

Pentru trecerea unui rîu cu prăjina, aveam o regulă strictă. Orice s-ar fi întîmplat, nimeni nu trebuia să dea drumul prăjinii din mînă și trebuia să continue să înainteze încet. Ai noștri mergeau înainte, uitîndu-se cum Afipsul răsucea în vârtejuri pe comandantul lor...

Rîul mă ducea spre al doilea vad unde se vedeau niște stînci ascuțite care ieșeau din apă.

Lîngă primul rînd de pietre, simții o lovitură puternică în umăr. Sub mine am dat de o cioată de care mă lovisem și m-am apucat de ea cu amîndouă mîinile.

Afipsul vuia și mă trăgea spre vârtej. Mi-am încordat ultimele puteri ca să mă țin de cioată.

Între timp, ai noștri trecură pe malul opus. Pavlik îmi întinse prăjina și mă scoase din apă.

Mai încolo ne așteptau încă vreo douăzeci de treceri prin vad peste Afips și afluenții lui, însă toate aceste treceri erau mai puțin grele decât aceea de la Volcie Vorota.

Am mai trecut de câteva ori râul cu prăjina. Pe urmă ne-a fost mai ușor, apa ajungându ne doar pînă la brîu, așa că ne țineam numai de mîină.

Treceam împreună cu Elena Ivanovna apa prin unul din ultimele vaduri. Ajunși lîngă malul opus, unde apa era relativ puțin adîncă, am lăsat mîina Elenei Ivanovna și m-am prăbușit cu capul înainte într-o bulboană.

Am fost luat de apă și n-am ieșit decât cu greu la suprafață. Ceva mă trăgea însă în jos și m-am dat iarăși la fund. Acolo, sub apă, mi-am adus aminte că aveam atîrnată la brîu o căldărușă! Cînd plecasem din tabără, căldărușa era legată de rucsac. Dar cu puțin înainte băusem apă de la un izvor și mi-o atîrnasem la brîu. Acum căldărușa se umpluse cu apă și mă trăgea în jos.

Am vrut să smulg căldărușa de la brîu, dar frînghiuța nu ceda...

Cum de am izbutit să scap de căldărușă nu înțeleg nici pînă azi. Sleit de puteri, am ieșit cu chiu cu vai pe un banc de nisip...

Am sosit la Planceskaia seară tîrziu, osteniți ca voi de lume, uzi learcă și pătrunși de frig pînă-n oase.

Cam pe la mijlocul lunii decembrie, nemții au început să ne preseze din ce în ce mai puternic. Cum sunteau că se apropia timpul cînd Armata Roșie va lua ofensiva, căutau să ne scoată din regiunea de la poalele munților ca să aibă mîinile libere în vederea luptelor hotărîtoare care aveau să se desfășoare.

Ei încercară să creeze o acoperire pe muntele Lambin pentru ca mai tîrziu să nu lase unitățile Armatei Roșii în ofensivă să se desfășoare acolo și să ajungă la Krasnodar.

Detășamentele noastre și alte detașamente de partizani constituiau desigur un obstacol în acest plan al lor, obstacol pe care căutau din răsuputeri să-l lichideze.

Pe zi ce trecea, presiunea lor creștea. Cheltuiam muniții din ce în ce mai multe. Eram siliți să economisim pînă și cartușele de pușcă, și, dacă nu ar fi fost Kiricenکو, nu știu cum am fi putut menține pozițiile noastre...

Kiricenکو era un om mătăhălos, greci și ursuz și își trecea toate clipele lui libere în tăcere, născocind tot felul de mine complicate. Cînd se insera, pieca în pădure și își punea „surprizele“ pe cărările mîstreților, lîngă vadurile afluenților Afipsului, prin poiene, pe povișturile albiilor secate ale fostelor rîuri.

Dar unde nu și așeza Nikolai Efimovici minele? Ba sco-bea pentru ele gauri în tulpina vreunui copac, camuflîndu-le meticulos cu coajă, ba le atîrna de crengile copacilor, ba le așeza sub o piatră acoperită cu mușchi, ghicind cu un fel de instinct special ca tocmai acolo, după piatra aceea, se va ascunde un lunetist neamț.

Ajunsesse să ascundă cu atîta dibăcie sîrmuștele cu care era sîmulsă apoi picdica, folosind în acest scop o crenguță oarecare, încît peste cîinci minute, ajutorii lui care lucraseră cu dînsul n-o mai puteau găsi. Nikolai Efimovici observa însă totul foarte atent și, cîi mersul lui legănat de urs, se întorcea lăsat pe cararea minată.

Nu era zi să nu sara în aer pistolari nemți pe minele lui. Nici chiar cei mai buni pioneri nemți nu erau în stare să-i descopere „surprizele“, cu atît mai mult cu cît Kiricenکو nu se repeta niciodată și avea totdeauna ceva nou, original, neașteptat.

Nikolai Efimovici avea un mare și extraordinar talent de inventator, de constructor, de plantator de mine...

Corecetașii noștri cutreierau împrejurimile stației Novo-Dmitrievskaia. Stația se întindea pe un deal înalt, între două cursuri de apă — rîul Afips și canalul Plavstroevski. În stație staționa o divizie nemțească care ținea sub observație căminele dinprejur în care erau repartizate unități mai mici. Unitățile nemțești treceau spre front prin stație într-un șuvoi neîntrerupt și, tot pe aici, se scurgeau convoaiele de muniții, armament și provizii. Ca și înainte, lîngă Novorossiisk se desfășurau lupte crîncene.

Trebuia să venim în ajutorul Armatei Roșii și să oprim acest șuvoi.

După ce ne-am sfătuit, am hotărît să aruncăm în aer podul cu trei arcuri de peste canal — așa-numitul batardou Plavstroevski.

Plantatorii de mine, în frunte cu Gheorghii Feofanovici Melnikov, au pornit să execute această operațiune — și cu Melnikov s-a dus, bineînțeles, și nelipsitul lui tovarăș de drum, Poddubnii.

Îndată după plecarea lor, serviciile noastre de informații ne-au raportat că înainte chiar ca drumurile să fi devenit impracticabile, nemții aduseseră la Afipskaia mult armament me-

canizat : tancuri, lunuri, aruncătoare de mine, însă nu putuseră să trimită la timp pe front acest armament, deoarece șoseaua profilată se desfundase, iar șoseaua și calea ferată fuseseră stricate de minele noastre.

Se adunase astfel la Afipskaia o cantitate imensă de materiale. Peste șazeci de vagoane, care între timp fuseseră încărcate, așteptau. Dar la Afipskaia nu erau locomotive. Din Krasnodar nu puteau veni locomotive pentru că toate podurile peste Kuban și Afips fuseseră aruncate în aer. Era de presupus că nemții aveau să procure oricum o locomotivă și aveau să trimită trenul. Lângă Novorossiisk se dădeau mereu lupte crâncene.

Am spus toate acestea vechii noastre gărzi.

— Să nu-mi ziceți pe nume dacă nu vă arunc trenul ăsta în aer ! — rosti cu însuflețire Gheronti Nikolaevici.

În aceeași zi, Musiacenko îmi raporta că grupul era gata de plecare. Am dat ordin tuturor să se echipeze de luptă și să-și ia munițiile.

Apoi am controlat minuțios pe fiecare în parte. Am fost nevoit să întârzii plecarea cu douăzeci și patru de ore, deoarece am găsit unele lipsuri care rămâneau de îndreptat.

Noaptea, grupul lui Musiacenko plecă.

Seara, în ajunul plecării, am cinat cu toții împreună. Am dat fiecăruia câte o sută-de grame de alcool (asta se făcea la noi numai în cazuri deosebit de solemne și numai în urma dispoziției mele speciale).

Am ridicat paharele pentru victorie.

Ca totdeauna înaintea plecării s-a fumat mult, dar nu s-a vorbit...

I-am petrecut pînă la Planceskaia.

Timpul era îngrozitor, cădea lapoviță și ploaie. Drumurile erau desfundate.

Ai noștri au plecat pe jos ; echipamentul și proviziile lor erau încărcate într-un car cu două perechi de boi. Mai târziu, Musiacenko trebuia să ia bagajele din carul cu boi și să le așeze pe samare puse pe cai, lucru pentru care dadusem grupei patru cai de călărie. Apoi, cînd grupul avea să intre într-o regiune complet necunoscută, oamenii aveau să poarte bagajele în spate.

Mi-era inima grea. Țineam la toți acești tovarăși și îmi erau aproape tot atît de dragi ca și fiii mei pierduți...

Ziua următoare mi-a adus griji noi și aceste griji m-au abătut de la gîndurile triste.

Dimineața, am primit din partea lui Elnikov un raport amănunțit cu privire la podurile plutitoare.

Misterul fusese, în sfîrșit, descoperit !

Cu toate că în comunicatele lor, nemții anunțau victorii, ei își dadeau seama că situația lor în Caucazul de Nord nu era sigură, că ori-când se putea întâmpla o „retragere fulger“. Trebuiau deci să-și asigure trecerile peste riul Kuban pentru cazul unei retrageri.

Dar tocmai în ce privește aceste treceri, situația lor nu era strălucită. Peste riul, poduri adevărate, adică fixe, nu existau; fusese aruncate toate în aer de ploncrii noștri în timpul retragerii. Nemții nu aveau la dispoziția lor decât două poduri plutoare, unul lângă Stefanovka și celălalt lângă Ianlonovka. Comandamentul fascist banuia că amândouă aceste treceri constituiau obiectul atenției noastre permanente și ele puteau să sară în aer în orice moment. Trebuiau deci să pregătească, pentru orice întâmplare, niște treceri de rezervă care să aibă pe de o parte o mare capacitate de trecere, iar pe de altă parte să rămână necunoscute de noi pînă în ultimul moment.

Nemții găsiră o soluție concentrînd între Mariinskaia și Fizavetinskaia unități cu pontoane pentru poduri.

Trebuie să recunoaștem că nemții aleseseră un loc cum nu se putea mai potrivit. Nenumăratele coluri ale Kubanului, acoperite de paduri și de tufșuri dese, camăfluau admirabil atît pontoanele pregătite, cît și unitățile de pontonieri. În orice caz, avioanele noastre, care au zburat de multe ori deasupra acestui loc, n-au observat absolut nimic. Mai mult decît atît; chiar și după ce au primit, din partea serviciului de informații, date cu privire la pontoane, cercetașii noștri nu le-au descoperit decît cu mare greutate.

Acum însă, acest secret al nemților fusese în întregime dezvăluit de Elnikov. El patrănse pe nălețele dese, se lîrșe pe bancuri de nisip umed și numărase pontoane pentru șaisprezece poduri. Podurile nu erau montate, dar pontoanele erau complet pregătite și nemții puteau să arunce podurile peste riul în cel mai scurt timp, ori-cînd ar fi vrut.

Soluția era firește ingenioasă!..

Am transmis imediat peste linia frontului la comandamentul armatei noastre un raport despre aceste pontoane.

Curînd se întoarse și Gheorghi Feofanovici Melnikov de la batardoul Plavstroevski,

— Drept să-ți spun, Tătucule, — îmi mărturisî el, — dacă ai să mă întrebi cum ne-am strecurat pînă la acel afurisit batardou Plavstroevski, am să răspund că nu știu nici eu!..

După ce s-a spălat, și-a schimbat hainele, a mîncat zdravăn și a început să povestească.

— În locurile pe unde am ajuns noi era numai stepă, stepă pustie!.. Iarba era uscată și culcată la pămînt; nu rămăseseră

În picioare decât niște cotoare scurte, așa că nu numai că eu și cu Poddubnii nu ne puteam ascunde în iarbă, dar și un șoarece de câmp s ar fi zărit de la un kilometru. Numai la vreo cincizeci de metri de la pod se află niște tufișuri furave. Când am văzut această situație tristă, mi s-a strîns inima. Dar îți dai seama și dumneata că nu ne puteam întoarce. Ne-am întins la pământ și am început să ne uităm. Am stat tupilați două zile și două nopți și am descoperit ce era cu podurile.

De partea cealaltă a podului se afla un fel de cazarmă în care era cam un platon de fasciști. De partea astălaltă, de care trebuia să ne apropiem noi, era o gheretă, iar lângă gheretă un corp de garda cu vreo șapte-opt frți. Lângă căsuțele de la marginea stanței, la vreo kilometru de pod, erau niște automobile de serviciu, lângă care niște pistolari nemți stăteau înțiași la pământ, gata de acțiune. În sfârșit, nu era nimic liniștit. Dar în tot cazul nu puteam pleca de acolo, iar de trăit pînă la pod era de asemenea cu neputință.

Spre norocul nostru, în seara celei de a treia zile, a început să plouă: era o ploaie care ne convenea de minune, rece și cu vînt. Fișii de nori plumburii se întindeau chiar deasupra pămîntului. O minune, nu alta!...

Noaptea am început să ne tîrim. Era atît de întuneric, încît Poddubnii, care se tira în urma mea, dadu de cîteva ori de tocurele cizmilor mele, fără să le vadă. Ne-am strecurat prin tufișuri și la un moment dat am rămas nemșcași. Eram atît de aproape de nemți încît auzeam nu numai vorba lor, dar și pașii lor pe cararea de nisip de lângă gheretă. Am stat înțiași cam vreo ceas. Ploua mereu. Eram uzi pînă la piele. Și din nefericire, vîntul rece s-a întesit și iară s-a acoperit imediat cu polei. Iar dincolo, nemții tot stăteau de vorba și umblau pe nisipul care scîrșia...

Eram furios. Era bine de ei, puteau să se miște și să se desmorțească, pe cînd noi trebuia să stăm culcați, tîmînda-ne nu numai să ne întoarcem pe o parte, dar să și respirăm ceva mai adînc!...

Simțeam că îngheț. Fălcile mi se încăleau. Trebuia să-mi țin falca cu mîna ca să nu mi clăntăne dinții. Iar nemții se foliau mereu încoace și încolo pe lînga ghereta.

Deodată a.n auzit cum scîrșii ușa gheretei. A scîrșit o dată și pe urmă de cîteva ori la rînd. N-am mai auzit vorbă. Nu se mai auzeau nici pașii. Însemna că fragul îi răzbiise și pe nemți și că se duseră să se încălzească și să fumeze o țigară. Ne întrebam dacă s-or fi dus oare toți, sau or fi lăsat o santinelă? Bineînțeles, nu era chip de descoperit asta, pentru că era atît de întuneric, încît nu puteai să te orientezi decît după auz. Am mai stat culcați vreo cinci minute. Era liniște. Mă gîndeam că

nu era cu puțință pe un asemenea frig ca santinela să încremenească ca o statuie.

Am început să ne țirăm. Tot trupul ne era înțepenit de frig și picioarele parcă nici nu erau ale noastre. Totuși, ne-am țirât până acolo și am început să punem minele. Doi oameni s-au coborât chiar până la apă, la picioarele podului și au început să lege pachetele cu cartușe de trotil. Alți doi trăgeau fitilele de la pachete spre podeaua podului. Alții, descoperind la marginea podului o scândură care se mișca, au ridicat-o puțin cu băgare de seamă folosindu-se de-o rangă mică și au săpat repede o groapă în care au pus o mină antitanc. Apoi au camuflat totul cu grijă și s-au țirât înapoi. Cred că minarea n-a durat mai mult de douăzeci de minute. Am terminat la timp: ploaia era pe cale să înceteze și cerul se făcea cenușiu: începea să se lumineze de ziua. Dar era încă atât de întuneric încât mergeam spre pădure orientându-ne după busolă.

N-am făcut mai mult de doi kilometri și în spatele nostru a izbucnit explozia. Judecând după puterea exploziei, podul fusese atins zdravăn. Nu știu ce anume a sărit în aer pe pod, dar în orice caz trebuie să fi fost sau un tanc sau un camion, deoarece, potrivit ordinelor, am pus o mină calculată să explodeze numai sub apăsarea unei greutăți mari.

Și știi, dumneata, Tătucale, când am auzit explozia, ne-am încălzit numaidecît. Mare lucru este sentimentul satisfacției morale !...

Am petrecut în tabără o noapte cumplită.

Seara, a apărut la nord un nor vinăt. Curînd după aceea, picături grele au început să se izbească de geam. Ploaia bătea în pereții popotei. Norii alergau pe cer. În coșul sobei, vîntul urla furios.

De la avanpost mi s-a telefonat :

— Apa vine tot mai mare ; nivelul Afipsului a crescut cu jumătate de metru.

Am ieșit din popotă.

Asta nu mai era ploaie. Apa curgea cu o iuțeală nemaipomenită, vîind, răsturnînd totul în urma ei și umplînd întunericul. Curgea de sus, de jos, din toate părțile.

Deodată îșini un fulger. O clipă tresărîră colțurile albastre ale stîncilor atîrnate, marginea rîpei și norii suri care alergau cu repeziciune pe cer...

La lumina fulgerelor care urmară, am văzut cum uraganul frîngea pinii seculari și smulgea ultimele frunze de pe un

arin înalt, învîrtindu-le în trîmbe pe pămînt, cum mătura pietricele, crengi uscate și un cort care rămăsese nestrîns și apoi cum le izbi pe toate într-o parte și, făcîndu-le ghem, le aruncă în prăpastie.

Aerul era numai vîiet. În defileu vîjîia vîntul și pînii gemeau; un stejar bătrîn se prăbuși cu zgomot și se rostogoli de pe munte, sfărîmînd copacii, smulgînd pietrele.

După o oră s-a dat alarma la pavilionul celui de al treilea pluton, acoperișul începuse să se lase în jos.

Legîndu-ne cu frînghii unii de alții, am ieșit din popotă.

Împrejur nu mai era nici pămînt, nici cer, nici aer, numai potopul cumplit. Șuvoaie de apă ne izbeau drept în față, ne tăiau răsufarea. Picioarele alunecau pe pietrele dezgolite, pe lutul ud. Uraganul te răsturna, te trîntea la pămînt.

Ne ridicam, cădeam și iar ne ridicam. Am tăiat copaci tineri și am proptit acoperișul.

Kuznețov care se strecurase ca prin minune pînă la depozite, îmi aduse vestea cumplită că rezervele noastre de alimente erau pe cale să fie distruse.

Legăți cu frînghii unii de alții, ne repezirăm din nou în acest întuneric înspăimîntător, cutremurat de furtună.

În jurul nostru vijelia urla, tuna, gema și ecoul contopea totul într-un vîiet de mîi de glasuri care nu mai înceta...

Dumineacă, ploaia torrențială se opri deodată. Ieși soarele. Lînga popotă slatau oameni mînșiți de lut, uzi learcă, murdari, obosiți și zîmbeau vesel. Nu-ți venea să crezi că noaptea asta de groază trecuse, că soarele strălucăia iarăși și că un cer albastru și înalt se întindea deasupra capului.

Kuznețov umbla posomorît prin tabără și cerceta stricăciunile...

Muntenii bătrîni i-au spus mai tîrziu lui Pavlik că în viața lor nu văzusera un uragan ca acela care se dezlănțuise în acea noapte cumplită; și că o vijelie ca aceea nu se întîmplă decît o dată la o sută de ani.

Nemții înaintau acum spre Krepostnaia și Planceskaia și ne împingeau tot mai mult înspre munți. Începuseră să construiască la poalele munților puternice fortificații în pămînt și trăgeau în noi cu tunuri și mitraliere grele. Linia noastră principală de apărare se păstra însă intactă.

Trebuie să mărturisesc că nu ne era ușor. Detașamentele de partizani n-aveau decît cîteva tunuri ușoare, iar obuzele erau pe sfîrșite.

Sosise clipa cînd trebuia să ne aducem aminte de lunetiști. După moartea lui Evgheni, ei nu se mai duseseră la vînătoare de nemți.

Am organizat un grup de lunetiști sub conducerea lui Piotr Platonovici Tarasov, responsabilul secției militare a comitetului orașenesc de partid din Krasnodar, în care au intrat cei mai buni mîtraliori ai noștri în frunte cu Lomakin și cu Leonid Antonovici Kuznețov, comandantul taberei noastre și campion neîntrecut în materie de aruncătoare de mine.

În sfîrșit, am organizat și filiala de la Stefanovka al cărei comandant l-am numit pe Dementi Grigorievici Malișev.

Comandantul detașamentului Novo-Mariinski îmi veni în ajutor trimîndu-mi, în calitate de însoțitor și agent de legătură, pe un tînăr partizan de loc chiar din Stefanovka. Tatăl lui, pescar, partizan și el, ramasese în călun. Grupul plantatorilor noștri de mine din plutonul al doilea fu repartizat acestei filiale și avea să lucreze sub conducerea lui Malișev.

La comandamentul armatei nu se dadu crezare raportului meu despre podurile plătitoare deoarece aviația nu descoperise nimic.

Am confirmat încă o dată într-o formă categorică primul raport și am cerut să se trimită ofițeri cercetași care să verifice situația la fața locului.

Din partea serviciului de informații, am primit știrea că trenul pe care îl vîna grupul lui Musiacenko va porni curînd din Afipskaia. I-am dat imediat de știre lui Musiacenko...

Grupul lui Bibikov ajunsese cu bine în împrejurimile Krasnodarului.

Cam prin ultimele zile ale lui decembrie, am petrecut solemn grupul lui Lagunov. Dar după o zi, grupul se întoarșe fiindcă nu putuse să se strecoare pînă la riul Kuban.

Am dat ordin lui Pavlik Hudoerko să conducă grupul cu orice preț pînă la Krasnodar. Nu mai era timp de pierdut..

În vremea asta, a început ofensiva noastră pe cursul mijlociu al Donului. Biroul Sovietic de Informații a anunțat o nouă lovitură a trupelor noastre. Nemții lăsaseră pe cîmpul de luptă douăzeci de mii de cadavre...

Am primit un raport de la grupul nostru din Taman comandat de Karpov.

...Fusesem de mai multe ori la Taman. În fața ochilor îmi apăru tabloul descris de Serafimovici în „Torrentul de fier“:

Un plug greu, tras de patru perechi de boi cu coarne încovoiate, desțelenea pământul ; brăzdarul de oțel stralucind la soare răsturna o brazdă de pământ atât de gras, atât de untos, încît l-ai fi putut întinde pe pîne ca pe un unt negru...

Văzusem Tamanul toamna. Pînze albind la orizont, pămătu furile pafoose ale stufului din limanuri, marea de aur a lanurilor de grîu ale Kubanului, ploșii înalți cu franzișul abia-abia poleit de aurul toamnei, strugurii, pepenii galbeni și verzi, roșiile, vișetele. Dar parca le poți înșira pe toate ? Toate roadele erau acolo, mari, coapte, pline de s.c.

Mi-am adus aminte cum statusem de vorbă pe un dîmb cu un cazac cu barba albă din Taman. Își pusese palma streășină la ochi ca să se apere de soare și uitîndu-se lung în departare la aurul ogoarelor, la casele albe ale cătunelor, la fața lină a apel argintii de dincolo de stuf, îmi spusese :

— Nu sînt pe lume locuri mai frumoase decît locurile noastre...

Acuma Tamanul era ocupat de nemți...

Îmi adusesem aminte de Taman cu vreo cîteva zile mai înainte, cînd radiofonistul nostru îmi adusese aceste rînduri pe care le prînsese pe calea undelor :

*...Te-om apăra, Taman, căci pieptu-ți voinicesc
Prin veacuri pavăză a fost stîndardului rusesc...*

Știam că vom apăra Tamanul. Și doream din tot sufletul ca acest Karpov al nostru să înceapă să lucreze mai repede. El însă tăcea. Numai pe căi ocolite ajungeau pînă la noi vești de la Taman, care vorbeau despre spînzuratori, despre femei ucise în chinuri, despre locuitorii duși spre apus .

Și iată în sfîrșit, am primit și o știre plăcută !

Lanurile de grîu se întindeau pînă în zare. În mijlocul lor, înotînd în livezi ofilite de toamnă, erau înșirate taberele de cîmp ale colhozurilor.

Grîul era copt. Spicele grele se aplecau la pămînt. Dar nici cîieri nu se vedea nici fum, nici oameni. Recolta bogată se prăpădea...

Șoseaua Lvovskoe tăia lanurile de grîu ca o panglică cenușie. Șoseaua începea lângă Stefanovka, trecea prin cătunele Mianțerovskie, ocolea Ilka a și dadea în șoseaua principală Krasnodar—Novorossiisk.

Nemții păzeau această șosea. Vreo zece escadroane de cavaleriști romîni staționau în cătunele Prono-Pokrovskîe și Mianțerovskie.

Șoseaua Lvovskoe era o salvare pentru nemți pentru că drumul principal de la Krasnodar la Novorossiisk ajunsese

aproape impracticabil pentru ei, din pricină că automobilele lor săreau întruna în aer pe minele partizanilor. Și acest drum ocolit pe șoseaua Lvovskoe, drum lăniștit, era acum pentru fașciști o descoperire de preț.

Totuși, nemții se temeau să-l folosească în timpul nopții.

Ce-i drept, cu câteva zile mai înainte, românii îndrazniseră să trimită pe șosea niște patrule călări. Dar Karpov îi intimplinase căm se cuvenea și, pare-se, că le taiase pe totdeauna poftă de plimbări nocturne.

Ziua, șoseaua Lvovskoe era nemțească, noaptea a noastră.

Grupul lui Karpov stătea ascuns în stafariș.

Karpov era de loc dintr-unul din catunele Prono-Pokrovskie și își stabilise acolo niște legături minunate. Ajutoarele lui cele mai apropiate erau copii de prin partea locului care cunoșteau căm nu se poate mai bine toate cărările ascunse din stafariș și raportau imediat lui Karpov tot ce se petrecea în cătune.

Tocmai în clipa aceea zbura cu vântul pe o carare un băiat de vreo doisprezece ani. De departe, înainte de a fi ajuns lângă santinelă, băiatul strigă:

— Au sosit camioanele în cătun! Spuneți comandantului!...

— Nu țipa! Comandantul e aici alături.

Karpov cunoștea bine pe băiat care era fiul unui vechi prieten de-al lui. Te puteai încrede în el.

— Ce-i Andriușka, ce s-a întâmplat?

— Nemții au adus la mașini că nici nu pot să le mai numeri! Și tot camioane grele. Ne-am uitat pe furis pe sub prelate și am văzut niște lăzi. Trebuie să fie obuze. Și băieții m-au trimis la dumneavoastră. Ne temem ca nu cumva nemțul să nu se strecoare azi pe șosea.

Soarele cobora spre apus.

— Azi, Andriușka, toate mașinile rămân la voi, că știți doar că nemților nu le place să se plimbe noaptea pe șosele. Iar la noapte vom găsi noi ceva.

— Vedeți numai de luați măsuri, unchiule!

— N-avea nici o grijă, măi băiete, facem noi tot ce trebuie. Du-te repede acasă și spune-le băieților că mașinile nu vor trece.

Noaptea, plantatorii de mine ieșiră din stafariș. Karpov îi conduse pe un drum șerpuit, cotind când la dreapta, când la stînga, cînd silindu-i să facă cîte un ocol complicat.

Minerii bombăneau: le era greu să ducă în spate armele, grenadele și minele grele. Dar cine știe dacă vreun polițai trădător care cunoștea tot așa de bine acele limanuri și aceste nesfîrșite lanuri de grîu nu se furișă, pas cu pas, pe urmele lor? Trebuia să-l zăpăcești, să te desprinzi de el, să încurci urmele.

În sfîrșit, Karpov dădu semnalul de oprire.

Noaptea era liniștită și înstelată. Un vînt ușor clătina abia simțit spicele grele. O vietate mică îi se furișă printre picioare. În stufăriș, o pasăre de noapte țîpă și apoi tăcu.

Plantatorii de mine se țirau spre șosea.

În stînga, stufărișul se întindea chiar pînă la drum. În dreapta, la o cotitură bruscă, pe marginea șoselei se înălțau niște stîlpi mici de piatră, care mărgineau șoseaua de mlaștină.

Minerii puseră mine pe șoseaua care trecea prin mlaștina, pe pod și în tubul de drenaj așezat la o distanță de vreo două sute de metri de pod și care unea amîndouă mlaștinile.

Credincios vechiului nostru obicei, introdus încă de Evgheni, Karpov controlă minuțios treaba făcută și îi retrase pe ai lui în lanurile de grîu.

Se lumina de ziuă. La răsărit, norii se înroșeau. În depărtare, se ridica din coșuri fumul peste cătune. Plantatorii de mine așteptau...

Se auzi un zgomot de mașini abia perceptibil.

— Fiți gata!

Aplecîndu-se cînd pe o parte, cînd pe cealaltă, prin hîrtoapele șoselei, apărură mai întîi un camion de șapte tone, acoperit cu o prelată, iar în urma lui, unul după altul, o caravană întreagă de camioane.

Primul camion trecu cu bine peste pod și merse liniștit mai departe. În urma lui veneau celelalte.

Cînd primul camion ajunse la tubul de drenaj, ultimul se afla încă pe pod...

Cinci explozii răsunară deodată. Sunetul era înăbușit și adînc, parcă ar fi ieșit de sub pămînt. Ca un ecou sonor și puternic, îl răspunseră variat sute de explozii: erau obuzele primului camion care explodau. Ele sfărîmău în bucăți pe nemții pe care minele nu-i atinseseră, sfărîmău mașinile și bubuitul lor răsuna în aer peste stepă, peste lanurile de grîu și peste stufăriș...

După un timp, exploziile se potoliră și tăcură. Acum era liniște. Și deodată la marginea șoselei se auzi un strigăt de fiară:

— A-a-a-a!

Era un fascist aruncat în mlaștină de suflul produs de exploze. El se scufunda tot mai tare. Dădea din mîini, se agăța de bulgării de pămînt, de iarba verde atît de pașnică, atît de atrăgătoare. Dar mlaștina îl sorbea tot mai tare, tot mai adînc...

Un mic grup de soldați nemți care scăpaseră ca prin minune, cuprinși de panică, se ascundeau printre mașinile aprinse. Dar partizanii începuseră să se trască către șosea și din nou răsunară explozii: erau grenadele care explodau. Plantatorii de mine trăgeau cu carabinele, pe alese, în pistolarii nerați.

Trei fasciști se repezără în stușiș crezînd că se vor putea ascunde acolo. Au alergat cît au alergat drept înainte, pînă cînd s-au împotmolit în ochiurile mlaștinu trădătoare...

Ai noștri porniră repede în șir indian pe cărarea care ducea spre limanuri. În urma lor, pe șosea, din sfărîmăturile mașinilor care mai continuau să ardă, ieșea un fum negru, înăbușitor și acru...

Trebuiau să se grăbească pentru că din cătune veneau în goană pe șosea tancuri și camioane pline cu pistolari.

Coloanele se apropiară de locul exploziei și nemții deschiseră focul asupra stușărișului. De intrat în desîș n-aveau curajul. Numai opt bandiți desperați, cu pistoale automate, se repezără spre mlaștină. Izbutiră să scoală pe trei dintr-ai lor, aruncîndu-le niște frîghui lungi -- pe toți ceilalți îi înghițiră adîncurile mlaștinii.

Plantatorii noștri de mine nu mai văzură toate acestea, ci le aflară mai tîrziu de la Andriușka care se strecurase noaptea pînă la limanuri.

Ochii lui cenuși străluceau de bucurie. Era mîndru deoarece avea și el partea lui în această victorie de pe șosea.

— Nici o mașină nu s-a mai întors în cătune, da' știi, unchiule, nici una! — îi povestea el lui Karpov. — Și să fi văzut pe comandantul neamț — doar îl cunoști și dumneata, acela lung și slab ca un baț — să-l fi văzut ce zbiera și dădea din picioare în cerdac. După asta, seara, au dus pe cinci romîni și pe trei nemți după hambarul unchiului Ignat și l-au împușcat. Erau cei care trebuiau să păzească șoseaua și n-au păzit-o. Dar cum s-o păzească cînd noaptea nimeni nu scoate nasul dincolo de barieră? Numai, unchiule, să fiți cu mare băgare de seamă, ca nu cumva lunganul acela să vă facă vreun rău. Fîndcă, vedeți, el știe unde vă ascundeți. Noi, din partea noastră, avem să fim cu băgare de seamă. Cum simțim ceva, viu eu și vă dau de veste...

Viața în stușărișul care se întindea pe o distanță de cîtiva kilometri, era plină de originalitate.

Ce liniște era acolo!... Lîngă apă sta un bitlan roșcat. Soarele îi lumina moțul negru și gîtul alb-cenușiu cu nuanțe roz. Penele cafenii de pe aripi aveau scripuri verzui. Își întindea ciocul lung, galben ca de ceară, ridica un picior roșu-galben și încremenea așa, căutînd cu o privire ageră prada. De jur împrejur, trestile își clătinau vîrfurile și își duceau viața lor...

Un pește pleoscăi deodată drept lîngă mal. Era o știucă care urmărea niște peștișori. O șopîrlă galben-verzule țîșni fără zgomot. Zbură o păsărică cu pieptul roșu-aprins... Și iar pleoscăiră pești în apă și după asta fu iar liniște...

Bitlanul își înălța capul și se uita pe sus. Ochi, de un portocaliu galbui luceau în soare.

Deasupra limanului, bățind larg din aripile lui strălucitoare, mare de aproape doi metri, zbura un stîrc alb, framos. Mai sus, în înălțimea cerului albastru plutea un uliu...

Un foșnet se auzi în stufăriș. Foșnetul se apropie mereu. Bitlanul bătu din aripile-i negre și-și luă zborul.

Doi copii s-au apropiat de apă. Andrei și o fetiță de vreo doisprezece ani, într-o rochiță albastră, ieșită de soare și cu o salbă de mărgele roșii la gîtul ei pîrlit.

Copiii s-au oprit nehotărîți. De jur împrejur se înlîndea stufărișul ca un perete mai înalt decît omul. Ce ușor era să te rătăcești în limanurile acestea.

— Ce-i nou, Andreika? — întrebă Karpov apărînd pe neașteptate din stuf.

— Rău, unchiule! Rău de tot!

— Vorbește lamurit, mai Andrei. Ce anume-i rău?

— În cătune au venit o groază de polițai cum n-am mai văzut. Au sosit cu canoanele și soldați nemți cu automate. Șeful lor l-a chemat la el pe Maxim. Au stat de vorbă o mulțime. Apoi au ieșit din cătun și s-au uitat înapoi, spre limanuri. Și iar au început să vorbească între ei. Dar n-am putut să aud ce vorbeau. Cum încercam noi să ne apropiem, ne și alungau. Neamțul ne-a amenințat chiar cu revolverul... E rău de tot...

— Adică de ce-i rău, Andreika?

— Cum să nu fie rău? Nu-i fir de trestie să nu-l cunoască Maxim. Are să-i aducă aici pe afurisați aceia și au să vă ucidă...

— Au de gînd, se vede, să ne facă o vizită, — spuse gînditor Karpov. — Foarte bine, în vom primi ca pe niște oaspeți dragi. Voi să n-aveți nici o grijă. Vă mulțumesc că ați venit. Duceți-vă acasă și spuneți copiilor să nu-i scape din ochi pe nemți. Cum simțiți ceva, vă repeziți iar pina la noi. Și acuma, băieți, plecați sănătoși...

În zorii zilei, în timp ce nori trandafirii, scăldați în soare, începuseră să se întindă peste stepă și fișu de ceață mai alinau încă deasupra apei, nemții și polițaii se desfașurară într-un cerc larg și intrară în stufăriș.

În frunte pășea Maxim — un bărbat înalt, posomorît, negricios la față și cu o barbă neagră, scurta.

Sosise de curînd pe acele meleaguri, nu se împrietenise cu nimeni, umbla încrîntat și tăcut și avea cautătura rea. Era flegar bun și vîinator pătimaș. Străbătuse cu pușca în spate toate bălțile din împrejurimi și cunoștea fiecare trestie. Dar și după o vîinatoare reușită, se întorcea acasă tot așa de posomorît, de în-

cranta! și de tăcut și locuitorii din staniță nu văzuseră niciodată un zîmbet pe fața acestui om ursuz.

Cînd nemții au ocupat cătunele, mulți și-au dat seama că Maxim ura regimul sovietic cu o ură sălbatică de fiară.

Maxim a zîmbit înțîia oară atunci cînd a văzut legănîndu-se sub furcile spînzurătorii trupul unei căzăcioaice tinere, comsomolista. Nu trecu mult, și în staniță aflara toți că Maxim lu sese pe vremuri un chiabur din cei mari.

Și iată-l acum conducîndu-i pe nemți spre micul ostrov tainic, ascuns în marea de stuf, pe care se stabiliseră partizanii. Maxim cunoștea bine ostrovul, deoarece cu cîteva zile mai înainte se strecurase tîrîndu se prin stufăriș și vazuse cum oamenii înarmați cu carabine intrau într-o colibă de pe ostrov...

Maxim vroia să încercuască ostrovul și-i conducea pe nemți în așa fel ca să le taie partizanilor toate cărările de retragere.

Nemții mergeau prin stufăriș, tîrînd în urma lor niște barec ușoare. Apa le plescăia sub picioare, stuful uscat foșnea și li manurile prindeu viață.

O mulțime de găște se ridicară una cite una. Stîrcii albi, bit lani roșcați, rațe salbatice își luară zborul. Cel din urmă se rid că buhaiul de baltă.

Auzînd pași de oameni, el se lăsă puțin la pămînt și, întin z adu-și în sus într-o singura linie, gâtul, capul și ciocul, începu s semene cu un mînunchi uscat de stuf. Dar oamenii se apro piau din ce în ce mai mult și buhaiul de baltă se ridică spre cer. Zbură fără zgomot, dînd mereu din aripi. Zburînd mult într-o parte, se lăsă drept în jos, pînă deasupra stufului, își strînsese deodată aripile și căzu jos ca o piatră. Și str gâtul lui neliniștit, semănînd cu un croncanit, răsună deasupra stufări șului...

Nemții se apropiară de ostrov: numai o fișie îngustă de apă îi mai desparte de malurile acoperite de stuf des. Numai în tr-un singur loc se vedea pata galbenă a unui grind de nisip..

Maxim îi sfătui pe nemți să se împartă în două grupuri, primul urmînd să debarce pe grindul de nisip, cel de al doilea să ocolească ostrovul. Nemții dădură drumul bărcilor pe apă. Cu băgare de seamă, cu pistoale automate gata de tragere, pri mul grup debarcă pe nisip.

Ostrovul tăcea...

Nemților le era teamă să înainteze spre mijlocul ostrovului: liniștea și strigatele speriate ale buhaiului de baltă îi alarmau. Grupul de pistolari nemți se aplecă cit putu de tare și se furișă mai departe. Maxim îi însoțea.

Coliba apăru de după o movilă. Nemții se întinseră la pă mînt. Rămaseră așa zece, cincisprezece, douăzeci de minute. Nu era nimeni. Numai buhaiul de baltă țipa în stufăriș...

Cel dintîi se ridică un fruntaș — un vlăjgan zdrăvăn cu „crucea de fier” pe piept.

Vlăjganul deschise cu băgare de seamă ușa din stuf împletit și intră în colibă.

Coliba era goală. Dar chiar acum, de curînd fuseseră oameni acolo : căci pe masă erau niște roșii tăiate, bucăți de slănină, pîine și o sticlă de votcă, pe jumătate goală.

Maxim și un pistolar intrară în colibă. Soldatul zări sub laviță un coș de nulele din care ieșeau imbiетоare gituri de sticlă de votcă cu dopurile pecetluite cu ceară roșie. Probabil că soldatul s-a aplecat și a tras coșul. O explozie asurzitoare a răsunat deasupra limanului. Explozia a aruncat în aer coliba și a rupt în bucăți pe fruntaș, pe Maxim și pe soldat...

În aceeași clipă, zbură în aer și grindul de nisip la care acostaseră barcele nemțești. La capătul celălalt al ostrovului, alte explozii răsunară ca un ecou : era al doilea grup de nemți și de poliști care săriseră în aer.

Nemții rămași în viață începură să alerge buimăciți pe mal și se repeziră la bărci. Dar stufărișul prinse viața și din destul începură să zboare grenade și să trosnească focuri de carabina.

Nici un neamț și nici un polițai nu scăpară de acolo cu viață.

Linștea se lăasă din nou peste liman. Nici chiar buhaiul de bălă nu mai striga. Se speriasse și el de vuietul minelor și zburase departe. Lingă mal, apa părea argintie de peștii amețiți de explozie care ieșiseră aproape la suprafață...

...Grupa noastră de luneliști se pitise, pînă a nu se face ziuă, cam la o distanță de trei sute cincizeci de metri de cazematele pe care nemții le construiseră de curînd ca să acopere drumurile înspre muntele Lambin.

Bura. Picături mari de ploaie cădeau de pe ramuri. Norii de plumb se țirau aproape de pămînt. Era frig...

Stăteam întinși la pămînt fără să facem nici o mișcare. Cazematele se vedeau ca în palmă, Pînă și larba de pe parapet se vedea clar în luneta armei.

Trecuse mai bine de un ceas de cînd stăteam așa și nemții tot nu se arătau.

Dar iată că, abia ridicînd capul, o santinelă nemțească ieși dintr-un tufiș. Se uită cu atenție în direcția noastră. Era o țintă ideală și ușor de tot s-o lîchidezi. Dar ai noștri tăceau. Prea era iestîn vînatul acesta. Am mai așteptat vreo douăzeci de minute.

Lângă movilița unde se afla cazemata, puțin mai la dreapta, apărui, o clipă, de după tufișurile camuflajului, o cască de ofițer.

O împușcătură. Casca căzu brusc îndărăt. Ofițerul fusese ucis.

Cîteva soldați se repeziră spre dînsul.

Cîteva împușcături — și soldații căzură și ei.

Șuam ce se va întîmpla mai departe. Îndată ce observatorii nemți ne vor descoperi, aruncătoarele de mine fasciste vor intra în luptă. Ne-am schimbat repede pozițiile. În tufișurile unde stăteam adineauri, au și început să explodeze minele.

Peste cîteva minute, liniștea se lăsă din nou. Așteptam nerăbdători.

Trecuse mai bine de un ceas atunci cînd mitralioni noștri suflă în copaci văzută ieșind din două cazemate de la margini și desfășurîndu-se la comandă în lanț vreo douăzeci de soldați care mergeau cu gamelele să ia mîncarea. În frunte mergea un feldwebel roșcat și lal în spete.

Două rafale lungi de mitralieră se contopiră în una singură. Nemții căzură. N-aveau să mai mînînce niciodată.

Am plecat în munți. Pe ziua aceea, vînătoarea se sfîrșise. A doua zi avea să înceapă din nou și același lucru avea să se repete cu oarecare variațiuni...

Dar o asemenea vînătoare cu țintași de frunte dădea rezultate prea slabe. Douăzeci de nemți uciși nu rezolvau problema, pentru că fasciștii desfășurau o ofensivă metodică împotriva regelunii premuntoase și se apropiau de masivul Lambin.

Am hotărît împreună cu Kiricenko să întreprindem o operațiune mai mare. Nikolai Efimovici se gîndea să blocheze cazematele.

Noaptea, Kiricenko împreună cu plantatorii lui de mine se furișă pe neobservate pînă la posturile nemțești, se strecură în spatele cazematei și făcu acolo „farmece” aproape pînă în zori.

Lunetiștii noștri își ocupară pozițiile.

Total începu ca de obicei. Am lichidat doi ofițeri. Nemții trăgeau din cînd în cînd cu aruncătoare de mine.

Noi însă aveam absolută nevoie să-i scoatem pe friți din sarite și de aceea ne-am împărțit în două grupe. Primul grup de lunetiști lichida unul după altul pe observatorii nemți din linia întîia, iar al doilea trăgea în ambrazurile cazematei.

Nemții începură să se enerveze. Cum observatorii lor fuseseră lichidați și nu știau ce se petrece în linia întîia, ei se gîndiră atunci să-și retragă aruncătoarele de mine în dosul cazematei și să deschidă de acolo un foc indirect asupra tufișurilor, asupra copacilor, asupra pietrelor unde stăteau trăgătorii noștri.

După ce, acoperiți de focul mitralierelor grele, și-au dus cu cea mai mare băgare de seamă aruncătoarele în dosul cazematei, în spatele fortificațiilor lor, nemții au ocupat poziții noi.

Dar în momentul acela începură să intre în acțiune „surprizele” pregătite pentru ei de Nikolai Efimovici. În spatele propriilor lor cazemate izbucniră explozii și servanții aruncătoarelor de mine fură azvirlți în aer.

Nemții își pierdură cumpătul. Acuma nu mai aveau observatori în linia întâi. Ai noștri se țiră nestingheriți până la cazemate și le bombardară cu o ploaie de grenade.

Cuprinși de panică, fasciștii ieșiră afară dar săriră în aer pe noile mine pe care le pusese Kiricenko.

Deodată, în aceeași clipă, începură să tragă din flancuri mitraliere nemțești. Cu pușca nu le puteai ajunge și nici nu te puteai țiri pînă la ele pentru că erau prea departe.

Aruncătorii de grenade se lipiră de pămînt. Cazematele prinseseră și ele viață. Ai noștri căzură în cursă. Numai aruncătorul de mine al lui Kuznețov ar mai fi putut să-i salveze. Dar Leonid Antonovici dispăruse. Fusesse pînă adineauri aici, dar dispăruse parcă ar fi intrat în pămînt.

Mitralierele fasciste continuau să tragă rafale lungi. Deosebit de activă era o mitralieră pe care pînă atunci n-o observasem pentru că era ascunsă de colțul unei stînci, însă nici vorbă nu mai putea fi să punem mina pe ea.

Nu mai credeam să scăpăm din cursă...

Deodată, de sus, din niște tufe dese de ienupăr, țîșni urlînd o mină și mitraliera nemțească de după stîncă amuți imediat. Iar urlară niște mine și a doua mitralieră amuți și ea.

Servantul aruncătorului de mine din tufele de ienupăr trăgea fără greș.

Mitralierele tăceau acuma și ai noștri izbutiră să iasă din inelul de foc.

Nemții își veniră în fire. Aruncătoarele de mine cu șase țevi intrară numaidecît în acțiune. Apoi intra în luptă și artileria.

Nu eram în stare să facem față acestei situații. Ne-am tulipat în lăstăriș, ne-am înfundat în albi secate de pîraie și am plecat în munți.

— Nu fi supărat pe mine, Tătucule, — îmi spuse Leonid Antonovici care mă ajunsese din urmă. — Dar de pe poziția mea veche n-aș fi atins mitraliera de după stîncă. Pe cînd din tufele de ienupăr, vedeam mitraliera în fața mea ca în palmă. Atunci i-am venit de hac, aruncînd o mină peste stîncă!...

Ieșisem de mult din raza focului și totuși în arma noastră mai bubuia artileria și obuzele fărîmîiau stîncile și sfărîmau în țândări stejarii seculare.:

Cam prin ultimele zile ale lui decembrie, am primit în sfârșit prima veste de la Musiacenko : Ivan Dmitrievici Ponja'lo care sosise cu vestea, ne povesti amănunțit cum fusese vinat trenu special...

Vechea noastră gardă făcuse cinci zile și cinci nopți pe ploaie, pe zăpada, prin noroi și pe frig pînă să ajungă la cătunele Sorocinskie.

Musiachenko era în aceste cătune într-adevăr ca la el acasă. Cu vreo cinci ani mai înainte, el lucrase acolo cu o echipă cartografică, batuse în lung și în lat toate dealurile de prin acele locuri și își făcuse acolo prieteni. E drept că înainte de a între prinde ceva, se gîndise să i verifice cum trebuie. .

Plecară în recunoaștere.

De la cătunele Sorocinskie pînă la calea ferată erau în linie dreaptă cel mult zece kilometri, dar cum recunoașterea fusese silită să ocolească cătunele, căsuțele izolate și pînă și polețele, drumul se lungise pînă la douăzeci de kilometri.

Pentru lovitura asupra trenului special, Musiacenko alege în sectorul de cale ferată dintre Iiskala și Ilobnskaia, un loc lîngă halta Habi.

Locul era potrivit. Șoseaua se afla acolo numai la un kilometru de linia ferată însă aceasta trecea prin cîmp deschis și era umplut de greu să te apropii de ea.

Ne-am strecurat acolo prin Kipiașciaia Șcel și Gnilaia Balka. Ziua stăteam în niște tufișuri, întinși pe pămîntul ud, iar noaptea înaintam ca broaștele țestoase.

Recunoașterea trebuia să fie făcută de două grupuri. Primul avea în grijă liniile ferate, iar al doilea, alcătuit de Vetlughin și Ianukevici, aveau în observație podul dintre Gnilaia Balka și Șirokaia Balka.

O săptămîină întregă au stat acolo în observație cele două grupuri.

Rezultatele au fost puțin îmbucurătoare. Nemții păzeau cu strășnicie sectorul. La halta Habi se afla o pază puternică, iar lîngă pod — care era situat la o distanță de un kilometru și jumătate de haltă — se afla un post mare de șase sau poate chiar de opt santinele. În afară de asta, mai erau de-a lungul căii ferate posturile de observare obișnuite la fiecare sută de metri și, în sfîrșit, serviciul de patrulare.

Intr-un cuvînt, era o pază de toată nădejdea. Și totuși, Vetlughin se tirî într-o noapte chiar pînă lîngă pod, ca să cerceteze totul cît se poate de amănunțit.

Cînd au primit bilețul meu prin care îi vesteam că plecarea trenului era așteptată dintr-o zi în alta, Musiacenko trimise pe Ponjailo la Ilskaia. Trenul special se afla pe linie.

Ivan Dmitrievici se întoarse spre seară și vechea noastră gardă plecă să efectueze diversiunea chiar în noaptea aceea.

Musiacenko și cu Maria Ianukevici se strecurară pînă la posturile nemțești dinspre Ilskaia ca să acopere retragerea minerilor, în cazul cînd n-ar izbuti să facă ceva. Ponjailo cu Săfronov o luară la stînga spre halta Hahl, unde era al doilea post. Vetlughin și cu Litvinov se tîrîră spre terasament pentru ca, dintr-o saritură, să poată ajunge pe pod, iar Ianukevici și Slașciiov au coborît în vale ca să fie cît mai aproape de pilonii podului.

Pînă acum totul mergea strălucit. Mai departe însă, lucrurile se strică...

Ceul se înnoră. Incepu să plouă și să bată un vînt rece.

Nemții de la postul de lingă pod plecară să se încălzească abia pe la ora patru dimineața.

Îndată, Vetlughin și cu Litvinov se repeziră spre pod. Litvinov își scoase haina vătuită care era udă, o întinse lingă o traversă și, mînuind repede cuțitul finlandez, făcu o scobitură. Vetlughin puse mina lui în scobitură, controlă distanța dintre mină și talpa șinei, o acoperi cu băgare de seamă cu pămînt și camuflă totul meticulos. În acest timp, Ianukevici și Slașciiov legară pachețele cu trotil de pilonii podului, făcură legătura cu mina lui Vetlughin prin fitile detonante și le ascunseră printre piloni chiar sub tablierul podului.

Totul fu gata într-un sfert de ceas.

Vetlughin dădu semnalul plecării.

Plecînd de la pod, Vetlughin și Litvinov se despărțiră. Amîndoi, cu cîte o acoperire de doi oameni, se strecurară, unul în susul liniei ferate, altul în josul ei și se opriră fiecare la patru sute de metri de pod, unde puseră niște mine suplimentare, calculate pentru duble explozii cu întîrziere.

Treaba odată făcută, se adunară cu toții pe un deal. Erau uzi, obosiți și pătrunși de frig. Se așezară pe un trunchi doborît și începură să aștepte.

Se făcuse ziuă de-a binelea, cînd, în sfîrșit, dinspre Ilskaia se ivi trenul. Era tocmai garnitura pe care o așteptam.

Trenul mergea cu viteză, frînînd pe pantă repede. Intră pe pod. Explozia izbucni. Frînturi de pod și de locomotivă săriră în aer. Vagoanele alunecară pe povîrniș și se îngrămădiră unele peste altele, umplînd rîpa peste care era aruncat podul.

Și deodată, prin flăcări și fum, izbucniră alte explozii: erau obuzele din vagoane care explodau.

N-aveam în clipa aceea în tabăă nici un plantator de mine experimentat, toți fiind plecați în operațiuni.

L-am chemat pe Kiricenکو și i-am spus :

— Nikolai Efimovici, alege doi plantatori de mine, fie chiar și mai slăbuți, dă-le ca ajutor trei oameni din alt pluton, pune-i repede la punct, explică-le ce și cum să facă și trimite-le să execute diversunea ordonată. O fi asta contrar tuturor tradițiilor noastre, dar n-avem ce-i face.

Lui Kiricenکو i se aprinseră îndată ochii.

— Trimite-mă pe mine, Tatucule. Zbor ca vîntul și miine seară m-am și întors !

— Nici nu te gîndi la așa ceva, Nikolai Efimovici, — i-am spus eu. — Noi, partizanii, ducem un război în care rolul principal îl au minele și e nevoie de dumneata aici mai mult decît de oricine. Așa că îndată ce-i grupul gata, trimite-l la mine.

Kiricenکو plecă posomorît.

A doua zi am stat de vorbă cu grupul pe care îl alesese Kiricenکو. Partizanii care plecau mi-au promis că vor încerca să facă totul așa cum îi învățase Nikolai Efimovici. Din nefericire însă, Kiricenکو nu apucase să-i învețe mare lucru și nici n-aveau practică. Le era și teamă din pricina asta să nu cumva să zădărnicească această operațiune serioasă.

Oamenii aveau dreptate. Am hotărît să-i conduc chiar eu a doua zi în zori. Oricum era, Nikolai Efimovici trebuia să rămînă...

Dar dis-de-dimineață, pe cînd mă pregăteam tocmai să pornesc cu grupul, am descoperit că Kiricenکو dispăruse. L-am căutat la Planceskaja, la Krepostnaia, am întrebat posturile noastre. Nici urmă de Kiricenکو.

Am trimis în căutarea lui niște cercetași. Aceștia trecură de avanpostul nostru, cercetară „zona neutră”, trecură și pe la nemți, dar nu dădură nicăieri de Kiricenکو.

Cele mai absurde gînduri îmi umblau prin cap. Să nu cumva să-l fi răpit nemții pe Nikolai Efimovici așa cum îl răpiseră odată pe Lusta !...

Căutarea lui Kiricenکو continuă și în cursul zilei următoare. Nemții se strecurau spre avanpostul nostru. Reușiră ca prin minune să scoată minele de pe cărarea minată de noi și un grup de pistolari nemți amenința acum principalele noastre drumuri de ieșire din tabără.

Ce mult ne lipsea acum Kiricenکو ! Unde o fi dispărut ?...

Tocmai cînd ne așteptam mai puțin, Kiricenکو s-a întors.

Murdar din cap pînă în picioare, sosi la mine, la postul de comandă, intră, își scoase în tăcere rucsacul, puse automatul într-un colț și mă privi cu niște ochi vinovați.

— Tovarășe! Comăndant, am îndeplinit ordinul comăndamentului grupului de detașamente de partizani: ieri noapte, un tren cu nemți a fost aruncat în aer. N am putut să mă întorc în aceeași noapte pentru că era un noroi care ajungea pînă la genunchi și afară de asta, nemții mă urmăreau atît de cumplit încît, drept să spun, mă mir și eu că am scapat cu viață... Să nu crezi, Tătucule, că actul meu de indisciplină vine din încăpăținare sau de la vreun capriciu de-al meu, protestez. Dar m-am gîndit că dumneata nu trebuie să-ți riști viața, pe cînd eu pot să mi-o risc...

Nikolai Efimovici stătea încurcat și se lăsa cînd pe un picior, cînd pe celălalt.

— Dacă nu ești tare supărat, dă ordin, Tătucule, să mi se elibereze o porție dublă de alcool, că am înghețat de tot...

M-am bucurat atît de mult că Nikolai Efimovici era în viață, încît l-am sărutat, am dat ordin să i se elibereze o porție triplă de alcool și am uitat să-l mai ocăresc.

Abia mai tîrziu mi-am dat seama că purtarea lui Kiricenko era inadmisibilă, mai mult decît atît, era o încălcare directă și grosolană a disciplinei. Am fost nevoit să-l pedepsesc aspru pe Nikolai Efimovici.

Acest caz m-a întristat foarte mult și chiar mi-a stricat o bucată de vreme buna dispoziție. Dar în aceeași zi am aflat o noutate plăcută — în stufărișul lui, Karpov se distinsese printr-o nouă și curajoasă operațiune.

Toată povestea a început cu faptul că într-o seară Karpov s-a strecurat, tîrziu de tot, în căminul lui natal.

Îl întîmpină fuică-sa care era foarte emoționată.

— Tătucule, voiam tocmai să dau o fugă pînă la tine! Au sosit în cătun niște mașini nemțești și au adas niște lăzi. M-am dus să mă uit și am auzit pe un polițai spunînd „astea-s găluște pentru partizani”.

Karpov vru să se îndoimă dacă așa era și noaptea se strecură pînă la mașini. Luna lumina puternic. Mașinile erau încărcate cu mine.

— Uite ce, felîto, fugi îndată la pionierii noștri și spune-le să vină aici, la noi. Dacă nu găsești pe vreunul dintre ei, nu e nici o nenorocire. Vezi numai să vină toți micii păstori.

Trecînd pe drumuri dosnice, prin grădinile de zarzavăț, sărînd fără zgomot gardurile, băieții se adunară cu toții în casa lui Karpov.

— Băieți, treaba-i serioasă. Nemții au adus mine. Au de gînd, se vede, să mineze toate cărările care duc prin stufăriș pînă la noi, la lîman. Vor să ne prindă într-o capcană ca să nu ne rămînă decît să sărim în aer sau să stăm pe insulă și să murim de foame. La nevoie, am putea pleca desigur și azi, însă

partizanilor nu li-i îngăduit să se retragă. Cer ajutorul vostru, lăieți. Da : vă spun dinainte că asta nu-i treabă ușoară. Să știți că dacă nemții bănuiesc ceva și dacă vă prind, văucid. Treaba trebuie făcută în așa fel ca să nu vă prindă. Și asta se poate. Toată nădejdea noastră îi acuna în păstori, numai că păstorii singuri nu vor putea duce la capăt toată treaba, așa că trebuie să-i ajutați cu toții.

Și Karpov le arată planul lui.

Copiii n-au mai dormit deloc în noaptea aceea și au fost în picioare când nici nu se luminase de ziua

A doua zi era soare. Ca întotdeauna, stuful își legăna fără zgomot virfurile pufosae. Dar pe cărările care duceau în inima lumanului, se ridicau din când în când stoluri de păsări speriate..

Karpov vedea toate acestea și se gîndea : numai de ar face băieții treaba ca lumea !..

Dar băieții au lucrat bine. Seara, pe o cărare ocolită pe care n-o cunoșteau decît Karpov și încă-sa, păstorii au mînat spre liman niște juncani și niște vaci sierpe de-ale nemților și de-ale polițailor.

Noaptea trecu în liniște.

A doua zi dimineața, vitele fură împrăștiate pe cărări și lăsate în voia lor.

Vacile și juncani au mai stat puțin, s-au gîndit ce s-au gîndit și au pornit-o către casă.

Peste cîteva minute începură exploziile. Coloane de fum și de noroi se înălțau spre cer.

Seara, pe cărările pe care vacile le curățiseră de mine, trecu grupul lui Karpov. Grupul puse mine pe podul de peste un braț al mlaștinii, pe drumul care ducea de la Krasnodar la cătunele Mlanțerovskie. Mai minară și rambleul înalt și malul opus al mlaștinii, deoarece Karpov aștepta o expediție de represalii din Krasnodar.

Și nu se înșelase. Dimineața, un șir de camioane încărcate cu pistolari nemți apărură pe șosea.

Camioanele din față explodară pe rambleu. Cele din coada coloanei se îndreptară spre pod, dar sariră și ele în aer.

După masă sosira alte camioane din Krasnodar. Soldații trecură mlaștina pe niște scînduri. Dar cum începură să urce pe malul opus care era înalt, izbucniră iarăși explozii.

Nemții se retraseră. Karpov învinsese..

Iarăși am primit din partea tovarășului Pozdneak ordinul să întrerupem încă o dată circulația pe calea ferată în sectorul Iiskaia, halta Habi și să minăm podurile de pe șosea.

Parcă dinadins nu rămăsese la noi în tabără aproape nici un miner cu experiență. Toți erau duși în operațiuni. Am format cu greu grupul. Comandant: Verebei; miner șef: Eriomenko, mineri: Lusta, Malih, Kuzmenko și Konovicenko.

Ordinul comandamentului grupării dădea termene foarte scurte, așa că n-am mai apucat să ne pregătim cum trebuie pentru operație.

Grupul plecă chiar a doua zi după prînz.

*
*   *
*

Cîteva zile după aceea, Elnikov îmi comunica următoarele: la rîu, puțin mai sus de locul unde sînt ascunse pontoanele pentru cele șaisprezece poduri nemțești, este nevoie să aducem cu cea mai mare băgare de seamă grînzi groase. Ai noștri vor face din aceste grînzi plute și vor pregăti cuiburi pentru explozibile.

Planul lui Elnikov era simplu: îndată ce podurile aveau să fie montate, avea să dea drumul pe rîu plutei lui cu explozibile care, lovindu-se de poduri, le vor arunca în aer.

Planul nu era rău. Dar trebuia să avem în rezervă cel puțin încă un mijloc de aruncare în aer pentru cazul în care n-am reuși. Dar oricît îmi băteam capul cu ce am putea înlocui la nevoie plutele lui Elnikov, nu găseam nimic.

*
*   *

Scoala noastră de minare din Planceskaia promovă al șaiszecilea absolvent.

Șlașciiov celebră acest jubileu original organizînd un ospăț.

La treizeci și unu decembrie, ultima zi a anului vechi, Pricina aduse, în sfîrșit, vestea pe care o așteptam demult: armata din Caucazul de Nord trecuse la ofensivă. Mozdokul fusese reluat!

Incepea un an nou, 1943. Oare ce ne va aduce? Noi încercări? Victoria?... Pînă la victorie mai era încă, dar de încercări nu ne era teamă. Nici o încercare nu ne putea frînge în lupta noastră, în domnița noastră de a ajunge cît mai repede ziua victoriei!...

*
*   *

Chiar în ziua de Anul Nou, i-am spus lui Nikolai Efimovici Kiricenko de nemții care se strecuraseră pe cărarea minată. La început s-a supărat rău de tot și pe urmă l-a apucat pe neașteptate un rîs cu hohote.

— Nu mai spune, Tătucule! D-apoi asta-i bine! E pur și

simplu admirabil! Am să le pregătesc o capcană așa de grozavă, încît nu numai că n-are să scape din ea nici un neamț, dar n-ai măcar un chițcan n-are să scape!...

Kiricenکو părăs. tabara Pentru orice eventualitate, trimisei cu el un grup de acoperire.

Se întoarce în zorii zilei în fruntea tuturor și cu mîna stîngă legată și sîngerînd.

Plin de emoție, Kiricenکو îmi raportă că la așezarea ultimei mine, focosul cel nou, explodase și îi rupsese trei degete de la mîna stîngă.

L-am trimis fără întîrziere cu trăsura la Elena Ivanovna, la postul sanitar.

După un ceas, m-am hotărît să mă duc și eu acolo.

În vremea asta, am primit știrea că nemții au pătruns în cătunele Mianțerovskie. Au găsit însă casele goale. Toți cei care erau în stare să umble pleaseră în stufăriș.

Faseștii dadură foc caselor de la marginea satului și aruncară în foc doi bătrîni neputincioși.

Karpov jură să se răzbune.

Cercetașii se întoarseră de la batardoul Plavstroevski pe care îl aruncase în aer Melnikov. Podul era serios avariât. Un tanc sarise în aer odată cu podul. Nemții scoaseră de pe tanc foile blindate, probabil pentru cazematele lor. În locul acela, circulația spre Novorossiisk fu întreruptă...

Așa începuse anul nou: lupta continua!...

Am sosit la ambulanță în clipa în care Elena Ivanovna abia terminase operația.

Nikolai Efimovici fuma, trăgînd nervos fumul în piept și zîmbea stingherit. Bietul om credea sincer că era vinovat de faptul că fusese scos din luptă.

Îl culcară peste noapte în camera vecină, pe un pat de spital.

Elena Ivanovna abia se ținea să nu plîngă.

— Tare mă tem să nu trebuiască să-i amputez mîna. Voi căuta să-l duc chiar eu la un spital din spatele frontului și voi vorbi personal cu chirurgul-șef ca să facă totul cu putință ca să-i salveze mîna.

Kiricenکو avusese dreptate. Nici un neamț nu scăpase viu din capcană. Toți săriseră în aer. Numai pe trei din ei fusese nevoiți să-i doborîm cu pușca.

Se întoarce și grupul lui Verebei.

Palid la față, Stepan Ignatievici se apropie în tăcere de mine.

— Dați-mi voie să raportez, tovarășe comandant. Însărcinarea a fost îndeplinită. Trenul a sărit în aer. Dar minerul șef Eriomenko a pierit în explozie.. Stepan Sergheevici al nostru nu mai este!...

Nimeni nu-și putea închipui că Stioapa al nostru, favoritul nostru al tuturor, meșterul în toate cele, cîntărețul vesel, tovarașul minunat, nu mai era.

Eriomenko murise așa cum mor soldații revoluției : la post, cu arma în mînă, smulgînd victoria prin moartea lui.

Lucrurile se petrecuseră în feiul următor.

Grupul pornise înainte de a se lumina de ziuă. Drumul era nespul de greu ; norii atîrnau jos de tot deasupra pămîntului, ploaia, vîntul urla în albiile secate și adînci unde fuseseră odăi rîuri, lutul se lipa de cizme, picioarele alunecau pe pietrele ude. Au ajuns abia spre seara la calea ferată și, ca întotdeauna, au început îndată să observe ce se petrecea.

Prima noapte fixată pentru minare trecu fără nici un rezultat pentru ca nu izbutira să puna minele.

A doua zi era ajunsut Anul Nou.

Noaptea, nemții deschisera focul tragînd cu puștile, cu automatele, cu mitralierele. Trageau fără rost și la nimerică în tufișuri, în pădure, în stepe întinse și mlă. Poate ca trageau fiindcă se îmbatasera sarbătorind Anul Nou. Sau poate le intrase frica în oase și se temeau instinctiv ca din întunericul tufișurilor și al stepei acestor negre și tăcute, să nu se napustească asupra lor, tocmai în noaptea de Anul Nou, partizanii. Oricum era, nemții trasesera auruna toată noaptea. Și toată noaptea ai noștri ramasesera înținși în tufișuri, în ploaie, pe pămîntul ud, așteptînd cu răbdare să vie noaptea următoare — a treia lor noapte...

În ziua următoare, cînd începu să se întunece, Verebel, comandantul grupe, ieși cel dintîi. În urma lui mergeau în șir tîndu-și, celîlți, plecînd urechea cu atenție la foșneteale nopții.

Locul fixat pentru minare se dovedi nepotrivit. Tot așa de încet, unul în urma celuilalt, trecura mai la dreapta. În sfîrșit, se opriră pe terasament. Lusta începu să sape o groapa. Kuzmenko și Konovcenko se așezara la pînuă. Grupa de acoperire se tupilă nemîșcata în tufișuri. Eriomenko scoase o grenadă antitanc...

Minunat om fusese Stepan Sergheevici !

De multe ori, asistînd la cursurile școlii de minare, auzeam cu cită convingere, cu cită cunoaștere a materiei, arăta Eriomenko elevilor lui, toate avantajele minelor noastre automate. De multe ori admirase față de mine mecanismele cu înțîrziere ale lui Vetlughin. Cunoștea admirabil mina noastră, știa s-o minuiască magistral, aprecia foarte mult calitățile ei,

dar inima nu-l atrăgea. Personal, prefera grenada antitanc. Arunca trenurile în aer cu grenade. Și trebuie să recunoaștem că le arunca fără greș.

De data aceasta, a ieșit pe linia ferată tot cu grenada lui preferată.

A scos piedica și eclisa și, susținând atent cu un ac masa inertiă, a pus grenada în groapă. Lusta a început să așeze în jurul ei cartușele de trotil.

Deodată, șinele au început să vibreze. Întii abia perceptibil, apoi mai tare, mereu mai tare.

Trenul venea la o oră nepotrivită, ca și în acea neuitată noapte caldă de octombrie, la kilometrul al patrulea, când pierăseră fiii mei.

Trebuia să smulgă grenada și să sară într-o parte.

Dar simțul datoriei soldățești — să execuți necondiționat ordinul comandantului — s-a trezit într-însii și cei doi plantatori de mine își vedeau mai departe de lucru.

Trenul se afla la o distanță de numai zece metri când Eriomenko și cu Lusta au sărit în sfârșit de pe linia ferată.

Locomotiva a sarit în aer. Explozia a asurzit chiar și pe partizanii din grupul de acoperire care stăteau întinși în lăstăriș.

Vagoanele din față au zburat pe pantă. Celelalte, încălecându-se, s-au rasturnat pe linie, prelăcându-se în țândări.

Verebei și-a venit cel dintii în fire și s-a repezit să caute pe plantatorii de mine.

Pe Lusta l-a găsit în apropierea terasamentului. Leonid Feodorovici zăcea cu brațele desfăcute înălături fără nici un semn de viață. Verebei a dat ordin lui Malih și lui Kuzmenko să-l ridice pe Lusta și s-a dus repede să-l caute pe Stiopa Eriomenko, prietenul lui din combinat.

L-a găsit sub rămășițele trenului slărimat. Stepan Sergheevici era mort.

Tovarășii au luat pe cei doi plantatori de mine și i-au dus în tufișuri. Și, ca și atunci la kilometrul al patrulea, camarazii celor morți au săpat cu cuțitele finlandeze o groapă nu prea adincă. Gloanțele suierau pe deasupra capului, retezind crengile tufelor din jurul lor. Pe linia ferată, răniții nemți își pău groaznic.

Mai întii au coborât în groapă pe Eriomenko.

Malih l-a ridicat pe Lusta ca să-l pună alături când, deodată, a simțit sub mîna lui, că lui Lusta îi mai bătea inima. L-a întins la pămînt și a început să-l stropească cu apă din bidon. Pleoapele lui Lusta au tresărit ușor.

— Trăiește ! Lusta trăiește ! — a prins a striga cît îl ținea gura Malih, care uitase de gloanțe, de primejdie și de nemți.

După ce l-au îngropat pe Eriomenko, l-au pus pe Lusta pe o targă înșghebată în grabă și s-au întors cu el în tabără.

Leonid Feodorovici se găsea sub observația neobosită a Elenei Ivanovna.

Dar Stepan Eriomenko nu mai era... Mi se părea mereu că acuși se va apropia, se va așeza și, cu vocea scăzută, așa ca să nu-l audă severul nostru intendent, va începe să cînte unul din cîntecele acelea căzăcești, domoale și lungi ca și stepele noastre din Kuban...

* *

După ce dispozitivul misterioaselor poduri plutitoare fusese determinat, avioanele noastre începură să le viziteze din cînd în cînd. Nemții înțeleseseră că misterul lor fusese descoperit. Se făcuse acumă al dracului de greu lui Elnikov să pregătească plutele grele drept sub nasul frișilor alarmați. Totuși lucrul înainta și plutele erau aproape gata.

Pe Nikolai Efimovici l-am trimis la un spital din spatele frontului. Am dat ordin să fie dus cît mai comod, într-o căruță cu două roți. Doi sanitari — Melnikov și Kravcenko — au plecat cu el și, bineînțeles, și Elena Ivanovna care nu uită să-și ia cu dînsa pentru orice eventualitate automatul și niște grenade, căci drumul pe care trebuia să-l facă era greu și primejdios.

Cînd totul era gata de plecare, m-am dus să-mi iau rămas bun de la Nikolai Efimovici. Imi întinse mîna dreaptă, cea să nătoasă, și îmi spuse, cu un zîmbet trist :

— Iată, Tătucule, și sfîrșitul carierei diversionistului Kirichenko...

* *

În noaptea de trei spre patru ianuarie, în apropierea orașului, în partea dinspre Kavkazskaia, fuseseră aruncate simultan în aer două poduri cu trenuri. Circulația era întreruptă pe cel puțin trei zile.

Lovitura era opera „cizmarilor noștri diversioniști” în frunte cu Bibikov.

La moartea lui Eriomenko, Kuznețov scrisese niște versuri. Cu toată imperfecțiunea lor, ele ne-au emoționat pe toți pînă în adîncul sufletului.

*„La ceasul cînd începe Anul Nou,
Pe-un ger cumplit, în noaptea-nlunecoasă,
Necrușătorul plantator de mine
Pornu' a pentru cea din urmă oară
În expediția lui primejdiasă ..*

*Și iată c-o explozie cuprînse
Văzduhul cu un foc vijelios ;
Săriră frînte n aer vagoanele aprînse
Odată cu dușmanul ticălos .*

*Țărina țăru scumpe-ascunde sfîntul
Lui singe, ca dușmanul să nu-l vadă ,
Și îi ascunde inima pămîntul
Ca să nu poată corbiu să i-o roadă*

*Mereu să povestească-al stepei vînt
Cum u pieru un partizan erou !
Și slava lui răsună ca un cînt,
Prin munți, păduri și stepe, veșnic nou !*

*Jurăm acuma la mormîntul tău :
Vom merge n cea din urmă bătălie
Purtînd, scaldat în singe, steagul tău,
Mereu deasupra noastră, cu mîndrie ..*

Hotărît, grupa lui Lagunov n-avea noroc. Încercase să ajungă la Krasnodar trecînd peste masivul Pședa, dar nu izbutise.

I-am trimis la Krepostnaia de unde trebuiau să se îndrepte spre oraș, peste munții care despart valea Afîpsului de valea Șebșului.

Dar nici acolo n-au avut succes.

În primul rînd, în pădurea Afîpsului dădură pe neașteptate de o ambuscadă nemțească bine camuflată. Se văzură nevoiți să se retragă luptînd și, cotînd brusc la stînga, să-și încerce norocul pe un drum mai pustiu.

Dar din păcate, răsări în calea lor ca din pămînt, încă o ambuscadă. Încăierarea fu cruntă, dar mai ales zgomotoasă și se văzură nevoiți să se întoarcă la Krepostnaia...

Am aflat că la Krasnodar partizanii inventaseră un mijloc ingenios ca să înlocuiască în caz de nevoie plutele lui Elnikov: la momentul oportun, debarcaderul sau un șlep cu explozibile se desprindea de mal și pornea la vale pe apă.

Fără îndoială că astfel de „mină“ era în stare să arunce în aer orice pod plutitor !...

Situația generală se complică mult în primele zile ale lui ianuarie

Nemții începuseră lângă Novorossisk mari lupte ofensive și adusesera în regiunea de la poalele munților unitați de elită.

Operațiile se făceau acum lent și plantatorii de mine nu mai știau ce-i odihna.

De mult nu mai lua în seamă Kuznețov faptul că partizanii nu se mai barbiereau cum să se mai gândească la barbierat cînd nopți întregi nu dormeau?

Fără să țină seama de pierdere, nemții trimiteau, spre mare, eșalon după eșalon și desfășurau pe un front larg ofensiva împotriva regiunii de la poalele munților.

În cele din urmă izbucnira sa până mîna pe masivul Lambin și începura să construiască acolo în mare grabă fortificații.

Pentru noi, pierderea masivului Lambin care servea drept cheie spre cîmpie era deosebit de grea.

Ne așteptau de acum încolo lupte crunte, îndîrjite.

În una din aceste zile pline de neliniște de la începutul lui ianuarie, s-a petrecut un eveniment care a definit și a lămurit deodată sensul eforturilor noastre din ultimul timp.

Dis-de-dimineață m-am dus la Planceskaia ca să mă pregătesc și să trimit în operații, potrivit ordinului comandamentului, trei grupuri de plantatori de mine. Neputînd dispune de un număr suficient de oameni, trebuia neapărat să mă întîlnesc cu Karabak, comandantul detașamentului vecin de partizani „Tăunul” și să-i spun să dea el grupele de acoperire. M-am dus imediat la vecinii noștri care se aflau pe vremea aceea cam la șase kilometri de Planceskaia.

Cît de mare mi-a fost bucuria și surpriza cînd am aflat de la Karabak că un grup de ofițeri din Armata Roșie, veniți în recunoaștere, fuseseră pe la detașamentul lui în zorii zilei!

— Și unde s? — l-am întrebat eu fără să mi ascund emoția.

— Au plecat în munți. Vor să cunoască regiunea, — răspunse Karabak — Vroiau să te vadă și pe dumneata.

Cuprins de emoție pînă în adîncul sufletului, priveam în tăcere munții acoperiți cu păduri dese, pe deasupra cărora vîntul alunga cu iuteală norii care se lăsaseră jos de tot.

Undeva, aici, poate chiar aproape de tot, se aflau vestitorii victoriei, trimiși puternicei Armate Roșii care venea să elibereze pămîntul nostru drag...

După ce m-am înțeles cu Karabak asupra tuturor celor necesare, m-am grăbit să mă întorc în Planceskaia de teamă să nu întîrzii și să fiu de față la sosirea ofițerilor.

I-am așteptat toată ziua agîtîndu-mă și repezîndu-mă afară la fiecare zgomot. Încăisem să cred că nici nu vor mai

sosi și că trebuia să mă mulțumesc cu informațiile pe care le aflasem de la Karabak când, seara, apărură la marginea pădurii, însoțiți de o patrulă de a noastră, șase călăreți: patru ofițeri și doi ostași.

După cum am mai spus, în ultimul timp întreaga desfășurare a operațiunilor noastre militare fusese determinată — la început — de pregătirea pentru ofensivă, iar mai târziu, de începerea ofensivei Armatei Roșii și de presiunea înverșunată a nemților asupra noastră, ca urmare directă a acestei situații. Fiecare din noi știa și înțelegea că îndeplineam o funcțiune neînsemnată poate în raport cu proporțiile planurilor Comandamentului Suprem, dar necesară. Una era însă să știi acest lucru, ca să zicem așa „teoretic” și alta era să-i vedem pe ostașii sovietici pe pământul nostru cel mic al partizanilor!

În fruntea grupului de recunoaștere compus din ofițeri-ingineri, se afla un locotenent-colonel, om cam de vîrsta mea, cu capul sur și o față severă, obosită.

Era însoțit de un maior, un căpitan și de un locotenent tânăr de tot, cu obraji rumeni. După ce-am luat contactul oficial, adică ne-am controlat reciproc actele, ne-am îmbrățișat prietenește.

Ofițerii erau după o rătăcire de mai multe zile prin munți, și de abia se țineau pe picioare de oboseala, dar vroiau să se apuce de treabă fără întârziere.

Dar aici, am crezut nimerit momentul să mă folosesc de drepturile mele de „gazda” și să obțin de la acești musafiri dragi să nu ne ocupăm de treburi înainte de a-i ospata bine.

Cînd, la masa încărcată de tot ceea ce am izbutit eu și cu Konotopcenko să găsim în Planceskaia, ne-am ridicat cu paharele pline și locotenent-colonelul spuse scurt și încet: „Pentru Victorie!”, n-am putut să mi stăpînesc emoția și ochii mi s-au umplut de lacrimi. M-am gândit fără să vreau că fiii mei n-au ajuns să vadă această clipă...

Toată noaptea aceea lungă de iarnă am petrecut-o aplecați asupra hărților foarte bune și precise ale regiunii pe care le aveam atît noi cît și ofițerii care veniseră în recunoaștere. În fond, pe ofițeri îi interesa un singur lucru: posibilitatea trecerii peste munți a un tărilor Armatei Roșii în ofensivă. N-au spus nici un cuvînt despre data la care ne-am putea aștepta la această ofensivă. Mi-am dat seama că era un secret militar și n-am pus, bineînțeles, întrebări nepotrivite.

Am spus că dacă gerul va începe și se va menține, se va putea trece la Arhipo-Osipovskaia, peste muntele Afips, pe la Bolșie Volcie Vorota și Malie Volcie Vorota.

Ofițerii mi-au cerut o mulțime de amănunte cu privire la drumurile și cărările din munți și a trebuit să-mi mobilizez toate cunoștințele despre regiune, precum și memoria ca să răspund cât se poate de complet și de precis la întrebările lor.

În zori zilei, ofițerii și-au luat calduros rămas bun de la noi și-au plecat. Eu cu Konotopcenko i-am petrecut o bucată de drum și ne-am întors tăcuți la Planceskaia. Mă gîndeam că de azi încolo, fiecare glonte de-al nostru, fiecare mină de-a noastră trebuiau să lovească în plin ca să aducă cât mai curînd victoria. Desigur că știusem acest lucru și mă gîndisem la el și mai înainte, dar acum, îl simțeam într-un fel nou mai adînc și mai puternic...

Tot în dimineața aceea, se întoarse și Elena Ivanovna de la spitalul din spatele frontului.

— Foarte greu a fost drumul nostru pînă la spital, — îmi povesti soția mea. — Aproape că nu era clip de mers din cauza noroiului moale și lipicios care ne intra și în cizme. A trebuit să merg toată vremea lingă căruță și să-i sprijin lu. Nikolai capul, cînd treceam prin hîrtoape. Căruța hurduca îngrozitor. Iar de urcat în caruță, nic. gînd. Boli și așa de abia își trageau picioarele și n-aveam ce sa le dăm de mîncare. Și parca înadîns, nemții împînziseră tot drumul. De trei ori ne-am vazut siliți să recurgem la grenade. Mi-era frică să nu i se-ntîmple ceva lui Nikolai. În sfîrșit, am ajuns.

Chirurgul-șef a examinat mina și a spus că trebuie s-o amputeze fără întîrziere. Marturîlesc că m-am cum înfuriat. Am început să-i demonstrez că în practica mea avusesem cîteva cazuri la fel și că de fiecare dată am evitat amputarea, că rana era în ordine, că o pansasem cu grijă cînd era încă proaspătă, că temperatura bolnavului era normală. Cu alte cuvinte, am desfașurat atacul după toate regulile...

Chirurgul-șef a cedat și mi-a dat un răstimp de trei zile. Am stat fără întrerupere de gardă la capul lui Nikolai. Îi pansam rana, îl hrăneam, îi luam temperatura. Trei zile în șir temperatura a rămas normală. Am mîins: chirurgul-șef și-a dat cuvîntul de onoare că nu-i amputează mîna. Și știu, cînd am venit să-mi iau rămas bun de la morocănosul acela, ursul acela mi-a sărutat mîna și mi-a spus: „Mulțumesc, mamă. N-am să uit niciodată că m.-ai salvat mîna“. Și ochii îi erau plini de lacrimi. Am ieșit repede din odaie și am izbucnit în plîns...

Ofițerii ne rugaseră să nu vorbim nimănui despre venirea lor. Dar n-am putut să nu i spun soției mele. Voiam să se bucure și ea cu mine. Cînd i-am spus, aceeași emoție a cuprins-o ca și pe mine și i-au dat lacrimile cum mi-au dat și mie...

La nouă ianuarie, nemșii restabiliră circulația pe drumul Kavkazskaja — Krasnodar, dar chiar primul tren, căruia îi dădură drumul, sări în aer.

Era tot o ispravă de-a lui Bibikov.

A doua zi l-am îngropat și pe Dax.

Nemșii izbutiseră să-l otrăvească. Soția mea căutase să l salveze, îi făcuse spălături stomacale, dar degeaba pentru că otrava fusese prea puternică.

Dax se uita la Elena Ivanovna cu ochi triști. Înțelegea că moare și pareă că se simțea vinovat de grija pe care le-o pricinuia stăpînilor lui...

La unsprezece ianuarie, radioul anunță că trupele noastre au eliberat întreaga regiune de la Mineralnîe Vodi.

Fiecare zi era plină de noi evenimente. Și deodată ne veni încă o veste cumplită. Lui Lagunov i se întimplase o nenorocire...

Înainte de plecare, detașamentul lui fusese împărțit în două grupe, deoarece în felul acesta era mai ușor să te strocori printre avanposturile nemțești.

Primul grup, al lui Lagunov și Gladkih, avea de călăuză pe Orlov; al doilea grup, compus din Litovenko, Suhorebrova și Lugovoi, pe Kuznețova. Călăuzele erau niște femei de prin partea localui, niște colhoznice cu multă experiență care cunoșteau bine drumul acesta greu și primejdios pe care îl făcuseră de multe ori.

Toată ziua plouase cu găleata, iar noaptea înghețase.

Al doilea grup trecuse încă de cu noapte prin locurile descoperite și se apropie de Afips.

Rîul vuia. La suprafața apei, pluteau stoluri mici de gheață.

Kuznețova se dezbracă, își freacă trupul cu spirt și intră în apă. În urma ei, porniră ceilalți, legați unul de altul cu o frînghie lungă.

Ajunși d'ncolo înghețați bocnă, săriră pe mal și după ce dansară un dans îndrăcit ca să se încălzească, porniră mai departe. Făcură drumul cu bine pîna la Kuban și pătrunseră în oraș cu o lotcă.

Primului grup însă i-a mers rău.

Lagunov, Gladkih și călăuza Orlova întîrziară din pricina drumului greu și abia spre dimineață izbutiră să treacă de Smolenskaja.

Mai departe se întindea stepa, brăzdată de o rețea deasă de drumuri. Era prea mare primejdie să meargă ziua în amiaza mare, așa că se strecurară în mărăciniș și stătură pitiți acolo pîna se făcu seară.

De jur împrejur, totul era acoperit de brumă. Le era frig să tot stea culcați. Erau chinuți mereu de dorința de a se ridica, de a se mai întinde și de a alerga să se dezmoștească. Dar tufele erau prea joase. Culcați pe spate cum erau, partizanii dădeau din mâini și din picioare. Desigur că vazute de la distanță aceste gesturi ar fi parut ridicole. Oamenilor noștri nu le ardea însă de ris Mișcările li oboseau repede dar nu-i încălzeau.

Se chinuірă așa pînă scara, așteptînd cu nerăbdare să se lase întunericul.

Îndată ce se făcu întuneric, porniră la drum. Orlova ieși repede la rîu. Trebuiau să treacă prin apa rece ca gheața care le ajungea pînă la piept.

Simțeau cu toți urmările nopții reci petrecute în mărăciuiș. Lagunov și Gladkih nu voia să treacă rîul prin vad, de teama să nu-i apuce vreun cîrcel și propuseră altceva: să se apropie de Gheorghie-Afipskaia și, folosîndu-se de actele pe care le aveau, să înșele paza podului, să-l treacă și să ajunga la șosea.

O discuție aprinsă izbucni și Lagunov o sili pe Orlova să meargă la Afipskaia.

Au mers așa multă vreme. Se gîndiră că ar fi fost primejdios să treacă podul noaptea și ocolind catunul Răspilev, se opriră să petreacă noaptea în valea adîncă a rîului.

Noaptea se lasase ger. Valea li se păru destul de adîncă și Lagunov făcu foc, iar Gladkih aduse o gamelă cu apă.

Și tocmai atunci, parcă înadîns, înainte de a se lumina de ziuă, un polițai ieși din Răspilev și veni la rîu să pescuiască. Cum zări focul și văzu pe cei trei oameni suspecți lingă foc, se și repezi îndărăt.

Polițaii se tîrîră pe nesimțite pînă la foc. Partizanii nici n-au apucat măcar să arunce o grenadă că au fost doborîți, prinși și duși întîi la Gheorghie-Afipskaia, iar de acolo, stîlciți în bătăie și înșingerați, au fost trimiși la Krasnodar, la gestapo...

N-aveam nici o speranță sa-i salvăm

La unsprezece ianuarie, nemții începură să asalteze Krepst-naia.

Safronov și Elena Ivanovna au încărcat în căruțe tot avuții factoriei și au plecat în munți.

Cum hotărîsem să apărăm factoria pînă la ultimul cartuș, am rechemat în grabă din operații pe toți plantatorii de mine.

Forțele erau însă prea inegale: o sută contra unul. Era puțin probabil să putem rezista mai mult de douăzeci și patru de ore...

Ziua de douăsprezece ianuarie a fost o zi memorabilă!...

Luptam în apropiere de Krepostnara.

Vazduhul vu a neconținut de explozi., de făcântul mitraliere-
lor, de vijitul minelor.

Tragătorii noștri abia aveau timp să-și încerce iar automatele.
Noi coloane de nemți apăreau mereu din tufișuri, de după pietre,
de după dealuri și ne încercau.

Și, deodată, am auzit din flancul drept rafale dese de pistoale
automate și strigate tari de „ra“.

M-am repezit într-acolo și nu mi-au crezut ochii când am vă-
zut ostași de ai Armatei Roșii răspinși în tragători, mergînd
la atac.

Curgeau în rinduri dese, cu mantale cenușii, cu stele la șepci,
și cu armele în cumpănire.

E greu să descrii bucuria noastră și entuziasmul nostru când
i-am văzut! Sciunpa noastră Armată Roșie era cu noi! Acum nu
ne mai era teama de nimic! ..

După o piatră uriașă, acoperită cu mușchi verzi, un ostaș își
pansa rana.

— De unde veniți, tovarășe?

Ostașul arată spre sud fără să vorbească. Acolo, învăluite în
norii cenușii, se înalțau vîrfurile acoperite cu zăpadă ale Cau-
cazului.

Nu, nu puteau să vină de acolo: acolo nu era nici o trecere!...

Ostașul își termină pansamentul. Luă pușca și întrebă grăbit:

— Ei, tătucă, departe-e Krasnodarul?

N-am mai avut timp să-i răspund. Plecă în fugă ca să-i ajungă
din urmă pe ai lui.

Urale puternice răsunau departe, dincolo de ripă..

Ort de unde ar fi venit — deocamdată la luptă! Eram și noi
alături de ei.

Nemții nu rezistaseră loviturii. Se retraseră spre vîrfurile mun-
telor Lambin unde — după trei șiruri de cazemate și cinci rînduri
de sîrmă ghimpată — se aflau forțele lor principale.

Observatorii nemți vedeau unitățile lor care fugeau și pe osta-
șii Armatei Roșii care răsarisera nu se știe de unde aici, la poa-
lele munților.

Cuprîși de panică nemții blocau trecerile cu sîrmă ghimpată.
Tunurile de pe muntele Lambin deschiseră un foc de baraj. Un zid
de foc se înalță în fața oelor care se retrăgeau. Comandamentul
german își sacrifică soldații numai ca să nu cadă în mîinile osta-
șilor din Armata Roșie, răsăriți ca din pămînt.

Îngrozit., nemții umblau de colo colo, în timp ce noi aruncam
în aer dispozitivele lor de luptă...

Un mic grup de țărmîși care rămăsese în viață aruncă armele și
ridică mîinile...

Seara, am asistat la interogatoriul unui ofițer, comandant al unei unitați germane de vânători de nănte care fusese luat prizonier.

Raspundea automat la întrebări, de parcă l-ar obseda un gând chinuitor.

— Spuneți, vă rog, domnule locotenent, — întreabă deodată neamțul, — de unde ați venit?

— De acolo, — raspuns scurt locotenentul și, ca și ostașul cel rănit de lângă piatră, arată spre sud.

- Imposibil! Cum se poate bine această parte a munților. Nu poate trece acum pe cărările de-acolo nici măcar o capră.

— Și totuși noi am trecut.

— Nu, nu! Oamenii n-au putut să treacă pe acolo!... — șopti neamțul cu un fel de groaza superstițioasă..

Câteva zile de-a rindul trecură întruna batalioanele noastre peste munți. Fusesera nevoiți să-și lase toată artileria, trenurile regimentare, bucătăriile, amfulanța și pînă și mîhalierele grele. Ostași se cațăraseră pe povîrnișuri, își răniseră picioarele pînă la sînge. În ultimele două zile, nu mîncaseră nimic. Și totuși răzbituseră și, din plin mers, trecuseră la luptă cu baioneta.

Numai soldatul rus putea să facă asta!.

Batalioane după batalioane coborau din munți. Ai fi zis că munți o luaseră din loc și porniseră la ofensiva împotriva dușmanului.

Flămînzii, zdrențuiți, istoviți de cumpăna trecere prin rîpale munților, ei se aruncară fără o clipă de ragaz în ofensivă. Și din nou am auzit aceeași întrebare:

„Tovarășe, departe-i Krasnodarul?”

Grupul de recunoaștere al unui regiment o luă mult înainte și, necunoscînd alburile uscate, pădurile și rîulețele noastre, dădu peste o ambuscadă. Se văzu nevoit să se retragă, luînd din greu, pierzînd oameni și neavînd timpul să-și ridice răniiți.

Nemții împinseră pe ostași către rîpă, strîngînd tot mai tare cercul.

Ieșire din cerc nu exista. În spate era o prăpastie abruptă, adîncă, întunecoasă...

Tocmai atunci se strecura cu băgare de seamă prin tufișurile de pe marginea rîpii un mic grup din delașamentul nostru.

Era Elena Ivanovna care mergea în cătunul Krasnîi: trebuia să înființeze acolo un spital de campanie pentru ostașii răniți.

Ai noștri se lîră cu grenade în spatele rîndurilor nemțești care atacau. Elena Ivanovna, Kravcenko și Melnikov rămăseră în acoperire. Stăteau întinși, fără să miște, în tufișuri.

Ostașilor din Armata Roșie care ocupau marginea râpii, li se terminară cartușele. Nu le rămânea decât baioneta și carajul soldatului rus care moare dar nu se predă. Cot la cot, cu baioneta la armă, vitejii se rezează într-un ultim atac.

Nemții descuseră în foc cimplit. Mulți dintre ai noștri fură răniți. Rândurile din fața se strinseră și începu lupta corp la corp.

Deodată tufșurile prinseră viața. Deslașurați într-un cerc larg, ai noștri începura să atace cu grenade. Buimaciți, nemții se rezează spre singura carare care ducea spre stânța. Acolo era înămintali de rafalele lungi ale mitralierei noastre.

Elena Ivanovna stătea întinsă, fără să miște, la unul din flancuri. Se auzi un foșnet. Doi bandiți nemți aparură în poiana, alinându-se cu țama în toate părțile: începura să-i scotocească pe ostași din Armata Roșie, răniți.

Lunga o tuită de zenușar zacea un tânăr ofițer, aproape un adolescent, cu brațele larg desfăcute. Unul din frii, acela înalt și plond, se apropie de dînsul. Elena Ivanovna își potrivi automatul pentru foc de pușcă și îl ținu pe neamț.

El scotocea prin buzunarele ofițerului.

Deodată, tânărul ofițer își ridică capul și își înlipse dinții în mina banditului.

Neamțul ridică cușiti!..

O împușcătură. Banditul căzu. Al doilea neamț o luă la fugă. Melnikov îl ucise pe loc.

Elena Ivanovna se apropie de tânăr. Pe bluza plină de sînge se vedea ordinul „Steaua Roșie”.

Soția mea îi taie repede hainele. Văzu că era o fată..

Lîngă ripa totul se isprăvisc. Numai cîțiva dintre frii, reușiră să dispară în tufșuri.

Ai noștri au dat ostașilor din Armata Roșie o călăuză, apoi s-au îndreptat spre satul Krasnî. Kravcenko și Melnikov o duceau cu grija pe largă pe fata-ofițer, rănită.

La cincisprezece ianuarie, batalioanele noastre care coboriseră din munți, începură o ofensivă frontală la poalele masivului Lambin.

Am trimis pe Serghei Martînenko cu plantatorii de mine și cu cîteva grupuri de susținere compuse din ostași, departe, în spatele frontului, ca să arunce în aer podurile de pe căile de acces ale rezervelor nemțești.

În aceeași zi am condus cîteva batalioane de gardă în spatele Azovkăi.

Lăsînd un batalion în ambuscadă, celelalte se năpustiră asupra nemților pe neașteptate. Două regimente fasciste nu prîniră lupta și se retraseră în grabă, părăsînd tot armamentul.

O divizie romînească începua să atace din spre Severskaia. Încerca să ne prîndă în clește. Dar batalionul lăsat la ambuscadă

se repezi pînă la Severskaja și nimici statul major al diviziei și vreo zece depozite.

Românii o luară la fugă înapoi spre staniță. Am condus batalioanele de gardă în munți pe potecile de mistreți.

Masivul Lambin era cheia cîmpiei - numai luînd această fortăreața muntoasă, se putea razbate în slepă.

La constatarea de la statul major al comandantului frontului, s-a hotărît să se pornească la atac. Am raportat generalului rezultatele muncii cercetașilor noștri care izbutiseră să repereze dispozitivul fortificațiilor, precum și principalele cuiburi de foc și să stabilească care erau forțele garnizoanei...

Ne aștepta o luptă grea. Nemții ridicaseră pe munte un sistem de apărare etajat care era ocupat acum de o garnizoană de elită. Cu două zile mai înainte, fusesera aduse acolo batalioane ofițerești de pedeapsă.

Batalioanele noastre de gardă nu dispuneau decît de aruncătoare de mîncă ale companiei de aruncătoare și de un număr limitat de cartușe, deoarece armamentul mecanizat și trenurile regimulare se înapoțmolisera în munți.

Am trimis pe Pavlik Sahotski cu mineri să curețe drumul.

La zori zilei de optsprezece ianuarie, ostașii de gardă au pornit la asalt.

Regiunea colinelor fu cucerită printr-un atac impetuos. Nemții deschisesera un violent foc de baraj și în fața se înalța un val de foc.

Ostașii de gardă se îngropară în pămînt.

Din spre răsărit, se auzi decolata un vuvet de motoare. Vuvetul se apropia și se făcea tot mai puternic.

Avioanele noastre de bombardament descrisera un cerc larg și se îndreptară spre obiectiv. Tot cerul parca acoperit de avioane.

Bombe vijliu și căleau cu detunatori, ridicînd stilpi înalți de pămînt.

Un nou val de avioane trece acoperind pozițiile dușmane cu bombe incendiare și explozive.

Și din nou răsună urletul motoarelor. Acum avioanele de bombardament treceau în zbor razant improșcînd totul cu focuri de mitralieră.

Nemții erau complet buimaciți; bateriile lor antiaeriene tăceau...

Ostașii noștri de gardă s-au ridicat, au ataceat la halonță și cu grenade lîna întîia a dușmanului, pe care au rupt-o și s-au consolidat pe noile poziții.

Nu se simțeau în putere să meargă mai departe pentru că : ar fi costat prea scump.

Seara, la consfătuirea ținută la comandament, fu adoptat planul ca nemții să fie ocoliți și atacați pe la spate prin cătunul Markartet.

Era noapte. Ploua. Văzduhul gimea de explozii. Escadrilele noastre asaltau în valuri masivul.

Prin perdeaua de ploaie se vedea clar izbucnind exploziile și zburind în aer stâlpi de țărână amestecată cu pietre și cu bucăți de beton.

Avioanele zburau mereu și vuietul bombardamentului nu înceta o clipă.

Asaltul hotărât fu stabilit pentru nouăsprezece ianuarie.

Masivul fu cucerit de noi.

Cînd ostașii de gardă care atacau pozițiile de front năvăliră în a doua linie de fortificații, un „ura” răsună în tranșeele celei de a treia linii. Erau batalioanele care după ce ocoliseră pozițiile și atacaseră pe la spate, doborau acum rămășițele garnizoanei nemțești.

Pe munte, totul era răscolît. Pretutîndeni numai sfărîmături de tunuri și de mitraliere, pretutîndeni cadavre...

Într-o parte, sub copaci sfîrtecați de bombe, stăteau cu capul plecat grupuri de ofițeri din batalioanele de pedeapsă, făcuți prizonieri.

Cheia care deschidea drumul spre cîmpie era acum în mîinile noastre !...

De-abia tirîndu-și picioarele, grupa lui Musiacenko sosi la Planceskaja toamna la sfîrșitul lui ianuarie. Toți erau istoviți de oboseală și de foame. Ultimele patru zile și patru nopți nu mîncaseră aproape nimic.

I-am ajutat să se schimbe, le-am dat de mîncare și i-am cu cat. Piotr Petrovici a încercat să dea raportul asupra ultimei operațiuni, dar i-am ordonat să se odihnească înth și apoi să raporteze.

Vechea noastră gardă dormi douăzeci și opt de ore în șir. O lună întreagă ei străbătuseră zeci de kilometri pe ploi de toamnă, dormind în apa acoperită cu un strat subțire de gheață. Nu mîncaseră mîncare caldă, se hrăniseră cu uscături și suferiseră de foame. Nici nu se opreau bine și iar o luau la drum pe ploaie, pe ger, pe vînturi reci și pătrunzătoare. Timp de treizeci de zile își riscaseră viața în fiecare clipă.

Dar executaseră cu cinste ordinele pe care le primiseră : aruncaseră în aer cinci poduri, prăvăliseră în rîpe cinci șaaloane, distruseseră o mare cantitate de armament, nimiciseră sute de dușmani.

Ei au dovedit că dragostea fierbinte de pământul natal, ura feroce împotriva dușmanului, tenacitatea și voința fac minuni.

Am socotit împreună cu Vetlughin că operau acum simultan optsprezece grupuri ale detașamentului nostru, socotind desigur și filialele noastre.

Spitalul Elenei Ivanovna de la Krasnii lucra din plin. Serviciile sanitare ale batalioanelor care coborâseră din munți, se împotmoliseră în trecători și nevasta-mea primea zilnic zeci de răniți.

Pe Elena Ivanovna o vedeam doar în treacăt.

Fata care a fost rănită se vindecă, — îmi spusese odată Elena Ivanovna. — E comandantul grupului de recunoaștere. O cheama Galea și e orfană. E din Moscova. Cînd și-a venit în fire, primul cuvînt pe care mi l-a spus a fost „mama”. Ne-am împrietenit. De-ai ști ce fată bună, cu suflet! Și-nu spune meruă mamă... Am s-o îngrijesc și am s-o pun pe picioare.

Cu toată oboseala îngrozitoare, Elena Ivanovna se simțea mînat. Munca nu-i dădea răgaz să se gîndească la fiii ei.

Nemții atacau acum masivul Lanbin, pe care îl pierduseră.

Concentraseră acolo cinci divizii și nu țineau seama de pierderi.

Ostașii noștri de gardă își mențineau ferm pozițiile. Piloții noștri bombardează crunt coloanele nemțești care atacau.

În curînd, ostașii noștri de gardă trebuiau să coboare din regiunea muntoasă în stepă, spre Krasnodar.

Radioul aducea în fiecare zi știri admirabile. La douăzeci și trei ianuarie fu luat Armavirul...

La treizeci ianuarie începu asaltul ultimei linii a fortificațiilor nemțești.

Dincolo de această linie, se întindea stepa largă, Kubanul adînc și Krasnodarul...

Asaltul apărării germane nu slăbea. Unlăși noi interveneau în luptă de ambele părți.

Ritmul ofensivei noastre se încetîni. Nemții aduseseră la Severskaia artileria grea. Pe lîngă asta, mai era și un tren blindat nemțesc care apărea de cîteva ori pe zi în sectorul Severskaia-Gheorghie-Afipskaia și ne necăjea mult. Erau niște locuri de unde se vedeau ca în palmă unitățile noastre care atacau. Și tunurile trenului blindat trăgeau fără greș.

Am ordonat lui Nikolai Demianovici Pricina să ia trei plantatori de mine și să arunce trenul blindat în aer.

Spre seară, m-am dus cu ei să-i petrec. Pavlik și Valeri veniseră și ei cu mine.

Ne-am furișat multă vreme prin câmpul minat, ne-am tirât prin
1. fșuri, am ocolit avanposturile nemțești.

La Severskaia habuiau înăbușit bateriile grele nemțești. Plouă.
Fururile salvelor de artilerie se aprindeau la orizont ca niște
fulgere.

În față se întindea al doilea câmp minat. Undeva, nu prea de-
parte, trageau niște mitraliere.

Valeri mă apucă strâns de mână.

— Tătuțele, eu răspund eu capul pentru viața dănilor. Mai
departe nu se poate merge.

Ne-am întors în zori.

Spre dimineața, Pavlik mă trezi.

— Tătuțele, hai repede!...

Am ieșit repede afară. În partea unde trecea calea ferată Se-
verskaia - Gheorghe Afipskaia, se vedea un stlp de foc care se
rula sus de tot spre cer. Se auzi un băut înăbușit de explozie.

Era clar că asta era opera lui Priena!

Li se întoarse a doua zi și raportă.

— Trenul blindat a fost aruncat în aer. Nu avem pierderi.

Total se petecuse ca de obicei. Spre amănăța, plantatorii de
mine ajunși la calea ferată s-au tirat pe brici printr-un porumbar
les, au ales un locșor mai uscat și s-au culcat să doarmă.

Pricina observa drumul.

La fiecare treizeci de metri erau santinele. Patrurile treceau
des.

Trenul blindat apară în zorii zilei: în față erau două platforme
încărcate cu traverse și șine, în urma lor era un vagon blindat,
apoi o locomotivă, blindată în întregime; în sfârșit, încă un vagon
blindat și încă două platforme.

Ajunși la vreo șase kilometri de Severskaia, trenul deschise fo-
cul, trase un timp și porni apoi spre Afipskaia, probabil ca să ia
apa sau combustibilul. Sau poate că libera pur și simplu drumul,
pentru că, îndată după aceea, două garnituri trecară repede în
urma lui...

După un timp, trenul blindat se întoarse, mai trase câteva
locuri și plecă iar.

Manevra asta se repetă de câteva ori.

Noaptea, ai noștri se strecurară pînă la linia ferată. Avură no-
roc: două santinele vecine se întîlniră și se opriră să mai stea de
vorbă.

Plantatorii de mine săriră pe drum și puseră trei mine cu ac-
țiune întârziată, folosind cele două sute de kilograme de trotil
adus în rucsacuri. Pentru ca totul să fie și mai sigur, mai adau-
gară niște grenade antitanc.

Grupul se retrase ca bine de pe linia ferată. Dar după aceea
se ivi o încercătură. În fața lor apară o patrulă formată din doi

nemți. Cotiră la dreapta și dădură peste alți doi nemți. În spate era linia ferată, iar pe linii erau santinelele și soldații care patrulau.

Pe scurt, căzuseră într-o capcană. Fie ce-o fi, trebuiau să scape de acolo.

Pricina și cu Kozmin au ales pe cei doi frți din stînga și s-au lîrit încet spre ei. Cînd au fost aproape, au sarit amîndoi deodată în picioare. Pricina îl lovi pe unul, Kozmin îl lovi pe celalalt.

Nemții căzura fără să scoată o vorbă. Ca să fie mai siguri, par-tizanii îi traseră în lufș și îi azvîrliră într-o groapă pe care apoi o camuflară.

Acam mergeau drept înainte. Pînă să se lumineze de ziuă, mai erau vreo douăzeci-treizeci de minute. Se băgară iar în porumbarul cel des și începură să aștepte.

Trenul blindat apărui de data aceasta mai devreme decît în ajun și se vedea clar de tot prin binoclu.

Ca de obicei, îi se păru că trenul trecuse peste locul minat.

Pe neașteptate — cu toate că te aștepți ca astfel de lucruri să se întîmple în fiecare clipă, ele se întîmplă pe neașteptate — un stîlp de fum și de sfărîmături se înălță în aer.

Apoi se auzi bubuitul exploziei.

Cu alte cuvinte, minele acționaseră fără greș. Trenul blindat nu mai exista.

Unitatile mari de tancuri, cum și unități le motomecanizate ale nemților care se retrageau de la Tuapse, se consolidară lîngă Goreaci Kliuci.

Grupul lui Bibikov trebuia să arunce în aer podul de peste Kuban de la Goreaci Kliuci și să taie acestor unități nemțești drumul către Krasnodar.

Cam în același timp am aflat că Lagunov și cu Filadkih fus-seseră împușcați. Muriseră fără să spună un cuvînt, fără să dea de gol pe nimeni.

Ultima linie de fortificații a nemților din fața cîmpiei fu stră-punsă de unitățile noastre.

Primele unități sanitare coborîră, în sfîrșit, din munți. Elena Ivanovna își deschise spitalul de la Krasnîi. Peste trei sute de răniți grav trecu rîu în ultimele zile prin minile ei.

Galea se întorsese la unitate și lupta iarăși. Într-o dimi-neală trecu în fugă pe la Elena Ivanovna. Era o fată bună și cu-rajoasă l...

Din ordinul comandamentului, grupul nostru principal aruncă în aer căile de retragere ale nemților la o distanță de șaiszeci de kilometri de oraș.

Din zi în zi se aștepta căderea Krasnodarului.

În zorii zilei de 12 februarie 1943, ne-am apropiat de un mic cătun. Un cazac bătrîn statea lîngă o șură.

Cîteva clipe ne uitaram unul la altul cu o atenție încordată.
Deodată moșul aruncă jos bățul de care se sprujinea și veni spre mine

— Moș Gavril! am strigat eu

O îmbrățișă pe Elena Ivanovna și o sărută de trei ori.

— Krasnodarul este iar al nostru! Al nostru, sovietic!... Și ți se umple sufletul, de bucurie, fata mea! Oamenii sovietici au nimic năpîreile și au răzbunat și pe fiul meu și pe fiii tăi.

Își întindea gîtul în sus ca să-mi vadă fața și țopăia ca o vrabie.

— Ce-ți spuneam eu, comandante? — strigă el către mine.

— Că nu rămîie Kubanul sub nemți! N-au frînt ei, afurisîți, voința cazăcească! Kubanul slobod a fost și slobod are să rămînă! În veii vecilor! Ai înțeles, Tătucule? Pot eu oare să stau în pădure cînd inima mea simte ca în Kubanul meu toată lumea se bucură?

„Krasnodarul este al nostru!“...

Cum ajunsese oare această veste în căsuța lui moș Gavril? Cum, pe ce căr se răspîndise această veste din calan în calan, din stanță în stanță, cînd de jur împrejur erau garnizoane nemțești, cînd ambuscadele nemțești erau ascunse pe la toate răspîntiile și cînd salinzurătorile în care se legănau trupurile celor executați se mai înaltau și acum în piețele stănițelor?

Dar putea oare să oprească cineva o asemenea știre?

Această știre era strigată de pretulindeni; o strigau casele albe, plopii, cerul, pămîntul gras și binecuvîntat al Kubanului. Capitala Kubanului era a noastră.

* * *

Mergeam spre Krasnodar

Era un norol nemaipomenit. Nemții fugeau pe șoseaua stricată, părăsind tancuri, automobile, artilerie.

Doream atît de mult să ajungem mai repede în oraș, încît, împotriva obiceiului, mergeam zîla. În stanțe era sărbătoare. Nemții mai erau încă prin împrejur mi, dar cazacii îi prindeau pe trădători, atacau mici grupuri de fasciști, distrugeau singuri, din propria lor împătiva, podurile pe drumurile de retragere.

Eram înîmpinați ca niște neamuri dragi. Căzacioaicele ne petreceau și ne băgau în buzunare ouă fierte, slănină, pine.

Avangarda noastră de luptă cădea în sarcina lui Pavlik. Statura lui înaltă, cu pistolul automat la brîu și cu ranța în spinare se vedea mereu în față ca un far

Dacă i-ai fi dat voie, ar fi alergat în trap acasă.

Dar mergeam încet din pricina Elenei Ivanovna care abia își țira picioarele.

Pina acum nervii o ținuseră. Acum însă, când se apropia de casă, o lăsau puterile.

Se simțea atrasă și în același timp se temea de casă.

A noștri înțelegeau aceasta și freamtă mare de mama și căutau să-i aline durerea.

Era greu să-ți slăbești bucuria când fiecare tanc nemțesc distris de la marginea șoselei, fiecare împuscătură de la marginea câmpului, orice bătăi care se auzea în departare și totul împreună îți spune: „Iată și lucrul!”

„Krasnodarul este al nostru!”

Era greu să nu te gândeai la Krasnodar, să nu-ți amintești de strazile lui, de case, de prietenii dragi, de oameni la care ținai...

Pavlik, care zburda ca un iep sălbatic, făcuse deodată un salt enorm peste o balta mea de tot. Calculase probabil greșit sarcinile, cazuse în noroi și izbucni vesel în ris. Valeri se uita la noroi cu și și zburli și zâmbea cu un zîmbet larg de copil. Apoi, aruncînd rîndu o privire asupra Elenei Ivanovna, își smulse zîmbetul și se îndrăgă de tot. Dar nu trecu o clipă și ochii îi luciră din nou, plini de bucurie și un zîmbet luminos îi acoperi obrazul de copil. Pina și Viktor Ivanovici, al noștri, sînt de liniștit întotdeauna, cînd văzu stelele roșii de pe arpile unui avion care pleca undeva să bombardeze niște pozii de-ale dușmanului, își smulse deodată șapca și începu să o fluture deasupra capului, uitînd că nu eram încă acasă, și ca de după fiecare tufiș, din fiecare șanț, ne păștea moartea.

Pe șosea nu era clipă de mers. Colonele nemțești în retragere treceau ca o paștigă peștriță nîntrepută, așa că înaintam pe ocolite, uitînd în noroiul drumurilor venim.

Undeva, în apropiere, trageau obuziere grele și pe cer viji au avioanele noastre.

Ia cîneșprezece februarie am trecut lîngă frontul lîngă Novo-Dmitrievskaya, unde se dadeau lupte înverșurate. Ostașii noștri din garda se dea pe nemici din lîngă fortificația din dosul slanței. Gheorghe Alipskaya.

Era neînciput de greu să treci, dar Pavlik descoperi un gol în dispozitivul unităților nemțești și ne duse fără luptă la unitățile noastre înaintate.

Era cît pe ce să fim uciși chiar de soldații noștri din Armata Roșie. Am scăpat numai datorită steagului roșu pregătit din timp de Mura Ianukevici.

Un sergent tînăr ne examina sever din cap pînă în picioare și citi atent actul meu. Apoi, aruncînd cu dibăcie pistolul automat

în spinare, mă cuprinsese, cum mă cuprinsese atunci bătrînul cazac cu barba albă din catunul acela, și mă săruta de trei ori.

— Du-te sănătos, tovarășe, drumul-ți e liber!

Eram acum la șase kilometri de Krasnodar. La orizont se profila în depărtare silueta întunecată a orașului.

Ne-am oprit să ne mai odihnim.

Pentru prima oară în ultimele șase luni, stăteam lângă un foc fără să fi pus santinele.

Primul lucru pe care l-am văzut apropiindu-ne de oraș, a fost podul de peste Kuban pe care îl construiau trupele noastre de geniu, ajutate de sute de locuitori din Krasnodar. Podul, același pod la care nemții de șase luni tot lucrasera, dar pe care totuși n-ajunseseră să-l refacă, era aproape gata.

Mergeam acum prin oraș. Ce dragi ne erau aceste case, aceste piețe, aceste parcuri!

Orașul era impanat de o mulțime de tancuri, de tanchete, automobile, mașini pe șenile, motocicletele, parasute de nemți. Le vedeai stînd în piețe, pe ulicioare, prin curți, iar lângă ele se înghesuiau echipele serviciului de capturi.

Treceam cu mîndrie prin fața acestui material de război nemțesc care pînă mai adineauri era încă amenințator. Contribuisem și noi cu o părticică oarecare la faptul că acest material fusese făcut inofensiv și că ostașii noștri acopereau în grabă cu vopsea svastica de pe pereții de oțel, ca și la acela care deasupra Krasnodarului se înălța steagul roșu.

Pentru asta au pierit fiii mei, pentru asta și-a jefit viața Stepan Erimenko și au murit torturați și fără să scoală o vorbă Lagunov și Gladkih...

Mergeam prin oraș. Oameni necunoscuți alergau în întîmpinarea noastră, ne strîngeau mîinile, ne îmbrășau, ne felicitau că ne-am întors.

O fetiță de opt ani cu părul negru, privindu-ne cu ochii plini de entuziasm, zise:

— Mamă! Și nemții care spuneau că partizanii sînt fioroși!

Peste cîteva minute, fetița ne ajunsese din urmă și, fără să scoală un cuvînt, îmi băgă în mînă o păpușă mică și fugi. Era, probabil, lucrul cel mai prețios pe care îl avea.

Am intrat în locuința noastră care fusese complet jefuită.

Poate că era mai bine așa. Rămăseseră mai puține amintiri dureroase...

Elena Ivanovna trecu în tăcere prin odăi. Lua în mînă cîte un lucru rămas din întîmplare întreg și-l privea lung. Apoi se așeză și izbucni în plîns.

Plînsul îi făcea bine. Se topise în slîrșit gheața dinlăuntru și acum se revărsau lacrimi de ușurare...

La optsprezece februarie sosi la Krasnodar și ultimul grup al detașamentului nostru în frunte cu Konotopcenko, locșitoru, meu politic

Acum ne acunaserăm cu toți

A doua zi, am aflat că fiul nostru mijlocu, Valentin, trăia !

Fusese într-adevar ranit la lîngă strîmoarea Kerei Nemțu, care se apropiaseră de el, îl crezuseră mort și l lăsaseră locului. Partizanii din Crimeia l au ridicat, l au îngrijit și acum lupta alături de ei în munții Crimeii. Valentin ne îagadua ca va veni în curînd la Krasnodar.

Traia și Mașa, soția lui Evgheni, și fetița lui.

Și în sfîrșit, într o seara venira la noi, pe neașteptate, Valeri și Galea.

Soția mea era foarte mulțumită Cînd dădără să plece, îi înbrățișă și, petecîndu-i, veni ca ei la mine.

— T-adiaci aminte, - îmi zise ea, cum am plecat în munți acum șase luni ? Aveam atunci trei copii. Două au pierit Pe Valentin îl credeam mort. Avem azi iarăș, trei copii . — Și, întorcîndu-se către ei, urma : — Acum va duceți pe front. Ce să vă urez, copii ? Luptați așa cum ați luptat și pînă acuma : fără să vă cruțați viața, fără să cunoașteți frica, fără să aveți milă de dușman !

Și am văzut-o atunci zîmbind înțîia oară după atîta vreme.

Ziua de douăzeci februarie a fost pentru noi o zi memorabilă. În ziua aceea, toți partizanii detașamentului nostru și ai filialelor noastre, din paduri, din munți, din stepă, din orașe, de lîngă riuri și de lîngă mlaștini, s-au adunat la comitetul de partid al raionului Stalin.

Mă uitam la ei și-mi aminteam fără voie cum, cu șase luni înainte, într-o zi frumoasă de august, pleca în munți din Krasnodar, ceata noastră de directori, ingineri, experți economiști, oameni de știință — aproape toți cazaci din Kuban, urmași ai glorioșilor cazaci zaporojeni.

Li șeau atunci ca în aștepta o viață nouă, necunoscută, că-i așteptau încalierări crîncene, încercări grele, operați primejdioase.

Ar fi putut să mă piece în munți dar au plecat Kubanul lor natal era sub cizma dușmanului. Și și-au îndeplinit cu cinste datoria.

Seara, am făcut cu Gheronti Nikolaevici Vellughin bilanțul muncii detașamentului pe timp de șase luni.

Am inclus în calculul nostru nu numai ceea ce fusese înregistrat oficial de comandament, ci și ceea ce ne era cunoscut din rapoartele comandanților grupurilor noastre și din rapoartele unora dintre partizani Rezultatul era impunător fuseseră aruncate în aer și distruse 16 locomotive, 392 vagoane din eșaloane militare și trenuri auxiliare, 41 de tancuri, tanchete și automobile blindate.

date, 36 tunuri grele, peste 100 de tunuri de calibru mic și aruncătoare de mine, 113 camioane și peste 100 în toc clete cu atas; fusesera aruncate în aer 34 de paduri, fusesera ucși și grav răniți peste 8000 de fasciști. Pe scurt, noi scosesem din luptă o divizie nemțească.

Pierderile detașamentului nostru, fără să socotim fiabile, fusesera următoarele: trei ucși, doi executați de nemți, doi grav răniți.

La douăzeci și unu februarie 1943, a apărut în ziarul „Bolșevik” din Krasnodar, urmatorul ordin al șefului Comandamentului Central al Mușcarii de partizani de pe lînga Comandamentul Suprem al Armatei Roșii.

«Detașamentul de partizani compus din activiști de partid și din activiști din aparatul sovietic al orașului Krasnodar, a ieșit în noaptea de 10 spre 11 octombrie 1942 din sălile de călătorie „Sverskaja” Alapskaja, Krasnodar — Novorossisk cu scopul de a ataca în aer calea ferată și esalonul militar, de a împiedica mișcarea trupelor inamice și de a da o lovitură decisivă la lovitura onorabilă a armatei și capturînd armament și materiale.

«Îndeplinirea imediată a acțiunii de manare și de aruncare în aer a fost încredințată celor doi frați Ignatov, fiii comandantului acestui detașament de partizani. Mișcarea mi era încă pe deplin terminată, cînd un esalon militar cu soldați și ofițeri nemți se apropie în mare viteză. Frații Ignatov au rămas pe terasamentul calei ferate, au provocat explozia minei chiar lînga locomotiva și au pierit eroic în această operație.

«Explozia a provocat deraierea trenului; o locomotivă și 25 de vagoane au fost distruse. La locul deraierii au pierit peste 500 soldați și ofițeri nemți. Fii credincioși și mîndriți la Patria Sovietică, frații Ignatov au dovedit o mare vitejie și spirit de abnegație pentru eliberarea patriei de sub cîmpătură fascistă.

«Caiste, glorie și amintire vesnică eroilor frați Ignatov! Glorie părinților care au crescut pe acești eroi — tatălui Piotr Ignatov, comandantul detașamentului de partizani, și mamei Ignatova, care se afla în același detașament de partizani.

ORDON

«1. Să se atribue Detașamentului de partizani de sub conducerea lui Piotr Karpovici Ignatov numele de „Detașamentul de partizani Frații Ignatov”.

«2. Frații Ignatov să fie propuși pentru cea mai înaltă decorație — titlul de Erou al Uniunii Sovietice.

«3. Comandantul detașamentului de partizani Piotr Karpovici Ignatov — tatăl eroilor — și partizana din același detașament

Ignatova — mama fraților Ignatov — să fie propuși pentru decorație.

«Șeful Comandamentului Central al mișcării de partizani
Ponomarenko.»

La nouă martie 1943, patria a acordat fiilor mei morți cea mai mare cinste, atribuindu-le post mortem titlul de Eroi ai Uniunii Sovietice.

În primele zile ale lunii martie 1943, am fost la kilometrul al patrulea, acolo unde pieriseră fiii mei.

Ca și în noaptea aceea neuitată de octombrie, de-a lungul căii terate se înălțau plopii, vântul șuiera prin arbori și păsările se strigau unele pe altele în tufișuri.

Am găsit locul exploziei. Pe jos mai zăceau scinduri arse de la vagoane și table de fier răsucite.

Căutam mormântul băieților și nu-l puteam găsi. Rătăceam printre tufișuri dese, mă strecuram prin marăcinuș, mă întorceam din nou la locul exploziei — dar nu găseam mormântul.

Abia către seara am dat printre tufișuri de niște zdrențe decolorate de ploaie și de soare. Erau bucăți din salopeta lui Ghenea și din vestonul lui Evgheni. Linga ele se afla o moviliță de pământ. Movilița era ascunsă de tot în amănăș. Iarba tinăra de primavara creștea năvalnic pe movilița...

S-a hotărât ca ramașițele fiilor mei să fie transportate la Krasnodar și înmormântate solemn în scuarul „Sverdlov”.

Orașul a acordat fiilor mei marea cinste de a da străzii Novo-Marinskara numele de „Frații Ignatov”. Adunarea studenților și profesorilor Institutului chimico-tehologic a cerut să se atribue institutului numele lui Evgheni. În muzeul orașului a fost rezervată o cameră specială în care s-au stăns obiectele personale și armele lui Ghenea și ale lui Evgheni. Băieții de la școala la care învățase Ghenea au obținut la rîndul lor ca în amintirea lui, școala să se numească de acum înainte „Școala Ghenea Ignatov”.

La șaisprezece mai 1943, la amiază, mii de oameni au venit să petreacă pe fiii mei la mormînt.

Două sicrie înaintau încet, purtate pe brațe. În urma sicriilor mergeau partizanii, camarazi de luptă ai lui Evgheni. În jurul lor mai plutea parcă fumul exploziilor de la poalele munților Caucaz. Erau acolo și prietenii lui Ghenea, tineri școlari, tineretul înflăcărat și pasionat care visează acte de vitejie și de glorie.

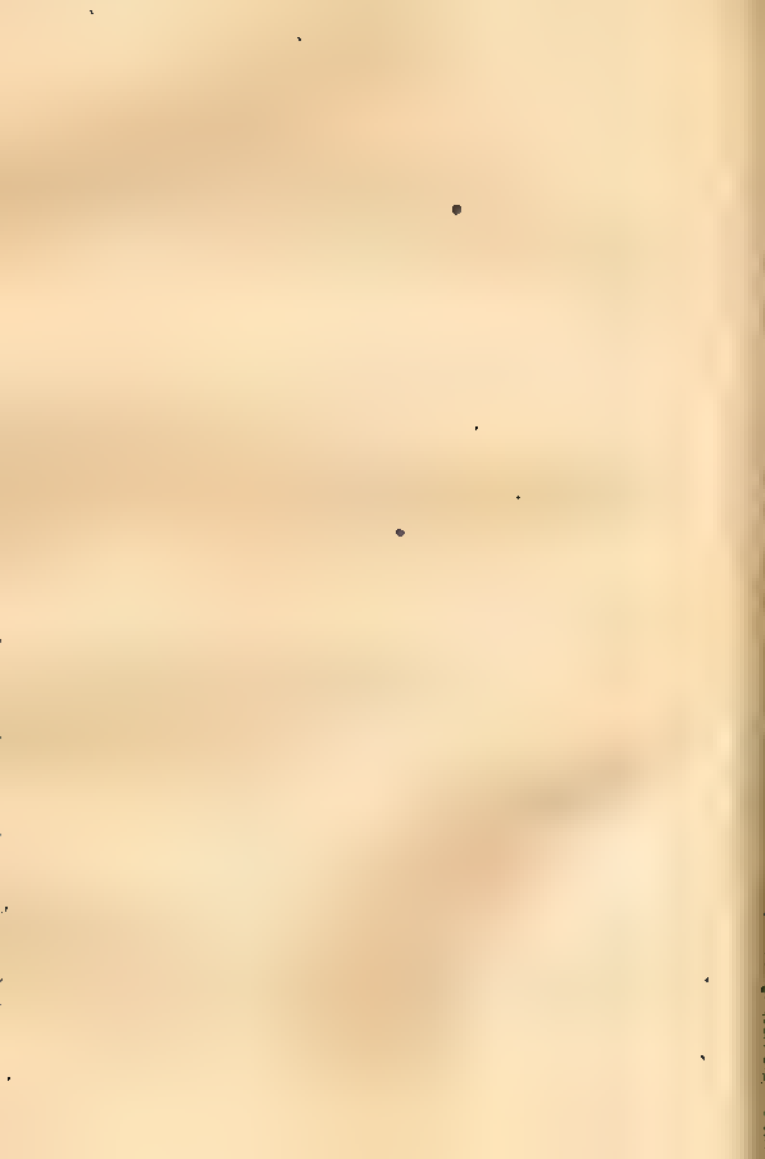
În scuarul „Sverdlov“ a avut loc un scurt mîling de doliu.

Cele două sicrie au fost coborîte în mormînt. Au răsunit trei salve de tun. Pe cerul albastru și înalt al Kubanului se roteau avioane de luptă. După ce au dat onorurile militare morților, avioanele pornira spre apus pentru ca să-și continue acolo, deasupra mlaștinilor și bălților Tamanului, marea luptă spre gloria patriei, pentru care și-au dat viața lui mei.

CĂRTEA A DOUA

*Organizația clandestină
din Krasnodar*

CAPITOLUL I

Elementele de avangardă ale armatei germane s-au apropiat de Krasnodar în dimineața zilei de 9 august 1942, venind dinspre fabrica de pielărie.

În oraș răsăra biroulul explozivilor. Eclipsa de dinamitare a detașamentului nostru de partizan, arunca în aer combinatul „Glavmargarin”, fabrica „Sedin”, rafinăria de petrol, uzina electrică.

Fiecare explozie săgeta pe oamenii noștri drept în inimă.

În dimineața aceea, în biroul directorului combinatului „Glavmargarin” suna telefonul. Șporhuh, directorul combinatului ridică receptorul. Fața lui slăbită de atâtea nopți nedormite, pală.

— Oare a sosit timpul? — întrebă el căutînd să-și învingă emoția care îl cuprinsese și sa-și vină în fire.

Îndată după ce vorbi, chemă la telefon pe Vetlughin, inginerul mecanic șef al combinatului.

— Gherontî Nikolaevici, nemții sînt la marginea orașului, dispune ca totul să fie imediat aruncat în aer.

În aceeași clipă, ca o întărire a spuselor lui, un obuz explodează prin apropiere și face să se cutremure ferestrele biroului.

— Vladimir Nikolaevici, arunca imediat în aer centrala electrică de termoficare, — ordonă la rîndul său Vetlughin lui Sifronov, șeful centralei.

Toate agregatele să zboare în aer! Într-o jumătate de oră trebuie să trecem podul peste Kuban. Nemții sînt la fabrica de pielărie.

Centrala a fost cea dintîi din combinat care a sărit în aer. Aproape în aceeași clipă izbucniră explozii la fabrica de ulei și la cea de grăsimi hidrogenate. Apoi răsunară explozii la fabrica de

butoaie, la cea de săpun, la cea de margarină și la atelierele mecanice.. Nori de fum și de praf pluteau deasupra combinatului. În văzduh mirosea a ars.

Cum am mai spus, în ziua de 4 august, mașina detașamentului nostru de partizani făcea primul ei drum spre regiunea munților. Verificam pentru ultima oară casele conspirative unde urmau să aibă loc întâlnirile, cum și acelea care constituiau punctele de legătură. Conducătorii grupelor noastre clandestine făcuseră pentru întâia dată cunoștință cu delegații comitetului orășenesc clandestin de partid și cu delegații consomolului. Ne am înțeles cu împuterniciii comitetului de partid al ținutului care rămăneau în oraș pentru dirijarea muncii clandestine în privința tuturor chestiunilor care ne interesau...

Toate acestea le-am făcut în liniște, fără cea mai mică panică, potrivit unui plan exact, elaborat cu precizie de mai înainte.

Plecăm din Krasnodar, ducând pe remorca tractorului ultimele bunuri ale detașamentului.

Cam oame treceau în goană, cutremurind geamurile...

Nu trecu mult și peste oraș se lăsa o liniște apăsătoare, de moarte.

Orașul, străzile, stradelele, piețele, scuarurile, grădinile, casele păreau ale unui oraș mort. Nicăieri nimeni. Nici țipete de om. Până și câinii se ascuseseră.

*
* *

Avangarda coloanei de tancuri intră în oraș pe strada Budionnii. Nemișă nu îndrăznisera să treacă pe strada Novo-Kuznețuia, deși aceasta era largă și bine pavată, temându-se de ambuscade de artilerie.

Cind tancurile din fruntea coloanei ajunseră în mijlocul străzii Budionnii, se opriră. De pe tancuri sară soldați. Era infanteria purtată de tancuri. Turelele se deschiseră și din ele sară soldați cu automate, pistoale și grenade. Soldații porniră cu precauție înaintea coloanei de tancuri.

Împrejur era ca și mai înainte liniște și pustiu.

Deodată, la colțul strazi Frunze, la o casă umbrită de un castan bătrîn, scîrîi portuța. Un soldat neamț se sperie și se opri așteptînd să fie atacat. În portuța ușor crăpată apăru căpșorul bălaa al unui copilăș. Un prichindel de doi ani, mergînd legănîndu-se cu rătușiele, ieși pe trotuar ținîndu-se cu mîinile de portuță și-și alinîi privirea asupra neamțului.

Neamțul nu se mișcă din loc. Apoi, văzînd că nu-l amenință nîc o primejdie, trase o înjurătură și se năpusti asupra copilului lovindu-l cu patul puștii în cap.

Aproape în același timp răsunară două împușcături. Cei care trăgeau erau ostași ai detașamentului de năvălire al orașului. Ei nu paluseră, se vede, să rabde cele văzute și trecură peste ordi-
nele stricte de a nu se angaja fără să îi primit ordinul.

Neamțul scapă pușca din mână și cazu lînga gard.

Din tancul din fruntea coloanei rapai o rafala prelungită de mitraliera. Focul era îndreptat împotriva casei de peste drum, de unde trageau ostașii detașamentului de năvălire. Giermuri sparte cadeau zăgănînd. Cineva țipa și apoi gemu. Mitraliera amuți și se făcu iar liniște.

Neamțul se repezîră spre casă. În curte, după o grămadă de cărămizi, găsîră doi ostași uciși.

Iar vîntul motoarele flurînd și zăgănînd, coloana nemțească porni mai departe și ajunse în piața mare a halei centrale a orașului. Nici aici nu era nimeni. Lînga un chioșc era un coș rasturnat din care se raspîndisera pe jos, în praf, pătlăgele roșii. Puțin mai laoparte era un ciorchine mare de struguri încă crud.

Împrejur, nici țipenie de om, nici macar un rășnet.

Deodată se auzi o explozie în partea cealaltă a orașului — și o coloană de fum negru se ridică spre cer..

Tancul comandantului se opri. În turela deschisă se ivi capul unui ofițer neamț. Dintr-un chioșc apropiat zbura pe neașteptate, descriînd în aer o linie curbă, o grenada grea anti-tanc. Grenada aruncată de o mînă sigură și dibace cazu în turela nimerînd drept în capul ofițerului neamț.

Se auzira două explozii una după alta, cea dintîi mai înîbușită. Îndată după aceea izbucnîră în tanc, în serii, exploziile repetate ale obuzelor. Din turela ruptă a tancului se ridică un fum negru.

Prin piața halei trecu în goană o coloană de tancuri nemțești. Tancurile trăgeau la întîmplare cu tunurile în garduri, în chioșcuri și în tarabele de lemn goale. Apoi trecura în goana mai departe, pe Krasna a, strada principală a Krasnodarului.

În timp ce tancul nemțesc din capul coloanei traversa strada Proletarskaja, șișură de sub el limbi de foc. Șenilele rupte se loviră zăgănînd de pietrele caldarîmului. Tancul se cutremură, se lăsă pe o coastă și amuți.

Tancul care venea în urma lui, colț brusc pe trotuar. Dar și sub el izbucni o explozie repetată înăuntrul tancului ca un ecou înfundat într-un butoi gol, uriaș și urmată imediat de exploziile în lanț ale obuzelor. Prin spărtura din cuirasa tancului, se vedea chinulasa tunului, o mitralieră distrusă și deasupra niște zdrențe înșingurate..

Strada era barată de tancurile care săriseră în aer. Cele care veneau în urma lor frînară și deschiseră un foc dezordonat. Și atunci, de la ferestrele caselor, de după porți, de după garduri,

Începură să zboare grenade. Lunetiștii batalioanelor noastre trag din vizoarele tancurilor. Sticle cu materii inflamabile zăngănesc, spărgându-se de mundații tancurilor. Tancurile nemțești lătră foc. Și, deodată, acoperim zgomotul luptei, izbucni la marginea dinspre riu a orașului o explozie de o putere nemaipomenită. Minerii noștri prăbușiseră în apă ultimul pod peste Kubinka.

În timpul acestor, soseauă întruna în oraș coloanele de tancuri nemțești. În urmă lor, veneau mașini blindate, motocicletele cu mitraliere pe ață și convoaie de camioane grele cu soldați. Nemții nu mai încercau acum să treacă pe sticlă prin pală, ci alegeau străzi latăluce și liniștite și traseau mai înainte în cercetare pe la răsunții pânteri cu detectoare de mine.

O coloană nemțească de tancuri se îndreptă spre riu la Kubinka. Podul care fusese aruncat în aer, zăcea rupt în bucați în apă. Valurile repezi și tulburi ale râului se loveau cu zgomot de pod. Nemții deschisera focul asupra malului opus. Nu le răspunde nimeni. Malul stîng părea pustiu.

Alta coloană nemțească, care ajunsese în străzile din preajmă, garii cotătre periferia orașului, spre Dubinka și lacurile Karasun.

Aici calea le fu închisă de batalioanele noastre de miniere. Se încinse o luptă scurtă și aprigă. Grenadele explodau lăbunind, mitralierele răpatau. Mașini aprinseseară și flăcări.

Nemții bătura în retragere. Tancurile grele le veniră în ajutor. Acestea deschisera focul din mers asupra crasamentului în mijloc de cale ferată, radarului cărora se găsea o platoon batalionelor noastre de miniere. Infanteria nemțească care sosise în urmă, în mașini, se desfașura în formațiuni succesive de tragători dar mei de data aceasta nemții nu izbutiră să-și deschidă drum.

Atunci cotropitorii, ocolind grădina publică, încearcă să ptrundă în Dubinka prin cartierul periferic Pokrovka, de pe drumul dintre lacurile Karasun. Dar ei fură întinși aici iară de către ostașii noștri, postăți lângă grădina cu grenade și sticle cu materii inflamabile. La mijlocul digului, tancurile fasciste din față sară în aer odată cu explozia minelor, în timp ce lunetiștii batalioanelor noastre de miniere, ascunși după mașinile distruse și cuprânse de flăcări, întâmpinara cu o ploaie de gloante pe pistolarii nemți care soseau în camioane.

Nemții aduseră lângă oraș artilerie cu tragere lungă. Artileria instalată lângă fabrica de piclarie începu să tragă în Dubinka. Obuzele zburau cu un șuier prelung deasupra Krasnodarului și cădeau în lacurile de la Karasun, ridicind coloane de ml și de apă murdară sau prefăceau în lăndări căsuțele de la marginea orașului. Un nor gros de praf de cărămidă plutea în aer. Pietre, scinduri și tabla smulsă de pe acoperișuri, zburau

în toate părțile. Prefătându-se, se ridicau flăcările incendiilor. Dar Dubinka rezistă timp de trei zile și abia a patra zi, când se află că toate unitățile Armatei Roșii trecuseră râul Kuban, batându-l cu nimicire parășiră Dubinka în flăcări, trecînd pe malul stîng al râului și, împreună cu detașamentele miliției orașului Krasnodar, ținură încă trei zile pe nemți în loc, împiedîndu-i să forțeze trecerea râului lînga Krasnodar..

În acest timp, executînd ordinul Înalțului Comandament, detașamentul nostru de partizani se îndreaptă, potrivit planului, spre regiunea munților.

Îmi amintesc emoția, durerea, și amărăciunea cu care ascultam în munți, în tabăra de partizani, povestirea intrării nemților în Krasnodar. Cît de mult am fi dat noi toți ca să putem fi în rîndurile acelor care apăraseră Krasnodarul pînă în ultimele clipe și cît de greu ne împacăm cu gîndul ca asupra orașului nostru natal care ne era atît de drag, apăsă acum norul negru al jugului fascist..

Din povestirile oamenilor de legătură care veneau din cînd în cînd la noi în munți și prin care pastram legătura între membrii organizației clandestine rămășiți în oraș și detașamentul nostru de partizani, am aflat amănunte despre viața în Krasnodar sub nemți.

Toate întîmplările cuprinse în această carte, le-am scris după relatările martorilor oculari care au participat de aproape și nemijlocit la evenimentele descrise, dar mai ales după povestirile activiștilor organizației clandestine din combinatul „Glavmargarin”. O parte din aceste relatări le-am auzit încă pe vremea cînd ne aflam în tabăra de partizani, iar celelalte mult timp mai tîrziu cînd, după eliberarea orașului de sub cîmpăcitori, fasciști, m-am întors la Krasnodar.

CAPITOLUL II

În primele zile după cîmpăcirea Krasnodarului de către nemți, Olga Nikolaevna, învățătoare la una din școlile orașului și care rămăsese la Krasnodar pentru activitate clandestină, își petrecea toată vremea acasă. Nu avea nici un chef să iasă. Îi venea greu, ba chiar o apuca groaza numai la gîndul că în oraș ar putea întîlni la fiecare pas inamicii pe care îi ura.

Prin ferestrele locuinței sale din strada Severnaia, se vedeau înaintînd prin mijlocul străzii, într-un șir nesfîrșit, ma-

șini blindate, tancuri, motocicletele, tunuri și automobile. Inima i se strângea de durere când se uita la ele. Inamicul puternic și fieros invadase orașul ei natal...

A doua zi după intrarea nemților, Marinka, fetița de șapte ani a unei prietene de a ei, Vera Filippovna care locuia în apropiere, la colțul străzilor Sedin și Severnaja, veni la ea în rugă:

-- Mătușă Olga! Vino repede... te cheamă mama... Au venit nemții la noi!...

Olga Nikolaevna și Vera Filippovna erau vechi prietene. Bărbatul Verei Filippovna plecase în primele zile ale războiului în Armata Roșie. Ea lucra în fabrica de pine Ramasose cu o grămadă de copii în grădina ei, unul într-un mic decolaj celălalt.

Olga Nikolaevna găsi la prietena ei un ofițer neamț. Era primul neamț pe care îl vedea atât de aproape. Gras, cu mustața roșcată și țepoasă, neamțul țipa într-o rusească otrăvită.

-- Ia-ți de aici copii și borfe. Peste jumătate de oră facem în casa asta un garaj!

Abia înăbușându-și un sentiment adânc de surâbă, Olga Nikolaevna se uita în tăcere la neamț. Iși dădea seama că era de prisos să vorbească și să se împotrivească. Neamțul repetă ordinul. Nu le ramenea decît să plece.

În timp ce femeile alergau zapăcite prin odăi, neștiind cu ce să înceapă, nemții se și apucaseră să darime o parte a zidului. Pe strada, niște soldați, nemți potriveau o rampă pentru a lega strada cu năvelul podelelor casei. Exact după jumătate de ora, în odăia atât de plăcută a Verei Filippovna patrundea mașina șefului de stat major al unei unități germane. Stăpîna casei stătea în curte, înconjurată de copilași care țîngeau și privea cu un fel de indiferență cum nemții, bliznau se și bălînu și joc, stricau, trînteau și aruncau în curte moalea ei mobilă...

Pe înserate, Olga Nikolaevna aduse pe Vera Filippovna și copilași ei la ea acasă. În drum, zări în colțul străzii un grup mic de oameni. Oamenii stăteau în tăcere în fața unui gard și citeau un altz mare. Era o înștiințare a comandantului german al orașului, generalul Freitag.

Înștiințarea începea cu cererea insistență de a se păstra ordinea și liniștea. Urmau apoi o serie de paragrafe și la sfîrșitul fiecăruiua din aceste paragrafe revenea cuvîntul „se va pedepsi cu împușcarea”. Da, împușcarea pentru orice, pentru împotrivire față de soldați, nemți, pentru nepedare de arme și echipament militar, pentru circulația în oraș mai devreme sau mai tîrziu de timpul stabilit, pentru sustragerea de la înregistrare la Biroul de plasare, la întreprinderi și autorități. Impușcare, împușcare... Oamenii citeau în tăcere înștiințarea și

pleau în tăcere, lăbindu-se fără să vrea, cu teamă, în toate părțile.

Dar viața își cerea drepturile ei. Cam peste o săptămână de la intrarea nemților, piețele începura, puțin câte puțin, să se miște. Vrînd nevrînd, Olga Nikolaevna fu nevoită să iasă după târguiești. Avea acum în grija ei pe Vera Filippovna și pe copilași.

Piața nu amintea deloc piața îmbelșugată care umplea altădată cu zgomotul ei vesel toată întinderea din jurul babei.

Vînzători erau în piață mult mai puțini decît de obicei. Lîngă cele cîteva căruțe țărănești, lîngă tarabele și chioșcurile unde se mai gasea ceva, erau cozi.

Olga Nikolaevna cumpăra tot ce-i trebuia și vroia toamna, să plece, cînd, deodată, ca și cum ar fi trecut un curent electric prin mulțime, izbucni strigatul:

„Razie!... Piața încercuită!”

De jur împrejurul pieței stateau în rînduri strînse unități de ale feldjandarmeriei germane și unitățile S.S. ale comendurii. Tevile pistoalelor-mitriliere erau îndreptate înspre piața. Un neamț înalt și slab, ureat pe o tarabă, striga:

— Veniți încoace, unul cîte unul!.. Cu actele!..

Și vînzătorii, și cumpărătorii, ascultători, se înșirară în rînd. Începu controlul.

Doi jandarmi nemți care vorbeau bine rusește, examinau actele. Jandarmii aruncau acelor care n-aveau acte sau ale căror hîrtii pareau suspecte, un ordin scurt:

„La stînga!”

Acei care se codeau sau încercau să discute, erau împinși de soldații nemți cu patul puștii.

Cu Olga Nikolaevna totul merse bine. Organizația clandestină îi dăduse cu o zi înainte, buletinul cu toate ștampilele de rigoare și cu viza de înregistrare la Biroul de piașare.

Fără să vrea, ca scoase un oftat de ușurare și se depărta de jandarmi, cînd auzi deodată în spatele ei un țipăt. Olga Nikolaevna întoarse capul. O fată fugea dinspre ghereta unde se făcea controlul actelor. Era Valia, o fată tinărară pe care o cunoștea bine, inginer la laboratorul combinatului „Glavmargarin” și secretară a organizației comsomoliste.

Se auzi o detonateră. Valia căzu. Pînă să se repedă nemții, fata se ridică singură. Rochia ei albă era însîngerată. Jandarmii nemți o apucară de braț și o țiriră spre grupul celor reținuți. Fata nu se împotriva. Aproape în aceeași clipă, sosiră niște camioane. Jandarmii viriră repede în ele pe cei arestați și mașinile dispărura. Într-o mașină, Olga Nikolaevna zări pe Valia. Avea fața palidă, însă pareă liniștită. Parul auriu îi flutura în vînt..

Înima Olgai Nikolaevna se scuturase: „Oare de ce fugise Valia de jandarmi? se gîndea ea. Și acum ce-o să fie cu dînsa?”

Îmi aduc aminte că, pregătînd cu Evgheni grupurile vîditorilor activiști ai organizației clandestine, discutisem candidatura Valiei.

Evgheni o cunoștea bine de la combinat și o considera drept un om cinstit și devotat partidului.

Candidatura Valiei fusese caldă și susținută și de inginerul Ivan Petrovici Kotrov, instructor al echipelor de apărare pasivă. Acesta intrase de la început în grupul nostru. Mai era însă aici încă o înprejare care, vorbind deschi, influența obiectivitatea părerii lui Valia și Kotrov se simțea. Dar, în gara de Kotrov, Valia ne mai fusese recomandată și de Olga Nikolaevna, o femeie deșteaptă, stimată de toți, a cărei pareră cîntărea foarte mult pentru noi, și care avea să fie una din vîntoarele activiste ale organizației noastre clandestine. Apoi ne-o mai recomandase și Syrid Sidorovici Lisenko, inginer șef de schimb la fabrica de ulei. Pe vremea aceea, Lisenko fusese propus să fie unul din conducătorii grupului clandestin. Pe Valia o cunoșteam numai din auzite și Evgheni o eludase la el în birou, ea și cum ar fi fost în interes de serviciu, ea să-mi-o prezinte.

Cînd intra Valia, am fost surprinși de înfașurarea ei. Era foarte frumoasă. Mișcările corpului ei armonios și zvelte aveau o grație neapăsă. Ochiul foarte mare — cenușu și cu gene lungi.

Încă din de-atîta tinerețe și farmec feciorelnic, încrețite cucrezuri. Întrîndu-și privirea, îți venea lăsa să vi se zîmbesci. Dar cel mai mult mă mișcîna parînd că n-avea, desigur, strîns într-un coc mare pe ceafă. Așa cum se așezase Valia pe pricina forestieră cu soatele la lumina, capul ei pare înconjurat de o aureolă. Firea de par se contonea parca cu razele soarelui de primăvară...

Am stat de vorba cu Valia aproape o oră. Fără să-mi eu puțința să poți cunoaște bine pe un om într-un timp atît de scurt, dar nu-am dat seama de un singur lucru: înima Valiei era tot atît de tinăra, de cinstită și de curată ca și ochii ei, ca și toată înfașurarea ei luminoasă și feciorelnică.

Cînd pleca Valia, Evgheni care mă observase cu atenție, mă întrebă:

— Tată, ce zici? O înscrîm pe Valia?

— Nu, Jenea, n-o înscrîm!

Evgheni se uita mirat la mine.

— Sînt sigur, — am spus eu, — că atunci cînd Valia trece pe stradă, oameii întorc fără voie capul în urma ei. Aşa-i? Iată de ce, eu cred că această apariție nu poate să treacă neobservată. Și asta-i un defect organic pentru un ilegalist. Expresia feței unui ilegalist trebuie să fie obișnuită, ștearsă. Chiar privirea celui mai atent observator trebuie să lungească peste el fără să se oprească asupra vreunui amănunt. Oare se poate pierde Valia în mulțime? Sare în ochi totdeauna și oriunde. Și asta are s-o piardă... Desigur că i se pot încredința în organizația clandestină anumite sarcini, să zicem de pildă vânzătoare într-un magazin sau chelneriță într-o cafenea frecventată de ofițeri nemți, în care s-ar putea întâlni și activiștii din organizațiile noastre clandestine. Dar mă întreb dacă va fi ea în stare să joace un rol atât de greu?... I ai văzut ochii? Cîtă ură vedeai în ei cînd a venit vorba de nemți! Numai ochii și ar fi putut să-ți dea un indiciu că s-o trădeze... Nu, Valia nu-i potrivită pentru munca clandestină. Eu, Jenea, te slătuiesc așa, dacă poți, convinge-o să plece din vreme din Krasnodar.

În seara aceleiași zile, Olga Nikolaevna se duse la Valia acasă. Casa era închisă. Vecinii îi spuseră că cu cîteva zile înainte de venirea nemților, familia Valiei se evacuasese din oraș și că Valia plecase împreună cu familia...

Trecură cîteva zile. În oraș se răspîndi zvonul că nemții ar fi dus afară din oraș pe toți cei pe care îi reținuseră în piață și că i-ar fi împușcat.

Olga Nikolaevna își aduse aminte de Ivan Petrovici Kotrov. Pentru dînsa nu fusese un secret că Valia și Kotrov se iubeau. Și Olga Nikolaevna se duse la Kotrov.

Știa de Kotrov că fusese rănit în accidentul de la combinat, că zăcuse multă vreme în spital de unde, abia cu cîteva zile înaintea venirii nemților ieșise și se întorsese acasă. „Cine știe? se gîndea Olga Nikolaevna, poate aflu de la el ceva despre Valia?”

Dar nu-l găsi nici pe Kotrov. Vecinii îi spuseră că cu cîteva zile în urmă, se dusese la spital să ia un certificat de boală și că de atunci nu se mai întorsese.

Curînd după aceasta, Olga Nikolaevna primi din partea organizației clandestine însărcinarea să vină la detașamentul nostru în munți. Îmi amintesc că printre altele, mi-a povestit atunci și întîmplarea cu Valia. Abia cînd își luă rămas bun, ea adăugă:

Aș vrea să ți mai spun ceva, Piotr Karpovici. N-am spus lucrul acesta tovarășilor, pentru că, uneori, stau și mă gândesc dacă n-am făcut o greșală. Cu o zi înainte de a veni aici la dumneavoastră în munți, am întâlnit-o pe stradă pe Valia. Sînt aproape sigură ca era ea. Era statura ei, mersul ei. De sub basmăta albă îi ieșea o șuviță de păr auriu. Dar alături de această șuviță, se vedea și alta. Și șuvița aceasta era... cărunță! Și apoi fata asta nu avea ochii Valiei. Avea niște ochi străni care se uitau rece, cu asprime... M-am simțit atît de tulburată încît am trecut pe lînga dînsa și n-am strigat-o. Și poate că a fost mai bine așa. După o clipă, am întors capul. Fata dispar se. Cotăse, se vede, într-o stradelă...

Olgă Nikolaeвна plecă și n-am mai revăzut-o niciodată. Mai tîrziu am aflat că pe cîmă se întorcea la Krasnodar, numărase în apropierea stației Gheorghie-Afipskaia într-o rază Nemții încercuiseră un grup de cercetași dintr-un detașament de partizani vecin cu al nostru. În cursul scurtei lupte care avu loc, Olga Nikolaevna fusese ucisă.

CAPITOLUL III

Curînd după ocuparea Krasnodarului de către nemți, sosi în oraș comandantul gestapoului, colonelul Kristmann. Sub conducerea lui, „Sonderkommando-ul nr. 10“, kommando-ul special german și niște bande de trădători, începură „judecățiile“ și represaliile.

Mai înainte de toate, gestapoul încercui Dubinka. Urmă o percheziție generală. Aproape toți bărbații fură arestați. Același lucru îl făcură și la Pokrovka, celalalt cartier muncitoresc al Krasnodarului. După asta, nemții făcură, cu pedantismul care îi caracterizează, percheziții și razii în tot orașul.

Arestații erau duși în lagarele pe care le înfundaseră nemții. Unul dintre aceste lagăre se găsea între fabrica Kalinin și stadionul Dinamo, pe piața uriașă a fostului depozit de fierărie. Nemții încercuira piața cu cîteva rînduri de sîrmă ghimpată. În colțuri erau foșoare de pază cu mitraliere. Lagărul acesta era destinat pentru prizonieri de război. Aici erau aduși de obicei toți bărbații supuși recrutării. Era o înghesuială nema-pomenită. Arestații nu numai că nu se puteau culca dar n-aveau nici măcar unde să se așeze.

Nemții mai construiră un lagăr, între fabrica „Sedin“ și rafinăria de petrol. Acolo erau duși arestații din populația civilă. În acest lagăr se aflau bătrîni, femei și copii. În fiecare zi, gestapoul scolea de acolo cadavrele oamenilor care fuseseră

torturați și le aruncau în Kaban care curgea la cîteva zeci de metri de îngrăditura lagarului..

Zilele treceau una după alta întinse și explozive.. Pe la mijlocul lui august, generalul maior con Bunau, comandantul unităților S.S., din oraș, nuse pe primarul Voronkov, un trădător josnic, fost pe vremuri avocat, să-l poftescă la el pe la biroul evreu Vîlik, profesor de muzică. Comandantul propuse profesorului să ia conducerea consiliului pentru problemele evreiești, cînsăm în care urmau să intre juriști, medici, profesori și oameni de știință, cunoscuți în tot orașul. Așa nimeri în consiliu pentru problemele evreiești și avocatul Tarnovski.

La prima ședință a consiliului, venira primarul Voronkov și generalul Freitag, comandantul orașului. Comandantul citi o ordonanță privind pe evreii din Krasnodar, care se termină cu invitația de a se prezenta la înregistrare în ziua de 21 august în curtea casei din strada Orupakidze nr. 30.

— Nu se va întimpla aici nimic din ceea ce petrecute în Ucraina, — explica generalul. — Din ordinul Führerului, noi avem aici, în Kuban, o altă politică. Recensămîntul va permite comandamentul german să stat la seacă cu provizie cum să folosească în mod rațional populația civilă evreiască.

Ordonanța fu semnată de consiliu, tipărită și afișată în oraș.

În ajun, Voronkov trecuse cu mașina pe la profesorul Vîlik și i trînsmisese invitația generalului Freitag de a întruni consiliul pentru problema evreiească și el acasă, la Vîlik, de unde trebuiau să meargă apoi cu toții cu mașina la locul unde se făcea înregistrarea, pentru a explica evreilor adunați acolo scopul acestei măsuri.

În dimineața zilei de 21 august, Tarnovski întîlni pe stradă pe avocatul Egorov, un vechi cunoscut de al lui Tarnovski, cu capul în pîlp, mergea sprijinindu-se într-un baston gros.

— Ce te cu dimineața, ești bolnav? — îl întreba Egorov.

Tarnovski îi spuse lui Egorov despre consiliul pentru problemele evreiești, despre convorbirea pe care o avusese cu comandantul și adăuga că îl rodea o indolență. Nu era oare la mijloc o provocare și nu semnașe oare, chiar el, sentința de moarte a concetățenilor lui?

— Ce ai făcut? — exclamă agitat Egorov. — Mai încercă vreo indolență! Iată aficerea noastră mincinoasă și o capră! Du-te imediat la profesorul Vîlik și explică-i asta. Nu zăbovi, întoarce-te repede. Te aștept în fața casei.

Nici nu apucă bine să intre Tarnovski la profesorul Vlik, când o mașină trise la scară. Dintr-însă sari un locotenent neamț fercheș. Aprorpe în același timp cu mașina, sos, un fel de autobuz, o dubă mare înelată, de o culoare cenușie întunecată. Lgorov nu mai vazuse nicădată astfel de mașină.

Lgorov aștepta Trenu junatate de oră. În sfârșit, ușa se deschise. În strada ieși tot consiliul. Erau și câteva femei, printre care și nevasta profesorului Vlik.

Din cabina autobuzului sari un fruntaș uriaș care șezuse până atunci lângă șofer. Fruntașul deschise portiera din spatele autobuzului și deslăci scara.

— Pot să-l însoțesc pe barbatul meu? — întreabă nevasta profesorului Vlik pe locotenent.

— Da, desigur, — răspunse amabil locotenentul. — Domnul comandant va fi bucuros să vă vada.

Când nevasta lui Vlik se urea în mașină, Lgorov zări în mîna ei o batistă cu dantelă.

Fruntașul strînse la loc scara și închise portiera. Autobuzul porni. Lgorov era cît pe ce să scoată un țipăt de uimire. Mașina nu apucase la dreapta, pe strada Ordjonikidze, ci la stînga spre padurea de mestecen, de la marginea orașului.

Lgorov se hotărî imediat să se ducă la locul unde trebuiau să se adune exreii pentru înregistrare și să vada ce-i ce se petrecea acolo.

Cu cît se apropia de strada unde se găsea centrul de înregistrare, cu atît înținea mai multe familii de exreii. Erau batrîni cu barbă albă, fete tinere, mame cu copii în brațe.

Ajunsese acum aproape de strada Ordjonikidze, cînd îl întrecu autobuzul cu care plecase mai adineauri consiliul.

Lgorov ptrunse cu greu pînă la poarta casei, cu nr. 30 în care intrau exreii. Autobuzul cenușiu stătea lîngă trotuar. În același moment, fruntașul deschise portiera. Autobuzul era gol. Pe padea, Lgorov zări batistă de dantelă pe care o vazuse în mîinile nevastei profesorului Vlik. Ce se petrecuse oare?

Pe Lgorov îl cuprinsese groaza. Se uita pierdut la namila de fruntaș, cînd răsuna o voce stridentă. Era ofițerul neamț care făcea apelul. Cei chemați urcau grăbiți în autobuz. Fruntașul strînse scara, închise portiera și misia porni din nou spre padurea de la marginea orașului. Aprorpe în aceeași clipă sosit în fața porții încă o mașină la fel cu cea dintîi. După ea încă una și încă una. Apoi, sosiră câteva camioane. De fiecare dată, ofițerul făcea apelul, se includea portiera și mașinile supraincărcate plecau. Lgorov stătea încremenit, fără să se poată uita din loc. Totul părea o bandă rulantă înfiorătoare. Îi venea să strige, să dea de veste oamenilor care nu bănuiau nimic. Dar tăcu... Și numai atunci cînd autobuzele goale se întoarseră în

fața porții casei cu nr. 30, Egorov ieși din mulțime și plecă fără să mai întoarcă capul. O frică pe care nu și-o putea stăpâni îi cuprinsese întreaga fire și-l alungă de acolo.

Seara cînd începu să se întunece, Egorov se apropie din nou de poarta casei cu nr. 30. Curtea era pustie. Nu mai erau nici vînturilele, bucăți de hîrnie mălurate de vînt foșneau. Uneva pe drum, probabil într-o cafenea, cineva, acompaniat de o bătă orcheastră, cînta pe nas un cîntec nemțesc...

Inginerul Ivan Petrovici Kotrov se duse într-o dimineață la spitalul orașenesc nr. 3, să-și ia un certificat medical. Era la optzeci și două august, adică a doua zi după înregistrarea evreilor în strada Ordjonikidze.

Apropiindu-se de spital, inginerul zări încă de departe în fața scării un autobuz mare, cenușiu. Infermierii scoteau bolnavii din el, dîndu-i de subsuori și urcîndu-i în mașină. Unii protestau, discutau. Soldații nemți îi bagau cu forța în autobuz..

Kotrov pricepu că nu este lucru curat la mijloc, vru să se dea la o parte și să se întoarcă acasă.

Dar deodată zări pe un cunoscut al lui, un bătrîn, anume Trofimov. La spital, paturile lor fuseseră alături. Trofimov, care avea un cancer la stomac, simți și el că nu era a bine și se țîrî încet la o parte, mușcîndu-și buzele de durere. Kotrov se repezi la el, vrînd să-l ajute. Deodată răsări ca din pămînt un locotenent neamț.

- Cine ești?

Kotrov dădu să zică că venise după certificatul medical. Locotenentul, fără să-l asculte pînă la sfîrșit, îl apucă de gulerul hainei și-l împinse spre autobuz. Soldații nemți îl virară și pe Kotrov în autobuz. Portiera se închise. Autobuzul porni.

E greu să povestesc ce se întîmpla în mașina aceea blestemată. Oamenii țîpau, cădeau, își rupeau hainele de pe ei, se izbeau în ușă și se striveau unul pe alții...

Deodată, Kotrov simți un miros puternic de gaze și înțelese că vor fi asfixiați. Nu fu salvat decît de cunoștințele și deprinderile pe care și le însușise de pe vremea cînd lucrase ca instructor la Osoaviachim. Își smulse cămașa, o udă cu urina lui și își acoperi gura, nasul și urechile.

Ce s-a întîmplat mai departe, Kotrov nu-și mai aducea aminte. Își pierduse cunoștința.

Cînd își veni în fire, cîțva timp nu și putu da seama de nimic.

• Era noaptea. Tăcere. Capul îl durea groaznic. Îi venea să verse ca după o asfixiere gravă. Îi era frig... Atunci abia își dădă seama că era cu oesavîrșire gel. Deasupra, dedesubt, atatur, numai trupuri de oameni, morți, reci și goi! I se păru că zace în mormînt. Parul i se ridica maoiuca în cap de groaza. Și cit de mult ar dori să traiască, să muncească, să umble pe pămînt, să vada soarele, cerul, oamenii!

Kotrov ieși cu greu din gramada de morți, și se uită împrejur. Văzu că fusesera arunc.ți într-un șanț antitanc, dincolo de paduricea de îngi Pokrovka.

Ce er. de făcut? Să se întoarcă în oraș era cu neputință. Era noaptea. În halul în care se afla, fără îndoielă că nemții l-ar fi împușcat. Kotrov își aduse aminte de Svirid Sidorovici Lisenko, inginerul de la fabrica de ulei și care era unul din conducătorii organizației clandestine. Fusesse cu Lisenko cînd se întîpluse accidentul la combinat și tot cu el zăcuse și în spital. Lisenko locuia în apropiere, la marginea suburbanei Pokrovka.

Kotrov nu-și amîntea bine cum de izbatise să ajungă pîna acolo, dar Lisenko nu se prea miră cînd îl văzu pe Kotrov ajungînd tirziu, gol, murdar și zgîrcit. Cînt Kotrov, după ce se spălă și se îmbracă, îi spuse despre mașina cu gaze, în ochii lui Lisenko se putea citi spaimă și neîncredere. Dealtfel și lui Kotrov i se parea cîteodata ca totul nu fusese decît un vis urît, un delir înspăimîntător.

Într-o zi, Kotrov care se mai odihnea la Svirid Sidorovici, s-așeză la masă cu el și bea ceai. Se simțea ca nou născut. Dădută zări un soldat neamț care mergea pe trotuar.

Kotrov văzu negru în fața ochilor. Se repezi la geam. Îi venea să sară pe fereastră și să sugrume cu mîna lui jivina asta verde.

Lisenko îl trase la vreme de la geam, iar cînd Kotrov se liniști, îi spuse:

— Uite ce e, Ivan. Ai de ales, una din două: ori ești o domnișoară isterică și atunci trebuie să pleci din organizația noastră; ori te simți barbat și so. dal și atunci ramii cu noi... Și eu îi arise pe nemți. Dar cum vad un veston verde, mă mîi repoi ca un taur întîrlit pentru că știu că nu așa îi vom învinge. Pune frîn sentimentelor și voinței și, înainte de a lovi, gîndește-te dacă nu cumva lovești în vînt. Cînd va veni însă timpul, lovește la sigur, cu o lovitură mortală. Numai atunci să nu ai poses de nimic, nici măcar de viața ta... Ai înțeles? Ei, acumaa alege...

Kotrov mai rămase cîtăva vreme la Svirid Sidorovici. Curînd după aceea deveni om de legatură al organizației clandestine. Ca să poată circula noaptea prin Krasnodar, Lisenko îi procură acte pe numele unui trombonist care cînta într-o crîșmă nem-

tească de pe strada Budionnovskaia și chiar îi făcu rost de un trombon. Și Kotrov mergea acum liniștit prin oraș cu trombonul, îndeplinind diferite însărcinări. Mai târziu, el fu numit conducătorul organizației orașenești clandestine a comsomolului.

...Îmi aduc aminte foarte bine că pe la mijlocul lunii aprilie a anului 1913, am întâlnit o fată pe Valia, Krasnodarul fusese eliberat! Ca și atunci când mi-o prezentase Evgheni, Valia ședea pe prichieul terestrei. Ferăstrău era deschisă. Soarele de primăvară al Kubanului lucea viu și ceea ce mă izbi mai întâi fu iarăși părul ei.

În prima zi când o cunoscusem, părul ei lucea la soare ca niște fire de aur nespus de strălucitor. Acum printre firele de aur erau amestecate și fire de argint..

Și ochii ei erau acum alții. Cu un an în urmă oglindeau încă tărășăria fără de grijă și îndrăzneală, acum însă erau ochii unei femei care a văzut multe, care a suferit multe, dar care încă la viața încă și mai mult decât fusese atunci..

Nici acum nu pot pricepe, — povestea Valia, — de ce am fugit atunci în piața de la taraba unde stăteau jandarmii nerășiți. Unul din ei mi examina actele. Pe neașteptate, un individ îmbrăcat civil a apărut în spatele lui. El a șoptit ceva jandarmului la ureche și apoi amândoi m-au privit cu atenție. Ochii jandarmeriei erau reci și indiferenți. Dar privirea individului era dezgustătoare. Simțeam că mi umbla pe deasupra ca o gînganie rece și nămeacă pe sub haine. Era atât de groaznic, atât de dezgustător, încît instinctiv m-am repezit să plec de acolo..

Povestea Valiei era următoarea :

După cum o sfătuisese Evgheni, plecase cu un camion din Krasnodar cu mama ei și cu o sora a ei mai mică, cu două zile înainte de intrarea nemților. Un Messerschmitt se luase după camion și aruncase o bombă. Mama și sora ei fuseseră ucise, iar mașina detorată. Valia scapase ca prin minune. Nu-i rămăsese altă de făcut decît să-și îngroape cu ajutorul unor ostași din Armata Roșie, mama și sora și să se întoarcă în orașul care în vremea asta fusese ocupat de nemți. Abia putîndu-și stăpîni durerea și rușinea de oboseală, ea venise în piața ca să-și cumpere un pahar cu lapte. Și a ei fu prinsă..

Valia fusese rănită. Glonteile îi străbătuseră umărul. Avea dureri mari și slăbiciune și curgea sîrcoale. În automobil, ea reuși să-l oprească, dar durerea nu înceta. I se învîrtea capul..

Toți cei arestați de nemți, în piață, fura transportați la marginea orașului. Mașinile trecură de o pădurice și se opriră în plin cîmp.

— Mai repede, mai repede! — strigau nemții, împingând oamenii să lăsa din mașină.

Valia se uita în jurul ei cu o indiferență ciudată. Știa pentru ce fusese aduși aci, dar îi era totuna. Durerea era din cale afară de mare. Afară de asta, pierduse și mult sânge, muntea i se întunecase și i se părea că nu era ea aceea care stătea în cimp, așteptând să fie executată...

— Dezbrăcați-vă! — le porunciră nemții — Săpați o groapă!

Valia încercă să se dezbrace dar nu putu. O împiedică rana. Stătea și se uita cu aceeași indiferență... Un i luau cu supunere hîrlețele, alții își frîngeau minile de disperare sau se apucau cu minile de cap. Pe fața unui bătrîn care stătea alături de Valia, se rostogoleau lacrimi mari. Copil plîngea și țipau cît îi ținea gura.

Nemții se aruncară în mulțime, împingînd cu baionetele și lovind cu patul puștii pe cei care întîrziu cu dezbrăcătul sau care sapau groapa prea încet. Un bărbat în haine cenușii se aruncă cu hîrlețul asupra gefreiterului. Fu împușcat pe loc...

Și dintr-o dată, mulțimea tăcu. Nu se auzea decît zgomotul hîrlețelor care loveau pămîntul.

-- Dezbracă-te! — spuse un neamț apropiindu-se de Valia.

Valia îi arătă rana. Neamțul înjură și rupse rochia de pe ea. Simți o durere chinuitoare care o sfrecli ca și cum un țărîncuș i-ar fi atins umărul.

-- Înșirați-vă la marginea gropii! Mai repede! Mai repede! — îi zoreau nemții.

Valia mai avu putere să se apropie de groapă. Peste ochi i se întinsese o ceață. O durea umărul. Din rana deschisă se prelingea sângele pe cămașă.

Gefreiterul dădu o comandă. Valia mai putu să vadă fețele puștilor îndreptate spre mulțime dar nu putu auzi detunăturile. Dinaintea ochilor îi jucau cercuri roșii și ea își pierdu cunoștința...

Cînd își veni în fire era noapte. Mirosul de sânge era înabuzitor. În jurul ei zăceau morți abia acoperiți cu bulgări de pămînt. Și pe Valia erau bulgări. Își pierduse probabil cunoștința cu cîteva secunde înaintea împușcăturilor, căzuse în groapa și gloanțele n-o mai nimeriseră...

Valia nu-și mai amintea cum ieșise din groapă și nici unde se dusesese.

Se vede că soarta o apăruse în noaptea aceea, deoarece nu întîlnise nici o patrulă nemțească. Strada era întunecată și plină de întunecate erau și casele care se înșirau de-a lungul străzii.

Deodată, Valia zări la o fereastră, printr-o crăpătură a oblo-
nului, o lumină care străluci o clipă. Alergă într-acolo. Se po-
tăni, cazu și iar își pierdu cunoștința.

Cînd își veni în fire, era ziua și soarele strălucea puternic.
Valia era culcată într-un pat curat. Umărul și pieptul îi erau
bine bandajate. Linga pat ședea o femeie într-un halat alb și
în cap cu o bonetă albă de medic. Valia încerca să se scoale,
dar femeia o opri.

— Stai, stai, draga mea, — zise ea încetșor. — Nu te teme.
Ești la prietenii. Dacă vin oameni străini și caută să afle cine
ești, să îți spun că te cheama Margarita Nikolaevna Kraseva,
că ai născut un băiat care a murit ieri și că ai o inflamație a
glandelor mamare. Ai înțeles? Poți să îți spui?

Femeia vorbea cu Valia blînd și în același timp, staruitor
și autoritar, așa cum ar fi vorbit unui copil mic.

— Margarita Nikolaevna Kraseva.. Am născut ieri un băiat.
A murit. Am o inflamație a glandelor mamare.

În noaptea aceea la maternitatea ținutului era de serviciu
Valentina Viktorovna, medicul șef al maternității. Noaptea, pe
la două, ea auzi un geamăt pe stradă. Se apropie de fereastră
și ascultă cu atenție. Apoi ieși în prag. Pe scara zăcea o fată.
În întinerie i se paru Valentinei Viktorovna că fata n are mai
mult de treisprezece ani. Ridicarea fetei și o duseră în camera
de consultații. Cînd o examinara la lumină, o bătrînă îngrijit-
oare, care văzuse multe în viața ei, scosese un șipăt de groază.
Și avea de ce să se îngrozească: cămașa era ruptă, gardara
și plină de sînge, rana de la umăr îi sîngeră, din fața palidă
îi fugise tot sîngele, iar în păr avea o mulțime de șuvițe albe.

Valentina Viktorovna auzise vorbindu-se de execuțiile care
avuseseră loc în oraș în ajun și înțelege că fata scăpase ca prin
minune. Și această fată necunoscută le deveni deodată dragă
tuturor ca și cum ar fi fost fiica lor.

Aceleași sentimente nutrea probabil și sora care o ajuta pe
doctoriță, deoarece Valentina Viktorovna n avu nevoie decît să
amintească de sîngele pe care îl pierduse fata și de nevoia unei
transfuzii, pentru ca sora să-și și suflece mîneca în tăcere pînă
mai sus de cot.

Cu o zi înainte ca Valia să fi nimerit la maternitate, se răs-
pîndise zvonul că nemții scosese ră toți bolnavii din spitalul nr.
3, îi încărcaseră într-un automobil mare, cenușiu și că nici unul
din ei nu se mai întorsese, nici la spital și nici acasă. La
această veste, toate lehuzele plecaseră, fiecare cum putuse, pe la

casele lor. Ramăsese ră numai trei, tustrele greu bolnave și neavînd unde pleca. Aceasta dadu puțința Valentinei Viktorovna s-o poată instala pe Valia în camera de izolare, fără să atragă atenția cuiva.

Dar ce să facă cu ea mai tirziu? La maternitate se așteptau de la un ceas la altul la un control. Noulă fusese prin toate spitalele orășenești și nu se știa din ce pricină — nu lăsaseră de ocamdată în pace — decît maternitatea.

Aici bătrîni îngrijitoare îi veni în ajutor doctoriței, sfătînd o -- Valentina Viktorovna, bandajează-i pieptul și spune că are o inflamație a glandelor mamare. Și pe urmă, cum o vrea Dumnezeu...

Valia fu bandajată la piept și i se făcu o fișă. Spre norocul ei, una din lehnze se inclinasese și parasise maternitatea chiar din ziua a doua, lăsîndu-i a tale care glasau. Margarita Nikolaevna Krasava, de douăzeci și trei de ani, funcționara la Banca de Stat. Și Valia deveni astfel Margarita Krasava.

Trecură doua zile în liniște. Rana se vindeca, temperatura devenise normală. Dar Valia rămînea la fel de indiferentă față de toate...

A treia zi spre seară se opri la scara maternității un automobil. Din automobil coborî un ofițer neamț însoțit de doi soldați cu automate. Soldații se opriră la intrare. Fără sa-și pună halatul alb obligatoriu, ofițerul intra de a dreptul în sala.

— Arată-mi bolnavele! — ordonă el într-o rusească stricăță. — Adă-mi fișele! Actele!

În vreme ce neamțul se uita la acte Valentina Viktorovna se gîndea la Valia. Să-l ducă pe neamț în camera de izolare sau să nu-l ducă? Nu apucase încă să nascocrasca ceva, cînd neamțul se și îndreptă el singur spre camera de izolare.

Valia dormea. Valentina Viktorovna dadu neamțului actele Valiei și fișa ei de boala. El ridică brusc patura de pe Valia.

— Inflamația glandelor mamare? — zise el, examinînd cu atenție pe Valia care dormea. Ciudat pâr! — mormăi el. — Drace! Dar știu că-i draguța fetușcana!..

Valentina Viktorovna știa că în clipa aceea se hotăra totul. Valia era tot neîmbrăcată și cu ochii închiși.

Neamțul trînti patura pe tablă de la piciorul patului, se întoarce și se îndreptă spre ieșire.

Petrecîndu-l pe neamț, Valentina Viktorovna își întoarse fără să vrea capul și era cit pe ce sa scoata un țipăt. Valia ședea pe pat, iar în ochii ei ardea o ură neîmblînzită.

Cum pîcă neamțul, Valentina Viktorovna se întoarse în fugă la Valia. Fata i se aruncă la piept și spuse agitată.

— Am scăpat cu viață! Valentina Viktorovna, am scăpat iar cu viață. De-acuma, să știi că nu voi trăi decît ca să mă

razbun pe nemți!.. Știu că în oraș sînt oameni care au de gînd să facă ceen ce vreau să fac și eu. Trebuie să mă ajuți să-î gădesc!..

Peste vreo două zile, Valia spuse Valentinei Viktorovna că voia să se ducă la Svirid Sidorovici Lisenko, angajat la combinatul „Glavmargarin“.

— Vreau să mă duc la el, Valentina Viktorovna. La nimeni altul decît la el. El are să înțeleagă totul. Are să mă ajute!

Și atîta a vorbit Valia de Lisenko, încît Valentina Viktorovna s-a hotărît să se ducă mai întîi ea ca să vadă ce fel de om era acest Lisenko, de care nu știa absolut nimic.

Valentina Viktorovna se duse pe înserate la Lisenko. La început, acesta i se paru un om aeris, tăcut și închis. Valentina Viktorovna îi venea greu să-l spună deodată de Valia și începuse să vorbească de lucruri indifferente în timp ce-l cerceta cu ochii. Lisenko o asculta cu răbdare și, apoi, zimbînd pe sub mustașii lui roșcate, o întrerupsese pe neașteptate.

— Uite ce-î, tovarășa dragă, spune-mi dinumeala totul așa cum e. Nu te mai chină degeaba. Nu vezi că povestea dumitale e cusută cu ață albă?

Și atunci, Valentina Viktorovna îi povesti totul cu de-amănunțutul, cum s-a făcut execuția, cum Valia a scăpat ca prin minune și că voia acum să se răzbune pe nemți.

— Spai c-o stăpînește ura? — întrebă Lisenko după ce o ascultase cu atenție. — Eu socot că trebuie mai degrabă să iubesti viața, ca să poți lupta cum trebuie. Numai așa poți învinge. Ei, dar nu-i nimic.. Îți pot spune fără să mă laud, că am pentru Valia un leac pe care voi medicii nu i-l-ați putea da. Trimite-o, te rog, la mine.

Însușindu-și musofurul, Lisenko îl atinse ușurel cu capul și-i arătă din ochi oadaia vecină. Un tînar, pe care Valentina Viktorovna nu-l cunoștea încă, ședea acolo, rînduind pe masa pieșele desfăcute ale unui trombon.

— Asta-i leacul! — îi șopti Lisenko Valentinei Viktorovna. — Te asigur, dragă tovarășă, că are să aibă un efect strașnic!..

Pe drum spre Lisenko, Valiei i se părea că are un sloi de gheață în piept. O dărea inima și suntea un gol în suflet. Mergea și se gîndea: „Am să-î spun tot, tot..“

Lisenko o primi ca și cum ar fi văzut-o abia ieri și n-ar fi fost război și n-ar fi fost nici nemți, nici toate grozaviile. Vorbi cu Valia despre tot felul de fleacuri, despre un nou soi de castraveți pe care avea de gînd să-l semene la anul în grădina lui de zarzavat.

Deodată cineva bătu în geam. Valia tresări și întoarse capul. Părea că fusese trasă încă de când se înserase, așa că nu zări nimeni.

- În sfârșit! — zise Lisenko înveselit. — Așteaptă că vin îndată...

Valia îl auzi pe Lisenko deschizând ușa și vorbind cu cineva în antru în șoaptă. Apoi ușa se deschise larg. În fața Valiei stătea Kotrov. În ochii lui strălucea alita bucurie, încât Valia uită de tot ce suferise și se arunca în brațele lui. Când Kotrov începuse să-i sărute mâinile și să-i mângâie părul alb, ea simți în sfârșit topindu-i se stăruia de gheață și inima i se încălzi.

Valia se smulse apoi din brațele lui Kotrov, înbrățișă pe Lisenko și-l sărută obrazul nebarbierit și țeșos.

- Uite, așa îmi plac, draga mea! — zise Lisenko. — Nu-i nevoie să ne mai spun astăzi ce-a fost. Hai mai bine să bem ceva, prieteni!

Și Lisenko turnă în pahare vin vîrtoș de Kuban.

- În sănătatea noilor născuți! — zise el ridicînd sus paharul. — Pentru viață, pentru dragoste! Dar și pentru ură și loptă...

CAPITOLUL IV

Cînd se potoliră exploziile de la combinatul „Glavmargarin” și se așeză praful pe care îl ridicaseră, Gavril Artamonovici Șlikov porni în inspecție prin combinat. Șlikov mergea încovoiat, trăgînd puțin piciorul drept și sprijinîndu-se apăsător într-un băț noduros. Orice urmă de viață dispăruse de pe toată întinderea combinatului. Niciodată nu-l vazuse în halul ăsta. Mașini sfărîmate de explozie fuseseră prefăcute în grămezi de fierărie fără nici o formă. La fabrica de grăsimi hidrogenate, trotilul smulse acoperișul. Un praf galben se așternuse peste rondurile de flori. Semințele de bumbac continuau să ardă în silozuri...

Nu găseai un muncitor în zilele acelea în tot combinatul. Își promisese socoteala și ședea pe la casele lor. Mulți se evacuasera. Pe întreg cuprinsul combinatului, în afara de Șlikov, nu rămăseseră decît cîțiva paznici.

Șlikov mergea încet din atelier în atelier. Fața îi era aspră, întunecată și încrămențită, ca și cum ar fi umblat pe cărările unui cimitir părăsit în care erau înmormintate ființele care îi fuseseră dragi...

Șlikov fusese numit conducătorul grupului clandestin al combinatului. În timp ce inspecta combinatul, el se gîndea că se apropia acum timpul cînd va trebui să înceapă să activeze, și

să lădreplatească încrederea pe care i-o arădase conducerea organizației de partid.

Împlinise nu de mult șaiszeci de ani. Toată viața și-o petrecise la combinat. Începuse să lucreze aici încă de tânăr, cu multă vreme înaintea revoluției, la întreprinderea primitivă a născutului Rodrian. Era bine văzut de patron. După Revoluția din Octombrie, Rodrian reușise, nu se știe cum, să se vire ca inginer șef la trustul „Rosjarmaslo”¹⁾, continuând să conducă vechea lui întreprindere din Krasnodar. Șlikov rămăsese să lucreze la vechiul său post. După procesul de la Șalti, Rodrian fugise în Germania. Atunci începuse și construcția marelui combinat „Glavmargarin”, cu care nu se putea compara în nici o privință biata fabricuță a lui Rodrian. Șlikov lucrase la construcția combinatului, aducând toată experiența și toate cunoștințele sale. Apoi fusese numit director al fabricii de butoaie a combinatului. Muncitorii țineau mult la el. Șlikov era vechi membru al Partidului Bolșevic. Îmi aduc aminte că în zilele când se organiza detașamentul de partizani și grupul clandestin, se adunaseră într-o zi la Fagheni inginerii de seama ai combinatului, dintre care o parte intraseră în detașament, iar alții în grupul clandestin. Printre aceștia din urmă era și Șlikov.

Se discuta modul cum urma să fie executat ordoul cu privire la scoaterea din funcțiune a combinatului în cazul venirii nemților.

Oamenii care ședeau în fața mea elădiseră cu mâinile lor toate aceste fabrici. Ei își pusese ră la contribuție cunoștințele, energia, avintul lor creator, pe scurt, toate însușirile omului sovietic. Parecă-i văd și acum adunați să se înțeleagă cum să prefacă în pulbere tot ceea ce ridicaseră și făuriseră cu mâinile lor!

Toți erau emoționați dar toți căutau să și învingă emoția și să și-o ascundă uni față de ceilalți.

Cel mai liniștit dintre toți era Șlikov. Asta mi se păru ciudat. Doar el știa mai bine decât oricine cum și în locul carel întreprinderi se născuseră și crescuseră aceste fizine.

Se înceiseră discuții. Cel mai mulți socoteau că nu trebuiau lăstate nemților decât ruini. Numai astfel am fi putut fi siguri că dușmanul n-ar mai izbuti să repuna în funcțiune fabricile.

Șlikov era de altă părere. El scoase fără grabă din buzunar un caietel uzat, cu însemnări, și își expuse amanunții planul. Propuse să se arunce în aer numai puține corpuri de clădiri. Restul, mai ales agregatele complicate să fie scoase din uz, „ușurel, cu menajamente” cum spunea el, scoțind piesele cele mai importante și ascunzându le în locuri sigure.

¹⁾ Trustul de uleiuri și grăsimi. (N. trad.)

— Tovarăși, — zise el, — să aruncăm totul în aer e lucrul cel mai simplu. Dar oare noi n-avem să ne întoarcem? Ne întoarcem neapărat! Și atunci de ce să avem nevoie să clădim țarăși, cărămă cu cărămidă tot ceea ce am clădit ani de zile de-a rîndul?... Nemți nu-s chiar așa de deștepti! Dacă ne am apropia de ei cu dibăcie, n-ar fi chiar așa greu să-i amăgim. Iar dacă nu vom izbuti să facem asta, vom putea să aruncăm totul în aer, oricînd vom voi.

El își întări propunerea cu date precise, cu cifre și cu calcule tehnice. Se vedea că bătrînul se gîndise de mult la toate acestea și le cîntărise bine.

Propunerea lui Șlikov era foarte ademenitoare. Planul lui ne îngadua ca îndată ce ne vom întoarce, să punem destul de repede pe roate fabricile și uzinele combinatului. Dar propunerea comporta și un mare risc. Dacă grupul clandestin al combinatului ar fi fost descoperit sau dacă printre inginerii ramași s-ar fi găsit un trădător, nemții ar fi putut să puna repede în funcție combinatul.

Mă uitam la fața liniștită și aspră a lui Șlikov încadrată de o barbuță albă, rotundă și nu puteam pricepe despre ce era vorba. Era încrederea fermă a lui Șlikov în forțele lui sau poate era altceva, la care și-era groază că ar numai să te gîndești?

După multe discuții, fu adoptat planul în care intrau multe din cele propuse de Șlikov și trebuie să recunosc că acest plan mi se părea atunci foarte primejdios.

Toți plecara. În birou, au rămas numai trei, Evgheni, Șlikov și eu mine.

— Iată ce-i, Gavril Artamonovici, — zise fiul meu — Ne-am hotărît să te „retrogradăm“. Ne vom agăța de ceva. Te vom admonesta în toată regula într-un ordin de zi și te vom preface din director al fabricii de butoaie într-un simplu magazioner... În această situație, îți va fi mai ușor să te înțelegi cu nemții. Care-i părerea duminale?

Șlikov zîmbi.

— Vra să zică așa? Acuma la bătrînețe, să mă întorc de unde am început? Ce să-i faci? Ai dreptate, Evgheni Petrovici. Nemții vor avea mai multă încredere în cineva care a suferit de pe urma puterii sovietice!...

Cu asta se isprăvi discuția. Coborînd pe scara interioară, am ieșit tustrei în curtea asfaltată și am cotit pe o alee largă. Pe marginea aleei erau platani și salcîmi umbroși. Pe pajiști cu tufișe de arbuști cu frunze veșnic verzi, înfloreau micsandre, garoafe și o mulțime de trandafiri roșii, gălbui și albi. Un joc de ape fișnea din bazin.

De-a lungul aleei principale, se înșirau corpurile clădirilor mai însemnate ale combinatului. La spatele lor, începînd de la centrala termică, se aflau ateliere auxiliare, depozite, ateliere mecanice, fabrica de butoaie a lui Șlikov și iarăși depozite, ateliere, laboratoare...

— Să stăm jos, — zise Șlikov — Mă cam doare piciorul...

Ne-am așezat pe o bancă. Trandafirii miroseau frumos, apa clipecea și vîntul ne arunca în față o pulbere de apă. Vilvătura apusului se aprindea în spatele clădirilor înalte ale secțiilor principale, iar dinspre răsărit venea tiptil întunericul..

Șlikov se ridcă sprijinîndu-se în băț.

— Mă uit și nu mi vine a crede că asta-i o realitate și nu un vis. Evgheni Petrovici, dumneata ești tînăr și nu mă poți înțelege. Dar eu am clădit toate acestea cu mîinile mele, am pus aici cărămizile una cîte una!

Vocea îi era emoționată.

— Nu mi s-au șters încă din minte vechile barăci ale lui Rodrian.. Da, da! O să se cam mire domnul Rodrian!

— De cînd o fi putrezit în pămînt! — observă Evgheni.

— Nu! Nu putrezește! Încă-i zdravăn Wilhelm Karlovici Rodrian. Să vezi cum are să se grăbească să vină aici..

— Să fie adevărat că trăiește? — întrebă mirat fiul meu — De unde știi?

— Așa am auzit, — răspunse scurt Șlikov și încercîndu-se tăcu...

Anna Potapovna îi întîlni pe Șlikov lângă atelierele mecanice. Toată viața ei era legată de combinat ca și aceea a lui Gavriil Artamonovici. Anna Potapovna își aducea și ca aminte de timpurile lui Rodrian. Fabricile fuseseră construite și crescuteră sub ochii ei. Sădisese cu mîinile ei saieimi și trandafirii de pe alee. Bărbatul ei, maestru la fabrica de ulei, murise cu cîțiva ani mai înainte. Cam tot pe vremea aceea, îi murise și fata care lucra ca inginer la atelierele mecanice. Anna Potapovna rămăsese singură singurică. I se propusese să fie scoasă la pensie. O soră a ei care locuia într-o staniță bogată din Kuban o chemase să vină la dînsa, dar Anna Potapovna rămăsese în combinat. Ajunsese pontafoare la atelierele mecanice. Brigada de comsomoliști a lui Baturin care lucra acolo, compusă din tineri zvăpăiați și zgomotoși, o respecta și se temea de ea în același timp. Îndată ce tinerii din brigada lui Baturin se făceau vinovați de ceva, nu îndeplineau planul sau scădeau ritmul muncii, ea îi muștra cu asprime..

Cind nemții s-au apropiat de Krasnodar, i s-a propus să se evacueze în spatele frontului. De două ori și-a împachetat bătrina lucrurile, dar... nu s-a putut holări să se despartă de combinat.

Nu, nu pot, — spunea ea. — Nu pot! Cum să plec eu de aici? Aici m-am născut, aici am să mor...

Și acum, Potapovna îl întâlnește pe Șlikov lângă atelierele mecanice. Ei erau singurele suflete de om care se aflau atunci în întreg cuprinsul enormului combinat, părăsit de toată lumea.

— Aici erai, Potapovna? — se bucură Șlikov. — Și eu care voiam să viu la tine... Măine să aduni pe toți pontatorii și paznicii și să vă postați la intrări.

Dar pentru ce asta? — întreabă neîncrezătoare Potapovna.

— Cum pentru ce? — Trebuie să predam patronului totul în cea mai perfectă rânduială.

— Patronului?... Cărui patron?

Șlikov tăcea. După un timp, se uită ferm și sever în ochii Potapovnei și zise:

— Aceluia pe care conștiința dumitale îl știe de patron... Ai înțeles?

Șlikov porni fără grabă mai departe...

Ce vroia să spună Șlikov cu aceste cuvinte de neprilecut pentru dînsa? Dar în același timp, cum s-ar putea ea încumeta să creadă ceva rău despre Șlikov?... „Nu. Artamonovici a fost în-țoldeauna de-ai noștri și va rămîne așa pînă la capătul zilelor lui!” își spusese bătina și deodată simți că i se luă o piatră de pe inimă și sufletul i se făcu mai luminos.

* * *

A patra zi după venirea nemților în Krasnodar, la porțile combinatului se opriră niște camioane mari pline de soldați nemți. Din cabina mașinii din față sări jos un locotenent cu fața buhăită. Nu mai era tinăr dar arăta încă vînjos.

— Ei, cine-i acolo? Deschideți repede poarta!

Anna Potapovna deschise larg poarta și mașinile intrară în curte.

— Cine a rămas aici la fabrici? — întreabă locotenentul.

Din b'râu ieși Șlikov, își scoase respectuos chipiul și se înclină adînc.

- Eu am rămas la fabrici, domnule ofițer. Mă cheamă Șlikov. Sînt magazioner. Am lucrat și la vechiul patron, domnul Rodrian. Iată, am adunat paznicii și v-am așteptat pe dumneavoastră. Poftim înăuntru.

Neamțul se uită mirat la Șlikov care stătea în fața lui nemșcat, cu capul descoperit, într-o poziție respectuoasă și modestă.

— Lăudabil!... — zise în sfârșit neamțul. — Perfect! Un vechi muncitor trebuie să servească pe un vechi patron. Eu sînt locotenentul Weber, comandantul fabricilor. Arată-mi unde să pun santinelele. Domnul feldwebel Stroba se va ocupa de secții.

Din cabină se coborî un neamț sfrijit, mai în vîrstă și de statură mijlocie:

— Acesta-i domnul... domnul...

— Șlikov, — îi suflă Gavriil Artamonovici.

— Da, da, Șlikov! — repetă locotîneștul — Are să-ți arate tot ce a rămas de la bolșevici.

A doua zi, feldwebelul Stroba, însoțit de Șlikov, inspectă toate fabricile și toate secțiile combinatului. Neamțul clătina din cap amărit, la vederea stricăciunilor și însemna tot timpul ceva într-un carnet.

Peste două zile, răsună iar la porțile combinatului claxonul unui automobil. De data asta, venise într-o mașina frumoasă un neamț înalt și uscațiv, cam de vreo șaizeci de ani și foarte impunător.

— Unde-i comandantul? — întrebă el autoritar pe santinela care stătea smirna în fața lui.

Santinela sări pe scară, mașina intră în curte și se opri în fața biroului principal.

Peste vreo douăzeci de minute, Anna Potapovna veni în fugă la Șlikov.

— Vino repede, Artamonovici! Te cheamă Weber!

Cîteva clipe, ea merse în tăcere în urma lui Șlikov.

— Ce-i de făcut, Artamonovici? — întrebă Anna Potapovna nenaiputînd răbda să tacă.

— Ce-i de făcut?... Doar ți-am mai spus... Întreabă-ți conștiința și ea îți va spune.

Tăcură iar. Cînd Șlikov dădu să intre în biroul directorului, Anna Potapovna îl opri o clipă.

— Stai, Artamonovici. Ascultă: eu te cred! Ai înțeles?

— Am înțeles, — răspunse Șlikov cu glasul scăzut. — Știam că ai să mă crezi. Îți mulțumesc. Dar oare ceilalți mă vor crede și ei?...

Intrînd în biroul directorului, Șlikov îl zări pe Weber și pe neamțul acela impunător care tocmai sosise la combinat.

Weber îl prezintă triumfător lui Șlikov:

— Domnul Herbert Stift, betriebsführerul — reprezentantul societății pe acțiuni „OST” și director administrativ al societății. Iar dînsul e domnul acela Șlikov, vechi lucrător, des-

pre care v am mai vorbit Bolșevici, l-au coborît de la rangul de director la magazioner. El a pus paznici și ne-a predat sabrele.

— Foarte bine, șezi, te rog, domnule

Cam peste o oră, Șlikov iese din brou. Pe culoar îl aștepta Anna Potapovna. După recomandările lui Șlikov, Weber o nu mise curier la biroul directorului.

— Ei, ce i, Artamonici? — îl întrebă ea în șoaptă. Era foarte neliniștită.

— Ce să fie, Anna Potapovna. Nimic. Totu i în regulă!...

* * *

A doua zi dis-de dimineață, Șlikov se mulă într-o odăiă vecină cu biroul lui Stiff.

Anna Potapovna se uită murată la Șlikov care își aranja singur mobila.

— Ce-i asta, Artamonici? — întrebă Anna Potapovna. — Te-au ridicat la rangul de șef?

Nu știu nici eu ce să mai spun. Mi-au poruncit să stau aici. Vor să mă consulte.

— Ei, și tu?

— Eu?... Am să le dau sfaturi.

Potapovna ofta, dadu din cap și se îndreptă spre ușă. Șlikov o opri.

— Stai că am o treabă și pentru tine. Uite lista asta, ia-o și te du pe la toți acei de pe listă și spune-le că noi, stăpîni cer ca toată lumea să se prezinte cam pe la trei la biroul directorului. Vor să-i cunoscă. În primul rînd am să te rog să treci pe la Lisenko și pe la Pokatiloï. Iar la aceștia doi, — și Șlikov șterse două nume de pe listă, — mă voi duce eu singur...

Cînd Potapovna plecă, Șlikov își puse în cap șapca lui uzată, își luă bastonul și, cu mersul lui potolît, ca de obicei, se îndreptă spre casa inginerului Iuri Alexandrovici Porfiriev.

Cînd ieși pe poarta combinatului, zări pe Anna Potapovna care vorbea cu Mișa, un comsomolist, lăcătuș în brigada Baturin de la atelierele mecanice, venit cu o treabă oarecare la combinat. Cînd Șlikov îi ajunsse cîm urmă, Mișa își întoarse capul în altă parte, făcîndu-se că nu-l vede.

— Ce, Mișa, n-ai văzut trecînd pe Artamonici? — îl întrebă Potapovna.

L-am văzut! — spuse provocator Mișa.

Șlikov auzi răspunsul comsomolistului și simți parcă o lovitură în spate. Îi era grea bătrînului ca, după stîrma pe care i o arătasera întotdeauna toți muncitorii combinatului, să audă

pe un băiețoi ca Mișa aruncînd acest „am văzut” disprețuitor. Mai tîrziu însă, Gavril Artamonici se oștîni și cu asta.

În casa lui Porfiriev mirosea a naftalină. În sufragerie, în fața unui scriu deschis, stătea mama lui Porfiriev. Pe scaune erau trîntite șube, paltoane, costume. Tot aici afirma pe un umăr un irac abia scos din lașă.

La combinat, inginerul Porfiriev nu era drag nimănui.

Evgheii îi spusese odată că Porfiriev învățase undeva, nu știa bine unde, la nord, la Vologda sau la Arhanghelsk. Aici studenței și-i petrecuse parte la Leningrad, parte la Moscova și la Harkov. Apoi, cînd a ajuns inginer, a venit să lucreze la noi la Krasnodar. A apărut la combinat foarte ferebș, într-un costum ca scos din cutie, cu pantofii lustruiți de-și luase ochii, cu gulerul scrobît și cu o cravată la moda Dar, cu toată ga-teala asta a lui, avea ceva pe fața care nu placea. Se prea poate ca impresia asta să fi venit de la ochii lui tulburi și de la cau-tătura lăgară care cauta să scape de sub privirea celui cu care vorbea.

De vorbit, dar mai al s de discutat cu Porfiriev era foarte greu, dacă nu chiar neplăcut. Tăcea parte din acea categorie de oameni care se sînt ofensați dacă nu le împărtășești părerea și schimba îndată vorba caștînd să dea un caracter personal ori-carei discuții, străduindu-se să înșepe și să jignească pe cei cu care stău de vorbă.

Mai avea o trasătură de care ți-era silă. Orice ar fi discu-tat, pînă la urma ajungea să spună că tot ce era rusesc era prost și ce era străin era bun. Cu subalternii se purta arogant și grosolan, iar fața de șef era îngustăto.

La început, Porfiriev îi aruncase lui Evgheii praf în ochi. Evgheii n-a da use o mîncăa inter-sență și de rasparțire pe care Porfiriev n-o încapea. Evgheii n-a datu alta însărcinare și Por-firiev iarăși nu facu nimic. Atunci Evgheii pricepu că Porfiriev era un incapabil și mi se pare chiar că, dădu să înțeleagă des-tal de împede acest lucru. Asta avu drept urmare că Porfiriev prinse ura pe Evgheii și își luă un aer de „golan nedreptățit” pe care invidioșii îl împiedeau să arate ce poate. Iată aduc aminte că înainte plecării din Krasnodar, vorbisem cu Evgheii despre Porfiriev. El îi spusese atunci că după părerea mea, Porfiriev are să ramîna la nemți. N-a trecut mult și am aflat că Porfiriev cu familia lui se evacuează din Krasnodar. Pe urmă a dispărut.

Cum s-a dovedit mai tîrziu, Porfiriev ne înșelase...

Șlikov intră la Porfiriev ca și cum ar fi fost bun prieten.

— Scutarați prin casa? Bine faceți... Și dealtfel îi de înțe-les. la timpur, noi, stapini noi.

— Cuce vă pot servi? — îl întrerupse brusc Porfiriev.

— Am de vorbit ceva cu dumneata, — în răspuns liniștit Șlikov.

Trebuie să spun că pînă atunci, raporturile dintre Șlikov și Porfiriev erau departe de a fi prieleneoase. Șlikov disprețuia pe față pe inginer din cauza trufiei, lăudăroșimei și incapacității lui, iar Porfiriev vedea în Gavriil Artamonovici pe unul din cei care „îl țineau în umbră”.

— Ceva de vorbit? — întrebă Porfiriev tărăgănat și cu urmărire în glas. — Curios! Dacă-i așa, hai să trecem în odaia mea.

Șlikov se lăsă într-un fotoliu, puse bastonul între genunchi, își propti mîna în baston și începu:

— Îmi dai voie, Iuri Alexandrovici, să încep fără introducere... Am venit să-ți comunic ca astăzi la ora trei te așteaptă noi stăpîni. Vor să te cunoască.

— Nu mai spune! Trebuie să iau asta drept o invitație oficială?

— Dacă vrei, da! Eu sînt acum la ei un fel de consultant pentru treburile combinatului.

— Așa... Va să zică o schimbare bruscă la față, — rîse cu răutate Porfiriev.

— Dacă stai să te gîndești mai bine, nu chiar așa de bruscă, — răspuns Șlikov. — Eu sîs doar un om bătrîn și am lucrat aici încă de pe vremea domnului Rodrian. E ca și cum m-aș întoarce din nou la vechiul meu stăpîn...

— Dar, dacă nu mă înșel, ești membru de partid?

— Oare cine dintre noi n-are păcatele lui? Parcă la dumneata nu stau operele lui Lenin pe poliță? Eu în locul dumitale aș strînge toate cărțuile acestea.

— Ce-mi aud urechile? Nemaipomenit! Dumneata care?...

— Degeaba te uîți așa la mine. Sîntem doar lovarași de suferință. Judecă și dumneata. Pe mine la bătrînețe m-au degradat și m-au făcut magazioner. Da-mi pare că nici dumneata nu prea le erai pe plac... Eu unul socot că cu talentele dumitale, cu cunoștințele dumitale ai fi putut ajunge departe de tot...

— Cred și eu că mai departe decît parvenitul și carieristul acela de Ignatov al dumitale!

— Îmi iau îngăduința să te asigur că Ignatov e al meu, tot așa cum este și al dumitale.. Parcă n-a dat și el o mîină de ajutor să mă facă din cal măgar? Dar să vorbim de treburile noastre. Vreau să-ți propun o alianță.

— Dumneata?... O alianță cu mine?

— Da!.. Ieri am inspectat toate fabricile. Desigur că stricăciunile sînt mari. Dar nu-s chiar așa de mari cum ar fi putut părea unui om fără experiență.

— Cu atît mai bine. Vom reface mai repede combinatul.

— Ei, și pe urma ?

— Pe urma ? Pe urma vom lucra ! Trebuie doar să ne apucăm odată și odată de o muncă adevărată. Nemții nu-s bolșevici. Ei se pricep la oameni și la muncă !

— Dar îmi dai voie să te întreb, cine va lucra ?

— Nu pricep . Noli, desigur !

— Ei, prea te-ai aprins . Să zicem că dumneata, cu ajutorul unora din ingineri și cu al meu, vom restaura fabricile. Bine. Luași totul în primire, domnilor nemți, totu-i gata, nu va rămîne decît să stabilești contactul ! Ei, și mai departe ? Iată cum va fi mai departe, Iuri Alexandrovici ! Nemții vor lua în primire combinatul, iar apoi ne vor face vînt. Pentru ca noi vom rămîne, trebuie să fii de acord cu asta, vom rămîne ca și mai înainte porcii de ruși, oameni de ultima speță. Dacă le vom dezvălui toate secretele și le vom arăta toate subtilitățile, la ce dracu' vor mai avea ei atunci nevoie de noi ?

Lui Porfiriev începură să-i joace ochii în cap.

— Și ce mi propui dumneata ?

— Iată ce l... Le vom destămui cîte un secret, iar celelalte le vom ține pentru noi . Peste un timp oarecare, le vom destămui încă un secret, iar pe celelalte iarăși le vom păstra în buzunar, acele secrete fara de care combinatul nu poate porni din plin. Și atunci, nemții vor avea multă vreme nevoie de noi. Și în felul acesta, ne vom bucura și noi de o stîmă corespunzătoare...

— Asta-i cu cap, ce spui dumneata !

— Am trecut de șizeci de ani. Așa ca-i timpul să am și eu puținică minte... Dar, sigur că noi doi nu putem face față acestui lucru. Trebuie să strîngem în jurul nostru un colectiv. Insa trebuie hîcînușeles să alegem. Ce-ai zice de pildă de Ivan Karlovici Weisberger ? Cred că el ni s-ar potrivi. Întîi și-ntîi, cu toate ca-i rusificat, da-i tot neamț... E un om modest și nu e ambițios. În orice caz n-o să ni se pună împotrivă. Iar pe dumneata te voi propune să fii mîna dreaptă a lui Rodrian.

— Și crezi că s-ar putea ? — întreba fără voie Porfiriev

— Cu capacitatea dumitale ? Ba bine că nu ! Dar totul trebuie făcut cu grijă. Cel mai important e să nu stai bot în bot cu nemții față de toată lumea.

— Nu, pricep...

— Cum de nu pricepi ? Doară nu vei fi crezînd că bolșevicii cînd au plecat din Krasnodar nu și-au lăsat aici oamenii lor ? Dacă ai să începi să te grăgiulești în public cu nemții, ai să te trezești într-o stradă întunecoasă cu un cuțit în spate . Mi se pare că bolșevicii și au lăsat și aici în combinat un grup de oameni de ai lor care vor împiedica punerea în funcțiune a

fabricilor. Și ți spun că noi nu trebuie să raportăm imediat asta domnului Rodrian, chiar dacă-i vom descoperi. Ne-or prinde și ei bine. La o adică, putem da oricând vina pe ei. Chipurile că nu noi sîntem de vină că fabricile stau, ci dinșii.

Adică, după părerea dumitale, trebuie să ne ținem gura cînd e vorba de cei din organ zația clandestină?

— Ba deloc. De ce să-ți ții gura? Dacă ți se pun în cale îmi spui mie. Fac eu atunci tot ce trebuie. Nu degeaba m-au luat nemții consilier. Dumneata să ai grija dumitale. Ai ce jucat o carte mare. Nu trebuie să-ți înăjești mințile. Lasă asta pe seama mea.

— Dar dumneata, Șlikov, ce carte ai de gînd să joci?

— Eu am să fiu veriga de legătură, cum s-ar zice, între dumneata și slăpînii noștri. Atît. Ai înțeles? Îți convine asta, Iuri Alexandrovici?

— Prea vine totul pe neașteptate...

— Nu te grabi. Gîndește-te pe îndelute și ai să-mi spui și mie ce-ai hotărît. Ei, cum rămîne, Iuri Alexandrovici cu Weinberger? Îmi dai blagoslovenia dumitale să merg la el?

— Hm! Știu eu?... Mă rog, du-te!..

— Bine! Mă duc chiar acum. Stă chiar aici lîngă dumneata.

Trecînd prin sufragerie, Șlikov observă că fracul nu mai atîrnă în cuier.

Deșteaptă mamă ai, Iuri Alexandrovici. E prea devreme să ți pui fracul! Mai ai timp... Ei, rămîi sănătos. Și nu uita: azi la ora trei, în biroul directorului.

CAPITOLUL V

Șlikov asista și el la combinat la înregistrarea inginerilor făcută de către Stift. Ședea modest la o parte, sprijinîndu se în baston. Era greu de înțeles roul pe care îl juca aici, acest om bătrîn și tăcut.

Convorbirea între Stift și Lisenko fu foarte scurtă.

— Am vrea să lucrezi la combinat, — zise Stift. — Avem informații foarte bune despre dumneata. Ne ești recomandat drept un bun inginer constructor.

— Bine, atuncear rămîn...

— Și vei lucra tot atît de conștiincios cum ai lucrat și pînă acum?

— Cînd fac un lucru, sau îl fac cum trebuie sau nu îl fac deloc.

— Foarte bine... Ești liber, domnule Lisenko.

Cînd se prezentă la înregistrare, Porfiriev era nervos. Pregătise de acasă un discurs solemn și bombastic în care spunea că era gata să-și pună toată știința lui de inginer în slujba înfrîngerii regiunii care căpătase în sfîrșit „stăpînirea” cea adevărată în persoana celor mai buni reprezentanți ai uneia din cele mai civilizate națiuni ale lumii. Dar Porfiriev nu izbuti să-și țină discursul. Se tot încurca și Herbert Stîft îl întrerupse :

— Înțeleg sentimentele dumitale, domnule Porfiriev și voi raporta comandamentului asigurările dumitale de devotament. Dar acum nu mă interesează vorbele ci faptele. Fabricile distruse de bolșevici trebuie repuse în funcțiune în cel mai scurt timp, ca să putem da armatei germane săpun, ulei și grăsimi. Acesta e ordinul Făhrerului. — M. s-a spus că ai experiență, cunoștințe și aptitudini care, dintr-o serie de cauze, n-au fost apreciate de bolșevici la justa lor valoare. Așa-i, domnule Șlikov ?

— Perfect adevărat, domnule Stîft.

Și Gavril Artamonovici, răsărind de pe scaun, aprobă din cap.

Vă asigur, domnule Porfiriev, că noi vom aprecia așa cum trebuie devotamentul dumitale dar, repet, avem nevoie de fapte și nu de vorbe. Spui că mi-e cit de repede ar putea să reînceapă să funcționeze combinatul ?

Porfiriev se zapaci. Nu știa ce să răspundă și se uita dezorientat la Șlikov, nădăjduind că acesta are să-l ajute. Dar Gavril Artamonovici se uita distrat pe fereastră și pareă să-l intereseze foarte puțin ceea ce se întîmpla în cameră.

— E foarte greu să răspund la această întrebare, domnule Stîft, — zise șovaind Porfiriev. — Nu m-am pus încă îndajuns în curent cu starea fabricilor. Afară de asta, mai este nevoie să am în vedere și o mulțime de alți factori ca : materie primă, forțele de muncă, energia electrică. În sfîrșit...

Bine, îl întrerupse Stîft, nemulțumit. — Vorbim mai târziu despre toate acestea... Chemați-l aici pe domnul Weinberger...

Cînd înregistrarea inginerilor se isprăvi, Stîft le spuse să aștepte în camera de primire, iar el se închise cu Șlikov în birou.

Așteptarea dură cam o jumătate de oră.

În aparență, Lisenko părea că desăvîrșire liniștit. Aprinse fără grabă veciera lui pîpa, înnegrită de vreme și se apropie de fereastră. Se uita, pe gînduri, la acoperșurile prănușite ale fabricilor, la molozul și cărămizile sfărîmate de pe aleea principală, la fumul gros care ieșea încă din turnurile silozurilor în care erau depozitate semințele de bumbac și de floarea soarelui...

— Ți-e dor de ceea ce a fost, domnule Lîsenko? — auzi el alături vocea lui Porfiriev.

Iuri Alexandrovici nu-și mai găsea locul. I se părea că nu se purtase cum ar fi trebuit, că Stîft rămăsese nemulțumit de el și că își stricase reputația.

Lîsenko se întoarse fără grabă și zise liniștit:

— Știi ce spun vecinii noștri cerechezi cînd se-ntîmplă una ca asta? „Pumnalul pierdut e totdeauna cu plăsele de aur“ și se întoarse iar spre fereastră.

Porfiriev ridică din umeri și se apropie de Weinberger. Acesta ședea într-un fotoliu și se juca cu lanțul ceasului de buzunar.

— Cum îți place asta, Ivan Karlovici? Șlikov iar a avansat, — zise Porfiriev.

— Oo! Domnul Șlikov e un om mare! — răspunse cu hotărîre Weinberger și ridicînd aratatorul mîinii drepte, mai repetă o dată: Un om m-a-re! Chiar și betriebsführerul, domnul Stîft, sî se sfătuiește cu el...

În sfîrșit, ușa se deschise și apărui Stîft. În urma lui, la o mică distanță venea Șlikov. Neamțul citi dispozițiile luate: Weinberger era numit director al fabricii de grăsimi hidrogenate, Porfiriev, director al fabricii de margarină; Lîsenko al fabricii de săpun și Pokatilov al centralei de termoficare. Locurile de directori ai fabricilor de ulei și de butoaie, precum și acelea de șef al atelierelor mecanice, rămăseseră deocamdată neocupate.

— Nu cunosc încă bine situația, — observa Stîft. — Și acum, rog pe domnii directori să meargă la fabrici, pentru că voi inspecta personal combinatul.

Peste o oră, Stîft ieși din birou. În urma lui venea Șlikov, sprijinindu-se în baston și alături de el, translatorul.

Polapovna se uita după el. Vedeă muncitorii care le ieșeau în cale ocolindu-i sau întorcînd capul și prefacîndu-se că nu-l văd nici pe Stîft, nici pe Șlikov. Nimeni nu-l saluta pe Șlikov, nimeni nu se uita la el...

La fabrica de grăsimi hidrogenate, Stîft fu întîmpinat de Weinberger.

— Ce distrugerii! Ce distrugerii, domnule Stîft, — exclamă el, lovindu-și una de alta palmele grăsului. — Ți-e groază să te uiți!

Stîft inspectă în treacăt fabrica. Văzu acoperișul smuls de explozia trolului, mașinile deteriorate, molozul și praful de pe jos.

— Ce se producea în această fabrică? — întrebă el tăios.

— Uleiuri și grăsimi hidrogenate, — răspunse respectuos Ivan Karlovici. — În primul rînd fabrica producea ulei hidrogenat tehnic, întrebuițat pentru săpun, și grăsimi hidrogenată comestibilă întrebuițată la fabricarea margarinei. Producția zilnică

era de două sute de tone. Se mai fabrica aici și ulei rafinat. Un ulei minunat, de o calitate nu mai prejos de aceea a uleiului de măsline.

— Și acum? — întrerupse Stift.

— Ruine, jalnice ruine!

— Nu-s orb, domnule Weinberger! Văreau să știu ce-i de făcut ca fabrica sa fie repusă în funcțiune.

— Înțeleg, înțeleg! — bolborosi speriat Ivan Karlovici. Așa și întocmiți un plan care cuprinde un minimum de măsuri necesare pentru restaurare.

Weinberger scoase din buzunarul de la piept o foaie de lîtție frumos împăturită.

-- Îmi dați voie?... Primul lucru care-i de făcut este de pus acoperișul clădirii; al doilea, de refăcut ansamblurile agregatelor aruncate în aer; al treilea, de făcut același lucru pentru compresoare; al patrulea, de procurat fabricii aburi, al cincilea, de a-i asigura energia electrică; al șaselea...

— Ajunge! — se înfuriase Stift. — Și asta numești dumneata un minimum! Care ar fi atunci maximul, domnule Șikov?

-- Ce să-i faci? — răspunse liniștit Gavril Artamonovici.

— Fabrica-i distrusă rău. Domnul Weinberger are dreptate.

Stift tăcea. Batea nervos toba cu degetele pe rampa de metal a scarilor.

— Dar asta ce-i? — întrebă el deodată, arătînd un rezervor enorm care se gasea la fața lui.

— Ulei, domnule betriebsführer.

— Ulei! Atunci de ce nu spui, domnule inginer?

— Îmi dați voie să vă aduc la cunoștință, domnule Stift, — zise șovator Weinberger, — că uleiul nu-i gata, nu-i, încă rafinat.

-- Atunci trebuie rafinat! Ocupă-te imediat de această treabă, Dar imediat!

— Din păcate nu-s chimist, domnule Stift. Nu mă pricep la asta...

— Dumneata, domnule Weinberger, ești înaltele de toate neamuri și pe deasupra și inginer, — declară hotărît Stift. — Găsește undeva un chimist. Dar de răspuns, răspunzi dumneata.

Weinberger se zăpăci de-abinelea. La urma urmei, rafinarea nu era chiar așa de complicată, dar nu era specialitatea lui și el își dădea foarte bine seama că în caz de nereușită, el va fi învinuit de nealocutate, că va fi arestat și dat pe mîna gestapoului..

— Îmi dați voie, domnule Stift, să vă spun ceva, — zise Șikov. — Ivan Karlovici nu-i chimist, iar procesul de rafinare e un proces foarte complicat. Inginerii-chimiști buni nu ne au rămas la Krasnodar. Asta știu sigur. De aceea, nu v-aș sfătui să

riscăți. Cea mai mică greșeală poate strica totul. Nu-i așa, domnule Weinberger?

— Domnul Șlikov are dreptate, — îngână cu greutate Weinberger. — Ar fi nechipzuit să riscam. Nu mă pot încumeta să risc...

Lucra curios, Stift nu țipă, nu bătu din picior și nu chemă gestapoul. Se uită numai cu luare-aminte la Șlikov și spuse:

De acord, domnule Valoarea-i atât de mare încât nu fac să riscam. Am să cer să mi se trimită din Germania un inginer-chimist cu experiența și atunci vom scoate o noi la capăt cu ușurință. Am însă acum de dictat ceva translatorului.

Weinberger și Șlikov se retraseră la o parte. Gavril Artamonovici îl lua de braț pe tovarășul lui.

— Da' iute mai ești, Ivan Karlovici! — îi zise el dejenitor. — Doar ieri am stat de vorbă împreună și am stat de vorbă multă vreme și acum erai cît pe ce să te arunci cu capul în jos în viltostre...

Stift fu întîmpinat la fabrica de margarină de Porfiriev. Betriebsführerul începu cu aceeași întrebare:

— Ce producea fabrica?

— Margarina și grăsimi comestibile obișnuită în cantități de pînă la o sută de tone pe zi. Afară de asta, mai fabrica înghețată, maioneza, halva cu nucă. Era una din cele mai mari fabrici de margarină din Rusia Sovietică.

Intrînd în fabrica, Stift se opri fără voie și ridică uimit din sprîncene. Mașinile stăteau toate la locurile lor. Acoperișul era nevătămat. La prima vedere, ai fi zis că fabrica nu suferise nimic.

— Colosal! — zise neamțul fără voie. — Aceasta-i o fabrică cu care s-ar putea mîndri și Germania! Nu-i așa, domnule director? Nădăduiesc că mașinile sînt în ordine.

— Aproape, domnule Stift. Bolșevicii n-aa avut vreme să scoată decît unele piese.

— Ei, astea-s feacurii! — declară hotărît Stift. — Se pot pune la loc. Mașinile sînt desigur ale noastre, germane? Voni cere firmei...

— Din nefericire nu-i așa, — îl intrerupse lîngștit Șlikov. — Mașinile sînt de fabricație sovietică.

— Cum așa? — se miră neamțul. — Atunci e mai prost. Sper că constructorul lor e aici. N-o fi chiar domnul Porfiriev? Mi s-a spus că ai lucrat cu succes la secția de proiectări. Așa e? Porfiriev se fîșia-se și tăcea.

— Tocmai mașinile acestea s-a întîmplat să nu fie construite de domnul Porfiriev, — zise Șlikov. — Sînt făcute de inginerul Evgheni Ignatov.

— Să fie chemat atunci Ignatov! — declară Stift.

Ignatov e în Armata Roșie — zise Șlikov cu un gest de neputință, desfăcînd brațele înlături.

— Bine! — zise Stift. — Vra să zică Ignatov nu-i aici. Dar e numădecît nevoie să fie aici? Oare un inginer constructor cu experiență, cum e domnul Porfiriev, nu-i în stare să-l înlocuiască pe Ignatov?

— Nu știu... — începu șovăitor Șlikov, dar Porfiriev îl întrerupse.

— Aveți dreptate, domnule Stift! Nu se isprăvește lumea la Ignatov. Îmi iau angajamentul să restabilesc ea agregatele!

— Mănătat, domnule Porfiriev! — exclamă înveselit Stift.

— Acesta-i tocmai răspunsul pe care-l așteptam de la dumneata.. Și atunci, cînd ne dai margarina?

— Îndată ce voi avea aburi și electricitate, — răspunse mai puțin înlacărat Porfiriev.

— Ce înseamnă asta domnilor? — Parcă v-ați fi înțeles mai dinainte! — se supără Stift. — Adăuneuri domnul Weinberger mi-a cerut aburi și electricitate. Acum dumneata, domnule Porfiriev, îmi spui același lucru.

Ce putem face?... Dar care ar putea fi dinău dumneata soluția, domnule Stift? — încercă să intervină Șlikov.

— Ma întrebă care ar putea fi soluția, — îl întrerupse neamțul. — Dați-mi voie, și vă găsesc eu soluția!.. Să presupunem că ați avea dreptate. Producerea unei margarine de calitate superioară cere aburi și electricitate. Să presupunem asta, ca toate că ar trebui să mă încredințez dacă-i chiar așa. Ei, dar *speisefett*?¹⁾ Nădăjduiesc ca asta ai să ne poți da, domnule Porfiriev?

Porfiriev auzise despre *speisefett*, un amestec de grăsimi animale și grăsimi vegetale. Știa că este un produs de calitate inferioară și puțin hranitor. Asta era tot ce știa el despre *speisefett*.

— N-am produs acum așa ceva, — răspunse e nelățarîl — Aș avea nevoie de formulă.

— Cum așa? — se indignă Stift. — Ești inginer la un combinat de margarină și nu poți pune la punct producția de *speisefett*? La noi tace asta orice meșter cîrnațar, orice meșteșugar. Asta miroase a salotaj, domnule Porfiriev!

Porfiriev o silecli. Descumpănit și roș ca racul, stătea molo-
tolind nervos în mîini șapea-i nouă și elegantă.

O clipă, domnule Stift! — îl veni Șlikov în ajutor. — Domnul Porfiriev e foarte modest. Nici vorbă că ar putea pune la punct producția de *speisefett*. Asupra acestui lucru nu poate fi nici o îndoielă. Dealfel, domnul Porfiriev și cu mine am vorbit

¹⁾ Grăsimi comestibile ordinare (în limba germană). (N. trad.)

de asta. Mi-a dat o idee strălucită. La nevoie, să recurgem pentru vapori la o locomobilă.

— O locomobilă? — repetă Stift. — Și unde ați găsit-o, domnule Porfiriev?

Acesta nu știa ce să creadă și se uita mirat când la Șlikov, când la Stift.

— La gară. Pe o linie de garaj, — se grăbi să răspundă Șlikov pentru Porfiriev. — Numai ca locomobila trebuie adusă aici la fabrică.

— Asta e lăudabil! Foarte lăudabil, domnule Porfiriev... Și întorcându-se către interpret, îi porunci: — Amintește-mi de locomobilă. — Voi încredința treaba asta feldwebelului Stroba.

Și cu aceste cuvinte, salutînd ușor pe Porfiriev, Stift ieși din secție.

La fabrica de săpun, Stift fu întâmpinat de Lisenko. Acesta stătea în curte. La picioarele lui, pe o distanță de vreo zece metri, se scursese ca un șuvoi de lavă un strat de săpun care apoi se solidificase. Era imensatul săpun de Krasnodar, alb cu vine negre. Săpunul se amesteca cu noroiul de pe jos și peste el se așternuse un strat de cenușă. Dar Stift vază îndată că era săpun.

— Cît e aici? — întrebă el scurt pe Lisenko.

— Optzeci de tone, — răspunse Svirid Sidorovici.

— Ce vandalism! Săpunul face acum pentru armata noastră cît aurul. Și sa-l arunce, așa, în noroi! Porcu de ruși!... A mai rămas ceva?

— Ceva a mai rămas, dar nu cred să le mîlt, — răspunse vag Șlikov. — V-aș ruga să vizitați fabrica.

Mai tîrziu, nemții au tăiat în bucăți acest săpun care cursese din cazanul explodat și care se amestecase cu cenușă, prundis și tencuială, l-au împachetat și l dadeau nemților care veneau pe acolo în pachete cu adrese, pentru coletele pe care le trimiteau în Germania.

Armata germană nu lăsa să-i scape din mîini nici măcar un săpun ca acesta...

Primul lucru care-i sări în ochi lui Stift la fabrica de săpun fu un rezervor enorm, deformat de explozie, din care se prelungea săpun lichid. Alături de acesta mai era un rezervor, tot alit de mare, nevătămat și acoperit cu un capac masiv de metal.

— Ce-i aici? — întrebă Stift.

— Săpun, — răspunse Șlikov.

— De aceeași calitate ca și cel din curte?

— De aceeași. Avem aici optzeci de tone.

— Greșești, domnule Șlikov, — ripostă Lisenko. — În rezervor e materie primă. Mai trebuie rafinată..

— Na, domnule Lisenko, răspunse hotărît Şlikov. — Ştiu bine că aici se păstrează săpunul gata. Opizeci de tone.

Frecîndu-şi minile cu satisfacţie, Stîft se îndreaptă spre rezervor.

— Minunat!... Minunat!... — repeta el. — Straşnic dar pentru armată.

Ce-ai făcut, Gavriil Artamonovici? — îi şopti Lisenko lui Şlikov. — Dacă mi lăsaî timp, aş fi nascocit eu ceva.

— Nici o grijă.. Totu-i aranjat.

Între timp, Stîft se apropiase de tot de rezervor, cînd deodată, îl auz pe Şlikov strigînd speriat:

— Domnule Stîft! Inapoi!

Şi Şlikov se repezi la neamî, îl apucă de braţ şi-l trase înapoi cu putere.

— Ce-i? Ce s-a întimplat? — îngaimă Stîft, uitîndu-se speriat în toate părţile.

Fără să-i răspundă, Şlikov îl duse în partea cealaltă a rezervorului.

— Uitaţi-vă! — Şi-i arată o inscripţie abia vizibilă scrisă cu creta pe pereţele de culoare închisă a rezervorului: „Minat“.

— I. minat, — domnule Stîft.

— Ce vorbeşti?... Îţi sînt foarte recunoscător...

Pentru prima oară Stîft se uită la Şlikov cu o expresie de sinceră recunoştinţă.

Neamîul se tot dădea înapoi, căutînd să se îndepărteze cît mai mult de rezervorul acela care îl bagase în sperieţ.

— Şi eşti sigur că rezervorul e minat, domnule Şlikov?

— Am văzut cu ochii mei, domnule Stîft, cînd a fost minat. Primul rezervor a fost aruncat în aer. Pe acesta de-al doilea l-au minat pionerii cu nişte mine speciale.

— Îţi sînt foarte recunoscător, domnule Şlikov. Foarte recunoscător, — mormăi Stîft, îndreptîndu-se spre ieşire. — Trebuie chemaţi pionerii. Trebuie verificat. Iar pînă atunci.. Cine dintre dumneavoastră, domnilor, scrie nemţeşte?

— Eu vorbesc şi scriu curent nemţeşte, domnule Stîft, — spuse deodată Lisenko.

— Da? Atunci ia creta şi scrie, te rog, pe cazan „Minat“. Scri-o în toate părţile ca să vadă toţi. Am să dispun chiar azi să se pună la rezervor santinele. Îmi pare rău că trebuie să amîn discuţia pînă se va lămurii chestiunea aceasta cu minele. Am să te chem, domnule Lisenko.

Stîft mai inspectă fabrica de ulei şi cea de butoaie, însă cum era încă sub impresia întîmplării de lingă rezervor, era neliniştit şi cu gîndul a'urea şi se uita în toate părţile. Fabricile aces-

tea erau tare distruse. Plecînd de acolo, Stîft spuse lui Gavriil Artamonovici

Ai avut dreptate, domnule Şlikov. Deocamdată nu i nimic de făcut aici. Acum trebuie să văd ce-i cu uzina electrică. Mă pricep la electricitate

Stîft intră în uriaşa sală a cazanelor, însoţit de Pokatilov. Şi aici erau toate distruse: aparatele, cazanele, dinamurile, acoperişul. Şi totuşi, sala te uimea. Era grandioasă.

— Colosal! — izbucni iarăşi Stîft. — Nu mă aşptam la aşa ceva!..

După ce inspectă cu atenţie cazanele, Stîft îl cheamă pe Pokatilov:

— Ce ai de spus, domnule director?

— Cred că dacă-i de pus în funcţiune un cazan, ar putea fi vorba numai de al şaselea, domnule Stîft. Celelalte sînt prea stricate.

— Văd că te pricepi în meseria dumitale, domnule Pokatilov, — zise Stîft pe un ton protector. — Acum, ascultă-mă cu atenţie. Repararea cazanului va fi făcută de o brigadă de la batalionul tehnic. Am să mai dau ordinul ca să fie trimişi aici şi cei mai buni lucrători ruşi. Pînă într-o lună, cazanul trebuie să fie pus în funcţiune. E clar?

— Clar, domnule Stîft, — răspunse liniştit Pokatilov.

Stîft se îndreaptă spre aparatele de control pentru a examina starea lor.

— Nu i nevoie să mă însoleşti, domnule director, — declară el. — Ma pricep destul de bine la aceste aparate.

Pokatilov ramase lîngă cazan. Un bătrîn muncitor se apropie de el.

— Ei, şi acum ce are să mai fie? Te pomeneşti că neamţul are să pună în funcţiune cazanul?

— Anton Osipovici, să ştii de la mine: neamţul ăsta-i un prost, — răspunse liniştit Pokatilov. — Uită-te ici! — Şi-i arată mîncîr rului cusătura nituită de la tamburul de jos al cazanului.

Bătrînul îşi potrivi ochelarii, se uită cităva vreme cu atenţie la fucul cazanului şi scoase chiar o exclamaţie de mirare. Apoi îi zise rîzînd ceva lui Pokatilov, dar Şlikov nu putu deosebi ce anume îi spusese.

Cînd Pokatilov şi bătrînul se îndepărlară, Gavriil Artamonovici se apropie ca din întâmplare de cazan. La început nu văzu nimic. Dar, uitîndu se cu atenţie, zări nişte crăpături fine ca nişte fire de păianjen care acopereau încheietura nituită a fundului cazanului. Gavriil Artamonovici zîmbi cu satisfacţie...

Stift ajunse la atelierul mecanice cînd începuse deja să se întunece. Se mai uită în graba la strunguri, apoi își scoase cartea-lui de însemnări și citi.

— Brigadier Ba-tu rin.. Chemați-l pe domnul Baturin.

Un tînar într-o salopetă unsuroasă se apropie de el.

Îi lipsește o mîna? — întreba Stift mîncîndu și sprîncenele cînd văzu că mîna stînga a salopetei lui Baturin era goală.

Am pierdut-o pe front, — răspunse brigadierul.

— Așa a... Am totuși referințe bune despre dumneata. Ești numit șeful atelierelor mecanice. Prezintă-te mîine dimineață la domnul Șlikov și veniți amîndoi la mine.

Cînd Stift și Șlikov care se îndepărtau, fără la cîtiva pași, în urma lor răsună o voce tînară și sonoră.

— Iudă!

Șlikov tresări, ca și cum l-ar fi atins un bici.

Mergeau pe aleea întunecoasă. Gramezile negre și diforme ale fabricilor distruse se înșirau, de o parte și de alta a alei. În fața, deasupra turnurilor șlozurilor, mai străluceau reflexele incendiului. Înaintea, în cimentul de beton, sămînța de bumbac nu încetase încă să fumege. Departe, în oraș, se auzeau în pușcături răzlete.

Stift mergea repede, uitîndu-se cu frică în toate părțile.

La ușa biroului dădura de Anna Potapovna. Ea văzu cum Șlikov ținea ce braț cu grijă și respect pe domnul Stift.

În birou, Stift îl opri o clipă pe Șlikov.

— Să ți aduci aminte! -- zise el solemn. — Pînă într-o lună, uzina electrică va da aburi și curent. Iar peste o luna și jumătate, fabricile combinatului vor începe să lucreze. Dacă n-o fi așa, nu-s eu letchebskierul Herbert Stift!

CAPITOLUL VI

În clădirea cu numărul 69 de pe Krasnaia, o stradă largă și animată din centrul Krasnodarului, se afla pînă la venirea nemților magazinul „Pionierul”. Două sculpturi în marime naturală, reprezentînd una un băat și cealaltă o fată în costume de pionieri, străjuiău intrarea.

Veniră însă nemții și sculpturile dispărură. Deasupra ușii magazinului apărură o firmă nouă

„CAMELIA”
Societate anonimă pe acțiuni

Pe timpul ocupației germane, primăria orașului Krasnodar încuraja prin toate mijloacele inițiativa particulară. În oraș, se vădea ca ciupercile după ploaie, zeci de mici întreprinderi particulare. Printre acestea, „Camelia” ocupa un loc destul de important.

Doi ingineri chimiști apărură într-o zi mai întâi la serviciul industrial și apoi la cel comercial al primăriei orașului. Ei dădură bacșuri zdravene șefilor de secție și mituira și pe ajutorul de primar, un oarecare I. Așevski. Nu trecu mult, și inginerii primiră autorizația primăriei de a deschide un laborator de produse cosmetice și de parfumerie, precum și un magazin de desfacere sub emblema pompoasă de „Camelia”. Autorizația era semnată de A. A. Voronkov, primarul Krasnodarului.

Cum intrați în magazin, drept în fața, la locul cel mai vizibil, ați na un afiș uriaș cu inscripția :

DOMNIIOR GERMANI Ii se eliberează imediat marla cumpărată
--

La teighea stătea directorul magazinului, Azardov, un tânăr inginer de statură mică, cu o față mobilă și ochii negri și care vorbea de te amețea. Fost aspirant la Institutul de chimie tehnologică, Azardov vorbea perfect nemțește. Era ajutat de două femei tinere, elegant îmbracate, ingineri și ele, stăpînind amîndoua bine limba germană. Magazinul nu avea casieră și Azardov primea el însuși banii. În dosul magazinului era cabinetul direcției, legat de magazin printr-un mic coridor. Aici ședea directorul comercial al societății pe acțiuni, un bătrîn înalt și venerabil, cu o barbă lungă și albă. Funcționarii magazinului îi spuneau Arseni Sîvestrovici. Etajul el dirii era ocupat de laboratorul de produse cosmetice și parfumerie al societății...

Într-o zi, intra în magazinul „Camelia”, Lisenko, încercat de cumpărături. Se uitase destul de mult la vitrine pînă ce se hotărîse, în sfîrșit, să-și cumpere o cremă de ras și o sticlă cu apă de colonie, tripla concentrată. În timp ce plătea, întrebă pe directorul magazinului :

— Cum se explică că aveți un asortiment atît de redus de creme pentru față ?

— Aveți dreptate, perfectă dreptate, — îi răspunse Azardov. Singurul lucru care ne împiedică să-l avem, este lipsa de borcănășe potrivite.

Dar, spune-mi te rog, domnule director, acestea nu v-ar putea folosi ? — Și Lisenko scoase din buzunarul de la spate al pantalonului un borcănăș de sticlă cu un capac care se înșuruba.

Azardov examină cu atenție borcânașul.

— Foarte bun! — zise el. — E cel mai bun din câte mi s-au propus... Nu-ai putea dumneata să devii furnizorul nostru?

Aș putea! — răspunse Lisenko și zîmbi. — Cu cine se poate vorbi în privința asta?

— Vă conduc numaidecît la directorul nostru comercial. Poftiți, vă rog, cu mine, — și Azardov îl ruga pe Lisenko să-l urmeze.

Spunînd aceste vorbe, Azardov închise după el portița teighelei. În același timp, în cabinetul directorului comercial al „Cameliei”, răsună înăbușit o sonerie.

Azardov și cu Lisenko intrară amîndoi în coridor și se opriră în fața unei uși cu geamuri de sticlă opacă. Azardov bătu la ușă.

— Intră! — răsună dindărătul uși o voce bătrînească.

În timp ce Azardov se întorcea în magazin, Lisenko intră în cabinet. La un birou mare ședea Arseni Silvestrovici, iar în fața lui, într-un fotoliu, se afla un om vîrstos, cu o înfățișare tipică de mic speculant.

Arseni Silvestrovici se ridică în picioare și-l întrebă pe Lisenko:

— Cu ce vă pot servi?

— Aș vrea să vorbesc cu dumneavoastră, domnule director, despre o comandă de borcânașe pentru cremă. — Și Lisenko scoase din buzunar borcânașul pe care i-l arătase cu puțin înainte lui Azardov.

— Foarte bine. Poftim, stați jos! Vă rog să mă așteptați numai cîteva clipe, pînă termin convorbirea cu dumnealui...

Lisenko se așeză modest la o parte și începu să asculte cum directorul comercial se tocmea cu speculantul. Era vorba de furnizarea unor esențe. Arseni Silvestrovici îi plăti apoi speculantului banii, iar acesta îi dadu o chitanță și înclinîndu-se adînc ieși din birou.

Arseni Silvestrovici îl conduse pînă la ușă și controlă dacă ușa era destul de bine închisă și se întoarse spre Lisenko, întinzînd cu prietenie amîndouă minile.

— Bună ziua, Svirid! În sfîrșit ai venit. Te-am așteptat și ieri. Așează-te te rog mai aproape și spune-mi ce mai e pe la voi pe la combinat!...

Lisenko se afla aici în biroul lui Arseni Silvestrovici în plin centru conspirativ.

Arseni Silvestrovici, respectabilul „director comercial” al societății anonime pe acțiuni „Camelia”, era conducătorul organizației clandestine din Krasnodar. El era, în același timp, împu-
ternicitul comitetului de partid al ținutului și împu-
ternicitul Co-

mandamentului mișcării de partizani din sud, care se afla pe atunci dincolo de linia frontului, la Soci El conducea activitatea organizațiilor clandestine orașenești, a detașamentelor de partizani care acționau în împrejurimile Krasnodarului, cum și a tuturor organizațiilor clandestine de partid din zona de stepă. Sub conducerea lui se găseau de asemenea comitetul orașenesc de partid ca și comitetul orașenesc clandestin al consomolului. După ce rămase singur cu Arseni Silvestrovici, Lisenko povesti acestuia amănunțit cum fusese făcut recensământul inginerilor, cum inspectase Stîft combinatul și-i comunică numele celor numiți directori ai fabricilor.

— Totu-i în regulă! — zise directorul comercial al „Camelei” frecîndu-și mîinile, cînd Lisenko își sprăvi istorisirea. — Totul merge așa cum a fost stabilit. Bravo voi! Numai să continuați tot așa, cu precauție și potrivit planului. Ei, dar Șlikov ce mai face?

— Gavril Artamonovici avansează! Merge ca întotdeauna, fără grabă, bocănînd cu bastonul.. și-i dă sfaturi lui. Stîft care ascultă tot ce-i spune!

— Așa.. Mai ai să-mi spui ceva?

— Mai am, Arseni Silvestrovici.. Desigur, ne pricepem și noi la utlajul unei fabrici. Dar ș. calul are patru picioare și tot se poticnește. Aș vrea să mă pot pune în legătură permanentă cu Evgheni Petrovici Ignatov. E mare meșter în tot ce privește combinatul nostru! Aș vrea ca în momente critice să-i pot cere un sfat, să schimb cu el o părere.

— Acuma-i departe. — zîmbi Arseni Silvestrovici. — E în munți.

— Știu ca-i în munți.. Și totuși aș avea mare nevoie să mă pun în legătură cu el!

— Și eu m-am gîndit la asta. De o instalație de radio emisie-am făcut noi rost. Am găsit și un om. Numai că... acestui om i s-a întîmplat o nenorocire. Iar pe altă neva, deocamdată, n-am putut găsi.

Am eu în om, Arseni Silvestrovici.

Și Lisenko îi spuse de Velia.

— Bine, Svirid. Dacă spui tu. Numai să stea deocamdată la tine și să se facă mai întîi, bine. Pe urma, vom vedea. Poate că vom pune-o la radio. Dar, pînă una alta, trebuie să trimitem pe cineva la Tatucu ca să-l prevenim că în curînd ai să stai de vorbă cu el prin văzduh. Pe urmă, trebuie să-i transmitem cifrul și altele. Dealtfel, și lor le e dor să primească știri din Krasnodar.. Nu cumva ai tu un om pe care l-am putea trimite în munți?

— M am gîndit și eu la asta.. Ce părere ai despre Olga Nikolaevna, profesoara ?¹⁾

Arseni Silvestrovici tăcu și se gîndi pușin.

— Cred că da.. Cunoaște bine locurile noastre și e o femeie care știe să tacă

— Și cînd s-o trimiț la ține pe Olga Nikolaevna după cifru ?

— Nu, nu, scutește-mă, Svirid, de vizite, — zise Arseni Silvestrovici — Ține mînte odată pentru todeauna. Eu sînt un om a cărui identitate nu se cunoaște. Oamenii care ma știu sînt numărați pe degete.

— Și cum rămîne cu cifrul ?

— Am să ți-l trimiț. Mai ai alte treburi cu mine ?

Lisenko ezită :

— Ar mai fi ceva dar nu prea știu nici eu bine... De fapt, nu-i o treabă care ar ține de mine...

— Oricum, spune !

— Bine. Hai sa-ți spun.. Arseni Silvestrovici, nu te-ai gîndit dumneata să avem un om de-al nostru de încredere în gestapo ?

— Ia te uita unde-l duce gîndul ! — Arseni Silvestrovici dădu din cap.

— Ar trebui neapărat ! Fără asta, umblăm parcă am fi chiori și surzi..

— Stai, nu te mai osteni să mă convingi ! Chiar azi am fost întrebat despre asta de către comandantul mișcării de partizani din sud... Dar treaba nu-i ușoară. Colonelul Kristmann nu-i chiar așa de prost ca să primească în serviciul lui pe cineva numai pentru că i l-aș recomanda eu.

În spatele ușii se auziră pași tipli.

— Nu știu, stimate domn, dacă vom cădea de acord, — zise deodată Arseni Silvestrovici tare și cu glasul cu totul schimbat. Prețul cerut de dumneata e prea mare..

Ușa se deschise și în odaie intră repede un om cărunt care purta o haină cenușie mototolită.

— Ce doriți ? — îl întrebă Arseni Silvestrovici.

— Aș vrea să vorbesc cu cetățeanul Fedorciuk, — zise cu voce răgușită vizitatorul, cercetînd din ochi, repede și atent, biroul.

— Cum ? — tună directorul comercial al „Cameliei“. — Care cetățean Fedorciuk ? Aici nu există nici un fel de „cetățean“ ! Aici fac negoț comercianții cinstiți sub egida primăriei

¹⁾ Am vorbit deja de venirea Olgă, Nikolaevna la noi în detașament și de moarlea ei survenită în timp ce se întorcea acasă. (N. aut.)

și a comandamentului german. A trecut vremea „cetățenilor“, stimate domn! Te rog să părăsești imediat întreprinderea noastră!

Arseni Silvestrovici arată vizitatorului ușa. Musafirl se dădu înapoi, scuzându-se cu stângăcie:

— Iertați-mă... E o greșeală... N-am nimerit unde trebuia... Scuzați-mă.

Cînd ușa se închise după el, Arseni Silvestrovici mormăia su-părat:

— De cîte ori nu i-am spus Avdeeynei că dacă iese în curte, să puie cîrligul la ușa!... Atila ne mai lipsește acum, să ne pier-dem timpul și cu spionii!... Apoi, lîngîndu-se, se apropie de Lisenko, îl cuprăse cu drag de umeri și-i zise: Așa stau lucrurile, Svirid! După cum vezi, nu i tocmai așa de ușor să faci negustori! Și rise. Mai e un lucru, Svirid Silvestrovici, — zise el — La uzina nr. 450, unde nemșii repara tancuri, transportoare blindate și automobile, avem un om de al nostru, pe inginerul-constructor Mihailov. N-o poate scoate la capăt cu unele piese de mașină pe care le repara nemșii. Sar-cina noastră este ca aceste piese să para bune cînd sînt încercate și cînd sînt montate, dar la prima împușcătură, ele trebuie să se strice și să scoată din uz mașina în momentul cel mai critic. Ești constructor mecanic. Gîndește-te cum să facem asta. Și spune-ne-o și noua.

— Bine, — zise Lisenko. M-oi gîndi la asta și mă voi sfatul și cu băieții noștri. Mai trec pe aici. Peste vreo două zile...

În vremea asta, Azardov era ocupat în magazin cu doi ofițeri, nemși. Le arată niște flacoane elegante cu apă de colonie.

Ușa se deschise și în magazin intră un bărbat ca de vreo treizeci de ani, îmbrăcat cu niște haine albastre uzate. În mîna ținea cîteva cutiuțe de carton legate cu o sfoară.

Omul se apropie de Azardov, îl salută și îl întrebă:

— Aș putea vă rog să vorbesc cu directorul dumneavoastră comercial? Mi-a spus să-i comblezionez în atelierul nostru cîteva mostre de cutiuțe și le-am adus eu să-i le arăt.

— Da. Chiar așteptam cutiuțele!

Azardov cîntă pe o vinzătoare.

— Luiza! Ocupă-te de cumpărători!

Apoi, întorcîndu-se către ofițeri, le spuse:

— Vă rog să aveți bunătatea să mă scuzați. Voim să scoatem niște produse noi, pentru care am comandat ambalaje speciale și trebuie să văd modelele. Vă rog încăodată să mă scuzați.

Arseni Silvestrovici îl întîmpină cu prietenie pe noul venit.

— Noroc! — îi spuse el. — Ești în întârziere, dragă amice: Avdeevna te a rugat să vii de dimineață la mine!

Dereveanko, secretarul comitetului orașenesc clandestin de partid, își întinse nămile înlături, arătând că-și recunoaște vina:

— Treburi, Arseni Silvestrovici. N-am putut scăpa cu nici un clip mai devreme!... Dar pe cine văd aici? Tovarașul Lîsenko. Ei, ce mai e pe la combinat?

— Stai, Dereveanko, îl întrerupse Arseni Silvestrovici. — Sărind Sidorovici trebuie să pice. Am să-ți spun eu tot... Sărind, mergi sănatos!..

Cînd Lîsenko ieși din birou, Arseni Silvestrovici îl pofti pe Dereveanko să șada lângă el.

— Uite de ce te-am chemat. M-ai rugat, cîndva, să ți-l dau pe Azardov pentru conducerea organizației orașenești clandestine a comsomolului. Am fost de acord. Acum văd însă că nu pot să i dau drumul. Fără el sînt ca și fără mîini. Așa că rămîne să-ți alegi singur pe altcineva.

— Grea problemă, Arseni Silvestrovici! — zise dezamăgit Dereveanko. — Trebuie să mă mai gîndesc... Pe Ivan Petrovici Kotrov îl cunoști? Știi, este fost inginer la „Glavmargarin“ și instructor al echipelor de gaze ale apararii pasive.

— A, da! Acela pe care erau să-l otrăvească nemții cu gaze. Cîm nu, îl cunosc.

— Lucrează la mine ca om de legătură. Dar văd că această muncă e prea puțin importantă pentru el. E un baiat cu cap, cinstit și bun organizator. Ce-ai zice dacă l-am da conducerea organizației comsomoliste?

— Da, Alegerea nu-l rea.

— Și cînd să ți-l trimit?

— Dar ce aveți? Parcă v-ați înțeles azi cu toții! — se supără Arseni Silvestrovici. — I-am spus lui Lîsenko și-ți spun și ție: țineți minte odată pentru totdeauna că pentru chestiile privitoare la această blestemată de cosmetică, biroul meu e deschis pentru toata lumea de la nouă dimineața pînă la nouă seara. Dar ca să primesc pe toți frații noștri din organizația clandestină, s-avem mă rog iertare! Acei care mă cunosc pe mine aici, la Krasnodar, îi poși număra pe degete. Ajunge! Altfel se duce dracului tot secretul. Ai înțeles?...

Cînd peste o jumătate de oră Dereveanko plecă din magazin, lângă teighea, cîțiva olșteri nemți stateau de vorbă cu vînzătoarele drăguțe. Zîmbind cochet, Luiza dădu un pachetel unuia din ei, un locotenent înalt și fercheș.

— Sper, domnule locotenent Steinbock, — ciripi ea, — că domnul colonel Kristmann va rămîne mulțumit de această colonie. Nu ne uitați. Mai veniți!..

A doua zi, Kotrov luă cu el câteva cutiuțe goale de carton legate cu o panglică albastră și se duse la Dereveanko.

Era o zi caldă și frumoasă. Soarele ardea ca vara și lumea ieșise pe stradă cu haine subțiri.

La colțul celei dinții străzi pe care trecu, Kotrov zări un anunț nou, mare, lipit pe zidul unei case lângă care se îmbulzeau vreo douăzeci-treizeci de curioși. Ivan Petrovici își făcu cu greu drum printre ei. Afișul era o ordonanță a comandamentului german al orașului Krasnodar, cu privire la o nouă înregistrare obligatorie a tuturor locuitorilor. Se indica, cu o precizie tipic nemțească, cine aume, unde și când trebuia să se prezinte.

Kotrov se neliniști. I trecura foarte îndată se gândi la Valia care nici n-avea buletin.

Kotrov mergea pe strada Krasnaia, făcând loc cu o politeță exagerată ofițerilor nemți. Prin mijocul străzii trecea fără să contească, un șuvoi de automobile. Erau acolo mașini din toată Europa și de toate marcele din lume, și „Mercedes” și „Buick” și „Fiat” și „Adler” și „Ford” și „Lincoln” și „Renault” și „Peugeot”, și „Hispano-Suiza”. Din vreme în vreme, treceau huruind mii de autocamioane, blindate, însoțind coloane de camioane mari acoperite cu prelate. Iar în urma lor, iarăși mașini, mașini la nesfârșit.

Kotrov tăie strada Krasnaia și cotește pe strada Budionnî. Găsea, fără greutate, casa cu nr. 75 care avea obloanele verzi. Deasupra intrării, alina o firmă modestă.

„ATELIER DE CARTONAJE”

În fereastra din dreapta era o grămadă de cutiuțe de carton de diferite dimensiuni și modele, iar în cea din stînga o cutiuță la fel cu aceea pe care o avea în mînă Kotrov.

„Înseamnă că i ca ea liberă!” își zise el.

Kotrov se opri la poartă, aprinse o țigară și întoarse capul. Nu văzu nimic suspect. Cu pași siguri, intră în atelier.

În prima odaie îl întâmpină un băiețandru.

— Aveți treabă cu maestrul-șef? - întrebă el.

— Nu, cu Ivan Nikiforovici. I-am adus cutiuțele.

— Intră, intră, Ivan! se auzi de după paravan vocea lui Dereveanko. Mișă, spuse el băiețutul, dă o fugă în strață și uită-te dacă oaspetele n-a adus vreo „coadă” după el. S-ar putea întâmpla...

Timp de aproape o oră, Dereveanko vorbi cu Kotrov despre munca lui viitoare, în noua lui calitate de conducător al organizației clandestine a comsomolului. Luând și ramiș ban de la Dereveanko, Kotrov începu să-și spună despre înregistrarea anunțată de membri.

Știți, Venea, — îl întrebă Dereveanko, — Chiar acum, înaintea ta, a fost aici un tovarăș. Venea de la înregistrare. Trebuia să se prezinte la circumscripția întâia, de la înțetăierea mizerilor Ordjonikidze și Kirov și să a prezintă la o masă șede unde te doborâse după poșonate, coarțate și niște dănni în jachetă cu țesătură și plasătoane scribite și cu parul pomădat și cu cărare, tot așa cum se găteau la ieri altădată. Îți pan cu gras mers tot felul de întrebări: numele de familie, de botez, numele tatălui, ce a fost casă, tot și dăca da, legătura sat, nelegitim, dăca te ai căsătorit la Lisenka, ce ce religie ești, dăca ai fost membru în Partid, dăca ai fost la NKVD și să dăca ai avut cumva rade pe de la... Iar un cuvânt te dăse că cum pot mai buna. Te privea bătrânul și tot înseamna nu șade ce pe niște lăste... Probabil că mai târziu și vor începe activitate și pe lângă și gospodăria... — Da, nu te lăsa să-și scoală, — zise îngrijorat Kotrov. — Dar tu ce te te spui? Nu ai nevoie să treci pe la recensământ. Îți pan ai mai toate și niștele pe buletin.

— Nu, nu de mine mă îngrijore!

Kotrov îi spusă lui Dereveanko de Valia care n-avea nici pînă acum buletin și se ascundea la Lisenka.

— Am auzit de ea! — exclamă Dereveanko vesel — Mai știa că urmează să-și se dă o muncă serioasă...

— Dar când ai auzit? Și ce fel de muncă?

A să-ți lăsa vreme! — zise Dereveanko — Cîț despre buletin Valia e de pînă la vreme să-și fabricăm unul și cîț înu reade. — Dereveanko se gîndi o clipă și zise — Uite că mi lăsa treaba asta să lăsa seacă și dăte de aici de-a dreptul în „serviciul nostru de buletin” la Elisaveta Vasîlievna. Mai lăsa vreme sau mai târziu, tot are să trebuiască s-o cunoști. Ascultă cu atenție. Dă-te pe strada Krasnă la și caută casa cu nr. 46. Intrarea e prin curte. Urei la etajul întâi și întrebi de Elisaveta Vasîlievna, o înmînistratoarea imobiliară. Te va întâmpina o fetăcie de vreo patruzeci de ani, de statură mijlocie, frana, cu o față de cerbăză. Îi spui că vrei să închiriază la dînsa un apartament. Are să te întrebe: „Dar de ce tocmai la mine?” Ai să-ți răspunzi: „Vreau să locuiesc într-o casa de piatră”. Ea are să stea o clipă la îndoială și pe urmă are să-ți spună: „Am o odăiță dintr-o podelele sînt stricate. E nevoie să schimbi cîteva scinduri”. „Asta e o muncă toată, ai să-ți răspunzi, am niște cunoscuți la

fabrica de cherestea de la Psebi. Voi face eu rost de scinduri. Atunci are să te poștească la ea în odaie și acolo ai să poți să vorbești deschis cu dînsa. Ai înțeles?

Ce-i de neînțeles aici?... Parola-i cît se poate de simplă.

— Vezi, tocmai asta-i bine, Ivan, că-i simplă. S-ar putea să tragă cineva cu urechea cînd aveți să faceți cunoștință. Dar așa n-are nimeni cum să vă bănuiască. Dar, totodată, cine ar putea vorbi așa decît cei inițiați? Mai ales că schimbăm des parte, a doua a parolei. O săptămîină e vorba de fabrica din Psebi, o săptămîină de fabrica din Kazardinskia.

Kotrov găsi fără greutate apartamentul Elisavetei Vasilievna. Cînd toate formalitățile acestei prime cunoștințe fără terminate cu bine, stăpîna casei îl poști în odie.

Kotrov credea că va fi dus într-un atelier și că va vedea o presă, ștampile. Odaia în care intra era însă o odaie destul de drăguță și din cele mai obișnuite. Patal era acoperit îngrijit cu un micat alb, pernele aveau fețe cu danielă, pe jos erau preșuri colorate, iar în fața unei oglinzi cu trei canotari, pe o măsuță plină de flacoane, cutiute și bibelouri de porțelan, un buchet de flori. O clipă Kotrov stătu la îndolală. Să nu fi nimerit acolo unde trebuia?

— Ce te liți atît de mirat în toate părțile? — îl întrebă zîrbind Elisaveta Vasilievna, — nu te teme, totu-i în regulă. Probabil că ai venit după buletin.

Kotrov își spuse păsul.

— Ai o fotografie? — vru să știe Elisaveta Vasilievna.

Kotrov se codi oarecum.

— Am fotografie dar nu-mi vine s-o dau...

— Cum așa?

— E cu dedicație.. mi-a dat-o mie.

— Ei, nu-i așa de grav! — și Elisaveta Vasilievna rîse. — Capeți alta! Iar dedicația n-am s-o citesc. Ieși o clipă în antreu. Te chem îndată...

Cînd Kotrov se întoarse iar în odaie, văzu pe măsuta din fața oglinzii o călmară, niște ștampile și un formular de buletin.

— Sezi și răspunde, — zise Elisaveta Vasilievna. — Nume e de familie?... numele de botez?... numele tatălui?... anul și locul nașterii?... Așa... Și acum așteaptă.

Elisaveta Vasilievna scrisese ceva în buletin și puse ștampila. Pe urmă controlă cu luare aminte ceea ce făcuse, și-i întinse lui Kotrov buletinul și dovada de înregistrare la biroul de plasare.

— Poftim. Totu-i în perfectă regulă. Are chiar și ștampila ultimei înregistrări..

— De unde le ai dumneata, Elisaveta Vasilievna, pe toate astea? — întrebă mirat Kotrov, arătînd ștampilele și formularul.

— Prea multe vrei să știi! Asta-i secretul meu de fabricație. Dar tu spune: dimineața ai bulet n? Ia arată-mi!

Răsbind buletinul lui Károvy, Elisaveta Vasilievna zîmbi cu satisfacție.

— Tot de mine-i făcut. Nu lipsește decît o singură ștampilă, aceea de la ultima înregistrare. Hai să ți-o pun și pe asta... Bun. Acuma-i totul în regulă. Arată-l, dacă vrei, oricui de la ge-
te, po și n-are să aibă nici o îndoielă. Mai treci te rog pe la nana dacă mai ai nevoie!...

CAPITOLUL VII

Cam la vreo trei zile după inspectia lui Stift la combinat, la uzina electrică începura să vină tot felul de muncitori. Erau între ei vechi lacătuși ai combinatului, elimați aici, prin biroul de plasare, pînă ieri de război, seoși de prin lagăte, și cîtorva funcționari de-ai birourilor centrale ale combinatului: contabili, calculatori, economiști și laboranți. Acela care îi aducea acolo era dintr-ocei feldwebelul Stroba Pokatilov aștepta cu neînște să cadă pe capul lui ecupa de lueri a unui batalion tehnic german, de care îi spusese atunci Stift. Dar fie că Stift nu se de-
ce, fie că i se refuzase cererea, ecupa nu veni. Feldwebelul Stroba s-arăta a fi un lenș fată perene. După ce se învîrti vreo două zile prin uzina, în ărcina cu supravegherea muncii, pe ajutorul său, o nimiză cu parul albicios, pe care îl chema Franz.

Munca în uzina asta mergea. Vechii lacătuși ai combinatului lucrau dintr-un ritm și puteau mai încet, iar pe-atru prizonierii de război și pe-atru fostii funcționari de la birourile centrale ale combinatului, munca asta era ceva nou de tot, de care habar n-aveau și era nevoie de o vreme destul de multă pînă să-și poată însuși micar elementele masei. Tot și, oricît de răd ar fi mers, luerul de înaintat tot înainta. Pokatilov nu se putea lăsa să suboteze pe fața Afără de asta, în primele zile, muncă ce Franz umbla în toate părțile, urmărind cu atenție munca fecaruna, în o dind oameni, înjărind și ameninșind. Cît era de fată, era că neputința să stea c-neva cu minile în șin. Și chiar dacă se întimpla că Franz să plece din cînd în cînd, mulți c-ntreunau să lueraze, temindu-se că nu cumva el să pice pe neașteptate.

Văzînd situația aceasta, Pokatilov se îngrijoră. Folosîndu-se de o ecupa de război, se duse să se sfătuiască cu Lisenko.

Au o nimie, prietene! — îl liniști Svirid Sidorovici. — Oricît ar lucra bobocu tău, munca lor tot nu are nici un spor. Totu-i să nu sari peste cal, să nu te dai de gol înainte de vreme. Acum ducem, cum s-ar zice, un „război tăcut“. Și sarcina noastră

e să ne păstrăm forțele principale pentru lovitura decisivă. De aceea nu te aptinde și la cu băgară de seama.

Într-o zi, pe cînd inspecta lucrul, nămlă de Franz se opri lîngă un contabil bătrîn. Bătrînul era chinat de astmă. Probabil că înainte vreme nu facuse niciodată o muncă fizică. Franz îl înjura totdeauna și-l amenința cu o pedeapsă exemplară.

În ziua aceea, Franz sosi la lucru vidit prost dinous și se apropiă imediat de bătrîn. Bătrînul nu-l văzuse venind. Lăsase puț laoparte și stădea, ținîndu-se cu amînlarea minile de piept, chinat de un acces de astmă care îl apăsase chiar al no.

Franz îl înjură, și apoi îl întrebă ceva. Bătrînul tăcea respirînd cu greț, cum respiră astmaticii și nu putea răspunde din cauza cîrerei cîntătoare din piept. Neamțul își lăă vînt și-l lovi cu pumnul în față.

But înel cazu, fața i se umplu de sînge. Înjurînd pe nemțește, Franz începu să lovească cu cizma lui potcovita în bătrînul care zăcea jos.

Totă amuză. În sala enormă a uzinei electrice se făcu liniște. Se auziau numai înjurăturile lui Franz, zgometul înfundat al loviturilor și gemetele celui lovit.

Un tînăr localus, care stătea alături de Pokatilor, pucă un puiț gîl de fier. Încă o cizma și era să-l arunce în neamț. Dar Pokatlov îl apucă la timp de mînă.

- Să nu faci una ca asta! — îi șopti el alb ca varul de furie și de ură împotriva neamțului.

Franz mai lovi pentru ultima dată cu cizma pe bătrîn și se duse la o parte, ștergîndu-și fața asudată. Bătrînul zăcea fără cunoștință.

Scot și lafară! — țipă Franz.

Cîțiva muncitor, seosera în facere pe bătrîn din sală.

Franz se mîni supără și mai înjura aproape o ora. Muncitorii posomorîți tăceau. Se auzeau numai loviturile ciocanelor, șuieratul burghurilor, hîrscitul caracteristic al pilelor.

Pokatlov urmărea cu atenție pe muncitor. El își dădea seama că toți aveau nervii încordați și se temea de vreo izbucnire.

Saturîndu-se de urlat, neamțul se îndreptă, în sfîrșit, spre ieșire. Abia se închise ușa după el și toți lasara lucru.

De atunci, aceasta deveni un obicei. Ajungea ca lunganul de Franz să iasă din sala cazanelor, pentru ca Pokatlov să dea comanda „Fumați” și oamenii să lase lucrul. Numai un singur muncitor, Ivan Ostrolenko, bătea mai departe cu ciocanul.

Acest Ostrolenko era un om ciudat. Aparuse la combinat cu puțin înainte de izbucnirea războiului. Se ținea deoparte de toți și era liniștit și tăcut. Munca bine dar fără suflet, fără avînt, fără plăcere. Muncitorii nu-l iubeau. Mai bine zis, nici nu-l băgau în seamă.

Dar acum, purtarea lui Ostrolenko indignă vadit pe tovarășii lui. Mai întâi încercă să-l convingă, apoi îl lăsa să răie, iar în-teretului n-are năsa chiar cu o rămină. Dar el tot tacea. Pokatilov se hotărâ să-l vorbească între patru ochi, și în timpul pauzei îl chemă deoparte.

— Ascultă, Ostrolenko, ce ce faci tu pe deșteptul aici între noi?

— Eu lu munca tot, — răspunse el pesomorît, — și nu ne-atoru trebuie să muncească..

— Dar tu îți dai seama pentru cine muncești?

— Mai, cept să-ți spun, mi-e totuna pentru cine muncesc. Trebuie să muncesc. Zău nu mă privește. Și pe urmă,

Ostrolenko se uită cu grija în toate părțile, — n-ai văzut și tu ce i-a făcut bătrînului?

— Ți-i frică? — întreba Pokatilov cu asprime.

— Ba bine că nu, — răspunse înstît Ostrolenko. — Tot ce nu se teme de pînă la Năstasie nu e chef să muncească.

Ostrolenko întoarse spre el, Pokatilov și se îndreptă încet spre locul lui.

De atunci, tovarășii îl lasau în pace pe Ostrolenko. Nu-i mai dădeu o bună ziua și nici nu îi dădeu cu el, pareca nici n-ar fi fost. El însuși lucra și lucra nădăjduindu-se.

La început, totul mersese strună. Năstasie de Franz era punctual. Apăsă la aternut la ceasul fix, la ceasul și minuta la țarica și tot fix, la ceasul și minuta la hora țară, pleca. Și cînd se făcea vremea, îl vedeai să se întors în sala cazurilor.

Alina se înclina ușă după Franz, și minuteru lăsau din năstasie la el, la a sa și la a sa. Ca timpul, Pokatilov începu să dădădă de o rămină răgănită. Năstasie nu părăsa sante-riale la el, dar nu se dădă să vină la ceasul.

Odată, Năstasie de Franz pleca ca de obicei din sala cazurilor. Ierusalimci năstasie de Franz năstasie de Franz năstasie de Franz și în ceapă să dădăde. Năstasie de Franz năstasie de Franz mai departe regulat cu ceasul lui. Fie ca betriebsführerul năstasie de Franz să-i surprindă, la ceasul năstasie de Franz să au petrecut năstasie de Franz, fapt este că năstasie de Franz să deschis și a intrat Herbert Stiff în persoană.

Tei se zapădă. Betriebsführerul tacu o clipă și se uită la minuteru, apoi se apăsă și se apăsă.

— Dă-mi-l, Herbert, vedeai să vadă cum mărge la el.

Pokatilov îl dădă pe Stiff prin sala.

După înclina, năstasie de Franz Pokatilov începu să-i arăte că, la drept vorbind, trăiește o spaimă zdravă, pentru că blestematul de năstasie se părădă oarecum în marea lui, iar de arătat nu prea avea ce-i arăta..

— Și asta e tot? — întreba Stiff.

— Tot, — răspunse Pokatlov și începu să pomenească destul de incurcat de diferite motive obiective care țineau lucrul în loc. Domnule director, despre toate acestea ai să vorbești tu mie și nu aici, — declara Stift și întorcându-se, plecă. Nu trecură nici zece minute și apărură niște soldați nemți care ocupăra toate intrările și ieșirile.

Mai trecu încă o jumătate de oră. Pe neașteptate sosi feldwebelul Stroba și cu Lisenko Stroba ridică saltimelele nemțes, iar Lisenko îl chema pe Pokatlov.

— Spune-mi ce-a fost, Pokatlov!

Pokatlov îi povesti totul așa cum se întâmplase. Lisenko îl asculta tacut și, pe urmă îl mustră destul de tare pe Pokatlov.

Mulțumște-i lui Gavril Artamonovici! — îi zise Lisenko și îl sprăvi. — Dacă n-ar fi fost Șikov, te-ar fi spânzurat de un stîlp.

De pă cum se află mai tîrziu, Stift, întorcându-se din sala cazarelor în biroul lui, vru să cheme la telefon gestapoul care fu oprit la timp de Șikov. Aflînd despre ce era vorba, Șikov trecu imediat la ofensivă.

Gavril Artamonovici susținea că Pokatlov n-avea nici o vină și că singurul care era vinovat de toate era Franz. El se purta brutal cu muncitorii și ucisese pe un bătrîn contabil (în vremea asta, sarmatul bătrîn murise,) care nu se făcuse vinovat de nimic. Stift replică, spunîndu-i că așa trebuia procedat cu leneșii și trîntorii de ruși care nu voiau să îndeplinească dispozițiile ce li se dădeau.

Dar Șikov continua să insiste și putu chiar să dovedească că Pokatlov e un specialist amănunțat și că lăcătușii lui sînt muncitori experimentați. Dacă domnul Stift, spunea el, dorește ca uzina electrică să fie pusă cît mai curînd în funcțiune, el ar trebui dîm-potrivă să prăjinască astfel de oameni. Din partea sa, Șikov își îngălăui, spunea el, să recomance domnului Stift, următoarea soluție. Franz să fie scos de acolo, supravegherea să fie dată în seama directă a feldwebelului Stroba, iar mersul lucrului la uzina electrică să fie controlat de Lisenko.

Fra pe vremea cînd Stift avea cea mai deplină încredere în Șikov și betriebsführerul fu convins de argumentele pe care i le aducea acesta. Îi plăcu mai ales ideea de a-l însărcina pe Svirid Sidorovici Lisenko cu controlul lucrărilor din uzina electrică.

Neamțul se purta pe atunci cu Lisenko tot atît de bine ca și cu Șikov. Lui Stift îi impunea fără să vrea purtarea liniștită a lui Lisenko și stima de care se bucura acesta din partea tuturor celor din jurul lui. Afară de asta, bunele relații ale betriebsführerului cu Șikov și cu Lisenko se explicau și prin faptul că Stift mai credea în restaurarea combinatului și socotea că numai cu ajutorul lui

Șikov și al lui Lisenko, va putea el oferi școlilor săi darul acesta bogat.

Namula de Franz dispăru și nu mai fu văzut la combinat.

În primele zile, feldwebelul Stroba stătea în permanență la uzină. Dar curînd se plictisi și el. În sala cazanelor era un zgomot insuportabil. Îndeplinind indicațiile lui Lisenko, lăcătușii se prefăceau că lucrează cu rivnă neobșnuită...

Peste cîteva zile, Stift veni din nou la Pokatilov și fu plăcut surprins. Munca progresase într-adevăr în chip simțitor. Lăcătușii lucrau cu atîta zel, încît betriebsführerul socoti că putea să exprime domnului director mulțumirea sa.

Stift era acum și mai binevoitor cu Șikov, pentru că acesta îi inspirase soluția justă. Lisenko zîmbea șiret pe sub mustața lui roșcată și stufoasă. El știa că lăcătușii făceau mai mult zgomot decît treabă și că, în afară de asta, crăpăturile abia vizibile descoperite cîndva de Pokatilov pe pereții cazanului vor ieși odată și odată la iveală și vor face ca tota aceasta activitate zgometoasă din sala cazanelor să devină fără sens și zadarnică.

La început, Porfiriev era nervos din cauză că munca în fabrica lui nu mergea cum trebuie. De producție de margarină nici nu putea fi vorba. Pîna și faimosul *späsefett* avea și el nevoie de aburi, iar locomobila despre care vorbise Șikov nu fusese încă pusă în funcțiune.

Într-adevăr, locomobila fusese găsită trasă pe o linie de garaj, acolo unde spusesese Șikov. Feldwebelul Stroba se ocupă de aducerea ei la fabrica de margarină și conduse el însuși lucrul. Ce ar fi putut dori mai mult Porfiriev? Nu se știa încă cum se lucra, dar pe cînd locomobila era coborîtă de pe platforma vagonului ea căzu pe neașteptate jos. Feldwebelul, învinovațit de acest lucru, fu admonestat de Stift, dar Porfiriev nu se sîrîși cu stîfelul mai ușor din cauza asta.

Înlocuirea pieselor stricate ale locomobilei ceru destulă vreme. Afară de asta, în timpul reparației, o piesă foarte importantă dispăru. Cîteva zile trecură cu căutări zadarnice și apoi alte cîteva cu confecționarea din nou a piesei dispărute.

În sfîrșit, totul fu gata. Se părea că locomobila era în perfectă regulă. Ea fu adusă cu bine la fabrica de margarină. Nu mai rămînea decît să fie pornită.

La recomandarea lui Șikov, mecanic al locomobilei a fost pus Ivan Petrovici Kuhlenco, un bătrîn lăcătuș de la centrala termică.

Începură apoi înţelegerile cu privire la combustibil. Şikov, Eisenko şi Kulenko îl asigură pe Stift că locomobilele se obişnuiesc să se ardă pale. Dar Stift, şi mai ales feldwebelul Stroba se încăpăţănau să ceară pentru loc marea cantitate.

Mă trece o zi în căutare zărită şi zadarnică a antracitului pînă ce se opri ră în sfîrşit la praf de carbuni. Eisenko nu preveni pe Stift că el nu garantează o scotă la capăt.

Întă confuziunea se strînse lîngă locomobilă: Stift, Stroba, Şikov, Porfiriev. Numai Eisenko ăpsea. Lucra cu Pokatov la uzul electrică şi nu putea veni.

Kulenko înlăuie caza nului care ardea vesel Ivan Petrovici scormonea în focar şi băga mereu combustibil. Din coş ăsea un tan gros. Pe şabla înăuntru al cazanului creştea. Acum manometrului se urcă încoace.

Kulenko ăsece se robotea şi lăasă aburi să treacă în conducta de aburi a fîcăr. Acum manometrului începu decada să coboare repede şi se înălău la zero.

Stift se înfăe cumpăit. Batea din picioare şi amănăta.

Ma scuză dăminile Stift, — îl întreru, — lăştă Eisenko care se apropiase toamă în clăpa aceea de locomobilă. Vă am răptat la vreme că acest sistem nu e amărat pe făr carbune. Îmi dăţi văle să verife înca o dată maşina?

Eisenko şi Kulenko se cazura aproape o oră cu maşina. Fi ăieşira de sub călogri că năşte draci. Eisenko mă ceru lui Stift înca o zi, deoarece ăscoperiseră unde va un defăimament, îi spuse totuşi.

— ...Dar treabă să va păvără, domnile Stift, — aşa cum am făcăt şi mai înainte, că nu garantez de reuşita.

Aminarea în acordă. Dar a doua zi se repetă acelaşi lucru, cu deoseărea că locomobilă dădu în mod normal aburi timp de trei ore, după care ar se încapaşina.

Cind i se adăse asta la cunoştinţa lui Stift, acesta păli de indăgnire. Chema îndată la telefon comandamentul batalionului de ge n şi ceru să i se trimă numădeci un tehnician. I se răspuise că tehnicianul va veni a doua zi dimineaţa.

Şikov, care fusese de faţă la această convorbire a lui Stift, ieşi din combinat şi se duse imediat la Porfiriev.

Bună ziua, furi Alexandrovici! Am venit să văd ce mai faci.

Porfiriev era posomorit. Voise să se dist ngă faţă de noul stăpîn şi să fie el cel dintîi din combinat care să lăvze produse, oricare ar fi calitatea acestora. Şi iată acumă blestemata asta de locomobilă...

— E o ruşine! — zise el indignat. — Să nu fim în stare să punem în funcţiune o locomobilă!

- Din partea mea, Iuri Alexandrovici, mă străduiesc și eu să fac pentru dumneata tot ce pot, — îi răspunse zimbînd Șlikov. — Poate că o să studiezi broșura pe care ți-am dat o ..

Atunci cînd se luase hotărîrea de a se face în loc de margarina *spușefelt*, Șlikov promisesese să-l ajute pe Porfiriev și să țină se legăturii. Facuse rost de undeva de o broșură numită „Instrucțiuni privind fabricarea produsului și i-o dăduse lui Porfiriev. Aceste instrucțiuni îl salvaseră pe Porfiriev. Dacă nu ar fi avut, s-ar fi născut în mare și bine pîna să ajungă să și înțeleagă procedeul tehnologic pe care nu îl cunoștea. Și iată că Kulkov îi amintea acum de aceste instrucțiuni.

— Păi de cînd ai studiat-o! Totu-î cit se poate de simplu ..

— Cînd ai studiat-o? — întreba încruntîndu-se Șlikov care vorbea acum lui Porfiriev ca un șef sever unui subaltern vinovat. — Dar de ce nu mi-ai spus asta la vreme? Sau poate că eai hotărît să acționezi singur și să rupi înțelegerea pe care ai făcut-o atunci la dumneata acasă?

— Da de unde, Gavril Artamonovici, — se justifica Porfiriev, pe care îl speriasse se vede totuși lui Șlikov. Se temea cămplut că el, cu nevastă, să rămîna fără sprijinul acestui bătrîn atotputernic. Nu mi-a venit în minte că ar fi trebuit să-ți comunic dumneata acest lucru, — urmă el.

— Rau că nu ți-a venit în gînd. De mult ai fi avut aburi. Sper că interesul dumneata este să poți livra cât mai curînd producția!

— Cred și eu! Mai începe încălătala! — mormăia Porfiriev.

— Bine. Atunci dumneata vei fi acela care vei pune locomotiva în funcțiune.

— Da? — se miră Porfiriev. — D-apoi asta e treaba lui Kuhlenco!

— După cum știi, Kuhlenco n-a putut face pînă acum nimic. Dumneata însă vei reuși .. Iată, vrei să faci bunățate și o tești?

Și Șlikov îi întinse lui Porfiriev o broșură uzată „Ghidul focistului”. Pe o pagină a broșurii cîteva rînduri erau subliniate cu creionul roșu. Se spunea acolo că dacă se întrebunțează praf de carbune e nevoie de aer insuflat artificial.

— Numai asta? — zise fără să vrea Porfiriev. — E posibil oare ca Kuhlenco să nu fi știut acest lucru?

— Ți-am mai spus că voi avea grijă de dumneata. După cum vezi, mă țin cu sfințenie de înțelegerea noastră. Du-te la Stîft, încearcă să capeți o audiență și vorbește-i despre acest aer insuflat. Numai nu încerca să infunzi nici pe Kuhlenco, nici pe Svirid Sidorovici Lisenko. Și să-mi raportezi imediat de felul cum a decurs convorbirea cu Stîft. Ai înțeles? ..

Și dînd din cap, Șlikov, fără să se grăbească, cu mersul lui bătrînesc, ieși din biroul lui Porfiriev.

Porfiriev făcu așa cum îi ordonase Șlikov. A doua zi de dimineață veni la Stift tehnicianul neamț și confirmă același lucru pe care-l spusese și Porfiriev. Trei zile trecu cu instalarea unor ventiloare, fură montate grătare noi, iar a patra zi locomobila începu să dea aburi. E drept că din cînd în cînd se mai strica cîte ceva, dar fabrica avea să capete în sfîrșit o oarecare cantitate de aburi. Nu trecu mult și Porfiriev putu raporta soarelui Stift că primele trei sute de kilograme de *speisseffett* erau în sfîrșit gata.

Această grăsime era degustătoare. Nici nu putea fi altfel. Producția era cît se poate de proastă. Uleiul era fabricat de teacurice din stîmbe. Calitatea lui era foarte bună. Dar sosit la fabrică, uleiul era pus într-un rezervor subteran unde, din „motive necunoscute“ se strica în scurtă vreme, devenind amar. Același lucru se întîmpla și cu seul. Aruncat pe jos, în murdarie și umezeală, seul se strica, firește, foarte repede. Acestea erau materiile prime din care se producea *speisseffett*-ul. Afară de asta, grăsimea era pusă în bidoane murdare de tablă în care fusese ulei de ricin și expediată în acest ambalaj în Germania..

Și totuși Stift era foarte mulțumit. Chema pe Șlikov la el și îi spuse să-i trimită un tinichigiu. Stift instala pe tinichigiu într-o încălțătură alături de biroul său. Tinichigiul făcea niște bidoane mici pe care Stift le umplea cu grăsime și le trimitea la diverse adrese în Germania. Probabil că erau colete pentru prietenii și rude. După Stift, se apucase de treaba asta și feldwebelul Stroba.

Intr-o zi, Lisenko trecu pe la fabrica lui Porfiriev. Profitînd de o clipă favorabilă, o muncitoare cu numele de Skokova se apropie de el. Pînă la ocupația nemțească lucrase în laboratorul de bacteriologie al combinatului. Acuma, nemaînd nevoie de specialitatea ei, fusese trimisă ca salăhor la fabrica de margarină.

— Am o rugăminte la dumneata, Svirid Sidorovici, — zise Skokova. — Scîpă-mă de acest chin și asta nu pentru că mi-ar fi cîci greu fiziceste. Nu de asta, dar mi-e pur și simplu greață să mă uit la mîrdăria și la oroirea asta..

Și ce-ai vrea dumneata? — o întrebă cu precauție Lisenko.

— Știu nemțește, cunosc bine mașina de scris. Poate că m-ai putea trece dactilografia la biroul central?

Uitîndu-se în toate părțile, ea adaugă:

— Vă asigur, Svirid Sidorovici, că v-aș putea fi de folos..

— Bine! — spuse Lisenko.

Peste cîteva zile, Skokova fu chemată la birou, unde i se spuse că era numită dactilografă.

Porfiriev umbra pe n comanit mândru ca un pân Herbert stift în persoana îl salutasă, îi dăduse mina și-i făgăduise o recompensă. Și lui Porfiriev i se părea că în sfârșit pornise acum pe calea largă a slăbei și a gloriei pe care le vîsa de atîta vreme. Începu să fie arrogant și brutal cu muncitorii, iar cînd îl întîlnea pe Șlikov da-lea din cap cu condescendență. Afară de asta, Porfiriev mai pregătea încă o surpriză plăcută domnului St. M. Numai că surpriza așa o pregătea în taină, ferindu-se de Șlikov.

Porfiriev era sigur de reușită. Și atunci — v. s. Porfiriev — el va începe să mai cîpînda de Șlikov de care nu numai că se temea dar pe care îl și ura.

Dar într-o zi Șlikov îl pofti pe Porfiriev la el.

Porfiriev intră cu un aer arrogant în biroul mic și strîmt al lui Șlikov și... în treabă cu o indiferență voită :

— Parca voiai să-mi spui ceva, domnule Șlikov ?

— Șezi, — îi răspunse Gavril Artamonovici cu răceală — Șezi și spune-mi ce planuri ai în cap ?

Porfiriev tresări fără voie. Să fi ghicit oare acest bătrîn planul lui ?.. Nu, asta era cu neputință ! Și Porfiriev răspunse indignat :

— Nu te înțeleg, domnule Șlikov. Afară de asta trebuie să-ți spun că m-am săturat de tonul dumitale poruncitor...

— Ia să taci din gură ! — striga Șlikov. — Deocamdată răspunde-mi la întrebarea mea.

Totul era atât de neașteptat pentru Porfiriev, încît se lasă fără voie pe scaun.

— Nu pricep... — mormăi el.

— Ai uitat, domnule Porfiriev ? — urmă Șlikov. — Dăcă-l aști, să-ți amintesc eu. Stai și ascultă... Dumnezeu a afliat că alături de rezervorul unde se toarnă uleiul de tease se afla un alt rezervor plin de ulei de floarea soarelui minuiat. Acest ulei, ai năstri cînd au plecat, n-au mai avut vreme să-l distrugă. Dumnezeu da instalezi acuma o țevă și vrei să-l dăruiești nemților. Îți mulțumesc că asta are să-ți aducă stîmă și glorie și te va ajuta să-ți doborești. Nu merge ! Lu is o năca prea tare pentru Dumnezeu. Ai să-ți rupi numai dinții !

Șlikov se ridică și începu să se plimbe prin odaie. Apoi se apropie de Porfiriev care ședea palid și uluit.

— Fii ! — zise Șlikov cu o voce mai domolită. — Ce mai vrei ? La ce mai năzuiești acuma ? Dumnezeu ești primul om în combinat ! Nemții sînt binevoitori față de Dumnezeu. Sînt mulțumitori de *speisefett* ul dumitale ! Ce-ți mai poate da uleiul asta ? Același *speisefett*, numai poate că ceva mai bun. Oricum, prea multă glorie n-ai să-ți adaugi în nici un caz la aceea de pînă acum. Iar mie tot n-ai să-mi ieși locul... Nu, Iuri Alexandrovici, uleiul ăsta trebuie păstrat pentru stăpînii cei vechi...

— Pentru cine ?

Porfiriev se uită speriat la Șlikov.

— Pentru bolșevici! — răspunse acesta lășut.

— Pentru bolșevici?... Păi ei sînt cine știe unde, hăt departe!
— riposta Porfiriev șovăitor. — Nici nu cred să se mai întoarcă vreodată.

— Nu sînt chiar așa de departe cum ți se pare. — urmă Șlikov, urmărind expresia feței lui Porfiriev. — Dumeata pastrează acest ulei ca pe o rezervă. Dacă bolșevicii se vor întoarce, te vei sîcuna „în viața noastră”. Și tu se va ierta pentru acest ulei, la comobilă și *speseșett*-ul dumitale puturos și chiar recunoștința domnului Stift.

Se auzi o lătare în ușa. Îndată după asta, intră Anna Potapovna.

— Grăbiți Artamonovici, te cheamă Stift.

— Ți-am spus că ți-am spus, domnule Porfiriev, — zise cu voce scârțâie Șlikov după ce plecă Potapovna. Văd că ți era răe și lășut. — Lăș, în pace uitat și să știu că te privesc pentru ultima oară în față. Data de azi e sîmbătă, na, ramble-mă, urmează duminică. Și din cîntatul meu ca așa se numește cu dumeata!

În noaptea aceea, Porfiriev nu putu dormi. Se întorcea cînd pe o parte, cînd pe cealaltă și se gândea la cea hotărîrea care se va lua să nu mai lăsă din cîntatul lui Șlikov. Acest bătăin și-a înfrădă, și el se pînse în coabănt.

Cei doi ingineri au combinat să mergeau treburile lui Ivan Karlovici Weinberger. Fabrica lui na lăra el ar cel e.

Din cauza năpăstirilor arăse de cînd din toate mașinile de lucru sînt pînă la jumătate nu putu să monteze la loc una din părțile laterale provizorii care era pus în mișcare de un motor cu piston care se învîrtea în jurul unei axe statice. Se căzura cu o greutate sîmbătă și în cel din urmă noaptea un rezidat, rămas la loc. Instalarea de apă nu fusese încă terminată. Lătare cîntec în cîntarea cîntecilor principale, dar conductele erau de metal. Au sînt spus mai tîrziu că muncarii dăduseră de cîteva ori de ea, dar îndată ce o găsesc, o acoperă iar cu pînă și în seara sa sepe cu zel alături.

Cea mai mare grijă a lui Ivan Karlovici era însa compresoarele. Înainte de plecare, ar noștri le dăduse, scoțînd și ascunzîndu-le în toate pîsele principale. Constanța acestor pîse fi transmisă lui Baturin de o altă ocazie mecanice, iar supraviețuirea conștientării lor, încredințată lui Weinberger. Ivan Karlovici trecuse de cîteva ori pe la Baturin și își dădu seama că na va

Oftine așa de curînd piesele de care avea nevoie. Și acest lucru îl îngrijora cîmplit.

În nopțile lui fără somn, Ivan Karlovici îl vedea cu groază pe Stîl în staurînd crînt ală electrică de termochecare și dînd aburi, cîmetite și apă. Atunci și gîrul costelilor care va amînea pînă cînd în funcțiune a fabricii, vor fi compresoarele care mîcîgîlă și se gîlă. Pe cine altui avea să-l traga la răsîndere dacă nu pe el? Weinberger banuia că piesele demontate se gaseau undeva în cea mai perfectă stare. Mai mult decît atât, era aproape sigur că ele se gaseau chiar acolo, în fabrică, în grămadă de gunoai care răsărise ca din pămînt, nu demult, în curtea din spatele fabricii.

Ivan Karlovici se învîrtea pe lîngă grămada aceasta de gunoai ca un motin în jurul unei oale cu smîntînă. Nu putea să se hotărîască ce să facă. Să facă, sau să rîsească gunoai, să găsească piesele și să-l înșurîze pe Stîl?

Și una și alta putea aduce complicații. Dacă făcea — era rău, dar dacă descoperise piesele — îl vor sili desigur să mîcîgeze la loc compresoarele, Weinberger, care ținea în mîni mult de mult orce la lîngă, se ținea cîmplit de cea mai mică răspundere.

Se gîndea că probabil și Șlikov cunoștea bine toată această grămezi de gunoai.

Într-o zi, venind la fabrică, Șlikov îl găsi pe Weinberger cîmplit și stîrînd îngîndurat lîngă blestemată grămada de gunoai și de fier vechi.

— Ce vînt te aduce aici, Ivan Karlovici? — se miră Șlikov rîndu-se lîngă la fața inginerului.

— Dar dumneata ce cauți aici, domnule Șlikov? — îi răspunse pe același ton Weinberger, ascunzîndu-și privirea de ochii lui Șlikov.

— Pe dumneata te căutam...

Weinberger arăna o privire net de elocventă spre gramezile de gunoai lîngă Șlikov pînă cînd inginerul știa totul...

Asta îl făcîndu-l pe Șlikov adîncindu-și gîndurile. — Ia spune, Ivan Karlovici, — întrebă el deodată, — joci cărți? Închipuie-ți Țăra stăruie. Cărțile s-au împărțit și dumneata ai în mîni asul de atîu și înedoi — numai șoptări și bîptări de altă culoare. Dacă versul dumetă vine cu un as, spune-mi, ai să-l arunci sau dumetă de atîu înainte de vreme?

— Mai întrebă? Desigur că nu!

— Nu? Atunci te sfătuiresc să procedezi la fel și în viață. Nu arăta înainte de vreme asul de atîu. Tînci îl va folosi!

Și Șlikov atîrse cu capul lui bîstîl mîl grămadă de gunoai.

— Da! Ai dreptate, — zise după un moment de tăcere Weinberger.

Ca asta, convorbirea lor se sfîrși.

„Weiberger nu mai răscoli grămezile de gunoi și piesele compensoarelor ascunse acolo așteptară în liniște pe ai noștri.

Era ceva la combinat care îl îngrijora pe Stift mai mult decât orice. Asta era focul din turnurile silozurilor.

Plecînd din Krasnodar, ai noștri dăduseră foc semințelor de bumbac și de floarea soarelui care erau păstrate în aceste turnuri. La început, atitudinea lui Stift în această privință fu indiferentă. Fie că ardeau, fie că nu ardeau, semințele erau oricum pe cule și deci nu-l interesau.

Dupa venirea nemților, alături de silozuri se instalase un mare depozit de muniții de artilerie.

Foarte curînd, nemții își dădură seama că făcuseră o greșeală de calcul. Noaptea, semințele care ardeau aruncau în sus, pe cerul întunecat, coloane de foc și erau un punct de reper minunat pentru avioanele sovietice.

Comandamentul german făcu seama de acest lucru. Comandantul orașului ordonă lui Stift să stingă imediat incendiul. Betriebsführerul încerca să îndeplinească ordinul, dar nu putu să facă asta numai cu muncitorii combinatului. Noaptea, coloanele de foc continuau să se ridice spre cer. Pînă la urmă, fără trimisi să stingă incendiul pionierii nemți care se apucasera cu pricopere de treabă asta și, peste o săptămîină focul începu să se domolească.

Aici începura ai noștri să fie îngrijorați. Arsen. Silvestrovici îl chema pe Lisenko la „Camelia” și-i transmisese ordinul Comandamentului mișcării de partizani din sud de a așila iar incendiul.

Primînd ordinul, Lisenko se gîndi la Ostapciuk.

Acest om înalt, mîc de statură, șef al corpului de pompieri al combinatului, fusese înainte de război șeful directorilor noștri. Trebuie să spun că unul din ei sî nu fi îndeplinit, fie și cea mai neînsemnată prevedere a regulamentului de apărare împotriva incendiilor, pentru ca Ostapciuk să înceapă să facă gură, iar de liniștit nu se liniștea pînă ce nu obținea ceea ce ceruse. Era cu adevărat un entuziast și un meșter în meseria lui.

Cu puțin înainte de ocupație, i se întîmplase o nenorocire. La un incendiu care izbucni în timpul unui bombardament al avioanelor germane, își arsesese îngrozitor picioarele și acum zăcea acasă greu bolnav. La dînsul se duse acum Lisenko ca să-i ceară sfatul.

Ostapciuk îl ascultă cu atenție pe Svirid Sidorovici și-i spuse:

— Să mă duc întîi să văd. Poate că-mi vine o idee.

Lisenko încercă mult timp să-l convingă pe Ostapciuk să renunțe la așa ceva, spunându-i că are să și beteghească acolo de tot picioarele, dar la toate rugămintele, Ostapciuk răspundea

Cine altul să se apuce de treaba asta? Mă duc...

Cam de-a ajuns Ostapciuk pînă la turnurile silozurilor și de unde a găsit putere pentru asta, numai el ar putea să spună. Intră pe brînci în galeria subterană de sub turnuri, rămase acolo cam o jumătate de oră și apoi ieși. Dar de ajuns acasă n-a mai putut ajunge. Tovarășii au trebuit să-l ducă acasă pe brațe...

— Chemați-l pe Lisenko la mine, — zise el strîmbîndu-se de durere. — Spuneți-i să vină chiar azi. Dacă nu vine azi, mîine va fi prea tîrziu...

Lisenko se duse imediat la dînsul.

— Totu-i în regulă, tovarășe Lisenko, — zise Ostapciuk cînd Svirid Sidorovici se așeză lîngă patul lui. — Totu-i în regulă. Aștîm iar incendiul. Numai că am nevoie de ajutor. Întîi și întîi am nevoie de un flăcău voinic, cu brațele zdravene. Al doilea, am nevoie de o ladă de lemn.

Ostapciuk arată cu de-amănuntul dimensiunile lăzii. Capacul trebuia scos, iar în trei pereți laterali ai lăzii, trebuiau făcute niște deschizături. Ostapciuk explică cum trebuiau să fie făcute deschizăturile și ce mărime să aibă.

— Asta-i tot, tovarășe Lisenko, — încheie el. — Iar mîine aștî iar focșorul...

Dar a doua zi, Ostapciuk nu mai putu să se scoale din pat. Abia a treia zi, silindu-se din răsputeri, izbuti să ajungă la silozuri. De ajutor îl avea pe Mișa, lăcătușul din brigada lui Baturin de la atelierele mecanice, un flăcău puternic și vînjos, pe care puteai să te bizui.

— Am intrat cu Ostapciuk în galeria subterană, — îmi povesti mai tîrziu Mișa. — Intineric beznă... Singura salvare era o lanternă electrică. Dubî vreo cinci minute, pompierul m-a oprit: „Aici! mi-a zis el. Luminează în sus!“ Am văzut un elon gros de fontă. „Trage-l, Mișa!“ O bună jumătate de oră m-am căznit cu oblonul acela blestemat, mi am rupt mîinile, dar pînă la urmă tot am izbutit să-l dau la o parte. Deasupra oblonului era un grătar de fier. „Adă-ncoace lada“, mi a zis Ostapciuk. Adusesem acolo lada cu o zi mai înainte. Am proptit-o cu partea deschisă de grătar, iar sub dînsa am pus gunoi. Am îngrămădit gunoi și în partea lăzii unde nu erau deschizături. „Bun, sîntem gata, a spus Ostapciuk. Acuma o să tragă bine“. Și abia atunci am priceput ce făcuse pompierul. Grătarul era al ventilatorului, iar deschizăturile care spusese Ostapciuk să fie făcute în ladă slujeau ca aerul să treacă din coridor spre grătar. Gunoiul îl îngrămădisem numai pentru camuflaj. Înapoi, Ostapciuk n-a mai putut merge. Am trebuit iar să-l duc în brațe,

ca pe un cap. Il dădeam și el gemeni de durere. Când l-am scos afară, era mai mult mort decât viu. M-am dus fuga să caut ajutor. Băieți și cu mine l-am dus cu brațe ac sa și l-am colocat în pat. Își pierduse aproape cunoștința. Totuși, mi-a mai putut spune: „Așa, ca te la Lisenko și spune-i ca totul e în regulă.”

Și așa a și fost, pompierul le-a venit de hac nemților. Până când s-au întors al noștri, semintele au continuat să ardă în sitozuri și nemții n-au putut face nimic...

Odată, pe înserate, Skokova trecu ca din întâmplare pe la fabrica de săpun, la Lisenko. Skokova îl așteptă pe platforma falnecată a scării. Când Lisenko ieși din fabrică, Skokova îi șopti

— Svirid Sidorovici, am auzit chiar acum pe Stifț spunând ca zilele acestor are să vie aici Rolman cu aceste ingineri nemți. Căd e-or fi n-a brezi decât cărețul acela înfămănat de Stifț!.. Așa ca n-ar surica să pregătești pe tovarășii noștri... La revedere, ma grabete!.. Și pînă să se deseară, Svirid Sidorovici, ca mai ai trecut în lume — e la țară și dispare.

Lisenko mai umblă tot pe la strada și se îndreaptă spre cele barele metalice să-l vada pe Baturm. Il găsi în lucru, aștepta să plece. Când luma s-a răcorosit, zăceti:

— Tovarășe Baturm, treci pe la vreo două ore pe la Pokatilov. Lăsați de o chesunț serioasă. Trimite acolo pe toți comiștii. Nu uita să le spui să fie cu ochii în patru!.. Acum, că m-a ta pasă în locu acesta stricac. Și chiar tu, vezi de fuga de oameni, căd te duci la Pokatilov. Nemița nu s'chiar și de proști și s'ar putea să ne urmărească. Mai cu seama pe noi doi!..

Din înserare, ca mi Lisenko, Pokatilov ațesese de mai mult timp un adpost, cu rezervi de rezerva pentru orice eventualități, într-un colț înepătat și mănăos al subterului termocentral.

La ora se făcă dușul Pokatilov prin mijloacele glerii ale subterului. Cu toate ca fusese aici de multe ori încă ce pe vremea cînd se construia centrala, nu și mai dădu totuși seama unde se găsea.

— Am sosit, — zise în sfîrșit Pokatilov.

Lisenko zări în întîrînt focurile țigurilor unui grup mai mare de oameni care ședeau joș, de-a dreptul pe pămînt.

Cînd își ridica mîna ca să și îndrepte șapea, care în aluncare atîrnoa pazea, atîrîse plafonul „Sintem în cîndul de fum”, se gîndi Lisenko.

— Acum sînt toți aici, — zise Pokatilov. — Putem începe, Svirid Sidorovici. Băieții mei stau de paza. În caz de alarmă, trebuie să ne împrăștiem prin ieșirile de rezervă.

Lisenko încercă să și dea seama, cu o emoție pe care nu și-o putu stăpîni, de oamenii care ședeau în fața lui. De cînd

veniseră nemți, era prima adunare de partid a celor de la combinat.

— Tovarași, — începu Lisenko, — cred că putem socoti deschisă adunarea de partid cu toate că, din cauze binecunoscute, ea nu este completa. Aveți vreo obiecțiune de făcut?... Bine... Va propun să alegeți președintele. De secretar nu-i nevoie, deoarece nu numai că n-are ce scrie, dar nici n-avem voie să scriem ceva! Fiecare va fi propriul sau secretar! . Să nu pierdeți degeaba timpul. E scump și fiecare clipă e socotită. Pe care propuneți președinte?

— Ca să mă vorbim? — zise instalatorul Sokolov. — Eu îl propun președinte pe tovarășul Lisenko.

Toți cei prezenți susținura în unanimitate această propunere.

— Tot eu sînt acela care voi face raportul. Voi fi scurt, — zise Lisenko — Trebuie să vă spun în carea mea de seama că aproape toate sarcinile trasate de organizația noastră de partid și aprobate de comitetul orașenesc al cel de partid au fost împlinite. Dar acum apare o complicație serioasă și de aceea v-am convocat aici. Am aflat că în afară de mine nimeni, va veni în curînd aici chiar Rodrian în persoană. Sînt aici mulți muncitori vechi care își amintesc de Rodrian. El e mai șiret decît timpotii de aște Știft și Stroba pe care îi avem aici și se pricepe mai bine decît dînsii în treburile combinatului. Rodrian e șeful lor și va trebui să fim cît se poate de atenți. Din păcate, oamenii noștri care îndeplinesc sarcinile de partid au dat dovada în ultima vreme de o subapreciere a însemnului, lucru cu desăvîrșire de neîngăduit. Așa ceva va duce la o înfrîngere a cauzei noastre pe care nimic n-are să o poartă înlătura laltă, să luăm de pildă atelierele mecanice. Restabilind, chipurile, utilajul fabricii, ele nu dau decît rebuturi care sîr în ochi. Nu se mai poate lucra așa. Nu așa veți înșela pe inginerii nemți, și mai ales pe Rodrian. Ei vor vedea foarte repede că totu-i cusut cu ață albă și vor ghici că la mijloc este un sabotaj. Trebuie lucrat în aparență bine și, dacă-i nevoie, mă rog, chiar cu o rîvnă destul de mare dar, pe de altă parte, trebuie făcut în așa chip încît munca să nu dea nici un fel de rezultate. Luați exemplul de la ceea ce a făcut cu locomobila, la fabrica de margarină (Kuhlenko), care e aici de față. El l-a încurcat în așa hal pe inginerul termotehnician care a fost adus, încît acestuia nu l-a putut ajuta nu numai Stroba, dar nici Știft.. Dealtfel, cred că nici Rodrian nu va bănuî despre ce e vorba! Sau să luăm ca exemplu ceea ce facem acum cu producția de *speisefett*. Echipa lui Pokatilov face fața sarcinilor sale, fără să mai vorbesc de tovarășii de la fabrica de grăsimi hidrogenate. Dar atelierele mecanice ne pot vîri în bucluc pe toți. Eu, în calitatea mea de activist de partid, aș putea să le ordon să facă treaba cumse-

cade, mai cu seamă că acum e foarte periculos să convocăm adunări de partid. Aș vrea ca toți acei care sînt prezenți aici să fie pătrunși de conștiința că ei îndeplinesc o sarcină de stat de o răspundere și de o însemnatate uriașă. Numai dacă vom pricepe acest lucru, vom avea garanția sigură a succesului operațiilor noastre. Aici sînt de față și cîțiva comsomoliști. Cu dînsii voi vorbi separat, convocîndu-i poate în alt loc. Aș vrea să le spun că ceea ce ai izbatit să faci azi, din întâmplare, aici, se poate ca mîine să nu mai poți face. Și această nereușită poate avea ca urmare ca întreaga organizație să fie arestată și lichidată și acest lucru n-avem dreptul să riscăm să-l facem. Nu trebuie să ne fie teama de inamici, dar trebuie să ne păzim de ei. Trebuie să știm mai multe decît ei, să fim mai înțelepți decît ei. Asta trebuie să fie regula generală într-o luptă negativă cum e a noastră. Aici e prea întuneric. Mulți nici nu vor află că ne-a lăsat pe noi, această ședință. Convocîndu-vă aici, am vrut să sunați și să înțelegeți că în această cauză, în această luptă, eu sîntem singuri. Să știți și să înțelegeți bine minte că lupta pe care o ducem cu inamicul se poate transforma adesea într-o luptă a unui singur activist al organizației clandestine cu mulți inamici, bine înarmați. De aceea, vă sfătuiesc să prevedeați în fiecare acțiune pe care o întreprindeți cea mai rea situație în care vă-ați putea pomeni. Dar și atunci, înțelegeți bine minte că și marea noastră trebură să aducă cît mai mare folos cauzei noastre comune, a luptei pentru eliberarea patriei. Și acum, tovarîși, am terminat. Care sînt întrebările pe care le aveți de pus?

Întrebările erau multe. Lisenko răspundea scurt.

Trecură la discuții. Dar ele amenințau să se prelungească. Toți aveau cîte ceva de spus, toți voiau să-și deschidă inima și să vorbească despre cele ce se petreceau în jurul lor, ca între ei săli.

În sfîrșit președintele puse la vot încheierea discuțiilor.

Toți își dăduseră seama că aceasta nu era o adunare de partid obișnuită; trebuiau s-o termine cît mai repede, și să plece. În subsolul acesta întunecos, toți trăgeau cu urechea la sunetele nedeslușite care veneau de afară. Cîteodată li se părea că ieșirea era blocată de nemții...

Încheind ședința, Lisenko spuse că întunericul din galeriile subsolului a făcut fără îndoială ca fantezia multora să capete friu liber, dar că totul era în regulă. Pokatilov controlase de cîteva ori, dacă nu era vreun pericol.

- Nu mai trebuie să vă amintesc, — ispravi Lisenko, — că e nevoie ca fiecare să păstreze o tăcere absolută cu privire la adunarea noastră. Nu trebuie spus nimic despre raportul meu și despre directivele primite. Încălcarea acestor lucruri este o

tradare directă a patriei, și a patriei. Și acum, Pokatilov, vezi de-î scute treptat pe toți afară.

Această ședință avu un rol important în munca organizației clandestine a combinatei. Oamenii capătără curaj, simțiră că sînt uniți și continuă cu noi forțe munca lor grea și periculoasă.

Acasă, Lisenko fu întâmpinat de Kotrov care era îngrijorat.

— Iar stăm rău, Svirid Sidorovici. Valia s-a îmbolnavit. Are temperatură mare. Treizeci și nouă...

Valia se zvîrculea și aiura. Era nevoie urgentă de un doctor. Dar nu putea fi chemat orice doctor din cauză că Valia locuia clandestin la Svirid Sidorovici. Lisenko hotărî să-și încerce norocul la doctorul Bulgakov deși știa că el nu merge acasă la bolnavi. Altă soluție nu era. Lisenko îl cunoștea bine pe Bulgakov și era sigur că n-avea s-o dea de gol pe Valia.

— Du-te repede, Ivan, și nu te întoarce fără doctor...

Nu știu ce îi spusese Kotrov lui Bulgakov, dar doctorul veni. Bulgakov examină rana Valiei, găsi puroi, puse praf streptocid și spuse că nu era nimic grav.

Cu toate că era tirziu, Lisenko îl pofti pe Bulgakov să bea ceai cu el. La ceai, Bulgakov îi spusese lui Svirid Sidorovici că avea acuma la el, la spital, pe un pacient curat.

Era un locotenent rus. Locotenentul fusese adus la spital dintr-un lagăr de concentrare din ordinul nemților care aveau grijă de el și-i trimiteau tot felul de daruri. Nu demult, aghiotantul colonelului Kristmann, șeful gestapoului, îi făcuse o vizită. În ajun, venise chiar colonelul în persoană... Locotenentul era nervos și refuza tot ce-i trimideau nemții. Aiura și vorbea în delir despre fatal sîn, despre niște spion...

— Nu îți amintești cumva, doctor, despre numele de familie al acestui locotenent? — întreba cu interes Lisenko.

Bulgakov îi spusese un nume pe care Lisenko îl cunoștea bine.

A doua zi, Lisenko trecu pe la „Camelia” și-i spusese lui Arseni Silvestrovici ceea ce afluase despre locotenentul ranit.

CAPITOLUL VIII

Puțin au fost acei care au cunoscut la Krasnodar, pe timpul ocupației nemțești, pe tînărul despre care vreau să vorbesc acum aici. Și-i de înțeles, dacă stai să judeci felul de activitate pe care o avusese de îndeplinit în oraș.

În tot timpul lungilor luni ale activității lui clandestine, el n-a fost în fond niciodată ceea ce părea să fie. Trebuia să joace

un rol greu și plin de primejdii, nepotrivit cu firea lui. Căci în realitate e un om cu suflet bun și deschis.

Necunoscut de nimeni, ferindu-se de prieteni și ascunzându-se sub o mască iscusită, a urmat o cale grea și îngrozitoare care putea să-l ducă în fiecare clipă la demascare și la moarte, sau să-l aduca ceea ce-i mai amar pe lume, epitetul dezonorant de „trădător“.

De altfel - a avut norocul ca nici un prieten să nu-l arunce în față acest cuvânt. Insa ușurează oare așa toată povara chinului pe care și-l luase, de bunăvoie asupra lui? Sau mășcorează oare asta cituși de puțin eroismul lui nemăpomenit, necunoscut de nimeni pe vremea aceea?

Așa i s-a vrut să-i pot spune numele adevărat, dar din păcate, din tot felul de motive, n-am dreptul să-l spun nici chiar acum. Am să-i zic Jora. Așa îl numise într-o vreme Arseni Silvestrovici și sub acest nume fusese cunoscut de un cerc restrins de activiști ai organizației clandestine. Vreau să mai accentuez încă o dată că în povestirea mea despre Jora, în afară de nume, care-i născocit, totul este adevărat și precis.

Îl cunoșteam bine pe tatăl lui Jora. Mai mult decât atât, eram chiar prieten. Mă întâlnisem prima oară cu el în munca clandestină la Petersburg. În anul războiului civil, ne-am bătut cot la cot cu albi în fața Țarșinului. Apoi drumurile noastre s-au despărțit. Eu am rămas în Kuban, pe cînd tatăl lui Jora, numit într-un post important la reprezentanța noastră comercială din Berlin, a plecat peste hotare.

În străinătate a avut o situație grea. Fasciștii îl vinau cu insistența, căutînd să-l atragă de partea lor. A luptat din greu ca să le reziste. Mai întîi l-au șantajat, apoi au încercat să-l mituiească. Dar el era un om constil și a rezistat. Pînă la urmă, l-au amenințat cu moartea dar el nu s-a speriat nici de asta.

În Germania, tatăl lui Jora, cazac neaoș din stepa cea mare, născut la Krasnodar, ducea dorul patriei sale, dorul stepelor întinse ale Kubanului, dorul ploilor care împung cerul ca niște salțe, dorul caselor albe, al stanițelor și al grădinilor înflorite primăvara..

„Vreau să mă pot întoarce la mine acasă, într-o căsuță albă, undeva în împrejurimile Krasnodarului...” îmi scria el din Germania.

Nevasta-i murise demult. Își iubea nespus unicul fiu care poartă în această carte numele de Jora. Cînd băiețuțul crescuse mai mare, tatăl său îl aduse la el în Germania.

Jora trăi cîțiva ani în Germania. Căpătă la Berlin diploma de inginer. Vorbea nemțește ca un neamț. Dar, ca și tatăl său, el își iubea cu înflăcărare patria și Kubanul drag unde se născuse și și petrecuse copilăria.

Cu vreo doi ani înaintea războiului, tatăl lui Jora se îmbolnăvi greu. Melicu nu-i dadură voie să mai lucreze. Și atunci, în sfârșit, visul lui se îndeplini. Se înoarse în patrie și se stabilă în împrejurimile Krasnodarului.

Războiul îi frânse din nou viața. Cînd nemții se apropiară de Krasnodar, el se evacuă la Tashkent. Jora plecă în Armata Roșie.

Și împlinirea, facu ca în zilele de zăpustă a tatălui său, în 1912, Jora, locotenent în artileria antiaeriană, să se gasească lângă Krasnodar!

În ziua de 9 august, înainte de revărsatul zorilor, comandantul divizionului de artilerie din care făcea parte îl chemă la el și îi ordonă să ridice posturile de observație așezate pînă la stația Novo-Marinskaiia. Jora ajunsese repede cu un camion la postul cel mai înălțat. El găsi acolo un sergent major cărui fiu fusese sergent în comandamentul de artilerie, așezat tot în același loc și echipele erau în componență.

Se lămură de zădărnici căzuseră două sate din apropiere, prin cauza prevestitoare a zorilor care se ridicau încoace, se înălță un cînd de „Messerschmitt”-uri care se dădău să înlătură punctele de trecere ale trapele noastre peste râul Kuban. Cămionul, gura cu Krasnodarul nu fusese încă întreruptă, Jora transmitea informări privind trecerea aviației nemice.

După aceasta, se urcă în camion și ordonă șoferului să se înfulească cu cea mai mare viteză la Krasnodar. Dar motorul se încălzește și șoferul nu izbutea cu nici un chip să-l mai pună în mișcare.

Deodată, departe de drum, Jora văzu ridicîndu-se nori de praf și deseori lîmuriți prin lumina ocoloana de motoare și vestimentații verzi ale soldaților nemici.

În camion se răsună mitraliere antiterrene cu patru țevi. Jora aștepta liniștit pînă ce coloana ajunsese destul de aproape și trase o rafală. Lînga Coloana se opri. Stațiile verzi se risipiră în toate părțile.

Într-o clipă din nou fu liniște. Apoi, mitralierele primiseră a țâcăni brusc. Între timp, șoferul camionului reușise să repare motorul și mașina porni cu mare viteză spre Krasnodar.

În locul unde drumul care vine de la aerodrom da în șosea, camionul fu atacat dintr-un șanț de către pistolari nemici. Șoferul se clătina și capul îi căzu pe volan.

Jora trecu la volan și mări viteza.

Începură să se vadă primele căsuțe albe ale orașului. Deasupra mașinii vijihau gloanțele. Aplecat la volan, Jora conducea mai departe.

Deodată, dintr-o stradă, apară cu mare viteză o motocicletă nemțească, tăindu-i calea. Jora nu apucă să frîneze..

Simți o zguduitoră și mașina se opri. Sub roți se afla motocicletă turtită și trupul însingurat al unui soldat neamț.

Jora sari pe caldarâm. Dar din aceeași stradă apăruă alte motociclete. Jora trase de aproape în ele cu pistolul. Motocicleta din fața descrie un cerc mare și căzu în șanț. Dar Jora nu mai apucă să-și reîncarce pistolul. O durere îngrozitoare îi arse în piept...

Jora își veni în fire tocmai când soarele prîse să asfințească și la început nu putu să înțeleagă nimic. Deasupra capului era cerul colorat de lumina amurgului. În jurul lui, zeci și sute de oameni stăteau parte șezînd, parte culcați, de-a dreptul în orașul de pe jos. Alături de ei, o neva delira. Se auzeau gemete... Jora încerca să se ridice dar, din pricina durerii sîșietoare de la piept, căzu iar.

Zăcu așa un timp și privi în jurul lui. Nu departe de acolo văzu un gard înalt de sîrmă ghimpată, iar dincolo de gard, construcțiile cunoscute ale fabricii Kalinin și ale stadionului Dinamo, iar într-un colț al îngrădirii un foșor de pază. Pe platforma foșorului era instalată o mitralieră grea și alături de ea stătea o santinelă germană.

„Prizoner. Lagăr de concentrare...”

Banul... acesta era încă și mai chinuitoare decît durerea care, cu o clipă înainte, îi sîșia trupul.

Jora nu și putea aminti cîta vreme trecuse de cînd era în lagăr. Răzlele îl ardeau și-l mistuia setea. Mîntea i se întuneca. Realitatea și delirul se confundau... Uneori i se părea că vede pe tatăl sau șezînd pe banca din fața căsuței lor din Krasnodar, alteori că e în amfiteatrul Institutului politehnic german unde studiasă. Un profesor se apropia și-l întreba ceva... Dar iată că profesorul dispărea și în locul lui apărea un ofițer neamț. Ofițerul îl scotea brutal pe Jora prin buzunare și repeta de cîteva ori cu glas tare numele lui de familie...

— Ai locuit la Berlin?... Tatăl dumitale a lucrat la reprezentanța comercială sovietică? Ai urmat cursurile Politehnicii din Berlin?... — îi tot întreba ofițerul german. Lui Jora i se părea ca mai văzuse undeva pe acest ofițer neamț...

Apoi urmă un nou gol în memoria lui și se regăsi într-o cameră mică și luminoasă. Jora zăcea în pat. Alături de el stătea un om cu o bonetă albă de medic.

— Unde sînt? Cine ești dumneata? — întrebă Jora.

— Ești la spital. Iar eu sînt medic. Taci. N-ai voie să vorbești, îți face rău.

— De ce-s aici?

— Ești rănit, — îi răspunse rece doctorul Bulgakov și Jora prânse în vocea lui o mlădiere de dușmănie ascunsă.

Apoi doctorul plecă. În locul lui, veni o soră tinărară de tot, o cercheză, o fată tacută. Jora începu iar să delireze. Parcă vedea iar pe tatăl său și pe ofițerul neamț care-i scotocise buzunarele în lagăr... Unde oare îl mai întâlnise?

A doua zi dimineața i se dădu lui Jora o ceașcă de cacao. Apoi veni doctorul și puse pe măsua de lângă pat două pachete de ciocolată elvețiană veritabilă. Jora se uita nedumerit la Bulgakov.

— Ți-au fost trimise, — spuse scurt doctorul.

— De către cine?

— Are asta vreo importanță, domnule locotenent?

— Da. Are, doctore, — răspunse tăios Jora. — Cine le-a trimis? Spune!

— Ei, dacă ții cu tot dinadinsul. Aghiotantul colonelului Kristmann, șeful gestapoului.

— Cine? — țipa Jora, ridicându-se în pat și căzu pe perne sleit de putere.

— Liniștește-te. Ți face rău dacă te enervezi.

Înceleștind dinții de durere, locotenentul se ridică încet, apucă cu mîna sănătoasă pachetele de ciocolată și le zvîrli jos strigînd:

— La dracu' cu asta! La dracu'!...

În strigatul acesta își varsa ranitul toată indignarea care-l caprînsese față de acest atentat infam la demnitatea neștirbită a omului sovietic, la onoarea ofițerului sovietic; era singurul fel în care putea aprecia „darul” nemțesc...

În aceeași clipă, Jora simți că se prăbușește într-o prăpastie întunecoasă... își pierde cunoștința.

Cînd își veni în fire, Jora văzu, aplecată peste el, fața îngrijorată a doctorului, dar care nu mai avea acum expresia de răceală de mai înainte. Lui Jora i se paru că ochii lui Bulgakov oglindeau caldura și compătimire.

— Înțelege un lucru, — îi zise încet doctorul. — Lucrul cel mai de seamă pentru dumneata este să te faci sănătos și voinic. Numai atunci ai să poți fi în stare să întreprinzi tot ce vei socoti de cuviință. Acum ai nevoie, înainte de toate, de liniște. Nici un fel de emoții, de întrebări și mai cu seama de... manifestări în felul aceleia cu ciocolată...

Mai trecură patru zile, Jora se îndrepta văzînd cu ochii. Noaptea, la căpătîiul lui, veghea o soră. Ziua venea regulat de mai multe ori doctorul, Jora încercase să-l descoasă despre situația de pe front, despre viața în Krasnodar, despre blestematul de ofițer neamț, dar Bulgakov rămînea neînduplecat.

— Nu N-ai să auzi un cuvînt de la mine pînă ce nu te faci bine .

Jora era nervos. Nu-i putea ieși din cap fața cunoscută a ofițerului neamț. Ce avea cu el aghiotantul colonelului Krastmann ? Cu el, locotenent rus rănit !... Și de ce-l transferaseră din lagar la spital ?

A doua zi, Bulgakov îi aduse lui Jora un pachet împăturit cu grijă.

Ai aici vin, ciocolată, cacao, unt de frîșcă și lapte condensat. Sînt lucruri necesare de care ai acum o deosebită nevoie. N-am să-ți aduc și toate necesitățile foste aduse de același neamț. Mai trec pe la cîmărită peste zece minute. Iar du-mneata gîndește-te la toate în liniște...

Doctorul ieși repede din cameră. Cînd peste un sfert de oră se întoarse, Jora stătea întins și cu ochii închiși.

— Dormi ? — îl întrebă încet Bulgakov.

— Nu. Nu dorm. — În vocea lui Jora, doctorul desluși o lîrîște pe care o au de obicei oamenii care au lăsat o holărire fermă, nestăruită. — Nu dorm. Sînt numai foarte oprit. Aș vrea să mă odihnesc. Am să încerc să dorm. Dar am să te rog, doctor, să mi dai acel pachet. N-am nevoie de el.

Doctorul îl privi atent pe Jora și se încruntă.

Jora tăcea. El stătea mai departe cu ochii închiși. Doctorul luă pachetul și căută să nu facă zgomot ieșind încet din rezervă...

Seara, cineva bată încet la ușa rezervei în care zăcea Jora.

— *Darf ich herein ?* ¹⁾

— *Herbei !* ²⁾ — răspunse Jora mașinal, tot pe nemțește.

În cameră intră un ofițer neamț, înalt și zvelt, într-o tunică lungă croită pe care era ordnul „Crucea de fier” clasa întâia. Ofițerul răspunde un miros de parfum franțuzesc fin, obrazul triangular, proaspăt ras, strălucea, iar cararea era trasă drept, ca un fir de ață.

Jora tresări. În fața lui stătea ofițerul neamț pe care-l văzuse în delir, în ziua aceea cîmplită, cînd, slăbit din cauza marii pierderi de sînge, zăcea la pămînt în lagarul de lângă fabrica Kalinin.

Bună ziua, colega ! — îl salută vesel neamțul, așezîndu-se lîngă pat pe un scaun. — Ce surprize neașteptate mai aduce și războiul ! Oare mă puteam eu gîndi că am să întîlnesc în Kuban, rănit și pierzîndu-și tot sîngele, pe un vechi cunoscut

¹⁾ Pot să intru ? (În limba germană) (N. trad.)

²⁾ Intră ! (În limba germană) (N. trad.)

al meu ? Dar mi se pare că nu mă recunoști ? Să mă fi scul-
bat așa de mult ?

— Nu, nu va recunosc, — răspunse Jora.

Neamțul zîmbi blînd și continua să vorbească nestînjinit :

— Ei, ce să ți fac ? Am să încerc să ți vin în ajutor. Așa-
lor, hai să ne reamintim. Berlin... Un început de primăvară
împurie. Undeva are loc un examen scris la rezistența mate-
rialelor. Un student rezolvă repede problema. La vecinul lui
te la nu prea pare să mărgă. Dar orice ar fi, trebuie totuși să
treacă examenul, pentru că altminteri îl amenința o discuție ne-
plăcută cu tatăl lui.

Otto Steinbock' — ex-amină fără voie Jora.

Își aducea acum aminte cu precizie de examenul de la Po-
atehnica din Berlin, de vecinul lui de bancă și de soluția proble-
mei pe care o s'îlase acestui neamț pomărit.

Steinbock rîse vesel :

În sfîrșit ! Fu însă te am recunoscut îndată. Deși, în lagăr,
trebuie să-ți-o spun, erai departe de a fi în formă. Ei, dar asta-î
e un defect temporar care a trecut. Să vezi, colega, că-ți ai o îngrijire
bună ?

Jora mei nu apucă să răspundă, căci neamțul și începuse iar
să vorbească.

Și nu-ți închipui ce avalanșe de surprize ! Am raportat
despre dumneata șefului meu, domnul colonel Kristmann, și el
m-a spus că a cunoscut foarte bine pe tatăl dumitale în Berlin
și că-î stăna foarte mult. Trebuie să recunosc că nu din inițiativa
mea e căntărea lui, și s-au trimis aici cele cîteva pachete. Dar
nu află cu parere de rău că mei nu te ai afuris de ele. Probabil
că conținutul lor nu ți-a fost pe plac. Asta e viața mea. Trebuie
să-ți fie înmormînt din vreme de gastare la dumitale. Dar poate
vrei să-ți trimitem portocale ? Am primit zicale acestea portocale
napoat ne minunate. Se topesc în gură, nu alta !

În Jora își navală tot singele în obraz. El făcu un gest de
nerăbdare.

Nu te deranja, domnule Steinbock, — întrerupse el pe
neamț. — Nu ți cer nimic și nu voi primi nimic de la dumneata.

Te recunosc. Cum să nu te recunosc ? Ești același irecon-
cilabil ortodox ! Dealtfel, te și înțeleg. Ai suferit un șoc ner-
vos, ai fost ranit și ai pierdut mult singe. Dar nădăduiesc că
în curînd te vei reface, te vei odihni. Și treptat, totul se va
aranja...

— Nu înțeleg despre ce-î vorba. N-are ce să se aranjeze, dom-
nule locotenent !...

Ușa scîrșîi ușor și în prag apărură Bulgakov.

— A trecut timpul, domnule locotenent. V-am prevenit că bol-
navul este încă foarte slab...

— Mă iertați, domnule doctor! Dar nu ne-am mai văzut de trei ani! Ba nu, chiar de patru. Cîte amintiri! Era firesc să încep cu sporovăiala. Dar acum, plec, plec... Da, dar era cît pe ce să uit ce era mai de seamă. Șeful meu, domnul colonel Kristmann, m'a rugat, colega, să îi transmit urările lui de însănătoșire grabnică. „Spune bolnavului, mi a zis el, că zilele acestea, cum voi găsi o clipă liberă, voi trece neapărat să string mîna fiului vechiului meu cunoscut, pentru care am păstrat un mare și sincer respect...”

Jora se uită țintă la neamț. Se vede că-i trecu prin minte ceva, căci își lăsă ochii în jos și zise liniștit:

— Transmite, te rog, șefului dumitale, domnule locotenent, că voi fi bucuros să-l văd.

Neamțul aruncă o privire repede și atentă lui Jora:

— Asta-i perfect! — zise el prietenos. — Îți doresc însănătoșire grabnică. La revedere, colega!

Și, lovindu-și călcîiele, Steinbock se întoarse și ieși din cameră.

După ce conduse musafirul, Bulgakov se întoarse la Jora. Acesta zăcea fără cunoștință. Capul îi alunecase de pe pernă. Păpuma căzuse pe jos, iar pe pansament apăruseră pete vii de sînge. Doctorul avu mult de furcă pînă ce Jora să-și vină, în sfîrșit, în fire.

— A plecat Steinbock? — întrebă el în șoaptă.

„Noaptea, trecînd prin coridor, Bulgakov auzi șoapte înălușite în camera lui Jora. Doctorul deschise ușa. Lîngă pat se-
dea sora, cercheza cea tinăra, căreia îi zicea Bella și care, din prima zi, era aproape nelipsită de lîngă patul lui Jora. Convorbirea se opri. Lui Bulgakov i se paru că Jora ascunsese ceva sub pernă.

— Ce s-a întîmplat? Ți e rău? — îl întrebă Bulgakov.

Sora se fîstici și tăcea. Jora însă îi răspunse

— Nimica toată, doctore! Mi se învîrtea capul și sora mi-a dat un praf. Acum mi-a trecut cu totul.

Bulgakov se hotărî ca a doua zi dimineața să încerce s-o descopla cu bineșorul pe Bella cu privire la convorbirea din noaptea cea, dar dimineața aduse doctorului griji noi și el uită să mai vorbească cu dînsa.

*
*   *

Către sfîrșitul zilei următoare, colonelul Kristmann, șeful gestapoului, veni să i facă o vizită lui Jora. De statură mijlocie și cu o tendință spre îngrășare, cu părul călînt tîns scurt și ridicat în sus ca o perie, colonelul intra fără grabă în cameră, se

recomanda linștit și scurt „coronatul Kristmann” și se așeza pe un scaun lângă pat.

Toate acestea le făcu ca și cum ar mai fi venit de multe ori pe acolo.

Jora nu se așteptase la vizita lui Kristmann chiar atât de curînd. El pală și, ridicându-se puțin în pat, își așină privirea asupra celui lăsat. Apoi își vîri repede mîna sub pernă. Dar probabil că nu și scotuse de mai înainte paterile pentru ca scotuse în grabă și cazul neprevăzute pe spate. De sub pernă luase un cîvel îngust și ducesc mîna într-o pe ceasf, apoi cu zgomot metalic pe podeaua de piatră...

Kristmann nu observase, se vede, nimic. Își puse linștit pe cor peste picior și începu să vorbească rusește cu Jora.

— Am discutat el acum cu doctorul și mi-a spus că ești încă foarte slab, că te gîsști într-o tensiune nervoasă și că nu trebuie să fii deranjat. M-am permis totuși să vin la dumneata. Vorba să plece în seara cerșii pentru că zilele lui Kristmann și n-ai vrea să amîn pentru un timp neașteptat convalescența pe care ții soacum cu dumneata. Am să e uit să fii scut.

Kristmann își scose portigaretul și si aprinse o țigară.

— Te cunosc demult, domnule. Locuiești. Mai ales îl cunosc bine pe tatăl dumneata. Toată activitatea lui la Berlin s-a desfășurat sub celui meu. Știu că agenții noștri au încrezut într-una să-l atraga, dar n-au reușit. Tatăl dumneata s-a arătat lui om cinstit și ferm. Și-l știu pentru asta.

Jora își ridică fără să vrea capul de pe pernă și ascultă cu atenție încordată cuvintele lui Kristmann.

Asta te mira? Ai trait multa vreme în Germania, ai absolvit Politehnica din Berlin și mi se pare că dumneata ar trebui să ne înțelegi pe noi germanii. Cea dintîi porunce a unui german adevărat a fost și a ramas devotamentul față de marea Germanie și de Fîhrerul nostru. Printre acești germani adevărați, am îngădui să mă scotese și eu. Am trecut prin multe, prin foarte multe. În tinerete, am absolvit Universitatea din Leipzig. Apoi am luptat ca soldat în primul război mondial și am baut puțin la fund paharul amar al înfrîngerii noastre. Am fost social-democrat și acum am devenit nazist. Dar orice aș fi fost, m-am dat pe mine însumi, m-am dat toate puterile, toată voința mea ca să prefac Germania dintr-o țară învinsă în stapîna lumii, așa cum a ajuns s-o vadă azi omenirea. Acum, după ce știu toate acestea, judecă și dumneata, cum să nu-l fi stimat eu pe tatăl dumneata care-i un slujitor devotat și cinstit al patriei sale? Sa-ți spun chiar mai mult. Atunci, la Berlin, de multe ori am spus camarerilor mei: Uitați-vă la omul acesta și fiți și voi ca el!...

spinzure. Eu însă îți ofer o alianță și nu-ți voi aminti niciodată despre asta.

— Și dacă refuz? — întrebă Jora.

Kristmann dădu din cap și ieși.

— Se vor comporta cu dumneata ca și cu orice prizonier obișnuit și nimic mai mult. Te rog, gindește-te.. Nu vreau să te constrâng să-mi dai un răspuns imediat. Dar ține minte: cu cât te vei hotărî mai curînd, cu atît mai puține vor fi victimele nevinovate, cu atît va fi mai bine pentru Kuban și, desigur, și pentru dumneata. Acest pumnal îl iau cu mine ca amintire. La revedere. Fă-te sănătos.

Kristmann dădu din cap și ieși.

Bulgakov îl aștepta pe colonel în coridor.

— Asculta-mă cu atenție, doctore! — Vocea lui Kristmann era rece și tăioasă. — Rănitul trebuie să se facă bine. Vei primi tot ceea ce îți trebuie prin aghi tașul meu. Ține minte numai atîta: dacă tinarul moare pe neașteptate sau dispăre din spital, am să dau ordin să fii jupuit de viu.

Fără să mai aștepte răspunsul, colonelul ieși și se urcă în mașină...

Într-una din zilele următoare, Bulgakov dădea ca de obicei consultați la spital. Ultimul dintre cei înscriși era directorul comercial al societății anonime „Camelia”. El ținu pe doctor puțin timp. Venerabilul bătrîn cu barbă albă îi ceru să-i examineze înîmă și plămîni. Doctorul constată că avea o scleroză inerentă vîrstei, că tusea care nu i dădea pace venea din gît și că nu exista nici un motiv de îngrijorare.

— Iartă-mă doctore, — îi spusese Arseni Silvestrovici lui Bulgakov, cînd acesta îi întinse rețeta. — Niște cunoscuți de-ai mei mi au spus că în spitalul dumitale zace un ofițer rus rănit. După toate semnele ar fi un nepot de al meu. Te aș ruga să-mi dai voie să-l văd.

— Nu, asta i cu neputință, — răspunse Bulgakov.

Doctorul ținea bine minte ceea ce-i spusese Kristmann.

— Crede-mă, doctore, că vizita mea e absolut necesară!

În vocea lui Arseni Silvestrovici vibra o emoție adîncă. Doctorul Bulgakov se gîndi la vizitele ciudate ale nemților, la starea îngrijorătoare a locotenentului rănit și spuse:

— Bine, du-te.. Ultima ușă la dreapta. Numai nu sta mult.

Arseni Silvestrovici era un vechi prieten al familiei lui Jora și cu toată barba albă pe care și-o lăsase înainte de a trece în ilegalitate și care îi schimba înfățișarea, Jora îl cunoscuse îndată.

Jora povestii „directorului comercial“ al „Cameliei“ despre toate prin cîte trecuse, despre lagăr, despre transferarea lui la spită, despre pachetele pe care i se trimiteau nemîni, despre Steinbock și Kristmann, despre propunerea acestuia din urmă, despre pumnalul nefast. Era doar primul om cu care putea să vorbească deschis și să-i spună tot ce-l frământa și-l chinua.

— Noaptea sta de veghe aici în cameră o fată, sora Bella, o cercheza. În noaptea dinaintea venirii lui Kristmann, am zărit la ea un pumnal mititel, dintr-acelea pe care le poartă de obicei fetele cercheze. Am convins-o pe Bella să-mi dea pumnalul. Voiam să-l omor pe Kristmann. Dar cînd a venit Kristmann... Venirea lui a fost atît de neașteptată... încît pumnalul mi s-a scăpat din mînă. Spune-mi ce-i de făcut acum?

— Ce-i de făcut? — repetă încet Arseni Silvestrovici. — Același lucru pe care l-ar fi făcut și tatăl tău, dacă era în situația ta: să lupți!

— Sa lupt? Dar cum? Sînt prizonier. Nici mina nu pot să mi-o mișc. Sînt sigur că sînt sub observația agenților lui Kristmann. De aici nu pot fugi... Nu mai am nici putere să lupt. Nu mi rămîne decît un singur lucru... să mor!

Arseni Silvestrovici tăcea, fără să-l steaiească din ochi pe Jora.

— Te credeam mai tare... și mai deștept, — zise el.

— Dar ce să fac? — repetă Jora.

— Sa accepți! Să te duci la Kristmann.

— Cum? Sa devin spion neașteptat? Nereușită!

— Trebuie să faci asta, dragul meu prieten! Ai să lucrezi la gestapo. Kristmann e o bestie deșteaptă și șireată. La început are să fie modest, dar cu fiecare zi care va trece, va deveni tot mai îndrăzneț. Îți va cere să trădezi. Nici asta nu-i nimic. Îi vom arunca noi din cînd în cînd cîte un os... Numai trebuie să fii cu ochii în patru. Și, cine știe? Poate că reușești să salvezi zeci de vieți, să ajungi să l-ui de gît chiar și pe Kristmann și să ne ajute să-i dăm o lovitură... Într-un cuvînt, dumneata vei fi omul nostru la gestapo.

— Al „nostru“?

— Doar nu numai noi doi am rămas în Krasnodar. Sînt aici mulți de-ai noștri. Fiecare lucrăm și nu dășperăm și nimeni dintre noi nu se gîndește să moară. Nu-i vorbă, sa lupți împotriva lui Kristmann nu-i treabă ușoară. Dar nu-i oare asta tocmai ceea ce te-a învățat partidul, tocmai ceea ce te-a învățat tatăl tău, lucrul la care ai visat și tu? Să fii atunci cînd va fi sa înceapă lupta, în prima linie și la postul cel mai primejdios. Partidul îți face această cinste. Îți vorbesc nu numai ca prieten al tatălui tău, dar în calitate de reprezentant al Co-

mandamentului mișcării de partizani din sud și în calitate de reprezentant al partidului...

Jora tăcea. Zăcea palid și nemișcat. Fața îi era încrunțată și se uita țintă în tavan. Arseni Silvestrovici nu-l grăbea. El își dădea seama că Jora hotăra acum singur calea vieții lui...

— Și dumneata, Arseni Silvestrovici, ai să mă ajuți? — întreabă în sfârșit Jora.

— Vom lupta cu toții, mină-n mină cu tine. Dar despre asta vom mai vorbi. Mai trec pe la tine. Până atunci înzdrăvește-te și mai capătă puteri. Când mai vine Kristmann la tine, spune-i că primești...

Când, după câteva clipe de la plecarea lui Arseni Silvestrovici, intră Bulgakov la Jora, el nu-și mai recunoscuse pacientul.

— Mult am să mai zac aici, doctore? — îl întâmpină Jora.
— Sînt gata să-ți urmez toate prescripțiile, numai să mă pu. mai repede pe picioare.

În cursul săptămînii următoare, directorul comercial al „Camin lii” veni de două ori să-l consulte pe doctorul Bulgakov și de fiecare dată se duse să-l vadă și pe Jora.

Peste zece zile, locotenentul Steubock veni din nou să vadă pe bolnav. Jora îl ruga să transmită colonelului Kristmann numai atît: „de acord”.

Așa a intrat Jora în serviciul gestapoului.

CAPITOLUL IX

Într-o bună dimineață, Krasnodarul fu rascolit de o înștiințare a primăriei orașului afișată pe gardurile și zidurile caselor. Înștiințarea spunea că în aceeași zi, la ora trei după amiază, va trece prin oraș o coloană de prizonieri de război ruși. Mai departe, înștiințarea arăta că locuitorii Krasnodarului aveau învoirea să dea prizonierilor alimente lângă catedrala Krasnii Sobor, unde coloana de prizonieri urma să facă o haltă.

La ora arătată, o mulțime uriașă se adunase lângă catedrală.

Kotrov, care avea însărcinarea să se găsească de față în piața catedralei, întârziase puțin. Răzbiise anevoie pînă în strada Sodin și văzu de a lungul străzii Proletarskaia și pînă în piața catedralei o mulțime de femei, de bărbați în vîrstă și de copii care așteptau, înghesuți pe trotuare. Toți aveau în mînă bocceluțe cu pîine, cu slănină, cu pătlăgele roșii și cu mere. Unele gospodine aduseseră chiar oale cu borș fierbinte, fumegînd. Pe balcoanele și acoperișurile caselor mai mari erau postați operatori de cinematograf și fotografi nemți care își instalaseră acolo trepiedele.

Trecînd prin curî, Kotrov ajunsese în strada Comunarilor unde locuiau mîște cunoscuți de ai lui. Așa norocoal să-i găsescă acasă și se posta împreună cu ei, pe peronul înalt al casei unde se vedea cu în palmă toată piața catedralei.

Mulțimea se agita și se frământa zgomotos. Toți erau nerăbdători să vadă cît mai curînd pe prizonierii noștri și să le împarta modest klor daruri. Tot acolo, în piață, stăteau și onțerii nemți. Prin mulțime mișunau polițai, dar nici unul nu încerca să se apropie de ei, alinați acolo.

De la ea se auzira strigate.

— Vin! Vin!

La cîțiva pași de Kotrov stătea un polițai; în mîna avea un buchet de flori pe care îl învîrtea deasupra capului și care tot striga:

— Vin! Vin!

Kotrov își digu seama că asta nu era a bine. De ce se bucura polițaiul? Și de ce avea flori în mîna?

Mulțimea deveni și mai zgomotoasă. Acei care se gaseau în rîndul armăi se ridicau în virful picioarelor, își întindeau gâtul și încercau să-și facă drum în fața.

În fîrșit, grupul prizonierilor de război se arată. Să fi fost trînză, gîna la patruzeci de o mie. Murdari, cu hîmle în zăcăne, cu fețele chinată, ei mergeau pe coldatini, uitîndu-se cu neliniște în toate părțile.

Mulțimea se repezi spre prizonieri. Cu lacrimi în ochi, locuitorii krasnodarului întindeau prizonierilor darurile pe care le aduseseră.

Dar prizonierii speriați refuzau să le ia.

— Va mulțumim, dragii noștri. N-avem nevoie... N-avem nevoie, — spuneau ei uitîndu-se la nemții care îi păzeau. — N-avem voie să primim nimic. Ne ar unid.

Se auzi dinodeta un trînt surd de motor. În piață sosi un camion enorm și pe fîrșit. Prețuia care îl acoperea era scoasă. Kotrov se auzi un surpît de mirare. Pe patlăma camionului, pe targa, erau cîțelîi rânîți nemți.

Dupa primul camion mai veni unul și pe urmă încă două, toate pline cu rânîți nemți, cîțelîi unui lungă alți, bandajați cu fese albe din care unele patrunsese pe blocuri de sînge.

— Sint de-ai noștri! Ura! — țîcă polițaiul care stătea alături de locul unde se afla Kotrov. Cîț ai cliț, el răsuci mîna și buchetul de flori zbură în mașină.

Aceasta servi de semnă.

— Sint de-ai noștri! De ai noștri! — țîcă polițaii amestecați în mulțime, aruncînd cu flori și fluturînd baliste.

Operatorii de cinematograful nemți începură să învîrtească manivelele aparatelor lor, iar fotografin țacîndu-se cu decianșatoarele.

Mulțimea amușise îndată. Unii încă nu izbutiseră să se dămirească, iar ceilalți, care prăpădiseră numai decît despre ce era vorba, erau indignați, de aceasta înscenare infamă și stateau fărî să scoată un cuvînt.

Kotrov clocotea. Cum își dadu seama despre ce era vorba, sari de pe peronul casei și facîndu-și loc prin mulțime, se duse pe la Dereveanko căruia sînea n-voia sa-i spună cît mai curînd de provocarea din piața catedralei.

Dar Kotrov nu l găsi pe Dereveanko la atelierul lui de caștonje. Kotrov aștepta acolo aproape o oră și se hotărî apoi să se întoarcă acasă la Valia, care tot mai locuia la Lisenko.

În drum, Kotrov se gîdea cu scriba la reaua credința cu care înșelaseră nemții pe locuitorii Krasnodarului și la cinismul lor de a se servi de cele mai frumoase sentimente omenești, în scopul unei propagande născinase. Cît de josnie și în același timp de prostesc și de fără sens era totul! Pina disera, provocarea va fi cunoscută de tot orașul. Ei și? Cu atît mai rău pentru nemții lui.

Și îndată lui Kotrov îi fulgera prin mințe un gînd neașteptat.

Dupa zvonurile care circulasera, rănii nemți erau aduși în oraș și dusprezad. Pina în ultima vreme fusese acolo liniște. Ce putea oare înscenarea asta? Ce schimbare se întîmplase în situația militară? Nu cumva începuse ofensiva noastră?

Kotrov se gîdea să ajungă acasă. Dorea să împărtășească cît mai curînd Valiei gîndurile sale.

Valia îi ieși în cale în antreu. Se sculase de două zile și cu toate că-i venea încă greu să umble, rătăcea prin odăi.

Ai fost la catedrală? — fu prima întrebare pe care i-o puse Valia.

Știu totul, de l. sora lui Lisenko care trecuse pe la dînsa și-i spusese întîmplarea.

— Ce josnicie! — zise Valia. — Ce rost ar putea avea această minciună? Numai ca să pună într-o pacătoasă de sîmceală, scrieri o fotografie cu titlul: „Populația capitalei Kubanului înălțîndu-se cu entuziasm pe brații noștri soldați răniți pe cîmpul de luptă.“ Toată înunța ei se revoltă în fața acestei minciuni a nemților.

Nu, Vanea, nu mai pot sta fără să fac și eu ceva! Uite, azi, vine Lisenko. Am să-i spun să-mi dea de lucru.

Valia și Vanea așteptară în seara aceea multa vreme pe Lisenko care avusese o zi grea.

În timpul pauzei de prînz, se răspîndise la combinat zvonul despre înscenarea din piața catedralei. Auzind de asta, Lisenko trecu imediat pe la toate fabricile com. natului. Muncitorii erau agîtiți. Peste tot nu se vorbea decît despre înșelăciunea nemților.

Tineretul, dar mai ales comsomoliștii brigăzii lui Baturin, îl ținură mult timp pe Lisenko.

— Cit o să mai răbdăm? — întrebau indignați tinerii muncitori. — În loc să-i batem pe nemți, ne ținem de fleacuri!..

Ei stăruiau ca, înainte de toate, sa se lichideze trădătorii, făcând cu aceasta aluzie la Șlikov.

Lui Lisenko îi fu destul de greu să-i liniștească și să mai domolească puțin tineretul care se aprinsese...

De la combinat, Svirid Sidorovici se duse acasă. La cea dinții raspîntie îl aștepta Skokova. Ea îl vesti că, în ziua aceea chiar, sosise la combinat o scrisoare adresată lui Stift, prin care se confirma sosirea la Krasnodar în una din zilele următoare, a lui Rodrian, însoțit de un grup de ingineri nemți.

Lisenko nu se îndoia nici o clipă ca îndată ce va sosi, Rodrian se va arăta neîntîrziat la combinat. Venirea asta a lui Rodrian nu i plăcea chiar deloc lui Lisenko. Așa cum spusese de altfel și la adunarea de partid, el își dădea seama că Rodrian, care cunoaște amanunțit tot procesul de producție, nu era Stift și că inginerii aiași erau ceva mai de seamă decît nătîngul de feldwebel Stroba. Cu dinșu, va fi nevoie ca toți să-și ciulească urechile și să-și deschidă ochii.

Lisenko se duse pe la Arseni Silvestrovici ca să-i comunice aceste vești și sa i ceară sfaturi. Dar directorul comercial al „C. I. m. e. c.“ aflase deja tot: și actul de provocare din piața catedralei și indignarea pe care această provocare o stîrnise la combinat și pînă și apropiata sosire a lui Rodrian.

— Știu tot, — zise el lui Lisenko, — și chiar ceva mai mult. Ne putem felicita. Partizanii noștri au început să-i bată zdravan pe nemți.

Arseni Silvestrovici îi spuse lui Lisenko că pe linia principală de cale ferată, în regiunea Gheorghie-Afipskaia sau Severskara, partizanii aruncasera în aer un eșalon nemțesc și că distruseseră în același timp o puternică coloană motorizată nemțească. Căre detașament săvîrșise aceasta, nu se știa deocamdată. Un singur lucru era sigur: nemții suferiseră pierderi mari și răniți pe care nemții îi aduseseră în piața catedralei veneau chiar din locul unde se desfășurase acțiunea de diversiune a partizanilor.

— Acum, Svirid, — spuse Arseni Silvestrovici, — lucrul cel mai important e să ținem în frâu tineretul din combinat. Ei trebuie lămuriți asupra legilor „războiului tăcut“. Vin timpuri grele... Un singur cuvînt nelalocul lui poate compromite tot..

Cum intră Lisenko pe ușă, Valia și Kotrov tăbăriră pe el.

Valia vorbea cu înflăcărare și convingere. Nu mai avea puterea să șadă acasă cu brațele încrucișate; datorită fiecărui patriot sovietic era să se răzbune pe nemți și în primul rînd pe trădătorii și pe cozile de topor.

— Iată, să-l iau cu mine pe Șlikov al duminică, — spunea Valia. — Ieri a trecut pe aici Mășa din brigada lui Batarin. Mi-a spus multe despre el. Fra groaznic chiar numai de ascultat! Un învingător, un vechi membru al partidului — și deodată — devine un trădător și se face lacheul nemților!

Lisenko, de obicei atât de reținut, se înroși deodată și sări de pe scaun.

— Ia să taci din gură! — țipa el. — Ești înca prea tânăr ca să judeci oamenii!

Lisenko, se plimba prin camera. Apoi, scuzându-se parcă de bruscheta sa, ațeză pe par pe Valia care înmărmurise.

Ai încercat să de capatul marelui, tot n-ai capatat. Crede-mă că noi vedem și auzim toate, iar pe Șlikov te rog să-l lași în pace. Așteaptă. Mai târziu ai să înțelegi mai bine.

-- Dar mi-e cu neputința să aștept, Svirid Sidorovici!

Cu neputința? — repetă Lisenko. — Ești un soldat, Valentina, iar pentru un soldat, dăca nu e înțeles și nu e o curaj, curajul acestor „cu neputința” nu există și nu poate exista. Ai înțeles?.. Să-ți mai spun ceva: să știi că în curii l-vei capota de la ru. Iar acum, prieteni, la calcat...

Lisenko nu putea să adoarmă multă vreme. Ședea întins în întinerie și eugela la o acțiune inrazaiea care trebuia să dea un rezultat dultu. Pe de o parte, să mai descarge energia acamulată în tineret și, pe de alta, să îndrepte în altă parte atenția nemților care începusera să banuieze că în oraș lucrează o altă gătelea de activiști care fac parte dintr-o organizație clandestina cu ramificații întinse...

„Trebuie procedat în așa fel, se gîndea Lisenko, incit nemții să capete siguranța că acțiunile de diversune care aveau loc în oraș nu se datorase unei organizații clandestine din oraș, ci unor detașamente de partizani care acționează în împrejurimi!”

Doi zile după aceasta, Dereveanko îl convocă pe Kotrov.

Pregătește-te, Vanea! Vei fi însărcinat cu îndeplinirea unei acțiuni care comporla o mare raspundere.

Timp de trei ore, Kotrov se sfatui cu Dereveanko. Ei discutau planul de pregătire și accl de îmfaptuire al acțiunii de diversune pe care îl alcătuisse Lisenko în noaptea aceea de nesomn.

Cu conducerea operației, fu însărcinat Kotrov.

Nu departe de Krasnodar, înspre Ust-Laba, dincolo de halta 105, se întindea prin stepa un șanț antitanc foarte adînc, care tinea de-a curmezișul rambleul liniei ferate.

Noaptea era întunecoasă. Abia dacă puteai zări terasamentul de calcar galben mărunț. Singurul lucru care se vedea lămurit erau șinele lustruite de roțile trenurilor.

De-a lungul liniei, la fiecare sută de metri, erau postate santinele nemțești. Santinelele acestea erau însă invizibile. Nu se auzea nici scârșitul pașilor lor pe nisip, nici zănganul obișnuit al armelor.

Era liniște. Dintr-o mlaștină din apropiere se auzea orăcăit de broaște...

Din șanțul de la marginea drumului ieși afară o siluetă omenească, se țiri până la marginea terasamentului, apoi se lipi la pământ și încrămeni pe loc.

Broaștele din mlaștină își vedeau mai departe de concertul lor discordant. O broască de pe linie le răspunse.

Alături de prima siluetă care se lipise la pământ, mai căzu una. Tufele de maracini se mișcară o clipă și din nou fu peste tot liniște...

Broasca de pe linie orăcăia acum cu totul altfel: sacadat și mai ales des. Și îndată porniră de-a lungul șanțului siluete întunecate de oameni care se țiră fără zgomot spre posturile nemțești și încrămeniră la câțiva pași de santinele.

Într-o clipă o broască. Pe terasament mai apărură două umbre. Una din ele se opri o clipă, se împiedică și căzu pe linie. Carabina se izbi probabil de șine și zăngani.

Din postul apropiat, cam la o distanță de patruzeci de metri, răsuna strigătul speriat al santinelei:

— Cine-i?

Umbrele se ridicară de pe terasament și săriră una după alta în șanț.

Din postul german porni o împușcătură. Răspunzându-i parcă, pistoalele automate trageau grabit rafale. Din adăpostul de lângă podul apropiat, țăcăni o mitralieră.

Luminile lanternelor rezervei postului nemțesc care veneau în grabă clipeau apropiindu-se. Pe linie, alerga o patrulă.

Un soldat se împiedică de ceva tare și căzu. Celalți veniră, luminarea liniei cu lanternele și văzura pe linie o lădiță mică de lemn.

O mină! — șopti speriat un neamț.

— Partizanii... Partizanii!

Și tăcerea nopții fu întreruptă deodată de împușcături dese și dezordonate. Nemții trăgeau în cimpie, în tufișuri, în întunec. Nu le răspundea nimeni!

Din oraș sosiră apoi pioneri nemți care cercetară cu atenție terasamentul și linia, ridicară muna și îi scoaseră focosul. În zori, trenul trecu fără nici un accident prin acest sector...

A doua zi dimineața, Dereveanko și Kotrov ședeau în atelierul de cartonaje. Kotrov era întunecat și-și mototelea nervos șapca.

— S-a împiedicat prostul de o traversă și a lepădat din mână mina! — se plîngea el de tovarășul lui de diversiune. — Mai mare rușinea!..

— Fii mulțumit că ai rămas voi teferi, — spuse sever Dereveanko. — Degeaba, Ivan. Se vede că dacă nu te pricepi, nu-ți chib s-arunci trenurile în aer!

— Data viitoare pun chiar eu mina. Și-ți dau cuvîntul meu că..

— De pus, ai s-o pui tu dar numai dacă ți se dă ordin. Iar dacă nu ți se da, ai să rămîi în oraș și ai să faci ce ți s-a spus să faci, — îl întrerupse Dereveanko cu severitate.

Seara, Lîsenko veni în biroul directorului comercial al „Carmeliei” să vorbească despre diversiunea eșuată de îngă

halta 105

— Operația a eșuat pentru că n-avem nici o experiență, — observă Lîsenko.

— Tocmai despre asta vreau să stăm de vorbă, — spuse Arseni Silvestrovici. — Avem de învățat. Chiar acum am fost informat că trenul a fost aruncat în aer între Gheorghie-Afipskaia și Severskaia de către detașamentul Tătucului. Cu așa ceva te poți mîndri. Acolo operează ai voștri de la combinatul „Glavmargarin”. Nu știu încă cit de scump i-a costat această victorie, dar fapt este că trenul a fost aruncat în aer și coloana motorizată a fost lichidată. Asta înseamnă că avem ce învăța de la ei!.. Mai voiam să te întreb ceva: cum stăm cu postul de radio?

— Astăzi am pus totul la punct. Am instalat-o pe Valia la combinat în subterana fabricii de grăsimi hidrogenate, într-un colț atît de retras încît nici dracul nu dă de ea. Cu Valia lucrează tehnicianul Cernenko, un băiat bun și care-și cunoaște meseria. Fata s-a apucat de treabă cu tragere de inimă. Arseni Silvestrovici, chiar înainte de a veni la tine, radiotelegrafștii noștri au reușit să capete legătura cu detașamentul lui Ignatov. Din păcate, n-au avut timp să stea de vorbă. Poate că s-a întimplat ceva cu emițătorul nostru, sau poate să fie la Tătucu ceva care nu merge. Cernenko se jură că la noapte, cînd în spațiu nu vor mai fi atîtea emisiuni, să restabilească legătura cu Tatucu. Și acum vreau să-ți mai cer un sfat: Cum știi, Rodrian trebuie să pice din clipă în clipă și așa vrea..

— Înțeleg, — îl întrerupse Arseni Silvestrovici pe Lîsenko. — Trebuie să te sfătuiești numai decît cu Evgheni Petrovici Ignatov în ce privește combinatul. Eu aș vrea să stau de vorbă cu plantatorii de mine. Dar asta prin radio nu se poate. Așa că nu ne rămîne decît să trimitem la detașamentul lor un om priceput!...

...Mă întorceam dintr-o recunoaștere pe care o făcusem lîngă muntele Sab. La un kilometru de primul nostru post avansat, mă întîmpină Gheronti Nikolaevici Vellughin.

— Aveți un oaspete, un moșneag din Krasnodar. Nu l-am lăsat să intre în tabără și le am spus băieților să-l țină sub observație.

La post am recunoscut numai decît pe „moșneag”. Era tot Ivan Semionovici Petrov, bătrînul acela misterios care ne îndusese în eroare pe Elena Ivanovna și pe mine...

Arseni Silvestrovici și Lîsenko trimiseseră pe Petrov la Evgheni. Dar Petrov întârziase și între timp fiii mei mariseră cînd fusese aruncat în aer trenul între Severskaia și Gheorghie-Afipskaia...

Am întrunit pe Vellughin, pe Slașcirov, pe Safronov, pe Eriomenko, pe Kiricenکو și pe toți cei din vechea gardă, pe toți prietenii și colegii de slujbă ai lui Evgheni. Și Petrov a plecat de la noi, ducînd cu el sfaturi pentru Lîsenko și formula minei „lupului” pentru directorul comercial al „Cameliei”. După două zile, am primit prima radiogramă de la Valia:

„Moșul a sosit”.

Asta însemna că „bătrînul” Petrov se întorsese cu bine la Krasnodar.

CAPITOLUL X

Rodrian fu întîmpinat la combinat cu solemnitate.

Cu o jumătate de oră înainte de sosirea lui, se adunase la poarta principală întreaga administrație germană a combinatului, în cap cu Herbert Stift, directorul administrativ al societății pe acțiuni, care luase în mină conducerea combinatului „Glavmargarin”. Rodrian era inginerul-șef al acestei societăți. Dar el era susținut și de atotputernica organizație economică a gestapoului și betriebsführerul îl aștepta plin de enervare

— Te rog să vii și dumneata la primirea domnului Rodrian, — spuse Stift lui Gavriil Artamonovici Șlikov. Domnul Rodrian s-a interesat personal de dumneata la telefon.

Două mașini intrară pe poarta combinatului. Din prima coborî Rodrian.

Era un om de vreo șaiszeci de ani, indesar și robust. Înălțimea lui era tipic prusacă și avea ținuta pe care o au de obicei militarii. Privirea ochilor lui cenușii și reci era apăsătoare. Era îmbrăcat aproape ca un militar, cu tunică și cizme.

A doua mașină adusese trei ingineri nemți și un interpret.

Stift se apropie de Rodrian și începu o cuvîntare de bun venit. Dar acesta nu-l ascultă pînă la sfîrșit. Zărînd în grupul acela care îi ieșiseră în întîmpinare pe Șlikov, Rodrian îi întinse mîna:

— Bună ziua, Șlikov! Mă bucur că te văd. Cunosc activitatea dumitale la combinat. E tocmai ceea ce așteptam de la camineata care ești unul din vechii mei lucrători.

Rodrian făcu cîțiva pași într-o parte, se opri și se uită în tăcere la înălțimea combinatului.

La ce s-o fi gîndit el în acea clipă văzînd clădirile uriașe ale combinatului? Își amîntea el oare de biata lui fabricuță? O clipa apărî pe fața lui o expresie de mirare, poate chiar de invidie. Dar se stăpîni imediat.

— Domnule Stift, probabil că acesta-i un nou sistem de coșuri? — întrebă el cu răutate, arătînd turnurile silozurilor care fumegau.

Betriebsführerul nu pricepu ironia.

— Bolșevicii au dat foc semințelor de bumbac din silozuri, — vău să explice Stift, dar Rodrian îl întrerupse.

— Vad foarte bine că-s silozuri, domnule Stift și știu că bolșevicii au aprins semințele. Dar mai știu și că pînă acum n-ai fost în stare să stingi incendiul!

Cu aceste cuvinte, Rodrian se îndreptă spre clădirea biroului principal.

Fără să mai zăbovească, el trecu imediat la inspecția combinatului. Era însoțit de Stift, de inginerii organizației Todt și de Șlikov. Rodrian mergea înainte conducîndu-i cu atîta siguranță încît parcă ar fi cunoscut perfect dispoziția tuturor clădirilor și fabricilor combinatului. Prin aceasta, el voia parcă să sublinieze că tot ce vedea aici, nu trezea în el nici cea mai mică uimire.

La fabrica de margarină fu întîmpinat de Porfiriev.

— Domnu'e director... — începu Stift.

— Bună ziua, domnule Porfiriev, — zise Rodrian fără să mai aștepte prezentările. — Aș vrea să arunc o privire asupra producției gata.

— Poftim, vă însoțesc, — zise repede Porfiriev.

— Nu te deranja, — îi aruncă cu răceală Rodrian și începu să urce scara către etajul al doilea, unde erau depozitate bidoanele cu *speisefett* gata de a fi expediate.

Rodrian cercetă cu atenție bidoanele, le miroși și gustă chiar conținutul lor amar.

— Prost, foarte prost, domnule Stift, -- zise el nemulțumit, strîmbîndu-se. — Mirosul e dezgustător, gustul e rău, calorii puține. Acesta e cel mai prost ersaț pe care l-am văzut vreodată. Aici în Kuban, ar trebui să producem o margarină excelentă, care să aibă aproape gustul untului. Nu exagerez! Spune dumneata, Șlikov, nu scotea fabrica înainte de război produse de cea mai bună calitate?

— Mai e vorbă? Wilhelm Karlovici, margarina noastră era strașnică! — răspunse Șlikov.

— Ei, ce spui?

Rodrian se uita cu severitate la Stift.

— Mașinile sînt stricate, — băgui *betriebsführerul*. — Cum știți, n-avem aburi...

-- Despre mașini vorbim mai tîrziu. Iar în ce privește aburii... spune, domnule Porfiriev, dumitale ți-a venit ideea cu locomobila?

Porfiriev nu-și putu da seama dacă Rodrian era sau nu mulțumit de ideea lui și se zăpăci.

— Aveți dreptate, Wilhelm Karlovici, — se amestecă Șlikov în vorba.

- Nu-i rea ideea. Dar numai la început, — ripostă sec Rodrian -- E timpul acum să se lucreze aici ca lumea... Într-o lună, domnule Porfiriev, vei avea aburi! Pregătește-te să lucrezi în plin...

Trecînd pe lîngă un rezervor enorm, Rodrian se împiedică de capătul unei scînduri care era pusă pe o țevă. De undeva de deasupra rezervorului se răsturnară pe neașteptate cîteva căldări, stropindu-i pe toți cu ulei. Căldările căzură cu zgomot mare pe podeaua de ciment. Stift sări cu un țipăt la o parte.

-- Ce-i porcăria asta, aici la dumneata? — zise el indignat. — Cine a făcut asta? Să găsiți imediat vinovatul!

Se stîrni o învîlmășeală. Nemții din posturi și supraveghetori, alergau în toate părțile. Cîțiva mai zeloși se urcară pe rezervor. Unul din ei căzu înainte de a ajunge sus și-l răsturnă și pe cel care venea în urma lui... Rodrian dădu din cap, își șterse fără vorbă uleiul de pe față și, scuturîndu-și hainele pătate, ieși din fabrică...

Puțin după aceasta, Șlikov îi spuse lui Rodrian:

- Chiar dumneata, Wilhelm Karlovici, ai atins scîndura

care a împins suportul capacului, și ai făcut ca gălețile cu ulei care stăteau la margine să cadă

Rodrian făcuse un semn cu mîna și-i ordonă lui, Stift să înceteze căutarea inutilă a vinovatului

— Vreau să văd mașinile, — zise el.

Rodrian corectă cu atenție agregatele și intră chiar sub mașini, pipăind cu mîna unele piese.

Peste tot mardărie, rugină, mașinile neunse, — spuse îngnat Rodrian — Aceste mecanisme minunate trebuiesc îngrijite. Apropo, domnule Stift, nu cumva mai ști ceva de Ignatov?

Stift se fîstăci

— Întreb de inginerul Ignatov, constructorul acestor mașini, — repetă Rodrian.

Ignatov a fost mobilizat în Armata Roșie, — îi reaminti Șikov.

— Nu l-ați găsit printre prizonierii originari din Kuban?

— Nu... Dar voi dispune imediat să

— Nu te mai obosești, s-au și dat dispoziții. Ignatov e căutat în toate lagărele.

La fabrica de grăsimi hidrogenate, Rodrian se interesă de rezervorul unde era păstrat uleiul nerafinat.

— Tot în aceeași situație? — întrebă el aspru pe Weinberger.

— Mi-e cu neputință să fac ceva, — se justifică acesta. — Nu sînt chimist, domnule Rodrian...

— Cine se ocupa cu rafinarea înainte de război? — întrebă Rodrian, adresîndu-se lui Șikov.

— Ingerul Elnikov... Dar și el e pe front.

— Și n-ai luat, domnule Stift, nici o măsură ca să-l găsești? — întrebă Rodrian — Fii bun și dispune imediat să fie găsit. Șikov ne va da toate informațiile în această privință... Cum stai cu laboratorul fabricii, domnule Weinberger?

Weinberger n-avea ce răspunde. Nici nu se gîndise măcar la asta.

— Laboratorul a fost incendiat de bolșevici, — îi veni în ajutor Șikov.

— Nu-i vorbă de laboratorul central, ci de laboratorul fabricii, fără de care orice producție este de neconceput. Pe care dintre inginerii ruși ai putea dumneata să nu-i propui?

Întrebarea lui Rodrian îl găsi pe Șikov nepregătît.

— E greu să vă spun imediat... Trebuie să mă gîndesc...

— Bine, gîndește-te și raportează-mă chiar diseară. Apoi, către Stift: — Sa nu scapi din vedere, domnule Stift, că mîine trebuie să sosească aici un inginer chimist german. Din păcate, sînt încă aici metode de lucru deosebite... Inginerul nos-

tru va trebui să fie pus la curent cu metodele rusești de către chimistul rus pe care urmează să-l gasească Șlikov.

La centrala electrică, de termoficare, Rodrian îl recunoscă imediat pe Pokatilov.

— Încă un vechi cunoscut, zise el salutându-l. — Arată-mi gospodăria dumitale!

Rodrian cercetă mult timp cel de al șaselea cazan, se interesa de curățenia tamburului și întrebă dacă se va putea proceda în curînd la proba hidraulică.

— Am comandat în Germania a un generator și o turbină. Cred că sînt pe drum. N-a să mă faci de rușine, Pokatilov?

— Am să-mi dau toată osteneala, — răspunse maestrul.

— Vad și în general trebuie să spun că-mi pun nădejdea în sprîinul și ajutorul vecilor mei lucrători...

Seara, Lisenko veni la Șlikov.

— Ei, Svirid Sidorovici, cum ți-a plăcut noul stăjin?

— Șireală bestie! Asta nu-i ca Șliț! Da, nădejdea mi-e în bătrîni, așa a zis...

— Foarte bine... Bătrîni au să-și facă datoria.. Pentru laborator aș vrea s-o recomand pe Skorobogatova. Ce părere ai?

Lisenko aprobă propunerea lui Șlikov.

A doua zi, apară în biroul principal inginerul chimist neamț, adus de Rodrian din Germania.

Cînd Rodrian prezenta inginerului chimist pe Skorobogatova, fosta directoare a laboratorului central al combinatului, ea spuse totuși lui Rodrian că nu și putea lua răspunderea conducerii practice a rafinării uleiului, fiindcă nu intra în competența ei. Și asta cu atît mai mult cu cît operațiunea cere mulți aburi care decandita, lipseau. Însă, în ce privește partea teoretică a chestiunii, era gata să împărtășească cunoștințele ei inginerului neamț. Totuși, nici asta nu era cu puțință atîta vreme cît nu era o instalație de laborator cît de primitivă.

Programele pentru organizarea laboratorului durară aproape două săptămîni. Ba lipsea aparatura necesară, ba reactivele. Era însă ca nepuința să se tarăganeze lucrurile mai departe. Rodrian cerea zilnic dări de seamă. Și atunci, inginerul începu să ia lecții.

Neamțul venea în fiecare zi cu o exactitate metodică la Skorobogatova, în micul laborator pe care și-l instalase și rămînea acolo exact două ore. Inscrisa într-un caiet gros tot ce-i spunea ea și era greu să crezi că elevul va putea să ajungă vreodată să și însușească procesul de rafinare cînd Skorobogatova îi expunea atît de încurcat și de complicat materia.

Tot mai scrie? — o întrebă Lisenko pe Skorobogatova, pufăind din pipă.

— Tot! — raspundea vesele.

Intr-o zi, Lisenko veni la Skorobogatova cu fața îngrijorată.

— Scoate-mă din încurcătură! Mîine sau poate chiar și azi, se va aduce pentru analiză ulei din acela pe care inginerul tău chimist are de gînd să-l rafineze. Trebuie să găsești într-însul otravă. Uite, ia asta, înțelege? — Lisenko îi întinse o capsulă. — Buletinul de analiză trebuie să fie semnat și de elevul tău. Faci asta?

— Mă voi sili s-o fac, — răspunse Skorobogatova.

După cum s-a aflat mai tîrziu, lucrurile s-au petrecut așa.

Skokova, dactilografa, veni fuga la Lisenko să-i spună că, lucrînd la mașina de scris, îi ajunsese la ureche o convorbire a lui Rodrian cu Stîft Rodrian insista ca uleiul să fie rafinat cit mai curînd. El ceru de la comandamentul german locomobile care să dea aburi fabricii de grăsimi hidrogenate. Părerea lui Rodrian era ca rafinarea să fie condusă de Skorobogatova ș. de chimistul neamț.

Acum începuse să fie foarte probabil că nemții vor putea folosi uleiul. Lisenko și Slikov s-au gîndit că era necesară aruncarea în aer a cazanului.

Intr-o seară, unul din maiștrii bătrîni ai combinatului veni la Lisenko sa-i comunice în secret că niște muncitori de la fabrica de grăsimi hidrogenate, unde lucra și el, astupaseră cu capete de frînghie țevile care porneau de la rezervorul cu ulei.

Muncitorii nu știau de proiectul lui Rodrian, dar bănuiau că nemții aveau de gînd să folosească uleiul. Doar nu degeaba lua chimistul neamț lecții de la Skorobogatova. Ei se hotărîseră să nu lase nemților uleiul și începuseră în primul rînd prin astuparea țevilor.

— Desigur că n-ajunge să astupi țevile, — îi spunea bătrînul muncitor lui Lisenko. — Nemții și-or bate capul cît și-or bate cu țevile, apoi vor deschide capacul și vor scoate uleiul cu căldările prin gura rezervorului. Și atunci n-are să mai rămînă nimic de făcut!... Așa că tovarășii m-au trimis să mă sfătuiască cu dumneata cum să stricăm cu desăvîrșire uleiul. N-am putea pune într-însul niște otravă?...

Lisenko se uită tîntă la bătrînul muncitor și-i veni deodată o idee salvatoare.

Nu trecu multă vreme de la convorbirea lui cu bătrînul muncitor de la fabrica de grăsimi hidrogenate și Lisenko veni cu el în cabinetul lui Rodrian. Muncitorul spuse lui Rodrian că bolșevicii nu numai că aruncaseră în aer mașinile, dar pusese în rezervorul cu ulei un praf care putea să fie otrăvitor. El văzuse cu ochii lui acest lucru și socotea de datoria lui să pre-

vină pe domnul Rodrian „vechiul lui stăpîn, ca nu cumva să se întimplă ceva cînd domnii nemți vor începe să consume uleiul.”

Lîsenko observă că neamțul nu prea dădea crezare comunicării muncitorului.

— V-aș sfătui totuși, domnule Rodrian, să faceți o analiză a uleiului, — propuse Lîsenko.

Chiar așa, — zise Rodrian care fu imediat de acord. — Am să-l însarcinez pe inginerul meu chimist cu această treabă.

Astfel începu activitatea practică a laboratorului Skorobogatovei.

Analiza, făcută după toate regulile, arătă că uleiul conținea o mare cantitate dintr-o otrăvă foarte activă.

Dar Rodrian nu se mulțumi cu atât. Și-l poartă la el pe Șlikov. Cînd acesta veni la Rodrian, vazu că în cabinet mai era și feldwebelul Stroba.

— Te rog să te duci imediat la fabrica de grăsimi lădrănite, — zise Rodrian, — și să aduci în această retortă ulei din rezervor. Domnul Stroba va face el însuși toate operațiile. Dîm-nata, Șlikov, al să i arăți numai unde și cum să ia e proba. Ai grija ca la această operație să nu fie de față altcineva.

— Voți să mai faceți încă o analiză? — întrebă Gavril Ar-lamonovici.

Rodrian se uită scrutător la Șlikov.

— Poate că da.

— Vorun tocmai să vă propun și eu același lucru, — răs-punse liniștit Șlikov.

Rodrian tăcu. Intinzînd retorta feldwebelului, el îi repetă:

— Proba mi-o aduci aici, mie personal.

Ajungend la fabrică, Stroba alungă pe toți muncitorii din sala unde se găsea rezervorul și se arcă deasupra la gura rezervorului Șlikov stătea jos, ținînd scara.

Fed de felul, umplu retorta, o dădu lui Șlikov și coborî iute scara.

Poate că Șlikov avu patruța să arunce în retortă aceeași otrăvă din care dadase mai înainte prin Lîsenko o capsulă Skorobogatovei, sau poate ca procedă altfel. Despre asta nu se știe nimic...

Retorta fu imediat dusă la Rodrian. Cîrînd, analiza confirmă că uleiul era în adevăr otrăvit.

— Păcat! — zise vădit înclădat Rodrian lui Șlikov — Am pierdut zeci de tone dintr-un produs minunat! Dar în toată povestea asta, găsesc și o mîngîiere: nu m-am înșelat asupra vechilor mei muncitori!

Tot atît de bine se termină și afacerea cu rezervorul de la fabrica de săpun.

Cum aflase Stîft de la Sîlikov că rezervorul era minat, chemase îndată pionierii nemți. Pionierii se căzără destul de mult cu rezervorul și nu găsiră nici urma de mine. Dar nici nu încredințară să garanteze că putea fi o deplină siguranță în această pricină. Împrejur era numai metal și detectoarele de mine nu puteau fi de folos. Stîft, fricos din fire, lasă rezervorul în pace.

Rodrian, care n-avea încredere în Stîft, ceru din nou ajutorul pionierilor. Cum eră și de așteptat, ei nu descoperiră nici de ce în așa mare suspect, dar nici nu putură garanta că rezervorul nu prezenta nici un pericol. Pentru ca lucrul să fie mai sigur, pionierii fură de parere să se mai așt pte încă trei-patru luni. Lui Rodrian nu-i rămânea nimic altceva decît să le urmeze sfatului..

Mai complicată era problema atelierelor mecanice. Aici, cum era mai spus, lucrasă pînă la ocupație brigada Baturin. După sfatul lui Sîlikov, Stîft numise pe Baturin șef al atelierului iar în locul acestuia, Sîlikov puse brigadier pe lăcătușul Mișa.

Trebuie să recunoaștem că aici s-a făcut o greșală. Mișa era prea înțel și nu se putea stăpîni. „Razboul tăcut” pe care l făceau activiștii organizației clandestine împotriva nemților nu se potrivea cu firea lui neastîmpărată și felul acesta de război nu-i intra în cap. Mișa îi propuse lui Lisenko de cîteva ori cele mai nesabuite planuri de ucidere a lui Stîft, Stroba, Rodrian și desigur și a lui Sîlikov pe care l socotea drept trădător. Erau zile cînd baturiniștii — brigada lui Mișa tot mai purta vechiul ei nume — produceau piese bune numai de aruncat.

Pînă la un timp, totul merse bine. Stîft nu se prea ocupa de atelierelor mecanice, iar Weinberger, singurul care fura să fie în organizația clandestină era în curent cu situația adevărată a lucrurilor, tăcea...

Însă, cu venirea lui Rodrian, totul se schimbă. În toate fabricile și atelierelor fură pași specialiști nemți și toată munca „directorilor” ruși era acum efectuată sub supravegherea lor.

La cazane fu trimisă brigada de reconstrucție a batalionului tehnic sub conducerea feldwebelului Stroba. Brigada începu să repare cazanul al șaselea. Cîteva zile după ce deznătură fundul unui alt cazan și începura să-l pună la loc, nemții, venind într-o dimineață la lucru, descoperiră că niturile pe care le pasaseră la locul reparației, dispărună peste noapte. A doua zi, faptul se repetă.

Cînd a treia zi, venind la lucru, nemții descoperiră că lipseau nu numai niturile dar și fundul cazanului care fusese scos și aruncat în subsol, dădura alarma. La secția cazanelor fu pus un post de pază nemțesc permanent.

Și totuși — ce-i drept într-o măsură mai mică — disparițiile misterioase continuau. Comandantul militar Weber hotărî să inspecteze personal, noaptea, posturile din sala cazanelor.

Dar locul retras, întinericul, urmele distrugerii, toate acestea îl înspăimîntară și el se grăbi să părăsească sala cazanelor... Dimineața, nemții descoperiră iarăși urmele operațiunilor nocturne.

Nemții făcură o percheziție minuțioasă în toată clădirea centrală termice dar nu găsiră nimic.

Pokatilov îi spuse lui Lisenko cu un zîmbet șiret:

— Nemții urmăresc cu grijă de cine sînt scoase și cum sînt scoase numerele de pe tablă de control de la intrarea în fabrică. Dar băieții noștri s-au făcut foarte îndemînatoci și scot dintr-odată cîte două numere: unul pentru ei și unul pentru cei care au rămas noaptea la combinat.

Era strict interzis oricărui rus să rămînă noaptea pe teritoriul combinatului. Fix la șapte dimineața, toți muncitorii începeau să treacă prin controlul de la intrare. Cu zece minute înainte de această oră, șase sute de oameni trebuiau să-și atîrne numerele lor întîi pe tablă de la poartă, apoi pe cea a fabricii, unde lucrau și în sfîrșit, pe aceea a secției lor.

Ștîf hotărî să controleze personal cum se atîrnau numerele.

Șlikov află din vreme despre acest lucru și dădu de veste lui Lisenko.

Dimineața, îndată ce răsună semnalul, mulțimea enormă de muncitori sosită devreme dădu buzna la intrare, astfel încît Ștîf nu mai putu să vadă ce se petrecea la tablă.

Ștîf lipă, înjură, apoi făcu un semn deznădăjduit cu mîna și plecă.

Abia a plecat de la poartă Ștîf, și la tablă s-a și făcut ca la comandă ordine...

Ma, devreme sau mai tîrziu, nemții trebuiau totuși să ghi-cească aceste mici matrapazlucuri și de aceea, Lisenko începu să se cam îngrijoreze și se gîndi să se sfătuiască cu Șlikov ca să vadă ce-i de făcut și să ia măsuri hotărîtoare.

*

*

În sala mare de la etajul al doilea al clădirii fabricii de margarină, fu organizat din ordinul lui Rodrian un banchet în cinstea vechilor muncitori ai combinatului.

Rodrian dăduse dispoziție să nu se facă nici o economie și Herbert Ștîf urmă dispoziția întocmai.

Scara care ducea la această sală era împodobită cu palmieri și așternută cu covoare scumpe. Aranjamentul mesei uimea prin

strănuclirea și eleganța lui. Numai cristaluri, falanță fină și argint masiv. Toate acestea erau, bineînțeles, lucruri furate de nemți de la populația pașnică. Pe masa întinsă pentru treizeci de persoane, gemind sub povara mâncărilor alese, erau înșirate baterii de sticle de vin nemțesc de Mosela, de votcă rusească, de Porto englezesc și de lichioruri franțuzești.

În capul mesei trona Wilhelm Karlovic, Rodrian în persoană. La dreapta lui ședea Șlikov, la stînga, Pokatilov.

Cînd toți invitații își ocupară locurile, Rodrian se ridică și închină paharul. Chiar și fără asta, atmosfera din sală nu prea era animată, dar acuma liniștea care se lăsase era, la drept vorbind, apăsătoare.

- Domnilor! - a început Rodrian. — V-am invitat ca să onorez bătrînețea dumneavoastră, munca dumneavoastră rodnică de mulți ani, devotamentul și credința dumneavoastră pentru adevărații stăpîni. C multă, foarte multă vreme de cînd am început să construiesc cu mulți dintre dumn avoastră, această fabrică. Trebuie să spun că nu există nici o comparație cu ceea ce vedem acum în locul ei. Dar ceea ce facusem era numai un început. Voi rușii aveți un proverb bun: „Începutul e greu”. Apoi au venit anii grei ai asupririi bolșevice. Știu că, în fundul sufletelor, toți credeți că va veni o vreme cînd se vor întoarce vechii stăpîni și iată că acuma vremea aceea a venit. Cucerind lumea, armatele germane biruitoare au cucerit și Kubanul. Sîntem din nou împreună. Slujiți iar pe vechii stăpîni. Slujiți-i cu credință cum i-ați mai slujit și altădată! Cînte și glorie vouă pentru credința voastră!... Vă chem să munciți rodnic, să însuflețiți tineretul stricat de bolșevici și să dați armatei germane toate lucrurile de care are nevoie în marșul ei brutor peste întregul glob pămîntesc. Noi, din partea noastră, o să vă asigurăm așa cum trebuie o bătrînețe onorabilă. Închun, domnilor, primul meu toast pentru dumneavoastră toți, vechii mei lucrători!

Și Rodrian ridică și mai sus cupa. Lumea din jurul mesei se simțea stingherită. Toți așteptau ceva.

Primul se ridică Șlikov. El ciocni în tăcere cu Rodrian și bău votca dintr-o dușcă. După el, într-o tăcere deplină, făcură la fel și ceilalți.

Rodrian era mulțumit de acest început. El glumea, rîdea și îi îmbrăcia cordial pe „dragii lui oaspeți”. Dar veselie nu era. Muncitorii ședeau tăcuți și fără chef. Aproape nimeni nu mîncea și nu bea. Rodrian se ridică din nou cu paharul în mînă:

— Domnilor! — zise el. — Vă prețuiesc pe toți la fel de mult, ca pe niște vechi muncitori care și-au servit cu credință și devotament pe foștii lor stăpîni. Este unul dintre voi pe care

vreau să-l scot ca deosebire în evidență. Și acesta este onorabilul nostru Gavril Artamonovici, domnul Șikov. El a fost acela care a început alături de mine pe un teren viran, construirea fabricii. Bărșevici l-au jignit adineci și l-au retrogradat tăcându-i din dreptul simplu magazinier. Gavril Artamonovici Șikov este cel care ne-a deschis cei doi porți combinatului. Și trebuie să recunoaștem că toate din cele ce-am făcut pentru restabilirea fabricii, au fost făcute după indicațiile și sfaturile domnului Șikov. El este al meu toată viața mea pentru Gavril Artamonovici. Pentru mine literaturii tineri trebuie să aibă în față ocaziile plină lui Șikov!

— Tăcând, domnule Șikov rămase tăcut și amănat pe Rodrian, ca și cum n-ar fi auzit cele ce vorbea Rodrian.

— Bani în sănătatea dănilor, domnule Șikov! — repetă Rodrian.

Așa că domnul Șikov se ridică și luase cupa.

— Mulțumesc, domnule Rodrian, — zise el, înec.

În sala se făcu liniște. Fiecare și-ar fi putut auzi bătăile inimii.

— Mulțumesc, domnule Rodrian, — repetă Șikov. — Când de ar fi vorba de viața mea, nimic nu m-ar putea opri să nu îmi plătesc datoria și ceea ce-mi dătează conștiința. Voi fi în continuare acest jurământ până la ultima mea suflare... Așa că faceți pacea fiecare din mine, tinerii, ai combinatului nostru. „De-aș fi ca Șikov“.

Șikov, întinse cupa, ciocni cu Rodrian și bău pînă la fund.

Rodrian se uită cercetător la Șikov. Părea că voia să ctească în ochii lui Șikov tîlcul adevărat al cuvintelor lui, însă Gavril Artamonovici îi susținu liniștit privirea. Ședea la masă așa cum era el, înoldeanuna: gîrbos, reținut și respectuos. Și asta îl făcea, probabil pe Rodrian să se liniștească.

Dupa ce se mai tînuă cîteva toasturi, Rodrian se ridică, se apropie de o masă din colțul sale și dadu la o parte pînza care îl acoperea.

— Poftiți încoace, domnii! — zise el. — Noi, acționarii, am hotărît să oferim unora din dumneavoastră mici daruri. Nu-s mare lucru, desigur. Dar... și, zicînd asta, zîmbi dulcag, — îmi amintesc de un cîntec rus, care spune: „Nu darul tău îl prețuiesc, mai scumpă mi-e dragostea ta...“ Dacă ar fi să vorbesc în limba noastră de negustori, aș spune că acestea sînt numai un avans, un acout modest. Poftim, te rog, domnule Șikov!

Luînd de pe masă un rînd de haine de stofă neagră, Rodrian îl dadu lui Gavril Artamonovici.

— Să-l porți sănătos, domnule Șlikov. Și primește din partea mea acest baston, — urmă Rodrian, întinzînd lui Șlikov un baston elegant cu minierul de os. — Nu face ca un om atît de timid ca dumneata să umble cu un baston țărănesc... Cum se cheamă? Da, cu un toiag... Repet, asta nu-i decît un acot. Germania știe să prețuiască pe acei care servesc cu credință și sinceritate interesele ei. Pot să-ți spun, domnule Șlikov, că viitorul umblă e va fi asigurat!

Șlikov lua în tăcere darurile, se înclină și trecu încet deoparte.

— Poftim încoace, domnule Pokatilov!

Directorul centralei electrice de termoficare primi un costum la fel și ocazie cu aparate de măsurat. Altor trei batrîni, Rodrian le dădu daruri mai modeste.

Dupa ce darurile fură distribuite, Rodrian declară

— Domnilor, va rog să mă iertați, dar acuma trebuie să plec. Am treburile care nu pot fi amînite. Vă rog însă ca dumneavoastră să rămîneți aici, în jurul mesei, și să stați mai departe de camera prietenește și să vă veseliți.

Rodrian plecă, dar „discuția prietenească și veselă“ nici nu începu încă. Cum se închise ușa după Rodrian, fără să se fi mișcat măcar de bucate, batrînii plecară, împrăștiindu-se pe la casele lor.

Șlikov se îndreptă spre micul său birou din corpul administrației principale. La ușa îl aștepta Anna Potapovna

— Li, Gavriil Artamonovici? — îl întâmpină ea pe vechiul ei prieten. — Cum... — voi ea să întrebe, dar, uitîndu-se la Șlikov, se opri deodată.

Șlikov privea înălță înaintea lui și parca că n-o vede nici pe Potapovna și nici biroul. Intră încet în camera, puse hainele și pe stăutul pe masă și se duse la fereastră.

Afară se lăsa seara și ploua încet.

A. la Potapovna se apropie de masă și pipăi stofa. Apoi luă bastonul. Pe osul alb al minierului era aplicată o placă de argint. Potapovna citi inscripția gravată pe placa: „Vechiului nostru maestru din partea patronilor pentru servicii credincioase“.

Șlikov plecă de la geam și luă în mînă vechiul său toiag.

— Ia li, Potapovna, — zise el întinzîndu-i-l. — Pastreaza-l la tine. Mi a fost drag și am umblat mult cu el. Dacă mai ajung pînă s-o întoarce a. noastră, l-o lua înapoi. Pînă atunci, păstreaza-l tu. De acuma încolo, îl iau la purtare pe acesta nou.

— Cum așa, Gavriil Artamonovici? — se miră Potapovna.

— Și chiar ai de gînd să umbli cu pacostea asta în mînă?

— Da, și am să port și hainele pe care mi le-au dăruit. Nu se poate altfel. Când ai intrat în horă, trebuie să joci...

Potapovna ieși în curte. Ploua întruna și se întuneca repede. Ultimul schimb pleca de la combinat.

— Bună seara, Potapovna.

Un grup de tineri se apropie de ea. Erau lăcătușii din brigada Baturin.

— Adevărat e ce se spune? Cică Șlikov ar fi primit daruri? — întrebă brigadierul Mișa.

— Mihail! — îl intreruse Potapovna supărată. — Ești încă prea tânăr ca să...

— Felicită-l din partea noastră! — strigă în urma Potapovnei Mișa cu un tremur în glas. — Spune-i că baturiniștii îl felicită... pentru livrea de lăcheu!..

Cu aceste cuvinte, Mișa, și în urma lui ceilalți, cotiră colțul clădirii. Bătrina rămase locului, fără să-și dea seama că ploua. Se gândea la Șlikov.

Deodată, se auzi un zgomot de geamuri sparte.

Anna Potapovna se întoarse din drum, alergă sus și împinse ușa biroului lui Șlikov. Geamul fusese spart. În mijlocul odăii stătea Gavril Arlamonovici ținând în dreapta o piatră de car: spinzura de-o sfoară un bilețel..

— Citește-l, te rog, — îi zise el. — Eu nu pot...

— Am vrut să deznod sfoara, — povestea mai tîrziu Potapovna, — dar îmi tremurau minile și nu eram în stare să fac ceva.. În sfîrșit, am desfacut hîrtia. Cu litere mari, era scris cu creionul roșu un singur cuvînt: „Iudă“. Nu mai știa cum s-a întîmplat. Nu voiam să-l spun, dar cuvîntul acesta blestemat mi-a scăpat fără voie!.. Și m-am speriat singură. Cum de-am putut spune așa ceva? Și el stătea în mijlocul odăii, cu minile lăsate în jos...

După un răstimp, mi-a zis:

— Nu-i nimic, Potapovna... Nu-i nimic...

Anna Potapovna își aduse aminte de Mișa baturinistul și înțelese că asta trebuie să fie isprava lui.

— Asta-i treaba lui Mișa baturinistul, — zise ea.

— Ce-are aface, Potapovna, cine este, — spuse domol Șlikov. — Ceea ce-i de seamă în toată treaba asta e că-i unul de-ai noștri, un rus. Și doar pentru el duc eu această povară pe umeri...

Șlikov se așeză și căzu pe gânduri.

— Pe toate le-oi răbda, Potapovna, — zise el, — și darurile domnului Rodrian și... darul acesta. Pe toate! De-ar ieși numai toate așa cum vrem noi. Și de am ajunge odată să le vedem cu ochi...

Gavriil Artamonovici se ridică și se apropie de Anna Potapovna.

— Am să te rog ceva, Potapovna — Vocea îi tremura. — Vezi și tu că umblu tot timpul pe marginea prapastiei. Și în fiecare clipă mă pot prăbuși.. Dacă cumva se întâmplă să nu mai ajung să i mai văd pe ai noștri — de întors n am cu grijă că se întorc! — și-o fi să auzi pe cineva spunînd că Șlikov a fost un trădător, o coadă de topor, spune-le atunci tot ce știi despre mine, tot adevărul...

Anna Potapovna tăcea. Pe fata ei zbîrcită curgeau lacrimi.

Nu, nu plînge! — îi zise Șlikov. — Dar pînă atunci, Potapovna, bagă de seamă și taci, că altfel s-a sfîrșit cu mine.

A doua zi după banchet, Anna Potapovna trecu pe la atelierele mecanice cu cîteva minute înaintea pauzei de prînz.

— Hai, Mihail, — spuse ea tinărului brigadier. — Adună și aici pe toți ai tăi.. Toată garda. Dar ai grija să putem vorbi fără să fie cineva străin de față.

Cînd sirena sună pauza de la amiază și atelierele se goliră, baturiniștii se întruniră într-un colț îndepărtat al clădirii pe jumătate dărîmată. Baturin, pe care îi chemase la el Herbert Stift, lipsea.

— Băieți, — le spuse bătrîna, — am de vorbit cu voi ceva serios.

Baturiniștii se uitară unul la altul. Niciodată nu văzuseră c pe bătrîna lor pontatoare atît de agitată. Mișa, care stătea în urma tuturor, își întoarse capul, parcă ar fi vrut să plece de acolo.

— Măi băieți, eu nu vă cunosc de azi, — urmă Potapovna — V-am văzut intrînd aici ca ucenici și v-ați făcut oameni sub ochii mei. N-am să vă ascund nimic. Eram mîndră de voi. Erați în primele rînduri ale combinatului. Pentru voi, cuvîntul „nu putem“ nu era. Puteați face totul! Uneori era nevoie să nu dormiți noaptea și nu dormeați, iar dacă trebuia număidecît să îndepliniți un lucru, îl îndeplineați. Erați într un cuvînt: „baturiniști“!

Băieții tăceau. Nu pricepeau deloc unde voia să ajungă Potapovna.

— Și acum? Ce-i cu voi? Pare ați fi alții...

Dar ce s-a întîmplat, Potapovna? — nu se putu opri să nu întrebe Mișa.

- Ce s-a întîmplat? Știți prea bine. Sînteți de capul vostru. Una vi se spune și alta faceți voi, după capul vostru. Faceți to-

tu! după cum va trăsește prin munte. O să vă rupeți gîtul degețu și o să compromiteți și marea noastră cauză. Nu, băieți, așa nu mai merge. Trebuie să ascultați și de oamenii care au mai multă minte decît voi!

— Și de cine mă rog să ascultăm? — striga Mișa cu răutate. — Poate de Șlikov?

— Da, că e și de Șlikov, — răspunse Potapovna.

— Ei, de mi-o ziceți că mîine bate vîntul! — rîdea Mișa. — Am priceput! Nu-i place Jude de Șlikov cei din brigada lui Baturin. Nu, e't timp voi trei să nu batem stîl.

Mișa se spri deodată. El citi în ochii Annei Potapovna, care se uita pîna la el, o durere atît de mare încît se simți prost.

— Ai spus tot ce ai avut de spus, Mînuș? — Vă căa batri-nei tre'cîra. -- Acum asculta ce-am să-ți spun eu. Știi tu că nu-mi dai mila aceluia „Iuda” mai trăești azi pe lume? Crezi tu că el nu știe cine a aruncat piatra în grăm? Șlikov n-avea decît să spună un singur cuvînt și ai fi fost spînzurat de un stîp.

— Ei, asta trebuie dovedit!... — îngăimă jenet Mișa.

— Nu-l nimic de dovedit. Te-am văzut cu ochii mei.

— Și t-ai spus? — exclama Mișa.

— Da, i-am spus! Pentru că știu că Gavriil Artamonovici! va muri, va suferi orice chinuri, dar nu va trada pe vreunul de-ii lui. Îi a lui aminte de chestia cu Pokatilov? Mîinci cînd soldații nemci au înconjurat centrada? Viața lui Pokatilov atîrni de un fir de par. Și totuși nici un fir de par nu i s-a clintit din cap. Și de ce? Pentru că l-a scăpat Șlikov. Am auzit eu cu urechile mele, cum a luat în fața lui Stîf toată vina asupra lui. Și-a pus capul, dar a scăpat pe un tovarăș care se afla în primejdie. Nu-i ajuage asta? Ce să mai vorbim!... Ar trebui să ne plăcam cu toții în fața lui Gavriil Artamonovici, căci numai datorită ei mai trăiam pe pămînt și mai rasuflăm. El ne apără pe noi, dăr pe dînsul!.

Potapovna tînu. În fața ei stătea tîbincianul Vasilev care aparuse pe neașteptate. După aerul său zăpăcit și mirat, Potapovna pricepu că el auzise totul.

— La ce ai venit aici, — se rasti în el Mișa căruia îi sărise țandara. — Ce poțlești?

— Am venit să-ți aduc o schiță... urgentă, — zise înlimădat Vasilev, dîndu-și seama că venirea lui nu era dorita.

Mișa îl lua deapute pe Vasilev.

Halal oșlăci! — Și Anna Potapovna ofta îngrijerată. — N-am ce zice, doar v-am spus să nu ne străim! Și, cînd colo, nici de asta n-ai fost în stare să vă îngrijii...

— Nu te teme, Potapovna, — încercă s-o liniștească un tânăr lăcătuș, anume Grișa, unul dintre baturiniști. — Vasiliev n-are să spună nimănui nimic! E de ai noștri..

— Ei, acum s-a isprăvit, vorba nu-i pasăre, când ai scăpat-o n-o mai prinzi!.. Uite ce-i băteți, mai am o treabă cu voi. Svirid Sidorovici Lisenko a cerut ca mine la ora mesei, toți comsomoliștii să vină în subsolul fabricii de grăsimi hidrogenate. Știe Mișa unde.. Și gândiți-vă la ce v-am spus..

A doua zi, Lisenko trecea în pauza de la prânz să mai vadă ce-i cu Valia. Micul ei post de radio se găsea într-un colțisor retras al enormului subsol plin de vechituri și gunoi al fabricii de grăsimi hidrogenate. Lângă Valia ședea baturinistul Mișa.

— Ce cânti aici? — îl întrebă sever Lisenko.

M-a rugat Valia să vină să-i repar ceva, — răspunse întimidat Mișa.

— Ți-i ordon să nu mai dai pe aici fără voia mea. Ai înțeles?

Când Mișa disparu grăbit în întunericul subsolului, Lisenko se apropie de Valia.

— Mă așez aici, Svirid Sidorovici, — se plinse ea. — Stai cu într-o femeie!.. De făcut o treabă serioasă nu fac și doar nu fug de treabă.

— Spui că ți-e urî? Dar postul de radio? Asta ce-i, fleac?

— Lisenko se încruntă. — Voi tinerii n-aveți răbdare. Visați numai, decât să vă băteți! Nu vreți să pricepeți că ducem un „război tăcut“ și că războiul acesta tăcut e tot atât de periculos și de groaznic ca orice alt război. În curând începem un război fațiș dar e nevoie de puțina răbdare. Nu pricepi oare marea însemnatate a muncii pe care o îndeplinești aici? Tu ne dai doar legătura cu Părintel cel Mare, cu patria noastră! Fără tine, n-am ști ce se petrece dincolo, la ai noștri!.. Dar să-ți mai spun ceva: convocăm pe mine o ședință a comsomolului. Vez' de te pregătește cîm treburile!..

*
*   *

Lisenko și cu Valia găsiră cu greu pe comsomoliști în colțul din subsolul întunecos unde se adunaseră și unde ar fi fost aproape ca nepotul să pătrundă cineva care nu cunoștea locul.

— Au venit toți? — întrebă Lisenko. — Nu-i nici un străin printre voi? Controlenză, Mihail.

Mișa luminează cu feinarul fețele tuturor celor adunați și inspecta cu atenție gumezile cu moloz împrejur.

Lisenko se apropie de un bator care servea drept masă de

prezidiu și spuse băieților să stea liniștiți deoarece rezonanța subsolului era foarte puternică.

— Vreau, — zise mai departe Lîsenko, — să vă prezint conducerea voastră.

— Ce fel de „conducere“? — întrebă unul din consomoliști.

— Pe mine mă cunoașteți, — spuse Lîsenko.

Un marmur afirmativ trecu prin grupul de tineri ce ședea jos.

— Afară de mine, mai e de față aici secretarul organizației de consomol a combinatului. A fost ales chiar de voi, ce-i drept, înainte de a fi trecut în ilegalitate, dar tot de voi. Îl recunoașteți? — Lîsenko își aprinse bricheta și apropie flacăra tremurînda de fața fetei care stătea alături de el.

Flacăra aceasta mică făcu ca întunericul subsolului să pară și mai adînc. Ovalul luminos al chipului fetei se contura pe fondul întunericului de nepătruns.

— Valia! Da' nu se poate! — se auzi în mulțime. — Oare să fie Valia? Doar au ucis-o nemții!...

— Da, băieți, eu sînt! — zise fata. — Ce-i drept, soldații nemți au tras în mine și am stat într-o groapă sub o grămadă de cadavre, dar acuma, iată că-s aici. — Valia tăcu cîteva clipe, apoi urmă:

— Ce-i cu voi, băieți, ce s-a întîmplat? Unde-i disciplina voastră? Dar hai mai degrabă să le luăm pe toate la rînd... Propuneți mai întîi președintele.

Încet, însă toți, spuseră într-un glas:

— Valia!... Valia!

Valia bătu cu creionul în fundul butoiului și începu cu fraza obișnuită:

— La ordinea de zi avem azi o singură chestiune despre care va vorbi chiar acuma tovarășul Lîsenko. Svirid Sidorovici, ai cuvîntul.

— Uite despre ce-i vorba, băieți, — începu Lîsenko. — Înaintea banchetului am convocat aici în subsol pe mulți din bătrîni care fuseseră invitați de Rodrian și i-am pregătit spunîndu-le cum vor trebui să se poarte. Ceea ce am făcut noi pînă la venirea lui Rodrian nu mai merge. Pe el e greu să-l tragem pe sfoară. Noi am discutat acest lucru la ședința de partid și am hotărît să luăm măsuri noi. Ce vi se cere acum vouă? Înainte de toate să vă stăpîniți și să aveți răbdare. Trebuie de asemenea să vă ocupați de agitație: să vorbiți despre fărădelegile nemților, despre asuprirea populației, despre jafurile polițailor și oamenilor gestapoului. Apoi să spuneți cum munca intelectuală a devenit de prisos sub ocupație și cum un om cu carte nu mai este bun decît de muncă silnică, plătită după un anumit sistem valabil numai pentru răsărit și cum toate cuceririle Revoluției

din Octombrie au fost anulate. Trebuie spus deschis că pînă la venirea lui Rodrian — singurul care și-a dat seama de cei aici noi — noștri „slapini“ și-au pierdut capul, cînd au dat de tehnica noastră înaintată și de proporțiile uriașe ale producției noastre. Trebuie să avem grijă ca ea să nu se descurce în această tehnica. Dar totul trebuie făcut cu cap, fără înflăcărare inutilă, iată în ce constă secretul succeselor noastre..

Un băiețandru, care ședea în primul rînd și care tot dădea să întrebe ceva, făcu un pas înainte și zise cu glasul puțin ridicat:

— Va țineți numai de sabotaj și de discuții... Da' cînd va veni vremea să începem să batem pe nemici?

Valia își pierdu răbdarea:

— Stai, Svirid Sidorovici! Lasa-mă să spun eu băieților cînd se va întîmpla asta. Am pornit împreună acțiunea cu ajutorul cărora se va hotărî țara noastră și viața noastră. Nu aveți dreptul să faceți la acțiunile armate sau la diversioni fără ordine, conducere! Va veni timpul cînd veți lua parte la operațiune, și încă ce operațiune! Cîne știu cîți dintre noi vom mai rămîne vii și teferi pînă la ei berat a Krasnodarului, și a Kubanului nostru drag. Dar noi sîntem datori să prevedem totul și să căutăm să nu murim numai din vicamele și, cu atît mai mult, numărul victimelor inutile. E lămurit, băieți?

Un nărmar de aprobare strabatu rîndurile tineretului.

Îa început gîndindu-l la fel cu voi, dar pe urma mi-am dat seama că am greșit.. E mare lucrul, băieți, să ai răbdare și să te poți slapini. Aceasta-i încercarea la care sîntem puși. Numai pentru că nu sîntem cunoscători, sîntem în stare să facem acum și vom fi în stare să facem, cînd va fi nevoie, lucruri mari. Trebuie să ajungem să putem distruge împreună mai mulți ocupanți decît ar putea să dîstrugă fiecare dintre noi sau grupările izolate din oraș. Deci să ne continuăm muncă strîns uniți sub conducerea organizației de partid a combinatului, pînă în slujba ei viața noastră și întreaga noastră activitate. Asta-i tot ce-am avut de spus!..

Lîsenko luă din nou cuvîntul.

— Voi fi scurt, -- zise Lîsenko sever și rece. -- Azi vă vorbesc în calitate de reprezentant al Comandamentului mișcării de partizan, din sud. Cuvintele mele nu sînt un sfat prietenesc, ci un ordin militar. E împede? Va ordona să încetați manifestările voastre samavolnice.

— Manifestări samavolnice? — îl întrerupse indignat Mișa.

— În primul rînd nu țipa, — îl opri Lîsenko. — Și pe urma, răspunde-mi: ce-i asta să arunci pietre în fereastra lui Șlikov? Operație militară?

— Bine, da' e-un trădător!

— Comandamentul mișcării de partizani știe mai bine cum să se poarte cu Șlikov. Ordinul comandamentului glăsuiește limpede: să interzicem orice manifestări samavolnice. Trebuie să vă supuneți în totul și fără discuție dispozițiilor mele.

Comsomolații tăceau.

— Și acum, băieți, vreau să vă vorbească prietenește, — continuă pe alt ton Lisenko. — Baturin-șii au exagerat cu piesele pentru compresoare. Nu nșcați numai pielea voastră, dar punți în primejdii întreaga noastră cauză. Tare mi-e frică că-i prea târziu să vă mai previn. În orice caz, fiți gata. Pot veni în fiecare clipă să vă ridice. Vedeți că acum să fie totul în ordine. Nu lăsați nici un fel de adrese, de scrisori sau de bilețele. Nădăd, iese că dacă se întâmplă ceva, veți tăcea. Iar acum, duceți-vă fiecare pe la casele voastre. Dar nu ieșiți tot deodată. Primul voi ieși eu. După mine, Valia și Manail. Iar ceilalți ieșiți câte unul prin celălalt capăt al subsolului.

CAPITOLUL XI

Piotr Baturin se culcă dar nu putea adormi multă vreme. Se tot sucea și se tot întorcea când pe o parte, când pe alta și se gândea întruna la ceea ce auzise ziua de la Lisenko.

Baturin ținea la Lisenko ca la tatăl său și era gata să dea crezare vorbelor lui, când acesta-i spusese că Șlikov nu era un trădător. Dar, în adâncul sufletului lui, mai dăinuia încă o îndoielă: cum putuse un vechi muncitor, un bolșevic, să ia asupra lui un rol atât de îngrozitor și de ingrăt?

„Iară îndoielă, se gândea Baturin, că Mișka și băieții întrecuseră măsura și ei, Baturin, ar fi trebuit să-i frâneze...”

Lut Baturin îi era inima grea. Era încă întinerie când răsunara în porțile lovituri palerice. În același timp, se auziră voci înjurând tare.

Baturin înțelese îndată ce era. „Au venit, își spuse el, să facă o perchezitie...”

Sari din pat încercând să-și mai aducă încă o dată aminte dacă totuși în casă era în regulă și dacă nu rămăsese nimic suspect.

Bătăile se întreau Viktor, fratele mai mic al lui Baturin, un băiat de vreo cincisprezece ani, se repezi să deschidă ușa.

— Stai, Vitea, mă duc eu.

În poartă cineva bătea cu ceva greu... Fetita lui Baturin se trezi și începu să plângă. Mama ei o strânse la piept, încercând s-o liniștească.

— Oare ce-o fi, Peta? Au venit să te ridice?

Fără să răspundă, Baturin ieși în curte

— Deschide! — striga cineva furios. — Deschide! .

Fără să se grăbească, Baturin trase zăvorul. Raza puternică a unui soarec îl lovi. În fișa de umină, Baturin văzu țeava unui revolver încreștată împotriva lui.

Sus mîmle! Unde! stăpînul casei?

Baturin ridică amical brațul.

— Ridică și mina cealaltă! .. Altfel trag!

- A doua n-am să o mai ridic niciodată, răspunse liniștit Baturin — Am pierdut-o în război. Ce doriri?

— Du-ne în casă. Repede! — strigă neamțul, lăsînd pe Baturin să treacă înainte și împingîndu-l din spate cu țeava revolverului.

Percheziția dura multă vreme. Jandarmii ravășiră totul, zvîrliră jos rufăria din dulap și răsfoiră cu atenție cărțile.

Folosindu-se de o clipă potrivită, Baturin șopti lui frate-său:

Caută-l mîine dîmneată pe Lîsenko la comonat și spune-i totul. Dar fă așa ca să nu te vadă și să nu te audă nimeni.

Vitea dădu din cap în tăcere

La percheziție, jandarmii nu găsiră nimic, însă plecînd, îl luară cu ei pe Baturin.

Băiatul era gata să plece chiar atunci la Lîsenko, dar văzu pe fereastră ca abia se crăpa de ziua și afară de asta, își dădea seama ca era acum singurul barbat în casă. Trebuia mai întîrșă o liniștească pe mamea sa, pe cumnată-sa și să strîngă cît de cît prin casă, după răvășeala făcută de jandarmi.

Imitîndu-l pe frate-său, Vitea spuse mîștă

- Cu lacrimi, mamă, nu aș fi la muncă. Nu mai plînge

Cînd se făcu ziua, Vitea spuse mamei și

Trebuie să plec, mamă. M-a trimis Petea cu o treabă. N-avea nici o grijă. Culeă-te. N-am să zăbovesc mult. Mă întorc acasă peste vreo două ceasuri.

Dar cum deschise porțile, în fața lui răsări, ca din pămînt, polițaiul sectorist.

— Încotro? Marș în casă!

Intrînd după balet în casă, polițaiul îl amenință:

- Să nu vă prind pe stradă fără treabă! Să nu suflați nimănui o vorbă de ceea ce s-a întîmplat astă noapte. Dacă vă întrebă vecinii, spuneți-le că a plecat undeva. Unde, nu știți. Ați înțeles? Altfel vă bag pe toți în lagăr.

Polițaiul aruncă o privire prin odaie și văzînd pe bufet un borcănăș cu mere, îl bagă în buzunar.

- Am să vin să controlez. Și țineți minte: nu vorbiți cu nimeni și nu bateți străzile!

Cînd plecă, polițaiul mai smulse din cîter un fular călduros, și-i înfășură în jurul gîtului și ieși trîntind ușa după el.

Nu se închise bine ușa în urma polițaiului și Vitea și alergă la poartă. Așteptă pînă ce polițaiul coti într-o ulicioară și se strecură în stradă. Ii venea să alege, dar se sili să umble într-adins încet, ca să nu atragă atenția asupra lui.

La o răspîntie, se opri se un automobil. Vînd Vitea trecu prin dreptul automobilului, portiera se deschise și șoferul în uniformă de soldat neamț îl întrebă într-o rusească stricată, dar cu un accent ce nu semăna cu cel nemțesc:

— Băiete, ce stradă-i asta? —

— Asta-i Petrovka, — răspunse curajos băiatul. — Dar unde ai mata nevoie să mergi?

— La combinatul „Ciavmargarin“. E departe?

— Departe. La celălalt capăt al orașului.

— Cunoști poate drumul?

— Cum să nu. Îl știe oricine.

— Atunci așază-te lîngă mine și arata-mi unde-i.

Vitea era cît pe ce să scoată un țipăt de bucurie. Cînd e să-ți meargă bine, apoi îți mergi! Cu mașina va ajunge repede la combinat. Poate că va izbuti chiar să intre și pe poartă. Și odată acolo, îi va fi ușor să-l găsească pe Lîsenko.

Șoferul era vorbăreț. Din vorbă în vorbă îi spuse lui Vitea că era slovac, mobilizat în armata germană și că era șoferul domnului consilier al feldjandarmeriei. Șeful lui îi trimisese să ia benzină și el se rătăcise în orașul acesta pe care nu-l cunoștea. Ii era acum teamă ca domnul consilier să nu se fi su-părat și să-l injure că întârziase

Vitea asculta cu atenție. Tocmai feldjandarmii fuseseră aceia care îl luaseră pe Petea de acasă. Poate că șoferul știa ceva de fratele lui? Și băteșul, încercînd să și ascundă tremurul din glas, îl întrebă:

— - Domneata dăci și pe arestați?

Slovacul răspunse că nu-i ducea ei. Era foarte mulțumit că nu trebuia să îndeplinească el treaba asta nepăcută. Dar mașina domnului consilier era garată în curtea comandamentului jandarmeriei și el, șoferul, avea adesea prilejul să vadă cum îi aduceau pe arestați. Chiar azi în zori, îl adusese acolo pe unul fără o mîină...

— Fără o mîină? — exclamă fără voie Vitea. — Cu haină cenușie vătuită?

Clipînd din ochi, șoferul se uită la băiat.

Dar de unde știi tu asta? E vreo cunoștință de a ta?

Nu. Am întrebat numai așa, într-o doară...

Spre norocul lui Vitea, mașina se apropiase de combinat și șoferul încetă cu întrebările. El arătă biletul de liberă-trecere și mașina intră pe poartă și se opri.

Vitea deschise portiera și vru să se strecoare nevăzut, dar o mână îl apucă de gulerul hainei. Băiatul ridică ochii. În fața lui stătea un neamț slab, mic de statură și cu o față plină de creșuri, ca un sbirciog uscat. Neamțul era supărat și țipa ceva cu o voce pițigăiată.

Vitea era cît pe ce să-l lovească pe p. tical acesta dezgustător, dar se opri la timp. „Trebuie să rabd orice, își zise el, numai ca să ajung să-l văd mai repede pe Lîsenko...”

Șoferul sări din mașină, luă poziție în fața neamțului și i spuse repede ceva. Îi explica probabil cum ajunsese băiatul în mașină.

Neamțul dădu drumul lui Vitea și se uită împrejur. La oarecare depărtare stătea un grup de muncitori care se uitau încreșnați la neamț. Neamțul se scotoci prin buzunar și zîmbind strîmb, îi întinse lui Vitea o marcă de hîrtie.

Băiatul luă mașinal hîrtia. Dar deodată, tot sîngele îi năvăli în obraz, aruncă marca la picioarele neamțului și o lua la fugă într-o parte.

Vitea auzi în urma lui țipătul ascuțit al neamțului dar cum ajunsese tocmai în fața unei stive înalte de scînduri, coti și se ascunse după ea. Împrejur era liniște. După cîteva clipe, Vitea scoase capul de după stivă. Neamțul nu mai era acolo. Băiatul mai văzu numai mașina ieșind pe poartă...

*
*   *
*

„Jandarmii îl duceau pe Baturin pe străzile pustii. La răsărit, cerul abia începea să se coloreze în trandafiriu. La această oră dinaintea zorilor cînd străzile sînt încă goale, orașul îi păru lui Baturin foarte curat și frumos. Mergea pe străzi cunoscutate și se întreba cu tristețe dacă va mai vedea vreodată toate aceste case, grădini și bulevarde...”

Opt jandarmi îl însoțeau pe Baturin...

„Trebuie să mă creadă cine știe ce om de seamă”, se gîndi el.

De familia pe care o lăsase n-avea grijă. Era sigur că Vitea avea să dea de Lîsenko și că acesta avea s-o ajute... „Oare cine să mă fi trădat?...” se întrebă el și o clipă îi trecu prin gînd că s-ar putea să fie Șlikov. Dar numaidecît își spuse: „Nu, asta-i cu neputință!”

Convoiul se apropia acum de centrul orașului. Aici, la încrucișarea străzii Krasnaia cu strada Pușkin, în colț, la numărul 33,

se afla o casă mare cu două etaje, îmbrăcată pe dinafară cu plăci de faianță de culoare deschisă.

După ocuparea Krasnodarului de către nemți, se stabilise mai întâi aici poliția înutului. De curând însă, casa fusese ocupată de comandamentul feld,andarmeriei, transferat aici de la Markop.

„Se vede că aicea mă duc, își zise Baturin. Asta-i prost de tot. De aici nu mai iese nimeni viu...”

Jandarmi. Intrară cu arestatul pe poartă și trecură într-o curte largă și asfaltată. În fundul curții, într-un hambar, erau garate niște mașini. Una din mașini trăsesese în mijlocul curții. În fața ei umbla un șofer în uniformă de soldat neamț.

Convoiul se opri. Un jandarm intră în clădire să raporteze ce aduseseră pe arestat. Baturin simți, că cineva îl privea cu hăre-aminte. Se întoarse și zări șoferul care se învârtia pe lângă mașină. După înfațișare, șoferul nu părea să fie neamț. Baturin surprins în privirea lui compătimire și milă.

Jandarmii se întoarse și aruncă scurt:

— La subsol!

După ce o luară în jos pe o scară largă care cobora adânc în pământ, cotiră brusc la stînga și în fața lui Baturin apărură o ușă masivă de fier.

Șeful convoiului bătău în ușă. De după ușă, o voce răgușită întrebă:

— Cine v-a trimis?

— Căpitanul Wagner.

Ușa se deschise. Baturin intră într-un coridor lung și pustiu. De amîndouă părțile se înșirau uși zăvorâte.

Supraveghetorul se apropie și cercetă cu atenție pe arestat. Jandarmul spuse ceva supraveghetorului.

— Vino după mine, — o donă acesta lui Baturin.

După ce-au mers destul de mult prin coridor, s-au oprit în fața unei uși. Se auzi o cheie răsucindu-se în broască. Ușa scîrțîi, supraveghetorul împinse înăuntru pe Baturin și ușa se închise la loc.

La început, Baturin nu putu deslăși nimic. Printr-o crăpătură îngustă, aproape de tavan, abia patrundea lumina slăbă a zorilor. În încăpere era semiîntuneric. Baturin făcu un pas înainte, dar se potolii îndată de un trup care zăcea pe podele.

— Ei drace! Mai încet... Calci pe oameni...

Cel care vorbise se ridică, scoțînd un geamăt. Baturin ghici mai mult decît văzu înaintea lui o față desfigurată, plină de vînatăi.

— Stai să mă uit la tine, măi băiete... Nu, nu ești de-ai noștri. Ești orășean?

— Is din Krasnodar. Dar dumneata?

— Noi aici sintem de prin multe părți . de prin stanițe. Vezi de-ți găsește un loc. Numai că nu i chip sa te culci. Băi greu chiar să șezi, așa i de ticsită cutiuța asta. .

Cînd se făcu ziua și ochii lui Baturin se obișnuiră cu semi-obscuritatea, el se uită cu atenție în jurul lui. Înghesuți unul în altul, ședeau pe jos cazzaci cu bărbii albe, băieți tineri, femei cu copii mici. Se auzeau gemete. Cineva aia. Un copil pîn-gea într-un colț. Era zăpușeală și răsuflet cu greu. Deasupra capului, jos de tot, tavanul boltit părea capacul unui sicriu uriaș de beton...

Baturin șezu toată ziua pe podcaua de piatră a celulei. Noaptea, zăvorul fu tras cu zgomot, ușa se deschise și cineva strigă numele lui. Acel care ședeau pe jos, în calea lui, îi făcură loc să treacă. În coridor îl așteptau pe Baturin doi jandarmi cu revolverele în mînă.

Baturin fu dus pe scară, sus, apoi prin curte, apoi iar prin niște coridoare. Jandarmii se oprira în sfîrșit lîngă o ușă grea care era închisă. Unul din jandarmi bătu încetîșor în ușă.

-- Nu se poate ! -- se auzi de dincolo de ușă.

După ce au așteptat vreo cinci minute, ușa s-a deschis brusc și pe așa au ieșit în coridor cîțiva jandarmi și . Grișa din brigada lui Baturin care se clătina parc-ar fi fost beat ! Fața-i era zdrobotă și singele i se prelungea în picături mari pe cămașa ruptă.

Grișo îl recunoscuse el mai întîi pe Baturin și se repezi spre dînsul. Dar jandarmii îl traseră la o parte, așa că nu mai avu timp să-i spună nimic. .

-- Aduceți-l înapoi ! -- răsună o voce de după ușă. *

Cum trecu pragul, Baturin zări în mijlocul camerei o masă lungă de lemn alb cu picioare masive. Masa era plină de sînge.

Baturin tresări. Simți cum i se maiiau genunchii... Dar se stăpîni repede și se uită liniștit la locotenentul neamț care stătea de partea cealaltă a mesei.

Lui Baturin îi veni fără voie în minte că văzuse cîndva aceiași ochi mici, și, rai, cu albul împănîit de vinîșoare de sînge, la un porc mistreț pe care îl doborîseră la o vînatoare în munți.

-- Ei, domnule Baturin, -- începu neamțul tîrăgînd cu-vintele -- Prietenii dumitale au spus multe. Știu aproape tot. Nadăduiesc că vom termina repede și cu dumneata. Trebuie să lămurim numai o mică neînțelegere. Și, asta cu atît mai mult cu cît dumneata dorești probabil, să te întorci acasă. Ai familie - mamă, nevastă, o fetiță și un frate.

-- Întrebați !

-- Foarte bine !... Dumneata ești șeful atelierelor mecanice

ale combinatului și execuți comenzile de piese pentru repunerea în funcție a secției compresoarelor?

— Da!

Și Baturin mai întări asta și din cap.

— Și de ce ascundeai piesele care erau gata?

— Nu le ascundeam ci voiam numa. să avem întotdeauna o rezervă de piese gata.

— Frumos d.n partea voastră! Dar de ce ați păstrat această rezervă astfel încît să nu reușim s-o găsim decît cu mare greutate?

— Lucram pentru fabrica de grăsimi hidrogenate și ne temeam ca piesele să nu fie luate de celelalte fabrici.

— Nu ți se pare, domnule Baturin, că asta miroase a sabotaj? Dumneata făceai piesele, le ascundeai și începeai să faci alte piese noi.

— Ce fel de sabotaj poate fi acesta? Noi am lucrat conștiincios, nu pierdeam vremea degeaba...

— Conștiincios?... Și cine, mă rog, v-a învățat să lucrați alît de „conștiincios“?

— Nimeni. Noi singuri.

— Singuri? — strigă deodată pe alt ton neamșul. — Voi singuri? Ticăloșilor, v-ați înțeles de mai înainte?

„Bravo! Băieții n-au trădat!“, trecea prin mintea lui Baturin și un zîmbet așla perceptibil îi flutură pe față.

— Rîzi? — urlă din nou locotenentul — Vom vedea îndată cum ai să mai rîzi... Legați-l!

Baturin fu luat pe sus și trîntit pe masă. Picioarele și mâinile îi fură legate cu sîrmă de picioarele mesei, iar gîtul trecut printr-un laț tot de sîrmă, legat de asemeni de un picior al mesei.

— Pompați-l! Și nu vă zgîrciți la sare.

Un neamș a adus o pompă mică și i-a băgat în nări lui Baturin capetele unor tuburi de cauciuc destul de lungi care porneau de la pompă. Celalalt neamș a luat o căldare de saramură groasă, a mai pus în ea o mîină de sare, a amestecat bine și a turnat totul în pompă. După aceea a închis căpăcelul, a învîrtit un șurub și a început a pompa.

Baturin simți mai întîi curgîndu i pe gît zeama călduță. Era chinător. I se făcuse greață. Opîntîndu-se și, înecîndu-se, Baturin încerca să se ridice, dar sîrmele îl țineau strîns. Nemșii rîdeau. Acul manometrului se ridica încet. Coloana de saramură oscila și cobora lîn.

Lui Baturin încetul cu încetul începu să i se umfle burta. Simțea niște tăieturi groaznice în pîntece.

— Ajunge! — ordonă locotenentul. — Duceți-l acum la jos să se mai încălzească.

Nepții îl scoaseră pe Baturin în coridor, sleit de puteri.

Încăperea unde fu aruncat era întunecoasă, îngusta și joasă. De la un capăt la altul al încăperii trecea o țevă groasă de la care venea o căldură dogoritoare.

Baturin căzu pe podeaua de beton, se lovi cu capul de ceva și își pierdu cunoștința.

Cînd Baturin își veni în fire, cel dintîi lucru pe care îl simți fu o căldură ce nesuferit. Îi era atît de cald încît i se părea că a fost aruncat într-un captor încins. Tîmplele îi zvîneau. Înăuntru îl mistuia un foc. Baturin deschidea gura cît putea, ca să respire măcar un pic de aer proaspăt, dar în acest loc nu era deloc aer. Și pe lângă asta, setea îl chinuia groaznic.

Apă!... Fraților!... Apă!... — strigă cineva cu o voce răgușită alături de Baturin.

Mecanicul se întoarse într-o rînă și vru să se tirească pînă la un vecin, dar își pierdu din nou cunoștința. Din cînd în cînd îi venea în simțire, însă îndată după aceea se prăbușea iar în-o beznă înăbușitoare. Aiura. Vedeă în fața lui apă, multă apă. Se scălda în apa Kubanului și bea din pumni apă rece și lini-pede...

*
* * *

Cînd Baturin își veni cu totul în fire, îl durea tot trupul. Își spărsese, se vede, capul cînd căzuse jos pentru că fața îi era toată plină cu sînge încheșat. Burta i se desumîlase dar n-o putea atinge. I se părea că toate măruntaiele îi erau arse...

Într-un tîrziu, zăvorul hurui, o cheie fu răsucită în broască. Ușa se deschise și un val de aer proaspăt intră odată cu lumina lanternei. Capul începu să i se învîrtească...

— Uite, ăsta-i! — auzi Baturin.

După ce l-au ridicat în picioare, l-au dus prin coridor, apoi sus pe scări și l-au scos afară în curte.

Era o noapte răcoroasă și întunecoasă. Aerul nopții îl învioră. Numai înăuntru simțea că-l arde ca și mai înainte, iar setea îl chinuia tot atît de tare.

Iar l-au dus printr-un coridor. Sus, sub tavan, ardeau niște becuri electrice chioare. Și deodată, Baturin văzu o ușă din cadrul căreia s-a desprins, spre mai marea lui uimire... Pînă la Plampilevici Butenko. Butenko mergea liber, neînsoțit de nimeni și ținea în mînă un geamantănaș.

Mai întîi Baturin crezu că era o nălucire. Nu era nălucire. Omul în salopeta lui unsuroasă de toate zilele, slab, girbov și cu părul lui lung care-l făcea să semene cu un artist, era Butenko, mecanicul de aparate de precizie de la combinat.

Când Butenko ajunse în dreptul lui Baturin și privirile lor se întâlniră, lui Baturin i se pără că Butenko zîmbește, probabil ca să-l înbălbăteze. Și totuși, inima lui Baturin bătea cu înfăgurare „Ce e oare cu Butenko? E dușman ori prieten?”

Adă-l încoace! — răsună iar din cameră vocea cunoscută a locotenentului.

Baturin se văzu împins în cameră, în aceeași cameră în care cu o zi mai înainte pombarasă în el saratara. Primul lucru pe care-l zări mecanicul fu o căldare cu apă care stătea pe podea, în fața mesei.

— Ți-e sete domnule Baturin? — l-a întrebat în batjocură locotenentul neață. Ca și de prima dată, neamțul stătea lînga masa cu mâinile în buzunare. — Ți-e sete, domnule Baturin? — l-a mai întrebat o dată locotenentul — Uita-te și te oesfata. Apa e limpede, rece și curată. N-are sare. Dacă ești gata să fii azi mai vorbăreț decît acum două zile, atunci bea saratos. Ei, ce zici? Te învoiești?

Batu în își străbuse întreaga voință, își trecu limba peste buze care se și crapate și spulseră.

— N-avem ce vorbi împreună..

— Ai dreptate. N-avem ce vorbi, dacă ar fi să vorbim mai multă vreme. Vreau însă de la dumneata numai numele acelui care te-a sătut să așezai piețele. Numai numele! Atunci ai să poți bea apa după pofta inimii și îți voi da drumul și acasă. Nu mă mîncăscă ca ai să-mi spui numele acelui om. Și a tu, mă, dă-mi decît dumneata, cînd au ajuns la mine au devenit limbiți. De aceea sînt gata să-ți dau un acouton... Apă! Jumatate de cană! — ordonă el soldatului.

Ce mai destinare: să bea apă! Dinții îi zănganeau lovindu-se de gura canii. Un fir de apă i se prelingea pe barbă. Și apa i se părea atît de prețioasă încît îi era jale de orice picătură care s-ar fi putut pierde.

Din trei-patru îngîlțături, goli cana. Nu numai că nu-și stînsese setea dar parcă i se facuse acumia și mai sete. Baturin rîdă cu ochii la neamț care zîmbea întruna. De lîunăseamă îi făcea plăcere să urmărească clișurile mecanicului. Și Baturin își încordă din nou voința, și își îndreptă linștit privirile drept înainte.

— Mai vrei, domnule Baturin?

— Nu, nu mai vreau...

— Repede ți-ai mai venit în fire! Cu atît mai bine. Și așa îți spun numele acelui care v-a îndrumat?

— N-am de spus nimic altceva decît ce am spus.

— Ba ai să spui! — urlă neamțul. Ai să spui! — și, întorcîndu-se către soldați, porunci: — Dezbrăcați-l!

Doi soldați nemți se repeziră la Baturin, îl trîntiră pe masă, îi scoaseră cizmele și îl legară iarăși de masă. Unul din nemți se apuca să-i lege niște fire electrice de picioare, cînd deodată, pe biroul locotenentului răsună telefonul.

Neamțul își spuse numele la receptor. Într-o clipă, vocea lui se schimbă și se făcu cît se poate de respectuoasă și de mieroasă. Soldați, aplecați peste Baturin, rămăsera nemîșcați, ținîndu-și răsufliarea.

Convorbirea telefonică se isprăvi. Locotenentul mai spuse: „Am înțeles“ și puse la loc receptorul.

A noroc că n-am timp acum. Dar ne mai vedem noi! Te sfătuiesc să te gîndești pe îndelete, — în zise el lui Baturin, apoi porunci soldaților: — Duceți-l înapoi! Dar mai repede!

Soldații l-au luat pe Baturin de subsuori și l-au scos din camera. Iar au luat-o prin coridor, prin curte, prin coridorul din sc. sol. Ș. Baturin a ajuns în sfîrșit în aceeași celulă în care era cînd ea într-un captor. Iar începu a-și se învăli capul, a-și se întuneca în mîca și dinaintea ochilor lui apăru iarăși Kubanul lat și plin. Cîneva aiura lînga el... Nu trecu mult și Baturin pierdu orice noțiune a timpului...

Într-un tîrziu, Baturin se trezi în coridor. Nemții scosese deodată pe acei cîi care se gaseau în încăperea aceea. Frau grabiți și pareau să pregătească locul pentru noi „locatari“.

Aci, rece al coridorului îl învioră pe Baturin. Apoi el fu dus într-o celulă comuna. Aici și aici noroc pentru că nu trecu mult și toți cîi din celulă fură duși la lagăr.

Baturin se aruncă asupra robinetului. Că oia era apa! Baturin bea, lea, fără să se oprească. Nu se mai putea satura. Ii trebu să-și încordeze toată voința ca să se poată smulge de la robinet.

Cînd s-a întors în celulă, Baturin se simțea mult mai bine. Setea nu-l mai chină atît de tare, iar durerea ascuțită de la stomac se mai potolise și ea.

Dar iarăși se deschise ușa. Auzi un glas grosolan strigînd iar:

— Baturin! Ieși!

Oare iar avea de gînd să-l ducă la interogatoriu?... Dar de data asta, mecanicul fu dus în celălalt capăt al coridorului și împins într-o celulă semiobscură.

La lumina spălăcîță a unui bec slab care atîrna chiar sub tavan, Baturin cauta să deosebească suctele nelămurite ale oamenilor care se gaseau în celulă... Deodată însă, aceștia se repeziră la el și începură să-l îmbrățișeze și să-i șoptească cu drag și bucurie

— Petka! Baturin!... Trăiești!...

Abia atunci pricepu mecanicul că aceștia erau cei șase băieți ai lui, Lătriniștii. Nu mai era nimeni altul acolo. Erău între ei. S-au calcat pe jos, strînși unul în altul și, însuflețiți de întâlnirea neașteptată, au început a povesti fiecare în șoaptă, întrerupându-se unul pe altul, caznele la care fuseseră supuși. Baturin se uita la fețele obosite ale tovarășilor lui și zâmbea mulțumit. Prietenii erau iarăși cu toții împreună și toți ramaseseră neclintii. Nimeni nu scânase o vorbă, nimeni nu trădase.

Totuși, nu se puteau cum îi cine să îi lăpărit? Baturin le spuse de întâlnirea lui cu Butenko. Paterile erau împărțite. Unii îl socoteau pe Butenko drept un trădător trimis de Șlikov și ca și acesta, vîndat nemților. Alții cum ar putea el umbla noaptea liber ca la el acasă prin coridoarele comandamentului jandarmiei? Pentru ceilalți, Butenko era dimpotrivă firul de pai de care sînt gata să se agățe întotdeauna acei care se îneca și îl socoteau drept unul de-ai lor, trimis în recunoaștere la nemți de Lisenko...

Baturin era gata să creadă și el la fel cu aceștia din armă. Nu putea uita privirea pe care i-o aruncase Butenko în coridor, o privire mîngîietoare și care dădea nădejde. Bine, era gata să creadă că le era prieten și ca ajunsese acolo la jandarmie numai în urma unei însărcinări pe care i-o dăduse Lisenko. Dar care anume era această însărcinare?...

Pe Baturin îl frămîntau tot felul de presupuneri. Un singur lucru era însă pentru el limpede. Îl puseseră pe toți împreună în aceeași celulă și asta era un semn rău.

Asta însemna că ancheta se isprăvisese și că soarta le fusese pecetluită. Nemții nu arătau că ar voi să le lase viața.

Nu mai de n-ar întîrzia Lisenko, dacă se gîndea cu adevărat să-i salveze.

CAPITOLUL XII

Încăta ce văzu ieșind pe poarta combinatului mașină cu consilierul neamț, Vitea începu să-l caute pe Lisenko. Curînd avea norocul să dea de Svirid Sidorovici la intrarea în birou.

Lisenko nu-l recunoscuse pe Vitea. Cînd băiatul îi spusese însă că era fratele lui Piotr Baturin, Lisenko îl luă de după gît și-i spusese:

— Așteaptă aici vreo jumătate de ceas și vino pe urmă în birou. Dacă te întrebă cineva spune că ești nepotu-meu..

Vitea îl găsi pe Lisenko singur în birou. Inginerul ascultă pe băiat cu atenție și îl întrebă dacă jandarmii nu luaseră nimic cu ei cînd făcuseră percheziția. Apoi o chemă pe Anna Pota-

povna și, luînd o la o parte, vorbi ceva cu ea. Potapovna se uită la Vitea și ieși repede.

Lîsenko luă prietenos pe băiat de braț și ieși cu el pe coridor.

Spune mamei ca vom face tot ce ne va sta în putință. Îți mulțumesc pentru informații. Cred că ne-or prinde bine. Anna Potapovna are să te petreacă pînă la poartă. Dacă s-ar întîmpla cumva să te urmărească vreun spion, umblă prin oraș ca să te descotorosești de el. Oricum, ar fi bine să nu te duci de a dreptul acasă. Fîne minte: pentru cei de la combinat, eu sînt unchiul tau. Dacă aflu ceva nou, important, vino la poartă și cheamă-o pe Anna Potapovna. Știe ea unde să mă găsească. Și acum, băiete, du-te și nu fi amărît!...

Ieșind de la Lîsenko, Vitea se ciocni la ușa de la intrare cu un om slab, mic de stat și gîrbov. Pe Vitea îl urmă mai cu seamă părul lui lung și lîns...

Băiatul făcu așa cum îi spusese Lîsenko. Înainte de a se duce acasă, rătăci multă vreme prin oraș, trecu prin pasaje și observă cu atenție dacă nu cumva era urmărit. Nu observă nimic suspect, dar nu se hotărî totuși nici acum să se ducă de-a dreptul acasă și se abătău pe la Volodea, un băiat cu care legase prietenie în tabăra de pionieri de la Gbelendjik unde fuseseră amîndoi.

Volodea locuia chiar alături de clădirea în care se afla comandamentul jandarmenei, la parterul unei case mici, gard în gard cu clădirea auxiliară a jandarmeriei nemțești. Intrînd în curte, Vitea se uită pe geam în camera lui Volodea. Volodea ședea la masă lîngă o menghină și meșterea ceva.

— Bună ziua, Volodea!

Surprins, Volodea tresări și vîrî repede ceva sub masă.

Cînd Vitea intră în cameră, pe masă nu mai era nimic, dar sub masă, într-o parte se zărea ieșind țeava unei puști.

— Ei, prostule! Ce-i asta? — îi spuse cu dojană Vitea, scoțînd de sub masă o pușcă mică și, fără să aștepte răspunsul, urmă: — Dacă ascunzi ceva, atunci ascunde cum trebuie! Așa, arăți țeava și crezi că nimeni nu vede pușca...

Despre pușca asta voi mai vorbi mai încolo. Din păcate nu știu prea bine ce fel de pușcă era. Știu numai că suferise chiar înainte de război nenumărate prefaceri la care luase parte și Ghe-nea, fiul meu cel mai mic care acum e mort. Mai știu că pușca bătea bine, glonteale trecînd la 100 metri printr-o scîndură udă, groasă de o jumătate de țol și că nu făcea aproape nici un zgomot. Asta-i tot ce am izbutit să aflu din spusele cam încercate ale băieților cu privire la această pușcă fantastică. Un lucru era sigur: pușca exista cu adevărat și te puteai folosi de ea.

Neputînd să nu-i împărtășească și prietenului său durerea, Vitea îi spuse în taină cum fratele lui mîr mare fusese aces-
tat și cum el se dusesse la combinat cu șoferul slovac. De în-
tîrnea cu Lisenko nu pomeni însă nimic. Cînd Volodea află că
consilierul neamț îl apucase pe prietenul lui de guler și pe urmă
îndrăznise chiar să i dea o păcătoasă de marcă germană, prie-
tenii se hotărîră să se răzbune pe neamț și aleaseră drept armă
a răzbinării pușca strașnică a lui Volodea.

Băieții citiseră undeva că teroriștii cînd organizează un aten-
tat împotriva vreunui mare demnitar, îl urmăreau mai întîi o
bucată de vreme cu multă băgare de seamă ca să afle cum își pe-
trecea de obicei timpul. Au vrut deci să facă și ei așa. Dar cum
și unde sa-l urmărească ei pe neamț? Lînga poarta jandar-
meriei nu era voie nici măcar să te oprești... Vechea patmă a
lui Volodea pentru porumbei scoase pe cei doi prieteni din
încercătură. Băiatul își aduse aminte că de pa tea ceaaltă a
clădirii jandarmeriei era o casă cu o lucarnă mai mică, șoară pe
acoperiș. De pe ferestruica asta dădea el drumul altă-lată po-um-
beilor. Nu era greu să ajungi la lucarnă dacă te cățărai pe un
corcoduș înalt și stufoș care era chiar aături. Din podul acestei
case, vedeai prin lucarnă tot ce se petrecea în curtea jandar-
meriei.

Chiar în aceeași seară, băieții s-au furisat pe acoperiș și au
ocupat postul de observație. Cu toate ca au stat acolo pîna ce s-a
făcut înănterie, n-au izbitit să vadă în curte silueta fravă a
consilierului neamț.

A doua zi dimineață, îndată ce s-a făcut cîerul de la care
era permisă circulația pe stradă, cei doi băieți s-au așezat la-
la pînda la lucarnă. Au așteptat așa cîteva ceasuri, dar consi-
lierul nu apărui nici de data asta. Băieții se plătiseră de moarte.
Era un chin pentru ei să stea cîmchiți și să privească mașinile
care ven și pleaca, garda care venea la schimb, aruncînd piciorul
în sus pîna la cingătoare și civili suspecți care se foliau întruna
prin curte. Dar băieții ședeau rădător, în ascunzătoarea lor și
așteptau.

Veni și ora mesei. Mațele le ghiorăiau de foame. Bucata de
pîine pe care și-o luaseră, o mîncasera demult. Prietenii au luat
atînce hotărîrea ca Volodea sa coboară ca să aducă ceva de
mîncare. Cînd să treacă de pe acoperiș pe copac, el auzi o ex-
clamație mirată a lui Vitea.

Volodea se întoarse repede lîngă prietenul lui, îi sîrnutse
pușca din mîină și se uită în curte. Consilierul nu era acolo. Cu
de obicei, staționau mașini, se plîmbau încet în sus și în jos
santinelele, forfoteau în toate părțile civili suspecți, iar pîntre

ei trecea, făcându-și loc, liniștit și fără grabă, un om slab și gîrbov cu părul lung și cu un geamantanăș de piele în mînă.

— Uite! Uite! — șopti agitat Vitea. — Pe omul acela cu părul lung l-am văzut ieri la combinat. Și acum e aici! Umblă ca la el acasă. E un spion! N-ai vorba că-i un spion!

— Dă-l dracului. N-are decît să umble!...

— Prostule! Dacă-i spion, trebuie de spus la combinat!

— Și cui vrei să spui?

— Asta-i treaba mea!... Volodea, tu stai aici și pîndești, iar eu mă reped pînă acolo.

Peste vreun ceas, Vitea stătea în fața Annei Potapovna care-l muștrăluia cu strășnicie:

— Pe unde tot hoinărești, măi băiețe? Am fost la măcă-ta. Plînge. Mi-a spus că ai plecat cînd n-ai se luminase bine de ziua și ca nu știe ce-i cu tine. Tu nu mai ești mic, trebuie să înțelegi că ai rămas cel mai mare în casă.

— Nu hoinăresc, am treaba...

Vitea găsi la Lîsenko pe un bătrîn pe care nu-l cunoștea. Bătrînul stătea lîngă masă, sprijinit într-un baston. Vitea se fîstăci. Anna Potapovna înclise bine în urma ei ușa, se apropie de Lîsenko și începu să-i spună că fusese acasă la Baturin și că băiatul acesta își făcea de cap. Umbla ho-nar și nu mai dădea pe acasă cît era zăulica de mare. Parcă măcă-si nu-i era și așa de ajuns...

— Bine, Potapovna, las-că vedem noi ce-i cu asta... Duminca stai în coridor și păzește ca nu cumva să vie vreun străin peste noi... Hai, Viktor, spune, ce treabă ai cu mine?

Neîncrezător, Vitea se uită chiorîș la bătrînul cu bastonul.

— Nu te te ne, — spuse Lîsenko. — Vorbește!

Și Vitea le spuse că cu vreo două ore mai înainte trecuse fără nici o paza prin curtea jandarmeriei omul slab cu părul lung de care el, Viktor, se țovise în pragul ușii cînd fusese data trecută la Lîsenko. Numai spioni, nemîi puteau umbla atît de nestîngheriți prin curtea aceea!...

— Bravo! — zise Lîsenko, strîngînd mîna lui Vitea.

Fața îi era serioasă, dar lui Vitea i se paru că în ochii lui Lîsenko licări un zîmbet.

De acum încolo, tot așa să fac... Asta-i foarte important pentru noi! Dar ține mînte: nu sufla nimănui nici o vorbă!...

— Dar spune mi dragul meu, — zise pe neașteptate bătrînul cu bastonul, care pînă atunci tăcuse. — Cum de-ai izbutit tu să vezi în curte pe omul cu părul lung?

— Volodea și cu mine ne am urcat pe acoperișul din vecini... — începu Vitea să spună dar se opri numaidecît. În drum

spre combinat, el se hotărîse să nu i spună lui Lîsenko că îl vinau pe consilier.

- Și de ce v-ați urcat pe acoperiș? — îl întrebă iar bătrînul cu baștonul.

Vitea născoci pe loc răspunsul.

— Volodea și cu mine am avut acolo înainte de război o hulubărie. Ne-am urcat să vedem dacă n-au mai rămas porumbei...

— Vra să zică v-ați dus numai după porumbei? — mai întrebă încă o dată neîncrezător bătrînul, uitîndu-se țintă la Vitea.

Vitea nu mai știa ce să mai răspundă cînd, deodată, se deschise ușa și intră Potapovna.

— Gavril Artamonovici, vine aici un neamț roșcovan, — zise ea în șoaptă.

— Hai, pleacă, Viktor! — spuse repede Lîsenko, împingînd baștonul spre ușă. — Și de porumbei, te rog, să te lași pentru ca din pod s-ar putea să numerești drept în pivniță. Șez mai bine cu maică-ta și ajută-i la gospodărie. Dar pentru informațiile cu privire la omul cu părul lung, îți mulțumesc. Aa să ne prindă bine...

*
*   *
*

În aceeași zi se întîmplă la combinat un eveniment destul de curios care face să fie povestit.

Cu puțin înainte de sfîrșitul zilei de lucru, muncitorii combinatului s-au cam mirat de mulțimea de mașini care venisera la „Glavmargarin“. Apoi sosi o fanfară militară. Curînd după aceea, nemții din detașamentul de comandă al lui Weber trecură înarmați pe la toate secțiile adunînd muncitorii și ducîndu-i în sala cea mare de la etajul al doilea al fabricii de margarină.

Tot ce era de prisos în această sală spațioasă fusese scos și două mese puse cap la cap fuseseră instalate în fundul sălii. Muncitorilor combinatului nu le venea să-și creadă ochilor: mesele erau acoperite cu pînză roșie. Pe margini erau așezați ficuși, iar în fața meselor două rînduri de bănci. La o parte, în rînduri separate, erau niște scaune. Muncitorii și funcționarii nu aveau voie să se așeze pe ele.

Lîsenko, care urcase scările printre cei din urmă, zărise pe peronul scării de la intrarea principală a fabricii cîțiva generali și alți ofițeri superiori, toți cu un aer de importanță. Tot acolo se găseau adunați toți „stăpînii“ combinatului.

Oaspeții de seamă au intrat și s-au așezat gravi pe scaune. Băncile au fost ocupate de muncitori însă cum nu erau locuri destule, cea mai mare parte dintre oameni au rămas în picioare.

Lângă mese se agita operatorul de cinematograf care-și instala aparatul.

În sfârșit un neamț necunoscut oamenilor de la combinat, cu pîrul uns de strălucire, făcu fanfarei un semn cu mîna și aceasta începu să cînte un marș militar.

Operatorul de cinematograf, instalat deoparte pe o podișcă de scindări pasă pe niște mese, începu să întoarcă manivela aparatului.

Cînd orchestra tăcu, neamțul pomădat vorbi :

Vrem să spunem tuturor lucrătorilor combinatului adunați aici care sînt problemele ce ni se pun. Ceea ce ne interesează este spațiul vital. Rusia nu mai poate exista în viitor ca țară industrială. Ea va fi furnizoarea de grîne și de alte produse agricole a Germaniei. N-avem nevoie de fabricile și uzinele Rusiei. Făhrerul a spus soldaților marii Germanii că prin originea lor ei sînt chemați chiar de istorie să stăpînească întreaga lume. Spațiul vital în rasarit nu-i decît vechiul lor vis. Acolo urmează să li se rezerve întinderi considerabile de pămînt, iar rușii vor trebui să lucreze în slujba lor. Din această cauză, este de la sine înțeles că orice manifestare, fie chiar împotriva unui singur german sau a unui soldat german, sau împotriva tuturor acelor care colaborează cu comandamentul german, va fi pedepsită fără cruțare. Noi vom tinde să obținem executarea fără nici un fel de discuție a tuturor ordinelor și dispozițiilor noastre. Asta-i tot ce aveam de spus ! Puteți pleca !

Astfel se adresa vorbitorul muncitorilor combinatului.

Muncitorii plecară în tăcere

— Așa .. Va să zică ne-au prevenit ! Acum totul e limpede !
— auzi Lîsenko o voce în mulțime.

* * *

...Pe strada Gogol, nu departe de piață, se afla oficiul cadastrului. Această instituție cu totul inofensivă nu avea în ea nimic care ar fi putut atrage atenția polițaiilor și a jandarmilor.

Nu trecu multă vreme după întrunirea de la combinat și Lîsenko primi printr-un curier o scrisoare prin care era invitat să treacă duminica următoare pe la oficiul cadastrului cu planul casei și cu toate actele de folosință a acesteia pentru a fi controlate. Orele de primire erau de la 2 la 4. Lîsenko citi convocarea, zîmbi și o arătă Valiei.

— Ce-i asta? — se miră ea. Și-i nevoie să te duci numai-decît?

— Numaidecît, Valia! Totu-i în ordine! — Asta-i o invitație convenită la o adunare a comitetului orașenesc de partid. N-ar strica să mergi și tu din partea combinatului.

Valia se învoi bucuroasă.

Pe strada Gogol, și mai cu seamă duminică, nu prea era multă lume. În fața casei unde se găsea oficiul cadastrului, era postat un polițai.

Sperată, Valia îl trase pe Lisenko de mîneacă. Acesta o strînse liniștit de braț și văzînd un capăt al ziarului „Kubanul” ieșînd din buzunarul polițaiului, intră cu pași siguri în antreu.

Acolo nu era nimeni, afară de o domnișoară care ședea la o masă.

— Ce doriți? — îl întrebă ea pe Lisenko.

— Poate să ne primească domnul Sokolov? Am vrea să ne verifice dosarul unui teren.

— Azi e duminică și biroul nu lucrează, — răspunse domnișoara.

— Dar sîntem convocați chiar pentru azi!

— Bine, — răspunse domnișoara. — În cazul acesta, intrați la el în birou...

Într-o cameră destul de mare ședeau vreo douăzeci de oameni vorbind încet între ei.

Lisenko îl salută pe Dereveanko și pe căruntul director comercial al „Cameliei” care ședea unul lîngă altul. Apoi strînse mîna tovarășilor care se găseau mai aproape de el și se așeză pe un loc liber. Valia se așeză și ea lîngă dînsul.

După Lisenko mai intrară cîțiva oameni.

În sfîrșit, Dereveanko se ridică și adresîndu-se celor de față, spuse:

— Tovarăși, am hotărît să convocăm reprezentanții organizațiilor clandestine de partid din întreprinderile industriale ale orașului Krasnodar într-o chestiune extrem de importantă. Deși am luat toate măsurile pentru securitatea dumneavoastră, nu ne putem lăsa antrenati în discuții. Pentru ședință sînt prevăzute două ore. La ordinea de zi este împărtășirea experienței oamenilor noștri de la combinatul „Gıavmargarin” în „războiul tăcut” pe care-l ducem împotriva nemților.

— Dar pe cînd războiul pe față? — întrebă un muncitor mai în vîrstă care ședea în rîndul întîi.

— Fiecare lucru la vremea lui, — îi răspunse Dereveanko. — Hai tovarăși, să nu ne pierdem vremea. Svirid Sidorovici are cuvîntul.

Fără să se grabească, Lisenko vorbea amănunțit despre evenimentele din ultima vreme de la combinat și mai ales de acelea care se întâmplaseră în urma sosirii lui Rodrian și a inginerilor nemți.

Cînd isprăvi, același muncitor neastîmpărat, cu toate că nu mai era tînăr, îl întrebă:

— Și ce? Aveți să vă petreceți chiar toată vremea pînă la venirea Armatei Roșii cu acest „război tăcut“, iar partizanii să scoată castanele din foc pentru voi?

— Așteaptă! — îl opri Dereveanko, — am să răspund la întrebarea asta cînd voi trage concluziile.

— O serie de întreprinderi, — continuă el, — ca de pildă uzina 456, aplică această metodă a „razboiului tăcut“ care, în condițiile noastre de ilegalitate este, prin rezultatele obținute, mai paternic chiar decît războiul pe față. La combinatul de marelata unde nemții repara acum tancuri, mașini blindate și automobile, lucrează ingineri și muncitori de-ai noștri, ruși. Aplicînd experiența oamenilor de la combinat, am învățat de pildă să reparăm în așa fel blocurile motoarelor, încît ele să se dovedească bune la proba făcută, la recepția din atelier, dar în luptă, cînd încep împușcăturile sau la viteze mai mari, se strică. Să înlocuiești motorul în focul luptei sau pe drum — nu-i un lucru chiar așa de simplu. Apoi muncitorii fabricii „Sedin“, unde nemții au început să confecționeze sanitare, n-au rămas în urma celorlalți. Datorită felului cum se „lucrează“ acolo nemții au și împușcat pe directorul fabricii, un trădător care scotea sufletul muncitorilor în folosul nemților. Și asta-i ceva. Nu trebuie însă să sabotăm oamenii noștri, care au luat conducerea unui post oarecare, siliți de necesități izvorînd din împrejurările timpului de față. Chestiunea sabotării muncii în întreprinderile nemtești este o chestiune extrem de importantă. Comitetul orașesc de partid va cere în modul cel mai sever socoteală tuturor membrilor partidului și comsomolului cu privire la participarea lor activă la acest război. Trebuie dusă mai departe lupta pentru tăria morală, pentru unitatea oamenilor noștri sovietici și pentru subminarea moralului ocupanților. Evenimentele se desfășoară cu o iuțeală neobișnuită. Nemții au fost opriți de Armata Roșie la Stalingrad și la Mozdok. Și aceasta-i o mare victorie a Armatei Roșii. Noi credem cu tărie că, lichidarea ocupanților, cărora li s-a urcat la cap, este aproape. Pe bolșevici, încercările grele nu fac decît să-i călească. Și noi credem cu tărie că partidul nostru va duce popoarele Uniunii Sovietice la victoria împotriva fascismului.

Valia uitase de tot ce o înconjura. Stătea și asculta cuvintele vorbitorului și se gîndea că în vreme ce erau ei aici și trăiau,

partidul trăia și el și lupta. Partidul era cu ei! Asta însemna că nu puteau să nu învingă!...

*
*   *
*

Să ne întoarcem acum puțin în urmă. În dimineața aceea, după ce fratele lui fusese arestat și Viktor ajunsese în slășit, vină la Lisenko, acesta știa deja de arestarea lui Baturin și a fostei lui brigăzi. Mai mult decât atât, Lisenko avusese chiar timpul să elaboreze și un plan de acțiune. După ce Vitea îi aduse confirmarea faptului că fratele lui se găsea la comandamentul jandarmeriei, Lisenko se hotărî să cînte imediat pe Butenko.

Cu o seară înainte, se telefonase lui Slișt de la comandamentul jandarmeriei să trîmîță acolo un meșter pentru repararea unor mașini de scris. Șlișkov aflase despre asta. El se sfătui cu Lisenko și amîndoi hotărîră să trîmîță acolo pe Piotr Evlampievici. Butenko, mecanic de aparate de precizie. Era singurul om la combinat care putea să scoată la capăt cu bine această sarcină. Dar în seara aceea, mecanicul plecase mai devreme de la atelier, iar acasă nu fu găsit, astfel că convorbirea cu directorul trebuia să fie amînată pentru a doua zi, dimineață. Dimineața, cînd Lisenko afla de arestarea lui Baturin, își dadu seama că dispoziția de a trîmîță un meșter la comandamentul jandarmeriei era mică ca se poate mîni bine venita.

Pentru lucrul ce era de făcut acolo, nici că se putea gasi om mai potrivit decît Piotr Evlampievici Butenko. Acesta era un om modest, cîștit și adînc devotat partidului, în care puteai avea toată încrederea. Convorbirea pe care Lisenko o avu cu el fu foarte scurtă:

— Butenko, trebuie să te duci azi la comandamentul jandarmeriei.

Butenko îl privi pe Svirid Sidorovici cu ochii mari și cenușii și răspunse liniștit:

— Bine. Cu ce treabă?

Ai două sarcini. Intîia e oficială: să repari niște mașini de scris. Mai încurcată însă e a doua. Astăzi noapte a fost arestată toată brigada lui Baturin. Jandarmii i au ridicat pe toți. Trebuie să aflăm cine i-a trădat. Doar știi nemțește?

Destul de prost, Svirid Sidorovici, — răspunse Butenko parcă scuzîndu-se.

— Totuși, puțin știi. Și asta-i ceva. Du-te la comandament dar vezi nu te grăbi să termini prea repede treaba. Fu cu ochii în patru și culește bine urechile. Nu uita să-ți arunci ochii pe hîrțile de pe mese, dacă cumva ai prilejul. Nu arăta că știi nem-

fește. Bagă de seamă. Ai grijă de află cine i nenorocitul care l-a rădat pe baturiniști... Ai înțeles, Butenko?

— Am înțeles, Svirid Sidorovici. Și când trebuie să mă duc?

— Chiar acum. Ia-ți sculele și da-te. Dă-mi mîna și să re-luăm rămas bun, dragul meu... Pentru că, mai, ști...

— Lasă, Svirid Sidorovici! Lasă! Nu se întîmplă nimic. Mi-nu-mi pare rău decît de-un singur lucru: că știu prost nem-fește l...

Butenko luă de la Sfîi delegația, își luă geamantanușul și se îndreptă spre comandamentul jandarmeriei. Uhl, șeful comandaturii, îi semnă permisul de liberă-trecere și îi indică numărul de la camera birou-ului dactilografelor. Butenko se găsi într-un coridor lung și semiobscur. Nu se simțea la largul lui. Piotr Evlampievici m-a mărturisit mai tîrziu cum îl trecea fiorii. I se părea că de acolo nu va mai ieși. Nemții care-l întîlneau mergînd pe coridor întorceau mirați capul după el, însa nu-i erau nimeni.

În biroul dactilografelor, aceștia îi arătară cîteva mașini defecte și încercară să vorbească cu el nemțește. Butenko zîri în rîșnat și le răspunse că, din păcate, nu știa nemțește. Zîmbetul cu care le spuse aceasta era atît de convingător, încît dactilografele îl crezura și nu se sîliră să vorbească în fața lui în gura mare, de ciudatul meșter rus care, judecînd după părul lui lung, trebuia să fi fost cîndva pictor sau muzicant.

Butenko examină mașinile pe îndelete și declară:

— Iaca, pe asta am s-o dreg azi. Pe asta, mine. Dar aceea care-i în dulap cere mai mult timp. Trebuie să se schimb cîteva piese. De aceea v-aș ruga să-mi dați o liberă trecere pentru o săptămînă, ca să nu-l mai deranjez de fiecare dată pe domnul feldwebel de la comandatură.

Vorbise și acum cu atîta naturalețe încît nimeni nu avu de obiectat ceva. Un soldat din gardă îi aduse lui Butenko un bilet de liberă trecere provizorie pentru zece zile.

Mecanicul începu să repare mașinile. Lucra fără să se grăbească, cu măsură și cu precizie. Cea dintîi mașină pe care o repara fu găsită în perfectă regulă și grefreterul, luînd-o în primire, i. bati pe umăr cu un aer protector.

Aplecat asupra mașinii următoare, Butenko își încordă atenția încercînd să prindă tot ce se făcea și tot ce se vorbea împrejurul lui. Dar în ziua aceea, nu auzi nimic interesant. Dactilografele nemțoaice lucrau fără să vorbească și numai de cîteva ori, destul de rar, schimbă între ele cîteva fraze fără însemnătate.

Butenko încercă să tragă cu ochiul la birni de departe, dar cum era miop, nu izbuti să vadă nimic. Către sfîrșitul zilei

Piotr Evlampievici văzu împede că în biroul dactilografelor, unde lucra el, nu se bătea la mașină corespondență secretă. Pentru aceasta, trebuia să fie probabil un birou special de dactilografie. Și, ce-i drept, Butenko se convinsese de asta înspre seară, când i se aduse o mașină nouă și i se ordonă s-o repare cât mai repede. Din ceea ce vorbeau dactilografele, el pricepu că mașina venea de la biroul de documente secrete al gefreiterului Vogel.

Butenko se posomorî. În biroul secret desigur că nu va putea să ajunga. Nu-i rămînea nimic altceva de făcut decît să se apuce serios de treabă. Seara tîrziu, dactilografele plecară. Rămase numai o dactilografa de serviciu. Nemțoaica blondă n-avea de lucru și stătea cu spatele la Butenko, cufundată cu pasiune într-o carte groasă nemțească.

Cam pe la ceasurile două noaptea, în coridor se auzi un zgomot. Parcă cineva ar fi fost tirît pe jos. Piotr Evlampievici auzi gemete, o lovitură înabușită, un țipăt...

Butenko își ispravisese demult treaba dar era prea tîrziu să mai părăsească acum comandamentul jandarmeriei, neavînd permis de liberă-circulație noaptea. Și Butenko ședea pe un scaun și moțăia...

În zori, răsunară iar pași grei în coridor. Iarăși se auziră gemete. Un glas de femeie tinăra țipă:

— Mamă... mamă.

Butenko tresări și-si întoarse brusc capul spre ușă. Scaunul pe care ședea scirîi. Dactilografa se uită la el, zîmbi plictisita și se cufundă iar în lectura ei.

Lui Piotr Evlampievici i se dădu drumul abia a doua zi dimineața, îngăduindu-i-se șase ore de odihnă. La amiază, Butenko ședea iar în biroul dactilografelor.

El știa că norocul poate cîntodată să întîrzie și, aștepta rădător ca și pîna acum, vreun pritej să și poată arunca ochu prin hîrtii.

Noaptea, pe la ora una, un neamț îmbrăcat civil se apropie de Butenko și-i ordonă să-și strîngă sculele și să vină îndată în camera nr. 5, la capătul coridorului, ultima ușă pe dreapta.

Butenko tresări fără să vrea și inima începu să-i bată cu neîliniște. Cine știe despre ce cameră putea fi vorba și ce-l aștepta acolo?...

Ieșind pe coridor, Butenko se lovi față în față... cu Baturin. Butenko era cît pe ce să se arunce de gîtul tovarășului lui și să-l îmbrățișeze dar se opri la timp. Baturin era însoțit de doi jandarmi.

În camera nr. 5, Butenko dădu de un neamț gras, cu mustață și care purta epoleți de gefreiter. Afară de el, mai erau în cameră

dolă dactilografică. Nu trecură nici zece minute și Butenko își dadu seama că fusese adus chiar în biroul secret al grefreiterului Vogel.

La început, Vogel se uitase cu neîncredere la rus. Dar Butenko căuta să nu atragă asupra lui atenția și se enfunda în lucru. Grefreiterul făcu de vreo două ori, cu glas tare, dactilografelor observații batjocoritoare despre rusul cu părul lung. Dar Butenko își văzu mai departe de lucru, fără să-i pese, ca și cum n-ar fi fost vorba de el, lăsându-i să creadă că nu pricepe nimic. La un moment dat Butenko rămase câteva minute singur în birou. Dar Butenko înțelese repede că asta ar putea fi o capcană și oricât de grozav ar fi vrut să se uite prin hîrțile de pe masa vecină, rămase mai departe lîngă mașina de scris, la fel de enfundat în lucrul lui ca și pînă atunci.

Iar petrecu Butenko noaptea la comandamentul jandarmeriei dar nici noaptea asta nu-l aduse nimic. Era însă ceva care îi spunea că totmai în camera asta cu ușa cu grilaj de fier în care lucrase, trebuia să fie ascunsă taina care-l interesa pe Svirid Sidorovici...

A treia noapte, Butenko a fost adus iar să lucreze în biroul de documente secrete. Alitudinea tuturor față de el se schimbase. Grefreiterul se încredințase, probabil pe deplin, că rusul era lipsit de orice curiozitate și nu-l mai supraveghea. Dactilografele iarăși nu-l băgau deloc în seamă. Și numai acum se hotărî Butenko să încerce să afle ceva din corespondența care se găsea pe masă. Se apucă deci de treabă cu o precauție extremă. Chiar de la primele hîrtii pe care le cercetă, i se putări presupunerea că dăduse de urma pe care o căuta. Hîrțile erau procese verbale de anchete, rapoarte de spioni, copii, după denunțuri și de mandate de arestare.

Noaptea tîrziu, grefreiterul Vogel ieși din birou. Rămăsese o singură dactilografă. Dactilografei i se peau ochii de somn. Răsfoia alene un dosar voluminos și din cînd în cînd își freca ochii cu pumnii.

Butenko știa bine că nu va mai putea tărăgăna cu reparatul decît cel mult încă noaptea asta, așa că trebuia să se grăbească. Folosindu-se de o clipă în care nemțoaica dormita, s-a apucat cu grijă să desfacă un pachet cu hîrtiuțe de pe masa vecină.

Tot urmărind cu atenție nemțoaica, începu să cerceteze în grabă hîrțile una după alta. Dar în ele erau numai nume străine, care-i erau necunoscute. Disperase și era gata să strîngă hîrțile înapoi în pachet, cînd, deodată, îi sări în ochi o semnătură pe care o știa foarte bine de la combinat. Era semnătura inginerului neamț.

Descoperirea fusese atât de neașteptată, încît, uitînd de orice prevedere Butenko scoase lîrtia, o puse deasupra celorlalte și începu să descrie textul. Era foarte agitat. Literele îi jucau dinaintea ochilor și nu putu să deslușească decît cîteva cuvinte: Baturin... sabotaj... „Glavmargarin“...

În sfîrșit, găsi acum ceea ce căutase fără nici un fel de rezultat timp de trei nopți de-a rîndul. Acela care-i denunțase pe baturiniști era unul din inginerii nemți. Dar Butenko voia să afle toate amănuntele privilegiate la această afacere și el se aplecă asupra hîrtiei, silindu-se să citească cuvînt cu cuvînt tot cuprinsul.

Deodată ușa scîrții și în cameră intră grefreiterul Vogel.

Așa de tare se zăpăc Butenko, încît sări de lîngă masa unde erau hîrțile și scăpă jos șurubelnița. Apoi se aplecă și bijbi mult timp cu mîna sub masă, încordîndu-și întreaga voce și silindu-se să se stăpînească și să se liniștească. Cînd Butenko se ridică în sfîrșit, ținînd în mînă șurubelnița, el văzu pe grefreiter stînd tăcut în fața lui și uitîndu-se cercetător cînd la el cînd la pachetul cu hîrțile răvășite. Dar Butenko reușise să-și biruiască zăpăceala. El își trecu mîna prin părul lung și începu să-și ceară iertare cu sfială, spunînd că era foarte obosit din cauză că era acum a treia noapte de cînd muncea fără odihnă, că i căzuse fără să vrea șurubelnița din mînă și că se ruga să-l ierte dacă a stricat cumva cu asta liniștea domnului grefreiter și a stimatei *freulein*.. Incudat, Vogel își întoarse capul, ordonă dactilografei să strîngă hîrțile și să le pună în dulapul de fier și luîndu-și mapa, ieși repede din cameră..

În clipa aceea, Butenko nu se mai temea că i s-ar putea întîmpla ceva. Nu se gîndea decît la un singur lucru: cum ar putea să comunice lui Lisenko ceea ce aflase despre inginer. Ședea ca pe ghimp. Trecu un timp și ușa scîrții din nou. Intră iar Vogel. El se opri în fața lui Butenko și-i spuse pe rusește — o limbă pe care o știa dealtfel destul de bine:

Du-le de te odihnește, domnule Butenko. Ești obosit. Mîine la Jouăsprezece să vii aici, dar nu la mine, ci la biroul dactilografelor, unde ai lucrat în prima zi.

Butenko fu oprit la comandatură, împins într-o cameră goală unde i se porunci să se dezbrace. Nemții îi percheziționară cu o atenție neobișnuit de mare hainele. Îi întoarseră pe dos toate buzanarele, desfăcură căptușeala și tăiară vechiul geamantănaș, dar nu găsiră, bineînțeles, nimic și-l lăsară să plece.

Butenko pricepu că prea mare era riscul să se ducă de-a dreptul la combinat, la Lisenko. Plecă așadar întins acasă, iar cele șase ore pe care le avea ca să se odihnească, le petrecu lungit pe divan și cu ochii deschiși. Se gîndea întruna cum ar putea

transmisi lui Lisenko ceea ce izbutise să afle, dar nu-i venea în cap nici o soluție, nimic și parcă într-adevăr nevasta i se îmbolnăvisese. Fetița lui era prea mică și mama lui batrină, așa că nici vorbă nu era să le trimită pe ele. Iar să și încredințeze altcuiva taina, nu se putea hotărî.

Butenko se întoarse la comandamentul jandarmeriei și se sili să-și isprăvească cât mai repede lucrul, dar nu-l sfârșî decît spre dimineața. Ca să nu dea nimic de banuit, iar nu se ause la combinat, ci drept acasă. El apărui abia seara în atelier. Cu Lisenko izbuti să vorbească abia a doua zi.

CAPITOLUL XIII

Baturiniștii n-au închis ochii toată noaptea. Nesiguranța soartei lor și apariția ciudată și neexplicabilă a lui Butenko în coridorul jandarmeriei îi îngrijora. Însa, în același timp, erau încredințați că Lisenko avea să facă tot ce-i sta în putință ca să elibereze. Chiar dacă i-ar fi dus la spînzurătoare și chiar dacă ar fi fost cu gîtul în ștreang, tot ar fi păstrat pînă la cea din urmă clipă nădejdea că vor scăpa. Baturin îi sfătui că dacă nemîi, înainte de a-i duce să-l împuște, le vor lega mîinile la spate, să-și încordeze cât mai tare mușchii, ca să li se slăbească apoi pe nesimțite strînsura frîngiei și în clipa nimerită, să-și poată dezlega mîinile..

— Nici un fel de acțiune de capul vostru, băieți! — le spusese Baturin — De comandat, comand eu. Fiecare cuvînt al meu e un ordin.

Abia începuse să se crape de ziuă, cînd în coridor au răsunat pași. Au sărit toți în picioare. Pricepuseră că veneau după ei.

Zăvoarele s-au huruit și în ușa deschisă s-au arătat luminile felinarelor.

— Ieșiți! — porunci cineva.

Cel dintîi ieși Baturin. Doi jandarmi apucară unica lui mîină, o răsuciră și i-o legară cu o sîrmă de cingătoare. Cei alți au fost scoși unul cîte unul. Tuturora li se legară mîinile la spate. Ținînd minte sfatul pe care îl primiseră, baturiniștii își încordau din răsputeri mușchii și nemîi strîngeau sîrma, înjurînd furioși.

Arestații au fost apoi scoși în curte. Aici, sub șopron erau ca de obicei niște mașini. Un civil, cu gulerul paltonului ridicat sus de tot, se dădu la o parte. Veniră o mulțime de jandarmi, vorbind între ei cu aprindere.

Escorta era alcătuită din cîte trei jandarmi pentru fiecare din baturiniști. Comanda o avea un feldwebel. La spate se auzea

tropotul patruiei călare care însoțea convoiul. Baturiniștii erau duși la execuție. Fiecare își dădu bine seama de acest lucru. Cînd ieșiră pe poartă, feldwebelul o luă în josul străzii, în direcția rîului Kuban. Coloana mergea acum pe strada Pușkin.

Un sentiment ciudat îl cuprinsese pe Baturin. Răcoarea din zorii zilei, cerul auriu cu nuanțe trandafirii spre răsărit, liniștea care domnea încă, toate acestea îi dădeau o senzație de buclărie... Lui Baturin îi venea greu să-și explice acest sentiment. Era cam acelaș sentiment cu care, pe vremuri, obișnuia să se urce pe trambulina de la stațiunea de sporturi nautice și să-și dea drumul de acolo în jos, cu brațele desfăcute, ca „rîndunica”... Mai tîrziu, după ce au trecut toate cu bine, le-a spus asta băieților și ei l-au înțeles. Și ei cam tot așa s-au simțit în dimineața aceea. Avuseseră cu toții certitudinea că vor izbuti pînă la urmă să se smulgă din ghearele nemților și că n-aveau să moară.

Cînd s-a apropiat de colțul unde se întretaiau străzile Pușkin și Șaumian, Baturin crezu, nici el nu știa pentru ce, că tocmai aici era locul unde trebuia să-i aștepte Lisenko cu oamenii lui. El șopti acest lucru vecinului său, care era, mi se pare, Mișa.

— Dezlegați-vă mințile. Incețișor...

El însă nu putea să facă nimic cu singura lui mîină, legată cu sîrmă de cîngătoare. Mișa reuși să-și scoată repede mîinile din legatură și începu să desfacă sîrma cu care singura mîină a lui Baturin era legată de cîngătoare. Baturin nu-și putea închipui cum au reușit băieții să facă toată această operație fără să fi simțit ceva nemțu... Și totuși, aproape toți reușiră să-și dezlege mîinile. Cînd ajunseră la rîspîntie, Baturin așteptă cu nerăbdare. Iacă-acuși vor sari tovarășii, vor rasuna împușcaturile...

— Pregătiți-vă! — șopti el lui Mișa și ordinul fu transmis din om în om.

Trecură însă de rîspîntie și nu se întîmplă nimic... Imprejur era tot pustiu și liniște.

Trecură însă și de strada Oktiabrskaja și nici aici nu se întîmplă nimic.

Mai trecură de o întretaiere de străzi, coborîră spre apă și ocoliră stațiunea de sporturi nautice. Feldwebelul duse pe ares-tați pe malul abrupt al Kubanului, spre căsuța pazitorului geamandurilor de pe fluviu.

S-ar fi părut că de acum înainte nu mai era de așteptat ajutor de nicăieri. Cîteva minute încă și aveau să cada împușcați. Baturin însă tot mai credea în scîpare și atît de mult credea încît transmise din om în om ordinul:

- Cine are mîinile libere să dea din cap!

De data asta, nemții primiseră șoptele. Se auziră înjurături. Grișa fu lovit în spate cu patul puștii...

Purtarea neobișnuită a arestaților alarmă pe nemți. Feldwebelul ordonă ceva în graba soldaților și aceștia, lovind cu patul armei în dreapta și în stînga, începură să alunece pe baturiniști pe marginea malului prăpastios al fluviului.

Baturin se uită în jos și recunoaște locul. Apa lovea aici malul aproape drept al fluviului și fugea apoi năvalnic spre malul opus. Și abia atunci înțelese el limpede că Lisenko nu avea cum veni... „Și totuși nu vom muri. Nu vom muri!” îi fulgeră prin cap lui Baturin.

— La fluieratul meu, aruncați-vă cu capul în jos. Inotați sub apă cît puteți mai mult. Adunarea lângă rachitele de pe celălalt mal, — spuse el vecinului.

Șoptele trecură repede prin rînd. Jandarmii își pregătiră armele. Feldwebelul ridică mîna. O clipă și avea să și-o lase în jos. După asta va răsună o salvă. Baturin stîiera, își dadă capul pe spate, își făcu vînt din loc și se aruncă în valoare.

Nu mai auzi salva. Abia multă vreme după asta, afla de la paznicul geamandurilor ca salva fusese în adevăr trasă.

Baturin nu se gîndea decît la un singur lucru: să se scutească cît mai mult sub apă. Calculul lui fusese simplu. Curentul avea să-l ducă sigur spre malul sting. Și nu se înșelase. Cînd se ridică la suprafața apei, era departe de malul blestemat. Lîngă malul înalt nu era țipenie de om. Nemții plecaseră. Alături de Baturin înota Mihail. Puțin mai încolo, bătea apa volnicește. Grișa.

Toți cîți rămăseseră în viață se adunară în tufe de răcheta. Erau cinci. Doi pieriseră.

Noaptea, baturiniștii trecură din nou înot fluviul și se furîșară prin grădinile de zarzavat și livezi spre fabrica de piclărie, la o soră a lui Baturin. Se ascunseră la ea în pod. A doua zi veni la ei Lisenko pe care îl cheamase Baturin printr-un bilețel trimis la combinat prin nepoțica lui Baturin.

Tot acolo, în pod, fu convocat și „consiliul militar”. Fiecare din ei primi o nouă însărcinare.

*
- - -

După „miraculoasa” salvare a baturiniștilor, în oraș se întîmplară cîteva evenimente care-i alarmară în chip serios pe nemți.

În aceeași zi în care nemții duceau pe Baturin și pe tovarășii lui la malul Kabanului ca să-i împuște, Viktor, fratele mai mic al lui Baturin și cu prietenul lui, Volodea, ședeau ca de obicei lîngă lucarna de la pod și observau ce se petrecea în curtea comandamentului jandarmeriei. Baieții cunoșteau acum bine tot

ce era acolo mașinile de sub șopron, spionii, comandanții găr-
zilor, pîna și Lucătarul în halatul lui alb și, cu o tichie cara-
ghioasă în cap, care trecea din cînd în cînd în fugă prin curte.
Dar pe băieți numai mașina neagră și lungă a consilierului
neamț și șoferul lui slovac în interesa

Cam pe la ora două, slovacul scoase în sfîrșit mașina de sub
șopron. Băieții observaseră de mai multă vreme că mașina nu era
toarnă în regulă. Fie că se defecta ușor, fie că șoferul nu se
prea pricepea la ea, dar acesta se vînzolea veșnic lângă motor
și atunci fața lui căpăta o expresie îngrijorată

Așa se întîmplase, se vede, și de data asta și șoferul întîr-
zi se. Capota motorului mai era încă ridicată. Consilierul s-a
apropiat de mașină. Băieții n-au putut auzi ce spunea neamțul
șoferului dar, judecînd după înfașurare, neamțul părea să se
suparat. Apoi el se îndepărtă de mașină, se opri și și băgă mî-
nile în buzunare. Stătea cu fața la băieți, nemișcat. Era o țintă
atît de ispititoare, încît băieții or li se tăie răsufarea

— Volodka! — murmură Viktor cu înfrigurare. Dar înăstît,
fără să se grabească, Volodea îl și luase la ochi. Încă o clipă
și el apăsă trăgaciul. De emoție, băieții nici nu auzira împușca-
tura. Mai adevărat este că fură scoși din încurcătură de o întîm-
plare. Spre norocul lor, chiar în clipa aceea, sosiră aproape în
același timp două mașini, dintre care una elacșona ne alda-
toare

La început, băieții crezură că Volodea nu nimerise. Că va
cîlpe, consilierul rămase nemișcat. Apoi, deodată, se clătîna, în-
genunchie încet și căzu pe o parte

Totul se petrecuse în chip atît de neașteptat, încît la început
nici un neamț nu observă pe consilierul care căzuse. Se auzi
apoi un țipăt speriat și șoferul slovac se apropie de șeful lui

Băieții nu mai văzură ce a fost după aceea. Îndesîndu-se
unul în altul, ei ședeau acum lungiți în pod, lângă ferestruca
care dădea pe acoperiș, fără să se miște și silindu-se ca nici mă-
car să nu răsufle.

Din curtea vecină, se auzea zgomot de voci agitate, lîrșcîit
de bocanci, ordine. Apoi totul se liniști. Băieții mai stătură însă
acolo mai bine de un ceas pînă să se hotărască să plece. După
ce au ascuns pușca într-un loc sigur, au coborît fără zgomot și
s-au îndepărtat în direcții diferite.

În drum spre casă, lui Viktor i se părea că fiecare neamț pe
care îl întîlnea avea să pună mîna pe el și să-l ducă la ges-
tapo...

În sfîrșit, băiatul ajunsese cu bine acasă. Aici îl aștepta vestea
îmbucurătoare că fratele lui trăia. Totuși nu izbuti să l vadă
decît peste cîteva zile, cînd Baturin cel mare, venindu-și în fire

după tot ceea ce îndurase, a fost trecut în ilegalitate și s-a mutat într-una din casele conspirative.

Cu toate că nemții încercară în fel și chip să înăbușe afacerea, vestea uciderii consilierului neamț se răspîndi ca fulgerul prin tot orașul. Nu era loc unde să nu se vorbească de asprava asta. O istorisea lumea la cozi, în piață, la apă. Vitea o găzise și el de mai multe ori și de fiecare dată în na îi bătea să se rupă și i se părea că au să pună mîna pe el

Începuse să se întunece cînd o mașină se opri în fața casei din strada Oktiabrskaja unde locuia judecătorul de instrucție al jandarmeriei nemțești care chinase pe baturiniști. Șoferul urca pentru cîteva minute în apartamentul acestuia ca să-i spună că mașina era la scară, se întoarse și se așeză din nou la volan. Aproape în același timp, se mai apropie încă o mașină, de aceeași mareă și se opri puțin mai în urmă. Din mașină coborî șoferul, îmbrăcat într-o uniformă germană. Își scoase tabachera, se apropie de prima mașină și cerînd foc șoferului îi oferî amabil unica țigară din tabacheră. Șoferul judecătorului aprinse, trase cîteva fumuri, apoi se îngălbeni deodată, se clatină, își lîsă capul pe volan și încerenen...

Șoferul care oferise țigara împinse repede corpul neînsufletit de pe banchetă pe podeaua mașinii, se așeză la volan și mașina jandarmului dispăru după colțul străzii. În aceeași clipă, locul ei fu ocupat de cealaltă mașină care stătuse în urma ei. La volanul ei ședea de asemenea un șofer neamț.

Trecură cîteva minute. Ușa de la intrare pocni în urma judecătorului de instrucție, care ieșise din casă. Judecătorul era grabit. El deschise brusc ușa mașinii și se așeză alături de șofer. Dar nu mai apucă să o închidă. O lovitură în cap dată din spate îl făcu să se prăbușească pe banchetă. Șoferul îi duse la nas un flacon destupat. Mașina prinse din ce în ce viteză și se îndreptă în goană spre strada Pușkin...

— Numai dracu' știe la ce s-o fi gîndit bestia asta de neamț cînd și a venit în fire, povestea mai tîrziu Petea Baturin. — Judecați și dumneavoastră dacă toate acestea nu i se păreau un vis urît... Ba bine că nu! Mașina stătea acum lîngă căsuța unde locuia feldwebelul Uhl, alături de casa unde era comandatura. În jurul lui erau oameni necunoscuți în uniforme germane. Mîinile îi erau legate iar în gură avea un căluș. Apoi cineva apăsă butonul unei lămpi electrice de buzunar și în fața lui apărură chipul bolșevicului fără mîină pe care el îl săturase cu saramură și care fusese împușcat cu cîteva zile în urmă... M-am

uitat cu atenție la judecător. În ochii lui de porc mistreț, în loc de insolență și răutate am văzut acum o panică și o frică animalică ..

Baturin fusese însărcinat cu operația de lichidare a judecătorului de instrucție. Trebuie să recunoaștem că și-a îngăduit o exagerare spinzurind pe judecător de poarta casei feldwebelului Uhl, vecină cu clădirea comandamentului jandarmeriei.

Acesta fusese desigur un lucru foarte primejdios.

Baturin și cu ajutoarele lui aduseră mașina cu judecătorul de instrucție lângă casa feldwebelului Uhl. Mașina se opri într-o fundatură îngustă. Unul din ei scoase pe judecător din mașină și-l duse cu ajutorul altui tovarăș lângă zid, pe când un al treilea lega frînghia de grinda porții. La pîndă stătea o fată care supraveghea intrarea principală unde se afla o santinelă germană și urmărea în același timp mișcările celei de a doua santinela care se plimba în sus și în jos la colțul străzii Krasnaja cu strada Pușkin. Mașina stătea în fundătura dintre casa feldwebelului și clădirea jandarmeriei, așa că amîndouă santinelele nu observară nimic.

Baturin și ceilalți puseră repece judecătorului ștreangul. O clipă și totul se sfîrși.

Fără să piardă vremea, se așezară cu toții în mașină și mergînd de a-ndaratele, mașina ieși în stradă. Apriția mașinii nu deșteptase deloc bănuiala santinelelor. Ele crezuseră, probabil, că în mașină erau cine știe ce șofi — toți fiind îmbrăcați în uniforme nemțești de ofițeri. Santinela din fața intrării principale dădu chiar onorul.

Mașina se avîntă, își mari viteza și trecu ca fulgerul pe strada Pușkin.

Trupul spînzurat al judecătorului de instrucție fu descoperit după aceea chiar de comandantul jandarmeriei care venind cu mașina de serviciu, văzu pe judecătorul lui de instrucție atîrnînd spînzurat de poartă!

Baturin primi o admonestare serioasă de la directorul comercial al „Cameliei” pentru rîscul inutil și îndrăzneala neadmisibilă de care dăduse dovadă la lichidarea judecătorului de instrucție.

Le mai rămînea acum baturiniștilor să se socotească cu inginerul neamț care îi denunțase însărcinarea cu această răfuială o primi Kotrov.

A doua zi după executarea judecătorului de instrucție, cînd începea să se întunece, trei ingineri nemți ieșiră ca de obicei din combinat. Ei o luară pe strada Liebknecht, strada principală

a cartierului Dubinka. Tîmîndu-se să meargă pe trotuar, neașteptat pîșeau fantoși prin mijlocul străzii, de-a lungul liniei de tramvai.

Înginerii se vede că n-au băgat de seamă grupul de muncitori care mergea cu cîțiva pași în urma lor. În orice caz, nici unul din ei nu și-a întors capul și în înfățișarea lor nimic nu trăda nici cea mai mică îngrijorare.

Nemții treceau acum pe un maidan care se întindea din strada Karl Liebknecht pînă la unul din lacurile Karasun. Aici, muncitorii i-au ajuns din urmă.

Totul s-a petrecut repede și fără zgomot. Inginerii, amenințați cu revolverele, au fost trîniți la pămînt. Muncitorii le-au băgat fiecare în gară cîte un caluș și i-au legat de mîini și de picioare. Pe doi din ei i-au tîrît în niște burdeni dese de pe maidan și i-au întins unul linga altul. Pe inginerul care îi denunțase pe baturiniști, l-au legat într-un sac mare pe care l-au legat la gura, l-au cumpănît de cîteva ori și i-au făcut vînt în mlaștină de la Karasun. Sacul cu nemțul nimeri într-un loc unde mlaștină era mai puțin adîncă. Cîteva clipe se auzi o bulborească și clipocitul apei. Apoi totul se liniști.

Dîmneacă, trecătorii au descoperit în burdeni pe cei doi ingineri nemți legați burlui. Porțani veniți în grabă la fața locului i-au dezlegat și i-au trimis acasă într-o mașină.

Cel de al treilea inginer fu descoperit de niște copii care au văzut în mlaștină un sac ciudat. Cînd au scos sacul, a fost găsit înăuntrul ei cadavrul inginerului.

Aceste trei atentate savrșite aproape în același timp au băgat în sperieți pe nemți. În Krasnodar începură razii și arestări.

Arseni Silvestrovici luă din vreme unele măsuri.

În primul rînd, familia Baturin fu mutată la niște rude într-o stanță din apropiere. Toți baturiniștii veniră pe rînd la casa cu nr. 45 din strada Krasnaia și Elisaveta Vasilievna le dădu fiecăruia cîte un buletin cu vizele de mutare și de reînregistrare la zi.

Piotr primi de la biroul de plasare un loc în atelierul de legătorie al lui Dereveanko. Pe Baturin cel mare, Arseni Silvestrovici se hotărîse să lase chiar în Krasnodar.

Ceilalți fură trimiși, în raioanele de preaprejur cu diferite însărcinări. Despre ei va fi vorba mai departe.

Cît privește pe cei doi ingineri nemți carora Kotrov le dăruise viața, ei nu mai apărură la comb.nat. După cum se spunea, plecaseră amîndoi chiar a doua zi la Rostov.

P A R T E A A D O U A

CAPITOLUL I

Trecuseră două săptămîni de cînd Jora se număra printre „consilierii” gestapoului, dar tot nu știa bine care îi erau îndatoririle.

Colonelul Kristmann își chemase „consilierul” numai de vreo două-trei ori și-l întrebase lucruri alit de puțin însemnate, încît Jora se minuna și el. Oare numai pentru atîta lucru să-l fi eliberat nemînu din lagarul de concentrare și să-l fi vizitat însuși șeful gestapo-ului la spital!

O singură dată îi ceruse Kristmann sfatul, într-o chestiune destul de serioasă.

Nemîii hotărîseră să convoace la primăria orașului pe chiar cei mai de seamă din Kuban. Tot aici urmau să fie invitați reprezentanții administrației germane și unii muncitori ruși față de care să se facă căzătorii din Kuban, într-o atmosferă de solemnitate, declarații cu privire la noua politică agrară a nemîilor în Kuban. I se propuse lui Jora să revizuiască textul discursurilor oficiale și să și spună părerea asupra darurilor care urmau să fie oferite „onorabililor plugari”.

Cu timpul, Jora înțelese că Kristmann îl păstra pentru ceva mai de seamă. Dealtfel, își dăduse seama de cum intrase în slujbă, că era tot timpul urmărit. Spionii îl însoțeau regulat pe Jora în drumul lui de la Dubinka la gestapo și se țineau de el pas cu pas cînd se întorcea la Dubinka, unde se instalase într-o căsuță pe care i-o indicase Arseni Silvestrovici. Fata gazdei, dactilografă la primărie, pleca de acasă devreme și se întorcea abia pe înserate.

Jora era zile întregi singur. Bineînțeles că nimeni nu venea la el, cum, dealtfel, nici el nu se ducea nicăieri. Însă lipsa de

de pașie era pentru Jora un chin. Dorința lui arzătoare de a lăsa îl făcuse să se învoiască cu propunerea lui Kristmann. Avea nevoie să-și încordeze întreaga voință ca să și țină firea, să nu deznădăduiască și să nu se dea bătut..

Într-o zi intră în camera lui Jora fuca gazde, și îi spuse deodată, fără ocolișuri, parola pe care Jora o știa de la Arseni Silvestrovici. Fata îi transmise în același timp ordinul acestuia ca a menține numai printr-însa legătura cu organizația clandestină. Legătura fetei cu directorul comercial al „Cameliei” era asigurată la rîndul ei de Luiza, una din vânzătoarele magazinului de parfumerie.

„Fii cu ochii în patru!” era tot ce mai adăugase directorul „Cameliei” să i se comunice lui Jora.

Clar și acest lucru neînsemnat fu deajuns ca să-l îmbărbăteze îndată pe Jora. Însemna deci că nu era uitat și că aveau nevoie probabil de el în lupta pe care aveau s-o înceapă cît de curînd...

Mai trecu încă o săptămînă și îlnarul tot nu fusese chemat de nimeni. Neavînd ce face, Jora lîncea și se plictisea. Ședea culcat pe divan, cîntînd și recîntînd o colecție veche a „Nivei”¹⁾ și odată la două zile, se ducea la doctorul Bulgakov care îi prescriesese un tratament îndelungat.

Într-o seară, tîrziu de tot, pe cînd Jora se pregătea să se culce, o mașină se opri în fața casei. Un om în civil intra la Jora și după ce se asigură ca erau singuri, îi spuse:

— Vă cheamă colonelul Kristmann. Mașina așteaptă..

Kristmann îl primi pe Jora, ca de obicei, în cabinetul lui, cu singura deosebire că acumă spuse aghiotantului său, locotenentul Steinbock, să-l lase singuri.

— Șezi! — îl invita colonelul.

Colonelul se uită mai întîi cercetător la Jora, apoi îi spuse:

— Recunosc că am avut intenția să-ți ascund vestea pe care am primit-o pentru că voiam să te cruț de o mare durere.

— Despre ce-î vorba, domnule colonel? — întrebă Jora încercînd să nu-și arate emoția.

— Tatăl dumitale a fost arestat și împușcat pentru trădare.

— Tatăl meu executat?... De nemți?..

— Nu! Asta s-a întîmplat la Tașkent. Invinovățit de trădare, tatăl dumitale a fost arestat și împușcat de bolșevici.

— Cu neputință!... Asta-i o minciună!

— Știam că n-ai să crezi, — răspunse Kristmann. În vocea lui răsună o compătimire neașteptată. — Afacerea se referă la vremea cînd tatăl dumitale locuia la Berlin. Cine altul decît mine ar putea ști mai bine cît de devotat era pe atunci patria sa! tatăl dumitale?...

¹⁾ kivistă ilustrată foarte răspîdită înainte de revoluție. (N. red. rom.)

— Stați, — îl întrerupse agitat Jora. — De unde știți asta, domnule colonel ?

— La început n-am vrut nici eu să cred dar faptele sînt evidente... Totul a ieșit la iveală din întîmplare. Într-un lagăr de al nostru a fost adus un prizonier rănit. Numele lui... L-am uitat ! Il găsesc îndată... — și Kristmann începu să caute prin hîrtiile de pe masă — Iată c-am gasit : îl cheamă Sitnikov...

— Sitnikov ? — repeta Jora. Numele îi era cunoscut, dar nu și putea aminti cînd și unde-l mai auzise.

— Sitnikov, Semion Tihonovici, — zise Kristmann.

— Știu ! Mi am adus aminte ! — exclamă Jora. — Sitnikov, contabilul, lucra împreună cu tata la Berlin...

— Chiar el ! Iată cum stau lucrurile, — continuă colonelul. — Acest Sitnikov a spus la interogator că a locuit la Tașkent. A fost arestat acolo sub acuzarea de înaltă trădare, dar curînd după aceea eliberat și trimis pe front unde a fost rănit și făcut prizonier. Ne-a declarat că tatăl dumitale, învinuit de spionaj în favoarea Germaniei pe vremea cînd lucrase la Berlin, a fost arestat odata cu el. O săptămîină după arestare, tatăl dumitale a fost executat.

— Sitnikov mințe ! — strigă Jora.

— Poate ca vrei să stai chiar dumneata de vorbă cu el ? — propuse Kristmann. — Să fie adus aici prizonierul ! — dădu colonelul ordin plantonului care apăruse la chemarea soneriei. În birou intra un om în care, cu toate că era camplit de slab, palid și neîbărbierit de multă vreme, Jora recunoscuse îndată pe contabilul Sitnikov.

— Povestește fiului prietenului dumitale tot ce m.-ai povestit și mie, — zise colonelul.

Sitnikov repeta tot ceea ce Jora aflase mai înainte de la Kristmann. Jora asculta cu luare aminte, silindu-se să nu scape o vorbă. Poate că totul era o înscenare, poate că Kristmann să fi silit prin amenințări pe prizonier să spună această minciună monstruoasă despre tatăl lui ?...

— Semion Tihonovici, în memoria tatălui meu, te implor să spui dacă e adevărat ! — zise înfrigurat Jora.

Sitnikov lăsă capul în jos și murmură fără să ridice ochii :

— V-am spus adevărul...

— Luați prizonierul, — ordonă Kristmann plantonului.

În cameră se făcu tăcere.

— Și totuși, eu nu cred, — declară cu tărie Jora cînd ușa se închise după Sitnikov.

— După cum ți am mai spus, nici eu la început n-am dat crezare acestei istorii, — răspunse liniștit Kristmann — Cine nu știe cîte nu îndrugă prizonierii la interogatoriu ! Dar iată că am primit azi o dovadă nouă și de data asta hotărîtoare.

Kristmann trase șertarul biroului și scoase un număr al ziarului Pravda Vostoka¹⁾ care apare la Tașkent. În pagina două Jora văzu o notă subliniată gros cu creionul roșu. Era un scurt comunicat al procuraturii cu privire la data executării tatălui lui Jora — trădător și dușman al poporului, vinovat de înaltă trădare săvârșită la Berlin în calitatea lui de funcționar la reprezentanța comercială sovietică.

Lui Jora nu-i venea să-și creadă ochilor. Reciti de cîteva ori nota și-și trecu privirea în fugă asupra conținutului ziarului. Erau acolo, ca de obicei, comunicatul Biroului Sovietic de Informațiuni, corespondențe de pe front, telegrame din străinătate, un scurt foileton. În josul ultimei pagini erau puse numele redactorului responsabil și nume e de telefon ale redacției.

— Cum de ați ajuns să vă procurați acest ziar, domnule colonel ?

— Să-ți spun drept, mi a fost greu. Dar, după cîte vezi, ziarul bolșevic din îndepărtatul Tașkent e aici la mine la Krasnodar.

Jora reciti încăodată comunicatul procuraturii.

— Ce-ar putea însemna asta ? — spuse fără să vrea cu un tremur în voce, Jora.

— Nu, înseamna decît ceea ce știi am demult. O răfuială obișnuită a bolșevicilor cu un om cînsit care-și iubea și cer patria și poporul său...

— E o greșeală fatală !...

— Trebuie să te răzbuni ! — spuse Kristmann ridicîndu-se. — Asta-l după mine tot ce ți-a mai rămas să faci.

— Totul e atît de neașteptat pentru mine !... Nici nu-mi pot aduna gîndurile. Dați-mi voie să plec și dacă se poate, să iau și ziarul.

— Desigur. Ziarul e al dumitale.

Jora ieși din birou cu capul în piept.

Peste două zile, el apărură la gestapo și ceru să-l vadă pe Kristmann. Colonelul îl primi îndată.

Intrînd în birou, Jora simți fixată asupra lui privirea atentă și cercetătoare a lui Kristmann. Jora se apropie de biroul la care sedea colonelul, îl privi drept în ochi și zise :

Domnule colonel, m-am hotărît să mă răzbun și am venit să vă cer să mă ajutați.

— Nu m-am îndoit deloc de asta ! — răspunse Kristmann — Ți-am rezervat o afacere de seamă... Agentul 22, — ordonă el plantonului care apărură la sunetul soneriei.

Al vreo legătură la combinatul „Glavmargarin“ ? — întrebă el pe Jora cînd ieși plantonul. — Nu ? Cu atît mai bine...

Ea cred că la combinat lucrează o organizație clandestină mare și bine camuflată. Până acum nu i-am putut da de urmă. Trimitem acolo pe unul din agenții noștri, acela pe care vreau să ți prezint acum. Acesta nu e un simplu informator care lucrează pentru bani. E condus de aceleași motive care te-au adus și pe dumneata astăzi la mine. Cu câteva zile înaintea ocupării Krasnodarului de către trupele noastre, bolșevicii au vrut să-l aresteze, acuzându-l de spionaj, cu toate că era tot atât de puțin vinovat ca și tatăl dumitale. A putut însă să scape. Acum, ca și dumneata se răzbună. Lucrează la combinat ca prizonier de război rus.

— Și care e numele adevărat al agentului? — întrebă Jora pe neașteptate.

Kristmann se uită atent la Jora.

— Numele? Vrei să știi numai decît numele?... Bine, hai să ți-l spun.

Kristmann trase un sertar al biroului, scoase o listă și se uită repede la ea.

— Numele lui e Șustenکو. La noi însă e cunoscut sub numarul 22. După cum poți vedea, într-o oarecare măsură, nu mă le resc de dumneata.

— Mulțumesc, domnule colonel, pentru încrederea pe care mi-o arătați!

— Și așa, dumneata vei avea de lucrat cu acest agent. Veși lucra paralel, comunicîndu-vă reciproc informațiile. Asupra amănunților, vă veși înțelege cu aghiotantul meu, locotenentul Steinbock. Mi se pare că vă cunoașteți?

— Da. Am studiat împreună la Berlin.

— Cu atât mai bine. Vă rog să țineți legătura cu mine prin el.

Cineva bătu la ușă

— Intră!

În cabinet intră un om de statură mijlocie care să tot fi avut vreo treizeci de ani. Lui Jora îi atrase luarea aminte o cicatrice mare pe care acesta o avea la tîmpla stîngă.

— Faceți cunoștință. Este agentul nostru numărul 22, care va lucra cu dumneata, — zise Kristmann. Apoi, adresîndu-se acestuia îl întrebă: — Locotenentul Steinbock e în biroul lui?

— Da, domnule colonel.

— Bine. Du-te la el și așteaptă.

— Vreau să-ți spun încă un amănunt, — zise Kristmann lui Jora, cînd agentul 22 ieși din cabinet. — La combinat lucrează un oarecare Șlikov. Administrația germană a combinatului are încredere într-însul. Te rog să-l observi cu atenție.

— Il bănuiești de ceva pe acest... Șlikov? — întrebă Jora.

— Precis, nu. Trebuie însă să-l observi cu atenție... Și acum

! dorese succes. Îmi pare foarte bine că, în sfârșit, nu mai
intem dușmani. Ca dovadă, dă-mi voie să-ți înapoiez ceva.

Și Kristmann scoase din sertar micul pumnal cerchez și-l
mîlinse lui Joră.

*
* *

Cam pe aceeași vreme, apărură pe străzile Krasnodarului
niste afișe anunțind un concert care urma să aibă loc la „Cer-
ul ofițerilor germani“, fosta casa a Armatei Roșii. În partea
a doua a programului, trebuia să apară un actor despre care de
când săptămîni tot vorbea lumea în oraș.

Acest actor jucase la Moscova pînă în preajma războiului și
cînd dispăruse ca să se ivească deodată la Krasnodar sal-
nemți.

În ziua primei reprezentații, gazeta „Kubantul“, organul pri-
mariei orașului, publica un articol al actorului. Cu o lipsă de
ușine dezgustătoare, actorul spunea că izbutise printr-un mi-
nol să se smulgă din „rădăcinile bolșevicilor“ și că de-abia acum,
după mulți ani de „creație în robie“, obținuse în sfârșit de la
nemți puțința de a „respira din aerul propriului popor“.

În cupletele mincinoase și triviale pe care le debita pe scenă,
actorul tăvălea în noroi puterea sovietică, căuta să întrecă
pînă și nesăbuirea verbală a propagandei nemțești. Comanda-
ntul german îl încuraja pe actor în toate felurile. Ofițerimea
nemțească se îngrămădea la reprezentațiile lui și fișica din
Krasnodar publica despre el mai în fiecare număr cîrmii lo-
gloase.

De data aceasta, afișele anunțau o reprezentație în „benefi-
ciul actorului“, care trebuia să apară în partea a doua a pro-
gramului într-un repertoriu nou.

Sala era arhiplină. Veniseră ofițeri nemți, primarul orașu-
lui și niste domni și doamne împoponate cu o îndolelnică ele-
ganță — lepădături obscure ieșite la iveală odată cu venirea
nemților.

Prima parte a reprezentației nu se terminase încă. Actorul
era în cabina lui și abia își isprăvisese toaleta în fața oglinzii,
cînd cineva bătu în ușă. Un ofițer neamț intră. Mamea stîngă
a tunicii lui atîrna goală.

— Sînt trimis la dumneavoastră de către doamna Freitag,
soția comandantului militar al orașului — Ofițerul vorbea cu-
rent rusește, stîlcind pe ici pe colo unele cuvinte. — Doamna
Freitag vă roagă să poștiți după spectacol la domnia sa acasă,
unde sînt invitați astăseară mai mulți ofițeri superiori germani,
prețeni ai domnului general care ar vrea să vă asculte într-o
atmosferă intimă.

— Sînt măgulit ! Foarte măgulit, — răspunse cu glas mieros actorul, înclinîndu-se.

— A fost cu neputință doamnei general Freitag să vină aici, în culise, — urmă ofițerul. — Dar domnia sa ar dori să vă vorbească personal. Vă rog să nu refuzați să coborîți pentru un minut la intrare. Doamna general Freitag vă așteaptă jos în mașină...

— O, desigur !... Mă simt îndatorat ! .

Actorul urmă pe ofițer. În timp ce coborau scara, din sală veneau aplauze. Prima parte a concertului se sfîrșise.

Jos la scară era o mașină. Ofițerul neamț deschise curtenitor „șea mașinii”. În fundul automobilului, ședea o femeie frumoasă și tînara cu o blană cenușie aruncată pe umeri.

— Vă sînt nespus de recunoscător, doamnă...

Actorul nu apucă să mai termine fraza pe care o începuse. Fu împins în mașină, primi o lovitură în cap și-și pierdu cunoștința.

Antracul se prelungea. Publicul începea să se enerveze.

Locotenentul Stenbock, aghiotantul colonelului Kristmann, se duse în culise. Trecu un timp pînă să găsească pe directorul teatrului care alerga înnebunit prin foaier și prin cabine, cautînd pe actorul dispărut pe neașteptate. Directorul înlinse la gbrațele înlături în semn de neputință și spuse aghiotantului că actorul a dispărut. După splusele portarului, ieșise în stradă însoțit de un ofițer neamț și nu se mai întorsese.

Fără să se mai întoarcă în sală, aghiotantul plecă imediat să raporteze șefului său întîmplarea. Cîteva minute mai tîrziu, directorul ieși la rampă și anunță publicului :

— Onorate doamne, onorați domni ! Din cauza îmbolnăvirii subite a prea stimatului nostru coleg, sîntem nevoiți să amînăm partea a doua a concertului pentru o dată care se va comunica. Biletele rămîn valabile.

Publicul se împrăștie. Spectacolul de beneficiu nu mai are loc.

*
*
*

...Mașina se opri la poarta unei căsuțe cu un singur cat de pe strada Vorosilov, între străzile Oktiabrskaja și Șaumian. Actorul coborî din mașină fără ca cineva să-l ajute. În gură avea un căluș, iar mîinile îi erau strîns legate la spate. Capul îl durea îngrozitor. Mergea anevoie, abia tîrîndu-și picioarele și tot nu și putea explica ce se întîmplase...

Actorul fu introdus într-o odăiță unde, îndărătul unei mese ședeau niște necunoscuți. O lampă cu petrol răspîndea o lumină slabă. Aici i-au fost dezlegate mîinile, i s-a scos călușul

de gură și a fost așezat pe un scaun. Timp de câteva clipe, se uită zăpăcit în toate părțile, apoi sări în sus de pe scaun.

— Protestez! Asta i samavolnicie! — țipă el cu o voce tremurândă. — Cum de aș, îndrăznesc să faceți una ca asta? Asta e reprezentarea mea de gală... Aveți să răspundeți în fața comandamentului german.

— În fața cu? — întrebă, ridicându-se în picioare cât era de lung, un bărbat în vîrstă, încă voinic, care ședea la masă. Stă atunci, actorul se uită mai bine la el. Omul era puternic și înesat, lat în umeri și purta o barbă neagră. Privirea care ținea de sub sprîncenele lui stăfoase era aspră. De a dreapta și de a stînga lui ședeau o femeie mai în vîrstă și un bărbat cu o mustață roșcată care ținea între dinți o pipă scurtă și îndoită.

— Vom răspunde în fața cui? — repetă întrebarea omul cu barba neagră.

— În fața... comandamentului german... a generalului Freitag, — zise cu o voce de data asta mai puțin sigură actorul, privind sub privirea autoritară a bărbatului mai în vîrstă care stătea în picioare în fața mesei.

— „Freitag“, dă mîntule vor fi acela care vor avea de răspuns în fața poporului sovietic. Iar dumneata vei răspunde în fața justiției noastre. Pentru că te găsești în fața judecății, domnule artist.

— A judecării?... A cărei judecăți? — spuse actorul care tot nu pricepea nimic, uitîndu-se zăpăcit în toate părțile. Dar probabil că îi trecu în aceeași clipă prin minte o bănuială nelămurită. Bănuiala aceasta îi venise în chip atît de neașteptat și îl înspălmînta atît de tare, încît el se lăsă pe scaun fără să mai spună nimic.

— Ridică-te! — îi porunci omul cu barba neagră. Omul vorbise încet dar în vocea lui răsuna atîta forță și autoritate încît actorul se ridică supus.

— Te judecăm în numele poporului rus, în numele patriei pe care ai trădat-o! Judecata va fi aspră și necruțătoare pentru că lupta care se dă e o luptă pe viață și pe moarte, iar în luptă nu există îndurare față de dușman. Judecata va fi grabnică pentru că sîntem înconjurați de dușmani și sîntem urmăriți. Dar judecata va fi dreaptă pentru că noi judecăm potrivit legii conștiinței noastre și în numele poporului.

Actorul mai vru să spună ceva și făcu un pas spre masă, dar ofițerul fără o mîină îl opri cu un gest.

Acuzatorul are cuvîntul, — spuse omul cu barba neagră.

O femeie tînără și frumoasă se apropie de masă. Era femeia care șezuse în fundul mașinii atunci cînd actorul ieșise ca să și arate grațitudinea față de doamna Freitag. Era Valia.

În cameră se făcu o liniște adîncă.

— Acuzatul este vinovat de trădarea patriei, — zise ea cu putere.

Valia stătea lîngă masă într-o rochie de seară, neagră și lungă pînă în pămînt. Blana cenușie de pe umeri îi scotea în relief atrul părului.

— Te acuz de minciună, de trădare, și de calomnierea poporului sovietic, a puterii sovietice, a marii noastre patrii sovietice, — continuă Valia, întorcîndu-se cu fața spre actor.

— Am citit articolul dumitale din gazetă și am fost la concertul dumitale. Cunosc anumite date din biografia dumitale. Ești un mincinos!... Cine ți-a dat putința să înveți, cine a înmărit cu grija fiecare pas pe care l-ai făcut, cine ți-a iertat răbdător greșelile și cine s-a bucurat sincer de succesele dumitale?

Valia se uita plină de mînie și de emoție la actorul care stătea cu capul plecat și cu bărbia atîngea plastronul boțit și murdar al cămășii scrobite.

— Taci? — urmă Valia. — N-ai curajul să spui adevărul? Bine. Atunci am să răspund eu. Te-a crescut puterea sovietică despre care dumneata zici spul mincinosi și pe care o calomniezi.

Valia veni pînă lîngă actor. Voia să-l privească în ochi. Dar ea și înalțate, el ținea capul tot în pămînt.

— A venit războiul, — reluă Valia după o scurtă pauză. — Asupra patriei dumitale, asupra întregului popor sovietic atîrnea o amenințare groznică. Dușmanul ridicase brațul să lovească onorarea și libertatea Țării Sovietice. Și ce-ai făcut dumneata atunci? Ai ajuns dezertor! Nu, mai rău! Ai trădat patria și ai trecut la inamic. Nu vezi oare, nenorocitul, ce se petrece în jurul dumitale? Nemții au adus în vîrfurile balonetelor lor moarte și durere pentru multe milioane de suflete, moartea și durerea, robia și urgia... Dumneata vezi bine toate acestea! Dar în frica dumitale animalică și vrednică de dispreț, ți-ai spus că i-a sunat poporul sovietic ceasul de pe urmă... Ai greșit! Poporul rus trăiește și va trăi în veci. Poporul rus e nemuritor! Și iată că acest popor te judecă acum.

Actorul ridică capul și cu ochii rătăciți se uita cînd la unul cînd la altul, la cei ce ședeau de cealaltă parte a mesei, parcă i-ar fi descoperit abia acum..

— Privește pe cei care te judecă! Acesta, — și Valia arătă pe omul cu barba neagră, — e un plugar cazac. Noi îi zicem Panteleici. Cînd nemții i-au propus să devină atamanul celui mai bogat raion al Kubanului, Panteleici a refuzat cu dispreț și s-a făcut partizan, deoarece cazacul acesta bătrîn e cîstit și curajos... Alături de el, — zise Valia arătînd pe Lisenko, — șade un comunist, un inginer și Anna Potapovna, o femeie bă-

trână, pentatol e 'o fabrică. Ar fi putut amândoi să stea deo-
parte și să nu lupte, dar au intrat în organizația clandestină.
Iată-le aici: iată pe acest ofițer neamț care te a adus la mine.
E un ostaș al Armatei Roșii și lacătus în fabrică. Și-a pierdut
brațul pe front, a scăpat ca prin minune din beciurile fasciste
și luptă acum în ilegalitate. Ești judecat de ruși, de ruși cin-
tați, de plugari cazaci, de ingineri, muncitori, ostași ai Armatei
Roșii, de ilegaliști.

Valia se apropie de actor și el văzu atita dispreț și minie
în ochii ei încît se dadu iară să vrea, înapoi.

Ea, o fata, o rusoaică, te acuz în numele tineretului, so-
vietic. Vezi șuvițele cărunte din părul meu? Mi-au albit în șan-
țul în care am zăcut împreună cu sute de oameni împușcați de
genți. Nemții i au ucis numai pentru ca erau sovietici. Nu fi
cui oare seama nici acum de crima îngrozitoare pe care ai să-
vrșit-o față de patrie?

Valia se întoarse către judecatori.

— Cer pedeapsa cu moartea pentru acest laș, ekvelitor și
trădător!

- Ai vorbit drept, Valentina, - spuse Panteleici. - Acum
e rîndul apărării!

Din fundul camerei se apropie de masă avocatul Egorov. El
era vădit emoționat și nu-și putu începe îndată pledoaria.

— Am fost însărcinat să apăr acuzatul. Am avut prilejul în
viața mea să apăr mulți hoți, jefultori și ucigași. Oricît de
grele ar fi fost fărădelegile lor, căutam întotdeauna să găsesc
circumstanțe atenuante. Pentru înțina oară în toată activitatea
mea de avocat, nu văd nimic care mi-ar da voie să cer judecării
indulgență. Acuzatorul are dreptate. Poporul a crescut pe acest
om, a dat marea fericire de a putea trăi liber, de a lucra, de a
crea pe un pămînt liber. Și el și-a trădat poporul. L-a trădat în-
t-o vreme cînd poporul duce o luptă pe viață și pe moarte. Nu,
eu nu l pot apăra. Dacă îndrăznește, să se apere singur...

Panteleici se ridică din nou.

— Ai auzit?... Apără-te...

Actorul stătea în mijlocul camerei. Apoi se apropie cu pași
mici și repezi de masă și întinse mîinile spre Panteleici.

- Indurați vă de mine! Indurați-vă! Credcam c am pierdut
războiul. Am vrut să mi salvez viața. Dacă trebuie, mă fac sol-
dat. Jur.. Am talent. Mai pot fi de folos.. Indurați-vă de
mine!

Apoi actorul amuți deodată. Iși citise sentința în ochii bă-
trînului cazac..

— Asta-i tot ce poți să spui? - întrebă Panteleici. — Tot?

- Indurați vă! — mai îngăimă abia auzit actorul.

Pantelenci se așază la locul lui, se întoarce mai întâi spre Lisenko și-l întreabă ceva, apoi spre Anna Potapovna. Amândoi dădura afirmativ din cap.

Pantelenci se ridică. După el se ridicară și ceilalți.

Ascultai sentința! În numele poporului pe care l-ai trădat, în numele patriei pe care ai vîndut-o, în numele puterii sovietice pe care ai calomniat-o, ești condamnat la moarte!..

*
*   *
*

A doua zi, nemții au găsit cadavrul actorului pe malul stîng al Kubanului, în fața fabricii de pielărie. L-au săpat chiar acolo groapa și l-au îngropat. El n-a izbit în însă să mușamalizeze înfrîngerea aceasta neplăcută. Pe străzile orașului au apărut manifeste care anunțau sentința triumfalului partizanilor.

După cum mi s-a povestit mai târziu, pare se că, după condamnarea și executarea actorului, mai mulți tradători fugărași la Krasnodar; unii în Ucraina pentru a fi mai aproape de Germania, alții nădărdind în clemența justiției sovietice - peste linia frontului - la Soci.

Întîmplarea cu actorul și judecarea lui am aflat-o în tabăra noastră de pe muntele Strepet de la „misteriosul bătrîn“ Iv. I. Semenovici Petrov care venise iar la noi în tabără din însoțirea directorului comercial al „Cameliei“.

În vremea asta, Arseni Silvestrovici se hotărî să organizeze un „arsenal“ clandestin într-o clădire a Institutului de cercetări științifice pentru cultura și prelucrarea tutunului din împrejurimile Krasnodarului. Tocmai în acest scop ne-a trimis el pe inginerul Petrov pentru a primi unele instrucțiuni în ceea ce privește minărilor în care se specializase detașamentul nostru de plantatori de mine.

Bineînțeles că l-am coplesit pe Petrov cu tot felul de întrebări despre orașul nostru. Vorbind despre combinat, el aminti de tehnicianul Șustenko care se întorsese nu demult și începuse să lucreze la fabrica de grăsimi hidrogenate.

În clipa în care Petrov pronunță numele acestuia, am simțit parcă o implensătură în inimă. Eram sigur că mai auzisem, undeva acest nume. Mai mult chiar, numele acesta rămăsese legat în memoria mea de o istorie întunecată. Dar nu mi-am putut aminti despre ce anume fusese vorba.

Cum pe vremea aceea, fiul meu Evgheni nu mai trăia, am întrebat pe prietenii lui despre Șustenko.

Ei mi-au spus că tehnicianul Șustenko lucrase la fabrica de grăsimi hidrogenate, dar puțin înainte de ocuparea Krasnodarului, dispăruse de acolo. Oamenii aveau pe atunci destule griji și

imeni nu dadu atenție acestui fapt. Se pare că, fiindu-i frică de venirea nemților, fugise înspre răsărit. În orice caz, Șustenko îi povestise nu demult aceasta lui Petrov. El fusese apoi imobilizat. Pe front căzuse într-o încercuire și fusese făcut prizonier. Acum nemții îl trimiseră, ca pe un tehnician încercat ce era, din nou la fabrica de grăsimi hidrogenate.

Toate acestea pareau să fie ceva obișnuit, și totuși, minele acesta de Șustenko nu-mi ieșea din cap.

Petrov ramase trei zile la noi în tabără. În seara din noaptea plecării lui, l-am întrebat iar pe Vellaghin ce știa despre Șustenko, dar Gherontii Nikolaevici mi-a spus că el îl vedea rar pe tehnician.

— Nu-ți pot satisface deloc curiozitatea! Singurul lucru de care mi aduc aminte este că Șustenko era prieten cu tehnicianul Sviridov.

Atunci am priceput tot.

Mi-am adus aminte de ultimele zile petrecute la Krasnodar, de discuția pe care o avusesem cu secretarul comitetului orașenesc de partid și de cele ce spusese acesta despre arestarea la combinat a tehnicianului Sviridov care era spion neamț. Tovarașul Popov care era secretarul comitetului orașenesc de partid îmi spusese că în afacerea Sviridov fusese amestecat acest Șustenko care fugise și nu putuse fi prins. Și iată că acum acest spion neamț apăruse din nou la combinat!

I-am spus lui Petrov tot ce-mi aduceam aminte cu privire la Șustenko. Petrov mi-a săgăduit că va comunica toate acestea conducerei organizației clandestine, îndată ce se va întoarce în oraș.

Trecură câteva zile. Legătura noastră cu Krasnodarul fu întreruptă citva timp. Nu știam nici măcar dacă „bătrînul” nostru se întorsese în oraș. Eram destul de alarmat și voiam să trimit pe cineva la Krasnodar când am primit pe neașteptate această radiogramă:

«Mulțumim pentru informațiile trimise cu „moșul”. Știm tot»

Cele ce-au urmat le-am aflat mult mai târziu, abia după ce m-am întors la Krasnodar.

CAPITOLUL II

Ieșind din cabinetul lui Kristmann, Jora se îndreaptă spre biroul aghiotantului acestuia, Stembock. Acolo îl aștepta Șustenko, agentul Nr. 22.

— Timp de aproape o oră, ei discutară despre viitoarea lor colaborare la combinat. Jora simți îndată că atitudinea lui Steinbock față de ei se schimbase. Acesta nu mai era vechiul coleg de facultate, cum îi plăcuse să simuleze la întâlnirile dintr-un cu Jora. Acum în fața lui Jora ședea șeful lui.

Fu hotărât ca Jora să se prezinte la combinat, la Stift care urma să-l angajeze în calitate de inginer cu însărcinări speciale.

— Lucrul acesta își are laturile lui pozitive și negative, — observă Steinbock — Vei avea puțința să umbli în voie prin tot combinatul, să vezi și să stai de vorbă cu toți aceia care te ar interesa. Dar vei întâmpina în același timp din partea muncitorilor o atitudine dușmănoasă față de tine; ar trebui de aceea, după părerea mea, să cauți să le dai a înțelege pe departe că munca dumitale la Stift îți este impusă. Trebuie să te porți așa, că după o bucată de vreme, să cazi în disgrație. Stift, nemulțumit de dumneata poate chiar să te retrogradeze și să ajungă simpla muncitor. Deocamdată însă, va trebui să lucrezi sub conducerea lui Șustenکو.

— Asta ar însemna să fii lipsit de orice inițiativă? — întrebă Jora.

— La început îți va fi greu să te orientezi și, vrînd nevrînd, va trebui să te lași ajutat de Șustenکو. Cu atât mai mult, cu cît el s-a obișnuit cu situația de la combinat și are o rețea de informatori.

— Da! Am oamenii mei la combinat, — se amestecă în vorbă cu mîndrie, Șustenکو.

După ce s-au înțeles asupra felului cum să păstreze legătura, Steinbock le-a spus agenților săi că puteau pleca.

Ca de obicei, Jora se duse și în ziua aceea la consultație la Bulgakov și acolo, în pavilionul de izolare pustiu, se întâlni cu Arseni Silvestrovici.

Jora îi povesti convorbirile pe care le avusese cu Kristman și cu Steinbock și-i aduse la cunoștință că la combinat lucra un spion.

— Trebuie numaidecît lichidat! — zise cu inflacărare Jora.

— Nu, nu trebuie să te grăbești, — îi răspunse liniștit Arseni Silvestrovici. — Șustenکو pretinde că-și are oamenii lui. Cînd îi vom descoperi, atunci au să se schimbe lucrurile. Sarcina ta principală e acum să descoperi cît mai repede întreaga organizație de spioni. În toate chestiile privitoare la combinat, consideră-l pe Svirid Sidorovici Lisenko ca ajutorul meu. Poți vorbi cu el deschis. Vei ține prin el legătura cu mine. Și ține minte: cuvîntul lui Lisenko trebuie să fie pentru tine lege!

Cînd să se despartă, Jora îl întrebă pe Arseni Silvestrovici cine era Șlikov.

— De ce te interesează asta, — întreabă Arseni Silvestrovici, încruntându-se ușor.

Am primit însărcinarea să-l supraveghez pe Șlikov — răspunse Jora.

— Aha ! Pe Șlikov ?

Arseni Silvestrovici căzu pe gânduri.

— Ei, ce să fac cu Șlikov ? — întreabă Jora.

— Nimic. Dacă te întreabă despre el, dă-le amănunte fără însemnătate, însă comunică imediat lui Lîsenko tot ce poți auzi la gestapo pe socoteala lui Șlikov, chiar lucrurile cele mai mărunte.

— Va să zică Șlikov e de-ai noștri ? — întreabă Jora.

— Imi iau răspunderea pentru el, — răspunse în doi peri Arseni Silvestrovici. — Bun, și acum îți doresc succes, băiete ! Năuți că în ce privește combinatul, ajutorul meu e Lîsenko. Cînd vom mai avea nevoie să stăm de vorbă, ne întîlnim la Bulgakov...

* * *

Stîft îl primi prietenos pe Jora și-l numi imediat inginer cu însărcinări speciale. Jora fu apoi prezentat lui Rodrian. Acesta se interesă în primul rînd de facultatea pe care o absolvise și aflînd că Jora era chimist, îi propuse să se ocupe de laborator. Rodrian era nemulțumit de inginerul neamț care lucra cu Skrobogatova.

Stîft îl prezentă pe Jora lui Șlikov.

Gavrîl Artamonovici vorbi cu Jora scurt și rece. Chiar de la începutul convorbirii, Jora surprinse fixată asupra lui privirea ageră, atentă și pătrunzătoare a lui Șlikov și înțelese că bătărinul era întotdeauna în gardă...

În aceeași zi, Jora l-a cunoscut și pe Lîsenko. Cum au rămas singuri și tînărul a început să-i spună despre legăturile lui cu Arseni Silvestrovici, Lîsenko l-a oprit :

— Toate acestea le cunosc și nu-i nevoie să mai vorbim încă odată de ele. „Negustorul“ nostru este un personaj secret așa că nu trebuie să-i mai pomenim numele, decît dacă-i neapărată nevoie. Cît despre Șustenکو, avem să-l urmărim cu cea mai mare atenție și ne vom sili să aflăm cu cine-i în legătură.

După ce s-au înțeles asupra felului în care se vor întîlni, Lîsenko dădu mîna cu Jora și plecă. Deși nu vorbise cu el mai mult de zece minute, Jora a simțit îndată simpatie față de Lîsenko. Era ceva foarte atrăgător în puterea liniștită și reținută a lui Lîsenko. Jora mai observase la el, afară de aceasta, un gest care-i amintea pe tatăl lui. Cînd isprăvea ce avea de spus, Lîsenko avea obiceiul să facă un gest scurt cu latul palmei ca și cînd ar tăia în aer cu o toporiște. Apoi Lîsenko mai fuma

dintr-o pipă care semăna foarte mult cu pipa lui tată-său, înne-
grită, puțin îndoită, cu gura largă și cu un cerculeț roșu în-
crustat în inimeaua de ebonit negru.

Și astfel intră Jora în noua lui viață clandestină, viață care-
era cu totul necunoscută. În primele cinci zile, el se deprinse cu
combinatul, inspectă fabricile, se uita prin sala cazanelor și trecu
pe la atelierele mecanice. Încercă să facă cunoștință cu munci-
torii dar ei aveau o atitudine fățiș dușmănoasă față de tinăru-
l care ajunsese omul de încredere al neamțului Stifl. Și Jora
își dădu seama penru înția dată de greaua povară ce și-o luase
pe umeri...

Mai întotdeauna îl gaseai pe Jora la fabrica de grăsimi hi-
drogenate. Tot observându-l cu atenție pe Șustenکو, Jora își dădu
foarte curînd seama că nici tehnicianul nu se bucura de simpa-
tia muncitorilor. Tinerii deschideau bine ochii cînd aveau de
aface cu el, iar cei mai bătrîni se făceau că nici nu baga de
seamă că era acolo.

Într-o dimineață, venind la fabrică, Jora îl chemă laoparte pe
Șustenکو și îi ceru hotărît să-l introducă în cercul aceloră cu
care avea legături.

— M-am plictisit să tot umblu fără nici o treabă. — îi spuse
Jora. — Dar mi se pare ca nici n-ai prea avea oameni cu care
să fac eu cunoștință.

— Asta nu te privește, — răspunse Șustenکو zîmbind ironic.
— Trebuie să te deprinzi să lucrezi de sine statator, fără dădă-
ceală..

— Ordinul locotenentului Steinbock e limpede, — îl între-
purse Jora. — Eu lucrez aici sub îndrumarea dumatăle. De aceea,
ori mă introduceți azi în toate amanuntele afacerii, ori declar di-
seară lui Steinbock că nu ești decît un mincinos și că-ți duci pe
toți de nas. Vei avea atunci de dat explicații colonelului. Ai de
ales !

Șustenکو se făcu alb la față. Jora nimerise în plin.

— Bine, — zise Șustenکو. — Vino aici în pauza de la prînz..

Cînd Jora veni la vremea hotărîtă la fabrica de grăsimi hi-
drogenate, agentul se încredință mai întui că rămăseseră singuri,
apoi îi spuse :

— Am întîlnit la combinat o veche cunoștință. Trebuie să-ți
spun că-i o fată foarte frumoasă, zveltă, cu ochii mari și părul
auriu. O cheamă Valia. Înainte de război lucra aici ca inginer
în laborator. Nu ți-ascund ca pe vremea aceea eram îndrăgostit
de ea..

— Nu-s dispus să-ți ascult istoriile de dragoste ! — îl în-
trerupse Jora.

— Acuma nu-mi arde nici mie de așa ceva ! — răspunse zîm-
bind Șustenکو. — Cunoști subterana fabricii de grăsimi ? — în

trebă el pe neașteptate. Nu? E o subterană enormă, întunecoasă și pustie.

— Nu vad legătura între fată și subterană.

— Păi asta-i nenorocirea că nici eu n-am prins legătura. Sint însă sigur că legătura există.. Am văzut-o de două ori pe fată, cu ochii mei, cum cobora în subterană. Chiar și un prost s-ar fi putut da seama că fata nu ținea deloc să fie văzută. Odată am auzit și voci venind din subterană. Una era a Valiei, iar a doua pareă a unui cunoscut de-al nostru comun...

— A cui anume? — întrebă nerăbdător Jora.

— Deocamdată nu face să vorbim de asta, — spuse Șustenکو, căutând să scape pieziș, fără să-i răspundă. — Tot misterul e cu fata..

— Ai vreo bănuială?

— Pînă acum, niciuna. Sunt însă că tocmai aici se ascunde ceea ce în van caută onorabilul nostru colonel în combinat. M-am gândit să coborîm amîndoi în subterană ca să vedem cu ochii noștri cu ce se ocupă acolo frumoasa mea cu buclele de aur. De acord?

— Desigur. Dar cînd?

— Chiar acum. În clipa asta

— Acum? — făcu Jora. El ar fi vrut să se sfătuiască mai întîi cu Lisenکو și să capete de la el indicații.

— Poate ți-e frică, tinere? — îl întrebă batjocoritor Șustenکو.

— Nu mi-e frică. Dar acum e vremea lucrului!

— Am cerut voie...

— Să mergem!...

Șustenکو și Jora au așteptat pînă n-a mai fost nimeni prin apropiere și au coborît în subterană.

În subterană era întuneric. De jur împrejur, grămezi de moloz, bulgări de beton și grinzi de fier deformate de explozie. Pe jos, bucăți de cărămidă. Era liniște. Din cînd în cînd, ajungeau pînă la ei venind de sus, sunete nelămurite.

Șustenکو umbla încet, căutînd pe cît putea să nu facă zgomot. Jora însă, mergea într-adins greoi, poticnindu-se mereu.

— Mai încet! — îi șopti Șustenکو furios.

Jora se aplecă și ridică de jos o cărămidă. O strîngea cu putere în mînă și se gîndea ca, la nevoie, să-l ucidă pe agent.

Deodată, în dreptul lor se auzi un foșnet. Speriat, Șustenکو îl apucă de mînă și încremeni locului.

O clipă s-au oprit nemișcați. Era tăcere... Apoi au început iar să meargă înainte. Nervii lui Jora erau încordați. Numai de n-ar da greș. Ticălosul trebuia ucis dintr-o singură lovitură. Dar agentul avea un revolver în mînă.

Se auzi iar un foșnet .. Sau poate că i se păruse numai lui Jora ..

— În blestemata asta de vizuină nu i greu să te rătăcești, — mormăi Șustenکو. În vocea lui se simțea frica. Hai să ne întoarcem...

Au găsit cu greu ieșirea și au început să urce scările.

— Ei, și acum ce facem ? — întrebă Jora.

— Ce facem ? .. Pot să ți spun, — zise Șustenکو, — ea nu ești potrivit pentru munca de care te ai apucat. Nu știi nici măcar să umblu fără zgomot ! ..

— Te întreb, cum rămâne cu subterana ? — îl întrerupse cu răceală Jora.

— Avem nevoie de planul subteranei. Fără plan, nu-i nimic de făcut aici. Poți face rost de un plan ? Cum te învârtești toată ziua printre șefi, asta trebuie să fie cel mai ușor lucru pentru dumneata.

— Bine, am să încerc.

— Să mi-aduci mine planul. Auzi ? Se prea poate ca pasarea să zboare din cuib...

Cu aceste cuvinte se despărțiră.

Jora îl căută multa vreme pe Lisenکو dar acesta dispăruse parcă dinadins după pauza de la amiază, parcă intrase în pământ Jora izbuti să dea de Lisenکو și să poată vorbi cu el abia la sfârșitul schimbului, când inginerul se pregatea să plece acasă.

Svirid Sidorovici se schimba la față când Jora îi istorisi despre călătoria lor în subterana

— A mirosit cîinele ! Ar fi trebuit lichidat mai demult !

— La nevoie, putem face asta și mine, — propuse Jora. — Dumneata îmi dai planul iar eu îl atrag în subterana și-l ucid.

— Stai. Trebuie să mă mai gîndesc... Uite ce-i, Jora. Am să mă sfătuiesc cu Arseni Silvestrovici. Așteaptă-mă aici mine dimineața. Pînă nu vorbești cu mine, nu dai nici un răspuns lui Șustenکو...

Cînd se întîlniră a doua zi dimineață, Lisenکو era ca întotdeauna, hîniștit și rezervat.

— În subterană e instalat postul nostru clandestin de radio, — spuse el lui Jora. — Îl manipulează Valia. N-avea nici o grijă de asta. De dus acolo nu se mai duce. Dar la postul de radio trebuie să renunțăm pentru că, oricum, nu mai poate funcționa aici. Nu-i nimica. Găsim noi alt post și Valia are să lucreze acolo. Du-te acum la Șustenکو și dă-i planul ăsta. Coborîți în subterană și termină cu el. Ar fi de dorit desigur să faci asta fără zgomot. Dar dacă-i nevoie, tragi. Uite, ai aici un cuțit și un pistol. Bineînțeles că după asta vrînd nevrînd, va trebui să treci în ilegalitate. Firește că i păcat să ne lipsim de omul nostru la gestapo, dar n-avem încotro.

Lîsenko îi explică amănunțit lui Jora unde anume și cum să dispară.

Ceva mai târziu, Jora îl întâlnește pe Șustenکو și îi predă planul.

- Când mergem ? — îl întrebă el pe agent.

— Ești foarte nerăbdător, — îi răspunse Șustenکو, prefăcându-se indiferent — Am să mă mai gândesc..

— Și ai să mă ieși cu dumneata ?

— Nu știu. Nu-mi place mersul dumitale. Prea-i zgomotos.

Se priviră amândoi în tăcere ochi în ochi.

— Cum văd eu, pare să n-ai nevoie de mine. Pot să mă socot liber ? — întrebă Jora încercînd să pară cît mai liniștit.

— Poți...

Jora se întâlnește din nou cu Lîsenکو.

— Bestia e șireată ! — spuse Lîsenکو — Sau nu se încrede în dumneata sau nu vrea să împartă premiul. Dar, oricum, de scapat nu scapă. E urmărit de ai noștri pas cu pas. Dacă nu se întâmplă nimic, cred că o să se isprăvească chiar azi cu el. Vezi de stai pe aici pe aproape. S-ar putea să am în orice clipă nevoie de dumneata.

Dar nici în ziua aceea și nici a doua zi nu izbutira să isprăvească cu Șustenکو. Agentul era tot timpul cu cineva

A treia zi de d'minează, Lîsenکو îl chemă pe Jora.

I-am vîrît lui Șustenکو un om de-al nostru, pe un muncitor bătrîn. — Ochiul lui Svirid Sidorovici sticleau vesel. — Muncitorul a scăpat o vorbă cum că ar cunoaște bine fabrica și Șustenکو s-a lăsat tras pe sfoară. A propus bătrînului să coboare cu el în subterană spunîndu-i că e însărcinat să caute racordul conductei principale de apă. S-au înțeles să coboare jos azi la ora unu. Dacă ne reușește ceea ce am plănuțit, vom împușca deodată mai mulți iepuri : înainte de toate, dumneata rămîi mai departe la gestapo. În al doilea rînd, ai să-i poți duce lui Kristmann postul nostru de radio care-i oricum pierdut pentru noi și-i vei cîștiga astfel bunăvoința. În sfîrșit, n-ai să fii deloc amestecat în moartea lui Șustenکو. Toate însă trebuiesc făcute așa ca să meargă întocmai după plan. Ascultă..

Și Lîsenکو îi expuse lui Jora planul.

La amiază, Jora se afla în cabinetul locotenentului Steinbock căruia îi istorisise cum coborîse împreună cu Șustenکو în subterană, cum își procurase planul și cum avusese apoi o discuție cu agentul.

— Mi-a dat deplină libertate de acțiune, — spuse Jora, — și m-am hotărît să acționez din propria mea inițiativă. Toată noaptea am petrecut-o la pîndă în apropierea intrării în subterană. Am văzut pe o fată pe care n-o cunosc, coborînd în subterană. Am urmărit-o cu băgare de seamă și deși n-aveam de gînd să mă aventurez prea departe în subterană, am putut prinde fă-

cănitul caracteristic al aparatului de telegrafie. Sînt încredințat că acolo i instalat un post de radio clandestin. E nevoie să punem numaidecît mîna pe el. Vă rog însă, domnule locotenent, să țineți seama că subterana are cîteva ieșiri. — Și Jora îi întinse lui Steinbock planul. — Trebuie încercuită întreaga fabrică de grăsimi, hidrogenate, altfel ei ar putea să dispară.

Foarte bine! — Locotenentul se ridică de la masă cu un aer mulțumit. — Mă și duc să raportez domnului colonel...

Peste cinci minute se întoarce.

— Domnul colonel ordonă să-l aștepți. Peste vreo două ore, totul are să fie limpede.

Steinbock îl conduse pe Jora într-o odăiță alături de cabinetul lui și-l lăasă singur.

Jora se frămînta și nu-și găsea locul. I se părea că acele ceasului stateau în loc.

În sfîrșit, ușa se deschise.

— La domnul colonel Kristmann! — zise scurt plantonul.

Jora intră în cabinet. Pe masă, erau niște aparate de radio și un pachet cu hîrtii. Alături, stătea Șustenکو. Avea aerul jalnic parcă ar fi fost un cîine bătut.

— Ai avut dreptate! — zise Kristmann adresîndu se lui Jora.

— În subterană lucra un post clandestin de radio. Am pus mîna pe aparate, pe coduri și pe comunicate. Dar n-am găsit acolo pe nimeni. Numai pe prostul ăsta rătăcind acolo cu un muncitor batrîn!

— Cum așa? — se miră Jora și ridică indignat din umeri.

— Domnul Șustenکو a coborît totuși în subterană?... Acum înțeleg de ce nu era nimeni. I-a speriat pe radiotelegrafiști!

— Minciună! — zbiră Șustenکو. — Dumneata i-ai speriat atunci cînd ai fost cu mine!...

— Tăcere! — îl întrerupse Kristmann. — Idiotule! Lîngă aparat a fost găsit comunicatul de ieri al Biroului Sovietic de Informații recepționat chiar astăzi noapte.

Abia ținîndu-și un zîmbet triumfător, Jora se apropie de masă. Și, deodată, zări ceva la care nu se aștepta și se înfioră. Mîinle i se racira și inima i se oprî în loc. Recunoscuse pe masă pipa lui Lisenکو, scurtă, puțin îndoită, cu gura mare, întunecată și cu un cerculeț roșu pe muștiucul negru.

Jora se gîndi: „Trebuie să iau neaparat pipa de pe masă ca să distrug dovada aceasta zdrobitoare! Sverd Sidorovici și-a uitat probabil pipa la postul de radio din subterană.”

Jora se apropie și mai mult de masă. Dacă ceilalți s-ar întoarce măcar o clipă...

— Idiotule! — repetă indignat Kristmann. — Aveai un plan la îndemînă pe care erau arătate clar toate ieșirile subterane.

Credeai oare că radiotelegrafiștii vor aștepta să-î poftesc la mine?

Toți se uitau la colonel. Jora întinse mîna spre masă.

— O clipă! — auzi el în spatele său vocea lui Șustenکو. Agentul îl dădu pe Jora laoparte, se repezi spre masă și apucă pipa.

— Asta ai găsit-o tot acolo în subterană lîngă aparatele de radio? — întrebă el agitat.

— Da, pe o grămadă de moloz, — răspunse locotenentul Steinbock.

— Cunosc pe stăpînul acestei pipe! — strigă triumfător Șustenکو.

— Cine-i? — întrebă repede Kristmann.

— Lîsenکو! Inginerul Lîsenکو. Lucrează la combinat. I-am auzit odată vocea în subterană cînd coborîse ș. fata...

— Asta-i interesant! — spuse colonelul. — Locotenent Steinbock, dispune să fie imediat arestat!

— Poate că ar fi mai bine să nu vă pripîți să-l arestați? — zise Jora. — N-ar fi mai bine să-l urmărim pe Lîsenکو și să descoperim întreaga organizație?

— Crezi?

Kristmann se uită cu atenție la Jora. Apoi, după o clipă de tăcere spuse lui Steinbock:

— Pe Șustenکو îl scot de la combinat. E compromis acolo ar dumitale, — și colonelul strînse puternic mîna lui Jora, — și, mulțumesc pentru inițiativă! Sînteți liberi, domnilor...

Ieșind de la jandarmerie, Jora se îndreaptă imediat spre combinat, nădăjduind că va putea ajunge acolo înaintea agenților și că va putea să dea de veste lui Lîsenکو. Dar nu-l găsi pe Svirid Sidorovici la combinat. Cu cîteva minute înainte de sosirea lui Jora, Lîsenکو plecase în oraș.

CAPITOLUL III

Îndată ce-au isprăvit percheziția din subterana fabricii de grăsimi hidrôgenate, nemții au plecat, luînd cu ei într-o mașină toată aparatura de radio pe care o găsiră acolo, împreună cu Șustenکو și cu bătrînul muncitor care era cu acesta. Fără să-l mai aștepte pe Jora, Lîsenکو ieși din combinat și se îndreaptă spre oraș. Voia să treacă pe la „Camelia” ca să-l vadă pe Arseni Silvestrovici și să-i raporteze că operația propusă se isprăvisese cu bine.

Ar fi greu de spus dacă ieșind de la combinat, Lîsenکو observase pe acei care se țineau de el. Agenții gestapoului, trimiși de Kristmann, l-au întîlnit în curte. Poate că primiseră dispoziția

sa procedeze astfel sau poate că făcuseră așa din proprie inițiativă, fapt e că nu l-au arestat ci s-au luat numai pe Lemele lui.

Lîsenko ajunsese în strada Krasnaia. Cînd era la vreo trei case de „Camelia”, își întoarse de cîteva ori capul și ceva i se părură probabil suspect. Lîsenko trecu de „Camelia” și intră în magazinul cu articole de pictură care se afla în aceeași casă.

Svirid Sidorovici intrase de multe ori acolo cînd se ducea la Arseni Silvestrovici. Aceasta îi dădea putința să mai controleze încăodată dacă nu aducea cumva pe cineva după el.

Ca de obicei în aceste cazuri, Svirid Sidorovici stătu de vorbă cu vânzătorul, cumpără un tub de vopsea și cîteva pensule și ieși iar în stradă.

Poate că Lîsenko să fi observat pe agenții care staționau pe parca opusă a străzii sau simțul lui deprins cu toate meșteșugurile ingineriei să i fi deșteptat vreo bănuială, fapt e că el nu intră nici de data aceasta la „Camelia”. Fără să se grăbească, jurni înapoi la combinat. Agenții îl urmăreau pas cu pas.

Lîsenko trecu prin curte fără să i se întîmple ceva. Ajuns la biroul principal vază lînga scara o mașină. Lîngă mașină era adunată toată administrația germană a combinatului, în frunte cu Rodrian și Stift. Tot aici erau și directorii ruși ai fabricilor și bineînțeles și Gavril Artamonovici Șlikov.

Rodrian fusese chemat în grabă în Germania și se pregătea să plece.

Lîsenko ajunsese acolo tocmai cînd Rodrian își luase rămas bun de la toți. Toate discursurile se isprăviseră și Rodrian se urca chiar atunci în mașină. Totuși, zăbindu-l pe Lîsenko, îl chemă la el.

— Eu plec, domnule Lîsenko, — zise Rodrian, strîngîndu-i mîna. — N-am să mă întorc curînd. Nădăjduiesc că pînă atunci îmi vei putea raporta că fabrica dumitale a început să funcționeze.

— Am să fac tot ce va fi în putința mea, — răspunse Lîsenko și se retrase spre grupul acelora care-l petreceau pe Rodrian.

În aceeași clipă Jora fu lîngă el.

Tînărul nimerise aici din întîmplare. Tot așteptîndu-l pe Lîsenko, Jora se plimba pe la poarta combinatului, nădăjduind că va izbuti să-l întîlnească și să-i dea de veste.

Folosindu-se de o clipă potrivită, Jora îi șopti:

— S-a dat ordin să fu arestat. Dispari imediat.

Lîsenko tresări abia perceptibil, se uită la Jora și-i spuse încet:

— Pleacă de lîngă mine!..

Agenții trimiși de Kristmann se zăpăciră de-a binelea. Nu se așteptară deloc să dea de întreaga conducere germană a com-

la natului. Dar fură încurcați mai cu seamă de Rodrian care strînsese atît de prietenos mîna lui Lîsenko. Și acum stăteau nedumeriți în curte, așteptînd ca toată lumea să plece.

Jora îl văzu pe Lîsenko ieșind din grupul celor care-l petrecuseră pe Rodrian, îndepărtîndu-se repede în direcția fabricii de margarină și dispărînd după colț și înțelese numaidecît că voia să se ascundă într-una din subterane și să părăsească combina-tul printr-o ieșire secretă.

În clipa aceea ieșea pe poartă mașina lui Rodrian.

Ca o haîtă de cîini de vînătoare, agenții trecură în fugă prin fața lui Jora și se repeziră pe urmele lui Lîsenko.

Jora era cit pe ce să se arunce asupra lor, să înceapă să tragă, să facă orice numai să cîștige timp și să dea lui Lîsenko un țuța să fugă. Dar își dădu seama că trebuia să rămînă deoparte și nu se mișcă din loc..

Plecaseră toți. Niciunul din cei care îl petrecuseră pe Rodrian nu observă probabil pe agenți sau nu le dadu nici o atenție. La scara biroului principal nu rămasesera decît doi oameni: Jora și Șlikov. Gavril Artamonov cîșcîșorase un plan și-l cerceta cu atenție.

Trecuseră cam cinci minute. Agenții nu se întorseseră și Jora începu să rasufle ușurat. Lîsenko izbutise să fugă!

Dar deodată, în depărtare, de lîngă centrala electrică de termoficare se auzi o împușca ură de revolver, urmată de alte două. Apoi totul amuți.

Jora se uită fără voce la Șlikov. Gavril Artamonovici lasase în jos mîna în care ținea planul și privea în direcția de unde veneau împușcăturile. Fața-i era albă ca varul.

Pe aleea principală a combinatului se arătă grupul de agenți. În mijlocul lor mergea Lîsenko. Paltonul lui cenușiu-deschis era pătât de sînge iar mîinile îi erau legate la spate. În urma lor, liste muncitori duceau cadavrul unui agent.

Lîsenko trecu la doi pași de Jora. Dar Svirid Sidorovici nici nu se uită la el. Mergea privind drept înaintea lui. La poartă fu urcat într-o mașină care plecă imediat.

O durere ascuțită și chinuitoare îl cuprinsese pe Jora.. Ar fi vrut să-și poată împărtăși cuiva durerea, sau să strîngă mîncă cu putere mîna unui prieten... Și iar, fără să vrea, se întoarse spre Șlikov. Sprijinîndu-se cu toată greutatea în noul lui baston cu mînerul de os, Gavril Artamonovici urca anevote scările terasei. Mergea încet, mișcîndu-și greu picioarele.

Ca de obicei, Jora se duse seara la spital, la Bulgakov, nădăjduind să-l întîlnească acolo pe Arseni Silvestrovici. Voia să-l pună în curent cu tot ceea ce se întîmplase și să primească noi dispoziții.

Jora veni la spital cu mult mai înainte de ora de consultație. Nici nu începuse încă înscrierea și scoaterea fișelor. Tânărul se așază în sala de așteptare unde se mai aflau vreo zece pacienți. Arseni Silvestrovici nu se afla printre ei.

Sora Bella, tinăra aceea cercheză care-l îngrijise și-i dăduse atunci pumnalul, trecu de două ori pe lângă el. Lui Jora i se păru că e necăjită.

Se ridică și ieși pe coridor. Cum îl zări, sora trecu pe lângă el și-i șopti:

— Bulgakov a fost arestat. Pleacă.

Jora însă nu plecă. Lăsă pe toți bolnavi, să treacă înaintea lui, dar Arseni Silvestrovici nu se arată în seara aceea. Asta îl necăji și mai mult pe Jora. Se gândi să nu i se fi întâmplat și lui ceva. Se întoarse acasă la Dubinka, unde își avea odaia, fără să fi putut lua nici o hotărâre. Pe la miezul nopții, veni să-l ia o mașină. Colonelul Kristmann îl chema la el.

În cabinetul șefului gestapoului, Jora îl găsi pe Șustenکو și pe locotenentul Steinbock.

— Lisenکو e arestat, — îi zise Kristmann. — La primul interogator n-a spus nimic. Ce-i drept, am vorbit cu el cam superficial. Înainte de a fi arestat fusese în oraș și cumparase la un magazin de pictură un tub de culoare și pensule. Asta i tot ce s-a găsit la el. Percheziția făcută la locuința lui n-a dat nici un fel de rezultat, dacă n-am lua în seamă încă câteva tablouri și pensule exact la fel cu acestea... Ce-ai putea dumneata spune ca privire la acest lucru?

Jora dădu din umeri.

— Este de presupus, — observă el cu precauție, — că arestatul se ocupă în timpul liber de pictură...

- Presupunerea dumitale e greșită, — răspunse rece Kristmann — Lisenکو n-are nici cea mai mică aptitudine pentru pictură. Nu s-a găsit în casa lui nimic care ar putea confirma măcar pe departe acest lucru. Sînt oarecum mirat, — continuă Kristmann, — că ești alît de prost informat de aptitudinile cunoscuței dumitale. Știu, din spusele lui Șustenکو, că ai stat de vorbă de multe ori cu arestatul.

Jora aruncă o privire către Șustenکو.

- N-am stat de vorbă cu arestatul mai mult decît cu domnul Șustenکو! — zise Jora, abia stăpînindu-se.

— Nu v-am chemat aici ca să vă înțepați unul pe altul, — îl întrerupse Kristmann. Cu toate că urmele lăsate nu-s prea precise, trebuie să pornim imediat pe această pistă.

Colonelul se sculă și, urmat de ceilalți, se apropie de masa unde stătuseră ziua aparatele de radio și nenorocita de pipă a lui Lisenکو.

— Asta i tot ce s-a găsit la arestat acas' Jora zări pe masă un revolver, trei tuburi de cartușe, un portofel gol și desfăcut, vreo douăzeci de pensule câteva tuburi cu culori și o scobitoare. Lui Jora îi sări în ochi forma ei oarecum neobișnuită. Capătul neascuțit al scobitoarei era de culoare portocalie.

— Ce ai de spus? — întrebă Kristmann.

— Deocamdată nimic, — răspunse Jora.

— Nu-i mare lucru! Dar vom mai vorbi cu dumneata despre asta. Poți pleca, domnule Șustenکو. Ține-mă în curent cu activitatea dumitale.

Cînd agentul ieși din cabinet, colonelul invită pe Jora să șadă într-un fotoliu.

— Îmi dau seama, desigur, — și vocea lui deveni mai blîndă recit fusese o clipă înainte, — că acest Șustenکو este un prost. Totuși, nu pot să nu-i recunosc o oarecare perspicacitate. El a fost acela care a simțit că era ceva suspect în subterana fabricii de grăsimi. Tot el a făcut ca ștăpînul pipei să cadă în minile noastre. Dar dumneata ai dreptate. În operațiunea din subterană, el a procedat fără iscusință. Ca să mă exprim în limbaj medical, — și aici Kristmann zîmbi strîmb, — Șustenکو este un bun diagnostician dar un prost clinician. Și, pentru că a venit vorba de medici, ști că doctorul Bulgakov, care l-a tratat pînă acum, e arestat?

— Da? Ș de ce? — exclamă Jora prefăcîndu-se mirat.

— A adăpostit în spitalul lui pe un partizan rănit.

Kristmann tăcu și-și aprinse o țigară.

— Dar asta n-are nici o legătură directă cu ceea ce vorbeam.

Și așa, „diagnosticianul” nostru și-a exprimat o presupunere destul de inteligentă. El e de părere că nu întîmplător se interesea Lisenکو de pensule. Aicea trebuie să fie cheia enigmei, de care arestatul se încăpățînează atît să nu vorbească. Șustenکو presupune că magazinul pictorilor ar fi locul de întîlnire al conspiratorilor, poate chiar cartierul lor general! Ar fi logic ca postul de radio din subterana fabricii să fi deservit nu numai organizația clandestină de la combinat — de existența unei asemenea organizații în combinat sînt ferm convinși — dar o organizație cu mult mai vastă. Poate chiar organizația întregului oraș. La început, m-am gîndit să cercelez pe acești pictori. Dar Șustenکو m-a sfătuit să nu fac asta. După părerea lui, e mai bine să fie lăsați deocamdată în pace și ridicați numai în clipa în care se va ține adunarea conducerii artelului pictorilor. Șustenکو a aflat data adunării. Aceasta va avea loc peste câteva zile. Cred că are dreptate. Să mai așteptăm. Dumneata ce parere ai?

Telefonul de pe masă sună. Colonelul luă receptorul și dădu câteva dispoziții.

- Și acum, să trecem la chestiunea principală, urma Kristmann. - Avem în mînă pe Lisenko cu pensu ale lui Agășinau, de această verigă, am putea trage tot lanțul. Am hotărît să mă folosesc de trei cai. Pe arestat îl au pe seama mea. De pensule și de pictor se va ocupa Șustenko. Iar dumneata .. gîndește-te. În tot cazul, te sfătuiesc să te ocupi și dumneata de pictor. Dar bineînțeles cu precauție ca să nu-ți sperii. Nu te mai rețin. Mîine seară pe vremea asta, voi trimite mașina să te ia... Cînd ieși de aici, treci pe la locotenentul Steinbock și ia-ți un revolver. Se prea poate să ai nevoie de el.

Tot restul nopții, Jora nu mai închise ochii. Se tot gîndea cum să se pună în contact cu Arseni Silvestrovici dar nu izbuti să născocască ceva. Cu fața gazdei se temea să vorbească deoarece de doua-trei zile, fata aceasta tăcută părea să l ocolească.

Dumineța, Jora se hotărî să nu se ducă la combinat și se îndreptă spre magazinul pictorilor.

În micul magazin de pe strada Krasnaya, Jora nu văzu nimic interesant. De pereți atîrnau tablouri, iar pe teșghele se găseau culori, cadre, palete, pensule. Jora cură să se dea același tablou de culoare pe care îl văzuse pe biroul lui Kristmann și aceeași serie de pensule. În vremea asta, el nu pierdea din ochi pe vânzător. Dar acesta, înșut, împachetă cumparăturile și dîndu-le lui Jora îi spuse fraza obișnuită pe care probabil o repeta de zeci de ori:

Postim, domnule. La revedere. Vă rog să mai poștiți pe la noi.

Jora ieși în stradă și se opri nehotărît. Unde ar fi putut merge?

În fața lui era vitrina magazinului de parfumerie „Camelia”. Cîtăva vreme, Jora rămase locului, uitîndu-se mașinal la flacoane, la cutiușele deschise, capitonate cu mătase, la florile artificiale. Pe linga el, oamenii treceau grăbiți. Dar el nu vedea nici oamenii, nici aranjamentul pestril al vitrinei. Se gîndea cu durere și cu grijă că rămăsese singur în orașul lui natal ocupat de nemți. Avea el în orașul acesta mulți prieteni dar nu știa cum să ajungă la ei. Și chiar de i-ar fi întîlnit din întîmplare, cine ar fi putut avea încredere în el care era agentul gestapoului?

Deodată, Jora auzi șoptindu-se:

Sînteți poftit înăuntru ..

Întoarse repede capul. Alături de el stătea portăreasa, o femeie mai în vîrstă, grasă și într o haină bărbătească, tighelită. Ea îi arătă din ochi magazinul de parfumerie și se trase la o parte.

Atît de neașteptat era totul, încît Jora se gîndi mai întîi că era numai o părere și rămase mai departe, nehotărît, în fața vitrinei.

Trecu un minut și portăreasa apărură din nou alături.

Jora, ești așteptat în magazin.

În primul moment, Jora se bucură. În sfârșit! Dar îndată i se strecură în minte gândul neliniștitor: „Oare nu e o cursă?... Nu, era cu neputință așa ceva!”

Și Jora intră cu pas sigur în magazinul „Camelia”.

În magazin, în fața teșghelelor, stăteau cumpărători doi ofițeri nemți, o femeie în vîrstă și o fată tînără.

Jora se opri.

— Bună-zuua! Bună-zuua! — îi zise, ieșind repede de după teșghea, un om brun, de statură mijlocie, după toate semnele un vânzător al magazinului. — De cînd vă așteaptă domnu, director! Poftiți înăuntru! — Și deschizînd porțița teșghelei, conduse pe Jora în biroul acestuia.

La un birou mic ședea Arseni Silvestrovici. Totul fusese aranjat de neașteptat, încît Jora se opri în prag. Nu-i venea să și creadă la ochilor.

— Intră! Ha! intră și stai jos! — zise zîmbind Arseni Silvestrovici. — Voiam să trimit pe cineva după tine. Și deodată am văzut că-mi admiri vitrina!

Jora oftă ușurat, așezîndu-se pe un scaun. Din toată tristețea și grijile lui de pînă acum cîteva clipe, nu mai rămăsese nici urmă.

Arseni Silvestrovici îi explică lui Jora că legătura prin fiica gazdei fusese întreruptă deoarece Luiza se îmbolnavise și zăcea în pat. La Bulgakov, știind că fusese arestat, nu se mai dusese. — Acum spune, ce noutăți aduci?

Jora vorbi despre descoperirea postului de radio, despre arestarea lui Lisenko și despre magazinul pictorilor.

Arseni Silvestrovici tăcu o bună bucată de vreme. Fața lui i se păru lui Jora îmbătrînită și obosită.

— Da, s-a dus Svirid, — spuse încet Arseni Silvestrovici și glasul lui arăta o mare durere. — Am pierdut un prieten! Și ce conspirator cu experiență era! Greu sa-l scoatem de la gestap. Desigur, Kristmann a și înșipt mîna în el. Noi vom încerca totuși. Cu Șustenko e vremea s-o isprăvim. Vina-i a noastră că n-am făcut asta la timp. Lisenko ar fi rămas în viață. Șustenko a intrat parcă în pămînt. La comb.nat nu mai apare și nu doarme acasă. E neapărată nevoie să aflăm unde se găsește. Mai trebuie acum să ne gîndim și la un sediu pentru cartierul nostru general. Cum pictorii sînt alături, mă tem să nu nimerim și noi la colonel.

Arseni Silvestrovici îl mai întrebă cu deamănuntul pe Jora despre ceea ce vorbise cu Kristmann.

— S-a dus și „Camelia” noastră! — zise el gînditor. — Îmi pare rău că mă despart de parfumeria asta. Era un loc nice

că se poate mai potrivit. E bine că ne-am pregătit din vreme alt loc. Nu i nimic de făcut. Trebuie să ne retragem.. Dar, stai o clipă!.. Kristmann spunea că pictorii vor fi ridicați în ziua în care se va aduna comitetul de conducere al artelului? De obicei, adunările lor au loc sîmbăta. Azi de-abia-i marți, așa că mai sînt trei zile pînă atunci. Ne-ajung!... Vom căuta să le întrebăm cum e mai bine!...

Arseni Silvestrovici rugă pe Jora să vină mai aproape și i iniție în planul lui...

În drum spre casă, Jora văzu, atîrnînd de arcu portii spită-lului, cadavrul doctorului Bulgakov. Nemții îi prinseseră de piept o scîndurică pe care scria: „Pentru ajutorul dat partizanilor”.

Jora tresări dar se stăpîni îndată și-și zise în gînd: „Te-om răzbuna și pe tine, dragul meu...”

Aproape de miezul nopții, veni să-l ia mașina trimisă după el de Kristmann.

— Ei, te-ai gîndit la ceva? — îi întrebă colonelul pe Jora cum intră în cabinet.

— Luîndu-mă după sfatul dumneavoastră, am mirosit cred calea cea bună... Dar totul n-are să fie limpede decît peste trei, patru zile. V-aș ruga ca deocamdată să nu mă întrebați nimic și să-mi dați deplina libertate de acțiune...

— Nu pot să sufăr secretele, — răspunse colonelul. — De obicei nu mi las agenții să meargă pe căi pe care nu le cunosc. De data asta sînt însă gata să fac o excepție pentru dumneata.. Îți doresc succes!...

CAPITOLUL IV

Conducerea organizației clandestine, în capul căreia se găsea Arseni Silvestrovici, luase hotărîrea să l suprimă pe colonelul Kristmann.

Colonelul era urmărit de multă vreme de către membrii organizației clandestine. Se știa demult că locuia în piața catedralei și se stabilise cu precizie programul lui zilnic. Colonelul venea acasă seara în jurul orei nouă și se înapoia spre miezul nopții la gestapo.

Cu această operație fu însărcinat Kotrov. El își luă de ajutor pe un comsomolist.

În seara zilei hotărîte, Kotrov și ajutorul lui se ascunseseră într-o tranșee veche și părăsită, săpată la începutul războiului în scuarul de lîngă catedrală, peste drum de casa șefului gestapoului. Noaptea era întunecoasă. Vremea era blîndă și zăpada, care cădea în fulgi mari, se topea cum ajungea la pămînt. Ko-

trov și comsomolistul s-au culcat în tranșee și au rămas nemșcați. Nu trecu mult și erau uzi pînă la piele.

Cam pe la opt și jumătate, comsomolistul îi șopti lui Kotrov:

— Fii gata! Vine mașina.

Peste cîteva clipe, în fața casei lui Kristmann se opri o mașină. Portiera mașinii se deschise și din ea coborî un ofițer neamț.

Lui Kotrov îi fulgeră prin minte că mașina nu sosise din partea din care venea de obicei. Dar nu mai era timp de gîndire. Aruncă o grenadă.

Se auzi o explozie.

Băieții fugiră prin curțile de trecere spre canalul Karasun. Ajunseseră deja în strada Proletarskaia, nu departe de fostul spital al căilor ferate, unde era acum comandamentul diviziei SS, și voiau să treacă strada cînd se loviră pe neașteptate de un grup de SS.

Kotrov și comsomolistul o apucară la stînga, pe strada Proletarskaia și disparură în curtea unei brutării. Dar în spatele brutăriei se afla o moară, ocupată de asemenea de trupele SS. Soldații nemți de acolo, alarmați de zgomotul urmăririi, săriră afara și se repeziră să le taie drumul.

Kotrov și tovarășul lui erau încercuiți. Nu le mai rămînea decît o singură ieșire, printr-un pasaj.

— După mine! — strigă Kotrov și se aruncă într-un fel de ulicioară îngustă, între două șiruri de case. Nemții le pierdură se vede urma căci încetară urmărirea. Și asta îi salvă..

Jora știa că în seara aceea trebuia să aibă loc atentatul împotriva lui Kristmann și aștepta cu nerăbdare să se înnopteze. Umblase toată ziua prin piața Sennoi și prin Piața Nouă, rînd la rînd chioșcurile cu articole de galanterie și mărunțișuri, căutînd... scobitori. Un copoi se ținuse scali de călciile lui Jora îl zărise dar nu-i daduse nici o atenție. Spre sfîrșitul zilei se simți obosit și rău, care abia se vindecaseră, începură să-l doara. Întors acasă, se culcă să se odihnească. Pe la miezul nopții veni iar după el mașina gestapoului.

Jora fu introdus în cabinetul lui Kristmann. La birou ședea, fără să i se fi clintit un păr din cap, șeful gestapoului.

— Șezi, — îl invită colonelul. — Cum îți merg treburile?

— Ne-am înțeles doar, domnule colonel, că deocamdată n-aveți să mă întrebați nimic, — răspunse Jora care căuta din răspunderi să-și ascundă deziluzia de a-l vedea pe Kristmann viu și nevătămat, precum și neliniștea în privința soartei acelor care-l vînau pe colonel.

— Ei, și pe cînd crezi să ai ceva? — întrebă Kristmann.

— Cam peste vreo trei zile...

— Asta înseamnă că n ai găsit pînă acum nimic. Dealtfel, am și presupus acest lucru. De aceea m-am gândit să ți vin în ajutor. Vom sta astaseară de vorbă cu... Lisenko. Trebuie să asisti numaidecît și dumneata la convorbire. Poate că aceasfa să-ți dea vreo indicație nouă.. Vezi că am avut dreptate cînd am presupus că postul de radio și însuși Lisenko constituie elemente foarte însemnate. Arestarea lui a alarmat serios pe cei din organizația clandestină a orașului și ei au săvîrșit astaseară un atentat împotriva mea.

— Un atentat ? Împotriva dumneavoastră ?... Și ? — întrebă agitat Jora.

— După cum vezi, sînt viu și nevătămat. M-a salvat numai o întîmplare. Cu cîteva clipe înainte de înloarcerea mea obișnuită acasă, a venit la mine un ofițer din statul major al generalului Freitag, și a fost ucis la intrare de o grenadă.

— Așa !? — exclamă Jora. — Și ați izbutit să puneți mîna pe atentatori ?

Kristmann zîmbi.

— Din păcate, nu...

Tăcu un timp, urmărind expresia feței lui Jora, apoi zise apăsător :

— Da. Am scăpat ca prin minune... Dar am amintit de aceasta numai pentru a sublinia nevoia prezenței dumitale la convorbirea pe care urmează să o avem cu arestatul.

— Și aveți de gînd să-l torturați pe Lisenko ? — întrebă Jora.

Kristmann tăcu.

— Sînt oameni pe care durerea lor fizică, oricît ar fi de mare, nu-i poate face să vorbească dar asupra cărora chinurile celor care le sînt dragi acționează mai puternic.

— Aveți poate de gînd să-l torturați pe prietenii lui ?

Kristmann se uită la Jora și zîmbi iar.

— Inșiști prea mult asupra cuvîntului „tortură“. Lisenko și prietenii lui sînt la urma urmei oameni care au ucis pe tatal dumitale. Dacă ești într-adevăr bărbat, n ar trebui să te miște priveliștea morții inamicilor dumitale. Doar ai venit la mine ca să te răzbuni.. Dealtfel, am vorbit destul. — Kristmann se încruntă. — Urmează-mă. Vreau să vezi cu ochii dumitale că avem mijloace mai puternice decît acelea care produc moartea fizică a omului..

Cohoriră în subsol și intrară într o încăpere mare, puternic luminată. În fund se găsea un birou obișnuit, iar în mijloc o masă enormă cu picioare masive. Pe suprafața mesei și în jurul ei pe podea se vedeau pete vinete întunecate. O ușă ducea din cameră într o cămăruță întunecoasă. Kristmann duse pe Jora în cămăruță.

— Dumneata vei sta aici, — îi spuse colonelul — Te sfă-
talesc să nu mă stingherești. Dacă vei voi să pleci, te vei adresa
acestui om. Și Kristmanu îți arată un neamț înalt care stătea
în ușă — Ai o armă la dumneata? Dă-o încoace.

Fără să spună un cuvânt, Jora întinse colonelului revolverul
său.

Kristmann se uită ținta la Jora și spuse

— Ți l-am luat numai pentru că regulamentul nostru, ca-
re-i de altfel foarte strict, prevede că străinii care se găsesc în
această cameră nu trebuie să aibă arme asupra lor... Arestatul
din celula 14! — ordonă el.

Jora se așază pe scaun. La doi pași de el, stătea nămla de
soldat neamț.

În coridor răsunară pași grei. Patru soldați din gestapo îl
aduceau pe Lîsenko. Jora îl recunoscuse cu greutate. Era desculț
și numai în cămașă și izmene. Cămașa era ruptă și plină de
sînge. Fața i se umflase și se învînețise. Numai ochii erau cei
ce mai înainte. Privirea lor era severă și amușită.

— Ei, domnule Lîsenko, nu te ai răzgîndit? — întrebă
Kristmann

— Nu m-am răzgîndit și nici n-am de ce să mă răzgîndesc.

— Așadar, n-ai să-mi spui al cui era postul de radio, cine
il folosea și cu cine mențineai legătura?

— Nu. N-am să spun.

-- Așa... — colonelul făcu cîțiva pași prin cameră. La pe
rete! — ordonă el soldaților.

Atunci soldații au tirat pe Lîsenko lîngă perete, i-au sucit
mîinile la spate, i-au legat brațele mai sus de cot cu lanțuri
coborîte dintr-o macara atîrnată de tavan și l-au ridicat astfel ca
să atingă podeaua numai cu vîrfurile degetelor de la picioare.

— Vezi bine, domnule Lîsenko? — întrebă ironic Kristmann.
— Dumneata vei sta atîrnat așa și te vei uita cum voi sta de
vorbă cu prietenii dumitale. Poate că asta te va face să vorbești.

Colonelul se apropie de barou, scotoci printre hîrtii și strigă:

— Fata din celula 28!

Jora nu-și putea lua ochii de la Lîsenko. Lui Svirid Sido-
rovici i se zgircea fața de durere. Picioarele desculțe i se bălă-
băneau. Se vedea că voia să se sprijine în vîrfurile degetelor dar
îl era cu neputință.

„Brațele i-s răsucite din încheietura umărului“, se gîndi cu
groază Jora. Inima-i bătea să se spargă. Gura i se uscaseră și
își trecea neconținut limba peste buzele arse. Iar se auziră pași
pe coridor și iar intrară în cameră soldații. De data asta, adu-
ceau o fată. Fata stătea cu spatele la Jora dar în statura ei și în
cozile negre era ceva care-i era cunoscut.

— Să urmărim convorbirea noastră, — zise Kristmann. — Cine a adus partizanul rănit la spital ? Din cele ce am vorbit cu dumneata, rezultă că prumirea ranitului s-a făcut de dumneata.

Fata se întoarce și Jora era cât pe ce să scape un strigat. Fata care stătea înaintea colonelului era sora Bella de la spitalul lui Bulgakov, cercheza aceea tânără care-i dăduse pumnalul.

— Cine a adus ranitul ? — repetă Kristmann.

— N-am să spun, — răspunse încet fata.

— Nu te grăbi. Mai gîndește-te. — Vocea colonelului era blajină. — Crede-mă, îți sînt prieten. Mă-s dragi tinerii. Nu crezi ? Îmi dai voie să ți-o dovedesc. Șezi. Ești, cum văd, obosită. — Și Kristmann împinse un scaun fetei. — Ți-aduci aminte de un ofițer ras care a zăcut la dumneata în spital ? I-ai dat un pumnal ca să mă ucidă. Am aflat asta chiar din prima zi cînd am fost la dînsul. Ai avut oare de suferit cel mai mic neajuns ? Dar ofițerul care voise să mă ucidă ? Traiește și-i sănatos. Și i liber. Asta o știi prea bine și dumneata. Mai vine încă și acuma la dumneata la spital pentru tratament... Cum vezi, n-a-s chiar atît de înfrorător precum se spune despre mine în oraș. Spune-mi numele omului aceluia și-ți dau îndată drumul.

Mirata, fata se uita la Kristmann. Parca să dea crezare glasului lui blajin.

Jora încercă să spună ceva. Va spune oare ?... Va trăda ?

— Munte ! Taci tovarășă ! — răsună pe neașteptate glasul puternic al lui Lîsenko.

Fata se întoarce și scoase un țipăt. Abia acum îl zări pe Lîsenko spînzurat de lanțuri, înșingurat și înfrorător.

— Fii tare, tovarășă ! — zise el iar. — Nu trăda ! E mai rău ca o fiară.

— Tăcere ! — zbieră Kristmann. — El se apropie de fată și cu același glas îmbietor, urmă :

— Nebunul acesta aiurează... Spune-mi numai numele și ești liberă.

Fata se întoarce spre colonel, i se uită drept în ochi și-i spuse răspicat :

— N-ai să afli nimic de la mine !

Kristmann abia își stăpîni furia.

— Te întreb pentru ultima oară. Peste o clipă va fi prea tîrziu.

— Nu !

Kristmann făcu un semn.

Soldații se repezără la fată care se zbătu cît se zbătu însă soldații îi smulseră îmbrăcămintea.

Kristmann mai vru s-o întrebe ceva dar citind se vede răspunsul în ochii ei plini de ură, renunță și strigă :

— Pe masă !

Fata fu aruncată pe masă. Mîinile îi fură legate strîns cu curele...

Jora sări deodată de pe scaun și se repezi la ușă. Dar din spate, namula de soldat îl apucă de umeri cu niște mîini ca niște clești de fier. Dintr-un ungher întunecat, răsări încă un soldat pe care Jora nu-l văzuse pînă atunci. În mîna soldatului se afla un revolver.

— E strict interzis să ieși! — șopti el. — Stai liniștit! — Și Jora își dadu seama că nu putea să ajute cu nimic. Trebuia să rabde.. Pentru ca apoi să plătească din plin pentru toate! Căzu pe scaun. Ședea așa ținîndu-și capul în mîini și nu mai văzu cum fata fu siluită...

Un geamat surd și dureros îl trezi din amorțeală.

Kristmann stătea în fața lui Lisenko care se bălăbănea lîngă perele. Capetele lanțurilor zăngăneau. Svirid Sidorovici vru să strige ceva, dar probabil din cauza chinurilor de neîndurat din pieptul lui, nu reușeau decît gemenete înăbușate.

— Se pare, domnule Lisenko, că asta și-a făcut efectul? — zise colonelul. — Nicu nu mă îndoiom. Să continuăm.

Kristmann scoase o țigară, o aprinse, apoi veni lîngă fată și apropie bricheta care ardea de părul fetei. Părul lua foc.

— Stingeți! — ordonă apoi colonelul.

Un soldat apucă o cîrpă udă, aruncată într-un colț și acoperi cu ea capul fetei.

— Acum ai să spui?

— Nu! — abia se auzi șoapta fetei.

— Udați-o cu apă și lăsați-o să se odihnească.

Apoi spuse ceva soldaților.

Peste cîteva minute fu adus de subsuori în cameră, un lînăr, aproape un balețandiu. Parta rufăria obișnuită de spital. Fața îi era trasă, palidă, fără un strop de sînge. O mîină bandajată îi atîrna de-a lungul trupului, ca o cîrpă.

— O recunoști? — îi întrebă Kristmann, arătînd spre fată.

Țînărul se așă la masa plină de sînge, la trupul întins, la părul ars, dar părea că nu pricepe nimic din toate acestea. Deodată, recunoscu în fata de pe masă, pe sora care îl primise la spital și se trase înapoi.

— Fata a spus tot, — zise Kristmann. — Nu-ți rămîne decît să iscălești hîrtia. Te învoiești?

Trăgîndu-și anevoie picioarele, băiatul se apropie încet de birou.

— Uite aici.

Kristmann îi puse mai aproape tocul, cerneala și mapa.

Băiatul întinse mîna stîngă sănătoasă, apucă călimana grea și o azvîrlî în fața șefului gestapoului. Băiatul își pusese în iz-

bucnirea aceasla toată puterea care îi mai rămăsese și, pierzându-și cunoștința, se prăbuși jos.

Jora nu mai văzu ce se întâmplă mai departe. Auzi numai loviturile grele ale cizmelor soldățești, zbieretele furioase ale soldaților și gemete.

Kristmann stătea lângă ușa care dădea în cămăruța întunecoasă, ștergându-și cu un prosop fruntea plină de cerneală și de sânge.

— Trimiteți-l pe agent acasă, — ordonă colonelul. — Pe acela care atîrnă lângă perete, scoateți-l și aduceți-l în fire. Iar fata.. fata nu mi mai trebuie!

Și Kristmann ieși repede din cameră.

Cînd Jora deschise ușa coridorului, zări pe podea cadavrul însîngerat al băiatului. Capul era desfigurat de loviturile cizmelor soldaților, dar pumnii erau strînși de furie.

Jora se opri.

— Hai mai repede! — îi spuse sever însoțitorul lui, același neamț înalt care îl păzise în cămăruța întunecoasă. Jora stătea însă cu privirea ațintită la pumnii crispați ai băiatului și nu se clintea din loc.

— Înainte! — repetă neamțul.

Jora se întoarse și trecu încet prin coridor. Inima parcă i se împietrise. Avea mereu în fața ochilor pe Lisenko în lanțuri, pe fata întinsă pe masa plină de sânge, pe băiatul mort și desfigurat...

Mergea cu pași apăsați prin coridor. Își dădea seama că trecuse printr-o încercare grea. Însă colonelul își greșise socoteala: nu putuse să-l frînga. În fața cadavrului băiatului, Jora jură pe memoria tatălui său să se răzbune pentru tot ce văzuse aici și își spuse că juramentul acesta Jora n-avea să-l uite nici în ceasul morții.

CAPITOLUL V

A doua zi, era într-o vineri, Kristmann îi chemă pe Jora dis-de-dimineață.

Jora nu dormise toată noaptea. Cum închidea ochii, vedea fața plină de sânge a lui Lisenko, își aducea aminte cu cîtă ură se uita neînfricoșată Bella în ochii lui Kristmann și cît de tare erau strînși pumnii băiatului aceuia mort.

Jora se hotărî ca la cea dintîi întîlnire a lui cu Arseni Silvestrovici să i ceară voie să l ucidă pe Kristmann. Dealtfel, lui îi era doar mult mai ușor s-o facă, decît oricărui altuia. Aflînd că l caută Kristmann, Jora se bărbierî și se spală îndelung cu

apă rece. Nu voia să-i poată vedea colonelul pe față, urmele nopții nedormite..

Cînd Jora apăru la colonel, acesta ședea la birou. La cap purta un bandaj.

— Stai jos, — îi spuse Kristmann. — Cum te simți?

— Vă mulțumesc, bine, — răspunse liniștit Jora.

Ieri a fost aici oarecare zarvă. — Colonelul privi îndelung la Jora. — Dar nervii dumitale s-au dovedit tari. Mai tari decît credeam eu.. Ce-ai de făcut azi?

— Mă așteaptă o zi grea..

— Da?... Trebuie să recunosc că sînt nespus de interesat să știu calea pe care ai apucat-o. Pînă acum n-am aflat nimic doar.

— Nu-i tocmai așa, domnule colonel, — observă Jora. — Copoiul dumneavoastră mă urmărește pas cu pas. V-aș sfătui să-l schimbați. N-are nici un pic de talent.

— Te stîngherește agentul? — Kristmann zîmbi. — Impotriva acestui lucru nu-i nimic de făcut. Așa ni-e obiceiul.. Dar spune, ce cauți în magazinele de parfumerie și galanterie?

— Ne am înțeles doar ca nu mă veți întreba nimic, înainte de a fi venit timpul..

Kristmann rîse cu hohote. Ochii însă îi căpătară o căutătură rea.

— Nu ți se pare că în cabinetul acesta nu stau de vorbă șeful gestapoului cu unul din agenții lui, ci doi oameni cu situații egale? Sînt obișnuiți la mine în cabinet cu discuții de alt soi.

— Nu s'obișnuie să lucrez în constrîngere, — răspunse Jora.

— Înțeleg, înțeleg.. Asta-i alt de nostim și de neobișnuit încît sînt gata să mai aștept vreo două zile; mai mult însă nu.. Dar să trecem la ceea ce ne interesează. Trebuie să descoperim cît mai repede ce-i cu postul de radio. Urmăm, după cum știi, trei piste. Eu mă ocup de Lisenko, agentul 22 de pictori, în timp ce dumneata.. ți-ai ales o cale pe care eu n-o cunosc încă.

— Mi-e teamă, domnule colonel, că primele două o să ducă la un punct mort, — observă Jora.

— Asta vom vedea. În orice caz, chestiunea cu Lisenko se va lămurii peste cîteva clipe. Pînă acum, „tratamentul“ pe care l-am prescris pentru el, n-a dat greș.. Să mergem!

Kristmann și Jora coborîră în subterană. Trecură printr-un coridor lung, slab luminat și se opriră în fața unei uși închise. Colonelul împinse ușa. În cameră era întuneric și liniște. Se auzea numai plescăitul cadențat al apei care picura undeva.

Gardianul întoarse comutatorul. O lumină orbitoare inundă camera. Sub tavan atîrna un rezervor. Dintr-un mic robinet, cădea încet, ura cîte una, picături de apă pe capul unui om care ședea legat pe un scaun pus sub rezervor. Omul era Lisenko. Mîinile și trupul îi erau legate cu curele de speteaza scaunului,

iar capul îi era cuprins de un cerc de fier care nu-l lăsa să se miște. La intervale regulate, una după alta, picăturile de apă îi cădeau pe cap în același loc...

Jora se apropie și mai mult. Și, ca și în ajun, în cămăruța aceea întunecoasă, de abia își putu înăbuși un țipăt. Părul lui Lisenko albise.

— Cred că acum ai să ne spui tot? — zise Kristmann.

Lisenko tăcea.

— Scoate-l! — ordonă Kristmann.

Gardianul dezlega curelele și scoase cercul

Lisenko rămase nemișcat. Ședea ca și mai înainte drept, cu ochii care nu clipeau și priveau larg deschiși în gol.

— Un medic! — strigă Kristmann.

Doctorul neamț sosi năvălind. El se aplecă asupra lui Lisenko. Peste un minut luă poziție și raportă.

— Domnule colonel, arestatul e mort.

— Cu neputința!.. Avem nevoie de el!

— Arestatul e mort, — repetă respectuos medicul. — Cadavrul este deja țeapăn.

— Sa vina gardianul de serviciu! — zbiră peste măsură de furios Kristmann. — Chemați-l la mine! Trebuia să aibă grijă!

Colonelul ieși în coridor. Jora mai rămase o clipă în cameră. Se uita în tăcere la picăturile de apă care cădeau încet pe capul încărunțit al lui Lisenko. Tot prelingându-se pe față, apa îi spălase singele. Fața lui Lisenko îi paru lui Jora măreață și liniștită. Și pe Jora îl cuprinsese dorința de a se lăsa în genunchi în fața trupului acestuia nemișcat și fără de suflare.

— Nu mai avem ce căuta aici. Plecăm, — se auzi în coridor vocea lui Kristmann.

Kristmann și cu Jora mergeau amândoi tăcuți prin coridor. Ajunși în capul scării, Jora spuse încet:

— Am avut dreptate, domnule colonel. Prima cale a dus la un punct mort.

Kristmann nu i răspunse nimic și-i întoarse spatele.

Seara, fiica gazdei îi transmise lui Jora:

„Sîmbătă la orele 14”.

Sîmbătă, cu puțin înainte de ora două, Jora mergea pe strada Krasnaia. Ca întotdeauna, un agent îl urmărea. De data asta, Jora făcea tot ce putea pentru ca acesta să nu l piardă în mulțime și umbla fără să se grăbească, oprindu-se din cînd în cînd la vitrinele magazinelor.

La ora două fără cinci, Jora ajunsese în dreptul magazinului „Camelia” și se opri în fața vitrinei. Agentul se postă în apropiere, lângă o pescărie.

Jora urcă încet scara. Iși scoase o țigară Bricheta nu se aprindea și Jora, răsucind șurubul arcului, se uita cu atenție în susul străzii.

O mașină elegantă se opri în fața „Cameliei” și din ea sări un ofițer neamț. Mîneca stîngă a vestonului atîrna goală. Ofițerul urcă grabit scările peronului. Respectuos, Jora îi făcu loc.

Văzînd că bricheta nu mai lua foc, Jora coborî pe trotuar, așteptînd să treacă cineva de la care sa și aprindă țigara. Stăa astfel vreo două minute. În sfîrșit, văzu de departe venind un camion. În camion, printre soldații nemți, stătea Șustenko.

Jora intră în magazinul „Camelia”

Ofițerul care venise cu mașina și intrase cu puțin înainte în magazin se uita în tăcere la flacoanele de parfum. Unica vînzătoare întindea tocmai unei doamne un pachetel îngropit împachetat, legat cu o panglică albastră. Afară de ei, nu mai era nimeni în magazin.

Cum ieși doamna, Jora întrebă pe vînzătoare.

— Spune mi, te rog, magazinul dumitale n-ar avea nevoie de scobitori?

— Sînt gata, tovarășe, — răspunse repede fata.

Apo., întorcîndu-se către ofițerul neamț, spuse:

— Să mergem, Baturin.

Și-i luă brațul.

— Stai! — o opri Jora. — Mai întîi ies eu. Peste un minut, ieșii, și voi și vă urcați în mașina. Bagați numai de seamă că alături la pictori e o descindere.

Jora ieși. Copoiul tot se mai plimba în fața magazinului de pescărie. La intrarea magazinului pictorilor, stătea un soldat neamț.

Jora plecă repede înspre gestapo. Făcu cîțiva pași și întoarse capul. Ofițerul cu mîneca goală atîrnînd, și vînzătoarea de la magazinul de parfumerie se urcau tocmai în mașină...

Cînd intră în cabinetul lui Kristmann, Jora găsi acolo nu numai pe colonel, dar și pe locotenentul Steinbock.

— Am descoperit un sediu conspirativ, poate chiar cartierul general al organizației clandestine, — zise Jora. — Amănantele vi le voi raporta mai tîrziu. E neapărată nevoie să ordonați imediat o descindere!

Locotenent Steinbock! — ordonă colonelul, — du-te și dumeanta personal. Ajung zece soldați.

Nu, treizeci! — ceru Jora. — E nevoie să încercuim toată casa

— Bine. Plecați Dar repede!..

Nu trecură decît cîteva minute și două camioane ticsite cu so' lași se opriră la scara magazinului „Cameliei”

— Înconjurați casa! — ordonă Steinbock feldwebelului.

Cu revolvele în mînă, locotenentul și Jora se repeziră în magazin. După tezghele nu era nimeni. În mijlocul magazinului, privind zăpăciți în toate părțile, stăteau doi ofițeri nemți.

- Rețineți-i! — ordonă Jora soldaților și alergă prin coridorul îngust în cabinetul directorului comercial.

Cabinetul era gol. Pe masă, aruncate în dezordine, se aflau tot felul de hîrtii. Prin porțița deschisă a sobei se vedea un focșor care încă mai pîlpîia.

— Au șters-o! — zise înciudat Steinbock.

- Cu nepatîntă! Trebuie să fie undeva aici! — declară cu hotărîre Jora și alergă împreună cu locotenentul sus la etaj.

În laborator, nici șpenie de om.

— Ce sa fie asta? — întrebă Steinbock.

- Nu pricep... Nu pricep nimic, — bolborosi Jora

Coborîră amîndoi în magazin. Steinbock se apropie de ofițerii nemți.

— Cum ați ajuns aici, domnilor?

Ofițerii aflaseră acum cu cine aveau de-aface și-l lămuriră îndată

— Am intrat în magazin. N am găsit nici un vînzător. Am așteptat cîteva minute. Apoi ați sosit dumneavoastră... Acuma putem pleca, domnule locotenent?

— Va fi nevoie să declarați aceasta domnului colonel Kristmann, - răspunse sec Steinbock.

În magazin intră feldwebelul care conducea descinderea și după el Șustenکو.

— Îmi dați voie, domnule locotenent, să vă raportez, — zise feldwebelul. — Cu jumătate de oră înaintea venirii noastre aici, a început în magazinul vecin aflat în aceeași casă o percheziție, condusă de agentul 22. Iată-l! — Și feldwebelul îl arată pe Șustenکو.

— Aici erai? — Jora se uită peste măsură de înciudat la Șustenکو. — Acum, totu-i clar pentru mine, domnule locotenent. I-a speriat și aștia tot!

— Ticălos blestemat, — zbiră Steinbock și-l lovi pe Șustenکو în obraz - Telefoniez imediat domnului colonel!..

Locotenentul se duse repede într-un restaurant pentru ofițeri nemți care se afla în vecinătate și timp de cinci minute vorbi la telefon ..

Steinbock, Jora și Șustenکو plecară tustrei la colonel. Il găsiră pe Kristmann în mijlocul cabinetului cu mîinile în buzunare

— Raportează ! — ordonă el aghiotantului.

Steinbock raportă amănunțit despre operația nereușită.

— Nu înțeleg un singur lucru, — zise nerăbdător Kristmann. — Cum de-au putut pleca dacă Șustenکو încercuise casa ?

— Agentul 22 s-a mărginit numai la percheziția magazinului pictorilor, — explică Jora.

— E adevărat ? — îl întrebă Kristmann pe Steinbock.

Locotenentul dădu afirmativ din cap.

Colonelul scoase revolverul și lovi din plin cu mînerul greu în capul lui Șustenکو. Agentul se prăbăși.

— Luați-l de aici ! — ordonă Kristmann.

După cîtăva vreme, cînd colonelul avu în sfîrșit timpul să cerceteze hîrțile găsite la „Camelia” și să se încredințeze că magazinul de parfumerie era într-adevăr sediul statului major al organizației clandestine, Jora fu chemat din nou în cabinetul șefului.

— Stai jos și spune, — îi zise Kristmann.

Jora începu să istorisască pe îndelete și cît se poate de amănunțit.

— După cum vă aduceți poate aminte, în sublerană și în casa lui Lîsenکو au fost găsite trei lucruri care merituau să fie reținute : pipa, pensulele și o scobitoare. De pipă și stăpînul ei v-ați ocupat dumneavoastră. Pensulele au fost lăsate pe seama lui Șustenکو. Eu însă, mi-am dat seama numaidecît că el urmează o cale greșită. Judecați și dumneavoastră. Pensula ar fi avut o mare însemnătate pentru noi, dacă ar fi fost pentru Lîsenکو un semn de recunoaștere, un fel de parolă conspirativă. Dar o parolă trebuie schimbată des. Asta-i abecedarul activității conspirative. Mi-am pus atunci întrebarea : de ce un conspirator cu atîta experiență ca Lîsenکو să păstreze acasă la el zeci de semne de acestea convenționale ? De ce să facă asta ? În acest caz, trebuie să ne punem întrebarea : de ce au fost totuși găsite pensulele la Lîsenکو ? Răspunsul nu poate fi decît unul singur. El se folosea de ele pentru a masca ceva și le cumpăra numai pentru a încurca prin această cumpărătură pe agenții care l-ar fi urmarit cînd trebuia să se ducă la vreun sediu conspirativ. Și dacă era așa, pensulele nu mă mai puteau interesa. Nicî pictori. M-am ocupat atunci de scobitoare.

— De ce tocmai de scobitoare ? — întreba Kristmann.

Pentru că scobitoarea avea ceva neobișnuit. Capătul ei neascuțit era vopsit portocaliu. Afară de aceasta, se vedea că Lîsenکو n-o întrebunțase. De ce avea atunci nevoie de ea ? Era de presupus că tocmai scobitoarea și nu pensulele serveau ca semn de recunoaștere.

— Să admitem asta... Ei, și mai departe ?

— Mai departe. După cum știți din raportul agentului pe care l-ați pus să mă urmărească, am început să hoinăresc prin piețe și magazine și să caut scobitori asemenea. La început n-am găsit. Vîna era numai a men, pentru că nu eram destul de perspicace. Apoi nu am dat seama că Lisenko intra la pictori, înșelînd pe agenți ca cumpărăturile lui de pensule, numai pentru ca magazinul se gasea alături de sediul statului major al organizației clandestine. Așa ieri, trecînd pe la magazinul „Camelia“, am zărit pe teighea cîteva din scobitorile acestea. Nu mi-a scăpat faptul că în timp ce mă uitam la ele, vinzătorul mă observa cu atenție și mi-am dat namaidecît seama că dădusem de firul acestei taine. Dar aveam nevoie de o dovadă mai convingătoare. Și aceasta veni și ea, deși cu totul întîmplător. Cînd am trecut azi, pe la ceasurile două din nou pe la „Camelia“, în magazin a intrat aproape odată cu mine un țărăn. El s-a apropiat de vinzător și, scoțînd din buzunar o scobitoare portocalie, întocmai ca aceasta, l-a întrebat dacă magazinul n-avea nevoie de acest fel de obiecte. Vinzătorul a condus îndată pe țărăn undeva în fund. Acesta era cu aît mai ciudat cu cît cantitatea scobitorilor portocalii pe care le-am văzut pe teighea și în rafturi era suficientă să îndeplineze pentru multă vreme nevoile magazinului. Aveam acum convingerea că eram pe calea cea bună și am mersul îndată la dumneata.

Kristmann tăcu cîteva vreme. Apoi se apropiă de Jora.

— Una din două, — îi zise el — Sau ești într-adevăr un agent capabil, sau...

Colonelul tăcu iar și făcu cîțiva pași prin cabinet.

— Odihnește-te. Peste cîteva zile voi avea nevoie de dumneata...

Jora ieși din cabinetul lui Kristmann și se trezi răsufliînd ușurat. Istoria cu scobitorile se isprăvisese cu bine. Ea fusese născocită și propusă lui Jora de către Arseni Silvestrovici și îi dădea putința să se facă bine văzut de către Kristmann, „demas-cînd“ „Camelia“ care trebuia oricum lichidată.

CAPITOLUL VI

În ultimele zile ale lui noiembrie 1942, din ordinul comandamentului mișcării de partizani din sud, detașamentul nostru începu organizarea „filialelor sale“.

Pe vremea aceea, voiam să organizez zeci de astfel de filiale. Ele trebuiau să încercuiască Krasnodarul, să asigure trecerea peste riul Kuban și să pătrundă chiar în oraș. Acțiunea lor urma să fie dirijată dintr-un centru unic și, la momentul oportun, să

taie drumurile de retragere ale nemților, atacînd simultan toate căile de comunicație...

În primul rînd, fură organizate trei grupuri operative a căror bază trebuia să fie Krasnodarul și care aveau să fie la dispoziția lui Arseni Silvestrovici.

Primul grup fu poreclit la noi în glumă „Grupul cizmarilor.” În capul grupului acestuia se afla Iakov Ilci Bibikov, fost director al fabricii de margarină. Într-un timp, condusesese atelierul de cizmărie din tabăra noastră din Planetskia. În afară de Bibikov, mai intrau în acest grup Ivari Feodorovici Suglobov, Nikolai Andreevici Fedosov și Brizgunov, fost responsabil al secției politice a stațiunii de mașini și tractoare din Novo-Titarovskaa, care fusese vasa al detașamentului nostru.

„Grupul cizmarilor” avea ca scop să efectueze o serie de operațiuni de diversione asupra căilor ferate din sectorul dintre Krasnodar și Ust-Laba și să pregătească apoi aruncarea în aer a podului de pe șoseaua Krasnodar — Goreacii Kuci, pod pe care nemții îl refăcuseră; în sfîrșit, acest grup mai trebuia să ajute acțiunea organizației clandestine din Krasnodar în momentul cînd aveau să înceapă luptele pentru eliberarea orașului.

Grupul al doilea era condus de Demian Panteleevici Lagunov, fost șef al unei secții de la „Glavmargarin” și într-un trecut mai începărlat, mecanic la căile ferate. Lagunov cunoștea cu ochii închiși Krasnodarul. Sub conducerea lui se găseau Nikolai Grigorievici Gladkih, foebist la combinat și președinte al comitetului de întreprindere, Lfim Feodorovici Lugovoi, maestru la instalația de gaze, un om liniștit și cumpănit și unul din cei mai în vîrstă partizani ai detașamentului nostru, Dmitri Grigorievici Litovcenko responsabilul secției militare a comitetului de partid al raionului Stalin din Krasnodar, Taisia Suhorebrova, secretara comitetului de consumatori din același raion.

Sarcinile acestui grup erau foarte variate. Lagunov trebuia să distrugă înaintea părăsirii Krasnodarului de către nemți, toate ambarcațiunile de pe riul Kuban, luntre, șalupe, mici vase; să arunce în aer podul de pontoane care ducea de la Krasnodar la Gheorghie-Alipskai; să ajute fiiala noastră din Iablonovka în cazul în care nemții ar fi reușit totuși să repare acolo podul de peste Kuban, să organizeze aruncarea în aer a podurilor de pe șoselele din apropierea orașului; să împiedice distrugerea ufilajului celor mai de seamă întreprinderi industriale din Krasnodar.

Ne dădeam desigur seama că grupurile mici și izolate nu vor putea face fața tuturor acestor însărcinări. De aceea, grupurile aveau dispoziția ca odată ajunse în oraș, să se pună în legătură cu Arseni Silvestrovici și să înceapă formarea unei serii de grupuri suplimentare. Această misiune trebuia să cadă în sar

cina Suhorebrovei care păstrase legăturile cu tineretul din Krasnodar.

În sfârșit, cel de al treilea grup comandat de Gheorghi Ivanovici Elnikov, inginer la „Glavmargarin“, urma să unifice sub conducerea lui Arseni Silvestrovic, toate detașamentele orașenești. Acest grup avea printre altele, însărcinarea de a alege cîțiva oameni și de a-i trimite la Stefanovka — mic cătun de pe malul stîng al Kubanului în fața staniței Novo-Marińskaia.

Partizanii din această stanță plecaseră în păduri și munți, lăsînd însă la Stefanovka un nucleu de partizani numeroși și bine înzest. Elnikov trebuia să stabilească legătura cu acest grup și împreună cu tovarășii din Novo Marińskaia, să organizeze filiala noastră din Stefanovka. Atribuiam acestei filiale o deosebită însemnatate, deoarece Stefanovka alcătua legătura dintre șeama Lvovskoe cu Krasnodarul, iar în fața Stefanovkai, nemții instalaseră un pod de pontoane peste Kuban.

În a'ara de aceste sarcini, Elnikov primise din partea noastră ordinul de a dezlega secretul podului de pontoane pe care, după informațiile primite, nemții aveau de gînd să-l arunce în ultimul moment peste Kuban, între stanițele Marińskaia și Elizavetinskăia.

Pregătirea grupurilor era în plină desfășurare. Tovarășii urmau cursul suplimentar al Școlii noastre superioare de divers'une și minare. Ei se antrenau la aruncarea grenadelor și studiaa mișcările. Eu studiasem cu ei amănunțit adresele caselor conspirative, parolele, legăturile. Învățaseră pe de rost adrese, nume și pronume, orice însemnări fiind bineînțeles cu totul interzise.

Toate acestea se împlău în cele dintîi zile ale lui decembrie 1942. Situația pe fronturi era încordată. Armatele noastre dăduseră nemților o lovitură la Vladikavkaz și înconjuraseră grupul de armate fascist de la Stalingrad. Dar nemții tot mai ocupau Mozdokul. Capătam prin radio numai informații foarte sumare și nu ne puteam încă da seama pe deplin de situația generală. Fiam cu toții neclintii în credința noastră în victorie. Această convingere trăia în noi în ciuda tuturor greutăților. Iată cauza pentru care și sarcinile trasate detașamentelor noastre erau determinate tocmai de această încredere nostră mutată. Ele se rezumau la un singur lucru: să ajute Armata Roșie cînd ea va începe să izgonească pe nemți din Krasnodar și Kuban.

Îmi aduc aminte de ziua de 20 decembrie. Nikolai Demianovici Pricina, „Krenkel“-ul detașamentului nostru îmi aduse două radiograme.

Prima era comunicatul Biroului Sovietic de Informații asupra noii ofensive începute de Armata Roșie pe cursul mijlociu

al Donului. Nemții au lăsat pe câmpul de luptă douăzeci de mii de morți.

A doua era cea transmisă de Valia prin care Arseni Silvestrovici ne anunța că grupul lui Bibikov sosise cu bine la Krasnodar ..

Se cuvine să vorbim aici despre tehnica conspirativă întreprinsă de către detașamentul nostru de mînieri diversioniști în leplasarea lor la Krasnodar unde erau puși la dispoziția fostului director comercial al „Cameliei”. Trecînd peste toate întâlirile care au avut loc cu prilejul stabilirii legăturilor pînă la intrarea în oraș, mă voi mărgini să vorbesc numai despre acțiunea pe care urma să o desfășoare Bibikov la Krasnodar pentru a lua contact cu organizația conspirativă locală.

Iakov Ilci Bibikov trebuia mai întîi să se ducă în piața Sennoi bazar și să găsească printre vechiturile de acolo un pat vechi de fier nichelat care suferise multe reparații. Pe plasa patului avea să fie lipită o hîrtuță mică cu următoarea inscripție : „12. Pat de fier cu plasă. Prețul 3 950 ruble”.

Lîngă patul acesta, Bibikov avea să vadă un vînzător cu un ochi bandajat. Dacă bandajul lipsea, asta însemna că s-a întîmplat ceva și că Iakov Ilci trebuia s-o șteargă cît mai repede. . Dacă totul însă era în ordine, Bibikov trebuia să spună vînzătorului : „Mi-a spus Pavlov că patul poate fi cumparat cu 3 475 ruble”.

Asta era tot ce știa Bibikov cînd plecase la Krasnodar. Patul vechi din piața Sennoi bazar nu era decît prima verigă a lanului de contact după procedura conspirativă.

Acela care vindea patul trebuia să-l îndrepte pe Iakov Ilci în Piața Nouă unde, într-un chioșc, trebuia să dea de un ceas micar cu o căciulă cu urechi de pieleică neagră de cîine. Pe teșghelețuța ceasornicarului avea să fie expus un ceas mare „Moser” cu indicația prețului : 1 750 ruble. Bibikov trebuia să-i ofere pentru ceas cu 25 ruble mai puțin, spunînd că-l trimisese același „Pavlov”.

Ceasornicarul, primind prețul, avea să intre împreună cu cumpărătorul în atelierul de ceasornicărie de alături ca să controleze mecanismul. Stăpînul atelierului avea la rîndul lui sarcina de a conduce pe Bibikov la o casă conspirativă din satul Kalinin de unde, după ce se va fi controlat dacă el era într-adevăr acela care era așteptat, Iakov Ilci avea să fie condus la Institutul de cercetări științifice pentru cultura și prelucrarea tutunului, la Arseni Silvestrovici.

Bibikov urmă întocmai această cale întortocheată și ajunsese în sfîrșit la noul sediu conspirativ al organizației clandestine.

Corpul clădirii Institutului de cercetări științifice pentru cultura și prelucrarea tutunului, unde se instalase acum Arseni Silvestrovici, își are și el povestea lui.

În primele luni ale Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Institutul de chimie tehnologică din Krasnodar al cărui director eram pe acea vreme eu, organizase aici producția de capse detonante și de focoase. La parter și cele două etaje ale clădirii, lucrau peste o sută de chimiști. Fulminatul de mercur se prelucra la parter, iar capsulele se umpleau la etajul al doilea.

Fulminatul de mercur este o substanță extrem de periculoasă. Este destul să-l scapi jos ca să explodeze. Îmi aduc foarte bine aminte scena care se repeta zilnic la institut.

O cantitate de funii uat de mercur era găta și trebuia transportată de la parter la etajul al doilea. Șeful laboratorului apăsa pe un buton și pe toate coridoarele, în toate camerele, răsună o sonerie stridentă și prelungită. Îndată ce începea soneria, oamenii nu mai aveau creptul, nu numai să umbie dar nici măcar să se miște sau să vorbească tare. Se auzeau numai pașii încrețiți și prcăuții ai laboranților de serviciu care transporta fulminatul de mercur. „Prin coridor trece moartea”, spuneau chimiștii noștri tăgăduind cu urechea la pașii laboranților.

La etajul al doilea, fulminatul de mercur era pus în miște tuburi mici și apoi în prese speciale blindate. Odată, presa fiind strinsă prea tare, în tub se produse o explozie care smulse rașina de la presă. Așadar, laboranta uitase să închidă vizorul și explozia îi vatamă ochii. Biata fată orbi...!

Cînd ne-am apropiat de Krasnodar, fu vorba să se arunce clădirea în aer, mai cu seamă că în subsolul ei era depozitată o mare cantitate de trotil. Dar Arseni Silvestrovici stăruise să fie cruțată clădirea. El hotărî să se continue producția de focoase și să se transforme institutul într-un arsenal clandestin. Multe din fostele laborante rămaseseră să lucreze la institut. Acolo fu chemată să lucreze mai tîrziu și Maria Feodorovna Ibrno, inginer chimist cu mare experiență, soția fiului meu Evgheni. Acolo lucra și Ivan Semionovici Petrov, „bătrînul nostru misterios”.

Lucrurile stăteau cam așa: în celelalte corpuri de clădiri ale institutului se găseau nemții, iar aici, în apropierea lor, lucra în plin arsenalul nostru clandestin. Arsenalul acesta și-a continuat activitatea pînă în cea din urmă zi a rămîinerii nemților în Krasnodar, care n-au aflat nici pînă în ultima clipă de existență lui.

Arseni Silvestrovici ordonase minarea tuturor căilor de acces la arsenal și, de două ori, nemții săriră în aer pe aceste mine. Era ciudat că pionerii nemți, dintr-o pricină necunoscută, nu s-au ocupat de curățirea de mine a intrărilor și nici nu s-au interesat de această clădire. Laboranții nu părăseau cu săptămîni.

arsenalul lor. Legătura cu orașul era asigurată mai cu seamă de către „bătrînul” nostru, un om cu un exterior foarte pașnic și camsecace. Ferestrele clădirii erau bine camăfluite cu material de culoare înensă iar obloanele erau totdeauna trase. De departe, clădirea părea neîngrijită și părăsită. Afară de asta, institutul era așezat dincolo de marginea orașului, lângă un crîng. În față se întindea o pepinără de pom. fructiferi. Jur împrejur locuiau nemți care în tot răstimpul de șase luni, cît dură stăpînirea lor asupra orașului, nu bănuiră cîtuși de puțin care era activitatea arsenalului.

Oricum, arsenalul nu încetase să lucreze. Ba mai mult, după părăsirea sediului de la „Camelia”, Arseni Silvestrovici își transferă aici cartierul general. Împreună cu el mai venira aici Azardov și Derevean’ko, al cărui atelier de cartonaje fusese și el lichidat. Tot aici, în subsol, funcționa și noul post de radio, al cărui șef era Valia. Postul acesta de radio își are și el povestea lui eroică.

După pierderea postului de radio care funcționase la combinat, comunicațiile fura menținute de către un post clandestin care lucra în oraș și își schimbă adesea locul.

Nemții se căzură mult să descopere postul și, pînă la urmă reușira să determine poziția lui.

Cînd agenții gestapoului năvăliră în casă, radiotelegrafistul nu mai avu timpul să ascundă aparatul. După un schimb de focuri, isprăvind cartușele, radiotelegrafistul începu să arunce grenade. Cu ultima grenadă, el aruncă în aer și postul și pe el însuși...

Arseni Silvestrovici ordona atunci să se găsească, fie ce-o fi, alt aparat de emisie. Azardov care fusese de față cînd se discutate de nevoia unui post de radio-emisie, înfîmî curînd după aceea pe Valia. Fata știa de tragedia întimplată și afia de la Azardov că ei căutau un aparat de emisie.

Valia își amînd că un comsomolist, fiul unui salariat de la combinat, dus cu detașamentul de partizani în munți, îi spusese cu o zi înainte de plecarea lui, că nu departe de casa lui, pe lângă Karasan, într-o grădină, în anexa de lângă o căsuță, funcționa un post german de radio, mobil.

Valia se duse ea însăși în recunoaștere, iar a doua zi dimineață era la Azardov, căruia îi expuse planul ei de a pune mîna pe acest post.

— Greu are să-mi fie numai să trec prin lac, — încheie ea.

Valia își alese cîțiva băieți dibaci și hotărîți și se furișă cu ei chiar în aceeași noapte, prin grădinile de zarzavat, în grădiniță. Băieții se tîrîră pe brînci, pe sub gard și se strecurară pînă la căsuță. Auziră țacănitul cadențat al aparatului și, dîndu-se mai aproape de ușă, zăriră și pe telegrafistul care lucra la aparat.

Cînd santinela se întoarce cu spatele la băieți, ei năvăliră deodată toți asupra ei. Neamțul era puternic și începu să se smucească așa încît băieții n-au avut încotro și i-au făcut felul.

Fară să-și piardă timpul, Valia cu comsomoliștii după ea au pătruns ca fulgerul în casă și s-au aruncat pe neașteptate asupra telegrafistului care ședea cu spatele la ușă, i-au astupat repede gura și i-au răsucit minile, legîndu-i-le la spate.

Valia băgă repede în sac: tot ce era pe masă: hîrtii, reviste, cărți, iar ajutorul ei deșurubă aparatul și scoase firele.

Băieții l-au luat pe radiotelegrafist, l-au ținut pînă la lac și l-au aruncat într-o barcă. În urma lor venea fugind și ajutorul Valiei, încovoindu-se sub greutatea aparatului din sac.

Rămasă singură, Valia adună gunoii și hîrtii într-un colț al canierei în care fusese ținută și santinela moarta și dădu foc casei. Apoi ieși, închise ușa în urma ei și fugind, ajunse din urmă pe băieți.

Barca se îndreptă ca săgeata spre malul opus.

Ajunși la mal, băieții se descotorosiră de neamțul, aruncîndu-l pe nisip și scufundară barca în mijlocul stufuluișului.

În noaptea următoare, noul post clandestin era și pus în funcțiune...

Valea dispunea de o „tipografie” — cum denumeau ilegalii mașina de scris și cele două șapirografe la care erau trase proclamațiile și comunicatele Biroului Sovietic de Informații.

Dar pe Valia n-o bucura cum ar fi fost firesc toată instalația asta. Se făcuse după moartea lui Lisenko tristă și gînditoare.

Lisenko își uitase pipa în subsol cînd venise la ea anume ca s-o prevină despre descînderea gest-poului la care se aștepta și Valiei i se părea acum că Svirid Sidorovici pierise din pricina ei. Ea voia să-l răzbune într-o luptă deschisă.

Nu o dată îi pomenea lui Arseni Silvestrovici despre asta, pînă cînd în sfîrșit el îi spuse:

— Îți făgăduiesc că te vei duce cu cel dintîi grup de șoc!

— Cîrînd?

— Da, Valentina. Cîrînd. Mai cîrînd chiar decît îți închipui.

Cîteva ore după sosirea lui Bibikov, Arseni Silvestrovici își chemă ajutoarele lui cele mai apropiate, pe Azardov și Dereveanko și convocă de asemenea pe Baturin cel mare, pe Kotrov și pe Valia. La consfătuire, mai era de față și Iakov Ilici Bibikov.

- Iată, tovarăși, pentru ce v-am chemat, — spuse Arseni Silvestrovici. — „Războiul tăcut” e pe cale să se isprăvească. Se prea poate ca peste vreo săptămîină sau două, să ieșim din ilegalitate.

Lupta noastră trece acum într-o nouă fază caracterizată prin ciocniri armate, diversiuni, aruncări în aer. Însă tocmai în zilele acestea, numărate ale „războiului tăcut”, e nevoie mai mult

decît oricînd de calm şi de stăpînire de sine. Ştiu că multora dintre voi le pare greu să stea şi să aştepte şi că învinuiesc conducerea de „inactivitate”. Aş fi vrut ca voi, cei ce staţi în fruntea activităţii clandestine să înţelegeţi că pînă acuma am avut nevoie de acest „război făcut”, că el a fost inevitabil, logic şi singurul cu putinţă. Am fi putut bineînţeles înfrunta încă demult pe nemţi într-o luptă deschisă şi, în caz de succes, am fi putut trimite pe lumea cealaltă zeci, poate chiar sute de duşmani. Asta ar fi fost însă tot ce am fi putut face într-o asemenea luptă pe faţă. Forţele sînt prea inegale şi nemţii ne ar fi distrus repede iar după aceea, ar fi ajuns stăpîni atotputernici ai oraşului. Noi însă am luat altă cale, care era cea justă şi aşa am învins.

Azi vă pot spune cu siguranţa : Prietenii, victoria este a noastră ! Oraşul, deşi încă ocupat de nemţi, e de fapt în mîinile noastre. Cine-i stăpîn la combinatul „Glavmargarin” ? Rodrian ? Stift ? Feldwebelul Stroba ? Ei sînt încă şi azi tot atît de departe de a fi pus în funcţiune fabricile ca şi în prima zi a ocupării Krasnodarului. Stăpîni ai combinatului au fost şi au rămas prietenii lui Lisenko, care au pierit.

Nemţii se laudau că muncitorii Krasnodarului au confecţionat pentru unităţile lor de vînători de munte, samare ; dar, la primul marş, aceste samare se desfac şi asta e mai rău pentru armata germană decît dacă n-ar fi primit deloc samarele. Generalul Freitag se laudă că întreprinderile din Krasnodar repară tancurile nemţeşti ; ca şi samarele, tancurile sînt scoase din uz chiar de la cea dintîi luptă.

La fel se întîmplă şi în celelalte fabrici din Krasnodar. Şi asta se întîmplă, repet, pentru că nu generalul Freitag, nu colonelul Kristmann, nu Rodrian, nu Stift sînt stăpîni oraşului, ci noi, noi cei din organizaţia clandestină. Şi victoria aceasta am obţinut-o datorită „războiului făcut” pe care l-am cîştigat.

Dar n-am făcut numai atît. Am izbutit să biruim, păstrîndu-ne totuşi intacte toate forţele noastre. Organizaţia noastră clandestină e neatinsă şi e mai puternică şi mai formidabilă decît în ziua în care nemţii au ocupat Krasnodarul. Iniţiativa a trecut în mîinile ei.

Toate acestea la un loc alcătuiesc puterea noastră. Ca să ne-o păstrăm, sîntem siliţi să procedăm cu cea mai mare băgare de seamă. La cel mai mic pas necugetat pe care l-am face, totul se poate duce dracului.

Ştiu că-i greu de aşteptat, mai cu seamă pentru tineret, dar vă mai spun încă o dată că acum, cînd au mai rămas cîteva săptămîni, poate chiar numa, cîteva zile pînă la lovitura de graţie, avem mai mult decît oricînd nevoie să fim calmi şi să ne stăpînim.

Nu se poate altfel. Aceasta-i o condiție neapărată pentru victoria noastră definitivă. Vă spun acest lucru pe care voi, la rîndul vostru, trebuie să-l spuneți tuturor celor cu care sînteți în legătură. Dar mai aveți grădă, prieteni, și de altceva: Ceasul loviturii hotărîitoare e aproape. Cunoașteți izbînzile Armatei Roșii la Vladikavkaz, la Stalingrad și pe Donul mijlociu. Cînd Armata Roșie se va apropia de Krasnodar, cînd nemții încolțiți de prelungindeni vor începe să se zbata, aruncîndu se în toate părțile, atunci noi vom fi aceia care îi vom lovi și le vom tăia comunicațiile. Pentru ca lovitura noastră să fie puternică și eficace, ea trebuie să fie desăvîrșită, atît în concepția ei și în tehnica ei. Nu mai trebuie ca acțiunile noastre să fie împedicate de defecte de organizare și de greșeli de felul acelor care s-au întimplat atunci cînd ne-am pus în gînd să aruncăm în aer un tren și... am lăsat minile noastre neajutorate. Iată de ce am stăruit să nu se trîmîta în ajutor nîmîri diversă și cu experiența. Astăzi a venit primul cîntec ei, tovarășul Bibikov. Iakov Ilci, aveți cuvîntul.

Bibikov începu să facă istoricul amănunțit al transformării grupului nostru de partizani, într-un detașament de mîri diverșioniști, a povestit cum am inventat „mina lupului” și a descris aruncarea în aer în octombrie a primului tren german în Kuban, explozie în care pierseră cei doi frați mei.

— Imi vine foarte greu, tovarăși, să vorbesc despre aceasta! — zise Bibikov coborînd glasul și lăsînd capul în jos. — Nu știu cum să vă vorbesc de pierderile pe care le-am suferit în luptele pe care le-a purtat detașamentul nostru. La aruncarea în aer a primului tren, frațul Ignatov, cautînd să salveze pe partizanii care erau într-o situație critică, au pierit ca niște eroi. Inginerul Evgheni Petrovici Ignatov, șeful nostru de stat major și comandantul grupului de recunoaștere, era sufletul detașamentului nostru..

Glasul i se frînse. Lacrimile îi curgeau încet pe față. Fără să încerce să-și ascundă durerea, el își întoarse fața spre pereți.

Toți s-au rîs cat de la locurile lor, și-au plecat capetele și au rămas așa tăcuți timp de un minut..

— Tovarăși, — zise Arseni Silvestrovici, — în acest război am pierdut pe cei mai buni prieteni ai noștri de luptă și vom mai pierde și pe alții. Dar oricît de grele ar fi pierderile, nu trebuie să ne pierdem moralul. Să fim tot atît de drijni în îndeplinirea sarcinilor noastre ca și partizanii din munții Caucazului!

Valia nu se mai putu reține. Ea se ridică deodată și începu să vorbească repede:

— Băieții și fetele mele au șterpelit de la nemici aproape patruzeci de revolve. E greu însă să le ținem ascunse. Școlarii noștri, pionieri și comsomoliști mă chinuiesc nu altceva tot cerînd voie să înceapă de pe acum operațiuni militare în oraș. Au făcut

rost chiar și de trotil!... Acum tovarășul Bibikov are să ne învețe cum să... întrebunțăm!.

Iakov Ilci mai vorbește despre ultimele diversțiuni ale detașamentului nostru, despre noile tipuri de mină cu acțiune întârziată și despre greutățile de care este legată organizarea unei diversțiuni.

Arseni Silvestrovici întinse pe masă harta împrejurinilor Krasnodarului și statul major începu să discute planul viitorului atac în concordanță cu acela al Armatei Roșii.

Și deodată, din senin, se auzi o explozie. Ecoul sonor umplu coridoarele clădirii. Aproape în același timp, se auzi semnalul de alarmă.

— Azardov, du-i pe toți în adăpost! — ordonă liniștit Arseni Silvestrovici. — Iar eu mă duc să văd ce s-a întâmplat!

În cameră intră în fugă Maria Feodorovna.

— Ai explodat capsulele cu fulminat ce mercur, — zise ea. — Victime nu-s. Dar mă tem că nemții, auzind explozia să nu vină aici...

— Dereveanko, controlează posturile de observație, — ordonă Arseni Silvestrovici.

Observatorii își lipiră fețele de geamurile întunecate.

Trecură câteva minute. Afară, noaptea era întunecoasă. Vântul suiera prin copaci și făcea să răsunе niște table desfăcute de pe acoperiș. Cădea o ploaie mărunță...

Trecu o jumătate de oră. În jurul clădirii același întuneric și aceeași liniște ca și mai înainte. Nemții nu auziseră, se vede, explozia sau poate că nu-i dăduseră nici o atenție...

Arseni Silvestrovici ordonă încetarea alarmei.

Cînd cei care luau parte la consfătuire s-au întors în cameră, l-au găsit pe Arseni Silvestrovici șezînd la masă, aplecat pe harta împrejurimilor Krasnodarului, întinsă dinaintea lui.

— Și așa, prieteni, — spuse el liniștit, — să trecem mai departe...

* * *

Maria Feodorovna ieși din cameră emoționată, nu atât de explozie, cît din pricină că văzuse pe Bibikov. Voia foarte mult să-l întrebe de Evgheni și de toată familia noastră, dar se sîni să facă asta în fața tuturor și încă într-o situație alî de încordată. Bibikov tăcuse dar cum i se paruse ea, zîmbise trist și îi făcuse un semn amical din cap. Dar de spus, nu-i spusese nimic...

Maria Feodorovna așteptă vreo jumătate de ceas la ușa camerei unde se ținea consfătuirea și, apoi se întoarse în laborator. Nu izbuti să-l vadă pe Bibikov în noaptea aceea, iar înspre dimineață, află că plecase...

După ce se însănătoșise de boala ce o avusese și care o împiedicase să plece cu detașamentul în munți, Maria Feodorovna se dusesse cu Nina, fetița ei, la Tretiaia Recika Kocetî, orașelul de copii unde avea o soră care era educatoare.

Stătu cităva vreme acolo, apoi se întoarse la Krasnodar și se mută la o prietenă, inginer la combinat.

Acasă nu putea să se întoarcă, deoarece apartamentul ei era ocupat întruna de nemți. Acasa nu rămăsese decît mama ei, o femeie în vîrstă.

Maria Feodorovna ar fi vrut să poată petrece măcar o singură noapte sub acoperșul casei părintești și să-și amintească de Evgheni și de viața trăită pe care o duseseră cîndva împreună acolo. Tot timpul se întreba unde o fi și ce era cu el.

Nemții răspînceau mereu prin oraș zvonuri cum că ar fi nimerit pe tot. partizanii din regiunea preamuntoasă și din pădurile Kubanului, dar Maria Feodorovna nu dădea crezare acestor scornituri. Ea știa că partizanii traiesc, că luptă mereu și că în rîndurile lor luptă și Evgheni al ei. Voia să ia și ea parte la această luptă, și se bucurase foarte mult cînd Arseni Silvestrovici îi propusese să lucreze la arsenalul clandestin...

CAPITOLUL VII

Încă cu cităva vreme înaintea consfătuirii ținută la arsenalul clandestin de la Institutul de cercetări științifice pentru cultura și prelucrarea tutunului, la care Arseni Silvestrovici declarase că „războiul tăcut” merge spre sfîrșit și că se apropiase timpul cînd activ și în organizației clandestine vor începe deschiș, cu arma în mînă, lupta împotriva dușmanului în diferite locuri din împrejurimile orașului, începuseră deja ciocniri pe față între grupuri de ilegaliști și nemți.

Socot că este nevoie să istorisesc aici și aceste acțiuni militare ale ilegaliștilor, între altele pentru ca la ele au luat parte activă membrii fostei brigăzi Baturin care disparuseră din oraș, după ce reușiseră să se salveze chiar în clipa execuției.

*

*   *

..Nu departe de Krasnodar se află marea staniță Korenovskaia, vestită de multă vreme pentru cîmpurile ei de sfeclă și fabrica de zahăr. Mai la nord de Korenovskaia, se găsește altă staniță, Beisug. Aceasta era stanița unde, curînd după arestarea brigăzii Baturin, s-au petrecut întîmplări uimitoare, despre care vreau să vorbesc aici.

La început, cînd am aflat despre aceste întîmplări, mă găseam la detașamentul nostru de partizani și ele îmi păsură de necrezut. După scoaterea nemților din Kuban, am avut putința să cercetez și adevărul e și mai de „necrezut” decît povestirile care ajunseseră pînă la noi pe muntele Strepel. M-am hotărît atunci să le cuprind și pe ele în relatarea întîmplărilor din acele timpuri și asta cu atît mai mult, cu cît întîmplările din stanița Beisug se găsesc în strînsă legatură cu tema principală a narațiunii mele. Eroul întîmplărilor din Beisug e unul din activiștii organizației clandestine din Krasnodar, membru al fostei brigăzi a lui Baturin, același Mișa care fusese atît de furios din pricina „trădării” lui Șlikov.

N-am putut afla cu de amănuntul cum a izbutit să ajungă Mișa de la Krasnodar la Beisug. Mișa a găsit în stanița pe secretarul comitetului raional al comsomolului care se ascundea la mama lui și-i arătă înputernicirea pe care o avea de la Azardov și de la Arseni Silvestrovici. Apoi strînse într-o casă pe toți comsomoliștii staniței care mai rămăseseră în viață.

La adunare, se hotărî să se înființeze un detașament de partizani de stepă. Mișa ajunse comandantul detașamentului, iar Lozovoi, secretarul comitetului raional al Comsomolului, ajunse comisar. Tot acolo fu citit ordinul de zi nr. 1 pe detașament, prin care se interziceau orice acțiuni și manifestări fără învoirea lui Mișa, și erau numiți comandanții de grupe.

Nou-numitul aghiotant al lui Mișa, o fetișcană cîrnă de vreo cincisprezece ani, pe care o chema Lipa, primi dispoziția de a confecționa... măști. Asta era desigur tributul pe care îl dădea tinereței înclinația ei spre romanism. Lipa confecționează măștile dintr-o fustă neagră, veche, a buica-si. Cînd măștile lara gala și băieții le încercară în fața oglinzii, Mișa îi spuse Lipa :

— Trage-te acuma o fugă pînă la atamanul staniței!... Dă buzna la el în casă gîfînd, ia și o matracă speriată și spune-i că-ai venit în staniță un om foarte de seamă din Krasnodar care s-a oprit aici, în casa asta și a spus să vină imediat la el atamanul. Apoi, întoarce-te și așteaptă-l în cerdac. Cum îl zărești venind, îmi spui și după aceea te ascunzi în tindă. Cînd are să intre atamanul în casă, tu ai să te iei după el, iar cînd și-o face un semn, îi întinzi atamanului un scaun. Dar toate astea le faci fără să scoți o vorbă. Nu uita, cînd te vei întoarce de la ataman, să-ți pui masca. Ai înțeles ? Hai, în viteza treia ! Fuga !

Nu trecură nici zece minute și Lipa se și întoarse gîfînd și-i șopti lui Mișa :

— Vine !...

Peste staniță se lăsa amurgul. Atamanul intră în odaie și nu zări la început pe nimeni. Închipuindu-și că musafirul îl

astăptă în odaia vecină, atamanul puse mîna pe clanța ușii dar, din întuneric, răsuna o voce poruncitoare.

- Înapoi! Apropie-te de masă!

O brichetă scăpără și pe masă se aprinse o luminare. La flacăra slabă și tremurătoare a lumînării, atamanul zări înșirați de-a lungul peretelui niște oameni mascați, iar îndărătul mesei, șezînd un om, îmbrăcat căzăcește, cu o cubancă pe cap, mascat și el.

- Cine-s oamenii aceștia? Și ce vor? — întrebă atamanul cu mirare și cu frică în glas.

Nu-i răspunse nimeni. Omul care ședea la masă făcu un semn și fata — ș ea mascată — întinse atamanului un scaun.

- Cine sînteți voi? — întrebă atamanul, după ce se așezase șovăind.

Fără să se grabească, omul care ședea la masă scoase din buzunar o hîrtie, o despaturi și o puse pe masă. Deodată, se ridică în picioare.

- Scoală-te, — porunci el atamanului — Ascultă acum ordinul comandantului detașamentului de partizani din stepă!

Auît de neașteptat fu asta pentru ataman, încît sări în sus și luă poziția de drepti. Mîinile îi tremurau. Șapca pe care o ținea în mîna stînga, căzu jos. Se lăsa cînd pe un picior, cînd pe celălalt. Ba ridica mîna dreaptă, ba o lăsa în jos. Voia, parcă, să-și facă cruce și nu îndrăznea.

- Santinela, ieși în cordac! — spuse liniștit Mișa către Lipa, ca și cînd nimie nu s-ar fi împliat.

Înceet, rar, rotunjind parcă înecare cuvînt, Mișa începu să citească:

-- „Ordinul nr 2 al comandantului detașamentului de partizani din stepă, din sectorul Krasnodar, ținutul Kubanului, către atamanul staniței Beisug

§1. Am hotărît să mă stabilesc în mod provizoriu cu întregul meu detașament în stanița Beisug. Toate casele de locuit și toate celelalte clădiri vor fi la dispoziția mea. Nimeni n-are dreptul să plece din stanița, să vină în stanița sau să se așeze aică, fără învoirea mea.

Cu supravegherea îndeplinirii acestui ordin, însărcinez pe comandantul staniței Beisug, numit de mine.

§2. Atamanul staniței, numit de ocupanții nemți, rămîne să-și îndeplinească toate îndatoririle, dar trebuie să sîpuna toată activitatea lui, fie mie, fie comisariului detașamentului. Aceleași îndatoriri le au și staroștii de cvartel și polițaii

§3. Toate dările în natură care urmează să fie predate comandamentului german, vor fi predate de azi înainte numai ajutorului meu cu aprovizionarea, prin mijlocirea comandantului staniței.

§4. Atamanul staniței va garanta cu capul lui și cu viața familiei și a rudei sale, că nici un partizan sau familia lui sau familiile soldaților și ofițerilor din Armata Roșie, ale comunistilor și ale celor evacuați, nu vor fi predate nemților și nu vor avea de suferit pentru ceea ce au făcut tatăl, frații sau fiii lor.

§5. Pentru neîndeplinirea acestui ordin cit și a celorlalte ordine și dispoziții ale comandamentului detașamentului de partizani, este răspunzător în primul rând atamanul staniței: Beisug.

Comandantul detașamentului — *Mihail*

Comisarul detașamentului — *Lozovoi*

Mișa termină de citit și, fără să se grăbească, pune ordinul pe masă.

— Ai înțeles? Ai vreo întrebare de pus?

Atamanul se uita speriat în toate părțile. În jurul lui stăteau, nișcați și tăcuți, niște oameni misterioși, cu maști negre. Atamanul bîgui nehotărât:

— Nu mi pot da seama așa de repede.. Mai citiți-mi-l o dată.. sau, mai bine, l-aș lăsa acasă..

— Acasă ordinul n-am să ți-l dau, — îi tăie hotărât vorba Mișa: — De repetat însă, se poate. Dar pentru ultima dată. Ascultă cu atenție, cap sec!

Și Mișa mai citi o dată ordinul rar și răspicat

— Acum ai priceput?

— Priceput, — zise mai mult în șoaptă atamanul.

— Foarte bine! Ei, acum scălește că ai auzit cele ce ți-am citit și că le vei îndeplini întocmai

Atamanul întinse mîna spre stîloul de pe masă dar și-o retrase repede înapoi. Pe fruntea lui apărură proboane mari de sudoare.

— Ia nu fă pe prostul, atamane! Iscălește c-ai luat cunoștință și pace. N-avem timp de pierdut. Avem și fără asta destule treburi pe cap.

Cu mîinile tremurînd, atamanul își scosese ochelarii, și-i puse pe nas și-și așternu anevoie iscălitura, alcătuită din niște buchi strîmbe, dedesubtul ordinului.

Mișa puse hîrtia în buzunar, se apropie de ataman și îi zise:

— Ascultă, atamane, îți dai seama de ce-ai făcut? Ți-ai scăpat viața. Măcar că nu-i bură de nimic, da-i tot viața. Fîndcă ești un trădător, ar fi trebuit să mori. Dacă vei îndeplini însă cu sfințenie ordinele mele, scapi cu viață. Ai înțeles? Numai nu încerca să ne înșeli. Să știi că te urmărim pas cu pas. Cum o scriîtești, te-am și împușcat.. Asta-i tot. De acum poți pleca.

Fata mascată îi deschise ușa. Atamanul ieși, clătîndu-se ca un om beat. În cerdac se opri o clipă, parcă ar fi vrut să spună ceva, dar se răzgîndi, făcu un semn cu mîna că i era totuna și o luă încet pe ușa întunecoasă a staniței.

Cu atamanul, lucrurile au mers bine, — răsufală ușurat Mișa. — Dar cu șeful poliției, cred să fie ceva mai greu. Ulte ce-i, băieți. Duceți-vă acasă. Îmi ajung trei oameni. Ceilalți plecați, plecați. Iar tu, Lipa, fugi la șeful poliției și cheamă-l aici. Ai să-i spui și lui ce i-ai spus și atamanului. Dar să nu mai intri aici în odaie cu el, ci rămii la pîndă în cerdac. Fuga, Lipa...

Șeful poliției intră repede în odaie, îndreptîndu-și sabia cu mîna stîngă și aranjîndu-și tocul revolverului. Mișa stînsese luminarea și în odaie era întuneric. Negăsind oaspetele de seamă din Krasnodar, șeful poliției dădu sa plece, cînd, deodată, din întuneric se auzi un glas poruncitor:

— Stai! Scoate chipiul! Drepti!

Șeful poliției zări în întuneric un om

— Șezi! Pune mîinile pe masă! — țină vocea.

Tot nepricepînd încă nimic, șeful poliției se supuse.

— Casa-i înconjurată de oamenii mei, — urmă Mișa. — Și stanița-i ocupată tot de noi. Iar aici în odaie ești sub pază... Nu îți mai întoarce capul, prostule! — strîgă la el amenințător Mișa, văzînd că musafirul își întoarce capul în toate părțile. — Scoală-te! Ce-ai desfăcut brațele, parcă ai fi o muiere! Ascultă ordinul!

Iară sculpi flacăra brichetei și la lumina luminării, Mișa citi șeful poliției Ordinul nr. 3. Conținutul era aproape același cu al ordinului de care luase cunoștință și pe care își pusese iscălitura adineauri, atamanul...

Scena mi-a fost povestită nu multă vreme după asta de ajutorul lui Mișa care fusese de față. Șeful poliției înmărmurise. Degetele mîinii lui drepte se mișcau convulsiv. „Pe cuvîntul meu de onoare, mă asigură ajutorul lui Mișa, că l-am văzut pișcîndu-se de picior. Voia desigur să se convingă că nu visa“. Totuși, cînd Mișa îi întinse șefului poliției tocul ca să semneze că luase cunoștință de ordin, acesta puse mîna pe revolver. Dar Mișa i-o luă înainte. Șeful poliției văzu îndreptată asupra lui feava brunată a revolverului lui Mișa. Mîinile musafirului se lăsară fără voință în jos. El se așeză pe scaun și-și roti privirea împrejur. În odaie stăteau trei necunoscuți cu măști negre, cu revolvele îndreptate spre el.

Șeful își dădu seama că ar fi fost de prisos să se opună. Căzu în genunchi și, încrucișîndu-și mîinile pe piept, blîgui:

— Domnule partizan, cui să mă potrivesc? Și de la vol și de la nemți tot moartea m-așteaptă? Ce să mă fac?...

— Intii și intii, să nu fii prost, — răspunse Mișa. — Scoală-te și așază-te la masă.. Uită-te! Aici a iscalit și atamanul. El e mai deștept ca tine. A iscalit și și-a scăpat pielea. Te sfătuiesc să iaci la fel. Dacă ai sa le porți bine și ai sa-l ții pe poliștiu în frâu, ai să trăiești mai de departe.. Dar dacă încerci sa ne înșeli, ia ți rămas bun de la viața. Atuncea nu te cruțăm!.. Iscălește! Așa... Și-acum du-te! Racorește-te afară la aer proaspăt și trec, încă asta-seara pe la ataman. Trebuie să va înțelegeți asupra tuturor lucrurilor. Și ține minte! să nu dea dracu' să se întâmple ceva, că s-a isprăvit cu tine!..

Din seara aceea, se statornici în stanița Bersug puterea deplină a lui Mihail și a partizanilor lui. Lucrul era ușurat într-o mare măsură de faptul că în stanița asta izolată nu se afla o garazoana nemțească stabilă. Nemții veneau foarte rar pe acolo. Mișa și cu băieții lui ajunseseră stăpîni de fapt ai staniței. Odata, ce i drept, atamanul încercă sa trimită pe ascuns nemților o leva caruțe de grâu, dar în ultimul moment, cînd căruțele erau gata încărcate, Lipa se apropie de ataman și i întinse un bilețel:

„Dacă nemții capătă grîul, vei fi executat azi pînă la ora 24.

Mihail”

Grîul a ramas în stanița.

La casa mamei Lipci, unde locuia Mișa, începură să se strîngă voluntari.

Într-o seară, Lipa aduse lui Mișa doi băieți de vreo paisprezece ani. Luînd în fișa lui Mișa poziția de drepti, băieții se rugară de el să-i primească în detașament.

— Trebuie să mai creșteți, prea simleți tineri, — le zise Mișa, deși și el începuse să se bărbierească abia în anul acela.

Băieții îl încredințau cu înflăcărare că împliniseră șaisprezece ani, că știau sa tragă și că aveau deja la activul lor o „operație militară”. Acela dintre dișii care părea mai mare începu a-i istorisi:

— Cătunul nostru e la șosea. Alaltăseară, au intrat la noi în casă doi nemți, unul tînăr, celălalt mai bătrîn și au cerut votcă. Frate-meu și cu mine lipseam de acasă. Mama s-a dus fuga la o vecină să caute rachiu. În casă rămăsese numai soră-mea Aniutka. Noi tocmai ne întorceam. Cînd ne am apropiat de casă, am auzit în grădina de zarzavat pe cineva cum plîngea. Ne-am oprit. Era Aniutka care ședea pe un strat, ro-

chia îi era ruplă și plîngea „Ce urli?” — am întrebat noi. Atunci ea ne a spus că, pe cînd mama plecase, nemîi s-au aruncat asupra ei. Anutka noastră cea mai mică, are abia doisprezece ani. Și-așa de blîndă și de bună. Și tare frumos mai cînta!.. Am intrat în casă! Mama îi cîntea pe nemîi, cu rachiul. Și ne a întrebat „Unde i Anutka?” I-am răspuns că nu știm. Nemîi beau rachiul și tot rîdeau. Și vorbeau ceva în limba lor. Apoi un neamî, cel mai tînar, a ieșit afara în curte. Cel mai bătrîn ședea la masă și zbiera la mama ameninînd-o cu pumnul. Atunci, n-am mai putut răbda, am luat varălel și i-am pocnit pe neamî în cap. Neamîul a căzut dar am văzut că mai trăia. Avea se vede capul tare. N-am mîncat asupra lui, l-am omorît și l-am lăsat apoi repede să-l îngroape. A lăsat apoi neamîul cel tînăr. A zis că cel bătrîn era, a început să se uite în toate părțile. Apoi s-a întors și a dat să plece dar din umbra tîndei, frașorul meu a sara și l-a pocnit în cap cu un lemn. Asta mai tînar n-avea capul așa de tare ca cel bătrîn — e-a murit pe loc! I-am aruncat pe amîndoi nemîi, în căruța cu care veniseră; ne-am dus la iz, le-am legat niște pietroale și i-am aruncat în apă. Nemîi veniseră cu o jernie de cai. I-am dus la herghelia care i ascușu în vale. Caruța am desfacut-o și am împrăștiat bucatile prin curțile oamenilor. Spre cîmîinea, ne-am întors acasă și am găsit-o pe Anutka zăcînd în pat și pe mama șezînd alături și plîngînd. Ne-am apropiat și i-am spus „Pe Anutka am răzbunat-o, dar este încă patul. Mama, noi plecam să ne facem partizani”. La a început să plînga și mai tare. Apoi s-a ridicat, a făcut semnul crucii asupra noastră și ne a spus: „Duceți-vă, băieți! Eu vă plagoslovesc”. Și acum am venit aici la voi. Ce altă să facem? Altă cale n-avem. Ne prinești?

— Vă și eu mai băieți că altă cale n-aveți, — le zise Mișa. — Va privesc. Dar iată ordinul meu: fără voia mea, nu vă veți atinge nici cu degetul de-un neamî.

— Da tot ai să ne dai voie?

— Da, cînd o fi timpul.

— Numai de ne-ai da mai repede! Fîndcă noi am urat mamei s-o răzbunăm pe Anutka. Și fără asta nu ne putem întoarce acasă...

Mișa se dovedi a fi un organizator minunat. În primul rînd, el orînduî ca atamanul să fie urmărit tot timpul. Iar pentru că și atamanul să știe asta, Mișa trimitea în fiecare seară pe Lipa să-i ducă un „mic raport” în care era trecut cu de-amănunțiu tot ce făcuse atamanul în ziua aceea, începînd de dimineața și pînă seara.

— M-au înnebunit cu bilețelele lor, — se tînguia atamanul.

— Nu pot să pricep cine mă o fi urmărit. Chiar cînd mă duc

să mi fac nevoile și asta stă scris! Mi e frica să mai ies din casă... Mi se pare tot timpul că se uită cineva la mine. Dar de unde se uită și cine se uită, asta n-o mai știu. Când mă cule, îmi frag plapuma peste cap...

Mișa își începu activitatea de partizan împiedicînd pe nemți să pună în funcțiune fabrica de zahăr din Korenovskaia.

Nemții care aveau mare interes să pună în funcțiune fabrica, trimiseseră la Korenovskaia pe un inginer de-al lor, un specialist cu experiență, muncitor și perseverent. Acesta pătrunsese toate amanuntele afacerii și știuse să facă pe ormenii din stațiună să lucreze. Avea numai un singur cusar. Îi cam plăcea să bea. Și Mișa se folosi de asta. Din ordinul lui Mișa, oamenii începură să-i aduca inginerului rachiu. Inginerul lua rachiul, noaptea îl bea, iar dimineața, cu exactitate de ceasornic, se înfilișa la fabrică.

Mișa căzu pe gânduri. Să încerce un atentat pe față, nu se putea hotărî, temîndu-se ca nemții să nu se alarmeze și să nu dea de urma tînarului detașament care n-avusese încă timp să prinda puteri. În vremea asta, munca pentru restaurarea fabricii continua.

Ajutorul le veni cu totul pe neașteptate. Intr-o seară, șeful poliției veni la Mișa și printru altele, îi spuse:

— Aș vrea și eu să gust din rachiul din care bea inginerul din Korenovskaia.

Mișa se uită mirat la el.

— Ce te-a apucat? Ți-a venit să bei?

— De băut îi lîne oricînd să bei. Dă ordin să mi se aducă un pahărel.

Mișa ceru niște rachiu. Șeful poliției dădu pahărețului de dușcă, plescăi din buze, oftă și se gîndi o clipă, apoi spuse cu seriozitate:

— Băutura asta îți dă putere... Nu-i bună. Alta-i trebuie inginerului...

— Dar de unde să iau alta?

— Las' că ți-o aduc eu..

A doua seară, inginerul din Korenovskaia căpătă rachiu fabricat de șeful poliției. Dimineața nu se mai duse la serviciu. Iar pe la amiază, veni după el o ambulanță. Când îl scoaseră din casă, horcăia și fața îi era vinată...

Mișa n-a izbutit să afle ce fel de băutură îi pregătise inginerului șeful poliției.

Și inginerul neamț dus a fost. Mai tîrziu, s-a răspîndit vestea că inginerul murise de beție și că probabil din această cauză nici n-au mai făcut nemții cercetări ca să afle pricina morții lui...

Mișa așteptă să fie trimis alt inginer, dar nu se știe de ce nu mai veni nici un inginer și refacerea fabricii se opri aproape de tot...

Tot pe atita de prost stăteau nemții și cu scosul sfeclei. La cîmp lucrau fete din care cele mai multe erau în legătură cu detașamentul lui Mișa. Ele nu îndeplineau normele. Dar și afară de asta, nu știu cum se făcea că sfecla scoasă „scădea” noaptea în mod catastrofal.

Nemții bătură crunt pe două fete pentru sabotajul lor fâlș, dar nici după asta lucrurile nu se schimbară. Numai că lumea prinse ură și mai mare pe nemți.

Mișa își dădea seama că sabotajul la fabrică și la plantațiile de sfecă nu putea merge, pe băleți. Ei nu visau decît operațiuni active, clocniri, diversivni. Dar și Mișa însuși era destul de vite și nerăbdător din fire, cu toate că ultimele întâmplări din Krasnodar îl făcuseră să fie mai prevăzător. Se hotărî deci să înceapă să acționeze. Detașamentul era acum încheiat și disciplina desăvîrșită pe care o avea îl întărea și mai mult pe Mișa în hotărîrea lui.

Cea dintîi operație pe care o întreprinsesă, se isprăvi cu succes. Un mic grup de tineri partizani atacă un convoi de căruțe ale nemților care poposisse noaptea lîngă un pîrau neînsemnat din stepa și ucise pe toți nemții împreună cu ofițerii lor fără a fi tras un singur foc. Încă înainte de a se face ziua, nemții morți fură aruncați toți în șanțurile pentru depozitarea sfeclei și acoperiți cu pămînt, căruțele desfăcute și ascunse, iar caii alungați prin stepă, înspre pădure. Totul fusese făcut în tăcere, fără să fie lăsată cea mai mică urmă, așa că nemților nici nu le trecu prin minte că tineretul staniței ar putea avea vreo vină în dispariția convoiului.

Succesul acesta dădu aripă băieților. Mișa începu să pregătească o diversivne serioasă pe linia principală de cale ferată cînd pe neașteptate primi vestea că Lozovoi, comisarul detașamentului, fusese arestat în puța din Korenovskara.

Cu cîtăva vreme înainte, Mișa zbutise să facă rost de la Krasnodar de un aparat de radio care fusese instalat în staniță. Fetele recepționau comunicatele Biroului Sovietic de Informații, le copiau și le răspîndeau apoi printre cazaci. Treaba asta era condusă de Lozovoi, comisarul detașamentului, care o făcea de obicei în piață, unde în înghesuală era mai ușor să streкори manifestele în coșuri, în căruțe și chiar în buzunarele oamenilor din stanițe, adunați acolo. Și tot acolo, în piață, fusese și prins. Că se întîmplase așa, era el singur vinovat. Se luase la ceartă cu un „unchiaș” cu barbă și cînd colo „unchiașul” era un copol. Lozovoi fu dus la închisoare. Fusese prins asupra faptului

avînd zece mînfeste la el și era amenințat să fie condamnat la moarte. Trebula deci scăpat cu orice preț.

Aflînd despre arestarea comisarului, Mișa chemă la el pe șeful poliției, îi spuse cum stă treaba și îi ordonă :

— Lozovoi trebuie adus aici încă în noaptea asta ! Mîine ar putea fi trimis la Krasnodar și atunci s-a isprăvit cu el... Îl cunoști pe șeful poliției din Korenovskaia ?

— Mi e cumătru...

— Cu atît mai bine. Cal ai ?

— Cazacul fără cal e ca și calul fără coadă !

— Te duci acolo ca vîntul ! Chiar în noaptea asta !... înțelegi ?

— Înțeleg... numai că aș avea nevoie de niște rachiu.

— Ia, ia tot rachiuul pe care îl avem ..

Noaptea trecu. În zori, Lozovoi se întoarse la Beisug pe un cal înspumat și se înfățișă imediat înaintea comandantului. Mișa îi ceru lămuriri dar bălătul nu pricepea nici el nimic din cele ce i se înîmplaseră. Atîta doar istorisi că îndată după ce fusese arestat, șeful poliției îi luase un interogator. Îl bătuse cumplit, dar nu scosese nimic de la el ; apoi îi spuse că a doua zi va fi trimis la Krasnodar, la gestapo. „Acolo ai să vorbești“, îl amenințase șeful poliției.

Noaptea, comsomolitul fusese adus iar în casă. Într-o odăie spațioasă ședeau cei doi șefi de poliție. Pe masă era o sticlă de rachiu și amîndoi polițiștii erau beți. „Acum au să înceapă să mă bată“, își zicea Lozovoi. Dar cînd cei care îl aduseseră plecară șeful poliției din Beisug scoase pe Lozovoi în curte, îl duse fără să scoata o vorbă lingă calul lui și cu un glas care nu arăta că ar fi cituși de puțin beat, îi spuse :

— Înlocuiește în goană acasă și raportează comandantului toate, dar întocmai cum s-au înîmplat.

Apoi, după ce tăcu o clipă, adăugă :

— Dar să știi că dacă-mi omori calul, nu te iert în ruptul capului. Martor mi-e Dumnezeu că nu te iert. N-are să-mi pese nici de viață, nici de nimic. Ai înțeles ?

A doua zi spre seară, șeful poliției veni la Mișa.

— Am venit după cal, — zise el întunecat.

Mișa se duse cu el în grajd.

— Ce-ți face cumătrul ? — se interesă Mișa.

— Doarme, — răspunse nepăsător șeful poliției, uitîndu-se cu băgare de seamă la cal. — După galop, calul trebuia șters bine de nădușeală, — mormăi el supărat — Ai înțeles ? Un cal bun are nevoie de îngrijire... Unde s-a mai văzut ca un cal să nu fie îngrijit după o fugă ca asta ! Și mai ziceți că sînteți cazaci !...

Şeful poliţiei încălecă şi plecă de-a dreptul spre casă. Mişa îl chemă apoi pe Lozovoi şi îl muştră multă vreme pentru neatenţia de care dăduse dovadă în piaţă.

A doua zi, Mişa cheamă la el pe cei doi fraţi care veniseră în detaşamentul lui s-o răzbane pe sora lor, Anuta.

— Băieţi, vă dau o misiune însemnată de tot, — le zise el. — Trebuie să vă lărişaţi, prin linia frontului, să găsiţi pe omul care trezile şi să-i comunicaţi locul unde se afla nişte depozite de muniţii de artilerie nemţeşti. Uite aici o hîrtiuşă. Pe hîrtiuşă e scris itine arinul, locul de întâlnire şi parola. Învaţaţi-o pe dinafară şi veniţi diseară la mine. Plecarea-i la ora 23.

Noaptea, băieţii plecară în stepa. Nu se întoarseră decît abia către sfîrşitul celei de a şasea zile, murcăr, în negriţi, în zdrenţe. Dar ochii le străluceau şi Mişa pricepu că însărcinarea pe care le-o dăduse, fusese îndeplinită.

În noaptea următoare aparut deasupra depozitelor nemţeşti o escadrilă de avioane de-ale noastre U-2. Primele avioane atîrnară în aer „candelabre”. Pe pămînt se făcu lumină ca ziua. Artileria antiaeriană germană descărise focul. Dar celelalte avioane U-2 zburară pe deasupra obiectivelor şi îşi aruncară cu măiestrie bombe. Depozite de artilerie luară foc şi acru început să bubue de explozii e obuzelor.

Escadrila porni spre răsărit, viu luminată de flăcările incendiului. Deodată, din întuneric, năvăli cu o viteză turbată un avion de vînătoare nemţesc. Lui Mişa i se strînse inima: vor putea oare scăpa avioanele U-2, cu mersul lor încet, de „Messerschmitt”-ul fascist?

Ai noştri însă nici n-aveau de gînd să plece. Virind, avioanele se alinuară în formaţie strînsă şi primiră lupta. Dîre de trasoare întîmpinară avionul de vînătoare nemţesc. „Messerschmitt”-ul lău foc. Aviatorul neamţ cauta prin tot felul de acrobaţii să stingă focul. Dar flăcările cuprinseseră fuzelajul şi avionul se prăbuşi brusc la pămînt.

La lumina incendiului, Mişa zări cum din avion se desprinsese un ghemotoc întunecat şi cum se deschise cupola albă a paraşutei. Cîţiva partizani călări se repeziră în stepă. Aviatorul neamţ se apăra multă vreme, trăgînd, dar în cele din urmă izbutiră să-l prindă viu. După un vechi obicei căzăcesc, neamţul, legat de mîini şi de picioare fu aruncat pe un cal de-a curmezişul şen şi adus în staţiă.

Aviatorul era aproape un băieţandru şi chiar de la primul întrebător povesti lucruri interesante. Mihail trimise îndată un

agent de legătură la Krasnodar. Azardov intră în legătură prin radio cu comandamentul nostru și în aceeași noapte ateriză în stepă un mic avion sovietic în care fu arcat prizonierul. Strîns legat cu frînghi, aviatorul neamț fu pus apoi într-un sac. Mișa mai legă sacul cu sfoară, îl pecetlui cu ceară și cu propriul lui sigiliu.

Îmi pare rău că nu mi-a fost dat să văd și eu sigiliul lui Mihail, dar după cum mi s-a spus, pe sigiliu erau sapate o seceră și un elocan, o sabie căzăcească și o sulită.

Avionul care venise să ia pe aviatorul neamț, adusese lui Mișa în dar un mic aparat de emisie și un cod cifrat cu care să poată comunica știri peste linia frontului. Cîteva zile după aceasta, Mișa transmise prima lui radiogramă în care spunea că la staționarea de mașini și tractoare din apropierea stației Beisug, poposise peste noapte o coloană motorizată germană, escortată de mașini blindate și tancuri. Mișa dădu coordonatele S.M.T.-ului, scriind să se țină avioane și anunță că băieții lui vor încerca coloana și, în caz de bombardament, nu vor permite nici unei mașini să iasă din încercuire.

Noaptea, avioanele apărura deasupra stepii. Dar, fie că Mișa nu dăduse coordonate destul de exacte, fie că pilotul avionului din capul formației nu se dovedi de data asta destul de dibaci, avioanele nu găsiră imediat punctul indicat. Ele se învîrtiră cîtăva vreme în cercuri deasupra stepii și nemții, recunoscîndă viteza caracteristică al motoarelor sovietice. Coloana motorizată începu să se risipească în grabă. Mașinile porniră înspre stepă. Mișa își dădu seama că operația era pe cale să fie zadărnicită. Și dădu ordinul de a ataca pe nemți.

În întinerecul nopții se auziră explozii de grenade. Sticle cu materii inflamabile zburară prin aer. Mașinile care paraseră cele dinții locul de staționare luară foc.

Primul care s-a aprins a fost un tanc. Explozia a rupt o șenilă și tancul a început să ardă, învîrtindu-se în loc. Aproape în același timp, focal s-a întins la o autocisternă, la celălalt capăt al S.M.T. ului, apoi s-au mai aprins trei mașini. Nemții erau acum înconjurați de un cerc de foc.

Cercul acesta de lumină constituia un reper minunat pentru aviatorii noștri, ei începură bombardamentul. Aviatorii știau că acolo, foarte aproape de mașinile care ardeau, se băteau cu nemții niște îndrăzneți fii de cazaci. Vîind ca loviturile să fie cît mai precise, temîndu-se să nu lovească în cazaci, piloții bombardau pe nemți în zbor razant. Cîteodată, suflul exploziilor producea deplasări de aer care făceau să salte avioanele, dar aviatorii reîncepeau bombardamentul, coborîndu-se din nou pînă aproape de sol...

Cînd în zorii zilei sosiră pe cîmpul de luptă camioane cu pistolarii nemți, ei nu văzură decît scheletele fumegînde ale mașinilor, cadavre de soldați nemți și gropile adînci lăsate de exploziile bombelor. În mijlocul acestui haos, se ridica o prăjină înfiptă în pămînt. În vîrfurile prăjinii era cască unui ofițer neamț ucis, iar în cască o scrisoare. După cît se spune, cuprinsul scrisorii era nespus de veninos și numai măscați.

— Ceva cam în felul scrisorii pe care cazacii zaporojeni au trimis-o sultanului turcilor, — îmi povestii zîmbind unul din ajutorii apropiați ai lui Mișa.

Scrisoarea „tinerilor cazaci zaporojeni” purta ca întărire aceiași sigiliu.

După distrugerea coloanei motorizate germane, nemții s-au făcut precauți. Cum ajungea o coloană la locul unde trebuiau să poposească peste noapte, mașinile se răsplineau îndată și-și trimiteau patrulele departe în stepă. Mișa comunică aceasta lui Azardov și primi peste cîteva zile un bidon destul de mare, conținînd un lichid galben.

Partizanii din stepă începură un nou fel de vînătoare de mașini nemțești.

De obicei, operația se efectua în felul următor: O coloană motorizată germană poposea peste noapte într-un cătun. Nu mult după aceea, soseau acolo păreții lui Mișa. Ei își ziceau singuri în glumă „pescari”, pentru că trebuiau să aștepte cu aceeași răbdare cu care așteapta pescarii pîna ce peștele „mușcă”.

Uneori, lincezeau ceasuri întregi, culcați sub un gard de nuiele, așteptînd clipa în care vor putea să se tirască pînă la mașină, să deșurubeze bușonul radiatorului și să toarne înăuntru sticluta cu lichidul trimis de Azardov, să înșurubeze la loc bușonul și să dispară fără urmă.

În zori, nemții începeau să pornească motoarele. Motoarele făceau nazuri, dar coloana se punea totuși în mișcare. Radiogramă lui Mișa zbura, întrecînd-o și anunța:

«Din punctul cutare au pornit în direcția cutare, un număr de atîția și atîția „nemți beți”» nume dat de Mișa pentru a păstra taina mașinilor în care se turna lichidul „miraculos” al lui Azardov.

De regulă, peste o oră, o mașină se oprea deodată. Nemții nu pricepeau nimic. Totul era în cea mai desăvîrșită ordine dar motorul nu funcționa. Mașina stricăta era remorcată și coloana pornea mai departe.

Peste un sfert de oră se mai opreau cîteva mașini și nemții iarăși nu erau în stare să explice cauza.

Nemții se enervau, cercetau cu grijă motoarele și își întorceau îngrijorați ochii spre cer. Pe cer apărea o escadrilă sovie-

tică. Folosind datele radiogramei lui Mișa, avioanele găseau repede coloana și începeau s-o bombardeze. Mașinile oprite pe drumurile de stepă alcătuiau o țință foarte bună...

CAPITOLUL VIII

Vreau să vorbesc aici despre încă unul din membrii fostei brigăzi Baturin. El a luptat împotriva nemților și a pierit la Adigheia, nu departe de Ponejukai, aulul lui natal care se află la o jumătate de ceas de fugă bună de cal de Krasnodar.

Volodea care rămăsese pînă la sfîrșitul scurtei lui vieți în strînsă legătură cu Azardov și cu detașamentul nostru, își însușise primele noțiuni de tehnică conspirativă la combinat. Cu o săptămîină înaintea morții lui, lăsase o dovadă de primirea unor grenade, semnînd „Volodea, balerinist din Krasnodar“. Iată de ce, în cartea aceasta, unde-i vorba de membrii organizației clandestine din Krasnodar, nu pot să nu vorbesc și despre el...

Volodea își petrecuse copilăria în aulul Ponejukai, printre cerchezi. Tineretul aulului ținea foarte mult la el. Volodea călărea minunat, nîmerea pasărea în zbor cu vechea pușcă a tatălui său, imita cu măiestrie cîrîitul păsărilor și cunoștea toate potecile de flare din stufulăriș. Poate că era lubit și pentru că era cînsit, sincer, lua cu înflăcărare partea celor umiliți și era întotdeauna gata să tăbărească cu pumnii asupra oricui și-ar fi bătut joc de vîrnulul mai slab decît el.

Și nu numai tinerilor le-a fost drag Volodea. După moartea lui, după ce nemții au fost alungați din Kuban, am avut prilejul să trec prin Ponejukai și să vorbesc de Volodea cu un venerabil bătrîn cerchez.

— În vinele lui Volodea nu curgea sîngele nostru cerchez, — îmi spuse bătrînul, — dar el ne cunoștea limba, credința, obiceiurile noastre și le respecta. Băiatul cîntea pe bătrîni și își scotea palaria cînd întîlnea în drum pe cineva mai în vîrstă decît el. Nu sărea cu gura înainte și nu vorbea decît atunci cînd era întrebare. Cu toate că era tînăr, judeca întotdeauna ca un bărbat.

Bătrînul tăcu o clipă, lovi de o platră plină de cea neagră, o scutură și apoi urmă:

— Nu curgea într-însul sîngele nostru dar și l-a vărsat pe al lui pentru noi. A murit în luptă pentru o cauză dreaptă, așa cum ar fi fericit să moară orice ostaș viteaz... Noi cerchezii cîntăm cu sfințenie amintirea acestui tînăr rus și vom vorbi întotdeauna despre el cu urmașii noștri. Amintirea lui nu va muri atîta vreme cît va trăi poporul nostru. Zicînd aceasta, bătrînul își scoase căciula lui înaltă de miel...

Azardov îl trimisese pe Volodea la Ponejukai pentru a organiza acolo un detașament de partizani. Tineretul cerchez fu îndatã atras de Volodea și era gata să sarã pînã și în foc pentru el. Bãileșii adunãrã toate armele pe care le pãturã gãsi în aul. Volodea îi încãrcea și făcã rost de grenade de pe la vecini. Se furișase chiar el însuși de douã ori la Krasnodar dupã cartușe și venise și la noi la detașament de vreo trei ori.

Îmi pare rau că n-am izbunìt sã-l vad atunci pe Volodea, dar am pastrat pînã acum bonurile pe care le dãdea cînd capata de la noi pistoale automate și grenade. Pe petecute de hîrtie mototolite, se poate citi semnatura pe care am pomenit o mai sus „Volodea, batrînist din Krasnodar”.

La ultima constatare pe care am avut-o la detașament, el a stat mult de vorbã cu Nikolai Nikolaevici Slașcirov, comandantul factoriei noastre și se jurea amar cã avea prea puține arme, ceea ce nu-i dãdea decamlatã putința sã înceapã operațiuni militare. Aceasta se întimpla cam cu o saptãmîni înainte de lupta aceea din pãdure despre care s-a rãspîndit apoi vestea în toatã regiunea Adighera.

Cuiva care nu cunoaște situația de pe atunci din aulurile cercheze, i se poate pãrea cã Volodea nu făcuse cîne știle ce îi prãvã. Adunãse tineretul într-un detașament, dar pînã la lupta aceea de pînã, detașamentul nu se manifestase încă cu nimic. Eu însă știam bine marea însemnãtate pe care o dădeau nemșii acestor auluri așezate chiar în apropierea Krasnodarului, garnizoanele puternice pe care le țineau acolo, și rețeaua întortocheatã de spioni cu care împînziserã Adighera, și afirm cã pãșinul pe care îl făcuse Volodea, arãta un talent de organizare rar întîlnit, curaj și stãpînire de sine. Nu i-a fost ușor sã-și procure arme, dar i-a fost încă și mai greu sã le cãrã pe sãu prinșul poștarilor, ambuscadelor și garnizoanelor nemșești, pe distanțe de zeci de kilometri și sã le ascundã cu diblacie.

La marginea aulului era o pãdure secularã de stejari, mãrginitã într-o parte de mlaștini cu ochiuri de apã și stuf les care se întîndeau pînã departe, prinzîndu-se apoi în bancurile de nisip ale unui riu de munte. Volodea își făcuse socoteala cã dacã va trebui sã dea lupta cu nemșii, locul cel mai nimerit pentru asta ar fi pãdurea. Numai acolo putea nãdãrdui sã reușeascã cu micul lui detașament. Orice leșare în stepa deschisã înserãna pentru el pieirea. Volodea putu sã ascundã armele în scorburile stejarelor batrîni și le împãrți în așa fel încît în orice loc al pãdurii și în orice împrejurare, luptãtorii lui sã aibã la îndemînã grenade și cartușe. Mai mult decît atît, el mai cercetã cu deamînãntul potecile de fiare care treceau printre malurile joase și pe care le cunoștea din copilãrie și pe lingã asta, avea gata pregãtitã, în locul unde potecile dădeau la rîu, o luntre

mare... Bălciul lui care nu puteau lucra decât noaptea, se trudiră mult ca să scoată luntrea din fundul rului, s-o repare și s-o ungă cu smoală.

Într-un cuvânt, Volodea se pregătea temernic și cu chibritulă pentru pruna lui lăptă. Mai avea nevoie de vreo zece zile pentru a aduce în păcură și cel din urmă transport de arme, când situația se complică deodată în așa fel, încît el se vede silit să înceapă operațiunile împotriva dușmanului mai devreme decât își propusese.

Total începu cu silirea unei tinere cercheze de către doi soldați nemți. Fata nu înținu rușinea și se arunca în rîu. Vestea se năpîndi în aul cu mîndra fulgerului și dimineața, cei doi nemți fură găsîți amîngînați în casa în care savîrșiseră mirșavla. Comandantul nemțului da ordin să se dea foc casei. Casa se aprinde și în jur se adună lumea. Se auziră plinsete de femei și strigăte pline de minie ale bătrînilor.

Nemții se speriară. Temându-se de o răscoală, ei puseră mîna pe vreo douăzeci de cartușe, lale femei mai în vîrstă și dădură veste că le vor trimite ca ostatece la Krasnodar.

Zarea în aul se face și mai mare. Scînteia amenința să aprindă în foc deja focul. Volodea își dădea seama că o revoltă neregulată în aul avea să ducă la o înfringere, mai ales că nemții scosesea prin teleban întariri din oraș.

Mai tîrziu Volodea se pușă să convingă pe bătrîni. Le vorbi cu înălțare, arătînd-le că zadarnic va curge sînge, că nemții vor arde aul pentru lafemele, și vor schingui pe femei, pe bătrîni și pe copii. În sfîrșit, izbucni liniștească mulțimea. Toți se învîrî să nu se atîngă de nemți în aul Volodea urma în sfîrșit să încerce să elibereze femeile cînd vor trece prin pădure.

Neavînd altă ieșire și cu toate că nu prea credea că va izbucni, Volodea se învîrî.

Treburile se grabesc. În jurul femeilor arestate se formase deja escorta și nemților le puteau sosi în fiecare clipă din Krasnodar întăriri cerute.

O fată trimisă de Volodea se apropie de ostatece și izbucni să spună în șoaptă că în pădure se va face o încercare ca să fie eliberate. În acest timp, Volodea și bălciul lui se strecurară pe căi oculte spre pădure...

Era pe la amiază cînd o puternică escorta nemțească înconjură într-un cerc strîns cerchezele arestate și intră în pădure. Aici era liniște și întuneric. Nu se auzeau aici măcar păsărelele cîrîpînd pe ramuri. Razele soarelui își făceau drum prin frunzișul des și cădeau în pete vii pe iarbă și pe tulpinile copacilor. Cînd vîntul trecea peste coamele copacilor, petele de

soare își schimbau întruna locul și atunci părea că prin pădure lunecau umbre fugare...

Undeva în dreapta, se auzi deodată cîrîitul neliniștit al unei gaițe. Alt cîrîit îi răspunse din stînga. Apoi pădurea răsună de un chiot sălbatic și gutural, strigătul de luptă al cerchezilor.

După cum le sfătuisese fata, femeile arestate se aruncară îndată la pămînt. Pădurea se însufleși. Din dreapta, din stînga, de sus, de pretutindeni, se auziră împușcături... Acei care atacau erau trăgători buni. Chiar de la primele împușcături cîțiva soldați nemți căzură.

Oberleutnantul care comanda convoiul înțelese îndată că trebuia să iasă cît mai repede din pădure, deoarece numai la loc descoperit puteau ei nădădui să scape. Dar la marginea pădurii, nemții fură înțîmpinați de o rafală de arme automate. O grenadă, aruncată cu dibăcie, ucise pe oberleutnant. Nemții se aruncară înapoi în pădure. Dar aici iarăși începura să tragă în ei țintașii nevăzuți. Nu trecu mult și totul se sfîrși. Nici un neamț nu mai ieși din pădure...

În clipa cînd, după prima salvă, nemții se repeziră spre marginea pădurii, femeile se ascuseră după copaci, de unde fugiră în adîncul pădurii. Un tînăr cerchez, ajutorul lui Volodea, le conduse pe ocolite la marginea dintre pădure și mlaștină. Două femei bătrîne fură greu rănite de niște gloanțe rătăcite ale nemților.

Volodea care nu prea avea grenade și ale cărui cartușe erau și ele pe sfîrșite, se grăbea să-și ducă delașamentul și pe femei în mlaștina unde era scîparea. Dar pînă cînd să fie bandajate femeile rănite și să se facă largi pentru ele, trecu un sfert de oră. Deodată, din senin, cu un șulerat strident, explodă în pădure prima mină. Erau întăririle nemțești care veniseră din Krasnodar.

Soldații S.S. sosiți nu pierdură vremea. Ei săriră din plin mers din mașini și, desfășurîndu-se în trăgători, se îndreptară spre pădure. Lui Volodea nu i rămînea acum decît un singur lucru: să primească lupta pentru a putea da femeilor puțința de a ajunge în mlaștină și a se ascunde acolo.

Era o luptă grea și aproape deznădăjduită. Nemții aveau o superioritate numerică covârșitoare și pe lângă asta, un aruncător de mine care trăgea dintr-un camion de pe drum și mitraliere grele. Volodea n-avea decît cîteva grenade și cartușele lui erau și acelea numărate.

Dar nici acest lucru nu-i înspăimîntă pe vitejii noștri. De două ori lanțul de trăgători nemți se retrase, lăsînd în urmă morți și răniți.

În sfârșit, nemții izbutiră să taie drumul detașamentului spre mlaștină... Cercul în jurul detașamentului se strîngea din ce în ce...

Tinerii cerchezi se băteau cu o minunată stăpînire de sine. Nici un glonte nu-și găsea ținta, iar grenadele nimereau în plin.

Volodea își dădea seama că situația era deznădăjduită și se hotărî să încerce o acțiune îndrăznească...

El cunoștea foarte bine pădurea, toate cărările și potecile ei ascunse. Izbuti să scape din încercuire fără să fie simțit, să se furișeze în spatele nemților care atacau și să ajungă la un stejar secular uriaș. Acolo, într-o scorbură a stejarului se afla ultima lui rezervă de grenade și de cartușe.

Nemții erau gata acum să se bucure de izbîndă, cînd deodată, izbucni în spatele lor o rafala lungă de pistol automat. Nemții se zăpăciră, crezînd că un nou grup de partizani a venit în ajutorul detașamentului încercuit. Tinerii cerchezi se folosiseră de aceasta ca pîna de zapăceală a inamicului. În salturi curajoase, se smulseră din încercuire și se mistuira repede în adîncul pădurii, spre mlaștină. Nemții încercară să îi urmărească, dar cîrînd le pierdura urma. Atunci ei se repeziră înapoi, înspre locul de unde pornisera cu cîteva minute mai înainte rafalele armelor automate a lui Volodea.

Singur împotriva a zeci de inamici, Volodea primi lupta. Schimba întruna locul, ascunzîndu-se după stejari bătrîni, dar nu încerca să iasă din încercuire. Dimpotrivă, el se silea pe cît putea să atragă cît mai mult timp asupra sa atenția dușmanului și să le-o îndeparteze de la mlaștina către care se îndreptau prietenii lui.

Cînd soldații S.S. se repeziră asupra lui să-l prindă de viu... își aruncă sub picioare ultima grenadă, unica grenadă antitanc pe care o primise de la detașamentul nostru.

S-ar fi parut că totul s-a sfîrșit... Dar, parcă răspunzînd ultimei explozii de grenadă, se auziră deodată dinspre drumul din pădure, unde se opriseră mașinile nemțești, focuri de armă.

Soldații S.S. se uitară îngrijorați în toate părțile; apoi, cînd împușcaturile încetară, trimisera înainte cercetași și se apropiară încet de drum. Ajunși acolo, văzură că mașinile lăsate în drum ardeau și alături de ele zăceau morți soldații nemți rămași lîngă mașini. Cei mai mulți fuseseră atacați și uciși cu pumnale. Împrejur nu era nimeni.

Nu trecu mult și sosiră din Krasnodar și alte mașini cu pistolari nemți. Rînduri întinse de trăgători începură să cerceteze pădurea. Nu găsiră însă decît cadavre de soldați nemți.

Trecînd pe la marginea pădurii, nemții se apropiară de mlaștină. Zidul de trestii era mut. Nemții nu avură îndrăzneala să intre în stuăriș. Dealtfel, chiar dacă ar fi izbutit să ajungă la

mahi, rîul, n-ar mai fi văzut decît o luntre care plutea de-
parte și pe care n-o mai puteau atinge armele lor. În ea se aflau
prietenii lui Volodea care duceau femeile și răniții...

În aceeași seară, nemții organizează o percheziție generală a
aulului. Fasciștii căutau răniți și arme, dar nu găsiră nimic.
Starostele aulului, un bătrîn înalt și venerabil care abia atunci
se întorsese de la Krasnodar, era ca de obicei tăcut. Întrebat
de nemți le răspunse ca, ce-i drept, auzise împușcăturile din
pădure dar nu se putuse damuri cine anume trăgea. Și nu știa
nici unde puteau fi femeile pe care, după cît își începuse el
trebuia să le fi dus nemții la ocaș...

Mai tîrziu se lamuri că starostele se întorsese din oraș toc-
mai cînd lupta din pădure se încheie. În aul venise în fugă ne-
potul starostelui, unul din prietenii lui Volodea și spusese că fe-
meile fuseseră eliberate și că ele mergeau înspre rîu, dar că
Volodea era în primejdia morții să scape femeile și pe prietenii
lui, atrăsese pe dușmani asupra lui și acum lupta singur împo-
triva lor.

Bătrînii au ascultat ce spuneau băiatul și, fără să scoată o
vorbă, fără să se fi înțeles, toți într-un gînd, s-au îndreptat spre
pădure. Mergeau cu armele pe care le aveau ascunse înoia de
pe vremea războiului civil, cu puști de vîntătoare, cu dinamite.
Înșeau cu fețele aspre, întunecate la chip și nestăruți în ho-
tarirea lor. Niciunul din ei nu aruncă vreo privire starostelui
lor care rămăsese singur la casă. Starostele se lăsa în bătrînii
aceștia, prietenii lui, cu care își petrecuse toată viața. Putea
el oare să se țină la o parte de ei, să rămînă singur, desprețuit
și părăsit de toți?...

Starostele se hotărî. Strîngînd în mînă revolverul nou, pe
care îl cădusea nu demult comandantul aulului, se luă și el
după bătrînii.

Bătrînii erau conduși de băiatul care le adusese vestea des-
pre lupta din pădure. Cum mai nădăjduia să-l poată scăpa pe
Volodea printr-o lovitură neașteptată în spatele nemților, băiatul
se îndreptă mai înții cu ei la mașinile care se opriseră în drum.

Atacul a fost fulgerător. Nemții care nu fuseseră uciși de
gloanțe, căzură înjunghiați de pumnalele cercheze.

Bătrînii, întîrziaseră totuși. Primele lor focuri de pușcă răsu-
nară în același timp cu explozia grenadei antitanc cu care Vo-
lodea se aruncase în aer, împreună cu nemții care îl înconju-
raseră...

După ce uciseră paza mașinilor, bătrînii cerchezi se ascen-
să în niște tufe de porumbac.

A doua zi la apusul soarelui, cînd bătrînii cu bărbii albe ieșiră
din aul. Ei îngropară într-o tăcere solemnă cadavrul lui Volo-

dea la rădăcina stejarului lângă care viteazul tânăr își aruncase ultima grenadă.

De atunci, acest mormînt e sfînt pentru cercjezi.

Peste cîteva zile ce la moartea lui Volodea, nemții din aul fură alarmați de dispariția unei patrule de noapte. Apoi, deodată și în chip tot atît de enigmatic se aprinseră niște hambare cu grîu și explodă pe o mîna un camion cu muniții.

Nemții își dădură seama că inamicul trebuie să fie ascuns pe undeva în aul, dar cită vreme mai rămaseră în Kuban, tot tu ghiciră că în capul noului grup de partizani stătea bătrînul cerchez înalt și venerabil, pus chiar de ei staroste al aulului.

CAPITOLUL IX

Aș mai vrea să vorbesc și despre un alt membru al fostei brigăzi Baturin, despre tînărul Grișa și cu acest prilej să vorbesc și despre mama sovietică — despre marea ei dragoste maternă și marea ei viață civică.

Azardov îl trimisese pe Grișa în regiunea Staro-Șcerbinovka. Nemții care au invadat Kubanul și au mai rămas în viață, trebuie să-și aducă bine amînte de această stațiță.

Pe vremea cînd Armata Roșie se retragea spre răsărit, în stațița asta avuseseră loc lupte îndelungate. Cazacii se repezenu călări, atacînd tancurile nemțești. Bateriile căzăcești de artilerie călărească, siliseră adesea coloanele de mașini blindate să se retragă. Căzăcioalcele bandajau rănii, în timp ce copiii aduceau soldaților cartușe...

Forțele erau însă prea înegale și cazacii se văzuseră silii să se retragă spre trecătorile munților Caucaz. Aici, în regiunea stațiței Staro-Șcerbinovka nu rămăseseră decît bătrînii și tineretul care nu era încă în vîrstă să poarte armele, însă cu toți erau adînc devotați patriei lor. Oamenii se ascunseseră fiecare unde putuse și pierduseră legăturile unii cu alții. Trebuiau reghisiți și uniți în vederea luptei. Acesta era scopul pentru care fusese trimis aici Grișa.

Azardov se gînd se multă vreme la care anume din locuitorii stațiței să trimită pe tînărul baturinist. Legătura dintre Krasnodar și Staro-Șcerbinovka nu se stabilise încă, așa că în Staro-Șcerbinovka nu era pînă acum nici o casă conspirativă. Azardov cunoștea doar cîteva familii de cerchezi, după toate probabilitățile devotați care trebuie să fi rămas în regiune. Dar asta desigur, nu era destul. În vremurile acelea grele, oamenii se schimbau adeseori pe neașteptate.

— Nu te pot trimite decît la un om pe care nu l prea cunosc, — îi spuse Azardov lui Grișa, — așa că deschide bine

ochii. Nu trăncăni. Uită-te cu atenție în jurul tău. Și pînă nu te vei încredința ce-i cu acest om, nu-ți da cărțile pe față. Te duci la o treabă grea. Poate chiar la moarte. De aceea nu vreau să te silesc. Hotărăște tu singur..

Cum nemților nu le prea plăcea să bată drumurile de țară după apusul soarelui, Grișa mergea spre Staro-Șcerbinovka numai noaptea. Ajuns acolo, găsi cu ușurință pe omul la care îl îndreptase Azardov.

Acesta era un bărbat în vîrstă, chel și cu barbă roșie.

De la prima vedere, omul nu i plăcu lui Grișa.

Omul îi spuse nevestei să iasă din odaie și începu să dirîdie cum că în stanță ar fi o mică organizație clandestină care însă deocamdată, nu se manifestase cu nimic. Această sinceritate temporară și de prisos, nu i plăcu nici ea lui Grișa... Omul cu barba roșie îi dădea întruna înainte, că tuturor li-e dor de treabă adevărată și că abia așteaptă legătura cu organizația clandestină centrală.

— Îl voi aduce pe toți aici. Șezi.. Mă întorc într-o fugă...

Cînd ușa se închise în urma omului, lui Grișa i se păru că zăvorul de afară fusese tras.

Grișa se uită pe fereastră. Omul cu barba roșie nu umbla, ci aproape că fugea pe ușiță și se uita mereu înapoi la căsuța lui. Cînd coti după colț, Grișa se repezi la ușă. Așa era: ușa fusese închisă pe dinafară.

Grișa pricepu că el căzuse în cursa întînsă de dușman. Își scoase micul revolver și inspectă toată casa. Încercă să spargă ușa, însă nu putu...

Undeva, foarte aproape, se auzi deodată scîncetul tînguitor al unui cîine. O perdea se mișcă și Grișa zări o ușă deschisă înlături!

Pe ușă se rostogoli ca un ghemotoc, în bucătărie, un cățel negru ca smoala. Se uită la necunoscut, își viri speriat codița între picioare și dispăru într-o clipă.

Grișa se uită cu precauție afara. În fața lui era curtea, niște magazii, apoi grădina de zarzavat și, mai departe, stepa nemărginită cu zările crepusculare albastrii.

Într-acolo, numai într-acolo! Scaparea nu era decît în stepă...

Grișa se repezi în odaia vecină să și ia șapca, se potolî de ceva și căzu, lovindu-se rău la genunchi. În podea era înșurubat un belciug. Grișa apucă belciugul și trase capacul unei trape. Din gura întunecoasă venea un miros umed de pîvnită.

Nu, aici nu se punea ascunde. Era moarte sigură. Numai stepa!...

Grișa se uită repede pe geam. Pe stradă venea un grup de polițai. În față mergea omul cu barba roșie. Polițaii deschiseră portuța care ducea în curte; drumul spre stepă era tăiat...

Grișa cobori în pivniță și trase capacul după el. Înăuntru era întuneric bezna. Intr-un colț o grămadă de cîrpe umede. Grișa se viră printre cîrpe...

Deasupra capului auzi lamurit pași grăbiți. Se mișca din loc ceva greu — probabil patul. Se auzira înjurături, strigăte supărate.. În pivnița pătrunse brusc lumina vie a unei lanterne electrice.

-- leși, lepădătură bolșevică!

„Gata! își spuse Grișa strîngînd în mînă revolverul. Șase gloanțe pentru ei, al șaptelea pentru mine...”

— Ușa! E deschisă ușa spre curte! — auzi Grișa vocea omului cu barba roșie — A fugit în grădina!..

Iarăși tropot de pași. Apoi tăcere...

Grișa așteaptă cîteva clipe. Apoi ridică încet capacul trapei. În casa era liniște și întuneric. Afara se lăsase noaptea...

Grișa tăcu, ajunsese pînă la ușa care dădea în bucătărie și se lăsa de un scaun. Se opri nenăscut, gata la orice. Dar în casă era liniște.

În sfîșit, găsi și ușa. De ar ajunge numai mai repede în stepă, în stepa întunecoasă în care era scaparea!..

Grișa își înfățișă în fața casei. Primi o lovitură în cap și căzu.

Cînd își veni în fire, Grișa văzu pe omul cu barba roșie aplecat asupra lui. Omul îl scotoci prin buzunare și i lua revolverul. Apoi îl trase de piciorie în casă.

Lui Grișa i se părea că i se desface capul de durere. Își mușcă buzele pînă la sînge, numai să nu geamă, să nu țipe.

Omul cu barba roșie lasă pe Grișa pe podeaua bucătăriei și, crezîndu-l probabil mort, plecă, închizînd bine ușa după el.

Grișa se ridică. Clatinîdu-se de durere, intră în odăile și-și legă capul cu un prosop.

Avea un singur gînd: să iasă cît mai repede de aici. Dar amîndoua ușile erau încuiate. Grișa deschise cu greu fereastra și sări în uliță.

Împrejur nu se vedea țipenie de om. Grișa mergea sprijinindu-se de gardurile de nuiele. Apucă pe cea dintîi ulcioară care cotea la dreapta. Ulcioara trebuia să dea în stepă. Gîndurile i se încăleau. Capul îl durea îngrozitor...

Încă trei case — și apoi stepa!

De la porțița unei case se desprinsese o siluetă întunecată.

— Ce umblă la miezul nopții? — auzi Grișa o voce slabă de femeie — Acuș vine patrula și te împușcă!

Da, vedea și el că trebuia să fugă. Dar n-avea putere. În glasul femeii acesteia necunoscute nu era nici urmă de amenințare. Și Grișa se sprijini de gard.

Ce-i cu dumneata? Ți-e rău? Ce-i asta, sînge? Ești rănit?... Intră repede înăuntru!

Femeia îl apucă pe Grișa de braț și îl ajută să intre în casă...
Și iată-l pe Grișa în casă șezând la masă. Avea acum o cămașă curată, iar capul îi fusese bandajat cu grijă de o mână dibace. În fața lui se afla o femeie necunoscută în vîrstă, cu o față blajină și obosită.

Grișa află de la ea că omul cu barba roșie la care îl trimisese Azardov intrase slugă la nemți, lucru la care nu se așteptase nimeni din cei care îl cunoscuseră. Fusese numit stăroșie de cvartal, dar visa la ceva mai mare: voia să fie numit slaman.

— Cum de-ai nimerit la el? Se poate oare să fii atît de neprevăzător? — îi spuse gazda punându-i dinainte ceaș și turtă calde. — Bine, nu te mai încrunta. Iaca tac. Nu te întreb nimic. Știu că n-ai voie să vorbești cu n om străin de ceea ce te-aduce aici. Și-i mai bine, așa ca taci. În haul în care ești acum, nu i bine să te frămîți.

Gazda vorbea despre ea.

Era învătătoare la școala din staniță și o chema Ekaterina Ivanovna Grușko. Bărbatul ei murise și rămasese cu doi băieți Arseni și Afanasi. Cel mai mare avea șaptesprezece ani, cel mai mic împlinise nu demult cincisprezece. Acum dormeau duși în odaia de alături.

— Totuși v-a mea sînt băieții, — zise Ekaterina Ivanovna și privirea i se lumina și i se umplu de duiosie. — N am nimic mai scump pe lumea asta decît pe dușii. Nruic! Mare nenorocire să tranșea cineva aici. Tremur întruna să nu li se împlină ceva. Uite și acum. am auzit zgomot, strigăte, pesemne că le cautau pe tine — și i-am avut liniște să stau în casa. Bine c-am dat eu de tine. Nemții au încercuit stanița... Spune, măică-ta trăiește? Doamne, doamne! ce chinuri trebuie să îndure acum, saracuța de ea. Dar nu-i nimic, nu-i nimic. Toate au să se îndrepte... Te-ai saturat? Bine, acum cu.că-te. Ești alb ca varul. La noapte, am să mă gîndesc eu ce l de făcut.

Ekaterina Ivanovna îi așternu lui Grișa alături de băieții ei.

— Dormi! Somn ușor! — sarută mai întîi pe Grișa care se fîstîci și se înduioșă, apoi își sarută băieții. — Noaptea i bun sfetnic, — mai spuse ea.

Ekaterina Ivanovna își deșteaptă băieții în zori. În staniță se făcea o percheziție generală. Arseni îl scoase pe Grișa în curte și-l ascunse într un stog de trestie uscată de la marginea curții.

Învătătoarea aștepta „musafirii“ în fața casei. Deodată văzu arzînd în curtea vecină un stog de stuf ca și al ei. Desigur că vreun neamț, de lene să nu mai caute în stuf, aruncase în el un clubrit aprins.

Ekaterina Ivanovna se repezi în casă.

— Arseni, ce-i de făcut cu Grișa? Are să ardă de viu.

Arseni o îmbrățișă

Dacă se întâmplă ceva, nu cădem nici noi de vii în mâinile lor! — zise băiatul punind la îndemîna o rană grea de fier.

Mama se uită cu atenție la fiul ei și pentru întâia oară i se paru ca băiatul e. era un bărbat în toată firea.

Nemții intrară în casă. Rascoliră totul, întoarseră toată casa cu fundul în sus, aruncară mobiele din loc, mai statură în camera o bucată de vreme, își aruncară ochii prin pivniță, apoi ieșiră în curte.

Mama stătea cu băieții în pridvor. Un neamț se îndreptă fără grație spre stogul în care era ascuns Grișa.

Ekaterina Ivanovna abia se putu ține să nu țipe.

Neamțul înconjură cu bagare de seamă stogul și se opri. Dada cu piciorul în stog, apoi baga mina în buzunar, cautînd ceva.

— Fii liniștită mamă. Fii liniștită, — îi șopti Arseni, alit de încet, încet ea abia putu să-l audă.

Neamțul scoase cămariturile și se îndreptă apoi spre porțiță, aprinzîndu și din mers o țigară...

Percheziția se terminase. Ekaterina Ivanovna îi venea să se repeadă la stog, să dea deoparte stuful uscat, să-l sarute pe Grișa, să-l aducă în casă, să-l dea de mâncare... Dar nu putea să facă asta. Ulița era plină de nemți. Grișa putu veni în casă numai seara tîrziu. Noaptea cînd băieții dormeau, Ekaterina Ivanovna aprinse lampa și intra în odăie. Tustrei băieții erau culcați alături. Și Ekaterinei Ivanovna i se paru că, în loc de doi, avea acum trei fii...

În noaptea următoare, învățătoarea îl petrecu pe Grișa.

— Tare nu mi vine să te las să pleci, — îi spuse ea la plecare, îmbrățișînd-l. Fagaduesc-mă că ai să ne trimiți vești despre tine. Așteptăm ne rărat.

Multă vreme nu putu închide ochii Ekaterina Ivanovna, trăgînd cu urechea la toate zgomotele care veneau de pe uliță. Dar în staniță era liniște.

CAPITOLUL X

A doua zi, seara tîrziu, Ekaterina Ivanovna fu chemată pe neașteptate la ataman la cancelarie. Băieții se neliniștiră.

— Nu vă temeți, — zise ea plecînd. — Desigur c-o fi avînd să-mi comunice cine știe ce dispoziții noi...

Intrînd în cancelarie, ea văzu pe atamanul staniței și pe locotenentul de jandarmi neamț șezînd la masă. Lîngă ușă stă-

teau vreo cinci soldați nemți, iar puțin mai laoparte, lângă zid... Grișa.

Nu-l recunoscui îndată. Fața îi era învîinețită, îmbrăcămintea ruptă și plină de sînge. Mîna dreaptă, sucită într-un chip ciudat, era legată la spate de cea stîngă.

Inima Ekaterinei Ivanovna încetă să mai bată. Numai de nu s-ar da de gol! De n-ar lăsa să se vadă printr-un gest, printr-o privire că-l cunoștea! Nu și putea lua ochii de la Grișa. Și el se uita la ea. Se uita țintă, și părea s-o roage: „Fil tare! Nu mă da de gol! Taci“.

— Il cunoști? — întreabă locotenentul

Ekaterina Ivanovna făcu o clipă. Ii trebui toată voința, toată stăpînirea de sine ca să răspundă:

— Nu, nu-l cunosc.

În clipa cînd spuse aceste cuvinte, Ekaterinei Ivanovna i se făcu mai ușor pe suflet. Ea își dădea seama că se putea stăpîni și că glasul îi era liniștit..

— Acum cîteva zile, — spuse locotenentul, fără să-și ia privirea rece și sfredelitoare de pe fața învățătoarei, — a venit la un staroste de aici un trimis al comitetului clandestin bolșevic din Krasnodar. Acesta n-a putut fi prins și a dispărut. Pe individul care-l vezi, l-am prins azi în stepă. Trebuie să stabilim dacă-l într-adevăr acela pe care îl căutăm. Din păcate, starostele de cvartal care l-ar fi putut recunoaște cu ușurință a fost găsit ieri noapte mort lîngă casa lui. Cine l-a ucis, nu știm încă... Dar sîntem informați că în ziua în care a fost oaspetele de la Krasnodar la starostele de cvartal, seara tîrziu flăcăul acesta a intrat la duminică în casă.

— Repet: nu-l cunosc.

Să vină martora, — ordonă locotenentul.

În cancelarie intră vecina Ekaterinei Ivanovna, Daria, nevasta unui polițai. Era palidă și se ferea să întîlnească privirea învățătoarei.

— Spune acestei *frau* ceea ce mi-ai spus acum cinci minute

— În seara zilei aceleia, am văzut pe învățătoare aducînd pe acest flăcău la ea în casă, — zise repede Daria, repetînd parcă o lecție învățată pe dinafară.

— Ei, și altceva?

— Și ieri noaptea, băiatul ei mai mare a ieșit din casă tot cu acest flăcău și s-a întors singur...

— Ce-ai de spus la asta?

— Spun că dacă l-aș fi ascuns la mine, l-ați fi găsit numai-decît. Cînd ați făcut percheziția, ați răscolit doar totul, pînă și albiturile din scrin.

Asta nu arată decît că ești mai șireată decît noi.

Locotenentul se ridică și strigă :

— Ajunge ! Să terminăm !.. Ascultă-mă cu atenție. Dacă mi spui că-l recunoști, am să ți iert vina și am să dau ordin să ți se dea drept recompensă o scroafă cu purcel. Inșă dacă te încăpățânezi — atunci bagă de seamă.. Ai copii. Gîndește-te la ei...

— Sînt rusoaică, domnule locotenent, — zise încet învățătoarea. — Nici pentru munți de aur n-am să trînit la moarte un om pe care nu-l știu vinovat.. Nu-l cunosc pe băiatul ăsta !

— Să vedem ! — se înfurie locotenentul. — Aduceți încoace băieții !

Doi soldați nemți împinseră în cancelarie pe băieții învățătoarei. Amîndoi se repeziră la mama lor

— Mamă ! Ce s-a întîmplat ? — întrebă cel mai mic

Ekaterina Ivanovna scoase un țipăt și și îmbrățișă băieții.

— Cunoașteți pe arestat ? — întrebă neamțul adresîndu se băieților.

Fără să cugete, fără să-și dea seama, învățătoarea dădu să facă un pas înainte. Era gata să spună adevărul.. Numai sa nu l se chinulască copiii !

Deodată simți că Arseni o strîngea tare de braț mai sus de cot.

— Întreb : cunoașteți pe arestat ? — zbiră locotenentul.

— Nu, nu-l cunosc ! — răspunse Arseni. Și fratele cel mic repetă imediat :

— Nu, nici eu !..

Mîndră de băieții ei, Ekaterina Ivanovna închise ochii o clipă.

— La perete ! — auzi ea vocea locotenentului.

Soldatul nemți îl apucară pe Arseni și-l puseră cu fața la zid. Locotenentul se apropie și-și lipi țeava revolverului de ceafa băiatului.

Daria scoase un țipăt și fugi afară..

— Am să număr pînă la trei. Sau spui, sau... Unu... doi... doi... repetă locotenentul.

Grișa făcu un pas. Buzele lui zdrobite murmuraseră ceva. „Acuși mărturiseste ca să-l scape pe Arseni“, trecu prin mîntea Ekaterinei Ivanovna.

— Nu ! — l-o luă ea înainte lui Grișa. — Nu-l cunosc ! Nu-l cunoaștem !

Se auzi o defunătură. Arseni se smuci, se clătină și se prăbuși pe spate.

Cu un geamăt, mama se aruncă asupra lui. Ea îi strînse la piept capul însîngerat, se uită în ochii lui morți, îl mîngîie pe păr. Apoi, deodată, se ridică și rămase dreaptă în fața locotenentului..

Se uită jintă în ochii lui și privirea ei îl făcu să dea fără voie înapoi.

— Mi-ai ucis feciorul, pe primul meu născut... Neamțule, n-ai să scoți nici un cuvânt de la mine!

Locotenentul își scoase grăbit batista și-și șterse fața și mâinile asudate.

— Al doilea la perete! — țipă el răgușit.

Tăcînd, fără să se miște, Ekaterina Ivanovna se uită cum Afanasi fu pus și el la zid. Locotenentul numără repede pînă la trei. Se auzi o detonătură și cel mai mic căzu alături de fratele lui.

Cîteva clipe, în cameră fu liniste. Apoi se întîmplă ceva la care nu se aștepta nimeni. Ekaterina Ivanovna smulse din mîinile omului din soldați nemți pistolul automat și o rafală prelungită rupse liniștea.

Primul căzu locotenentul. După el atamanul și doi soldați. Ceilalți se aruncară spre ușă, împingîndu-se unul după altul ca să fugă mai repede de-acolo. Ekaterina Ivanovna tot trăgea într-însii din urmă. Se auziră gemete și țipete.

Învățătoarea închise ușa și frase zăvorul greu. Apoi deslîcu frînghiile cu care erau legate mîinile lui Grisa.

— Ai văzut?... Jură că n-ai să uiți și că ai să te răzbuni. Jură!

— Jur!

— Acuma fugi! — Ekaterina Ivanovna deschise fereastra. — E noapte... N-au să te vadă. Ia-o la dreapta prin grădinile de zarzavat și de-acolo în stopă!

Grisa sări pe fereastră și se mistui în întuneric.

Ekaterina Ivanovna veni lingă fiul ei, îi culcă alături, îi acoperi cu fața de masă și îi sărută, așa cum obișnuia ea să-l sărute seara, cînd erau culcați în paturile lor. După aceea strînse armele căzute pe jos și încărcătoarele. Stînse apoi lampa și luă iar în mînă pistolul automat.

Nemții trăgeau în fereastra cancelariei. Geamurile cădeau răsunînd, în cameră șuierau gloanțele.

Învățătoarea se apără aproape o jumătate de ceas.

Nădăiduind s-o mai prindă de vie, nemții dădură foc casei. Dar și din casa care ardea, mai bubuiau încă împușcăturile...

Trecură cîteva zile. Într-o noapte, cu puțin înainte de revărsatul zorilor, în stația se auziră împușcături.

Niste călăreți năvăliseră în stația. Întîia casă care începu să ardă era aceea a starostelui de cvartal. Apoi se aprinse casa atamanului și aceea a Dăriei care îl trădase pe Grisa. O grenadă antitanc explodează în școala unde locuiau jandarmii.

Și totul se liniști rar. Numai casele cărora le puseseră partizanii foc mai ardeau, iar nemții înnebuniți de spaimă, fugeau pe ulițe, trăgând fără nici un rost în steapă

Dimineața, oamenii găsiră cadavrele a trei staroști de cvar-tal împușcați. Peste noapte, cadavral Dariei a fost spânzurat de grinda porții. Pe piept, avea prinsă o hîrtie cu inscripția : „Executată de partizanii de steapă pentru trădare de patrie”.

Mulți dintre locuitorii staniței văzuseră pe acel care atacaseră stanița. Atacantul erau condași de un barbat în vîrstă, înalt, spătos și cu o barbă neagră, stufoasă...

... — Nu-mi mai aduc aminte cum am izbutit să fug din staniță. — Îmi povestii mai târziu Grișa, cînd venise ca om de legătură la tabăra noastră de partizani de pe muntele Strepet. — În spatele meu auzeam delinături. Trăgeau nemții, trăgea, apărîndu-se, Ekaterina Ivanovna... Am văzut zarea înroșită de para focului. Alergam pe crîmul de steapă. Apoi m-am potient și am căzut și mi-am pierdut cunoștința...

Cînd m-am venit în fire, n-am putut înțelege nimic. Eram într-o odăltă mică și curată. Zăceam în pat. Într-un colț, în fața icoanei ardea o candelă. Iar lîngă pat ședea un preot. Avea părul lung și cărunt și purta un antru roș.

Mi se păru că auzez. M-am frecat la ochi. Preotul din fața mea zîmbea.

— Te-ai trezit? Atuncea-i bine. Îți aduc îndată lapte cald. Preotul văzu privirea mea mirată și-mi zise cu blîndețe :

— Nu te teme, tinere. Cînd te vei face sănatos, am să-ți spun tot. Dar deocîndită, să ști, un singur lucru. În casa asta n-are să te supere nimeni.

Alta a doua zi află Grișa cum nimerise el în casa preotului.

Pe preot îl chema Bessonov și slujea la biserica unei mici stanițe chiar de lîngă Krasnodar. În ziua în care pierise Ekaterina Ivanovna, fusese chemat la căpătîiul unei căzăcioaice bătrîne care tragea să moară. Spre cîmîneață, se întorcea acasă în trăsura lui Deodată, calul se smuci într-o parte. Bătrînul zări un om zăcînd deacurmezîșul drumului. Era Grișa. Bessonov îl ridică și l-a dus la el acasă.

Preotul nu-l întrebă nici cître era și nici ce căuta în steapă.

Într-o seară, preotul ședea lîngă patul lui Grișa. Vorbeau despre război, despre nemți, despre partizani. Grișa se luase cu vorba, spuse lucruri de prisos și, dîndu-și seama, tăie convorbirea.

— Hai să ne înțelegem, Grișa! — îi zise preotul. — N-ai vrea să te amăgesc. Știu cine ești: Pe cînd aiurai, ai vorbit de Ekaterina Ivanovna, de incendiu, de moartea băieților. Ai amintit și de starostele de cvartal cu barba roșie. Doar i-am cunoscut bine pe toți... Pe tine, Grișa, nemții te socotesc mort. Ei cred că ai pierit în foc împreună cu Ekaterina Ivanovna. De aceea poți sta deocamdată liniștit la mine. După ce te-î întrema, ai să faci ce are să-ți spună conștiința...

Grișa petrecu cîteva zile la Bessonov. La preot veneau adesea oameni. Îl chemau să slujească — la botezuri, la înmormîntări, la nunți. Dar mai veneau pe la el și alții de oaspeți. Aceștia se arătau de obicei cînd se înjuneca. Aduceau cu ei boccele grele și vorbeau cu vocea scăzută. Grișa nu i văzuse niciodată. Intr-una din zile, pe înserate, Bessonov intră la el.

Grișa, ți-am adus un musafir, — zise el — Stați de vorbă. Eu mai am o mulțime de treburi și am să plec..

În odaie intră un cazac în vîrstă, cu o barbă neagră și deasă. Ochiul care priveau pe sub sprîncenele puțin cărunte aveau o cautătură aspră și patrunzătoare. Vorba îi era rară și răsplăcată.

— Bună ziua Grigori. Eu sînt Panteleici. Din partea lui Azardov.

Lui Grișa îi trecu fără să vrea prin gînd: „nu-i oare o provocare?”

— Din partea lui Azardov? — întrebă el mirat — Nu-l cunosc.

Panteleici zîmbi în barba lui deasă.

— E bine că nu-l cunoști...

Apoi trecu o clipă și întrebă:

— Ia zi, îți plac harbujii de Kuban? Buni harbujii avem aici la noi!

Era parola pe care Azardov o dăduse lui Grișa pe vremea cînd erau amîndoi în Krasnodar.

— Acuma mi-aduc aminte, — zise Grișa.

— Ei vezi? Atuncea să trecem la treburile noastre.

Grișa era socotit mort și la Krasnodar. Cu două zile în urmă, părintele Piotr — așa cum îi zicea Panteleici lui Bessonov — îi spusese că Grișa era viu și teafăr și că se găsea la el. Azardov îi ordona acum lui Grișa ca, îndată ce se va face sănătos, să se ducă la Panteleici, la grupul lui de partizani care opera potrivit unei însărcinări speciale a conducerii organizației clandestine.

În ușa, gata să plece, Panteleici, luîndu-și rămas bun de la Grișa, îi aminti:

— Cînd pleci de la părintele Piotr, mulțumește-i. De nu era el, demult ai fi fost spînzurat de un stilp!...

Grîşa mai stătu două zile la Bessonov. Pe înserate, el îşi luă rămas bun de la preot. Era foarte mişcat şi-i mulţumi cu multă stîngăcie. Bessonov îi zîmbi cu blîndeţe şi-i spuse simplu: — Nu-i nevoie să-mi mulţumeşti. Fiecare se poartă aşa cum îi porunceşte conştiinţa...

Grîşa plecă la grupul lui Panteleici, unde află despre atacul partizanilor asupra stăniţei Staro-Şcerbinovka. Operaţia fusese foarte reuşită, ca dealtfel tot ce întreprindea Panteleici. Mulţi spuneau şi spun şi azi că Panteleici avea noroc. Nu pot fi de aceeaşi părere. Panteleici îşi pregătea întotdeauna cu multă grijă operaţiile, recunoaşterea lui era minunat pusă la punct şi afară de asta, era un organizator desăvîrşit.

Panteleici îl trimise de cîteva ori pe Grîşa la părintele Piotr. El află că locul de întîlnire al activiştilor organizaţiei clandestine era la Bessonov şi că tot acolo se păstrau manifeste, arme şi explozibile. Părintele nu descosea niciodată pe nimeni şi Panteleici avea încredere într-însul ca în el însuşi.

Peste cîţiva vreme, Grîşa află de la Panteleici că Bessonov fusese arestat. Panteleici care era întotdeauna calm, tăcut şi ştia să se stăpînească, de data asta nu-şi putea găsi locul.

— Mi-aş da viaţa bucuros — zicea el, răsfirîndu-şi nervos barba — numai să-l pot strînge de gît pe cel care l-a trădat pe Bessonov!

Conducerea organizaţiei clandestine făcu tot ce-i era cu putinţă să-l scape pe Bessonov. Încercă să mituiască poliţia, să îmbete santinelele şi se gîdea chiar să-l scoată pe Bessonov de la nemîi cu forţa. Cu aceasta fu însărcinat Panteleici. S-ar fi putut ca această operaţie îndrăzneată să izbutească. Dar, în ultima clipă se răspîndi ştirea că în timpul unui interogatoriu, nemîi îl omorîseră pe părintele Piotr în torturi.

Cîţiva vreme după asta, aflară că Bessonov, deşi torturat, nu trădase pe nimeni. Murise în tăcere, fără să fi scos o vorbă....

CAPITOLUL XI

După plecarea lui Rodrian şi arestarea lui Lisenko, Herbert Stîft umbla prin combinat întunecat la faţă. Avea se vede neplăceri foarte serioase din cauza încrederii pe care o arătase unui om care se dovedise că era unul din capii organizaţiei clandestine. Vai de muncitorul rus care se făcea vinovat de ceva şi cădea în mîna lui.

Mai cu seamă cu muncitorii fabricii de margarină era foarte crud. Pe vremea nemîilor, muncitorii combinatului primeau salariu de mizerie şi mulţi din ei, mai ales cei cu familie, flămîn-

zeau. Vrînd, nevrînd, mai luau citeodată chiar și din dezgustătorul *speisefett*

Betriebsführeru, nu dădea voie muncitorilor să ia grăsimi, amenințîndu-i cu pedepse severe. Odată, și asta tocmai într-o zi în care Stift era foarte rău dispus, el zări pe o muncitoare scoțînd din fabrică un borcănaș de grăsimi.

Stift dădu ordin să fie oprită. Cu o lovitură de pumn o doborî la pămînt. O bătu cu furie pînă cînd muncitoarea își pierd cunoștința și ea mări în aceeași seară din cauza loviturilor, fără să-și mai fi venit în fire...

Și mai rău încă o dăceau prizonierii noștri care lucrau la combinat. Lucrul lor începea de dimineață și dura fără întrerupere pînă noaptea tîrziu. Supraveghețorii nemți, care îndeplineau ordinele lui Stift, îi băteau și-i iăsau să moară de foame. Chinăuți și jerpeliți, abia se țineau pe picioare. La combinat începî o acțiune pentru a elibera prizonierii noștri, ce război. Inițiatorul acțiunii era Pokatilov.

Cine, dacă nu el, prietenul lui Lisenko și veteran al combinatei, ar fi putut deveni conducătorul organizației clandestine din combinat?

Mal tîrziu s-a aflat că acela care avusese ideea era Slikov. Potrivit indicațiilor primite de la Arseni Silvestrovici, Slikov stătuse de vorbă cu Pokatilov și se înțeleșese că el în privința tuturor chestiunilor privind munca clandestină la combinat.

Era greu să ajungă prizonierii ce război. Aceștia erau urmăriți pas cu pas de supraveghețori și atmosfera de la combinat devenise după arestarea lui Lisenko foarte încordată. Muncitorii veneau la combinat purtînd pe ei cîte două schimburi de rufe și ajunși acolo, scoteau amî, predîndu-le oamenilor lui Pokatilov. Pe căi cunoscute numai acestora, rufe erau apoi transmise prizonierilor.

În urma unui ordin confidențial al lui Pokatilov, magazinerul fabricii dădea prizonierilor săpun mînat, luat din nu știu ce rezerve secrete. Pokatilov se mai îngrij, să li se dea și *speisefeti* și chiar din scul care se primea la fabrica de margarină.

La început totul merse strună. Dar într-o zi Stift, însoțit de feldwebelul Stroba, inspectînd fabrica, dădu de un grup de prizonieri care căpătaseră tocmai atunci săpun. Prizonierii fură crunt bătați și apoi închiși într-un meciaru, la ușa căruia fu pusă o sentinelă nemțească. Betriebsführeru ordonă să se comunice îndată gestapoului că cineva aprovizionează cu săpun pe prizonieri. Prizonierii erau amenințați să fie împușcați.

Aflînd despre aceasta, Pokatilov luă o hotărîre îndrăzneată. Niște lăcătuși chemați de la atelierele mecanice, izbutiră să demonteze o parte din peretele de scînduri al micului birou, fără

ca santinela să observe ceva. Prizonierii arestați fură scoși și ascunși în sala cazanelor, iar peretele de scinduri montat la loc.

După sfatul lui Pokatilov, prizonierii eliberați luară o ușă de care nimeni nu avea nevoie și, spunând că erau trimiși să pună ușa la anul din corpurile de clădiri din afara combinatului, în care locuiau nemți, prezentară portarului un bilet de liberă-trecere fals și ieșiră de pe teritoriul combinatului.

Odată afară, prizonierii au căpătat adresa unei case conspirative; aici au fost puși la dispoziția lui Arseni Silvestrovici și apoi trecuți, după indicațiile acestuia în stanițele din împrejurimi..

Dacă nu s-ar fi întâmplat istoria cu prizonierii și schimbarea deodată a atitudinii lui Stuit față de muncitori, toate ar fi mers la combinat ca și mai înainte.

La centrala electrică de termoficare tot se mai continua cu repararea cazanului stricat; fabrica de margarina producea același *speisefett* rînced; locomobila care producea aburi se strica foarte des. Chestiunea rezervorului cu ulei „otrăvit“ și a locului cu sapin „aminat“, rămasese tot baltă. La atelierele mecanice nu era chip s-o scoți la capăt cu piesele pentru compresoare. Semințele de bumbac tot mai ardeau în silozuri. Gavril Artamonovic, Șikov umbla prin combinat cu același mers liniștit, lovind ușor pămîntul cu bastonul pe care l primise în dar. După arestarea lui Lisenko parcă se girbov se și mai tare decît înainte. Printre muncitori se spunea că Șikov era amestecat în moartea lui Svirid Sidorovici .

Sosise și azi noul Anului Nou 1943.

Cînd acele ceasornicului ajunseră amîndouă în dreptul cifrei 12, tăcerea nopții fu sfîșiată de bubunturi de tun. Artileria anti-aeriană începuse să bată cu înfrigurare, mitralierele își trimiteau în toate direcțiile gloanțele trasoare. Puști și arme automate trăgeau din toate părțile.

Locuitorii Krasnodarului săriră din pat, scoaseră capul pe fereastră, uitîndu-se la cer, trăgînd cu urechea și așteptînd obișnuita incursiune a bombardierelor sovietice. Dar nu venîră nici un fel de avioane. Impușcăturile durară însă toată noaptea. Era o tragere dezordonată, cînd liniștindu-se, cînd întetîndu-se. Oamenii nu se putură dormi care să fi fost pricina acestei alarme nocturne...

În noaptea aceea neliniștită, Valia primi o radiogramă „Armata Roșie a ocupat Mazedokul“.

În aceeași clipă, „tipografia” își și începu activitatea. Fură tipărite imediat manifeste. Într-unul din ele, sub textul radiogramelor care anunța luarea Mozdokului și încercarea grupului de armate nemțești la Stalingrad, era prezentată o hartă schematică. Trei săgeți își îndreptau vîrfurile lor ascuțite spre Krasnodar. Ele veneau din direcțiile cotului mijlociu al Donului, a Stalingradului și a Mozdokului. Sub harta era următorul text: „Ceașul eliberării se apropie! Moarte cotropitorilor fasciști!”

Dimineața, manifestul aparut la combinat. Skokova îl puse pe biroul lui Stift, înainte ca acesta să fi venit la combinat. Intrînd în cabinetul lui, betriebsführerul observă imediat mîca, dar atît de elocventa foliă de hîrtie..

Ar fi desigur greu să spun cît de puternică a fost impresia pe care o produse manifestul asupra lui Herbert Stift. Se poate ca asta să fi fost numai ultima picătură care să-l hotărască. Trebuie să presupunem că Stift cunoștea destul de bine situația de pe front. Afară de asta, vedea și care era situația la combinat. Își simțea neputința de a face ceva și nu mai voia, din tot sufletul său rău și fricos decît un singur lucru să scape macar cu viața. Și betriebsführerul se hotărî să fugă.

Spectacolul acestei fugi fu destul de comic. Betriebsführerul se îngriji el singur de mașina lui ca și cum ar fi fost un simplu șofer. Se aprovizionă cu benzină și își puse deoparte o rezervă de șase bidoane cu benzină și unul cu ulei. Puse apoi cu cea mai mare grijă motorul la punct și se vîrî chiar sub mașină pentru a verifica ambreajul. De sub pernele scaunelor se auzeau lanțuri pregătite de mai înainte și îmbrăcă cu ele cauciucurile..

Cînd toate aceste pregătiri fură terminate, intra o clipă în cabinetul lui și ieși de acolo cu un geamantan greu în mînă. Stift era îmbrăcat într-un costum de voiaj. Pe cap avea o pălărie țiroleză, cu o pană de cocoș. Pana aceasta de cocoș, înfiptă țanțos, nu se potrivea deloc cu înfațișarea lui neliniștită..

Pe Stift nu-l petrecu decît feldwebelul Stroba. După arestarea lui Lisenko și plecarea lui Rodrian, betriebsführerul se făcuse rece față de Știkov. Nu numai că nu se mai sfătua niciodată cu el, dar aproape că nu-l mai băga în seamă cînd îl întâlnea.

Feldwebelul stătea lângă mașină și după fața lui trasă și abătută, puteai ghici că Stroba își invidia șeful. Dacă feldwebelul ar fi fost el directorul administrativ al societății anonime pe acțiuni „Ost”, de cînd s-ar fi mutat el din Krasnodarul acesta neliniștit, undeva mai aproape de „Vaterlandul” lui...

Stift puse în mișcare mașina și ieși pe poartă.

Toate acestea se întîmplaseră dimineața cam pe la zece. Era aproape patru după amiază cînd mașina lui Stift, plină de no-

roi intra iar pe poarta combinatului. Din mașină coborîră Herbert Stift, consilierul-șef al comandantului orașului, și trei agenți ai gestapoului.

Betriebsführerul avea un aer destul de jalnic. Pălăriuța tiroleză cu pană dispăruse.

Adunați muncitorii lângă biroul directorului! — ordonă consilierul feldwebelului Stroba.

După ce se adunara muncitorii, veniră consilierul și Stift.

— Oameni rău intenționați, — începu consilierul, — răspîndesc prin combinat zvonuri că plecarea domnului director ar fi datorită situației defavorabile de pe front. Aceasta e o minciună a agenților bolșevici. Armata germană își continuă ofensiva ei victorioasă și nu exista vreo putere care s-o poată opri. Comandamentul german vă cere să vă încordați toate puterile ca în cel mai scurt timp, fabricile să fie puse în funcțiune. Cît privește plecarea de azi a domnului Stift, ea a fost urmare a unei delegații urgente. Domnia sa s-a întors și și a reluat iar atribuțiile.

Muncitorii ascultară în tăcere pe consilier. Cînd acesta termină, unii dintre ei voră să plece, dar în clipa aceea, Stift luă cuvîntul și strică toată afacerea.

-- Plecînd în delegație, — zise el, — mi-am pierdut pălăria mea tiroleză cu pană. Poate că am pierdut-o în oraș, dar se prea poate s-o fi pierdut aici în combinat. Acela care mi-o va aduce, va primi o recompensă...

Cuvintele acelea ale betriebsführerului răsunară atît de neașteptat și Stift era atît de caraghios și de jalnic, încît mulți zîmbiră fără voie.

Tehnicianul Vasiliev, acela care venise în atelierele mecanice, tocmai pe cînd Potapovna stătea de vorbă cu baluriniștii stătea în rîndul întîi. Cuvintele lui Stift despre pălăriuța tiroleză îl făcură să rîdă și el nu se putu abține să nu pufnească.

Consilierul se uită amenințător la tehnician.

— Luați-l! — ordonă el la doi din agenții gestapoului care veniseră cu el în mașină.

Aceștia îl apucară pe Vasiliev, îi legară mîinile la spate și plecară cu el...

A doua zi, Șlikov nu veni la combinat. Pokatilov se alarmă și rugă pe Anna Potapovna să treacă imediat pe la Gavriil Artamonovici. Șlikov locuia la Dubinka într-o casuță cu nevasta lui -- o bătrînică de vîrsta lui și cu fata lor.

Anna Potapovna se întoarse peste o oră. Trecu prin combinat ca o buimacă. Oamenii care o întîlneau o salutau dar ea nu vedea pe nimeni. Unii o întrebau cîte ceva dar ea nu răspundea nimănui nimic.

Se duse de a dreptul la centrala electrică de termoficare și îl chemă pe Pokatîlov. După fața ei trasă și chinută, acesta prîcepu îndată că lui Șlikov i se întîmplase ceva.

— L-au ridicat? — întrebă Pokatîlov.

— Astă noapte...

Anna Potapovna spuse asta atît de încet, încît Pokatîlov nu auzi nimic și înțelese numai după mișcarea buzelor. După ce tăcu o vreme, bătrîna reluă :

— Eu sînt aceea care l-am trădat fără să vreau pe Gavriil Artamonici !...

Anna Potapovna povestî lui Pokatîlov că vorbise prin atelier-
ele mecanice mai mult decît trebuia și că tehnicianul Vasilev
auzise vorbele ei.

— El a spus nemților de Șlikov, — zise cu convingere Anna
Potapovna. — Numai el !

— Are să fie nevoie neapărat să pleci dîn Krasnodar, —
spuse Pokatîlov. — Dacă l-au ridicat pe Șlikov, se poate întîm-
pla același lucru și cu prietenii lui.

— Nu plec nicăieri, — zise Potapovna. — Dacă-i vorba să
mor, atunci mor împreună cu Gavriil Artamonici ..

— Ai uitat de ce te-a rugat Gavriil Artamonici ? — o întrebă
Pokatîlov. — Cînd rămîne atunci să spuna cînd s-or întoarce ai
noștri, tot adevărul despre Șlikov ? Este vreunul care să cu-
noască mai bine adevărul decît tine ? Nu-i datoria ta să aperi
tu de calomnie onoarea și numele curat al lui Gavriil Arta-
monici ?

La sfîrșit, Pokatîlov izbuti s-o convingă pe bătrînă să plece
din Krasnodar și ea fu trecută peste rîu ajungînd cu bine în
slanița Beisug, acolo unde era slăpîn Mișa.

Vestea despre arestarea lui Șlikov se răsîpîdi repede în com-
binat. La început, mulțora nu le venea să creadă.

— De ce să-l fi arestat oare nemții pe slugoiul lor ? — spu-
neau muncitorii — Șlikov a fugit se vede pentru că se temea
de răzbunarea noastră !...

Cînd însă vestea arestării lui Șlikov se adevăra, mulți fură
zguduți.

Îmi aduc aminte ce mi-a spus atunci Skokova :

— Îl uram pe Șlikov mai mult decît pe oricare altul. Îl în-
tîlneam în fiecare zi la birou și auzeam în fiecare zi cît de prie-
tenos vorbea cu Rodrian sau cu Stîft. Odată, Rodrian, nebă-
nuind că înțeleg nemțește spuse în fața mea la telefon : „Șlikov
ne e devotat ca un cîine“ Cînd a fost arestat Lîsenko, puneam
capul că era treaba lui Șlikov. Mă bătea chiar gîndul să-l ucid...
Și, deodată, Șlikov arestat ! Cînd mi-am dat însă seama cît de
mult greșisem, cum îl nesocotisem eu și tovarășii mei, mi s-a

făcut rușine — rușine că nu-mi dădusem seama de nimic, că n-am dubuit pe eroul ascuns în omul pe care îl întâlneau zilnic !...

Mulți oameni din combinat gîndeau ca și Skokova. Numai un singur om se bucura de arestarea lui Șlikov. Acesta era inginerul Porfiriev.

El își adăda seama că se isprăvise cu Gavriil Artamonovici și că acestuia îi va fi cu neputință să se mai smulgă din mîinile lui Kristmann. Acum el, Porfiriev, era în sfîrșit liber și nu mai atîrna de acest Șlikov, autoritar și atotputernic de care se temea atît de mult. Acum nu-l mai oprea nimic să treacă pe față de partea nemților și să devină el omul cel mai de seamă din combinat ! Și nici vorbă că Porfiriev ar fi și făcut asta dacă nu era bilețelul pe care-l găsi pe biroul lui în ziua arestării lui Șlikov. Bilețelul grasuia numai al lui.

„Înțelegerea dumitale cu Șlikov rămîne în vigoare“.

Porfiriev înțelese. Dacă Șlikov nu via, era, ramaseseră prietenii lui...

Două zile după ce fusese arestat, Vasiliev se întoarce la combinat ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Celor care îl întrebau, le spunea ca la gestapo lămurindu-se despre ce era vorba, i se dăduse drumul...

Intr-o seara pe cînd Vasiliev se întorcea acasă, fu oprit pe o stradă pustie din Dubinka de un grup de tineri muncitori, în frunte cu Kotrov.

— Să intrăm în casă, Vasiliev. Avem ceva de vorbit cu tine...

Tehnicianul pricepu îndată că i-a venit ceasul din urmă. El încerca să se smulgă din mîinile lor, să strige, să fugă, dar fu prins. În mîna unuia dintre muncitori, luci țeava unui revolver.

Vasiliev recunoscuse că-l trădase pe Șlikov și că acceptase să devină informator la gestapo. Nemții nici nu avuseseră nevoie să-l chinuiască pe Vasiliev. Fusese destul că-l țînuseră cîteva ore în celula în care erau aduși arestații după interogatoriu, ca să se învoiască cu tot ceea ce cereau nemții de la el..

A doua zi dimineață, o patrulă nemțească dădu în stradă de cadavrul trădătorului.

În aceeași zi, Arseni Silvestrovici dădu ordinul de trecere la ofensivă.

Prima lovitură trebuia să fie dată de către Iakov Ilici Bibikov.

*
* * *

...Era noapte. Pe cerul înalt, fără de nori, luceau stelele. Se vedea lămurit linia de cale ferată tăind stepa nesfîrșită. Stilpi

de telegraf se întindeau pînă în zare. Sîrmele vuiau. Vîjîitul apelor Kubanului nevăzut în întuneric, abia se auzea. La stînga se vedeau în depărtare siluetele întunecate ale caselor Krasnodarului.

Pe o cărare îngustă care ducea printre lanuri de porumb, se furişa, silindu-se să nu facă zgomot, un grup de cazaci sub comanda lui Bibikov. Doi dintre ei duceau, pe o prăj nă lungă, un sac voluminos care se legăna în cadenţa paşilor.

Trecură de lanurile de porumb. În faţa rambleului căii ferate se întindea un teren desolat, lat de vreo cîincizeci de metri.

Cazacii se opriră. Bibikov se fîrî cu precauţie pînă la marginea porumbiştei şi văzu santinelele nemţeşti stînd la posturi, alături de gheretele lor şi de cazematele cu mitraliere. Distanţa între santinele nu era mai mare de o sută de metri. Între posturi se zăreau siluetele patrulilor.

Bibikov statuse două nopţi la pîndă în porumbişte, observînd cu atenţie linia, aşa încît cunoştea bine locul.

Hitleriştili păzeau cu o grijă deosebită această linie ferată, unica legătură între Krasnodar şi Mozdok, unde erau în curs lupte sîngeroase şi grele pentru nemţi. Trenurile treceau pe această linie unul după altul ducînd spre răsărit întăriri trimise în grabă şi aducînd spre apus eşaloane de răzui.

În depărtare tremăi aparură luminile camuflate ale unui tren. În faţă venea în goană o drezină blindată. Zgomotul trenului care se apropia creştea şi se auzea din ce în ce mai lămurit şi mai tare. Garnitura grea trecu pe dinaintea lui Bibikov, zăngănind din tamboane. Apoi se făcu iar linişte.

Cazacii, împreună cu Bibikov, porniră tîrîş spre dreapta. Lîngă sac rămăseseră doi oameni: un flăcăuaş şi un cazac mai în vîrstă. Flăcăuaşul desfăcu sacul. Din el apărură mai întîi capul, apoi trupul lungăreţ şi slab al unui porc care dormea liniştit. Acum sforăia uşor.

— Aşa vier înţeleg şi eu! — zise vesel băiatul, minunîndu-se. — Nu-i prost deloc că-i place hăutura. Acum doarme şi nici nu-i pasă!

Dinspre partea în care dispăruse grupul lui Bibikov, se auzi ţipătul unei păsări de noapte.

Cazacul mai în vîrstă scoase din buzunar o sticlută, o destupă şi duse încet sticluta la rîitul porcului. În aer se răspîndi un miros de amoniac.

Porcul se mişcă şi dădu nemulţumit din cap. Apoi deschise ochii mici şi răutăcioşi.

— Bună dimineaţa! — şopti ştrengăreşte flăcăuaşul.

Apoi scoase din buzunar o sticlă cu terebentină, muie în ea o cârpă pe care i o vîrî porcului sub coadă. Porcul sări în sus ca ars, și cu un țipăt ascuțit și sălbatic se repezi înainte, zvîrlind cît putea mai tare cu picioarele dinapoi.

La postul nemțesc cel mai apropiat se iscă zavyă.

— Căne-ı? — strigă speriată santinela, luînd arma la ochi.

— Un purcel! — strigau înveseliți nemții, sărind din cazemată și alergînd după porc.

Porcul se aruncă în porumbiște, dar fu alungat de acolo de cazaenii lui Bibkov și începu să alerge, gușind, între porumbiște și linie.

Nemții încercară să-l prindă, dar porcul nu se lăsa prins și fugea înapoi și încolo, făcînd zig-zaguri.

Unul dintre nemți izbuti să apuce porcul de o ureche, dar acesta se smulse, triat pe neamț la pămînt și fugi mai departe.

Cu fiecare clipă vînatoarea se făcea tot mai insufletită și mai zgomotoasă. Santinelele își lăsară armele lingă gherete și se luară după porc. Sa tragă, nu aveau curajul, deoarece porcul alerga în toate părțile și ar fi putut numeri ușor în santinelele vecine. Lingă linie se auzea gușatul porcului, tropăitul cizmelor grele și sbigatele vesele ale nemților.

Din porumbiște răsuna un țipăt puternic de pasăre de noapte. Bibkov așteptă cîmpa primă, apoi trecu lîrîndu-se cu plantatorii lui de mine prin locul deschis și se furișară pînă la linia ferată fără ca nemții să-i observe. Ajunși acolo s-au apucat de lucru cu capitele, ca de obicei și au așezat minete sub traverse și sub scîn_lurice minii pînă de pe linie. Plantatorii de mine au sters apoi cu grija urmele lucrului lor și au dispărut pe nesimțite în porumbiște.

În cîmpa aceea se auzi o detonătură de armă urmată de gușatul ascuțit al porcului, apoi o altă detonătură și gușatul încrețit. Zgomotul, înalt și de duranță, al vocilor vesele ale nemților ajungea pînă la Bibkov.

Pe cînd toate acestea se petreceau în dreapta unei mici halte pusti a liniei, în stînga aceleiași haltă, opera al cîlela grup al lui Bibkov, condus de Fedosov și Bîzganov.

Plantatorii de mine veniseră și aici cu o momeală vie. Nu mai că momeala nu mai era un godac îmbătat, ci doi viței tineri.

Plantatorii de mine stătura întinși multă vreme în tufș. Lingă ei, vițelii rumegau melancolic.

De dincolo de hală, se auzea gușatul ascuțit al porcului, tro-pot de picioare, larmă de glasuri și râsete.

Santinelele nemțești nu puteau înțelege ce se întâmplă acolo. Ele ieșiră din cazemata cea mai apropiată și stătură să asculte cu atenție. După cîteva minute cînd și-au dat seama despre ce era vorba, mulți dintre ei, și au lăsat armele și au fugit spre hală, nădăjduind, se vede, să-și capete și ei partea din această vînațoare veselă.

Atunci Fedosov dădu drumul vișelor.

Nu știu care a fost mijlocul întrebunțat de mineri noștri, ca să „însufletească“ momeala. Dar vișei au sărit din tufișuri, ca mușcați de șarpe și au pornit înnebuniți, cu cozile în vînt, spre rambleul liniei. S-au urcat pe rambleu, au rămas o clipă nemișcați, apoi s-au întors brusc și au luat-o la fuga de-a lungul liniei.

Santinelele nemțești fugiră după ei. Nemiș învîrteau armele de supra capului, se sileau să gonească vișei de pe linie, dar vișei alergau cu îndărătnicie pe terasament.

Și aici se repetă același lucru ca și la B.bikov. Fedosov puse repede minele pe linia a doua, le mască și a spăru în tufișuri.

Vișei însa auzind împușcaturile se repecziră jos de pe rambleu și disparura în întunericul nopții.

Și iarăși se făcu liniște. Santinelele nemțești stăteau tăcute la posturile lor. Patrula crecea încet de-a lungul liniei.

Peste vreo jumătate de oră, începu să se audă tot mai tare, dinșpre Ust-Laba zgomotul unui tren care sosea. Mai întîi trecu cu bine peste podețul minat o drezină blindată. Luminînd, ca ea ferată, cu niște scinare, o patrulă de patru soldați trecu în fugă peste podeț, uitîndu-se cu băgare de seamă la scîndurile podelei. Patrula semnaliză că podețul fusese controlat și trenul se apropie cu alțea întrînd pe podeț.

Se auzi o explozie. Un stîlp de flăcări țîșni de sub roțile locomotivei, acoperit imediat de un nor de aburi, venind de la ează-nul spart de explozie.

Alte două explozii se contopiră într-o singură detunătură asurzitoare. Erau minele cu acțiune întîrziată, care explodaseră sub vagoanele trenului.

În acest timp se apropia de hală trenul venind din partea opusă. Înaintea trenului trecuse de asemenea o drezină blindată, și din nou se semnalizase „calea liberă“. Trenul gonia spre hală. De dincolo de hală se auzi o nouă explozie, pricinuită de minele puse de Fedosov.

Vagoanele încălecară unele peste altele, prefăcîndu se în țăn-dări și formînd un morman de sfărîmături care luă foc.

A doua zi ni se aduse o radiogramă primită chiar atunci de către radiotelegrafistul taberei noastre, prin care Valia comunica de la Krasnodar :

„Cumparat două harabale. Prețul scump“. Aceasta însemna : „Au fost aruncate în aer două trenuri. Rezultatele exploziunilor sînt foarte bune“.

Radiograma era semnată „Cizmarul“. Știam că sub această semnătură misterioasă se ascundea Iakov Ilici Bibikov.

CAPITOLUL XII

Curînd după diversiunea de lingă halta de cale ferată despre care am vorbit, Jora fu chemat la colonelul Kristmann. Intrînd în cabinetul acestuia, Jora vazu imediat că șeful gestapoului nu era în apele lui.

— Cunoști obiceiurile cerchezilor ? — întrebă Kristmann.

— Cerchezii ne sînt vecini, — răspunse Jora. — Afară de asta, tatăl meu și cu mine aveam mulți prieteni printre ei.

— Cu alții mai buni. Aproape de Krasnodar se află aulul cerchez Ponejukai. Trebuie să-mi dau seama cum stau lucrurile acolo. Nu cunosc obiceiurile cerchezilor, așa ca ajutorul dumitale îmi va fi de folos.

— Cînd aveți de gînd să vă duceți acolo ? — întrebă Jora.

— Plecăm mine sau poimîine

Kristmann se ridică, se duse la fereastră și rămase acolo tăcut, bătînd toba cu degetele în geam. Jora, care cunoștea destul de bine pe colonel, înțelese că șeful era nervos.

— Am motive să presupun, — zise colonelul după un răstimp de tăcere, — că organizația clandestină din Krasnodar are o rețea întinsă de filiale și că una din aceste filiale se găsește în aulul Ponejukai. Dar deocamdată asta nu-i decît o presupunere. Ș., în general de la o vreme, am încetat să mai pricep ceva, — adăugă el încrunțîndu-se.

Kristmann făcu cîțiva pași prin cameră, apoi se opri, scoase o țigară și vrî s-o aprindă. Cîmbriturile se rupeau unul după altul în mințile lui, și aruncă cut a pe masă. Jora nu-l văzuse încă niciodată în starea asta de enervare

— Am nimerit aici, în Kubanul vostru, într-un labirint fermecat, — zise Kristmann. Cîteodată, mi se pare că am găsit ieșirea, dar fac un pas și iar mă cufund !

— Nu înțeleg despre ce-i vorba, domnule colonel.

— Am descoperit cu ajutorul dumitale postul de radio clandestin. Mi s-a părut că am pus mîna pe o verigă care să mi permită să scot la iveală tot lanțul. Și într-adevăr, de la postul de radio am trecut la Lîsenko. Puteam dori mai mult? El era, fără îndoială, unul dintre conducătorii mișcării clandestine. Dar iată că am ajuns iar la un punct mort. Lîsenko a murit fără să scoată o vorbă. Am pornit mai departe și am avut norocul să dau de cartierul general al organizației clandestine. Dar iarăși ne-am împotmolit. Din ceea ce ar fi fost cu adevărat interesant, n-am găsit decît frînturi. Asta însă nu-i tot. Ne-a căzut în mînă Șlikov. După cum știi îl banuiam demult. Era însă deștept, avea experiență și știa să șteargă cu îndemnare urmele. Și iată că acum îl am și pe Șlikov. De data asta eram ferm convins că pusesem mîna pe veriga principală, că aveam în mînă le-mele însăși, inima organizației clandestine, minunat organizată, însă de fapt n-am făcut nici un pas înainte.

— Voiți să spuneți, domnule colonel, că și Șlikov a murit fără să li denunțat pe nimeni?

Kristmann își încrunță sprincenele și se uită la Jora.

— Nu, Șlikov trăiește... Dar oamenii acești a sînt nesimțitori la chinuri. Sau poate nu mai știu eu să înțeleg oamenii... Vei fi încunostințat cînd va fi să plecăm la cerchezi. Poate că o să fie mai vorbăreți decît cazacii aceștia.

Seara, Jora, se întâlnește cu Arseni Silvestrovici, la una din casele conspirative din satul Kalinino, și-i spune ceea ce vorbise cu Kristmann. Socotind că în aul s-ar găsi mai multe posibilități decît în oraș, Jora propuse să-l ucidă acolo pe Kristmann. Dar lui Arseni Silvestrovici îi veni altă idee. El fu de părere ca ei să încerce să-l prindă de viu pe colonel atunci cînd se va duce în aulul Ponejukai, și poate după aceea vor reuși să-l schimbe cu Șlikov.

Discutară multă vreme despre planul de răpire. Înainte de a pleca Jora, Arseni Silvestrovici scoase din buzunar numărul acela al ziarului din Tașkent pe care Kristmann i-l dăduse odată lui Jora, pentru a-l convinge de arestarea și executarea tatălui său.

— Bineînțeles, știam că Kristmann minte, — zise Arseni Silvestrovici. — Dar am vrut să controlez... Jeri mi s-a adus de pe Pămîntul cel Mare numărul din „Pravda Vostoka” care poartă aceeași dată. După cum poți vedea, în locul anunțului procuraturii, născocit de către colonel, în numărul original figurează o corespondență despre recordul stabilit de locuitorii din Samarkand la șantierul Farhadstroi. Iar acum, uită-te cu atenție. Caracterele ziarului sînt vădit altele. „Gazeta” pe care ți-a dat-o Kristmann este tipărită cu caracterele întrebuițate pentru ziarul „Kubanul” care apare aici în Krasnodar, cu binecuvîntarea aceluiași

domn colonel! — Arseni Silvestrovici desfăcu în fața lui Jora un număr al ziarului care apărea la Krasnodar.

— După cum vezi, — urmă el, — trucul lui Kristmann este destul de simplu, deși ar putea impresiona un om credul. Ziarul din Tașkent a fost cules și tipărit special pentru tine, la noi, în tipograf a de pe strada Krasnoarmeiskaia. Dar nu m am mărginit numai să-ți procur numărul original al ziarului din Tașkent. Am pus pe cineva să intre în legătură cu tatăl tău. Zilele trecute am primit răspunsul. Tatăl tău e sănătos, locuiește ca și pînă acum la Tașkent și ne trimite vorbă să ți spunem că e mîndru de fiul lui.

Jora apuca cu înfrigurare mîna lui Arseni Silvestrovici și o strînse cu putere.

— Nu m am îndoit nici o clipă de tata! — spuse el, silindu-se să-și stăpînească emoția care îl cuprinsese.

...A treia zi, dimineața, Jora fu iarăși chemat la Kristmann. Afaceri Urgente îl reținura însă pe colonel, așa că nu putură pleca la Ponejukai decît cupa amiază.

Jora îl aștepta în cabinetul locotinentului Steinbock. În clipa în care suna telefonul și colonelul comunica aghiotantului său că era gata de plecare, o dactilografa aduse lui Steinbock niște liste. Jora își aruncă ochii pe ele și zări din întîmplare propriul său nume.

— Grăbește-te, — zise aghiotantul, punîndu-și mantaua. — Colonelului nu-i place să aștepte

— O clipă și te ajung, — zise Jora, prefăcîndu se că mîna nu-i nimerea în mîneca paltonului

— Inchide ușa cînd ieși! — îi strigă Steinbock ieșind din cabinet

Jora puse repede una din copiile listei în buzunar. Știa bine că nu se va mai întoarce niciodată acolo, iar dacă s-ar fi întîmplat să fie cumva adus, cu o vină mai mult sau mai puțin, asta era totuna.

Cum se află mai tîrziu, lista cuprindea numele tuturor celor pe care nemțul aveau de gînd să-i suprimă. Toți care figurau pe listă fură încunoștințați din timp de primejdia care îi amenința.

Kristmann plecă la Ponejukai însoțit de o puternică escortă. În cap venea o mașină blindată, apoi automobilul cu colonelul, Steinbock și Jora, urmat de un camion cu soldați ai gestapoului.

Kristmann nu avu noroc. Trebui să se oprească și să aștepte la podul plutitor de peste Kuban, apoi automobilul lui se împotmoli în noroiul unui drum de țară, din care nu mai putu ieși.

așa că trebui să fie adusă din oraș o mașină mai puternică, care să poată răzbate prin drumurile desfundate.

La Ponejukai au ajuns cînd începuse să se întunece; trebuia deci să stea noaptea în aul.

Kristmann și însoțitorii au fost întâmpinați de staroste, același cerchez cu barba albă care încercase, în fruntea bătrînilor săi, să-l salveze pe Volodea, baturinistul din Krasnodar, pe cînd lupta în pădure singur împotriva nemților.

Oaspeții au fost mai întâi poștiți la masă. După cină, colonelul se retrase cu starostele într-o odaie separată ca să stea de vorbă. Jora fu chemat și ei să le servească de tîlmac.

Înainte de a începe convorbirea, Kristmann simți nevoia să iasă afară.

— Cinstite oaspete, te rog să mă ierți, zise starostele. — Aici în aul nu-i ca la oraș. Trebuie să mergeți în curte. O să vă însoțesc chiar eu.

Lăsînd oaspetele să treacă înainte, starostele schimbă o privire cu Jora. Acesta dadu din cap afirmativ...

Tustrei ieșiră în cerdacul în care stătea nemișcată o santinelă nemțescă. Noaptea era întunecoasă. Kristmann se duse cu bătrînul cerchez în fundul grădinii. Jora se îndreptă spre mașină. Lîngă mașină stătea altă santinelă, care luă poziția de drepti, cînd văzu pe Jora. Santinela văzuse pe tînăr în mașină alături de Kristmann. Pe lîngă asta, Jora vorbea perfect nemțeste și santinela crezu că avea în fața lui un înalt funcționar al gestapoului.

— Domnul colonel mi-a ordonat să transport de urgență un pachet la Krasnodar, — zise Jora —. Dă dispoziție ca paznicul să deschidă poarta și să lase mașina să treacă.

Santinela plecă în fugă spre poartă.

Între timp, Kristmann și starostele mergeau prin grădină. Împrejur era întuneric beznă. Kristmann își uitase lanterna în casă. Starostele ținea respectuos pe colonel de braț.

Se auzi un foșnet. Se zăriră umbre alunecînd. Oamenii nevăzuți aruncară repede în capetele lui Kristmann și al starostelui glugă grele, cercheze, și îi trîntiră la pămînt. O scurtă învălmășeală și apoi totul se liniști.

Cei doi prizonieri, cu glugile strîns înfășurate în jurul capetelor și minile legate la spate, fură băgați în niște saci mari. Se auzi șoptind în limba cercheză:

— Duceți-i. Mai repede.

Jora ședea în mașină. Aștepta.

Din întuneric apărură un grup de tineri cerchezi care duceau un sac greu.

— Puneți-l repede aici!

Sacul fu aruncat în mașină, care se puse în mișcare și ieși pe poartă atît de repede, încît era cît pe ce să calce santinela.

Alături de Jora ședea un tînăr cerchez, care arăta dramul spre podul plutitor. În spate, era sacul în care era legat Kristmann.

De-ar apuca numai să treacă peste Kuban, se gîndea Jora. De-ar putea-o lua înaintea lui Steinbock la pod. Era sigur că acesta va porni imediat pe urma lor. Acolo însă, în oraș, nu mai avea de ce să-i fie frică...

Jora conducea mașina în beznă, pe drumul necunoscut. Fără călăuza de lîngă el ar fi pierdut desigur calea în primele cinci minute. Jora ciuli urechile. Nu se auzea decît bizîntul furios al motorului și plescăitul noroiului sub cauciucuri. Să nu fi observat oare Steinbock dispariția șefului lui?...

Iată și podul plutitor! Jora avu noroc ca podul să fie tocmai la țarm. El trecu cu bine Kubanul și, luînd-o pe la margine, ajunse în satul Kalnino la casa conspirativă unde îl aștepta Arseni Silvestrovici.

Jora era fericit. Îi venea să cînte. Era glumă? Kristmann, însuși colonelul Kristmann, legat cobză se afla într-un sac la spatele lui!

— Stai! — răsună strigătul unei patrule de noapte nemțești.

Jora răspunse în nemțește cu o voce sigură și liniștită că mașina era a gestapoului, și-i arătă permisul lipit de parbrizul mașinii. Șeful patrulei salută cu mîna la cozoroc și lăsă mașina să treacă.

Mașina porni în goană mai departe. Iarăși un strigăt, de data aceasta în rusește:

— Stai! Permisul?

În fața mașinii răsăriră ca din pămînt cîteva siluete întunecate.

— Stalingrad! — zise cu voce sigură Jora.

— E de-ai noștri! . Ei, cum e?

— L-am adus!

În mașină sări un bărbat în vîrstă

— Casa a treia, la dreapta.

— Știu. Am mai fost pe acolo.

Mașina se opri. Jora era demult așteptat.

— Parola!

— Stalingrad.

— L-ai adus?

— Totu-i în regulă.

Sacul fu scos cu greu din mașină. Bărbatul în vîrstă, care sărise în mașină, se așeză la volan. Pleca undeva în stepă, unde avea să părăsească mașina...

Sacul fu adus în casă. În mijlocul odăii stăteau Arseni Silvestrovici, Azardov și Dereveanko.

— Felicitările mele! — zise Arseni Silvestrovici. — Hai, arată-mi-l! Vreau să-l văd pe Kristmann în carne și oase.

Jora încercă să desfacă sacul, dar nu reuși.

— Taie-l! — îi spuse Azardov, dîndu-i un cuțit.

Jora tăie frînghia și desfăcu sacul. Din sac apărură un cap înfășurat într-o glugă de culoare închisă. Tînărul smulse gluga. Înaintea lui era bătrînul cerchez, starostele aulului Ponejukai.

— I-am încurcat... Am încurcat sacii... — șopti Jora, îngălbînindu-se. — A scăpat!... Iar a scăpat!...

În noaptea aceea se întîmplase ca Butenko să aibă de reparat la gestapo o mașină de scris.

Nu mult după ce reparase mașinile de scris de la comandamentul jandarmeriei, Butenko părăsise combinatul, unde nu avea ce face. Se angajase apoi la un atelier mecanic de pe strada Proletarskaja. De aici, probabil după recomandarea comandantului jandarmeriei, fusese chemat la gestapo.

Butenko fu reținut noaptea în gestapo și abia spre dimineață adus în subsol, într-unul din cabinetele judecătorilor de instrucție, unde se afla mașina de scris care se defectase. Reparația era simplă de tot. Trebuia schimbată numai o pîrghie. Butenko își pravi repede lucrul și plecă sus.

Fu dus pe alt drum, prin tot felul de coridoare abia luminate și pustii.

În fața lui zări o ușă deschisă.

Pe ușă ieși deodată Kristmann, cu vestonul mototolit și murdar. Abia se întoarse din aulul unde fusese încercat un atentat la viața lui, și venise la gestapo să-l tortureze pe Șlikov. Pe Butenko îl miră expresia feței colonelului. Era încruntată, chiar fioroasă și, în același timp, buimăcită. Doi agenți ai gestapoului împinseră pe coridor corpul neînsuflețit al unui om. Butenko îl recunoscu pe Șlikov.

Ce se întîmplase mai departe, Butenko nu și mai aducea aminte.

Poate că țipase. Poate că se aruncase chiar asupra lui Kristmann...

Își veni în fire pe stradă. Era încă noapte. Mîinile îi erau legate la spate. Alături de el mergeau trei soldați nemți

Nu-și dădea seama unde îl duceau. Înaintea ochilor în stătea fața schimonosită de durere a lui Șlikov mort.

Butenko recunoscuse piața Sennoi bazar. Îl aduseră la spînzurătoare. Deodată, dintr-un chioșc de alături, apărură niște umbre care se aruncară asupra soldaților însoțitori. Doi nemți căzură. Al treilea fugi, dar fu prins. Cineva îi dezlegă lui Butenko mîinile.

Apoi fu urcat într-o mașină și dus într-o căsuță din satul Kalinino. Aici află că-și datora viața lui Piotr Baturin. Din ordinul lui Dereveanko, Baturin ieșise cu băieții lui la „vînătoarea liberă” de ofițeri nemți și așa daduseră din întâmplare peste Butenko...

CAPITOLUL XIII

Începînd de pe la mijlocul lui ianuarie, evenimentele începură să se precipite tot mai mult. Armata Roșie pornise ofensiva. Trebuiau tăiate imediat căile de comunicație ale nemților atît pe uscat cît și pe apă.

„Războiul tăcut” se isprăvisese. Începeau acum acțiunile militare directe și fățișe ale detașamentelor organizației clandestine. Loviturile lor, îndreptate asupra dușmanului, se făceau din zi în zi mai puternice. Oamenii aceștia, căliți în lupta din ilegalitate, se băteau cu o vitejie minunată.

Ar fi greu de povestit aici toate amănuntele stadiului nou în care intrase lupta organizației clandestine cu ocupanții. Voi încerca însă să-l schițez aici în linii generale.

Conducerea organizației clandestine a raionului Krasnodar o avea, ca și pînă acum, Arseni Silvestrovici. Grupurile din oraș erau comandate de Dereveanko.

Iakov Ilici Bibikov începu seria de lovituri.

Nemții reparaseră la nouă ianuarie calea ferată dintre Kavkavskaja și Krasnodar, însă primul tren căruia i se dadu drumul sări în aer pe minele puse de minerii lui Bibikov.

La unsprezece ianuarie, postul de radio al detașamentului primi comunicatul Biroului Sovietic de Informațiuni anunțînd eliberarea de către Armata Roșie a localităților din zona Mineralnîe-Vodî. A doua zi, unitățile de avangardă ale Armatei Roșii treceau culmile munților Caucazului.

Detașamentul nostru, care s-a încadrat în ofensiva generală a Armatei Roșii, ducea lupte aprige la poalele muntelui Labin. Detașamentul se făcuse mai mic — mulți din plantatorii noștri de mine fuseseră trimiși pe la filialele noastre așa că trebuia să punem la socoteală fiecare om. Pe lîngă asta, chiar cînd luptele

erau în toi, primisem niște vești care ne întristară. Lagunov și Gladkih, trimiși de noi la Krasnodar, fuseseră arestați..

Numai trei oameni din grupul lui Lagunov au ajuns cu bine la Krasnodar. Aceștia erau Suhorebrova, Litovcenko și Lugovoi. Acolo, Suhorebrova fu pusă la dispoziția lui Azardov, sub conducerea căruia începuseră să se formeze noile grupuri ale organizației clandestine, grupuri alcătuite din comsomoliști.

Potrivit indicațiilor lui Dereveanko, Litovcenko și Lugovoi fără trimiși la combinat, unde lucraseră altadata.

La douăzeci și trei ianuarie, Armata Roșie eliberă Armavirul. Ca un ecou al acestei lovituri, izbucniră la Krasnodar noi explozii. Trebuie să vorbesc aici mai amănunțit despre aceste lovituri...

Între combinatul „Gavmargarin” și gara Krasnodar I se încrucișează trei linii de cale ferată.

Prima duce la Timășevka și, de acolo, spre Marca de Azov și Rostov-pe-Don; a doua, spre Tihoreșkaia, a treia spre stația Kavkazskaia. Nemții evacuau cu înfrigurare Krasnodarul. Tustrele linile erau supraîncărcate, așa ca circulația se făcea anevoie. Dereveanko ordonă lui Bibikov să dea o lovitură în acest sector al cailor ferate, și anume lângă depozitul de cărbuni pentru locomotive, acolo unde se afla sub traseul liniei un tunel de beton armat, tunelul prin care treceau liniile de tramvai și șoseala Krasnodar — Kavkazskaia.

La locul stabilit pentru diversiune era foarte greu de ajuns.

În partea dinspre combinat se afla un câmp mare desăltat, și deși, pe strazile Krasnodarului ploua și era noroi, câmpul era încă acoperit de un strat gros de zapadă. Puțin mai departe, peste șosea, se găseau niște rezervoare de petrol, împrejmuite de un gard. În partea opusă, pe panta ușoară care cobora spre șosea era un scuar mare și pustiu. Lângă tunel și rezervoarele de petrol se aflau posturi de sandinele nemțești întărite.

Lui Bibikov i se dădura ca ajutoare pe Suhorebrova și Fedosov. Au discutat multă vreme planul operației și în sfârșit și-au dat seama că s-au împotmolit. Era cu neputință ca cineva să poată să se strecoare neobservat înspre tunel, iar angajarea unei lupte deschise cu santinelele nu avea nici un rost. Fedosov găsi totuși o soluție și anume să se distragă, la momentul oportun, atenția santinelelor de la tunel.

Diversiunea fu fixată pentru noaptea spre douăzeci și șapte ianuarie.

Bibikov, împreună cu trei ajutoare, ducând cu ei o mare cantitate de trotil, se lîrîră prin câmpul deschis spre tunel. Toți erau îmbrăcați în halate albe și siluetele lor se confundau cu fondul alb al zăpezii. Pe zăpadă se vedeau urme de cizme sol-

dăleşti cu talpa lată, ceea ce arăta că, din cînd în cînd, treceau pe acolo patru nemţeşti. Dacă cumva în clipele acelea ar fi părut nemţu, grupului lui Bibikov nu i rămînea altceva de făcut decît să se retragă luptînd.

De cealaltă parte a tunelului, prin scuarul pustiu, se furişară Suhorebrova şi patru comsomolişti ducînd cu ei un pachet de trotili.

Amîncouă grupările au ajuns aproape în acelaşi timp la bazele de plecare. Prin ceaţa umedă se vedea nelămurit gura tunelului, siluetele santinelilor şi aceea a gardianului de la semafor care stătea în partea dinspre scuar şi dirija circulaţia. Plantatorii de mine aşteptau semnalul lui Fedosov. Dar Fedosov tăcea şi tuturora li se părea ca timpul convenit trecuse demult...

În sfîrşit, se auzi o detu, fatură venind dinspre rezervoare, apoi încă două, urmate de împuşcături furioase şi dezordonate. Odată cu împuşcaturile se aprinse şi rezervorul de petrol de la magne. O lumină vie se revarsa peste cîmp. Diversioniştii se aruncară în zapada. Ceaţa umedă lăua fum, gros aproape de pămînt. Vîntul îl aducea spre tunel şi, curînd, pînza deasă şi întunecoasă a fumului învâli tot ce era împrejur.

Împuşcaturile ce se auzeau dinspre rezervoare, deveneau tot mai dese. Aceasta însemna că Fedosov reuşise să-şi reanizeze planul şi atrăsese asupra lui forţele principale ale gărzii tunelului.

Ascunşi de perdeaua de fum, diversioniştii se apropiară de tunel. O mică încăierare şi santinelele fură lichidate fără să se fi tras un singur foc. Minerii se apucară imediat de lucru.

Cel dintîi, care isprăvi cu minarea fu grupul Suhorebrovei. Unul dintre comsomoliştii ei trecu prin tunel şi rapoartă lui Bibikov:

— La noi totu-i gata!

— Peste trei minute aruncăm în aer, — răspunse Iakov Ilie.

Comsomolislul intră în tunel. Puţin după aceea, răsună un fluierat strident. Un foculeţ trecu de-a lungul fitilului Bickford. Plantatorii de mine fugiră fără să se mai ascundă. În urma lor se auzi o explozie înăbuşită.

Linia de cale ferată fusese aruncată în aer. Şoseaua Krasnodar — Kavkazskaia era barată. Rezervorul de petrol aprins de Fedosov ardea. Nemţii au mai tras încă multă vreme în neştire în ceaţa întunecată şi umedă.

În ziua de treizeci şi unu ianuarie, în urma unor lupte crîncene, unităţi de ale Armatei Roşii au eliberat Tihoreţkaia şi Maikopol. Ca un ecou îndepărtat, la Krasnodar, bubuiră iarăşi exploziile.

De data aceasta bubuirile veneau de pe malul fluviului.

Înainte de a fi parăsit orașul, unitățile Armatei Roșii aruncaseră în aer podul de cale ferată de peste Kuban. Nemții începuseră să-l repare. Mai întâi au încercat să ridice fețele din fluviu unde căzuseră la aruncarea în aer a podului, dar nu trecu multă vreme și renunțară la asta și hotărîră să pună altele noi. În acest scop nemții au pus să fie daramate cîteva din clădirile mari din Krasnodar și să fie aduse la fluviu grinzile de fier în dublu T, scoase de acolo, pentru a monta noile ferme. Era tocmai înainte de reconstrucția podului. Organizația clandestină își trimise acolo oameni ei, conduși de Dereveanko. Lucrul mergea prost. Ba plecau muncitorii aduși de prin sate, ba dispăreau, fără urmă, unul după altul, inginerii nemți, ba se striceau mașinile.

Totuși nemții izbutira să așeze grinzile. Vorau tocmai să treacă la montatul fermelor, cînd pe șantier fură aduse pe alicuns niște geamantănașe confecționate în arsenalul clandestin. Și noaptea răsuna deasupra fluviului explozii.

Nemții se zapăciră. Pe cer prinseră a se fugări razele albastrui ale reflectoarelor; de jos batea artileria antiaeriană; gloanțele trăsore descenau în întinerieul nopții linii multicolore. Nemții erau încredințați că podul fusese atacat de avioane sovietice. Avioane însă nu erau niciieri. Plantatorii de mine avuseseră timpul să dispară. Construcția podului trebuia acum luată de la capăt.

În aceeași noapte sos. la Krasnodar Elnikov. După ce a luat informații amanunțite cu privire la podurile de pontoane, îi mai rămînea acum să capete aprobarea lui Arseni Silvestrovici.

În vederea unei eventuale retrageri, comandamentul german hotărîse să-și asigure trecerea peste fluviul Kuban. Nemții aveau la dispoziție două poduri de pontoane aruncate peste fluviu, la Stefanovka și la Iablonovka, și un pod fix la Goreacii Kluci în afara de podul umblător de lingă „KRLS”¹⁾. Comandamentul fascist bănuind, se vede, că aceste poduri erau sub observația permanentă a organizației clandestine și a partizanilor și nevoind să se gasească la un moment dat în încercutură, concentrase între Marinskăia și Elzavetinskăia pontoane de rezervă pentru poduri.

Elnikov expuse lui Arseni Silvestrovici planul său. El propunea distrugerea podurilor de pontoane prin lansarea pe apă împotriva lor, la momentul oportun, a debarcaderului plutitor, precum și a unor șlepurii și plute încărcate cu exploziv.

Planul lui Elnikov fu aprobat. Arseni Silvestrovici chemă la el pe Valia.

¹⁾ Uzina raonală de electricitate din Krasnodar. (N. trad.)

Te-a rugat de mine, Valentina, să-ți dau o misiune. Te previn că am ales pentru tine o operație periculoasă și grea.

— Sînt gata! — răspunse cu bucurie fata.

După ce au discutat vreme îndelungată planul în toate detaliile lui, a rămas stabilit ca Val'a să se ocupe de debarcader, Pavlik, baturinistul, de șleपुरi și Azardov de plute. Pentru păstrarea provizorie a explozivelor, fu aleasă locuința nevastei mecanicului Butenko, care, după salvarea acestuia, locuia într-o casă conspirativă din satul Kalinino

*
*   *

În primele zile ale lui februarie veni la combinat un agent al gestapoului. Agentul se instala în biroul lui Stifl și chemă la el vreo zece muncitori.

— Cui așteți pe oamenii aceștia? — îl întreabă agentul, arătîndu-le fotografiile lui Lagunov și Gladkih.

Fără să se fi înțeles de mai înainte, toți dadură din cap negativ și adăugară:

— Nu. Nu-i cunoaștem

A doua zi au fost chemați la gestapo cincișprezece oameni de la combinat, luați din diferite ateliere și fabrici. Unul după altul ei au fost confrunțați cu Lagunov și Gladkih. Oricît de desfigurate de lovituri ar fi fost fețele arestaților, cum se nu-l fi recunoscut muncitorii pe Gladkih, președintele comitetului lor de fabrică? Dar iarăși fiecare din cei cincișprezece răspunse:

— Nu. Nu-i cunosc...

*
*   *

Ofensiva Armatei Roșii își urma cursul. În ziua de șase februarie fură luate orașele Bataisk și Eisk. Forțele organizației clandestine care operau în raionul orașului Krasnodar, dadură noi lovituri inamicului.

Cea dintîi din aceste lovituri o dădu nemților filiala noastră din Iablonovskara. Aici lucrau de multă vreme două fete de pescar. Ele izbutiră să se imprietenească cu soldații nemți care făceau paza podului de acolo. De obicei cam pe la amiază fetele se apropiau de pod cu coșuri pline de mere și ouă, și-și vindeau marfa leștin santinelelor nemțești. Fetele erau vesele, drăguțe, știau cîteva cuvinte nemțești și flirtau de zor cu soldații. Era, desigur, un lucru foarte dezgustător să zîmbești nemților și să fii drăguță cu ei, și totuși fetele veneau în fiecare zi la pod și se așezau lîngă cablurile de oțel ale podului, cochetînd cu santinelele...

În primele zile ale lui ianuarie veniră la pod, travestite în căzăcioaice, Suhorebrova și ajutoarele ei, cu ordinul de aruncare în aer a podului. Pentru motive necunoscute, nemții schimbaseră cu puțin înaintea paza podului. Ordinul rămânea însă ordin.

Fetele de pescar luară trotulul și amorsele și ieșiră ziua pe pod. În mâini aveau coșuri împletite și se duceau, chipurile, la piață.

În mijlocul podului nu erau santinele și fetele începură să lege repede calupurile de trotul de cabluri de oțel.

Staționarea pe pod era strict oprită. Santinelele de la un capăt al podului începură a striga la fete, dar ele își văzură mai departe de treabă. Garda descă se focu și două santinele se repeziră spre fete, dar nu izbutiră să ajungă până la ele. Doua explozii bubuiră în același timp.

Podul se cutremura și se prefăcu în țandări. Frânturi de pontoane nimereau în vîrtejuri, se învîrteau și plateau repede la vafe duse de curent.

Cele două fete de pescar pieriră în explozie.

Suhorebrova se grăbea să ajungă la podul umblător de lângă „KRES”. Ajunsă acolo, ea își așteptă rîndul șezînd pe un car, care trecea și el dincolo Alarmai de diversiunea de la Iablonovskaia, nemții controlau cu atenție pe toți acei care așteptau să treacă pe malul celălalt.

Ajunsă pe pod, ea se ascunse după un car și legă pachetul de trotul de cablul de oțel, în chipul cel mai magistral. Nu degeata urmasa ea cursurile școlii de minare de la Planetskaja.

După ce legă calupurile Suhorebrova aprinse fitilul Bickford.

Explozia taie cablul de oțel, ea și cum ar fi tăiat un cuțit. Fata se aruncase în apă. Era o înotătoare bună și se lăsa dusă de curent departe de locul exploziei. Un pescar o culese și îi dădu să bea votcă. De la el fata află că fusese aruncat în aer și podul de la Stefanovka, operație executată de filiala de acolo. Nemților nu le mai rămîneau decît pontoanele și podul de la Gorreacii Kluc.

*
*   *

În aceeași zi Baturin întreprinse o diversiune reușită la uzina electrică a tramvaielor situată lângă canalul Karasun.

Baturin avea demult sub observație uzina și căuta să descopere punctul slab al sistemului ei de pază. Nemții păzeau însă uzina cu strășnicie, pentru că asigura curentul instalației de reflectoare a aerodromului. În jurul uzinei stăteau posturi cu mitraliere și santinele cu automate gata să tragă.

Dereveanko îl sfătuie pe Baturin să pătrundă în uzină, folosindu-se de învâlmășeala pe care o va preciza aruncarea în aer de către Suhorebrova a podului plutitor de lângă „KRES”, care se afla în apropiere.

La ora indicată, Baturin cu băieții lui se găseau ascunși în casa cea mai apropiată de uzină. Sub bluzele lor de muncitori, ei aveau ascuns totuși și armele și așteptau răbdători explozia.

În sfârșit bubuie explozia de pe podul umolător. Muncitorii care lucrau în curtea uzinei ieșiră în stradă, dar nu trecu mult și nemții începură să-i alunge înapoi. Baturin împreună cu băieții lui se aneslecă în mulțime și pătrunseră în curtea uzinei.

De acolo izbutiră să intre în corpurile principale ale uzinei. Ajunși într-un coridor îngust, dădură de două santinele cu autotornă. Fără să șovăiască, cu pasul sigur, Baturin o luă înainte, trecu pe lângă prima și liniștit, fără să se grăbească, se apropie de a doua santinelă și trecu și de ea. Apoi își întoarse capul. Ajutorul lui era acum în dreptul primei santinele. Două lovituri repezi, aproape simultane, și nemții cazura la pământ fără să fi ieșit măcar.

Baturin și ajutoarele lui trecură fugind în sala principală. Unicul supraveghetor neamț scoase revolverul, dar nu apucă să tragă. Cu o lovitură de cașit, însoțitorul lui Baturin îl ucise și pe acesta.

Să așeze mine la agregate și să aprindă frele scurte a fost o treabă de câteva clipe. Baturin și cu tovarășii săi, abia au ajuns în curte și explozia a și izbucnit dărâmând un colț al uzinei.

Folosindu-se de panică, ilegalistii o luara la fuga spre canalul Karasun și dispărură.

Seara, conducătorii organizației clandestine fură convocați de Arseni Silvestrovici la Institutul de cercetări științifice pentru cultura și prelucrarea tutunului.

— Mi s-a comunicat azi, — zise el, — că Lagunov și Gladkii au murit în chinuri la gestapo fără să scoată o vorbă și fără să-și trădeze prietenii. Să le cinstim memoria.

Toți se ridicară în picioare și pastrară tăcere timp de un minut.

— Tovarăși, — urmă Arseni Silvestrovici, — chiar acum am primit o radiogramă de la comandamentul mășcării de partizani din sud. Luptele se desfășoară la porțile Krasnodarului. Nu se ordonă să dăm nemților ultima lovitură, lovitură hotărâtoare. Însărcinările pe care le avem de îndeplinit sînt numeroase. Trebuie distruse toate căile de comunicații, mijloacele de transport, depozitele de carburanți precum și ultimele mijloace de trecere peste Kuban. Întreaga noastră organizație trebuie să înceapă lupta pe față. Fiecare clipă este prețioasă!...

Arseni Silvestrovici împărți misiunile. Fiecare căpătă o însărcinare precisă. Apoi se ridică de la masă. Slăbise mult în ultimele zile. Ochiul îi erau duși în fundul capului și pleoapele roșii de nesomn. De trei zile nu mai închisese ochii. Dar Arseni Silvestrovici zâmbea vesel.

— Iac-așa, prieteni, zise el. Ca și înainte sîntem stăpîni pe situație. Inițiativa e în mîinile noastre. Încă o lovitură și am isprăvit.

CAPITOLUL XIV

Noapă februarie. La Krasnodar se auzea lamurit canoada. Luptele se dădeau acum în imediata apropiere a orașului.

Nemții evacuasă cu înfrigurare orașul. Coloanele de transport se scurgeau într-un șuvoi neconținut.

Urmul pod peste Kuban care le mai rămăsese nemților era cel de la Goreacii Kliuci.

Bibikov încercase pînă acum de cîteva ori să ajungă la pod, dar nu izbutise. Podul era apărat cu o atenție neslăbită. Nu rămînea altceva de făcut decît să se întreprindă o operație îndrăznească.

În aceeași noapte două luntre cu bordurile abia ieșind din apă, pentru a fi mai puțin vizibile, fură încărcate cu mine cu explozie imediată. Într-o luntre se urcă „bătrînul” nostru Ivan Semionovici Petrov — în cealaltă unul dintre experimentații plantatori de mine ai detașamentului Bibikov.

Luntrele pluteau spre pod într-un întuneric de nepătruns. La oarecare distanță de pod, plantatorii de mine săriră în apă și înotară ținîndu se de luntre. Nu trecu mult și își simțiră picioarele înțepenite de frig...

Cînd în fața lor se profilă podul, minerii se dezlipiră de luntre și se dădură la fund. Peste o clipă se auziră două bubuituri. Ultimul pod de peste Kuban sărise în aer.

Plantatorii noștri de mine izbutiră apoi să ajungă la mal.

În ziua de zece februarie cu fiecare ceas care trecea, zgometul canoadei de lîngă Krasnodar se făcea tot mai mare. Nemții se zbăteau, căutînd o ieșire. Și atunci pe străzile orașului ieși tineretul mobilizat de Kotrov și Suhorebrova.

Elevi, muncitori, studenți, tăiară firele telegrafice și telefonice. Ei pătrundeau prin luptă în depozitele de carburanți reperate de mai înainte și se apropiu de cisterne și de rezervoare, le aruncau în aer cu petarde explozive, le stropeau cu lichide inflamabile sau le aprindeau cu calupuri de trolu primite de la arsenalul clandestin.

Din toate părțile răsunau împușcături. Mulți băieți căzură luptând cu nemții, dar în locul lor răsăriră alți luptători și nemții începură în curînd să creadă ca fusesera lansați parașuliști sau că pătrunseseră în oraș partizanii din munți.

O ciocnire camplită avea loc lângă depozitul principal de carburanți din fața uzinei „Sedn“. Aici opera grupul lui Kotrov din care făceau parte studenți ai institutelor din Krasnodar. Tineretul era înarmat cu revolute, automate și carabine.

Operația trebuia să se bazeze pe impetuositatea loviturii și iuteala retragerii. Tineretului i-ar fi fost cu neputință să susțină vreme îndelungată lupta cu garda nemțească a depozitului înarmată cu mitraliere.

La semnalul dat de Kotrov, două grupuri de băieți se adunară deodată spre gheretele santinelor aflate de o parte și de cealaltă a arișelor rezervare cu carburanți și începură să traga și să arunce cu grenade în ferestre. Plantatorii de mine omorîră paltrii santinele, se apropiară, tot în fugă, de rezervoare, puseră trotulul, aprinseră furturile Bickford și se repeziră înpoi.

În aceeași clipă, pe poarta uzinei „Sedn“ care se afla în fața depozitului, de cealaltă parte a cărei ferate ieșiră în fugă niște soldați și înconjurară grupul de băieți. Kotrov încercă să rupă cercul nemților și să sara în ajutorul băieților, dar nu izbuti.

Băieții se luptară cu un curaj admirabil, dar forțele nu erau egale. Nemții făcură prizonieri pe cei grav răniți și îi spînzurară pe strada Krasnaya. Printre ei era și studentul Nikolaev, unul din prietenii fiului meu mai mic.

În aceeași zi în urma ordinului lui Derevenko, grupul lui Jora se îndreptă spre lagărul de concentrare de lângă uzina „Kalinin“. Un grup de agenți ai gestapoului, în frunte cu locotenentul Steinbock, împușca pe toți arestații.

Tînd ingraditura de sîrmă glumpată, Jora cu băieții lui năvăliră în lagar. Se iscă o încălțare cu garda.. Jora își avea socotelile lui cu lagărul acesta și cu Steinbock și voia acum să se răfuiască. Aici își găsisse locotenentul neamț, cu cîteva luni înainte „colegul“ de la politehnica din Berlin..

Jora îl recunoscu de departe și se repezi la el. Voia să tragă numai atunci cînd ar fi fost sigur că nu va greși. Dar Steinbock i-o luă înainte. O împușcătură, o durere ascuțită care-i săgelă umărul stîng, și Jora căzu.

Steinbock se apropie fugind și se aplecă asupra lui Jora... Incordîndu-și ultimele puteri, tînărul ridică revolverul și trase. Aghiotantul lui Kristmann se prăbuși cu capul zdrobit. Jora își pierdu cunoștința.

* * *

În seara zilei de 10 februarie, Valia veni acasă la Elena Mihailovna, nevasta lui Butenko care locuia pe strada Maxim Gorki la nr 9,4, chiar pe malul Kubanului. Lovitura împotriva podurilor nemțești de pontoane fusese hotărâtă pentru noaptea aceea și Valia trebuia să ducă explozivele la debarcader.

- Vreau să merg și eu cu dumneata, în spuse cu hotărâre Elena Mihailovna.

— Fii serioasă, Elena Mihailovna! Operația e foarte periculoasă. Asta nu-i treabă pentru o femeie...

Dar dumneata, Valia, cum te duci?

— Eu am cu mine socotelile mele. Dar dumneata? Inchi-
puiește-ți, va trebui să sari în Kuban, să înoți în apa rece.

- Eu sînt fucă de pescar și înot ca peștele.. Ia-mă cu dume-
neata, Valia!

Valentina nu putu să n-o ia cu dînsa...

În noaptea aceea, noaptea spre unsprezece februarie, deasupra Kubanului țîșnira două racuete albe. Era semnalul dat de Elnikov.

Un mic grup de oameni se furișă înspre debarcaderu, pluti-
tor din fața strazi Gorki. Se auzira gemete înăbușite, apoi un
clăpocit slab. Paznicii fuseseră lichidați de ajutoarele Valiei...

Debarcaderul se departa încet de mal. La prora ședeau Valia
și Elena Mihailovna, iar la cîrma doi tineri lacatuși de la atelierele
mecanice ale combinatului.

Lună nu era și pe apă domnea bezna. Apele mari ale Kubanului își minau cu mîneala la vale valurile negre și reci. Undeva,
foarte aproape, bubuiau tunurile. Jumătatea dinspre răsărit a
cerului era înroșita de reflexele salvelor de artilerie care izbuc-
neau intruna ca niște fulgere.

Valia privea cu încordare în întunericul nopții.

— Țineți dreapta! — comanda ea

Kubanul ducea repede la vale debarcaderul. Două femei și doi
băieți pluteau spre o moarte aproape sigară. În urma debarca-
derului pluteau șleparile desprinse din pripoane de la cheiul
din dreptul strazi Gorki. Șlepurile erau concuse de baturinistul
Pavlik.

Din întuneric apărură deodată podurile de pontoane. Nu ra-
măseseră decît șase. Celelalte fuseseră expediate de nemți la Sla-
vianskaia și Temriuk.

Suvoaiele de soldați cu arme automate, tancuri, mașini, ar-
tilerie, curgeau fără încetare pe pontoane.

Deodată se ivi din beznă chiar lângă pod, debarcaderul uriaș. Nemții nu pricepeau ce se întâmplase. Pe poduri se iscă paucă. Debarcaderul se zbi cu toată greutatea lui de primul pod, rupându-l, apoi de al doilea care avu aceeași soartă. Soldați, căruțe, automobile, tunuri, tancuri, căzură laolaltă în apa rece ca gheața a Kubanului. De pe mal porniră împușcături dezordonate.

În urma debarcaderului apărură șlepurile grele. Acestea răpseră și ele două poduri, iarăși se auziră țipete, împușcături...

Dar podul al cincilea și podul al șaselea rămăseseră localui.

Valia și Elena Mihailovna tot mai erau pe debarcader.

Pe cerul negru țîșni o rachetă roșie, lăsînd după ea o dîră de foc.

Azardov dădea semnalul: „În apă!” Era semnalul care anunța că de podurile rămase întregi se apropiiau plutele încărcate cu explozibile.

Cei ce se aflau pe debarcader și pe șlepurile sără în apă și porniră înot spre mal...

Deodată cîteva explozii se contopiră într-un singur bubuit asurzitor. Coloane de apă se ridicară spre cerul întunecos și prin aer zburară bucați de pontoane, de șlepur, de debarcader. Exploziile aruncară în rîu cadavrele sfîșiate ale soldaților, tunuri, automobile și caruțe distruse. Un tanc greu se prăbuși în apă. Pe mal, corcetași lui Elnikov ajutara Valiei, Elenei Mihailovna, și lui Azardov, înghețați de frig și asurziți de zgomotul exploziei, să iasă din apă...

În zorii zilei de unsprezece februarie nemții aruncară în graba peste Kuban podete de asalt. Era singurul lucru pe care îl mai puteau face forțele mișcări clandestine distrusă și aceste podete, cu pachete de explozibile. Aci comanda Luiza, fosta vînzătoare a magazinului „Camelia” și prietena ei, fata gazdei lui Jora, de pe vremea cînd locuia în căsuța de la Dușinka...

Pe străzile Krasnodarului nu mai conținea șuvoiul de camioane, de tancuri, de mașini blindate. Din ganguri, de cupă colțurile caselor, de după garduri, băieții lui Kotrov aruncau în ele sticle cu lichide inflamabile. Volodea și Viktor Baturin împreună cu alți băiețandri, prieteni de-ai lor, presărara tot orașul cu „purici” uriași, de 4 centimetri, confecționați din timp de către Piotr Evlampievici. „Puricii” găureau cauciucurile și mașinile se opreau oclînd întreaga circulație pe străzi...

*
* *

„Jora își veni în fire în ziua de unsprezece februarie. Se întreba ce se întâmplase cu el. Unde se afla? Era într-o cămaruță

joasă, boltită. Imprejurul lui erau zeci de oameni. Unii erau întinși pe paturi de lemn, alții ședeau pe jos. Mulți din ei erau răniți, cu fețele desfigurate de chinuri. Jora își dădu seama că era în beciul gestapoului...

Vecinul lui îi ajută să și lege puțin rana. Osul era întreg, dar pierduse mult sânge și i se învîrtea capul de slăbiciune. Jora simți că îl părăsesc puterile și se culcă pe jos într-o stare de semiconștiență.

Trecură câteva ore. Jora ridică capul. Din coridor veneau glasuri agitate și pași. În odaie se răspîndi un miros puternic de petrol, iar prin crăpătura ușii pătrunse un nuraș străveziu de fum înecăcios.

— Au pus foc casei!.. Ardem!.. Foc!... — se auzeau țipetele speriate ale deținuților. Unii băteau deznădăduiți cu pumnii în ușa. Toți se înghesiau în ușa, strivindu-se unii pe alții.

Jora se ridică de jos, clătîindu-se

— Stai! — strigă el, acoperind zgomotul — Ascultați! Comanda la mine! — Stricați paturile și aduceți scîndurile! Spargem îndată ușa.

Vocea lui puternică și autoritară făcu pe toți să se supună. Paturile fură repede desfăcute și se folosiră de scînduri ca de niște berbeci. Loviturile grele ale scîndurilor zdruncinară ușa, care pîrîi și căzu pe podeaua de piatră.

Deținuții ieșiră fugind în coridorul plin de fum gros prin care pilnău lîmbi de foc. Arestații se repeziră spre ieșire. Din celulele vecine se auzeau strigăte de ajutor.

— Stai! — se auzi din nou vocea lui Jora. — Sfărîmați lăcățele de la uși! Duceți berbecul spre ieșire!

Jora și câțiva deținuți se repeziră către ușa care ducea afară. Iar răsunară lovituri, dar de data aceasta ușa grea nu cedă.

— Dați mai tare! — strigă Jora

Din spate veneau fugind zeci de arestați care scăpaseră din celule. În învălmășeală cineva îl împinse pe Jora, care căzu, se lovi la umărul rănit și iarăși își pierdu cunoștința..

Baurinistul Mișa se afla în stanița Beisug unde se pregătea să dea o lovitură hotărîtoare. Cu câteva zile mai înainte i se aduseseră din ordinul lui Arseni Silvestrovici câteva mașini pline cu cartușe, benzi de mitralieră și grenade. Odată cu mașinile sosiseră și doi ofițeri sovietici, invalizi din Marele Război pentru Apărarea Patriei.

Mișa convocă „consiliul militar”. După discuții înfierbîntate fu adoptat un plan îndrăzneț.

Mișa dădu ordin detașamentului să încalce și, luînd cu el pe cazaci bătrîni care mai rămăsesera în stanița Beisug, se fu rîșă prin vîlcele și drumuri de țară, ajunse pînă în apropierea Krasnodarului și își ascunse detașamentul la marginea unei stanițe.

Acolo își împărți detașamentul în trei grupuri.

Primul grup trebuia să organizeze o ambuscadă în partea dinspre rîu, al doilea să ocupe o poziție la marginile staniței, iar cel de al treilea să se tîrsească spre bateriile de artilerie și cuiburile de mitralieră nemțești. Mișa, împreună cu unul din ofițerii care îi fusera trimiși, se urcă în clopotnița bisericii staniței.

Nemții construiseră în cîteva zile, lîngă staniță, niște poziții de apărare îndreptate în direcția de unde erau așteptate unitățile Armatei Roșii în ofensivă. Mișa primise însărcinarea să atace aceste întăriri lovind din spate frontul nemțesc, atunci cînd avea să se apropie unitățile armatei noastre.

Primele lanțuri de tragători ale unităților Armatei Roșii începură să se arate cam pe la amiază. Nemții deschiseră un uragan de foc.

Pe clopotniță apără un steag roșu, semnalul pentru intrarea în acțiune a celui de al doilea grup. Tinerii cazaci porniră la atac și pe ulițele staniței începu lupta cu rezervele nemțești.

Două rachete roșii lansate din clopotniță descriseră niște dungă de foc și căzură în dispozitivul artileriei nemțești. Grupul al treilea începu imediat lupta. Băieții aruncară grenade în bateriile nemțești, atacă pe nemți cu focuri de carabină și distruseră cuiburile de mitralieră.

Nemții crezură că au fost încercuți și începură să se retragă în dezordine. Acesta era momentul în care, venind dinspre rîu, „regimentul de ambuscadă” se aruncă cu săbiile scoase în flancul acelor care se retrageau. Dinspre răsărit atacau rîndurile dese ale batalioanelor de infanterie sovietică.

La unsprezece februarie, la amiază, luptele ajunseseră chiar la periferia Krasnodarului.

Herbert Stiff nu mai era de multă vreme la combinat. În sfîrșit tot izbutise să fugă. Din toată administrația nemțească a combinatului nu rămăsese decît feldwebelul Stroba care comanda echipa de mîneri însărcinată cu aruncarea în aer a combinatului.

Împărțiți în grupuri mici, minerii nemți se răspîndiră în țagă spre fabrici.

Sarcina micului grup de activiști ai organizației clandestine rămase la combinat era să salveze fabricile. Cu toate că erau prea

puțin ca să lupte deschis, totuși și aici se auzeau împușcături răzlețe și munerii nemți cădeau rapuși...

Venise acum rîndul făcliei, de margarina. Pioneerii nemți lucrău lîngă rezervorul de ulei. Pachetele de trotil erau deja puse sub rezervor. Nemții, afară de unul care trebuia să aprinda fitilul Bickford, plecaseră.

Mineral aprinse bricheta.. dar în spatele lui răsări deodată muncitorul Ivan Ostrolenko. O lovitură cu un drug gros de fier și neamțul căzu cu feasta sfărîmată. Ostrolenko se repezi, asupra fiului care ardea și stîinse cu mîna focu, ce atinsese aproape trotilul.

— Să nu te-atingi de bunurile sovietice !.. — bodogăni Ostrolenko, uitîndu-se la neamțul mort.

La centrala electrică de termoficare aceeași treabă trebuia s-o facă fe dwebelul Stroba. El se apropie de cazane cu un pachet de trotil în mînă. De după o coloană se auzi o detonatura și Stroba cazu mort. Cel care trăsese era Pokatilov...

Bătrînul maistru ieși pe aleea princ pală. Ulîmii pioneri nemți fugeau pe poarta combinatului. Pokatilov se întîlni cu Ivan Ostrolenko.

— Cum de-ai numerit aici, Ivan ? -- întrebă mirat directorul centralei.

— La fel ca și tîne. Trebuie să avem gri_jă. Doară-i atîta avere aici. Sa na cumva să se împlîie ceva..

Un tătîle nemțesci care rămăsese în oraș aluncau în aer ciădirile mari, jefuiau casele și le aprindeau.

Toți luptătorii din organizațiile clandestine care mai rămăsese, ieșiră pe străzi, la vînătoare de incendiatori.

Kotrov și băieții lui sparseră ușa care dăcea în becurile gestapoului. Valuri de fum înecacios izbucniră afară. În coridor lîngă ușa, zăcea un morman de trupuri omenești. Comsomoliștii găsiră printre cadavre cîțiva arestați care mai trăiau și- transportară într-o casă vecină. Printre ei era și Jora.

Baturin, Azardov și Valia luptau încă cu nemții la marginea orașului. Prin fața lor trecură ultimele unități nemțesci care apărau orașul. Luptătorii din organizațiile clandestine, ascuși într-o căsuță, atacară pe nemți din spate. Zărindu-i, nemții înconjurară casa. Situația era grea. Cartușele celor asediați erau pe sfîrșite și nu mai aveau decît o singură grenadă antitanc, pe care o păstrau pentru ei.

— Economisiți cartușele ! — ordonă Azardov a nu știu cîta oară.

Tocmai cînd cei înconjurăți socoteau că le mai rămăseseră numai puține clipe de trăit, se auzi un tropot de copite și chioțe voincești de cazaci. Pe stradă apărură niște călăreți. În fruntea lor călarea pe un roib baturinistul Mișa.

Nemții își închipuiră că în oraș pătrunseseră unități căzăcești și, îngrozăți, o luară la fugă.

— Mișka ! — strigă vesel Baturin.

Mihail însă se uita la Valia. Haina ei de piele era plină de sînge. Fata fusese rănită de un glonte nemțesc.

— Ești rănită, Valia ? — o întrebă speriat Mișa. Fără să aștepte răspunsul ei, se aplecă, ridică fata și o puse dinaintea lui de-a-curmezișul șei.

— Zece oameni rămîn aici. Ceilalți după mine ! — ordonă Mișa.

Cazacii porniră înapoi ca fulgerul.

— Mai rabdă puțin, Valia ! — zise Mișa. — Nu mai avem mult.. Ai noștri-s aici, aproape de tot. Mai rabdă, draga. Te trimitem acuși la spital.

În fața lor apărură primele lanțuri de tragători ale Armatei Roșii care atacau. Mișa opri calul din plin galop.

— Tovarăși, fata e rănită, — spuse el unui ofițer care era mai aproape. — Trimiteți-o va rog, la un post de prim ajutor..

Dar Valia sări singură de pe cal.

— N-am nimic, Mihail... O zgîrietură... Un fleac !

— La postul de prim ajutor ! — repetă cu încăpăținare Mișa. Apoi ordonă călăreților lui : — În trap după mine ! Încercuți ! — și, învîrtind sabia deasupra capului, își îndreptă calul spre o stradă lăturalnică..

Deodată, foarte aproape de el, veni vijînd și explodează o mină nemțească. Cîșiva ostăși cazurî. O clipă lanțul de tragători șovăi.

Valia apucă arma unui ostaș ucis, o ridică deasupra capului și strigă :

— Înainte, tovarăși ! Ura !

În primele rînduri ale coloanei de asalt, fata pătrunse în oraș...

În zorii zilei de douăsprezece februarie capitala Kubanului fu eliberată de sub nemți.

Krasnodarul era al nostru !

CAPITOLUL XV

Din ordinul comandamentului armatei, avusesem de aruncat în aer niște drumuri de retragere ale nemților, la o depărtare de șaiszeci de kilometri de oraș, așa că, după cum am mai spus-o,

grupul principal al detașamentului nostru de partizani nu intră în Krasnodar, decât trei zile după eliberarea orașului.

Detașamentul nostru de partizani era format mai cu seama din muncitori ai combinatului „Glavmargarin”. Îndată ce ne-am întors la Krasnodar, ei s-au dus toți la fabricile lor.

Chiar în prima zi a întoarcerii noastre, au loc la combinat un miting spontan.

Muncitorii care rămăseseră fără să vrea sub nemți și partizanii întorși din munți luara pe rind cuvîntul și jurara sa-și pună toate puterile și stăruința la refacerea combinatului.

— Trebuie, — spuneau vorbitorii, — să putem începe cel mai curînd să trimitem produsele fabricilor noastre Armatei Roșii și muncitorilor Kubanului și ai Uniunii Sovietice care zărobesc pe inamicul odios!

Mare era numărul acelor care erau sincer îndurerăți că Evgheni, Lîsenko, Șlikov și alți patrioți nu ajunseseră să vadă zilele acestea luminoase. Combinatul suferise stricăciuni grele, și foștii partizani și foștii membri ai organizației clandestine își suflecăra mințile și începură refacerea lui.

Verebel, vechiul nostru tovarăș din detașamentul de partizani și înainte vreme directorul fabricii de săpun, veni la combinat chiar în prima zi după întoarcerea lui în orașul natal. Se apropie liniștit de cazanul cu săpun și scoase minele care zăcuseră acolo jumătate de an fără să fi explodat, apoi, în strigătele entuziasmate ale acelor care se strinseseră în jurul lui, deșurubă capacul de sus al rezervorului.

Curînd după aceasta, optzeci de tone de săpun de cea mai bună calitate împachetat în ambalaje speciale, iscusit ascunse de Șlikov, fură trimise în dar Armatei Roșii din partea colectivului muncitorilor combinatului.

Inginerul Eimkov, directorul fabricii de grăsimi hidrogenate, începu peste șapte zile să producă tone de săpun lichid și trecu și la rafinarea uleiului.

Lăcătușii atelierelor mecanice găsiră piesele ascunse și se apucară să repare compresoarele, pompele și agregatele.

Slașcirov, vechiul nostru tovarăș din detașamentul de partizani, împreună cu Pokatilov, activist al organizației clandestine, montară la centrala electrică de termoficare cazane noi. Fabrica de margarină începu să scoată iar produse de calitate celor de mai înainte, cu valoarea nutritivă completă. Pompierii stinseră în sfîrșit focul care ardea în silozuri încă de la plecarea noastră din Krasnodar.

Oameni noi înlocuiră pe cei ce pieriseră. Maria Feodorovna Ilno, nevasta fiului meu Evgheni, înlocui pe Svirid Sidorovici Lisenko, iar partizanul plantator de mine, Fedosov, pe Gavril Artamonovici Șlikov. În fruntea combinatului fu pus un parti-

zan de-al nostru, inginerul Mihail Denisovici Litvinov. Gheronți Nikolaevici Vetlughin, directorul „Școlii noastre superioare de minare”, fu numit inginer șef.

Combinatul își reîncepu activitatea într-un ritm accelerat.

Eu rămăsesem ceea ce fusesem și mai înainte, directorul Institutului de chimie tehnologică din Krasnodar.

Întilneam adesea pe activiștii organizației clandestine.

Zilele treceau una după alta. Detașamentul nostru își împlinise misiunea.

Mi se părea că venise timpul să scriu istoria întâmplărilor prin care trecusem. Cu toate că aveam de lucru până peste cap, m-am hotărât să rup cîte un ceas din somnul meu și am început să aștern pe hîrtie prima carte a „Însemnărilor unui partizan”

Recunosc că mi-a venit greu să mă despart de viața mea de luptă. Și, afară de asta mi-era și ciudă nemții mai erau încă în Kuban. Ei construiau așa numita „Linie Albastră”, naclăduind să poată rămîne în Taman sprijiniți pe fortificațiile ei, și să înceapă o nouă ofensivă asupra Kubanului...

CARTEA A TREIA

„Linia Albastră“

CAPITOLUL I

După cum am mai spus în cărțile precedente ale „Însemnările unui partizan”, Armata Roșie a eliberat Krasnodarul de cîmpitorii germano-fasciști la douăsprezece februarie 1943. Cîteva zile după aceea, luptînd tot timpul, detașamentul nostru se întoarse în capitala Kubanului.

Inamicul era însă aproape și lupta îndirjită pe care o dăceam împotriva lui încă nu se isprăvise. Îmi amintesc că la șasesprezece mai — ziua reînnoimintării fiilor mei în seuarul Sverdlov — tot se mai auzea în Krasnodar canonada artileriei noastre care d’strugea fortificațiile nemților și orașul tot se mai afla sub amenințarea raidurilor aviației fasciste.

Scoși din Krasnodar, nemții se mai apărau cu înverșunare și tenacitate. Încordîndu-și toate forțele, se agățau de fiecare localitate, căutînd mai cu seamă să păstreze în mîinile lor stațiile mari pe care le fortificasera. Aveau nevoie să oprească cu orice preț Armata Roșie, care se afla acum în plină ofensivă și să isprăvească construcția puternicei linii de fortificații de cîmp care desparte Kubanul de Taman. Mai tirziu, potrivit înclinației hitleriștilor pentru denumiri răsunătoare și pompoase ei dădură acestui sistem de fortificații numele de „Linia albastră”. Nemții proiectau să creeze sub protecția acestor linii o bază de atac de unde să se poată porni mai tirziu o nouă ofensivă împotriva Kubanului și mai departe, împotriva Caucazului, ofensivă pe care o anunțau ce pe acum, cu ar ei, cu surle și tobe, în ordinele lor de zi și în comunicările lor, pline de lăudăroșenia și impertinența lor obișnuită.

În perioada în care Armata Roșie ajunsese la „Linia albastră” și se pregătea s-o ia cu asalt, aceasta linie se întindea

sub forma unui „S” uriaș care se rezema cu flancul stîng de limanurile Mării de Azov, iar cu cel drept se apropia de Marea Neagră.

Principalul dispozitiv de apărare avea o adîncime de cinci pînă la șase kilometri. Fortificațiile se întindeau pe o lungime de treizeci-patruzeci de kilometri. Toate înălțimile și localitățile tuseseră transformate în puternice centre de rezistență și în puncte de sprijin, formînd linii neîntrerupte de tranșee și de șanțuri la profil normal. Intervalele între punctele de sprijin erau completate cu cuiburi de mitralieră de beton armat. Prima linie a fortificațiilor avea o acoperire formată din cîteva rînduri de garduri de sîrmă ghimpată și din tot felul de obstacole, din șanțuri și cîmpuri de mine, care mergeau în unele locuri pînă la o adîncime de cinci sute de metri. Dese erau sectoarele unde nemții așezaseră pînă la două mii cinci sute de mine pe kilometru pătrat.

Prizonierii nemți declarau cu toții că Hitler dăduse ordinul să se păstreze cu orice preț „Linia albastră”. Sub acoperirea acestei linii, Hitler nădărdnea să poată folosi baza de atac de la Taman pentru pornirea unei noi ofensive asupra Kubanului și a regiunilor petrolifere ale Caucazului.

Gazetele germane scriau :

„Pозиțiile pe care trupele germane le apără cu tenacitate la capul de pod din Kuban, prezintă o deosebită însemnătate pentru comandamentul nostru. Ele închid flotei din Marea Neagră accesul în Marea de Azov și înlătură în același timp putința unei debarcări de trupe sovietice în Crimcia. Capul de pod din Kuban îndeplinește totodată un rol strategic, putînd deveni punctul de plecare pentru o nouă ofensivă...”

Pentru apărarea capului de pod de la Taman, nemții concentraseră pe „Linia albastră” șasesprezece divizii și aduseseră pe aerodromul din Taman escadrile de bombardament din Tunis.

Imediat după eliberarea Krasnodarului, Armata Roșie se găsi astfel în fața a două noi sarcini. Prima, să cîrțe de nemți mai întii regiunea colinelor din fața „Liniei albastre”; a doua, să atace după aceea „Linia albastră”, s-o străpungă și să elibereze Tamanul, aruncînd pe nemți în Marea Neagră.

Detășamentele locale de partizani, viteji răzbnători ai poporului, arzînd de nobila dorință de a curăța cît mai repede pămîntul natal de inamicul odos, au ajutat Armata Roșie în toate etapele luptei duse de ea împotriva cotropitorilor germano-fasciști.

La Krasnodar știam că în timp ce Armata Roșie din regiunea colinelor „Liniei albastre” lupta cu hitleriștii, în spatele dușmanului operau partizanii noștri din Kuban — locuitori din Abtirskaia, Bakanskaia, Abinskaia, Krîmskaia și alte stanțe ocu-

pate de nemți. În rândurile acestor partizani se găseau mulți absolvenți ai „Școlii noastre superioare de minare”.

Am istorisit în prima carte a „Însemnărilor unui partizan” cum organizasem această școală și felul cum funcționa.

Cu toate greutățile inerente condițiilor în care aveau loc cursurile „Școlii superioare de minare” de la Planceskaia, noi am dat o promoție de șaiszeci de diversioniști plantatori de mine, cu diplomă, fără să mai socotim pregătirea suplimentară și perfecționarea continuă a partizanilor noștri.

Curînd după întoarcerea noastră începură să ajungă la Krasnodar știri despre „studenții” școli noastre, despre felul în care acești oameni viteji răspîndeau prin stepele, prin limanurile și prin povișnișurile muntoase ale Kubanului arta grea, primejdioasă și nobilă a diversionistului plantator de mine.

Lupta lor plină de abnegație împotriva dușmanului odios avea o însemnătate precisă, atât operativă cît și tactică. Venise primăvara plăcută și timpurie a Kubanului. Pe versantul sudic al munților și al dealurilor zăpada se topise și începuse să răsară iarba. Drumurile se desfundară toate. Nu se putea merge nu numai prin arături, dar nici prin țelină. Piraie repezi vuisau în fundurile ripelor. În locurile joase, apa zăpezii se strîngea în bălți mărișoare. Noaptea bălțile înghețau, dar pojghța de gheață era prea subțire ca să poată trece pe ea oamenii. Pe drumurile desfundate care duceau spre front erau grămădite mașini și tunuri nemțești, împotmolite în fâgașele adînci, pline de noroi.

Șoseaua Krasnodar — Novorostisk era singura cale de comunicație a fasciștilor, care căutau să se mențină în stanițele mai mari din regiunea colinelor din apropierea „Liniei albastre”. Drumurile profilate care ocoleau șoseaua mare erau și ele impracticabile primăvara din cauza apelor mari. Era deci împedecă însemnătatea pe care o avea pentru nemți această șosea și grija cu care păzeau ei pînă și cele mai mici podete aruncate peste pîraiele adînci, umflate de apele năvalnice ale primăverii. Circulația pe această șosea se desfășura mai cu seamă noaptea, pentru că ziua transporturile fasciste erau bombardate tot timpul de aviația sovietică.

Comandamentul nostru, care își dădea perfect seama de însemnătatea șoseli Krasnodar — Novorostisk pentru nemți, elaborase un plan pentru efectuarea pe această șosea a unei serii de acțiuni de diversion care aveau ca scop final să împiedice activitate pe principala linie de comunicație nemțească și să ușureze astfel Armatei Roșii sarcina de a curăți de nemți regiunea colinelor din apropierea „Liniei albastre”.

Cea mai mare parte a acestor operațiuni de diversiune a fost executată de absolvenții „Școlii noastre superioare de minare”.

Cînd îmi amintesc acum de vitejii eroi ai războiului de mine din regiunea colinelor din apropierea „Lăzii albastre”, îmi vine în minte în primul rînd o fetiță slăbuță care purta caraghioasa, dar în același timp duioasa poreclă de „Scatiul”...

. Pe Scatiul nostru îl cunoșteam prin noiembrie 1942.

Era o zi rece și mohorâtă. Cădea întruna o ploaie măruntă și plictisitoare. Zdrențe de nori cenuși acopereau vîrfurile munților. Vîntul vuia prin crăpăturile stîncilor și învîrtea în poieni vîrtejuri de frunze galbene și ude.

Sosisem la Planceskaja unde trebuia să controlez cum mergeau cursurile „Școlii noastre superioare de minare”.

„Studenții” și profesorii lucrau la cîmpul de mine. Baraca în care se țineau cursurile era goală. Numai Nikolai Efimovici Kiricenko stătea pe vîne și, lega de piciorul mesei un pachet de trobit. Alături de Kiricenko sta o fată, mîi curînd o fetiță, slăbuță, firavă, cu o coadă castanie lungă aproape pînă la genunchi, cu ochi veseli ștrengărești și un corp încă neîmplinit de adolescență. N-o cunoșteam.

. Kiricenko se ridcă încet și veni în întîmpinarea mea. Uriș și ursuz cum era, și cu mersul lui puțin legănat, ai fi zis că era chiar ca un urs.

— Faceți cunoștință, — rosti el solemn, și arătînd cu un gest înspre fată, adăugă : — Dînsa-i Scatiul. .

Fata se fîstăci, vru să spună ceva, dar Nikolai Efimovici puse degetul la buze și o opri.

— Stă! Nici o vorbă! Te cheamă Scatiul. Mă înțelegi? Scatiul. Alt nume n-ai și nici n-ai avut.

Kiricenko se uită cu atenție în toate părțile. După ce se convinge că în afară de noi nu mai era nimeni în baracă, se aplecă spre mine și începu să-mi vorbească misterios și în șoaptă. Vorbea ca întotdeauna rostind cuvintele fără să se grăbească, răspicat și convingător. Ca totdeauna încruntat și ursuz, parca ar fi fost nemulțumit de ceva, era greu să-ți dai seama dintr-o dată dacă vorbea serios sau dacă glumea. Numai că de data asta căutătura lui era mîngîietoare și, din cînd în cînd, scînteia de ironie.

— Fata asta-i o diversionistă renumită, e spaima fasciștilor. Numai la auzul numelui ei tremură armatele nemțești de la Tannan și pînă la Groznii. Numele acesta de Scatiu nu și l-a născocit ea singură ci-i o poreclă pe care i-au pus-o tovarășii...

M-am uitat la „spaima fasciștilor“ cu atenție. Fataș-a rușinat de emoție pînă în virful urechilor, așa cum roșesc numai copiii. I se roșise pînă și gîtul. Trebuia să intervin și să schimb vorba ca să scot din încurcătură pe „renumita diversionistă“ care semăna într-adevăr cu un scaliu, deși n-aș putea spune prin ce anume.

— Ascultă, Nikolai Efimovici, ce-ar fi să vorbim de altceva, de ceva serios.

Ne-am așezat pe o bancă și am stat de vorbă

Am aflat că Scatiul, pe numele ei adevărat Șara, era de loc din stanița Ahtîrskaiia. Numele de familie al Șurei l-am uitat. Cînd nemșii au venit în staniță, Șura era în clasa a zecea și muncea într-un colhoz. Indată după aceea intrase împreună cu șefa ei de echipă și prietenă de școală, Nadia Koloskova, în detașamentul de partizani al staniței lor. Mergea deseori în recunoaștere, lua parte la operațiuni și la lupte. Mai tirziu, comandantul detașamentului din Ahtîrskaiia o trimisese la noi. Nu-mi aduc aminte prea ce sarcini îi fusese dată; trebuia, mi se pare, să se înțeleagă cu Nikolai Nikolaevici Slașciiov, întendentul taberei de la Planceskaiia, în privința rihtuitului și trasului la mașină a unor cizme pentru partizani ce la Ahtîrskaiia, sau poate că era vorba de noile noastre locoase pentru mine, a caror producție abia fusese organizată în atelierul de mine al factoriei noastre. În orice caz Scatiul avea o însărcinare de ordin administrativ din partea celor de la Ahtîrskaiia. Dar acum venise pentru altceva: dorea să-și vadă prietenii — pe Nadia Koloskova și pe Vasen Lomkonos.

Pe aceștia îi cunoștea bine. Urmau pe-atunci cursurile școlii noastre superioare. Erau bine văzuți, în special Nadia. Disciplinată, serioasă și sîrguitoare, Nadia primise laude pînă și din partea unui profesor atît de exigent cum era Gheronti Nikolaevici Vellughin. Intr-o zi venind pe cîmpul de mine unde aveau loc lucrările practice, Stepan Sergheevici Erionenko, conducătorul lucrărilor practice ale „studenților“, îmi arătă cu mîndrie lucrul Nadiei.

Nadia lucra într-adevăr fără cusur, femeiește de meticalos deși, totodată, fără agitații și graba obișnuită a femeilor. Pusese atunci mina sub șină după toate regulile, aprinsese fitilul Bickford care era destul de scurt și tot așa de liniștită, fără să se agite dar destul de repede, se ascunsese în adăpost.

Îmi amintesc că, fără să vreau, m-am uitat cu admirație la Nadia. Nu putea fi socotită drept o frumusețe, dar avea ceea ce îmi place la căzăcioaicele noastre din regiunea Mării Negre: corpul bine format, puternic și îndeminatic, eleganța calmă și sigură a mișcărilor, fața exprimînd voință, și ochii cenușii cu nu-

anțe albastre și cu acea expresie de liniște care ascunde o mare forță sufletească.

Mi s-a spus că, înainte de a intra în școala noastră superioară, Nadia participase în operațiuni și lapte pline de răspundere, fusese de mai multe ori la un pas de moarte, dar nu-și pierdea niciodată prezența de spirit în luptă.

Încă înainte de război ea se împrietenise cu Vasea Lomkonos, de loc din Abinskaia, o staniță vecină. Elev în clasa a zecea, Vasea lucra cu pasiune în laboratorul colhozului și visa să intre la Institutul de agronomie din Krasnodar.

Vasea se potrivea bine cu Nadia. Înalt, zvelt, puternic, cu un nas caracteristic de vultur, cu o bărbie energetică, avea foaia tipică a cazacilor din regiunea submuntoasă a Caucazului. Era timid cu fetele și de multe ori auzeam cum „studenții” noștri glumeau prietenește pe socoteala lui în această privință.

Nadia și Vasea au absolvit amândoi școala noastră superioară cu diploma de gradul întâi.

În ziua în care Scatiul venise la Planceskaia, Vasea și Nadia nu erau acolo; plecaseră la „practică”. Vetlughin îi trimisese să arunce în aer un podeț de pe șosea, în spatele nemților. După toate socotelile, ei ar fi trebuit să se întoarcă cu o seară înainte. Gheronti Nikolaevici începuse să se neliniștească. Dealtfel era încă prea devreme ca să fie serios îngrijorat, pentru că erau atâtea pici care să-i facă să întârzie! Îi așteptam dintr-o clipă în alta și Scatiul ramase la noi douăzeci și patru de ore. Cum era o fată veselă și nu putea sta locului, însușeșise în aceste douăzeci și patru de ore întreaga factorie. Cu tinerețea, spontaneitatea, naivitatea ei și un fel de ștrengărie feminină de care nici ea singură nu-și dădea încă seama, Șura a fermecat literalmente pe toată lumea.

Nikolai Nikolievici Slașciiov, de obicei ocupat peste măsură cu tot felul de treburi, găsise totuși timp să-i arate întreaga lui gospodărie: atelierele de mine și de cizmărie, brutăria, atelierul de curelarie și fierăria. Iakov Ilici Bibikov, directorul fabricii de margarină și pe acea vreme cizmarul nostru șef, puse, în afară de rînd, pe ghetetele Scatiului un fel de pete „invizibil”, cum rar de tot puneau. Stepan Ignatievici Verebei, călărețul aprig și odinioară director al fabricii de săpun, își pusese în gînd să învețe pe Scatiu să prindă cai cu arcanul, dar Slașciiov se împotrivi, fiind nevoie de cai pentru treburile urgente ale „gospodăriei”. Pavlik Hudoerko, prietenul lui Ghenea, fiu, meu care a murit, o urmărea pe Șura pas cu pas. Dar în aceste douăzeci și patru de ore, Scatiul se împrietenise cel mai mult cu Kiricenکو. Nikolai Efimovici o tachina tot timpul zicînd că era „spaima fasciștilor”, iar ea se fisticea și se înroșea întruna. Kiricenکو o învătă să lege

pachetele cu troiit, îi explică construcția ultimei lui mine „cu surpriză” și o învață cum trebuie scobită gaura pentru mină în scorbura copacului, cum se camuflează mina cu coajă de copac, cum trebuie ascunsă pe o rămurică sîrma cu care se trage de pîdică. Și Șura, întorcîndu-se la locul unde Kiricenko își pusese mina, bătea din palme ca un copil într-un fel care te îndușea, mirîndu-se și supărîndu-se pe ea însăși că nu putuse găsi dintr-o dată nici mina, nici rămurica cu sîrmă.*

Pe scurt, toată Planceskaia nu se ocupa decît de Scatiu. Nu era obișnuita ospitalitate a partizanilor față de un tovarăș de luptă, pentru că nimeni dintre noi nu putea considera în mod serios pe Scatiu drept un luptător. Acolo, în munții Caucazului, ne era tuturor dor de familiile noastre și îndreptarăm fără să vrem dușoaria noastră asupra Scatiului.

Fie că era pe cîmpul de mine, fie că era în baraca de studii, în atelier sau în sala de mese, Scatiul rîdea și toată Planceskaia răsuna de rîsul ei. Auzind acest ris, partizanii zîmbeau. Sufletul îi se făcea mai senin și erau mai veseli. Numai o singură dată și chiar și atunci numai o clipă, am văzut la Scatiul nostru, ceva ce mi s-a părut nepotrivit pentru această adolescentă veselă.

Nu-mi mai aduc aminte cine începuse să vorbească despre Grigori Dmitrievici Konotopcenko, care era de loc din stanița Imeretinskaia — și despre felul perfid în care nemții îl atrăseseră în cursă, îl torturaseră apoi groaznic și îl spînzuraseră în piață. Șura stătea tăcută într-un colț cu buzele încheștate. Fața i se înflăccase și parcă îmbătrînise cu zece ani. Îmi dădui seama că Scatiul avea o socoteală serioasă cu nemții, dar ce fel de socoteală era, asta n-am aflat nici pînă astăzi..

Seara tîrziu, cînd ne culcam, Pavlik Hudoerko (cărui a i se făcuse patul alături de mine) îmi comunica ca de obicei știrile proaspete. El era întotdeauna la curent cu „ultimele evenimente”, dealtfel îndeajuns de dichisite și înflorite de propria lui fantezie.

— Să știi, Tătucule, că Scatiul ține foarte mult la Nadia Koslovskaia iar Nadia este îndrăgostită de Vasea Lomkonos. Eu știu însă sigur că și Scatiului îi e drag Vasea. Dar Scatiul atîta-i de legat de Nadia, și prietenia lor atît de mare, încît își ascunde dragostea pentru Vasea. Ea e aceea care pune la cale înfîmurile, le aduce bufețelele, într-un cuvînt, le dă tot „concursul”. Vasea-i tare moale, iar Scatiul îi e bun la inimă. Spune drept, Tătucule, cine îți place mai mult, Nadia sau Scatiul? Mie îmi place mai mult Scatiul. Cum cred eu, cînd Vasea are s-o cunoască mai bine, are s-o iubească și el. Și pe urmă...

Pavlik mi-a mai bîzîit încă multă vreme la ureche, dar n-am

izbutit să ascult pînă la capăt povestea aceasta încurcată și am adormit...

A doua zi dimineața, pe vremea prînzîșorului, Nadia și Vasea Lomkonos au intrat în sala de mese, cu tot echipamentul de campanie pe ei, uzi, mînjiți de lut, și mi au raportat pe scurt că misiunea fusese îndeplinită: podețul fusese aruncat în aer. În tîrziaseră însă și iată pentru ce:

În timp ce Vasea așeza mina, alături de el, în tufșuri, rășări deodată, ca din pămînt, o patrulă de doi nemți. Cufundat în muncă, Vasea nu-i observă pe nemți. Fasciștii se duceau pe furis la Lomkonos. Nadia, care stătea la pînda, nu-și pierdu cumpatul și se țîri încet spre nemți. Pe unul din ei îl ameși cu o lovitură de revolver în cap, iar pe celalalt îl înjunghie cu cuțitul, dar în timpul cît au tras pe nemți în ripa au pierdut momentul potrivit pentru lucru și au fost nevoiți să stea înbuși încă douăzeci și patru de ore în tufșuri, pe pămîntul ud, pe o ploaie torențială.

Nadia povestea toate acestea scurt, liniștit, militărește. Am aruncat o privire la Scatiu. Se uita la prietena ei și ochii îi luceau de o nemărginită adorație copilărească.

— Nadia, ești o eroină! — striga Șura și o sărută.

— Iar tu, Vasea, ești și tu un erou!

Șura se repezi spre Lomkonos, se ridică în vîrfurile picioarelor, în pase brațele pe umeri și îl sărută pe Vasea drept pe gură. În aceeași clipă, se năruși ca macul și fugi din sala de mese. Vasea stătea în mijlocul baracii încurcat și el, și roșu la față...

În zorii zilei l-am petrecut pe Scatiu care pleca. Ploaia continuă să toarne. În norii cenuși, se auzea uruiul unui avion nemțesc. În depărtare, trăgea iar artileria.

Șura avea înfățișarea unei că se poate mai războinică: în spate o carabină, la brîu grenade și un cuțit finlandez pe care i-l dăduse Slașciov. Numai că toate acestea nu se potriveau deloc cu trupuşorul ei firav de copil cu cozile groase, așa încît am zîmbit fără voie. Șura a observat zîmbetul meu și și-a încruntat — supărată — sprîncenele groase, închise.

Kiricenکو se apropie de Șura, îi strînse tare mîna și spuse:

Mergi sănătos, Scatiule! Vezi de i bate pe nemți! Noroc!

Șura era însoțită de Pavlik. Cercetașii nemți dădeau adesea tircoale taberei noastre de la Planceskaia și Pavlik, care cunoștea munat cărările dimprejur, urma să scoată pe Scatiu la un drum mai puțin primejdios.

Cînd amîndoi dispărură după perdeaua tulbure pe care o trăsesese ploaia, Kiricenko se apropie de mine.

— Tare îmi pare rău de Scatiu. Prea-i tînăra, dar oricum are să fie un plantator de mine. Ține mata minte ce-ți spun. Are în ochii ei ceva...

Și fără să-și isprăvească vorba, se întoarse și o luă încet spre atelierul de mine.

De atunci n-am mai văzut-o multă vreme. Nadia și cu Lomkonos au isprăvit școala noastră superioară și s-au întors la detașamentele lor. Din cînd în cînd ajungea pînă la noi cîte o veste că lucrau destul de bine. Despre Scatiu nu știam însă nimic. Numai odată, întorcîndu-se dintr-o recunoaștere îndepărtată, Pavlik ne spuse că-l văzuse în trecut.

— I-aceeași păsărică, Tătucule... cum o știi, zburdalnică și frumușică...

Am mai auzit de Scatiu abia după ce mă întorsesem la Krasnodar și trapele noastre îi scoseseră pe nemți din Ahtirskaia, stanița natală a fetei, printr-un atac la baionetă. De la moș Stepan, un venerabil cazac din Kuban, fost comandant al detașamentului de partizani din Ahtirskaia, am aflat apoi o mulțime de amănunte la privința Scatiului.

La noi în Kuban în februarie, cu schimbarea lunii se schimbă de obicei și timpul. Așa se întîmplă și în anul acela. În prima jumătate a lui februarie, dimineața era ger zdravăn. Dar cînd în cînd cădea o zapadă pufoasă, troienind vîlcelele stepei. Dimineața, bălțile și apele domoale ale rîurilor din munți se acopereau cu un strat de gheață care putea uneori ține nu numai un om, dar și un călăreț cu cal cu tot. În timp însă ce de jur împrejur mai era zăpadă, pe pantele de sud, acoperite cu păduri, ale munților, noi făceam băi de soare și ne bronzam.

La douăsprezece februarie, care era tocmai ziua în care Armata Roșie intră în Krasnodar, Kubanul își luă deabinelea rămas bun de la iarnă. Ziua soarele ardea tare. Cu mantaua ne era prea cald. În timpul marșului, sudoarea curgea șiroaie pe ostași. În schimb, în timpul nopții, era frig ca și înainte și apa din rîuri era rece ca gheața.

Pe drumurile Kubanului, care se desfundaseră de tot, era cu neputință de răzbătut. Brazde mari de pămînt negru și gras li se lipeau infanteriștilor de cizme și-i vlăguiau. Artileriștii înaintau luptînd cu greutate de neînchipuit și duceau tunurile pe brațe. Mașinile patinau și se împotmoleau în gropi. Rîurile, pîraiele și

viroagele vulău năprasnic de vijelioasa revărsare a apelor primăverii.

Nemții se retrăgeau. Ei nădăduiau să se oprească la Taman și constrăiau acolo în grabă faimoasa lor „Linie albastră“. Totodată ei duceau lupte crâncene în apropierea acestei linii, grăbindu-se să retragă unitățile lor decimate, armamentul greu, convoaiele și rănțiți sub apărarea cîmpurilor de mine și a cazematei liniei. Nemții păzeau drumurile, podurile și vadurile ca ochii din cap...

Între stațiile Ahtirskaia și Abinskaia, pe șoseaua Krasnodar-Novorosiisk se afla un mic pod de lemn cu două arcuri, aruncat peste albia unui riu fără nume, cu maluri abrupte, cu panta repede. Fasciștii se înțeșteau de o linie intermediară puternic fortificată care cuprindea în sistemul ei stația Ahtirskaia și dădeau mare însemnătate acestui podet. De jur împrejur se întindea pînă departe țelina de netrecut a stepii, iar șoseaua Krasnodar-Novorosiisk era pentru nemți unicul drum pe care se scurgeau spre apus unitățile zdrobite, armamentul mecanizat, convoaiele și treceau către răsărit spre linia de luptă rezervele proaspete.

De multe ori avioanele sovietice bombardau podul în pieaj. Dar focul artileriei antiaeriene nemțești era atît de compact iar podul atît de mic și de greu de observat încît bombele cadeau numai în stepă, zvîrlind în aer țărîna neagră, grea și umedă. Podul rămînea tot nevătămat. Cum trebuia aruncat în aer cu orice preț, comandamentul ordonă partizanilor din Ahtirskaia să distrugă podul.

În cursul ult. melor lupte, partizanii din Ahtirskaia suferiseră pierderi grele. Moș Stepan avea oameni numărați. Singura căreia i se putea încredința aceasta acțiune grea și urgentă, era Nadia Koloskova care absolvise „Școala superioară de minare“, minase pînă atunci de mai multe ori poduri mari și nu-și pierdea cumpatul nici chiar și în cazuri de primejdie de moarte.

— Nadia, îți dau timp să te gîndești cum să îndeplinim ordinul, — îi spuse moș Stepan. — Socoate și tu cum ar fi chip să te strecoari mai bine pînă la pod, vezi de ce ai nevoie și pe care dintre ai noștri ai să-i iei cu tine. Unde am să te găsesc, Nadia?

— Aici, moș Stepan ..

Culcată în lăstărișul des de la marginea unei poieni, Nadia pîndea și cerceta cu binoclul sectorul podului. De acolo se vedea bine șoseaua și afurisitul acela de pod, zeci de camioane sfărîmate, aruncate de nemți în șanțurile de la marginea drumului, rețelele de sîrmă ghimpată, țevile tunurilor antiaeriene și torentul nesfîrșit de camioane care se scurgea. Nadia se gîndise demult la aruncarea în aer a acestui pod. Acuma însă de cînd se

întelise treaba alei, cercetase cu de-amănuntul timp de câteva zile căile de acces spre pod și ajunsese să cunoască toate delușoarele, dîmburile, adînciturile, șerpăturile rețelelor de sîrmă, fiecare post de santinele nemțești.

Peste un ceas, moș Stepan o găsi pe Nadia în același loc în lăstăriș. Lîngă dînsa erau prietenele ei, cercetașe în detașamentul de partizani al stanței lor. Nadia ședea pe un trunchi de copac și plîngea amarnic, cu hohote, fără să-i fie cîtuși de puțin rușine de lacrimile ei. Moș Stepan rămase buimăcit. S-ar fi așteptat la orice, numai nu la lacrimi care nu se potriveau nicidecum cu firea Nadiei, totdeauna liniștită și deloc fricoasă. Din cauza surprizei, moș Stepan nu înțelese imediat că nu erau lacrimi din cauza lipsei de curaj sau a fricii, și își cam ieși din fire. Lui moș Stepan îi scăpară fără voie câteva cuvinte jignitoare pe care n-ar fi trebuit să le spună.

— Te temi, Koloskova ?

Nadia, însă, plîngea pentru ca, oricît își bătuse capul, nu vedea cum ar putea să execute ordinul. La vorbele lui moș Stepan, răspunse cu neașteptată liniște :

— Nu, nu mă tem. Dacă aș avea măcar un pic de nădejde să arunc podul în aer, chiar de-ar trebui să mor de zece ori, tot m-aș duce fără să mai stau pe gînduri. Dar așa n-am nici o nădejde. Poți să mori și podul tot în picioare rămîne. Parcă dumneata nu știi...

Moș Stepan cercetase de mai multe ori locul și știa și el că era cu neputință să te streconi pînă la pod. Cînd dăduse Nadiei o oră de chibzuire, se gîndise numai ca poate această fată curajoasă va găsi ea un locșor, prin care să se poată furișa, de care el, cu toate că îmbărrînise prin locurile acelea, nu știa.

— Știu, Nadia... — Și moș Stepan se așeză alături de ea pe pămînt. — Vra să zică nu se poate.. Nu se poate cu nici un chip...

Fetele tăceau. Deodată se auzi un glas subțire care tremura de emoție.

— Ba se poate !... Cum să nu se poată ?

Era Scatiu ! Șura stătea în fața lui moș Stepan, dreaptă ca o frestie. Obrajii îi ardeau.

— Se poate.. — Și în glasul Scatiului se auzeau înmădieri de încăpăținare. — Nadia și cu mine ne-am apropiat înot de pod și l-am arunca așa în aer.

— Înot ?

O clipă, în sufletul lui moș Stepan se trezi nădejdea. Se și uita zîmbind la Scatiu. Dar se întunecă numaidecît.

— Nu, Șura ! Nu faci nimic cu asta. Apa-i rece ca gheața, au să v-apuice cîrceii și aveți să vă duceți repede la fund. Apoi

mai sînt și cîoate în apă, și pietre. Și mai este și cursul apei care i repede și te duce la vale. Nu, n-o scoateți voi la capat!

— Ba o scoatem, moș Stepan! — strigă cu căldură Șura.
— Ne vom freca cu spirt. Și pe urmă.. avem singe tînăr... fierbinte.

— Stai puțin. Trebuie mai întîi să ne chibzuim.

Moș Stepan aruncă o privire Koloskovei. Mai avea lacrimi în ochi, dar acum a zîmbea și ea.

— Are dreptate, moș Stepan. Numai pe apă-i chip să te poți strecura pînă la pod. Știu, că apa-i rece și că-i ușor să te apuce cîneii și să te duci la fund. Da' mai știu, moș Stepan, poate că tot ajungem...

— Treaba asta, felelor, trebuie chibzuită, chibzuită bine de tot.. Înțeleg, toate-s bune, și spirtul și singele tînăr.. Totuși nu puleți ajunge acolo înot... Nu. Orice-ați face, dar de ajuns acolo n-ajungeți.

— Ajungem. Pe cuvînt de onoare că ajungem!

Glasul Șurei era cald și convîrgător.

— Ei, hai să zicem că ajungeți. Se-împlă minunea și ajungeți. Nimeni nu vă vede — a doua minune. V-ați urcat pe pod și ați pus mince — a treia minune. Ei, și mai departe? Va întreb pe voi ce se împlă după toate aceste minuni? Explozia are să izbucnească, fără întîrziere, cît mai sînteți pe pod. Asta înseamnă pentru voi moartea.

— Ei, asta-i! — spuse repede Șura — De ce să murim? Lucrul cel mai de seamă e să sară podul în aer. Înțelegi, moș Stepan? Să sară podul, asta-i tot.

— Altă ieșire nu-i, — adăugă Nadia cu liniște și hotărîre în glas. — Nu-i decît o singură cale pînă la pod — pe apă.. Scatiule, să înotăm!

— Nu! Așteptați...

— Dă-ne voie, moș Stepan! Hai, te rugăm, dă-ne voie! — Scatiul se alina pe lîngă bătrînul cazac, parca era o copilă. — Dă-ne voie! Cum isprăvim, sarim amîndoua de a dreptul în apă, și în apa explozia n-are ce ne face. Ei haide, spune „da“, moș Stepan. Spune...

...Noaptea era întunecoasă. Nu vedeai la doi pași. Numai la orizont pâlpîiau focurile tremurînde ale saivelor de artilerie; în linia întîia a fortificațiilor se aprindeau și se stingeau rachete multicolore și reflectoarele nemțești de lîngă pod scotoceau norii.

Mașinile treceau cu zgomot pe șosea, convoaiele de căruțe scârțâiau. Se auzeau înjurăturile ofițerilor nemți. Ici și colo licăreau luminițele lanternelor de buzunar. Nemții reparau în grabă, șoseaua distrusă în urma ultimului raid al avioanelor de asalt sovietice.

În susul apei, cam la vreo doi kilometri de pod, Nadia, Scatiul și moș Stepan se furișaseră pînă la mal. Doi partizani duceau în urma lor troful și un capat scurt de trunchi cu un crac de care era legată frînghia.

De cum se facuse seară începuse o ploaie mărunță și rece. Fetele se dezbrăcară repede, și își frecară tot corpul cu spirit.

Trunchiul fu lăsat în apă cu băgare de seamă, să nu facă nici un zgomot. Moș Stepan se apropie de fete. Știa că merg la moarte sigură și vroia să le spună o vorbă bună, din toată inima. Dar cum nu găsi cuvinte potrivite, le îmbrășișă numai, și le sărută.

Cea dintîi intră în apa Nadia, după ea Scatiul. Apa rece le ardea picioarele ca și cum ar fi fost clocoțita. Fără voce, Șura scoase un țipăt.

— Înapoi, fetelor! — strigă moș Stepan, dar fetele se și agățaseră de trunchi și se îndepartau acum de mal.

De pe mal de unde sta, bătrînul cazac cauta să pătrundă cu privirea întunericul nopții. Apa vijia, ploaia ropotea prin lufșuri. Moș Stepan era cu inima grea; parcă-și trimisese chiar pe fetele lui la moarte și lacrimi se rostogoleau pe obraz...

Apa tulbură și rece ducea repede pe fete la vale, le sucea în vârtejuri, le lovea de pietre, de marginile ascuțite ale cioarelor care le zgîriau și le jupuiau pielea. Scatiul nu simțea însă durerea. La început parca un loc le cuprinsese tot trupul, apoi degetele de la mîini începură să le înțepenească de frig și să nu li se mai supuna, parcă nu mai erau ale lor, iar cîrceii le zgîrceau picioarele.

— De-am ajunge odată... de-am ajunge, — șoptea Șura.

Fetele înotau în beznă. Din cînd în cînd reflexe de lumină alunecau pe apă. Zgomotul de pe pod se auzea tot mai aproape, și mai lămurit.

Decodăta raza reflectorului se înalță spre cer, desfacu apoi brusc un arc, se propti de pămînt, tresări și începu să se apropie încet de rîu.

— Scatiule, dă-te la fund!

Șura cuprinsese strîns trunchiul de copac și cufundă capul în apă. I se părea că raza reflectorului se fixase asupra lor, le ardea și le tăia răsufierea...

Cînd Șura scoase capul afară, era iar întuneric beznă în jurul lor. Raza reflectorului se proptise în cer, Apoi tresări și

se stinse. Șurei i se păru, nici ea nu știa de ce, că în jurul ei se făcuse lumină.

— Scatiule, ține-te bine! Vine podul!

În fața fetelor apăru din apă un picior al podului, gros, întunecat. Nadia aruncă cu îndemănare frînghia în jurul lui. Trunchiul se opri. Fetele sfătura nemișcate.

Blănille podului scîrțiau deasupra capetelor lor, motoarele camioanelor duduiau surd, copitele cailor tropoteau înfundat pe pod și o voce răgușită ca de răceală striga pe nemțește:

— Mai repede, mai repede!

Nadia dezlegă pachetele de trotil învelite în pergament, prinse la brîu.

— Suie-te, Scatiule.

Șura se ridică cu băgare de seamă din apă, se agăță de piciorul podului și voi să se urce pe umerii Nadiei. Dar nu putea: o durea tare piciorul drept. Șura puse mîna pe genunchi. O durere ascuțită îi străpunse piciorul și degetele dădură de ceva cald și lipicios.

„Sînge... M-am lovit se vede de-o cloată“, se gîndi Șura.

— Mai repede, Scatiule! Mai repede! — îi șopti Nadia,

Învîngîndu-și durerea, Șura se urcă în sfîrșit, pe umerii Nadiei. Prietena ei îi dădu pachetul de trotil. Șura întinse în sus brațele, ridică pachetul și începu să-l lege de piciorul podului, dăr degetele înleperite nu voiau s-o asculte și pachetul era cît pe ce să cadă în apă.

Camioanele duduiau — ca și înainte — pe pod și aceeași voce răgușită striga:

— Mai repede, mai repede...

— Acuși, Nadia! — spuse Șura și băgă degetele de la mîna dreaptă în gură ca să le încălzească. Degetele i se desmorțiră. Al doilea pachet fu tot atît de greu de legat ca și cel dintîi: genunchiul o durea cumplit și, cuprinsă de un tremur spasmodic pe care nu și-l putea stăpîni, dîrdîia din tot trupul.

În sfîrșit, izbuti să muneze primul picior de pod.

Capul i se învîrtea, gîndurile i se încurcau. Sleită de puteri se dădu jos.

Nadia legă capetele fitilului Bickford, scoase o brichetă dintr-un săculeț de cauciuc, și ferind flacăra cu pieptul și mîinile, aprinse amîndouă capetele fitilului.

Scînteii vii izbucniră și prinseră a alerga cu iuțeală de-a lungul fitilului, spre pachete.

— Gata, Scatiule!

Deodată auziră niște strigăte. Era garda podului. Nemții observaseră probabil scînteiele care alergau de-a lungul fitilu-

lui Bickford. Răsună o împuşcătură, încă una, urmate de o rafală de mitralieră.

Nadia o apucă pe prietena ei de umeri şi se cufundă în apă, când o simţi deodată pe Şura tresărind

„Să ştii că au rănit-o“, îi fulgeră prin minte Nadiei.

Strângându-şi mai tare în braţe prietena, Nadia ieşi cu ea la suprafaţă şi bătînd voiniceşte apa cu braţul liber, pluti la vale. Apa rece şi repede o izbea de pietre şi de buturugi. O lovitură mai puternică o făcu să şi piardă cunoştinţa.

Chiar în clipa cînd Nadia se cufundă în apă, răsună explozia. Un stîlp de foc în care se amestecau bucăţi de pod, de camioane şi căruţe, se înălţau spre cerul nopţii. Într-o clipă instalaţiile reflectoarelor prinseseră viaţă: raze albastre alergau pe cer, scormonind printre nori, în căutarea avionului care aruncase în aer podul. Tunurile antiaeriene nemţeşti începură să tragă. Aproape în aceeaşi clipă, pămîntul tresări de bubuturi de tun. Bateriile sovietice deschiseseră un uragan de foc, împotriva fortificaţiilor nemţeşti; de departe veneau strigăte de „ura“. Armata Roşie pornea la atacul stăpînei Ahtîrskaja.

Fetele însă nu mai auziră nimic din toate acestea...

În josul apei, cam la doi kilometri de pod, rîul tăia un drum vicinal. Mai înainte fusese aici un podeş. Într-o bună zi, partizanii din Ahtîrskaja desfăcuseră blînde podelei şi le luaseră de-acolo. Nemţii nu mai refăcuseră podeşul şi acum se vedeau numai stîlpi ieşind din apă. Pe aceşti stîlpi se instalaseră în acea noapte fetele, prietenele Scatului şi ale Nadiei. Aduseseră cu ele nişte lese uşoare, împletite din răchită şi, potrivit înţelegerii avute de mai înainte s-au pus să aştepte pe cele două plantatoare de mine, care după aruncarea în aer a podului trebuiau să vină înot pînă acolo şi să fie scoase la mal.

Fetele auziră explozia, văzură stîlpul de foc care răbufnise în noapte, razele reflectoarelor care alergau pe cer, diarele de lumină lăsate de gloanţele trasoare şi numărau acuma clipele. În dreptă bubuia viu canonada. Pe apa întinecată, pe care lunecau din cînd în cînd reflexe slabe, pluteau la vale bucăţi de blană din podeaua podului, capete de grinzi, lăzi goale, baloturi de paie şi leşuri de hitlerişti.

În sfîrşit, apărură trunchiul de copac cu frînghia legată de un crac, însă nici Scatul nici Nadia nu erau pe trunchi.

Canonada se apropia. Luptele se desfăşurau acum pe uliţele stăpînei Ahtîrskaja. Nemţii se retrăgeau împinşi spre apă, umblau zăpăciţi, căutînd vadul pe unde să treacă.

Fetele tot mai stăteau pe capetele de stâlpi ale podețului, privind cu atenție în apă. Pierduseră aproape orice nădejde. Mai mult decât sigur, prietenele lor pierisera în explozie.

Și deodată una din ele, care stătea pe un stâlp din mijloc zăr, pe suprafața apei, ceva care când ieșea, când se cufunda iar în apă. Crezu mai întâi că era un capat de grindă. Dar cum apa era repede și nu era timp de stat prea mult la gânduri, fata se aruncă în apă. După ce înota puțin, ajunsese la ceea ce crezuse ca era o bucată de grindă, întinse mina după ea și o trase înapoi. Mina atinsese un cadavru rece. Dar spaima asta nu dură decât puține clipe. Fata prinse îndată cadavrul, îl trase înapoi și îl acuse pe lăsa coborâtă în apă.

— Nadia! Fetele, ajutați-mă!

Cu greu o scoaseră pe Nadia la mal. Fata nu dădea nici un semn de viață: ochii erau iachși, nu mai rasăla.

Fetele îi smulseră Nadiei cămașa și începură să-i frece corpul, apoi îi făcură respirație artificială, dar totul era în zadar. Nadia zăcea întinsă pe mal fără mișcare. Fetele puseră de câteva ori urechea la piept, dar mina Nadiei nu mai batea sau bătea atât de încet încât nu se mai auzea. Insa ele nu se dădură batute și frecară mai departe trupul din rasputeri.

Uncia din fete care ramasese de veghe pe un stâlp al podețului, și care mai stătea aplecată deasupra apei, urmărind cu laare amănunte suprafața, i se păru că o mină ieșise o clipă din apă.

Fără sa se gândească prea mult, fata sară în apă și apucă cozile lungi ale Șurei...

Scutul fu culeat alături de Nadia. Nici ea nu dădea nici un semn de viață.

Cuprânse de groază, fetele nu îndrăzneau totuși să creadă că totul se isprăvisc, că Nadia și Scutul acela vesel și drag pierisera cu adevărat. Prietenele stăteau mai departe, luptîndu-se din rasputeri, cu lacrimi în ochi, pentru viața lor. Ce nu le-au făcut? Le-au legat rările, le-au frecat trupul fără viață, le-au scos apa din stomac și le-au făcut intrana respirație artificială. Dar degeaba!

Noaptea era pe sfîrșite. La răsărit cerul se lumina de ziuă. Ploaia încetase. Deasupra staniței Ahtirskaja se ridicau nori groși de fum. Lupta urma cu aceeași înverșunare. Numai că acum trecuse de staniță și se îndepărta. Nemții fuseseră scoși din Ahtirskaja.

Ce era de făcut? Peste un ceas, cel mult, avea să fie ziuă deabinelea. Primpregur rătăceau nemți. Fetele stăteau lîngă trupurile prietenelor lor, neștiind cum s-o scoată la capăt.

Deodată, Nadia mișcă ușor mina.

Fetele se repezără la dînsa și se apucară iarăși să i frece trupul și să-i facă respirație artificiaLă. După un timp, încet, ca și cum ar fi făcut asta cu foarte mare greutate, Nadia deschise puțin de tot pleoapele și le închise iar.

— Traiește Nadia trăiește! — strigară cele două fete care se țineau de ea, și rîzînd și plîngînd de bucurie începură s-o sărute.

Celelalte fete, care luptau s-o învie pe Șura, văzînd-o pe Nadia zăcînd tot așa de nemîșcată ca înainte, se uitau la ele nedumerite, neștînd ce să creadă.

Pe neașteptate dincolo de tîlșuri se auzi haruitul roților unei căruțe care trecea repece. Una din fete se tiră spre drum. Peste vreo zece minute era înapoi.

— Avem noroc, fetelor! — Un moș de-al meu se-ntoarce acasă, aici, în sat. Cătuul îi mie de tot, cîteva case, îi departe de drum și nu-s nemîi pe-acolo. Ce-ar fi să le ducem acolo pe Nadia și pe Scatiu? Măușă-mea Varvara adună întotdeauna buruieni și știe tot felul de leacuri.

Fetele au culcat pe Nadia și pe Scatiu în caruță, le au acoperit cu un covor călduros și au plecat într-acolo. În cerdacul căsuței le întîmpină o căzac-oaica bătrîna cu o față severă, brăzdată de cute adînci, cu parul sur — sub o broboadă albă — și cu ochi mari și negri.

La început mătușă Varvara nu le plăcu fetelor. Prea liniștită se arată față de dărerea lor și nici nu se boi cu ele cînd dadu cu ochul de Scatiu și de Nadia. Iar cînd începură să-i povestească amănunte, le fuie seurt vorba și le porunci repezit s-o culce pe Nadia pe lîișă și pe Șura în pat. Era atîta autoritate în glasul ei, în gesturile ei, ca fetele se domoliră fără să vrea și, fără să criească, începură a-i îndeplini supuse toate poruncile. Cînd văzură fetele pe mătușă Varvara punîncu-i Nadiei la picioare niște sticle cu apă clocotită, deseleștîndu-i cu de-a sila făclile, ca sa-i toarne cea fierbinte cu vin, și cum asculta cu luare aminte mîma Șurei, — fetele se liniștură. Apoi întrerupîndu-se una pe alta pornira iarăși sa povestească cum Nadia cu Șura aruncaseră în aer podul.

Fără să le asculte, bătrîna se apropie de un dalăpior și scoase de acolo o sticlufă caldă.

Ia ștergeț-o, mă rog, de aici, fetelor.

— Mătușă Varvara, — o întrebă cu sîială una din fete, — Au să scape, mătușă Varvara?..

— Parcă v-am spus o dată s-o ștergeți de-aici, — mai zise iar bătrîna.

Fetele ieșiră, supuse, închizînd bine ușa după ele. Știau că acum avea să se hotărască dacă traiește Scatiul sau nu.

Timpul trecea încet. Fetele stăteau cu urechea la pîndă să prîndă orice freamăt din camera vecină. Tare ar fi vrut să crape măcar ușa cît de cît, și s-arunce un ochi înăuntru.

Ușa se deschise deodată. Bătrîna stătea în prag. Ochiul îi erau umezi de lacrimi. Și nu puteai să-ți dai seama dacă mătusa Varvara plîngea de bucurie sau de durere.

Fetele se repeziră la ușă. Bătrîna le tăie cu hotărîre drumul.

— Nu, mai tîrziu, fetelor. Pe Nadia voastră lăsați-o să se odihnească... Scatiului însă.. nu-i mai pot ajuta cu nimic...

Și iar închise bine ușa după dînsa.

În amurg o patrulă călare a Armatei Roșii se apropie în trap de cătun. Un ostaș se dădu jos de pe cal, intră — fără să bată — în casă și se opri mirat în ușa: în vîlul albastrui al amurgului de primăvară văzu două fete culcate în casă.

— Fetelor! — strigă el tare. — De ce v-ați culcat așa de vreme? Deșteptarea!...

Trezită de glasul puternic, Nadia deschise ochii, se ridică puțin, într-o rină, se uită cu luare aminte și totodată mirată la odaia necunoscută, văzu pe ostașul din Armata Roșie și, parcă se liniști. Apoi închise iar ochii, și sleiă de puteri, căzu pe pernă...

...Întîmplarea asta mî-a povestit-o moș Stepan, cînd m-am întors la Krasnodar.

— Nadia s-a făcut bine, — spuse el. — Știi însă, Tătu-cule, că s-a schimbat: s-a făcut mai serioasă. Mî a spus să vad pe Kiricenko, plantatorul vostru de mine, și să-i spun că de n-ar fi învățat el pe Scatiu să lege cu atîta dibăcie pache-tele cu troiul, ele n-ar fi izbutit niciodată să arunce podul în aer. Și pe urnă m-a rugat să-i spun că ar vrea să-l vadă pe inginerul Vetlughin și să se sfătuiască cu el la ce școală să intre după război. Se gîndește să intre la Institutul de mine, pentru că ce se învață acolo e tot ceva cam în leacătura cu minele.

CAPITOLUL II

După ce trupele noastre au scos pe nemți din stanița Ahtîr-skaia, ei se hotărîră să se mențină cu orice preț în stanița Abinskaia, aflată tot pe șoseaua principală Krasnodar - Novovorosiisk. Erau în curs lupte îndîrjite pentru această staniță.

Marginea de răsărit a staniței trecea dintr-o mână în alta. Bubuitul tunurilor ajungea pînă la Krasnodar.

Ai fi spus că partizanii din Abinskaia „atîrnau” deasupra căilor de comunicație nemțești. Organizau diversiuni pe șosea, aruncau în aer convoaie de camioane cu muniții, lichidau gărzile, posturile fixe și patrulele nemțești și încercaseră chiar să arunce în aer podul de peste pirăul repede și adînc, care trecea pe lîngă marginea de apus a staniței.

Nemții păzeau podul acesta cu deosebită strășnicie pentru că rămăsese unica legătură dintre grupul lor din Abinskaia și spatele frontului. Construiseră la amîndouă capetele podului întărituri în pămînt, înarmate cu mitraliere grele și instalaseră mai la o parte baterii antiaeriene. Puțin mai departe se înălțau fortificații de pămînt și grinzi, care acopereau podul nu numai cu mitralierele dar și cu tunurile lor.

Dar și acestea li se parură se vede prea puțin nemților. De teamă că partizanii din Abinskaia vor izbuti totuși să pătrundă pînă la pod și să-l arunce în aer, ei au hotărît să nimicească întreg detașamentul de partizani din Abinskaia. Mari unități de trupe nemțești fură aruncate împotriva partizanilor. Ele curățiră cu minuțiozitate pădurile, văile, rîpele și toate adînciturile terenului din împrejurimi, organizară percheziții în masă prin cătune și împînziră raionul cu o rețea de spioni. În luptele acestea crîncene și neegale, cei din Abinskaia suferiseră pierderi grele. Noi, la Krasnodar, aflaserăm că din partizanii de la Abinskaia nu mai rămăsese decît o mînă de oameni. Se împărțiseră în mici grupe și se ascundeau acum în taberele de cîmp ale brigăzilor colhoznice, așezate departe de drumurile umblate. Situația lor era desigur grea și sufereau de foame și de holi. Cumplit de mult îi chinuiau pe partizani abcesele de pe urma deselor răceli cu care se alegeau în timpul operațiilor din mlaștină cînd ploua cu galeata.

Și totuși partizanii de la Abinskaia nu se lăsau. La Krasnodar ne soseau întruna vești despre atacurile lor îndrăznețe, și noi știam că în rîndurile celor de la Abinskaia lucra ca și altădată vechiul nostru cunoscut și elev al „Școlii superioare” de partizani, Vasea Lomkonos, prietenul Nadiei, și al Scatiului.

Luptele pentru stanița Abinskaia se faceau pe zi ce trecea tot mai încordate. Cum se puteau aștepta în toată clipa la asaltul hotărîtor, comandamentul nostru dadu ordin partizanilor din Abinskaia să arunce podul în aer. Explozia trebuia să servească drept semnal al ofensivei generale.

Vasea Lomkonos fu însărcinat cu conducerea operațiunii de diversiune.

Într-o seară posomorită și ploioasă, Vasea și cu ajutorul lui sosiră la una din taberele de câmp îndepărtate ale colhozului, tabăra în care se instalaseră partizanii de la Abinskaia. Venise acolo cu gândul să discute cu tovarășii cum s-ar putea face sa se execute mai bine ordinul comandamentului.

Nu era piatră în jurul staniței natale, pe care partizanii de la Abinskaia să n-o cunoască, și oricare din ei era oricând în stare să ajunga acolo chiar și cu ochii legați. Acuma însă mai și au bine și altceva și anume ca, dacă se facuse foarte puțin probabil să te poți strecura în staniță chiar și noaptea, apoi de apropiat de pod era chiar cu neputință. Și totuși cântau o soluție Zeci de variante de diversțiuni dintre cele mai neașteptate, mai neînchipuite și mai îndrăznețe erau întruna propuse, dar propunerile erau respinse pe loc. Toate aceste variante erau fără nici o nădejde de succes. În cele din urmă se opriră asupra uneia din ele: Lomkonos, însoțit de două ajutoare, se va strecura noaptea pînă la staniță și va vedea la fața locului ce este de făcut. Rămîne acuma sa se hotărască locul unde se vor instala la Abinskaia.

— Care dintre voi, băieți, locuiește aproape de pod? — întrebă Vasea.

- Eu, - răspunse Kostea, cel mai tinar dintre partizanii din Abinskaia. — Casața bunicilor în care stau eu și cu mama e chiar la marginea staniței, deasupra ripei.

Casața aceasta durată aproape de tot de pod îi convenea cît se poate de bine lui Vasea. Mica cum era, aproape n-ai n-o bagai în seamă și era puțin probabil ca nemții s-o fi ales pentru încartiruire.

Acestea fiind hotărîte, începu pregătirea pentru marș. Vasea împacheta meticulos pachetele cu exploziv și le dadu ajutorului lui și lui Kostea. Apoi toți se înțeleseseră exact cu privire la itinerar, cu privire la ceea ce avea de făcut fiecare dintre ei în toate împrejurările, fie că ar da peste o patrulă nemțească, fie că ar nimeri în labele fasciștilor, sau în stîrșit dacă s-ar răzleți în drum de tovarăși și ar trebui să se strecoare singur în staniță.

Apoi Vasea comunică ajutorului lui și lui Kostea semnalele convenționale pe care le învățase la „Școala noastră superioară” de partizani.

Cunosc bine stepa noastră din Kuban, cunosc afurisitele tufe de porumbar cu spini ascuțiți, în care nu-i chip, în ruptul capului, să faci să intre nici un cîme ciobănesc caucazian, care-s de altfel deprinși cu toate greutățile. Spun cu toată convingerea că

numai faptul că acești trei tineri partizani din Abinskaia au putut să se strecoare nesunțiți de nimeni pînă în stanița lor natală reprezintă o ispravă vitejească neobișnută.

Înch puiți-va o stepă neteda ca-n palma. Pe cerul nopții, rachetele luminoase se aprind una după alta. La lumina lor, puternică și rece, fiecare mișcare se vede limpede ca ziua și îți se pare că nici un țistat de stepă nu poate țîșni nevazut. Patrula nemțești trec mereu încolo și-ncoace.

Tufele de porumbar sînt împrăștiate prin stepă ca niste insule mici și că să te tîrî de la o insuliță de acestea de maracini la alta și să pătrunzi în același timp în adîncul întepator, nu dispui decît de scurtele clipe de întineric dintre rachetele orbitoare. Spini rup hainele, se înfig în carne pricinuindu-ți o durere usturătoare cum nu se mai afla. Și manevra aceasta trebuie s-o repeși de zeci de ori, cu o încărcătură grea de exploziv în spinare, drept sub nasul nemților, neștiind cînd se va aprinde următoarea racheta care îți scoate ochii.

Și totuși cei trei partizani s-au strecurat pîna la marginea staniței. În fața lor se înalța un povîrniș aproape drept, acoperit, cu buruieni de anul trecut.

Drumul spre staniță era de cealaltă parte a povîrnișului. Dar cum să arce povîrnișul? Și, mai ales, ce-i aștepta odata ajunși sus?

— Stați, - le spuse celorlalți în șoapta Kostea și se tîri repede într-o parte.

Vreo trei minute fu liniște. Apoi Vasea auzi un foșnet din partea înspre care se tîrise Kostea.

— Am gasit! - se auzi șoapla șuierătoare a lui Kostea. — Tîrîți-vă pînă la mine.

Cînd se tîrîa pîna acolo, Kostea îi băga ceva în mînă lui Vasea. În primul moment pare că e o frînghie. Dar de unde și cum putea fi acolo o frînghie? Poate că era o capcană?...

— Nu, nu-i o frînghie, - îi șopti Kostea. — I-o rădăcină. Uite colo sus. Vezi? I-un copac de la marginea grădinii noastre de zarzavat. Rădăcinile-s ale copacului. Vezi?

Vasea ridică capul. Sus era întineric. Numai stelele luceau viu pe cerul înalt. Raza unui reflector îndepărtat mătură cerul o clipă și pieri iar.

Voi stați aici, - șopti din nou Kostea, - iar eu mă urc sus, să nu fie ascunși cumva nemții în grădina de zarzavat. Așteptați. După cum ne-am înțeles: am să vă dau semnalul numărul unu! - adăugă el liniștit, apăsînd asupra acestui amănunt.

Kostea se agăță de rădăcină și începu să se cațere. Bulgări mici de lut se rostogoleau în urma lui. Deodată, o racheta țîșni și se aprinse orbitoare deasupra ripei.

Vasea și cu ajutorul lui se lipiră la pământ și fără voie ridică capul. Sus, pe malul râpei se vedea acuma lămurit un ulm bătrîn și stufos. Rădăcinile dezgolite coborau, ca niște șerpi, pe povîrniș în jos. De Kosteza nici urmă. Sau izbutise să se urce sus, sau se agățase de aceste rădăcini, și se ascunsese printre buruieni...

Clipele treceau încet. Vasea asculta cu încordare fiecare foșnet. Noaptea era plină de tot felul de sunete. În depărtare trăgeau tunurile și țacăneau mitralierele; în apropiere se auzea somația înăbușită și speriată a vreunei santinele nemțești. Dar sus, lîngă ulmul ce, bătrîn era liniște...

Deodată, o pasare de noapte țipă jalnic deasupra râpei. Era semnalul. Și Vasea răspunse. Cîțiva bulgărași de lut se rostogoliră, iarăși se auzi foșnind printre buruieni și Kosteza se ivi din întuneric.

— În grădina de zarzavat nu-i nimeni. Să ne urcam. Nu te teme, Vasea, rădăcinile astea sînt și un taur...

Toți se cățărara pînă sus și se întinseră la piciorul ulmului, în tufele de viță salbatică.

— Voi stați aici, iar eu mă reped pînă la mama, — șopti Kosteza și dispăru în întuneric.

Curînd se auzi în apropiere o ușoară bătaie în ușă, o rază slabă de lumină apară o clipă, se auzi un strigăt ușor de femeie repede înăbușit și totul se liniști din nou.

Deodată, dintr-o parte, se auzi apropiindu-se un zgomot egil de pași. La luciul unui foc îndepărtat, Vasea văzu răsărînd, chiar lînga el, doi soldați nemți. Balonetele late străluciră în întuneric. Vasea își ținu răsufllarea. Patrula trecu mai departe...

Apoi iar se auzi un foșnet, care se apropia din ce în ce.

Vasea strînse grenada în mină. Dar iată că strigatul păsării răsună din nou...

— În casă la noi sînt cantonați niște romîni de la coloane, — zise încet Kosteza. — Trebuie să plece din Abinskara înainte de a se face ziua ca să-i transporte pe răniți cu carul cu boi. Mama nu ne dă voie să stăm aici în grădina de zarzavat: nemții umblă pe marginea râpei și aruncă rachete. Dar nu-i nimic... Las' că ne ascundem printre chirpicii de lîngă șură. N-aveți grijă ca nu ne descoperă nimeni acolo.

La marginea grădinii de zarzavat se afla o stivă mare de chirpici. Vasea cu ajutorul lui se strecurară înăuntru. Kosteza aco-peri cu paie partea de sus a stivei.

— Eu plec în recunoaștere, — șopti Kosteza. — N-aveți grijă: mămuca mi-a făgăduit că vă aduce de mîncare.

Nu apucă bine Kosteza să se îndepărteze de chirpici cînd, o rachetă țîșni șuierînd și lăsînd o diră de foc tremurîndă. Rachete se înalță ca un arc în aer și rămase atîrnată deasupra gră-

dinii de zarzavat. Kosteia se lipi de grămada de chirpici. Vasea se uită printre chirpici și văzu întâia oară în acea noapte podul...

Arcul înalt al podului atârna deasupra râului întunecat. Două suvoaie de mașini curgeau neîntrerupt pe pod. Ajunse în staniță, ele se împrăștiu pe ulița principală și pe ulicioarele laterale. La intrarea pe pod stăteau nemți izolați și în grupuri. Unii din ei purtau bonete. Printre nemți se deosebeau ușor românii, cu căciulile lor înalte de miel.

Lui Vasea i se strînse inima - orice ai fi făcut, nu era chip să te strecorei pînă la afurisitul ăsta de pod... Mașinile se țineau una după cealaltă într-un șir neîntrerupt. În camioane erau lazi cu muniții...

În sfîrșit, racheta se stinse. Cînd se făcu întuneric, se auzi un foșnet ușor: era Kosteia care pleca în recunoaștere...

Vasea și cu ajutorul lui rămaseră destul de multă vreme în sliva de chirpici, tragînd cu urechea la zgomotele care se auzeau. În grădina de zarzavat era liniște, dar și în căsuța lui Kosteia aveau impresia că totul amorțise. Mama lui Kosteia sau nu putea, sau nu îndrăznea să vină pînă la prietenii lui fecioru-sau. Vasea începuse să se nămîștească cînd, deodată, iar se auzi un foșnet în apropiere. Vasea se uită printre chirpici. Cîțiva oameni se furișau prin grădina de zarzavat, de-a lungul straturilor. Să fie nemți?...

Se auzi o șoaptă:

— Am sosit cu toții.

— Cum cu toții? Nu cumva ai adus pe cineva? — întrebă neliniștit Vasea.

— Nu-i nimic, Vasea, nu-i nimic. Totul este în ordine, — explica în grabă Kosteia. — Am găsit în staniță pe niște prieteni de-ai mei, comsomoliști din organizația clandestină, toți bariți buni. Vasea, pe onoarea mea, bariți buni, toți unul și unul. Ei răspundesc manifestele noastre, fură actele de la nemți. Nu de mult au înecat pe polițai. Prea își făcea de cap și chinuia oamenii...

Vasea se uită la noii veniți. Erau șapte, șapte flăcăi la fel cu Kosteia.

— Nu te supăra, Vasea, — se dezvinovăța Kosteia în șoaptă. — Le-am spus de ce am venit aici. Nu te teme. Mai bine mor decît să ne trădeze. Mai stringeți-vă puțin ca să nu ne zărească frîii. Și-acuma să stăm de vorbă. Bariții au un plan al lor, cum să aruncăm podul în aer...

Flăcăii se strecurară repede înăuntrul stivei și, vorbind pe nerăsuflăte și luîndu-și unul altuia vorba din gură începură nu-maidecît să-și expună planul.

Conspiratorii se sfătuiră multă vreme și abia tîrziu după miezul nopții, băieții se împrăștiară încet care încotro. Planul lor fu adoptat. Podul urma să fie aruncat în aer în noaptea următoare.

Kostea a adus ceva de mîncare și pe urmă s-au culcat tustrei. Dar somnul nu se prindea de Vasea. Vintura prin minte planul pînă în cele mai mici amănunte, căutînd să cîntărească toate posibilitățile și să se pună de mai înainte în situațiile cele mai neașteptate cu putința.

Deodată se auzi un foșnet și lingă stivă se ivi un flăcăuș.

— Kostea, Kostea, — șopti el emoționat. — Pe pod trec o mulțime de nemți spre staniță. O grozăvie, nu alta! Și muniții și tunuri. Trece spre lînia întia a frontului. Ce-i de făcut? N-ar fi bine să începem acum? Băieții mei sînt gata.

Vasea se uită printre chirpici. Era înluneric beznă. Dinspre drum, de lingă pod, se auzeau buruturi și urletele și înjurăturile ofițerilor.

De ce n-ar încerca acuma? Putea foarte bine să încerce..

— Carul unde-i? — întrebă Vasea.

— Chiar aici, în curtea lui Kostea. Il luăm de la romîni. Am adus și o pereche de boi, ca să fie oricum aici la îndemînă... Din partea noastră totu-i gata, Vasea. Tot..

— Bine. Daca-i așa, să-i dăm drumul...

Noaptea era pe sfîrșite. Ceața de dinaintea zorilor care se ridica dinspre riu se așternea peste pămînt, învăluind totul. Din pîcla deasă se iveau ca niște năluci coarnele și capetele boilor. Îngă gardul de nuijele, Vasea zări carul. Un flăcăuș așternea în car niște buruieni. Alături, era o boccea mătăhăloasă în care erau mantalele și căciuliile romînești pe care le aduseseră băieții.

— Hai, tovarăș, plantatori de mine, ia așezați-vă ici la rînd, — șopti căzăcelul cel mai mic, un flăcăuș cu părul vilvoi, care să fi avut vreo cîncisprezece ani. — Acuși aveți să vedeți cum vă oblojesc.

Și ca un adevărat infirmier, flăcăușul înfășură cu dibăcie fețele plantatorilor de mine cu pansamente late, lăsîndu-le numai niște deschizături pentru ochi și nasuri. Ajutorul lui stătea alături. Avea în mîini o cutie veche de conserve în care muia un pămătuș și vopsea pansamentele cu ceva roșu.

— Cu ce vopsești? — întrebă Vasea cu glasul înăbușit din pricina pansamentului care nu-l lăsa să vorbească.

— Cu vopsea...

Pînă la urmă deghizarea se isprăvi. Băieții îmbrăcați pe plantorii de mine cu mantaie românești, îi culcarea în car, unde erau ascunse sub buruieni pachetele cu trotili

— Acuma odihniți-vă... Ne întoarcem numaidecît.

Și băieții dispărură.

Peste vreo zece minute băieții se întoarseră aducînd cu ei doi romîni, pe care îi duceau de subțiori și de picioare.

Erau cadavre, cadavre adevărate care zăceau de dimineată în șura lui Kosteia.

Băieții întinseră cadavrele în car, alături de plantatorii de mine.

— Să mai aducem unul? — întrebă flăcăușul care le vopsise pansamentele. — Sînt acolo cîți poștești...

— Nu, ajunge, — răspunse cu greu Vasea.

— Acuma-i rîndul meu! — Kosteia își puse și el o manta romînească, își înveli falcile cu o basma albă, își trase pînă la urechi o căciulă romînească neagră.

— Ei, cum arăt? — întrebă el.

Acela care îi pansase pe plantatorii de mine aruncă o privire asupra lui Kosteia ca și cum ar fi căutat să-i găsească pricină, dar rămase mulțumit de fața lui, de nasul coroiat. Kosteia semăna un ungur.

— Numai nasu-i cam subțire, — zise flăcăușul cu oarecare parere de rău în glas.

-- Nu-i nimic, în învălmășeală merge. Și acum, băieți, toți la locurile voastre! — ordonă Kosteia.

— Vedeți să nu uitați de țipătul cucuvei! — le spuse repede Kosteia din urmă. Apoi se sui în car și atinse boii cu nuiua.

Carul înainta încet pe drumul care cobora în pantă repede spre pod și nu trecu mult pîna intra în torrentul de mașini și de cațațe. Prin mica deschizătură a pansamentului, Vasea vedea canoane pline cu lăzi cu muniții, grupuri de soldați nemți, cămășile înalte ale romînilor, tunuri și iarăși mașini încărcate cu muniții. O clipă apărură semnele distinctive de pe mîncălele soldaților din SS, apoi iar mașini și mașini. Mașinile treceau întruna, fără sfîrșit...

Carul se apropiase acum de pod. O patrulă răsări din întinericul cenușiu, chiar la intrarea podului. Vasea închise ochii și nu mai răsufliă. Inima îi bătea atît de tare încît avea impresia că toată lumea dimprejur auzea bătaia inimii lui.

Se vede că Kosteia, cu fața lui cu nasul coroiat fu luat cu adevărat drept ungur, iar cadavrele romînilor întinse sus pe car nu treziră nici o bănuială. Vasea auzi ordinul nemților:

- Înainte! Treci mai repede!

Kosteia atinse boii cu nuiua și carul intră pe pod.

Acum trebuia să se hotărască totul. Lui Vasea i se păru că stă carul pe loc. De ce nu se mișcă? Mai repede... mai repede.

Carul înainta încet prin valul de automobile. Kosteia era și el nerăbdător. Și cum era să nu fie? Era prima lui mare diverssiune și încă ce diverssiune!... Dacă ar fi putut, ar fi minat boii la trap. Dar în fața carului mergea încet un camion greu de șapte tone și Kosteia nu putea să i o ia înainte.

În sfârșit, carul ajunsese la mijlocul podului. Kosteia cîrmi boii chiar spre balustradă și îi opri în loc. În spate cineva strigă supărat și înjură. Dar Kosteia nu auzi. Se apleca peste balustradă, pase palma pîlnie la gură și un țipăt jalnic de cucu-vea de munte răsună deasupra suprafeței luci, și întunecoase a râului.

Ca un răspuns la strigătul cucuvelei, aproape îndată explozia unei grenade lângă capul podului dinspre staniță, străpunse văzduhul. Se mai auzi încă o explozie. Apoi prinseră a răsuna din toate părțile strigăte, și scurte rafale de pistoale-mitralieră..

Kosteia sări în car, deschise larg brațele și aruncă o grenadă grea în gramada de camioane de la capătul podului dinspre stepă.

Șuvoiul automobilelor de pe pod se opri. Pistoalele automate și mitralierele începura să pîrîie. Razele reflectorului alergau în ceața lăptoasă a dimineții. Bateriile antiaeriene deschiseră un foc dezordonat, trăgînd în neștire.

Kosteia aruncă de pe el mantaua largă și lungă care îl împiedica să se miște și ajută plantatorilor de mine să se dea jos din car.

Vasea și ajutorul lui se repeziră spre o grindă a podului și, repede, așa cum îl învățase Kiricenko pe Vasea la Planceskaja, legară de grindă pachetele de trotil. Deocamdată nimeni nu-l băgase în seamă pe băieți. Pe pod era învălmășeală, un strigăt speriat răsună de la un capăt la celălalt al podului, acoperind zgomotul tirului dezordonat:

Partizanii!... Partizanii!

Grinda din dreapta podului fu repede minată. Vasea se băgă pe sub platforma camionului, vecin și legă pachetele cu explozibil și de partea stînga a podului.

Fasciștii — zăpăciți — continuau să alerge pe pod, bateriile antiaeriene trăgeau cu furie și rachetele aprindeau luminii tulburi în ceața lăptoasă.

Ambele încărcături erau acum unite cu fîtilul detonant.

- În apă! În apă! — strigă Vasea.

Vasea mai apucă să vadă trupul mărunțel al lui Kosteia desprinzîndu-se de pod și zburînd jos. În urma lui, nemaiavînd timp, se vede, să-l prînda pe Kosteia pe pod, se aruncă de pe pod cu brațele întinse înainte, și un soldat neamț. Probabil că acesta îl

observase pe Kostea și se hotărîse să pună mîna pe el, jos, în apă...

Vasea își scoase bricheta și o aprinse repede. Scîntei de aur alergară fulgerător pe fitil. Soldații, nemți din mașina cea mai apropiată observară însă focul brichetei și se repeziră la Vasea. Era o chestiune de cîteva clipe. Nemții ar fi putut stinge fitilul și atunci totul ar fi fost în zadar..

Pe neașteptate, ajutorul lui Vasea se aruncă sub picioarele fasciștilor care alergau. Nemții se poticniră de el, cei din față căzînd pe podeaua de scînduri a podului și ceilalți puuc peste el, blocînd trecerea printre automobile. Un neamț izbi în cap cu pulere pe ajutorul lui Vasea cu patul grea al puștii.

Nu mai era vreme de pierdut. Vasea se repezi în apă. Un gînd îi fulgeră prin minte: „Flacăru pierdut, dar podul sare în aer. Neapărat că sare!...”

Vasea nu mai auzi explozia. El căzu în apă, se lovi cu capul de ceva și își pierdu cunoștința...

...La vreo trei kilometri mai jos de pod, riul cotea brusc la dreapta, încetinindu-și cursul. Sus pe malul stîng abrupt, creșteau niște almi. nu prea înalți. Jos, pîlcuri de sălcii coborau pînă la apă.

De cîtăva vreme cum se lăsa seara, se strecurau pînă acolo partizani. Cum nu știau precis în ce noapte anume va fi aruncat în aer podul, se hotărîseră să stea de veghe acolo în fiecare noapte, în tufișurile de lîngă ulmi.

Noaptea era pe sfîrșite. Pe rîu se lăsa ceață. În curîntul avea să se lumineze de ziuă. Se făcuse aproape vremea cînd trebuiau să se retragă în desîș, urmînd să se întoarcă la noapte.

Primele explozii înabușite de grenade și rafale de pistoale-mitralieră îi facură să-și încordeze atenția. Și deodată, cam pe unde trebuia să fie podul, un stîlp de foc spintecă negura și se ridică pe cerul alburii învălît de ceață. Tîmp de o clipă apărură în stîlpul acesta de foc de-a valma, bucăți de grindă, frînturi de camioane și trupuri omenești...

Îndată după aceea, o flacăară uriașă se ridică în mijlocul podului. Pe fondul făcării se desprinsă un camion mare care atîrna parcă în aer, îndată cuprins de focurile a sute de mici explozii. Explodau obuzele din camionu, aruncat în aer...

Apoi totul dispăru. Nu mai fulgerau acum decît salvele de artilerie; razele reflectoarelor alergau înapoi și încolo pe cer...

Partizanii stăteau cu ochii ațînți la riu. Deodată auziră apa plescăind: cineva înota voinicește și se apropia tot mai mult...

Un partizan strigă la cel care înota. Clătinându-se de oboseală, Kostea ieși pe un banc de nisip. Cam peste vreo cinci minute, partizanii scoaseră la mal, ceva mai jos, cadavrul mutilat și cu capul spart al ajutorului lui Vasea. Vasea însă nu era nicăieri..

Pe râu, plutau la vale scinduri, bucăți de caroserie și cadavre. Celor de la Abinskaia li se tot părea că-l văd pe Vasea și se aruncară de cîteva ori în apă. Dar de fiecare dată ei dădeau numai de fasciști morți.

În sfîrșit, trecu și ultima scindură a podului, și ultimul neamț mort.

Începuse să se lumineze de ziuă.

Partizanii ieșira pe mal și și scoasera șepcile în tăcere. În de-părtare începură să bubue tunurile, dînd parcă onorul lui Vasea Lomkonos, care pierse. Trupele noastre porneau la asaltul sta-niței Abinskaia.

Stanița Abinskaia fu eliberată. Unități le noastre treceau peste râu. De pe malul drept, înalt, tunurile trăgeau de-a dreptul în luteriștii care se retrăgeau în stepă.

Casele aprinse de obuze mai ardeau încă, în timp ce în casele ramase întregi, ostașii unui batalion sanitar începeau să insta-leze ranișii.

Partizanii din Abinskaia se întorseseră în stanița natală. În luptele pentru Abinskaia dispăruseră fără urmă doi comsomoliști din staniță și acum băieții îi căutau printre răuți.

Umblau din casă în casă. Cînd ajunseră lîngă o căsuță de la marginea staniței, santinela de la ușă îi opri :

— Nu-l' voie aici.

Kostea apucase însă să arunce o privire înăuntru casei. Văzu un pat și lîngă pat, pe bancă, o haină care i se păru cunoscută.

Kostea se repezi spre comisarul batalionului sanitar.

— Tovarășe comisar, dați-mi voie să vă întreb : pe cine aveți sub pază ?

— Pînă acuma nu știu nici eu. A fost găsit de sanitari în apă cam la vreo doi kilometri în josul podului, lînga mal. Se vede că a avut o comoție în urma exploziei. Pe lîngă asta, mai are și o rană la picior provocată tot de explozie. Era în haine civile. N-am găsit nici un act la el. Pînă s-o lămuri cine este, îl ținem sub pază.

— Dați-mi voie, tovarășe comisar, să arunc măcar o privire asupra lui !

— Bine. Hai să intrăm. Poate să l' cunoști.

Kostea și cu comisarul au intrat în casă. În pat era Vasea Lomkonos cu ochii închiși și fața palidă ca hîrtia.

— Vasea !

Kostea dădu să se repeadă la pat, dar comisarul l-a apucat brusc de mână și l-a oprit.

— Așteaptă, băiete ! Așteaptă ! Deocamdată i încă prea de vreme ca să vă îmbrățișați. Hai să ieșim în cerdac.

În cerdac, Kostea emoționat cum nu se mai poate îi spuse comisarului toate de-a fir a păr, și de misiunea primită de partizani de la comandament, și de stiva de chirpici, și de carul cu cadavre, și de aruncarea în aer a podului.

Peste un sfert de ceas, comisarul îi spunea comandantului detașamentului de partizani din Abinskaia.

— Mă bucur pentru voi, tovarăși ! Tare mă bucur. Lasă-l pe eroul vostru să mai stea la noi, că-i încă foarte slăbit. Dar sa ne înțelegem de pe acum : timp de două zile nu trebuie să vină nimeni să-l vada. Vă sfătuiesc chiar să puneți lângă el o „gardă” a voastră, ca nu cumva sa-i vină gustul vreunuia de ai voștri să-l îmbrățișeze prea tare...

Cel dinții care a facut de gardă lângă patul lui Vasea a fost Kostea.

Am sosit la Abinskaia cam a patra zi după ce stanița fusese eliberată de trupele noastre și m-am dus imediat să-l văd pe Vasea. Se simțea încă foarte prost, cu toate că viața nu-i mai era în primejdie.

Îl îngrijea un medic tânăr. Venise pe front pentru prima oară, abia de câteva săptămîni : totul era nou pentru dînsul, întreba despre toate, voia să „înțeleagă ceea ce se petrece” după cum spunea el.

I s-a spus că Vasea Lomkonos înolase aproape vreo doi kilometri prin apa rece, deși suferise un șoc puternic și avea o rană la picior. Tânărul medic se aprinse.

— Nu poate fi adevărat ! Asta-i cu neputință. Într-o stare ca asta e cu neputință. Într-o stare ca asta nimeni n-ar fi putut înota nici măcar o sută de metri...

Șeful spitalului era un bătrîn chirurg, un profesor. Îl chema Ivan Pavlovič. Profesorul se interesa de fiecare dintre răniți, stătea îndelung de vorbă cu ei, le punea întrebări și mai cu seamă, știa să-i asculte. Răniții țineau mult la el. Bătrînul medic rămase o oră întreagă lângă patul lui Vasea Lomkonos.

Cînd am venit să-l văd a doua oară pe Vasea, tânărul medic l-a adus la noi pe Ivan Pavlovič.

— Explicați-ne, vă rog, tovarășe profesor, — îi spuse tânărul medic, — cum de-a putut el, în halul în care se afla, să înoate doi kilometri ? Nu-i manual în care să se găsească așa ceva.

— Dragul meu, multe n ai să găsești în manuale, — îi răspunse calm bătrînul medic. — Chiar dacă ar fi numai pentru motivul că toate manualele după care am învățat și eu, și dumneata sînt scrise înainte de război. Acum ne vom vedea siliți să corectăm multe lucruri în manualele noastre. Așa, de pildă, va fi nevoie să se adauge un capitol nou, pe care chiar eu l-aș fi considerat acum un an cel puțin nefondat, un capitol despre felul în care crește rezistența organismului omenesc cînd inima e plină de ură față de dușman și de încredere în victorie. Iată, colega, ai aici în fața dumitale tocmai unul din acești oameni, care au luptat luni de zile în spatele dușmanului. Omul acesta a văzut cu ochii lui arzînd stănițe, plîngînd femei, murînd tovarăși; a văzut alila durere încît mintea omenească n'ci nu și-o poate închipui; atîtea cruz mî și orori cumplite, facute de dușman încît și se face părul macinac numai cînd le auzi.. Și totuși pr' vește în ochii lui și vezi cîtă curățenie și seninătate tinerească este în el.

Dacă-i să reflectăm, apoi uite la ce trebuie să reflectăm: care-i cauza și cum s-a făcut ca omul, trecînd prin toate grozaviile acestea și a putut totuși pastra nealînsă seninătatea tinerească a sufletului? Dacă dorești, am sa-ți spun. Tînarul acesta trăia bine și se bucura de viață în satul lui. Toate i se păreau firești; i se părea că nici nu putea fi altfel. Viitorul, iarăși, i se arăta tot așa de strălucit și de plin de soare, și lui i se părea că era în firea lucrurilor să fie așa. Și cînd colo, deodată izbucnește războiul. Dușmanul a ars orașe, a distrus grădini, a calcăt în picioare cărți, a băgat fetele în case de toleranță, a afirmat de gîtul mamelor semnul sclaviei. Și atunci văzînd toate acestea, Vasea și-a dat seama ce a fost viața pașnică pe care au dus-o pînă atunci el, familia lui, întreaga lui patrie, și a prețuit-o și mai mult, din plin. O ură neînduplecată față de dușman s-a trezit în el. A plecat să lupte. Și a luptat. Și încă cum! Chiar și în clipele cele mai grele, el știa sigur că vom învinge. După victorie, viața va fi din nou tot atît de fericită cum a fost înainte de război. Ba chiar și mai fericită. Dreptul la viața asta el și l-a cucerit cu sîngele lui.. Și tocmai credința asta într-un viitor luminos e ceea ce a păstrat seninătatea ochilor și a inimii lui. Dușmanul a putut calca în picioare un lan de grîu, a putut otrăvi mîi de copii în „camere de gaze“, dar ceea ce n a putut ucide a fost tinerețea noastră! Tinerețea noastră este nemuritoare...

★

★ ★

Abia toamna l am văzut iar pe Vasea.

Mergeam într-o seară pe o uliță din Abinskaia. De abia se înlorsese cireada de la cîmp și prin curți se auzeau glasurile

cînd duioase, cînd certărețe ale căzăcioaicelor care mulgeau vacile. Ulța era pustie. Aerul era îmbibat de mireasma florilor de toamnă și a merelor coapte.

L-am văzut pe Vasea într-o grădiniță, pe o bancă. Alături, strîns lipită de el, stătea o fată. Era Nadia. Vorbeau iacet.

M-am făcut că nu-i văd. Nici ei nu m-au strigat. Dar nu m-am supărat de loc. Se simțeau atît de bune numai ei amîndoi!

CAPITOLUL III

Îmi mai amintesc încă bine cum au sosit la noi la Planeskaia, la „Școala noastră superioară de minare”, partizanii trimiși de detașamentul din stanița Krîmskaia.

Odată cu ei a sosit și pictorul Alexandr Erofeevici Gluhovțev, șeful statului major al detașamentului de partizani din Krîmskaia. De statură ceva mai înaltă decît mujicie, lat în umeri, cu fața simplă și deschisă a cazacilor din Kuban, puțin cam flagmatic, poate, în viața de toate zilele, dar hotărît și curajos pînă la îndrăzneală în clipe de mare cumpană, Gluhovțev era un vînat or admirabil și un trăgător iscusit. Nici el, nici eu nu ne gîndeam atunci, cînd ne strîngeam mîna unul altuia, că peste doi ani el îmi va ilustra cartea „Însemnările unui partizan”...

Gluhovțev adusese cu el niște tovarași din detașament — pe Volodea, responsabilul unei case de lectură de la țară, și pe Kazub, președintele unui colhoz.

Volodea, un bălat cu părul închis, mic de statură, slăbuț, părea mai degrabă un școlar sfios și modest. Privindu-l, era greu să presupui că terminase școala de zece clase. Dintr-o întîmplare oarecare se făcuse că nu nimerise la vreun institut, și lucra acum în stanița lui în calitate de responsabil al casei de lectură. Avea o logodnică — o fată din staniță, pe care o chema Katia — și care era tocmai fiica acestui Kazub cu care venise. Se îndrăgostiseră unul de celălalt, încă de pe cînd erau pe băncile școlii și se înrolaseră împreună în detașamentul de partizani al staniței lor.

La „Școala noastră superioară de minare”, Volodea avea o purtare foarte modestă. Se așeza de obicei în fund, în spatele tuturor, era tăcut și punea foarte rar întrebări în timpul cursului. Profesorii noștri însă afirmau într-un glas că el își însușise la perfecție arta primejdioasă a minării. Și totuși nu i-am putut elibera decît o diplomă de gradul al doilea. La utimele lucrări practice, avusese ghinion. Capsula focosului pe care el însuși o fabricase în atelierul nostru de mine, refuză să acționeze. Era o greșeală de calcul întîmplătoare și neînsemnată, dar oricum o

greșeală, și comisia noastră de examinare, foarte severă, îi reduce media generală. Faptul acesta îl mîni mult pe bietul Volodea.

Kazub era un om de vreo patruzeci de ani. Lat în umeri, cu vinele care-i leșeau afară, părea turnat din oțel. Nu l-am văzut niciodată obosit. De multe ori oamenii se înforțeau din diversele atît de istoviți, încît cadeau din picioare și adormeau buștăni. Kazub al nostru însă, după ce mîncea bine, începea îndată să cînte și să joace. Și dacă i-ai fi spus că trebuia să plece iar, în vreo operație nouă, n-ar fi scos o vorbă, și ar fi făcut frumos bagajul, fără grabă, și, cu mersul lui greco, pașii legănăți, ar fi pornit iar în munți. Dar pe cît era el de vesel la noi la Planetskaja pe atîta era de aspru, de sever și de zgrițit la vorbă, în operații și în lupte.

Era greu să găsești un comandant mai exigent decît Kazub. Și totuși „studenții” noștri mergeau bucuroși cu Kazub chiar și în cele mai primejdioase diversivități. Ei știau bine că chiar dacă Kazub avea să-i facă să asude și să le scoată de o mie de ori sufletul, n-avea în nici un caz să-i înșele, nu-și va pierde cumpatul și, mai ales, nu va greși atunci cînd va fi nevoie de dibăcie și de inventivitate în rezolvarea mîinilor.

— Kazub e al doilea Kiricenko al nostru! — îmi spusese într-o zi Vetlughin.

În detașamentul nostru asta era cea mai înaltă laudă care putea fi adusă unui plebătan de mine.

Din prima zi cînd venise la școala noastră, Kazub se îndragălise de arta minării.

Cînd, la începutul cursurilor, Gherontî Nikolaevici Vetlughin își ținu cursul teoretic, Kazub îl copleși cu întrebări. În aceste întrebări era nu numai dorința de a înțelege cele spuse, dar și o înclinație de a aduce un element propriu. Și Vetlughin, inginer talentat, mecanic-șef al combinatului din Krasnodar și „teoreticianul nostru în materie de mine” rămînea de multe ori uimit de felul adînc în care elevul lui pătrundea fondul problemei.

Însă capacitatea lui Kazub se manifesta din plin de abia cînd începură lucrările practice sub conducerea lui Kiricenko. Kazub se ținea scări de Nikolai Efimovici. Nu trecu mult și acești doi oameni începură să se iubească cu acea dragoste, liniștită în aparență, care este caracteristică oamenilor ce se ocupă de aceeași muncă primejdioasă și grea și care le este dragă.

Adesea mergeau împreună în operațiuni și se potriveau așa de bine în muncă, încît se înțelegeau unul pe celălalt din ochi. Lucrau mînănat și asta nu numai pentru că cunoșteau la perfecție tehnica minării, dar și pentru că pătrunseseră psihologia războiului de mine.

De multe ori cei doi prieteni se strecurau pînă la un cîmp de mine nemțesc, descopereau minele cu un fel de intuiție a lor fără nici un detector de mine, le plantau din nou, după capul lor, apoi se culcau în tufișuri și așteptau. Cînd nemțul, trecînd pe cărarile care li se păreau neprimejdioase, săreau în aer, prietenii se ridicau, zîmbeau mulțumii și, fără să scoală o vorbă, porneau fără grabă spre casă.

Alteori minau un drum ca să arunce în aer mașinile fasciste. Pionierii nemți corectau cu detectoarele lor de mine fiecare metru din sectoarele primejdioase și nu gaseau nimic. Dar prima mașină înamcă ce trecea pe acolo sărea neapărat în aer.

Cu cîtă dibacie, cu ce rară inventivitate, cu ce calcul fără de greș așezau ei minele cu „surpriză” pe cărarile pustii ale pădurii, folosind pentru aceasta tulpinile copacilor și cite un trunchi bătrîn, pe jumătate putred, care n-ar fi dat de bălăuit nimănui.

Drept să spun, atunci cînd i am eliberat solemn lui Kazub diploma de gradă înălță de absolvire a școlii noastre superioare, ne-a părut rău ca pleca de la noi. L-am și oprit băcuroși în detașamentul nostru. Era însă cu neputința. Ghibovțev ceruse slăvitor, de cîteva ori, și pe Volodea și pe Kazub.

Alexandr Erofecvici nu venise să urmeze „Școala noastră superioară”. Adusese numai la școală, la Planceskaia, pe viitorul lui plantator de mine, stătuse la noi o zi sau două și plecase înapoi. Dar, în acest scurt timp petrecut în factoria noastră, în urma discuțiilor pline de mîiez cu Vetughin și cu Kiricenko, înțelesese întreaga înscenătată a războaiului de mine în regiunea munților și acum îi aștepta, firește, cu nerăbdare pe elevii noștri.

În martie, nemții fură scoși din Abinskaia, dar se agațară puternic de Krîmskaia - - stațița cea mai mare din Kuban și nod de cale ferată, unde se întîlnesc liniile Krasnodar-Novorossisk, Krîmskaia-Timașevka, Krîmskaia-Taman. Stațița se găsea în regiunea cea mai apropiată a colinelor de lînga „Linia albastră”. La marginea stațiței Krîmskaia se întinde, pe o suprafață considerabilă, unul din cele mai mari combinate ale industriei de conserve din Uniunea Sovietică, combinatul „Mikoiian”, și era firesc ca șefii de la comandamentul german să ordone garnizoanei din Krîmskaia să apere stațița pînă la ultimul soldat. După cum se întîmplă în mod obișnuit în asemenea cazuri, după ce fortificară stațița, fasciștii își îndreptară prima lor lovitură asupra partizanilor, ca să-și asigure astfel spatele.

În încercările crîncene care urmară, partizanii de la Krîmskaia suferiră pierderi grele. De adăpostit se adăposteau ei în căsuțele brigadierilor silvici, pe la pădurari, în barăcile artelurilor de tăietori de lemne sau în bordeie. Cu hrana însă o duceau prost. Erau uneori siliți să amestece făina cu rumeguș de lemn moale. Mulți se îmbolnăveau. Și asta se întîmpla tocmai

atunci când trebuia să luptăm din răspuțeri. Pe vremea aceea își începu Kazub războiul lui crunt de mine.

Șoseaua principală Krimskaia Novorosiisk paralelă cu calea ferată, era de fapt închisă pentru nemți. Era deseori cercetată de aviația noastră de bombardament și ținută sub tirul artileriei noastre cu tragere lungă. Vrînd-nevrînd, nemții, care se duceau la stanța Varenikovskaia sau la stanța Kievskaia, erau siliți să apuce pe drumuri lătaratnice și să meargă mai ales noaptea. Șiruri lungi de mașini, greu încărcate cu lăzi, înotau prin noroaie și se țirau încet în întunericul nopții. Tot pe aici treceau convoaiele de muniții, alcătuite din caruțe cu cîte patru cai. Conducătorii așezați pe lăzile cu obuze biciuiau din răspuțeri caii istoviți.

În intervalele dintre transporturi, unitățile de infanterie, obuse, scoase din rezervă și aruncate în prima linie, mergeau anevoie înspre front în noroiul care le ajungea pînă la genunchi. Grupuri de soldați nemți, căutau să depășească convoaiele împotmolite, luînd-o pe delături prin mîrști și se înfundau în pămîntul negru și gras, transformat într-un fel de ceară viscos care li se lipsea de picioare, sleindu-i de puteri și sîlindu-i să se întoarcă iar pe drum. Spre dimineață, circulația mai înceta — nemții se temeau de aviația sovietică și numai cînd cînd în cînd cîte un automobil izolat se strecura cu frică, patinînd prin băltoacele cu noroi gros ca smîntîna.

La aceste drumuri a ieșit Kazub cu plantatorii săi.

La kilometrul doisprezece de pe șoseaua Krimskaia-Taman, se afla o vale adîncă acoperită de o pădure deasă. Într-o seară, niște mogillete se îndreptau pe furis, prin fundu văii, spre șosea. Unele din ele se culcară lingă șanțul de la marginea drumului și ramaseră nemîșcate, celelalte se țiră pe drum și începură să sape repede gropi mici și să așeze în ele niște cutii mici. De la oarecare depărtare ai fi zis că niște horticultori experimentați sădcau cu drag cine știe ce răsaduri de preț, așa de mare era grija cu care lucrau plantatorii de mine, dîndu și sîlînța să nu împrăștie țărîna scoarsă. Kazub trecea de la un plantator de mine la celălalt, controlînd cu atenție lucrul.

Cînd ultima mină fu pusă în pămînt, se auzi în depărtare hurutul unei mari coloane de transport care se apropia.

Kazub cercetă încă odata locul unde fuseseră plantate minele și dădu semnalul de retragere. Plantatorii de mine se retraseră în adîncimea văii. De acolo Kazub își duse grupul prin întunericul nopții pe cărări pe care numai el le cunoștea. Dar

n apucată să facă decât cel mult un kilometru și jumătate și o explozie răsună în urma lor: era prima mașină din escorta coloanei care sărise în aer. Mai trecură câteva minute și iar se auzi o explozie. Aceasta dură multă vreme ca și cum un ecou apropiat ar fi repetat de nenumărate ori bubuiturile surde: explodau obuzele din camion.

Ei, acum s-au împotmolit bine aici! spuse calm Kazub. Dar ne vom mai întoarce. Acuma însă, dați-i drumul, tovarăși! Mai avem încă mult de lucru.

Partizanii porniră iar la drum. Merseară așa multă vreme urcând dealuri și coborând văi. De la un timp pădurea se rări și făcu loc iăstărișului. În față se întindea stepa netedă cu tufele rare de porumbar. Dinspre stînga venea un zgomot nedeșluit, care creștea în fiecare clipă.

Am ieșit bine, — zise Kazub cu mulțumire în glas. — E tocmai drumul spre Kievskaja. Trebuie să fie pe aici pe undeva și un podeț. Incepem chiar cu podețul.

Într-adevăr, peste albia uscată a unui din pîraiele de pădure prefacule în acel anotimp într-o mlaștină, era un podeț lung de vreun metru și jumătate, poate de doi metri. Mașinile nemțești treceau de obicei peste acest podeț fără să încșoreze viteza și adesea chiar fără să-l observe. Lîngă podeț nu era nici un fel de pază. Kazub hotărî să se folosească tocmai de această împrejurare, avînd nevoie să oprească măcar timp de un sfert de oră circulația mașinilor pe șosea ca să poată pregăti lovitura principală.

În clipele numărate, cînd șoseaua rămase pustie, doi plantatori de mine se țiră spre podeț și minară în grabă podeaua, fără să se atingă de stîlpi, apoi se țiră în tufșuri, tragînd după ei capătul unei sfori subțiri.

Kazub rămase ceva mai deoparte, în niste tufșuri de lîngă drum, și aștepta. Un zgomot se auzi în depărtare. Zgomotul se făcea tot mai tare, tot mai deslușit. Peste câteva clipe, mașinile care veneau în frunte aveau să ajungă la podeț..

Kazub se ridică. Deasupra drumului se auzi deodată lătrînd o vulpe de stepă.

Plantatorii de mine, culcați în tufșuri, întinseră șnurul. La început, șnurul se întindea greu și părea că nu se mai sfîrșește. Apoi șnurul se făcu dintr-odată slobod, ca și cum l-ar fi tăiat cineva. Și aproape în aceeași clipă se auzi explozia care luminează viu ca un fulger panglica murdar cenușie a șoselei.

Kazub se încruntă. Se vede că nu socotise bine timpul comenzii și de aceea nu fusese aruncat în aer decât podețul. Mașina din frunte apucase să treacă cu luteală peste podeț iar camionul greu care o urma izbutise să frîneze chiar în fața podețului.

Plin de luare aminte, Kazub pînădea cu urechea. De la coloana nemțească se auzea o hărmălaie în care se amestecau zgomete, strigăte și înjurături. Apo. începură să trosnească rafale lungi de pistoale mitralieră. Fasciștii trăgeau la întîmplare în tufişuri. Dar nu asta îl interesa pe Kazub. Prin rapăitul pistoalelor mitralieră el auzi un zgomot de motor și zîmbi mulțumit. Mașina din frunte, care trecase neatinsă peste podeț, pleca mai departe.

Acum totul era în ordine nemții aveau să se apuce să repara podul, înghesîindu-se în jurul mașinilor, deoarece se temeau de atacul partizanilor și aveau să iase astfel, fără de suptaveghere, sectorul șoselei care se întîncea după podeț.

Iarăși se auzi lătratul vulpii aceleia de stepă.

Plantatorii de mine se tîrîra pîna la șosea. Ei așezară minele într-o ordine foarte îngemioasă, elaborată cîndva de Kiri-cenko și întrucîlva modificată acum de Kazub. Totul fusese prevăzut pînă în cele mai mici amănunte și fiecare secunda fusese calculată; peste un sfert de oră plantatorii se tîrîra înapoi în lăstăriș. Peste alte zece minute, nemții, după ce reparară provizoriu podețul aruncat în aer, se puseră iar în mișcare.

Prima mașină trecu cu bine pe podeț, merse încă o sută cincizeci de metri și sări în aer cu un bubuit asurzitor. Sfarîmăturile caroseriei și lăzile zburară în tufişurile de lîngă drum, unde începură să explodeze obuzele de artilerie.

Căuînd să ocolească locul exploziei, camionul care mergea în urma primei mașini sări și el în aer. Aproape în același timp, altă mașină, vrînd să dea înapoi, căzu în șanț în mijlocul detunaturilor și se aprinse.

Circulația se opri. Apărură pioneri nemți, care cercelară vreo trei kilometri de șosea cu detectoarele de mine, nu descoperiră nimic și autorizară coloana să-și continue drumul. Dar chiar prima mașină care porni în sectorul abia cercetat, dadu de o mină și sări în aer...

Mașinile nemțești rămăsera imobilizate pînă dimineata.

În zorii zilei fasciștii mînară la locul acela pe locuitorii din stănițele învecinate și îi puseră să desfunde din nou tot drumul și apoi să-l refacă.

Nu mai găsiră deloc mine. Și nici n-aveau ce găsi, pentru că nu mai erau acolo mine.

În noaptea următoare, operația fu repetată întocmai la fel; Kazub nu schimbăse nici o iotă din planul lui de operații.

Kazub se bîzua pe „psihologia porcească” a nemților — după cum spunea el — Și calculul lui se dovedi exact. Ca și prima dată, podețul fu aruncat în aer, sectorul pustiu al drumului, dincolo de pod, minat, și mașinile săriră în aer și luară foc ca și în ajun.

Comandamentul german fu cuprins de o furie cumplită. Nemții au dat ordin ca toată paza șoselei să fie împușcată și, ca să pună capăt o dată pentru totdeauna activității partizanilor, să fie tăiate din rădăcina toate tufișurile de lângă drum și din vilcele.

Informatorii raportară imediat toate acestea celor de la Krimskaia. Kazub își luă măsurile lui. Mobiliza flacăi și iete ca să l ajute, și mină noaptea cu ajutorul lor toate căile care duceau la ripă în partea în care padurea și tufișurile urmau să fie tăiate.

În zorii zilei, nemții ieșiră în căutarea partizanilor, întinzându-și lanțurile de cercelași cam pe o lungime de trei kilometri și trimițând înainte cini.

La început, totul merse bine. Nu găsiră în tufișuri nici mine și nici partizani. Cini nu faceau altceva decât să stîrnească pasările din fața nemților.

Fasciștii s-au apropiat de prima vale mare și adîncă, acoperită de pădure. Nimeni din ei n-avea poartă să coboare în acastă ripa lugubra, puțin îmbietoare, și oamenii se codeau. Ofițerul neamț notari să dea el pilda. Dar cum începu să coboare jos pe panta abruptă, ținîndu-se cu minile de ramurile tufelor, o explozie i răbuzi răsună și corpul mutilat al ofițerului se prăbuși la pămînt.

Crezînd că partizanii ar fi aruncat o grenadă, nemții se lungiră la pămînt și descoperiră un foc puternic asupra ripet. Dar ripa tăcea.

Zoriți de un sublocotenent, soldații nemți cu ochii la pămînt ca să vadă unde pun picioarele, începură să coboare în vale. Cel din față ajunseseră deja în fundul ripet cînd o explozie răsună deodată în spatele lor. Speriați, nemții se repeziră înlărat. Se împingeau unii pe alții, își zgîriau minile de spini, își rupeau uniformele verzi. Alte trei mine explodara bubuind, una după alta.

Era neîndoielnic că valea fusese minată. Se aduseră pionierii, care străbătură cu detectoarele de mine două vilcele și descoperiră, într-adevăr, acolo, cîteva mine. Cum nu mai găsiră nimic în cea de-a treia, nemții crezură că drumul era liber.

Lanțul de soldați coborî cu bine în a patra vilcea, cerceta cu de-amanuntul toate tufișurile de pe fundul ripet și începu să urce. Panta era abruptă, iar tufișurile țepoase se înalțau ca un zid compact. Soldații erau osteniți.

Cam pe la mijlocul urcușului, nemții descoperiră un teren relativ drept și notăriră să se odihneasca. Se adunara acolo vreo treizeci de soldați nemți. Comandantul grupului se urcă și el acolo. Și, deodată, trei mine grele explodara pe neașteptate una după alta la intervale de cîteva secunde. Fasciștii rămași

în viață se repezără în tufişuri, dar şi acolo începură să bubuie exploziile...

Ducându-şi morţii şi răniţii, rămăşiţele nenorocosului detaşament de represalii se întoarseră în staniţă noaptea târziu.

A doua zi, fasciştii notăriră să procedeze altfel. Trimiseră mai întâi unităţi mari de trupe de pioneri. În urma lor mergeau lanţuri de pistolari. Dar nici asta nu le-a fost de vreun ajutor. Pionierii căutau minele pe pământ dar minele explodau în copaci. Şi nemţii se retraseră din nou, suferind noi pierderi.

Comandamentul german a renunţat atunci la curăţirea tufişurilor şi a vailor, dar a hotărît să întărească paza şoselei. Căile de acces la şosea au fost minate în grabă; în diferite locuri au fost construite cazemate prevăzute cu mitraliere grele. La fiecare sută de metri au fost aşezate posturi, controlate periodic de patrule. Înainte de a începe circulaţia intensă a transporturilor nocturne, pionierii cercelau drumul cu detectoare de mine.

Dar nemţii dădură iarăşi greş. Maşinile fasciste săreau în aer tocmai în sectoarele care le pareau cele mai sigure, acolo unde nemţii nici nu se aşleptau. Şi, culmea, două camioane grele, încărcate cu obuze, explodară noaptea drept lângă podeşul cu pricina, unde Kazub lucrase în ziua oară.

— Cum de aţi făcut să ajungeţi, pretutindeni? — l-am întrebat eu pe Kazub, când m-am întâlnit cu el la Krasnodar. — Doar n-aveai cu dumneata decât câţiva plantatori. Şi cum de aţi izbutit să ajungeţi ultima dată pînă la podeşul acela? Nici un ţistar nu s-ar fi putut strecura pînă acolo.

— Cum? — Kazub zimbi şiret. — Toate aceste şiretlicuri mi-au fost arătate de Kiricenko, la Planceskaia. Şi am mai pus şi eu cîte ceva de la mine. Dar lucrul cel mai de seamă este să cunoşti năravul duşmanului. Şi cum nemţii-s făcuţi după acelaşi calapod, dacă ştii cînd strănută unul, cînd se duce în tufă să-şi facă nevoile, încotro dă să se repeadă cînd aude explodînd o mină şi cum conduce o coloană de maşini, apoi îi cunoşti pe toţi şi nu i nimica mai uşor. Pe cinstea mea că-i uşor! Da mai bine ascultaţi isprăvile lui Volodea şi ale lui Gluhovţev la Krimskaia. Straşnice isprăvi! Aşa isprăvi mai zic şi eu!...

Şi Kazub îmi spuse o istorie cu un puţ părăsit dintr-o livadă şi cum a pierit Nesterenko şi cum el, Kazub, s-a înrudit cu Volodea...

Stanița Krımskaia seamănă mai degrabă cu un orașel. Sînt acolo o mulțime de industrii: o fabrică de lere, una de produse lactate, una de ulei, o moară mare și un combinat de conserve. Casele sînt de piatră, unele cu două rînduri, iar străzile-s pavate.

Volodea locuia la marginea dinspre apus a staniței, într-o căsuță albă căzăcească înconjurată de o livadă care înflorește tumultuos primavara. O ripă abruptă, coboară aproape vertical spre stepa înlinsă pe care n-o poți cuprinde cu ochiul. Un drum prăvălatic șerpuește pe coastă ducînd spre staniță, însă celor din Krımskaia nu le prea placea să se folosească de drumul acesta pentru că nici cu cai buni nu era chip să urci pînă sus o căruță încărcată. Acolo, la marginea de apus a staniței era liniște și te simțai liber.

Puțin mai încolo, nu departe de drum, ripa era brăzdată de niște peșteri adînci care se infundau în pămînt pe distanțe de zeci de metri. Cne știe cînd aparuseră aceste peșteri? Poate fuseseră cîndva acolo niște taințe în care erau ascunse comori, sau slujiseră pe vremuri de ascunzătorii de oameni.

Volodea cunoștea peșterile din copilărie. Era plăcut și în același timp te treceau fiori cînd te strecurai cu prietenii prin galeriile subterane întunecoase și umede și lăsați frîu liber fantaziei, închipuindu-ți comori fără număr și bandiți înspăimîntători.

Copilaria se isprăvisc și Volodea nu se mai interesa de peșteri. Acum însă nu numai că-și amintise de ele, dar nu-l mai ieșeau din minte. N-o li ascunsă oare în aceste peșteri taina pe care nimeni în Krımskaia nu izbucnise pînă acum s-o descopere?

Volodea raționa în felul următor. Șoseaua principală Krımskaia-Novorossiisk nu le prea slujea nemților pentru că prea des era vizitată de aviația noastră de bombardament și ținută sub tirul artileriei sovietice cu tragere lungă. Drumurile care plecau de la Krımskaia și treceau prin Varenikovskaia și Kievskaia se aflau sub supravegherea neobosită a partizanilor lui Kazub. Atunci cum se făcea că tocmai din Krımskaia nu conțineau să trimeată nemții munțiile de artilerie spre prima linie a frontului?

Era sigur că în staniță fusese instalat undeva un depozit mare, organizat încă cu mult înainte de a fi început să opereze acolo Kazub. Dar unde o fi acest depozit? Partizanii din Krımskaia scotoțiseră toată stanița dar nu găsiră nicăieri un depozit mare. Agenții de recunoaștere lăsaseră necercetate nu-

mai peșterile. Oare nu cumva păstrau nemții obuzele în aceste subterane?

Într-o noapte întunecoasă Volodea se tîri pînă la ripă. Stătu întins douăzeci și patru de ore în mălăcină, supraveghînd cu luare aminte intrările în peșteri. Ripa era pustie. Coloanele de mașini, încărcate cu obuze, mergeau însă, ca și înalte, spre prima linie a frontului, ieșind din staniță pe undeva pe la apus.

Și Volodea sfîrși prin a se încredința că depozitul era instalat chiar acolo, la marginea dinspre apus.

Lucrul cel mai simplu ar fi fost să se strecoare singur pînă în staniță și să cerceteze cum trebuie această margine suspectă, cu atît mai mult cu cît Volodea cunoștea acolo cum nu se poate mai bine nu numai toate ulițele și ulicioarele dar pînă și toate găurile din garduri. Dar la așa ceva nici nu puteai gîndi: nemții trimisese în Germania și în Crimeea aproape pe toți locuitorii stanței și ei ar fi observat numaidecît pe orice necunoscut care s-ar fi ivit pe uliță.

Și totuși, într-o noapte întunecoasă, Volodea, care se bîzua pe ajutorul mamei lui, se strecură în staniță.

Ramase culcat vreo jumătate de oră lingă casa lui, căutînd să și dea seama dacă n-o fi avînd cumva maică-sa mușafiri. Nu văzu în curte nici cal, nici căruță, iar în casă era întuneric și liniște. Volodea bătu în geam.

Îi deschise maică-sa. Timp de cîteva clipe se uită mirată și speriată la fecioru-său, apoi scoase un strigăt și-l cuprînsese în brațe.

— Volodea... dragul mamei, — șopti ea printre lacrimi.

Dar deodată se îndepărtă de dînsul și se uită neliniștită împrejur. Erau în cerdac și patrula nemțescă putea să dea peste ei în fiecare clipă.

Maică-sa îl luă de mîină și-l duse în casă. Împinse zăvorul, trase perdelele la geam ca să nu se vadă nici un fir de lumină, aprinse opaițul și fără să-și ia ochii de la feciorul ei începu să pregătească cîina.

Nu mai nădăjduse să-l vadă viu. Cei doi în mai mari pe care îi avea, erau în Armata Roșie, de care nemții spuneau că fusese demult zdrobită. Mezinul, Volodea, se făcuse partizan, iar nemții se lăudau că-i nimiciseră și pe toți partizanii. Și acum iată că Volodea, Volodea al ei, se întorsese și stătea iar aici în casă, tot atît de duios și de vesel cum îl știa. De mișcată ce era, îi cădea din mîină tot ce apuca și la fiecare zgomot se întorcea speriată, și căta la ușă.

Tot înfulecînd cu poftă cașa de mei, Volodea îi spuse maică si pentru ce anume venise în staniță. Nu se putea ca de-

pozitul nemțesc de muniți să nu fie pe-aci, pe undeva pe aproape.

— N-ai văzut nimic, mamă ?

Nu, măică-sa nu văzuse nici un fel de depozit Dealul, în vremea din urmă nici nu prea ieșea din casă, deci dacă era neapărată nevoie. Prea îi era silă să se mai uite la multele scirboase ale nemților. Apoi începuse s-o doară și-un picior ; și mai era și multa treabă în casă. Nemții veneau, aduceau rufe și porunceau să le spele curat, dar nu dădea o bucașica de sapun. Și cum naiba să spele fără sapun cămășile mardare, pline de păduchi ?

— Vra să zica spui, mama, că n-ai zarit nimic ? Eu aş zice să te mai uiti-o dată ..

Volodea o convinsese pe măică sa să iasă în recunoaștere chiar a doua zi în zori, să străbată fără grabă toate ulicioarele din împrejurimi și să se uite cu atenție. Și pe urmă să se întoarcă acasă și să-i spună dacă nu văzuse ceva nou, sau ceva care să bată la ochi.

— Vezi mama de te uită mai cu seamă dacă nu-s pe undeva mașini și dacă nemți nu cară lăzi de lemn.

— La ce-ți mai trebuie și asta, dragul mamei ? — zise bătrînea dînd deznădăjduită din mîini.

Dar parcă putea să nu-i facă voia lui Volodea ? Și, în zori, luîndu-și un băț, mama porni în recunoaștere.

Bătrînea mergea și tremura de frică. I se părea că fiecare neamț pe care îl întâlnea știa că era trimisă în recunoaștere și ca avea ascuns acasă, în beci, pe fecioru-său. Iacă acasă năvălesc nemți în casă și îlucid pe Volodea. Ar fi vrut să se întoarcă în fugă acasă, să-l ia iar în brațe și să nu-l mai lăse nici o clipă. Însă Volodea îi spusese să se uite cu băgare de seamă pretutindeni și să vadă tot. Mergea pe ulicioarele lînștite și se ruga lui Dumnezeu ca depozitul acela afurisit pe care îl căuta Volodea să nu fie acolo. Lăa-l-ar naiba de depozit ! Numai să i rămîie în viață mezinul care îi era ci așa de drag ..

Mergînd așa, bătrîna se uita în toate părțile dar nu vedea nimic deosebit. Toate erau aceleași și la locul lor ca de obicei : gardurile împletite, căsuțele albe, livezile. Numai că, de jur împrejur, totul părea părăsit, pustu. Pe ulițe, pe prapo, prin curți, nici țipenie de om. Pretutindeni numai nemți. Bătrîna căuta să nu-i vadă și trecea repede prin fața lor, cu capul în jos. Cine știe ce le mai putea trece prin cap lițăloșilor ?

Bătrîna era tocmai gata să cotească după colțul uliței, și să se întoarcă înapoi, spre casă, cînd văzu deodată într-o curte niște căruțe încărcate cu lăzi. Poarta curții din colțul uliței era deschisă înlături. În fundul livezi, se zărea o șură mare, iar

lângă sură, alte căruțe cu lăzi. Ceva mai departe, dintr-o sură mai mică de lemn, se auzea un duduie înăbușit de motor.

Asta o miră. Cunoștea bine curtea. Nu o dată venise ca acolo la mătușa Mașa, o căzacioaică veselă, pusă totdeauna pe rîs și care zăcea acum bolnavă. În sura cea mare ținea gospodarul finul, iar în cea mică lemnele. De cînd lumea nu fuseseră acolo nici un fel de mașini și nici motoare. Bătrîna se gîndi să arunce o privire în curte, să se ducă la mătușa Mașa, sub cuvînt că a venit să vadă cum îi mai merge și s-o desconsă cu băgare de seamă ca să afle de la ea ce fel de atelier făcuseră nemții în sură. La poartă stătea însă o santinelă nemțească. Santinela racni atît de tare la biata bătrînă, ca ea înlemni de frică și, fără să mai întoarcă capul, o lua repede înapoi.

De întors acasă se întoarse ocolind pe lângă rîpa, unde era tăcere, liniște și pustiu. Poate că acolo n-avea să mai dea de acești nemți afuriți. Dar cum coti într-o ulcioară pustie, iarăși dădu peste ceva neașteptat. Drept pe malul ripei, se afla o căsuță părăsită, în care încă demult, înainte de război, nu mai locuia nimeni. Acuma însă, din fundul curții, năpădită de birăneni, se auzea ca și dincoace același zgomot de motor, iar alături, lângă sură se înălțau tot stive de lăzi.

Bătrîna se grăbi să ajungă acasă. Volodea, nerăbdător, o coplesî de întrebări. Dar mama bucurîndu-se că vede pe Volodea al ei viu și nevătmă, nu spuse băiatului decît jumătate din cele văzute: vorbe numai despre motoarele din magazia matusii Mașa și din casuța părăsită de lîngă rîpa. Bătrîna uita de lăzi și de căruțe.

Volodea ascultă întîi cu interes. Apoi se întunecă. Maica-sa nu aflase nimic de temel, iar atelierele nemțești, de orice fel ar fi fost ele, nu l interesau deloc.

— Și n-ai văzut, mamă, niște lăzi? Nici măcar una? Și nici o mașină? — întrebă el, dezamăgit.

— Ba am văzut, dragul mamei. Am văzut. Cum să nu văd? Și bătrîna îi spuse lui Volodea de căruțe și de lăzi.

Volodea nu o mai ascultă pînă la capăt pe mamea-sa. O luă în brațe și începu s-o învîrte prin odaie.

— Ești o eroină, mamă! Cea mai bună cercetașă din lume! strigă Volodea, uitînd că pîmprejurul casei erau nemți.

O așeză cu de-a sila pe mamea-sa pe bancă, se duse fuga la ușă, apoi bătînd talpa, se apropie solemn de dînsa. În fața ei luă poziția de drept, îi strînse mîna și, mîmuțărîndu-ș, comandantul, îi spuse cu un glas adînc, de bas:

— În numele partizanilor din stanița Krîmskaia, dați-mi voie să vă transmit mulțumiri pentru recunoașterea strălucit îndeplinită!

Apoi o cuprinse iar, și mîngîindu-i duios părul cărunț, îi spuse vesel :

— Înțelegi, mamă, aceștea-s tocmai depozitele pe care le căutam ! Nemții le-au ascuns în pămînt. Numai că nu în peșteri, așa cum crezuseră eu , au săpat pentru ele alte hrube noi. Dar nu-i nimic . Ne-om strecura prin peșterile vechi pînă la depozitul care se afla în căsuța parăsită de deasupra ripei. Nu-mi dau însă seama cum am putea arunca în aer depozitele din curtea matusii Mașa. Da' las' că ne mai gîndim noi și vedem pe urmă. Bine că știm acum unde sînt depozitele.

Bătrîna se uita la fiul său și nu știa dacă trebuia să se bucure sau să plîngă. Se gîndi ca era, poate, mai bine să nu fi descoperit blestemele acelea de depozite...

*

*   *

Volodea dispăru chiar în noaptea aceea. Iar în noaptea următoare Gluhovțev, Volodea și doi partizani se strecurară pe furiș pînă la staniță.

Străbătura un sector din stepă unde primejdia nu prea era mare și se ascuseră în niște tufe de porumbar. În fața între mărăcini și staniță, se întindeau cîmpurile de mine nemțești. Singurul loc pe unde se putea trece fără nici o primejdie, și pe care îl cunoștea Volodea, era barat de patrula nemțești care se aflau acolo cine știe pentru ce. Și partizanii, odată ajunși în adîncul lufșurilor țepoase, nu știau ce să facă.

Deodată, aproape de tot, se auziră niște pași. O lanternă de buzunar se aprinse. Era patrula nemțească. Unul din fasciști ținea în mînă o hartă. Se vedea că și ei căutau o trecere peste cîmpul de mine.

Lanternă se stînsese. Patrula trecu la o distanță de cîțiva pași de partizani și coti la dreapta. Peste vreo cinci minute o lumină se aprinse din nou în stepă : nemții mergeau printr-o altă trecere pe care partizanii nu o cunoșteau.

— Ei, acumă băieți, hai să o luăm pe urma nemților în direcția luminii ! — ordonă în șoptă Gluhovțev.

Partizanii se țirau în urma patrulei. Inaintau fără zgomot, ascultînd cu atenție pașii nemților și nescapînd din ochi scurtele izbucniri de lumină ale lanternei de buzunar.

Patrula coti brusc la stînga. Partizanii se țiră cîțiva pași și în fața lor răsări panta întunecoasă, verticală a ripei.

— Ne-au dus tocmai acolo unde trebuia, — șopti Volodea. — Mai departe mă descure și singur. Peșterile sînt alături.

— Nu te lăuda, Vladimir, -- spuse Gluhovțev. — Bagă-te singur mai repede în vizuina ta și ascunde-ne apoi și pe noi acolo. Nu i nici o treabă să întîrzîem aici lîngă ripă.

— Îndată, tovarășe comandant! Numai o clipă.

Volodea se tirî într-o parte în niște tufe.

Peste vreo cinci minute se auzi un țîrîit de greier. Volodea își chema tovarășii la dinsul. Cel dintîi se tirî într-acolo Gluhovțev. Și deodată, în partea unde se afla Volodea, se auzi zgomotul unei căderi, un șipăt înabușit, zgomot în tufișe. Partizanii se opriră nemîșcați. Să fie oare o ambuscadă?

O richela țîșni, șuierînd aproape, drept în sus deasupra stepei și descrise un arc luminos.

Gluhovțev se lipi și mai tare de pămînt. Timp de o clipă în fața lui se ivi obrazul speriat și mînjit de lut, al lui Volodea, dar disparu imediat. În ripă era iar liniște. Numai undeva, într-o parte, tăcneau niște pistoale automate.

Partizanii, întinși fără mișcare în tufișuri, trăgeau cu urechea la fiecare foșnet. Oare ce i s-o fi întîmplat lui Volodea?

Iar răsună țîrîitul de greier bine cunoscut, și peste o clipă Volodea întîlni lîngă Gluhovțev se dezvinovătea.

— Alexandr Erofeici, sînt un măgar. Un măgar nu alta. Uitasem de tot că era acolo o groapă adîncă și am căzut într-însa. Nu m-am așteptat la asta încît mi se pare că am țîpat. Dar nu-i nimic. Tot răul își are și binele lui. Vă due acum acolo. Groapa adîncă și împrejur sînt niște tufișuri. Nu vă gasește nimeni acolo. Drept deasupra gropii e o intrare într-o peșteră. După părerea mea peștera duce tocmai sub căsuța parasită, de la marginea ripii, unde a văzut mama depozitul. Dar treaba asta mai trebuie controlată. Mă tirăsc pînă acolo să văd ce-i și pe urmă mă întorc la voi. Numai să nu vă neliniștiți, dacă întîrzii. Trebuie să mă tirăsc pînă la peșteră și peștera e și ea destul de lungă așa că. Dacă totul merge bine, vă bîzîi de sus cu bonoarul. Ei, tovarăși, hai și-o merge!

Coborîra cu toții. Cel drept, groapa era mare. Pe fundul gropii era iarba uscată, deasupra capului atîrnau ramurile tufișurilor din jur.

Volodea luă de la Gluhovțev un cuțit finlandez, și începu să se tirască cu băgare de seamă pe marginea ripii.

Era tare îngrijorat. Dacă se aprindea tocmai acum o racheta, n-ar mai fi putut scapa. Cum să te ascunzi pe acest povîrniș aproape vertical? Și nici nu te puteai grăbi pentru că băgări de pămînt se rostogoleau sub picioare și în bezna adîncă prin care mergea, era foarte ușor să aluneci.

Ținîndu-se de ramurile tufișurilor, înfigînd cuțitul finlandez în crăpăturile pămîntului uscat, Volodea urcă încet. Intrarea în

peșteră trebuia să fie, după socotelile lui, pe acolo, pe undeva, pe alături. Dar n-o găsea.

Volodea începu s-o ia puțin mai la dreapta. Sus, pe marginea râpei, se auzeau pași: se apropia o santinelă nemțească și Volodea se lipi de pământ. Dar, din pricina unei mișcări pe care o făcuse, o bucată de pământ i se desprinsese de sub picioare și se rostogoli în jos cu zgomot.

Volodea se opri nemișcat și rămase atârnat în mîini. Pașii de sus se opriră deodată. Santinela, care auzise zgomotul, stătea pe loc și asculta. Volodea își ținea răsufletul. Se ținea în mîini, picioarele îi atîrnau în aer și nu îndrăznea să facă nici o mișcare. Brațele începură să-i amorțescă. Santinela tot mai stătea locului și asculta.

Volodea ridica cu băgare de seamă piciorul drept, dibui cu el o ieșitură și cu aceeași băgare de seamă se sprijini într-însa.

Ieșitura rezistă. Lui Volodea îi era acum mai ușor și putea sta așa și o oră, fără să facă vreo mișcare.

Bulgări mici de pământ începură să cadă de sus. S-o fi hotărît oare neamțul să coboare? Volodea strînse mai tare cușitul finlandez în mînă.

De la un timp se isprăvi cu bulgării de sus. Cîteva clipe fu liniște. Apoi se auziră pași care se îndepărtau. Zgomotul lor se auzi din ce în ce mai slab, pînă încetă. Santinela plecase.

Volodea începu iar să caute intrarea în peșteră și în sfîrșit dădu de ea, acolo unde cotise la dreapta. Tufe dese ascundeau intrarea și la început el nu o zărise.

În subțerană aerul mirosea a jilav. Volodea își aduse amînte de copilărie, de jocurile de-a bandiții, de teama pe care o simțea și de fiorii care îl treceau totdeauna cînd se apropia de aceste peșteri...

Peste vreo trei sferturi de oră, Kluhovțev auzi sus un foșnet. Și îndată începură să curgă pietricele. Se auzi apoi un bîzîț sonor de bondar. Peste cîteva clipe, Volodea ședea lingă Alexandr Erofeici și-i șoptea plin de bucurie.

— Am găsit! Totu-i așa cum am bănuț. Tocmai ceea ce ne trebuie. Hai să ne urcăm.

Urcușul era anevoios. Picioarele le alunecau, mîinile li se zgîriau de spini și-i usturau groaznic și nu puteau vedea nimic din pricina tufelor care ascundeau tot. Dar, cu toate acestea, acum Volodea își duse tovarășii fără greș în peșteră.

Peștera era joasă, strîmtă și numai cotituri. Gluhovțev se lovea mereu cu capul, și încă destul de tare, de colțurile de stîncă, care ieșeau din tavan, și se poticnea și cădea mai la tot pasul. Singur Nesterenko, mincaci vechi, se simțea ca la el

acasă. Călca sigur în beznă asta ca și cum ar fi mers pe lumină.

Volodea se opri.

— Aicea-i capătul peșterii, șopti el abia auzit. — Ia, ascultați!

Partizanii se opriră. De undeva veneau zgomote nelămurite în care se amestecau glasuri înfundate, lovituri date cu ceva greu, și huruit metalic de lanțuri.

— Are dreptate Volodea, — șopti Nesterenko. — Nemții au găsit, se vede, peștera în care se intră de sus și și-au făcut acolo și depozitul. Se vede că lăzile se ridică cu macaraua. De aceea lucrează acolo motorul. Aici însă nu putem pune încărcătură, că-i prea departe pînă la depozit. Are să fie nevoie să săpăm o galerie.

— Voi, tovarăși, apucați-vă de săpat aici, iar eu mă duc să caut a doua peșteră, — șopti Volodea. — Poate să răspundă la al doilea depozit, acela din grădina matusii Mașa.

Așa și făcură. Volodea dispăru din nou în întinerie, iar ceilalți începură să sape o galerie. Lucrul, care era condus de Nesterenko, mîner de felul lui, mergea încet: nemții erau alături de tot și partizanii căutau să nu facă zgomot. Judecînd după zgomotul care se auzea pînă în peșteră, la nemți în subterană lucrul mergea repede.

— Stop! — își opri în sfîrșit Nesterenko tovarășii. — Cred că-i primejdios să săpăm mai departe. Nemții ar putea să ne audă. Și apoi, nici nu pare să mai fie nevoie. Să-l așteptăm pe Volodea și să-l lăsăm să pună el singur încărcătura.

Dar Volodea nu se întorcea. Gluhovțev începuse să fie îngrijorat deabinelea. Uitase să-l întrebe încotro se duce și nu știa deocamdată nici măcar unde să-l caute.

Volodea se întoarse abia cînd începuse să se lumineze de ziuă.

— Stăm prost, — raportă el. — Nu-i nici o peșteră sub al doilea depozit: toate cotesec în altă parte. Ce ne facem acum, Alexandr Erofeici?

— Trebuie să ne mai gîndim, Volodea. Pînă una alta tu și cu Nesterenko puneți aici „mașina infernală” și apoi vă culcați toți. Somnul e bun sfetnic...

După jumătate de ceas totul era gata. Se luminase de ziuă... Gluhovțev reși să stea la pîndă la intrarea în peșteră. Plantaforii de mine se culcară. Un partizan rămase în galerie să asculte ce se mai petrece la nemți.

Nesterenko nu putea să adoarmă.

— Volodea ! — îl sîcîia el pe somnorosul lui tovarăş. — N-ai putea să-mi mai spui o dată lămurit, ce-i cu grădina aceea ?

— Ia, grădină ca toate grădinile, — mormăi nemulţumit Volodea. — Nişte mcri, un v.şin...

— Nu de vişin am eu nevoie să ştiu. Spune ce-i cu şura

- Şura ? Şura-i mare. Altădată ţineau acolo finul. Alături fi una mai mică pentru lemne. Şi tot acolo mai e şi o fintină, o fintină secată. I-adîncă dar n-are o picătură de apă... A avut ea cîndva apă, dar s-a scurs undeva în pămînt

— O fintină zici ? Şi seacă ? — se învioră Nestorenko.

Asta era tot ce mai putu scoate Nesterenko de la el în clipa urmatoare Volodea dormea buştean.

Cînd Gluhovţev se apropie de plantatorii de mine, ca să trezească pe unul din ei ca să l schimbe, Nesterenko tot nu dormea.

— Ascultă ceva, Alexandr Erofeici, — zise minerul, care era foarte agitat. — E prea puţin să aruncăm în aer un singur depozit. Trebuie aruncate amîndoua depozitele. Şi în acelaşi timp.. Stai puţin ! Asculta : Volodea spune că în gradina aceea este o fintină adîncă, secată. Şi mă gîndesc oare n-ar fi bine să ne strecurăm, Voodea şi cu mine şi să coborîm în fintîna aceea ca sa vedem cum stă treaba ? Poate că-i tocmai potrivită pentru ce ne trebuie nouă... Ştiu că riscu-i mare. Dar ar fi pacat să nu încercăm. Du-neata cum crezi, Alexandr Erofeici ?

* * *

Cînd se făcu întineric, partizanii, după ce au controlat încă o dată mina pusă de Volodea, au ieşit din peşteră şi au coborît în groapa în care se ascunseseră noaptea trecută. Unul din ei plecă în slepă : trebuia să raporteze comandantului partizanilor din Krîmskaia despre hotărîrea luată. Gluhovţev rămase în groapă. Volodea îl luă pe Nesterenko cu el acasă, la maică-sa.

Ajunseră cu bine, dar Volodea nu îndrăznea să intre cu Nesterenko în casă. Ascunse pe miner în cuşca lui Murzik, un cîine la care ţinuse foarte mult, un dulău caucazian uriaş, pe care nemţii îl uciseseră.

Maică-sa nu dormea.

— Uite ce-i, mamă, — zise Volodea foarte grăbit, de cum intră în casă. — Ada mi o frînghie lungă şi tare, nişte sfoara, hîrleţul cel mic şi ranga. Ştiu că-s în camară.

Peste cîteva minute toate acestea erau pe masă dinaintea lui Volodea. Frînghia şi sfoara erau nici că se poate mai bune.

Cînd n-avea ce face, mîncă-sa împletea plase de pescuit și avea sfoară de cea mai bună calitate

— Hai, mamă, lasă și nu mai plinge. Să n-ai nici o grijă de mine. Toate au să iasă bine, — îi spusese Volodea lînuu-și ramaș bun. — Dacă auzi o bubuțură, să știi că asta-i isprava noastră. Zilele acestea, după ce-i scoatem pe nemți de aici mai trec pe-acasă.

Mîncă-sa se uita la el tăcută. Ochii îi erau plini de lacrimi. Ea știa că feciorul ei mergea la moarte, dar nu l-oprea. Îi îmbrățișă numai și, tot tăcută, lăcu deasupra lui semnul crucei.

Lîngă cușca cîinelui, plantatorii de mine își împărțiră între ei uneltele: birlețul, drugul, sfoara, frînghia, lăară trotul și se țirira apoi înspre grădina.

Volodea știa o gaură ascunsă în gardul livezii mătușii Mașă. Nu degeaba dăduse el mai înainte de-atîtea ori pe acolo și se înfruptase din merele ei gustoase.

Abia apucaseră să treacă printr-o gaură din împletitura de nuiele, și o rachetă luminoasă se aprinse la marginea stîniței. Plantatorii de mine se lipiră de pămînt, și, la lumina rachetei, Nesterenko zări lămurit cele două șuri și ghizaurile pe jamătate surpate ale fîntînii.

— Cam depărțitor, — șopti Nesterenko.

Racheta se stinse. Într-unec adînc se lăsă din nou pe pămînt. Se auzea lămurit harutul surd al motorului care mergea înșura cea mică.

Motorul funcționa, duduind cadențat. Deodată mersul lui regulat se schimbă brusc, ca și cum ceva ar fi înabîșit zgomotul pînă acum clar al mașinii.

Nesterenko începu să numere secunde. Motorul începu din nou să lucreze clar și precis.

— Douăzeci de secunde, — șopti Nesterenko. — Asta înseamnă că s-au băgat cam la douăzeci de metri adîncime în pămînt. Ai dracului! Adîncime, nu șagă! Numai de n-ar fi fîntina mai puțin adîncă... Ei, Volodea, pornim.

Le trebui multă vreme ca să ajungă la fîntină, tirîndu-se încet și cu băgare de seamă. De jur împrejur erau nemți și orice mișcare neîndemînică, oricît de mică, putea să-i trădeze. Lîngă fîntină se odihniră puțin. Nesterenko începu să cerceteze cu de-amănuntul fîntina. Spre norocul lor, vîrtejul de deasupra pe care se înfășura lanțul era întreg. Stîlpii erau și ei în stare bună.

Volodea legă frînghia de vîrtej, o aruncă repede în fîntină și plin de curaj se lăsă să lunece în jos. Nesterenko aștepta. I se păru că trece o veșnicie. Într-un tîrziu, auzi lovituri ușoare ale frînghiei în pereți: era Volodea care dădea semnalul că co-

borise cu bine și îl chema pe Nesterenko Minerul sări repede peste ghizduri și începu să coboare.

Fundul fîntînii era uscat de tot. Jos, fîntîna se lărgea. Nesterenko aprinse o cîpă lanterna electrică și se uită împrejurul lui. În perete se vedea o gaură întunecoasă: apele izvorului își facuseră, se vede, drum pe acolo. Gaura mergea în direcția râpei, tocmai într-acolo unde se afla șura. Nesterenko gemu de bucurie.

— Bagă-te, Volodea!

Dar nici chiar uscațivul Volodea nu izbuti să se strecoare prin gaură decît la vreo doi metri. De acolo înainte gaura se îngusta.

— N-avem încotro. Trebuie să săpăm și aici o galerie. De-acum, Volodea, lasă-mă pe mine. Asta-îi treaba mea.

Nesterenko munci vreo trei ore. Sudoarea îi curgea șiroaie. Pămîntul era pictros, iar Nesterenko se ferea să facă zgomot. Volodea îl ajuta, scoțînd pămîntul cu vestonul lui tîghețit și punîndu-l la o parte.

— Gata! -- vestii în sfîrșit Nesterenko după ce isprăvi de săpat galeria. — De-acu' treci, și-ți pune șmecheria.

Volodea se băga în gaura îngustă și lungă și așează mina, aranjă fitulul Bickford. Apoi — așa cum învațase la noi la Plan-ceskaia — fixă capătul sforii de o construcție ingenioasă făcută din hîrlețul și ranga de care se slujiseră la săpat și de-o lanternă electrică cu o mică baterie la capătul fitulului Bickford ca să nu provoace din neabăgare de seamă explozia înainte de vreme. — Celalalt capăt al sforii Volodea și-l înfășură în jurul brîului.

— E gata, Nesterenko...

Mai întîi se urcă minerul. Bulgări de țărînă și pietre mărunte începură să-i curgă în cap lui Volodea, și el își trase pe deasupra vestonul tîghețit. Inima îi băteau puternic. Uite, aceluși, peste cîteva minute are să ajungă sus, are să tragă sfoara și depozitul are să sară în aer.

Nesterenko era deja sus. Volodea nu știa, dar nici nu îndrăznea să se sune așa cum se suise minerul. El își legă în jurul mijlocului frînghia cu care coborîseră adineauri și făcu semn lui Nesterenko să-l tragă sus. Dar fie că Volodea era greu, fie că prea ostenise Nesterenko, ascensiunea mergea încet de tot. Frînghia nouă scîrțîia tare și pietre cădeau în puț...

Pînă sus mai rămîneau vreo doi metri, cînd deodată Volodea auzi zgomote. O lovitură înăbușită, un strigăt și iarăși o lovitură...

Volodea se propti cu mâinile și cu picioarele de pereții finții. Frînghia pe care o trăgea Nesterenko slăbi ca și cum cineva ar fi tăiat o cu cuțitul.

Era clar că sus erau nemții care îl ucisese pe Nesterenko. Ce era de făcut? Să arunce depozitul în aer chiar acum, în clipa asta? Însemna pentru el moarte sigură. Se gîndi că la urma urmei tot trebuia să moară... și Volodea pipăi cu mîna sfoara.

Deodată frînghia se întinse iar Volodea sări în puț ca un dop și căzu la marginea ghuzdului.

Inițial lucru pe care îl văzu erau trei snopi de raze de lanterne electrice, îndreptate asupra lui. În jur stăteau nemții. Alături pe pămînt, zăcea Nesterenko.

Îndată îi veni în minte să vadă dacă sfoara nu se ruptese. Volodea se pipai la brîu. Sfoara era la locul ei.

Nemții băgară de seamă acest gest. Crezînd, se vede, că Volodea căuta o grenadă, un cuțit sau un pistol, se napăstiră asupra lui. Îi suciră mîinile, îl loviră puternic cu ceva în pînece. De durere i se întărecă în fața ochilor. În minte avea însă un singur gînd: „Nu mai de n-ar observa sfoara, numai de n-ar rupe-o, de n-ar tăia-o înainte de vreme”.

Volodea încercă să se smucească într-o parte. Nemții îl apucară însă, îi suciră și mai dureros mîinile și îl traseră de acolo. Volodea simțea cum sfoara se întindea tot mai tare, cum îi intra în carne și se gîndea cu bucurie rautăcioasă:

„Trageți, napîncilor, trageți mai tare! Și mai tare!”

Nemților li se păru că Volodea li se împotrivește. Nu văzură că sfoara îl împiedica să meargă și se opintiră trăgîndu-l din răsputeri după ei.

Deodată sfoara slăbi. Îndată după aceea pămîntul fu zguduit de o explozie îngrozitoare. Volodea văzu izbucnind în sus un stîlp de foc, amestecat cu bulgări de pămînt în care zburau pietre, scînduri lătmate, copaci smulși cu rădăcină cu tot, prin aer.

Acesta fu cel din urmă lucru pe care-l mai văzu Volodea. Nu mai auzi cea de a doua explozie care răsună o clipă mai tîrziu. La rîndul lui Gluhovțev aruncase în aer depozitul de pe malul rîpei...

*

*

*

... — Asta a fost, Tătucule, toată istoria cu aruncarea în aer a depozitelor nemțești. Își isprăvi Kazub povestirea. — Iar ce s-a întîmplat mai tîrziu, știți singur. Artileria noastră prevenită despre aruncarea în aer a depozitelor a deschis îndată un uragan de foc. Apoi a început asaltul stanței. Spre dimi-

neată totuși era gata : nemții fuseseră scoși din Krımskaia. Bineînțeles că noi am năvălit, printre cei dinții pe unșele staniței noastre. Gluhovțev era viu și nevătămat. Nesterenko însă murise. Care să fi fost cauza morții lui n-am putut afla până acum. Se prea poate să fi fost contuziunile căpătate de pe urma exploziei, sau rana adâncă de la cap, pe care se pare că i-o făcuseră nemții după ce ieșise din fântină, lovindu-l cu ceva greu... Pe scurt, Nesterenko s-a dus... Leșurile fasciștilor zăceau la o parte, lângă fântina. Printre cadavre era și Volodea. Mai trăia, dar, cum se spune, abia își mai ținea sufletul.

L-am dus la spital și i-am spus medicului-șef toată istoria lui. Cîteva zile, Volodea s-a zbatut între viață și moarte, totuși a scăpat. Nu știu bine cui îi datorează viața : meșteșugului doctoresc sau mamei-si, care nu l-a părăsit nici o clipă.

— De scăpat a scăpat el cu viață, dar, vezi mata, a rămas schilod : brațul stîng îi atîrna neputincios și trăgea puțin un picior. Nu putea merge fără băț. Se facuse foarte tacut și se ferea de oameni. Și tot cam pe atunci a început și povestea cu Katerina mea.

Văzusem eu și înainte că între ei era ceva — încă înainte de război, cînd învățau amîndoi la școală. Prea se împrieteniseră. Acum vedeam însă pe Katia că se ținea de Volodea, și nu-l slăbea nici un pas. Prietenii îmi spuneau în taină că ea i-ar fi propus lui Volodea să se însoare cu dînsa, dar că Volodea nu voia. Cică un invalid, nu trebuie să se însoare. Nu știu dacă era adevărat sau nu, dar că Volodea o fi vorbit așa, asta cred.

Dar de Katerina mea nu era așa de ușor să scape. Nu degeaba e din neamul Kazubilor. Kazubi-s încăpățînați. Pe scurt, un profesor vestit din Krasnodar a venit într-o zi la Krımskaia. N-aș putea să vă spun cum a izbutit tineretul nostru să-l aducă în staniță.

Profesorul s-a ocupat multă vreme de Volodea și, închipuiți-vă, l-a vindecat ! L-a vindecat cu desăvîrșire !. Volodea s-a făcut iar așa cum fusese pînă la începutul istoriei asteia.

Și, bineînțeles că am nuntit. S-au adunat toți partizanii din Krımskaia, care mai rămăseseră în viață, și a fost o nuntă nici că se poate mai veselă !..

CAPITOLUL V

Două șosele duc de la stanița Krımskaia la Novorossiisk : una principală, șoseaua Krasnodarului, și alta, care trece prin Neberdjaevskaia și cătunul Lipov. Între aceste șosele se află două

stanțe mari, Nijne-Bakanskaia și Verhne-Bakanskaia, situate amândouă pe calea ferată.

La apropierea nemților, cazacii acestor stanțe au format împreună un detașament de partizani. În fruntea detașamentului se afla Nikolai Vasilievici, președintele sovietului stanței Nijne-Bakanskaia. Era un om de peste cincizeci de ani și pe vremuri, luptase în primul război imperialist. Era un adevărat uriaș al stepii, avea un glas de bas profund și părea la prima vedere sever și dur. Cei care avuseseră însă prilejul să lucreze cu el, știa că Nikolai Vasilievici ținea cu duioșie la tineret.

Delegatul partizanilor din stanța Bakanskaia, trimis la noi la „Școala superioară de diversiune și minare” de la Planceskaia, era Valea, elev în clasa zecea, un flăcăuș dezghețat, vior, și considerat în stanța drept un ștrengar fără pereche. Băieții din stanță nu mai puteau de dragul lui. Valea era conducătorul lor recunoscut și nu se întâmpla nici o ștrengarie la care să nu ia și el parte.

Tocmai pe acesta ni-l trimisese acum Nikolai Vasilievici. El ghicise în acest adolescent îndrăzneț, cu ochi albaștri, lat în spate, un talent organizatoric excepțional și nadăduia că ștrengarul va închina meșteșugului de plantator de mine toată voința lui, toată pasiunea lui, tot darul lui de a strânge pe oameni în jurul său și de a-i conduce. Și Nikolai Vasilievici nu se înșelase.

După ce absolvise „Școala noastră superioară” cu diploma de gradul întâi, Valea se întoarse la detașamentul lui și organiză imediat un grup de diversiune prin minare. Din acest grup făceau parte nu numai adolescenți de aceeași vîrstă cu dînsul, feciori de cazaci. Valea izbuti să-l atragă și pe moș Filip, un bătrîn cu barba albă, cel mai respectat partizan din Bakanskaia.

Moș Filip trecuse de mult de șaptezeci de ani. Bătrînul cazac se bătuse cu japonezii în Manciuria și, în primul război mondial, cu nemții. În amintirea luptelor de altădată, păstra acasă, după icoană, crucea Sf. Gheorghe, iar în picior purta schița unui obuz nemțesc, care-l făcea să schioapete puțin. Dar moșneagul se ținea încă foarte bine și era vîinos. Ochii vii și ageri priveau de sub sprîncenele stufoase. De vorbit, vorbea fără să se grăbească și nu putea să sufere dacă cineva îl întrerupea. Era întotdeauna sincer și aspru în judecata lui; firea lui deschisă și dreaptă precum și marea lui experiență a vieții îl făceau să se bucure în stanță de un respect deosebit. Și iată-l acum pe acest moșneag cu părul și barba albe ca neaua, aspru și slobod la vorbă, poate chiar puțin certăreț, ajuns elevul lui Valea, școlar din clasa a zecea. Oricum, însă, trebuie să recunoaștem că moșul era cel mai bun elev al lui

Plantatorii de mine din Bakanskaia au realizat destule operații izbutite. Imi amintesc că pe vremea când ne aflam încă pe muntele Strepet, Vetlughin și Kiricenکو veneau adesea la mine și, vorbind despre diversivnile celor de la Bakanskaia, pomeneau cu mindrie despre elevul lor.

- Valentin lucrează bine, are inițiativă și știe să se descurce. Uite c-a ajuns să scoată acuma a treia generație de plantatori de mine. Bun băiat!

Marea lor operațiune combinată, cu care pe drept cuvânt se mîndresc pînă în ziua de azi cei din Bakanskaia, a fost realizată de ei în acea perioadă plină de înfrigurare cînd nemții fuseseră scoși din Krîmskaia și duceau lupte înverșunate în apropierea „Liniei albastre”

Într-o zi Nikolai Vasilievici, comandantul detașamentului, își convocase luptătorii lui la sfat într-o peșteră unde se stabilise.

Se adunase toată lumea. Numai doi nu erau de față: Mișka, un băiat vîoi de paisprezece ani, pasionat vîntor de păsări, care scotocise toate cuiburile din staniță, și partizantul Șpak unul din brigadierii colhozului, un cazac de cincizeci de ani, vîntor renumit, veteran din primul război mondial. Nikolai Vasilievici îi trimisese pe amîndoi în recunoaștere: pe Mișka în staniță, iar pe Șpak pe șosea în locul unde stîncile atîrnau deasupra drumului.

Cel dintîi se întoarce Mișka. El se apropiase de peșteră după toate regulile stabilite în detașamentele de partizani.

Mai întîi, pe vîrfuri unei coline ciripi deodată o păsăuică. Santinela întinsă în tufișuri, lîngă o cărare care abia se zărea, își încordă atenția. Ciripitul păsării era însă atît de natural, încît ea se îndoi că ar fi într-adevăr semnalul pe care îl știa.

Păsărica ciripi iar, mai stăruitor, ca și cum ar fi așteptat un răspuns. Santinela îi răspunse. Ea fluiera mai puțin bine și îndată, ca și cum și ar fi bătut joc, păsărica de pe deal începu o gamă de triluri batjocoritoare.

Tufele de pe panta dealului tresăriră ușor și Mișka ieși pe cărare. În urma lui abia izbutind să se țină de el, trepăda cu pași mărunți frățiorul lui cel mic, Vovka, un prichindel zdăvăn și îndesat.

Ajuns în dreptul santinelei, Mișka îl măsură disprețuitor din cap pînă în picioare și-i spuse printre dinți:

— Fluieri prost, tovarășe! Ascultă!

Și deodată răsunară trilurile melodioase ale unei păsărele.

- Ai auzit? - întrebă sever Mișka și trecu mai departe, fără să cîntească măcar cu o privire santinela rămasă mută de mirare.

Băieții coborîră în rîpa adîncă acoperită de lufe și descoperiră în aluniș gaura îngustă de după stîncă goală și intrară în sediul subteran al comandantului partizanilor din Bakanskaia.

Peștera nu era înaltă, dar încăpătoare. Pe jos, culcați sau sezînd, se aflau vreo cincizeci de oameni. În mijlocul lor, de vorbă cu moș Filip, ședea Nikolai Vasilievici.

Mișka se rușină. El nu se așteptase să întîlnească acolo tot detașamentul. Mai ales că nici nu îndeplinise însărcinarea care-i fusese încredințată.

— A-a-a, vîntorul de păsărele! — zise Nikolai Vasilievici, zărindu-l. — Ți-ai adus frățiorul? Bună treabă. Ia să vedem ce-ai adus.

— N-am adus nimic, — răspunse Mișka și se înroși ca para focului.

— Cum nimic? — îl întrebă Nikolai Vasilievici rece și sever. — Nu cumva ai umblat iar după păsări?

— Nu, n-am umblat, — răspunse abia auzit Mișka. — Pe cuvînt de cinste că n-am umblat!

Apoi, mîncînd clvințele și încurcîndu-se, bă'atut începu să povestească:

— În stațiță au sosit cu automobilele o mulțime de șefi de ai frîților. S-au dus toți la casa sovietului Paza-i așa de strașnică, că eu și cu Vovka, oricît ne-am învîrțit și am încercat să aflăm ceva, tot degeaba. Nu era chip nu numai să aflăm ceva, dar nici să te apropii. Am umblat cît am umblat de jur împrejur, apoi m-am suit pe acoperiș și m-am furișat lîngă coș, gîndindu-mă că poate oi putea intra pe coș în casă și să le fur frîților hărțile și hîrtiile despre care mi-ați spus. Frîții făcuseră însă foc și pe coș ieșea fum gros, așa că nu m-am putut băga pe coș.

— Și de ce nu te-ai băgat? — îl întrebă Nikolai Vasilievici, ascunzîndu-și zîmbetul.

— Da' ce, aveam să mă coc în sobă fără nici un rost?...

— Cum fără nici un rost? — zise Nikolai Vasilievici, zîmbînd, pe față de data asta. — Te mincau nemții copt și alita tot.

Partizanii izbucniră în ris. Mișka înțelese că furtuna trecuse. Zîmbînd vesel el începu să povestească mai departe.

— Pe cînd stăteam lîngă coș.. m-am gîndit ce ar fi dacă..

— Stai puțin, ilacăule, — îi tăie vorba moș Filip cu asprime. — Cum să faci. Nikolai Vasilievici, să-i mai înfierbințăm pe șefii aceștia ai frîților?

— Ai auzit și dumneata că de casă nu-i chip să te apropii, iar din coș iese fum, — răspunse zîmbînd Nikolai Vasilievici.

— Ei, tocmai despre o poveste cu un coș vreau să vă spun, — urmă moș Filip, nebăgînd în seamă zîmbetul lui Nikolai Vasilievici. — Mi-a spus odată tata o istorie de demult, pe cînd nu eram pe lume nici eu și nici dumneata, Nikolai Vasilievici. Rușii luptau pe atunci împotriva muntenilor din Caucaz. Odata trupele au ocupat un aul bogat. Au sosit șefii și, după cum le era obiceiul, s-au pus pe chef. În vremea asta munteii s-au suiat pe acoperiș, s-au furișat pînă lîngă coș...

— Păi nu spun eu același lucru, — strigă emoționat Mișka. — Ne furișăm pînă lîngă coș și de-acolo, de sus, poc! cu grenade, drept în capul lor!..

— Taci, flăcăule! Esti încă prea tînăr ca să te amesteci în vorba celor mai bătrîni decît tine! — se înfurie moș Filip. Apoi continuă — Muntenii s-au suit pe acoperiș și au ajuns lîngă coș. În casă era foc în sobă. Și au aruncat un sac cu praf de pușcă prin coș, drept în foc. Se înțelege că a luat foc praful de pușcă și șefii au fost rușiți în bucăți.. ca de altfel și munteii. Pe atunci nici pomeneală de grenade, — isprăvi el supărat, întorcîndu-se spre Mișka.

— Și ce vrei să spui cu asta, moșule? — îl întrebă domol Nikolai Vasilievici.

— Cum nu înțelegi? Valentin are să pregătească o mină și are să-i arunce pe nemți în aer prin coș.

— Bine dar munteii n-au sărit și ei în aer? — întrebă Nikolai Vasilievici.

— Tu ce spui, Valentin? — întrebă moș Filip fără să bage în seamă că Nikolai Vasilievici îl cîrîia.

Valea tăcea.

— Nu cumva te temi? — îl întrebă moșul privindu-l drept în ochi.

— Nu mă tem. Da' mă gîndesc la altceva: că n-am izbuti să ne suim pe acoperiș. Au să ne zărească.

— Ei, asta-i un fleac! — strigă Mișka — Cunosce eu un drum spre acoperiș, prin grajd, prin șură. Nu ne zărește nici un friș. Eu și cu Vovka avem și o scîndură ascunsă acolo. Las' pe mine Valea, că ne cățărăm.

— Dacă ne scoți pe acoperiș, ne su'm. Iar cît privește pregătirea minei, asta-i chiar un fleac, — zîmbi vesel Valea îngîmîndu-l pe Mișka.

Șchiopătînd moș Filip se apropie de dînsul și îi puse mîna pe umăr.

— Nu te supăra pe mine, Valentin. Am spus și eu așa într-o clipă de mînie. Te cunosc.. Nu ești dintr-acei care se sperie. Nu te supăra nici tu flăcăule, — urmă el întorcîndu-se spre Mișka. — Numai că prea te-aprinzi și îi dai înainte cu gura.

Arată ce poți cu fapta.. Ei, atunci cum rămîne, Nikolai Vasilievici? Aprobi?

— Trebuie să ne mai gîndim, moșule... Stai, mi se pare că vine și Șpak. Ei, tovarășe Șpak, raportează.

Șpak tocmai intrase în peșteră Vestonul lui tighelit era plin de noroi. Privirea îi era tristă.

— Cam prost, Nikolai Vasilievici.. Azi dimineată a început pe șosea, în sectorul care trece prin pădure o mare mișcare dinspre Tonnelnai. Nemții vor probabil, să arunce rezerve proaspete din Neberdjaevskaia. Într-un timp au trecut mașini cu infanterie, dar băieții de la postul nostru avansat au comunicat că acolo, pe sub deal au început acum să treacă tunuri și mașini cu muniții; ce-i drept, deocamdata nu s prea multe, dar asta poate să fie numai un început.

— Pînă acuma nu vîd încă nimica foarte de rău, tovarășe Șpak, — spuse Nikolai Vasilievici.

— Stai să auzi mai departe, tovarășe comandant. M-am urcat cu băieții pe povîrnișul din fața dealului și am văzut că nemții au construit cazemate pe vîrfurile stîncilor. Cazemate la fel se mai afla și jos la poala dealului. Și le-au făcut cu atita măiestrie, nemernicii, încît nu-i palmă de loc pe care să n-o poată lua sub foc. E cu neputință să te apropii. Și-i doar singurul loc de pe șosea unde am putea să le încercăm nemților socotelile. Acuma știi ce se întîmplă? Friții au să-și care în voie obuzele la Neberdjaevskaia, iar noi avem să stăm deoparte, și avem să ne uităm

— Ei, și-atuncea ce propui, tovarășe Șpak?

— Nici nu știu ce să mai spun, tovarășe comandant. Nu-i decît o cale: băieții să atace frontal cazematele de pe înălțimi, iar plantatorii de mine să arunce în aer stîncă în așa fel ca să cadă pe șosea. Numai că asta n-am putea-o face pentru că, probabil nu-i nici exploziv destul și nici timp. Ar trebui să-l întrebăm pe plantatorul nostru de mine ce spune. — Ei, Valen, tu cum crezi? S-ar putea?

Valea, pe gînduri, tăcea

— Valentin, ai auzit ce te întrebă? — zise Nikolai Vasilievici către plantatorul de mine. — Ce spune tovarășul Șpak e un lucru serios de tot. Ultimul cuvînt i-al tău.

Trebuie calculat, Nikolai Vasilievici, — răspunse Valentin — Doar nu-i un fleac să prăbușești o stîncă. După mine, dacă am trimite oameni pricepuți și am lua toată rezerva noastră de exploziv, cred că s-ar putea..

— Atuncea-i bine! — spuse Șpak și ochii începură să-i lucească de bucurie. Tu, Valentin, aruncă stîncă în aer, iar eu am să mă urc sus la cazemate.

— Dacă „profesorul” nostru zice că se poate, atunci nu mai încapе îndoială că stîncea trebuie aruncată în aer, — începu Nikolai Vasilievici.

— Nu, mai aşteaptă, tovarăşe comandant! îl întrerupse moş Filip. — Ascultă-mă întîi pe mine. Vrei să-l trimiţi pe Valentin să arunce în aer stîncea. Bine. Dar cine se ştie atunci pe acoperişul comandamentului? Nu că mă laud, dar uite ce-i în detaşamentul nostru sînt doi plantatori, de seamă — Valentin şi cu mine. Ai de ales între noi doi. Eu stîncele le ştiu pe degete. Dacă îmi dai cîţiva dintre tinerii noştri, plantatori de mine şi Valea ne spune cît exploziv trebuie pus, las’ pe mine dacă nu-ţi cule stîncele drept în mijlocul şoselei.

— Aşa o fi, dar vezi dumneata ca aici se cere iuteală, moşule. Judecă şi dumneata: cînd ai să aprinzi fitilurile, are să trebuiască să fugi. Şi ce fugă! Trebuie să zbori pentru ca stîncea să nu te strivească. Şi cum ai să fugi cu betuşugul dumitale la picior? Aşa că...

Nikolai Vasilievici, tu să nu mă sperii pe mine cu moartea, — îl întrerupse moşul pe comandant. — m-am întîlnit destule ori cu ea faţă în faţă. Eu unul n-am intrat în detaşament ca să stau pe căptor. Şi pe urmă, — moş Filip se uită cu asprime la Nikolai Vasilievici, — îi fi tu comandant dar, drept să-ţi spun nu vorbeşti cum se cavine să vorbească un comandant. Oare numai pentru atîta lucru că stîncea ar putea strivi un moşneag, putem să lăsăm pe nemţi să se plimbe slobozi încolo şi-ncorde pe şosea? Şi-apoi mai rămîne de văzut dacă are să mă strivească. Tu nu priveşti lucrul o din punctul de vedere al intereselor statului.

— Un comandant trebuie să-şi cîrţe oamenii, — zise domol Nikolai Vasilievici. Apoi după ce se gîndi un timp, adăugă: — Să fie atunci aşa cum vrei dumneata, moşule. — Şi urmă către toţi: — Tovarăşi, azi dimineaţă mi s-a raportat că în baza ordinului comandamentului, la noapte va fi executată la Neberdjaevskaia ultima operaţiune înainte de începerea ofensivei Armatei Roşii. În legătură cu aceasta, am primit ordinul să atacăm în acelaşi timp şi noi pe nemţi şi să-i scoatem şi din staniţa noastră. De aceea ordon următoarele: Valentin să arunce în aer comandamentul din staniţă. Tovarăşul Şpak, cu grupul lui, să pornească lupta împotriva cazematelor nemţeşti de sus, dar în aşa fel încît nemţii să uite totul pe lume şi, mai cu seamă, şoseaua... Iar moş Filip cu plantatorii de mine cei tineri să arunce în aer stîncele şi să le prăbuşească pe drum. Ceilalţi, şi cu mine ne vom duce în staniţă şi vom încerca să aruncăm în aer depozitele nemţeşti. Şpak porneşte peste o oră, moş Fi

lip și cu Valea mai rămin. Am de vorbit cu ei. Asta-i tot, tovarăș!

Partizanii începură să iasă unul câte unul din peșteră. Mișka și Vovka mai întârziară, tot învîrtindu-se în jurul lui Valentin și șușotind ceva între ei. Nikolai Vasilievici observă asta.

— Ce vă tot învîrțiți pe a'ci, șoimilor? — întrebă el, zîmbind dulos. — Vă urez izbîndă! — Și Nikolai Vasilievici îi întinse lui Vovka mîna.

Vovka se zăpăci. Cum să nu se zăpăcească! Pentru prima oară comandantul în persoană îi strîngea mîna... în fața întregului detașament...

. . .

Grupul de partizani sub comanda lui Șpak porni cel dintîi în operația care-i fusese ordonată. Drumul pe care grupul îl avea de făcut era lung și greu: trebuiau să se strecoare pe cărările de munte, acoperite cu verdeață, pînă la cazematele de pe vîrfurile stîncilor unde se încuibaseră asasinii fasciști din unitățile de vînători de munte.

Ureșul era greu: partizanii se cățarau pe povîrnișuri abrupte, își dădeau drumul pe stînci verticale și mergeau pe marginea ripelor.

Se facuse întuneric. Drumul era acum și mai anevoios și orice mișcare cu atât mai grea cu cît după orice îngrămădire de pietre puleau da de santinele nemțești.

În față se vedeau nelamurit pilcuri de copaci, iar ceva mai la dreapta o piatră uriașă acoperită de mușchi.

Șpak nu descoperea dușmanul ascuns după pietre, nici cu vederea și nici cu auzul, ci îl adulmeca cu un simț special al vînătorului. Dadu semnalul de oprire și lanțul partizanilor încremeni pe loc. Două umbre ieșiră din lanț — Șpak și prietenul lui, vînătorul — și se mistuiră în întuneric. Împrejur era liniște. Cellalți se tîrîră cîțiva pași înapoi, se lipiră de pămînt și rămaseră așa, ținîndu-și răsufarea.

N-a trecut mult, poate cinci minute. Deodată, în față, după piatră se auzi un oftat înăbușit și ceva greu căzu la pămînt. Îndată după asta țirii abia auzit un greier. Partizanii se ridicară și tot așa de precauți porniră fără zgomot mai departe. Trecînd pe lîngă piatră, văzură întinși la pămînt doi vînători de munte nemți cu fața în țărînă și cu brațele desfăcute în lături...

Grupul principal de cazemate din dreapta dispozitivului inamic se contura vag în față, pe fondul cerului înstelat. Ceva

mai jos spre stînga, exact deasupra locului unde trebuia să pătrunda moș Filip cu plantatorii lui de mîne, se afla al doilea grup de cazemate.

Șpak hotărî să lase pe cîțiva din partizanii lui lângă cazematele din dreapta. În momentul cînd aveau să înceapă lupta, ei urmau să atace, ca să nu poată nemiș să-l zărească pe moș Filip, iar el și cu vînatorii lui aveau să se strecoare pe brînci pînă la grupul din stînga al dispozitivului și să-l distrugă dintr-o singură lovitură.

Șpak și cu tovarășii lui pornură pe brînci înainte. Toți cei care îl însoțeau erau vechi vînători, cu multă experiență. De cîte ori nu pînuseră ei sălăuțiciunile sperioase ale pădurii, trăgînd în ele cu niște puști care se încăleau pe țeava și pe care le aveau de la bunicii lor? Nu era chip să-i zărești și nici să-i arzi. Trupul li se făcea una cu pietrele, nîc o pietricică nu li se mișca sub picioare, nîc o ramură nu trosnea sub ei. Și totuși, probabil cu același simț al vînatului, vînătorii de mîine germani descoperiră la rîndul lor pe partizanii. Grupul de cazemate din stînga deschise focul: trăgea cu mitraliere grele, cu pistoale mitraliera, Gloanțe traseau, asau urme de foc în întinerie.

Șpak luă repede o hotărîre. Lăsă lângă cazemate patru partizani ai căror rol era să distrugă atenția dușmanului, iar el și cu ceilalți tovarăși ai lui făceau un ocol și se fîrîră pînă deasupra povîrnișului.

De data aceasta Șpak zbat să-i lășde pe nemici și ajunsese chiar la gîgă ambrazuri. Cîte o explozie ce greiada răsfnara mîbușit din după altă și cazemate a lui stînga încetara focul.

Totul era acum în cîrîna lîră a grupului de cazemate din dreapta. Nu avea decît să cîdă pe el. Cîrîpa lor se fixase asupra vînatorelor lui Șpak, lăsîndu-l diocolo de pietre. Ţelul principal era atins. drumul pentru moș Filip era deschis. Li rămînea acum să ajunga cu vînatorei lui jos, la ei lui.

Șpak cu tovarășii lui coborîră repede ripa. Dar, deodată un lanț des de trăgători, nemici răsărî în fața lor. Era, se vede, vreun tîlc fascistă venita de curînd, care se repezise în ajutorul cazematelor.

Proa eraa forțele ne grele ca să încerce să ripă rîndurile nemurilor și să treaca. Nu rămînea decît un singur drum. Într-împoi, pe sus, prin fața cazematelor distruse.

Partizanii începură să se cafare pe povîrniș. Cazematele care tacuseră prînseră înăsa pe neașteptate viață și deschîseră focul. Gloanțe trasoare încadrară pumtut de partizani. O rachetă fișî și se aprînse pe cer, înăncîndu cu lumina ei vie fiecare acîncîtura a terenului, fiecare patră.

Partizanzilor nu le mai rămăsese nici o grenadă. Dacă se mai puteau bizui pe ceva, apoi numai pe automate.

Lanțul nemților se apropia din ce în ce mai mult. Focul cazematei sporea cu fiecare clipă. Bătrânul vânător, tovarășul lui Șpak, căzu cu pieptul străpuns de gloanțe. După dînsul mai căzură unul după altul, doi vînători.

Partizanii erau acum într-o pungă de foc din care nu era nici o ieșire...

În scurtul răstimp în care cazematele din stînga tăcuseră, grupul lui moș Filip, lichidînd două posturi întărite de santinele, izbutise să ajungă la picioarele stîmii care atîrna deasupra șoselei.

Plantatorii de mine facură în grabă vreo cîtei prezece găuri, pasera încălecată și le unură cu fitilul detonant.

Moș Filip ordona tuturor să plece. Băieții însă nu se grăbeau. Moșul se înfurie și începu să bată din picior. Băieții știau bine că era greu să-l faci pe moș să-și schimbe părerea, așa că, sarind în fugă de pe o patra pe alta, se repeziră cu mai departe prin tufișuri.

Moșneagul a așteptat cam vreo minut, apoi, încredunțindu-se că toată lumea plecase, a scăpărat din amnar. O scînteie a căzut pe dîra de praf de pușca și focul a început să alerge ca iușeala spre minele subterane.

Se vede că fasciștii de pe șosea l-au zarit pe moș Filip. Se auziră strigăte. Apoi începură să traga asupra locului în care izbucnise focușorul de pe fitilul detonant. Paza cazematei de jos se repezi sus. O rachetă sfîșie din nou întunericul și răsună atîrnată pe cerul întunecat. Silueta lui moș Filip se vedea clar în lumina orăzitoare. Înțelesese că nu putea pleca cu piciorul lui bolnav. Stătea acolo, la marginea prăpastiei și se uita liniștit în jos, pe șoseaua unde se adunau, înghesăuîndu-se, baterii de aruncătoare de mine cu șase țevi, camioane încărcate cu obuze, tunuri de câmp.

Nemții își îndreptară focul asupra moșului. Și — fapt amănunțit — cu toate că moșul prezenta o ținută ușoară, primele gloanțe trecură pe lângă el fără să-l atingă.

Grav și calm, moșneagul mai stătu un timp nemișcat pe marginea povîrnișului. Apoi se clătina și căzu, rostogolindu-se și sfîrșind în urma lui o avalanșă de pietre. Deodată, însă, ca și cum l-ar fi cuprins minia din pricina morții moșului, pămîntul se cutremură și babul din adîncuri. Stîncă uriașă se desprînse din munte, se clătina și se prabuși în șosea.

După aceea totul se liniști... Însă abia trecură cîteva clipe, și izbucniră împușcături dezordonate și rachete luminoase se atîrnară de bolta cerului.

Se făcu lumină ca ziua. Tinerii plantatori de mine se uitau nedumeriți în jurul lor și nu mai recunoșteau locul pe care îl știau bine.

Nici urmă de stîncă. Nu mai erau nici cazematele de sus; nu mai era platoul cel mic unde se luptaseră pe vîntă și pe moarte vînătorii lui Șpak: nu mai era nici șoseaua, nici aruncătoarele de mine cu țevi, nici tunurile, nici camioanele. Șoseaua era acoperită toată cu sfărîmături de stîncă și cu pămînt.

Plantatorii de mine se descoperiră.

— Da' adinec mormînt și a făcut moș Filip, — șopti unul din ei.

Citeva clipe stătură nemișcați, în tăcere. Apoi porniră repede pe o potecă care abia se vedea și se mistură în adîncul pădurii. Dinspre șosea îi ajungeau din urmă strigătele nemților și pîrîitul automatelor.

* * *

Valea și cu băieții lui au ajuns fără nici o piedică la clădirile care înconjurau casa sovietului. Aruncînd o privire în curte printr-o crăpătură din gard, au văzut la lumina slabă a felinarelor camuflante mai multe grupuri de soldați SS. Pesemne că în casă se petrecea ceva foarte important de vreme ce nemții o păzeau cu atîta strășnicie. Asta însă nu-l făcu pe Mișka să-și piardă cumpătul.

— Hai, Valea, — îi șopti el nerăbdător — Trece eu înții, tu ia-te după mine. Voyka are să aștepte jos. Vezi numai să mergi drept în urma mea și unde pun eu piciorul îl pu, și tu. Nu-i șipcă pe acoperiș să n-o știu..

Băieții se sură pe acoperișul șurii. Mișka aduse de undeva o scîndură, o întinse încetîșor spre acoperișul grajdului, vecin și trecu pe ea dincolo.

Cu Valentin treaba a mers mai greu. Scîndura, îngustă și sabțire, se înfioră sub greutatea lui. Se oprî o clipă și se uită în jos. Vedea bine pe nemți care stăteau în grupuri și vorbeau încet. Se vedea că în stanița treburii să fi sosit șefi mari de tot dacă pînă și acești bandiți erau așa de potolîți..

În sfîrșit, trecu și el pe acoperișul grajdului care era chiar vecin cu casa sovietului. Aici îl aștepta lucrul cel mai greu: să se suie pe un burlan și să ajungă pe acoperișul de tablă al casei. Burlanul era vechi și ruginit și se clătina în toate părțile, dar băieții izbutiră să se urce cu bine și ajunseră pe acoperiș. Nimeni nu-i zări. Probabil că felinarele, camuflante în

partea de sus și care se aflau mult mai jos decît acoperișul, lăceau întinericul de deasupra și mai des.

Mișka îl trase pe Valentin de mîneacă și i arătă din ochi picioarele. Valea înțelese că prietenul lui îl sfătua iar cu dojană, să calce mai ușor. Mergînd pe acoperiș, în urma lui Mișka, Valentin observă că baiatul nu punea piciorul decît pe marginile tablelor de fier, adică acolo unde tabla nu se îndoaia. După un timp ajunseră amîndoi lîngă coș. De data asta nu mai era foc mare în soba Valentin își aruncă ochii în coșul de unde venea o șuviță de fum cald.

Băieții scoaseră pachetele cu troții. Valea le legă într-un singur pachet, fixa în el fiulul Bickford și, cu un gest, îi ordonă lui Mișka să plece de acolo.

Mișka dispărî imediat în întineric. Valea asculta cu atenție. Pe acoperiș era liniște. O singură dată se auzi un scîrșit ca și cum vîntul ar fi mișcat o tablă de fier care se desprinsese, apoi se făcu din nou tăcere. Numai de jos, din curte venea iar mă înfundată de glasuri.

Deodată, pe acoperișul șurii, micună o pisică...

Valea se aplecă tare peste marginea coșului și scîlărî cu bricheta. Capătul fiitului se aprinse și focul începu să alerge cu iuteală de-a lungul lui.

După ce împinse mina în coș, Valentin auzi un zgomot înăbușit. Cu o repeziune nemaicomunită, fără să se mai ascundă și bocăind tare cu cizmele în tablă, Valea zbură pe acoperiș. Abia atingînd burlanul cu mîinile, sări jos pe grajd, gasi sîndura și începu să se tirească, dar nu ajunse nici pînă la mijlocul scîndurii cînd alunecă și se prăbuși jos. Nemții se repezî spre el. Băieții auziră un zgomot înăbușit de învîlmăcelă. Și, în același timp, o rachetă luminoasă se înalță strîerînd deasupra curții și se stinse.

Nemții nu-l observară imediat pe Mișka. Fasciștii alergau zăpacii, prin curte, trăgeau în dezordine în acoperișuri. Mișka stătea întins pe acoperișul șurii. Era posibil oare ca Valea să fi încurcat ceva și mina să fi dat greș?

Deodată un strigat răsuna jos:

— Sînt aici! Pe acoperiș!

Mișka înțelese că de-acuma s-a sfîrșit cu el. O singură rafală de automate și apoi moartea... Dar nu auzi împușcături: un băbut asurzitor puse capăt liniștii, și un stîlp de foc se înalță spre cer. Ceva greu se prăbuși pe acoperiș și-l sfărîmă.

Mișka se rostogoli de pe acoperiș și se repezi în grădină unde-l aștepta Vovka.

Nemții îi văzură pe cei doi băieți și pe deasupra capetelor lor prinseră a șuiera gloanțe. Cinci friji se repeziră după ei.

Și urmărirea îi salvă pe băieți. De teamă să nu-i atingă pe al lor, nemții din carte încetară să mai tragă.

Mișka alerga înainte cu Vovka după el, drept spre gaura din gard pe care o știa el, la o palmă de loc pînă la niște hambare unde trebuia să se întîlnească cu Nikolai Vasîlievici.

Mișka se strecură prin gaură, Vovka însă își agăță pantalonul de un cui și se împotmoli. Nemții veneau buluc în urma lor. Mișka se repezi spre Vovka, îl apucă de mîni, îl trase spre el din răspîteri și-l scoase din gaură. În același timp se auzi o explozie lîngă hambare. O clipă stanța fu scaldată într-o lumină puternică, orbitoare. Hambarele cu depozite nemțești cu tot sâriseră în aer. Nemții se zăpăciră de tot și încetară urmărirea băieților care a ergau acum cu sîfletul la gură pe o ulicioara întunecoasă..

La o răspîtie o silueta înaltă se desprinsese de după un gard împletit. Nikolai Vasîlievici își desfăcu larg brațele înlături, cu prinse pe cei doi băieți și-i strînse la piept cu drag.

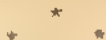
— Bravo băieți! Bravo, așa, da, plantatorii! Ați lucrat bine la veniți încoace, după mine! — și conduse băieți într-o magazie pe jumătate dărîmă unde se și adunase tot grupul de partizan, cu care comandantul pătrunsese în stanță și aruncase adineauri hambarele în aer.

— Vovka, ce-i cu tine? — strigă Nikolai Vasîlievici, care observase că pantalonul băiatului era rupt iar pe piciorul gol se închegase sînge. Se aplecă sperat peste el — Ești rănit?

— Nu, nu-i nimic, unchiule. Nu-i nimic. — bîlbîi, încurcat, băiatul.

— Dar Valea unde-i, măi băieți? — întrebă Nikolai Vasîlievici, îngrijorat că nu venea.

— A alunecat de pe scindură! L-au ucis, — șopti Mișka, cu lacrimi în glas..

Exploziile de la comandament și de la hambarele unde fusese instalat depozitul rascolisera întreaga stanță. În rîndurile nemților se iscase panica.

Și, deodată, parcă venind din fundul pămîntului, atît de adînc rîsunară bubuituri ce repetate de ecoul munților, se mai auzi o explozie.

Era moș Filip, care, murînd darîmase stîncile.

Nemții erau acumina cu desăvîrșire buimăciți. Ei credeau, probabil că dușmanii erau pretutindeni. Și, pe șosea unde stînci gigantice alunecau jos cu zgomot, înmormîntînd sub ele baștrii, camioane și soldați; și aici lînga comandament, unde ambre

misterioase lunecau fără zgomot pe acoperșuri și casele zburau spre cer într-un stîlp de foc; și lîngă depozitele de muniții, echipament și armament.. Pretutindeni bubuiau exploziile.

Un neamț strigă: „Partizani!“ Alții prinseseră din zbor acest cuvînt care îi băga în sperieți și el se răspîndi ca fulgerul prin toată stanița „Partizanii! Partizanii!..“

Grupuri izolate de nemți se repezîră afară din staniță și se ghemuîră în tranșeele din împrejurimi. acolo în stepă, unde sub apărarea aruncătoarelor de mine cu șase țevi, nu se temeau să-l înfrunte pe dușman atît de mult cum se temeau ac în staniță, în locul caselor feroceate și al livezilor întunecate și tăcute.

O mulțime de nemți fugeau în dezordine spre tranșee, cînd, lînga o magazie pe jumătate lăcomată, fura întîmpinați drept în față de explozii de grenade și rafale de automate.

Li se aruncară într-o parte, însa de pe acoperișul unei case începură să zboare înspre ei călupuri de trol cu fitilari scurte ajruse. Mișka și cu frațorul lui și consumau așa ultimele rezerve de exploziv.*

Mișka se înfierbîntase însa prea mult. Statea cît era de lung pe marginea acoperșului fără să-și dea seama cît de bine i se vedea silueta la lumina propriilor lui proiectile. O rafala de pistol-mitrăleră, trasă de un neamț de la fereastra unei case de pe partea opusă, ucise pe curajosul băiat.

La răsărit, jumătate de cer era aprins de vilvoarea tremurătoare a salvelor de artilerie. Armata Roșie tăcea stanița Ni-ne-Bakanskaia...

*
*   *
*

În amurgul zilei în care grupurile detașamentului de partizani din Bakanskaia, despre care e vorba aici, au plecat unul după altul să execute operațiunile ordonate, Nikolai Vasilievici chemă la el pe șeful statului său major

— Uite ce-i, dragul meu. Eu cred că dacă lui Valentin îi vei reuși operațiunea de pe acoperiș și va trimite pe lumea cealaltă pe ofițerii de stat major nemți de la Ni-ne-Bakanskaia, în locul lor vor fi neapărat trimiși alții noi. Ar fi o greșeală de neiertat din partea noastră dacă nu i-am întîmpina cum se cuvine. Organizarea acestor întîmpinări aș vrea să ți-o încredințez ție. Știu că nu ți-a mai rămas nici un om. Insa am aflat că cei de la Verhne-Bakanskaia „vînează“ pe vremea asta în împrejurimile staniței Neberdjaevskaia. Găsește-i și lucrează cu ei. După părerea mea, locul cel mai potrivit pentru întîmpinare ar fi sec

torul șoselei de lângă Lipovka unde povârnișurile munților coborâ pînă la șosea. Și păcurea pare acolo mai deasă. În șirșit aveți să vă dați seama mai bine la fața locului. Vă dorește succes.

Șeful de stat major găsi pe partizanii detașamentului Verhne-Bakanskaia linga punctul lor de staționare provizoriu, sub o stîncă suspendată care semăna cu un cap de curcan. Această stîncă era chiar cunoscută în regiune sub denumirea de „Curcanul”.

În mijlocul celor de la Bakanskaia se afla și un grup de tînărî înarmați fiecare cu ce se nimerise. La început, șeful de stat major era cît pe ce să-i trîntească acasă, apoi se răzgîndi: lupătorii erau puțini, operațiunea pe care o aveau de întreprins era serioasă așa că băieții puteau fi folosiți ca observatori. Le dădu voie să rămîna, dar le interzise cu strașnicie să se angajeze în încercare, ei trebuind să se mîrginească numai la rolul de observatori ca să nu scape în timpul luptei apropierea înălțimilor nemților.

În urma unor scurte constatări cu tovarășii lui din Verhne-Bakanskaia, el alese pentru ambuscadă tocmai locul despre care vorbise Nikolai Vasilevici. Șoseava trece acolo printr-un defileu, străjuit de amîndouă părțile de povârnișuri abrupte. Păduri dese și tufărișuri acoperă ripele. Partizanii nu mai fuseseră de mult pe acolo. Nemții socoteau acest sector drept liniștit, totuși în urma amarelor experiențe, făcute aiurea, ridicaseră sus, pe malul unui din povârnișuri, cazemate; iar între cazemate, la intervale mici, înșiraseră posturi fixe, pe care le controlau cu patrule.

Era tîrziu după miezul nopții. Ploua mărunt. O patrulă nu mîțască tocmai controlase posturile de pe virful rîpei și dispăruse apoi în întuneric.

Trecu un timp destul de scurt și santinelele nemțești văzură cu mirare că patrula se întorcea. Nemții clădiră urechile: se înîmplase ceva foarte însemnat, excepțional, de vreme ce patrula caica ordinea stabilită. Ar fi trebuit să strige să lăcească parola, dar se vede că nimănui nu i trecu prin mînte așa ceva pentru că patrula, care se apropia de post, era îmbrăcată în impermeabile nemțești, pe care ei le cînoșteau bine.

Patrula ajunse în dreptul postului.

— Ce s-a întîmplat? — întrebă un soldat

Nu căpătă nici un răspuns. Fără să scoată un cuvînt, oamenii îmbrăcați în impermeabile nemțești se napustiră asupra santinelilor. Lucrură numai cu cuțite și totul se sfîrși repede și pe tăcute.

Un tipăt de cucuvea sfîșie aerul și un grup de partizani ieși din tufisuri.

Schimbați-vă repede hainele, — ordonă încet așa z. sul „șef al patrului”. — Iar leșurile aruncați-le în tufisuri.

Acum toți partizanii șefului de stat major erau îmbrăcați în mantale și impermeabile nemțești. Porniră spre posturile remițești armătoare și, lucru de mirare, la toate posturile nemțești se întimplă ace ași lucru.

Către sfîrșitul nopții, toate posturile erau ocupate de partizani. Mai rămîneau cazematele. Cum ele nu puteau fi lichidate pe făcute și zarvă nu se putea face, hotărîră să nu se atingă de ele.

Alarmă de zgomotul exploziilor de la Nijne Bakanskaja. nemții din cazemate se repezira afară. Stăteau acum îngrozăți de stîlpii de foc care se înalțau spre cerul negru și ascultau pocnetele îndepărtate ale împușcăturilor. Dar de jur împrejur posturile de observație și santinelele înmărcate în impermeabile erau la locurile lor obișnuite, și cum nici un ordin nu urmă după toate aceste evenimente, nemții intrară în vizuinile lor, fără să bănuiescă ca erau „păziti” de partizani.

În timpul acesta alt grup de partizani coborî pe povirniș și și se camuflă în verdeața deasă a tufisurilor.

Începu să se lumineze de ziua. Nu mai era mult pînă să vină schimbarea gărzilor. Dacă pînă atunci mașinile așteptate tot n-aveu să se arate pe șosea, ei ar fi fost nevoiți să piece fără să fi făcut ceva.

Partizanii așteptau. Cam peste vreo douăzeci de minute se auzi un zgomot de motoare. O mică coloana de automobile apăru de după colțură. Era un fleac cu care nu făcea să îți bați capul și partizanii nu se mișcă din loc.

Soarele se ridică. Îndata începu circulația obișnuită pe șosea. Pînă la schimbarea santinelilor minutele erau numărate. Situația devenea critică. Șeful de stat major voia tocmai să dea semnalul de retragere, cînd, în depărtare, se auzi iar zgomot de motoare.

De-abia acum veneau mașinile pe care le așteptau. În față mergea un automobil blindat. În urma lui venea un camion înscut cu pistolari. Rămăs pînă în urmă la urcuș, un autobuz alb cu mai multe locuri, lung cit un vagon de cale ferată, mergea pe urmele camionului. Piese de nichelate ale caroseriei lăceau în soare de-ți luau ochii. De după geamurile lui mari de cristal se vedeau chipuri de ofițeri. Alt camion cu pistolari încheia coloana.

De sub malul rîpei se auzi țipînd o cucuvea. Aproape în același timp bubuiră grenade grele, aruncate sub motoarele ma-

șimilor. Autobuzul tresări, o luă într-o parte și căzu în șanț. Încă o explozie de grenade și ultimul camion cu soldați sări în aer.

Aici partizanii făcură o greșală. Trăgînd greșit asupra automobilului blindat, și lasînd să treacă camionul din fața cu pistoari, se repeziră la autobuz să nimicească mai întîi pe ofițeri nemți și numeriră sub un foc nerucîșat. Automobilul blindat care se oprise în loc trăgea de-a lungul șoselei pistoari care săriseră din camioane trageau și ei, iar mitralierele din cazematele de sus, de pe malul poviînșului, trăgeau și ele. Cei drept, nemții făceau același lucru pe care-l faceau și partizanii. Caprînsi de panică, ei îi exterminau pe proprii lor ofițeri din autobuz. Dar asta tot nu ușura situația partizanilor.

Și atunci se petrecu ceva neașteptat. Sentințele nemțești, înbracate în impermeabile, se repeziră spre ambrazurile cazematei, aruncînd o ploaie de grenade, și le făcură să iaca iar dinpre partea opusă a șoselei grupul tinerilor, călcînd ordnul strict al șefului de stat major, începu să tragă cu revolvere, cu puști de vîntoare și cu carabine, și salveră astfel pe tovarășii lor mai mari. Făcîndu-și crezură că partizanilor le-au sosit ajutoare și mîtură focul spre vîrfurile rîpei de unde trăgea grupul de tineri.

Folosîndu-se de zăpăceala nemților, partizanii rămași în viața din grupul care atacase autobuzul, se urcară cu multă greutate pe poviînș, spre cazematele care amușeră. Tipătul jaluie al cuivrelor rîsău far asupra șoselei. Auzîndu-l, băieții încetară focul și, diadu-se pe după copaci și pietre, alergară la locul fixat pentru întîlnire.

Peste vîrcun ceas și jumătate, toți partizanii care mai rămăseseră din cei care trasera parte la operația asta se adunară în sfîrșit la poalele Cîrcanului. Erau puțini la număr; mai puțin de jumătate. Lipseau și cîțiva băieți. Și nici nu izbutiseră măcar să-și ridice morții.

Peste cîteva zile în localul clubului, a fost o ședință solemnă a sovietului stăniței Nijne-Bakanskaia, de după ocupație. Prezida Nikolai Vasîlievici. În prezidiu erau mulți partizani și printre ei, la dreapta președintelui, stătea Vovka.

Nikolai Vasîlievici luă cuvîntul și vorbi despre cei care pieriseră ca niște eroi; și despre moș Filip, cazac de Kaban din moși strămoși, cu barbă albă, și despre tovarășul Șpak, soldat viteaz, și despre vîntorul lui, și despre șeful de stat major al detașamentului, despre Valentin, despre viteazul Mișka cel mic.

și despre vitejii observatori ai detașamentului din Verhne Ba-
kanskaia, niște copii, uciși în luptele de pe șosea.

În sală era liniște. Nepoata lui moș Filip, care era și ea în
prezidiu, plîngea încetîșor; o căzăcioaică în vîrstă, văduva lui
Șpak, plîngea în hohote și bătrîni căutau să-și stăpîneasca la-
crimile tușind înăbușiți..

— Tare îmi venea greu să-mi aduc aminte de cei căzuți, —
mi-a spus Nikolai Martevic, cînd ne-am întîlnit la Krasnodar.

Mulți dintre ei erau vechi prieten de-ai mei, cu alții mă
împrietenisem în detașament. Și deocata mi-am zis: „Stai și
încercuiește-ți o clipă că ai fi știut de toate acestea de mai în-
ainte, și de moartea lui Șpak și a vîntătorilor lui, și de prăbuși-
rea stîncii peste moș Filip, și de moartea lui Valentin, și de
sfîrșitul eroic al lui Mișka”. Spune drept, să fi știut de toate
acestea, ai fi contramandat operațiile?...” Și mi-am răspuns:
„Nu, n-aș fi schimbat nume. Și n-aș fi schimbat nimic chiar dacă
aș fi știut sigur că mă așteaptă și pe mine moartea. Izbîndă
fără jertfe nu-i. Izbînda se cucereste prin sînge. Nu degeaba
și-au varsat sîngele prietenii mei...”

CAPITOLUL VI

Aș vrea să vorbesc despre încă o acțiune de diverse nuanțe —
ultima operație executată de „studentii” noștri în cel din urmă
sector al regiunii colonelor „Liniei albastre”.

Îmi vine greu să vorbesc despre această operație, care îmi
amintește de altă noapte de octombrie, a cărei imagine mi s-a
săpat adînc în minte și pe care o am întruna dinaintea ochilor.
Plopu înalți de-a lungul căii ferate, semnalele luminoase me-
sterioase pe cerul nocturn, explozia asurzitoare și moartea fil-
lor mei.

Operația despre care vreau să vorbesc aici a fost reorganizată
de Mihail Langunov și Feofil Nikitin, doi elevi ai „Școlii no-
astre superioare de minare”.

Îi țin bine minte pe amîndoi.

Langunov era inginer la depoul de cale ferată din Novo-
rosiisk. Avea vreo trezeci și șapte de ani. Era mijlociu de stat,
slăbuț, foarte sprinten. Cînd „eram pe pace” (așa se spune
uneori în glumă în detașamentul nostru despre timpul dinain-
tea războiului), lumea îl știa inventator și visător. Cea mai
mare parte a invențiilor lui era însă cam fantezistă. Semăna
mai mult cu teme pentru un roman științifico-fantastic decît cu
invenții reale, aplicabile în viață. Aveau însă întotdeauna ceva
proaspăt, fin, original și unele au fost puse în practică. Își ex-

punea planurile în chip foarte plastic, via și atrăgător, și prietenii îl îndemneau adesea să încerce să scrie. Dar fie că scrisul nu-l atrăgea, fie că nu reușea să scrie, Languinov n-a scris nici un rând. În schimb îi plăceau foarte mult cărțile, el păstrase din anii adolescenței o dragoste pentru literatura de aventuri și pentru romanele științifico-fantastice. Își luase câteva cărți chiar și în munți, în detașamentul de partizani, și le avea cu dînsul și la Planceskaia.

Languinov avea doi băieți. Erau încă pe ea, mai ca să și poată manifesta precis înclinațiile după care li s-ar fi putut determina viitorul. Tatăl lor hotărâse însă de pe atunci ca cel mare să fi constructor, iar cel mic oceanograf. Și vorbea atât de convingător despre activitatea viitoare a copiilor lui, încît îi venea să crezi fără să vrei că numai să fi trăit și ar fi sros din ei înt. adevăr un constructor și un oceanograf.

Languinov fusese atras de arta marinară, chiar din primele zile ale sosirii lui la Planceskaia. Statul mând de vorba ca Vettiaghin, făcea planuri, gîndurile și, visa o viață nouă de o anumită funcție neobișnuită, așa ca Vettiaghin ajunsese să nu mai poată după Languinov.

Cînd însă Languinov pierduse interesul pentru arta marinară. Nu ca ar fi părăsit-o complet sau că ar fi neglijat cursurile. Nu. Cursurile le frecventa cu regularitate. Își îndeplinea conștiința toate sarcinile, dar încetă, cîne știe din ce motive, să mai viseze mine noi și conținut și discuțiile sale înflăcărâte cu Vettiaghin. Decepționat, Vettiaghin își schimbase brusc părerea asupra favoritului său :

Așadar mă ce îți spui eu. Nu-i nimic de capul lui. E un fantezist și atîta tot!

Desigur că Gheronti Nikolaevici era nedrept cu Languinov. Îmi aduc bine aminte de examenul lui, de absolvire. La teorie a răspuns strălucit. Se vedea că înțelege adînc fondul problemei. A executat excepțional de frumos și lucrarea practică de diplomă pe cîmpul de mine. Cu toate că n-a avut acolo nimic nou, nimic original, nu era însă nici un simplu șablon bine învățat. Era ceea ce se numește frumos lucrat, pentru că — și asta o știu foarte bine din practica mea — orice poate fi aruncat în aer cu eleganța, cu gust, după cum poate fi aruncat în aer în chip banal, scorbăd, neinteresant. Așadar Languinov lucrase frumos deși cu un fel de neglijență voită. N-avea acea meticulozitate și precizie pedant de scrupuloasă, care se cere unui plantator de mine, unui diversionist.

Așa lucrase Languinov și la lucrările practice cînd avusese de aruncat în aer — împreună cu Kiricenکو — un podeț de pe o șosea în spatele nemților.

— Are un fel de curaj frumos, — îmi spunea Kiricenکو. — Merge la moarte ușor, cu zîmbetul pe buze ca și cum nu și ar da seama că mai are poate de trait o singură clipă. Asta, ce frumos, e frumos. N-am ce spune. Dar este de admis să-l pese cuiva așa de puțin de viață? În felul asta poate afla ușor un mic amănunt și se duce de ripă toată operația. Lucrează cu îndeminare și curaj, dar într-o acțiune însemnată nu l-aș trimite fără o dădăcă care să deschidă bine ochii.

Foșul Nikitin era tocmai „dădaca” de care avea nevoie Langunov.

De specialitate tehnician, Nikitin era foarte modest, tăcut, liniștit. Nu s-ar putea spune că ar fi fost atras în clip deosebit de specialitatea asta a minelor. Îmi marturisea odată că visul lui pătmiș era să ajungă pilot. Orice lucru însă de care se ocupa îl făcea excepțional de conștiincios, de exact și de metodic. Legarea pachetelor de troiți, de către Nikitin unirea fi-turilor, camălarea minelor erau lucrurile. Nikitin și Langunov făceau să se completeze unul pe celălalt. Și au fost lucurosi cînd, după terminarea școlii noastre de la Plavceskaia, ei au plecat în același detașament și mi-au promis că au să lucreze împreună.

Multa vreme n-am primit nici o știre de la ei. Nu prea iz-buteam să stabilem legăturile cu detașamentul „Furtuna”. Si am aflat despre operația reusită a lui Langunov și a lui Nikitin abia la Krasnodar.

La 24 iunie lagănerul Siskutov, care absolvise pe vremea lui Institutul de mine din Dorlasi și era acum șeful de stat major al grupului de detașamente de partizani din raionul No-vorossi, și promise de la informatori știrea că nemții se pregă-teau să trimită o mare garnitură de tren, încărcată cu obuze, spre răsărit, pe front. Făcștii acorau o mare însemnată ex-pedieră acestui tren avînd o bombardament sovietice, răz-boul de mine al lui Kazub și al celor de la N'jne Bakanskaya își atinseseră ținta și nemții o dăceau destul de greu cu mu-nițiile în prima linie.

Siskutov hotărî să arunce în aer trenul și încredință această operație detașamentului de partizani-ferovieri „Furtuna”.

Savîn, comandantul detașamentului, nu se afla atunci la detașament fiind pe cît într-o diversune, așa că la comanda-mentul unităților de partizani, la Siskutov, se prezintă Zaitsev, șeful statului major al detașamentului „Furtuna” împreună cu Langunov și Nikitin.

La consfătuire se constată că mine speciale pentru trenuri nu erau și nu era nici cu ce să le faci. Și, în afară de asta nu era nici timp destul pentru fabricarea lor. Situația era critică. Atunci Langunov propuse să se folosească „mina de lup“, aceeași „mină de lup“ cu care fusese aruncat în aer primul tren nemțesc în Kuban în noaptea aceea de octombrie pe care n-aveam s-o mai uit. .

Cum am mai arătat, „mina de lup“ este o combinație de trotil și de grenade antitanc. Foarte capricioasă la așezare, o imprudență cit de mică poate s-o facă să explodeze în mâinile plantatorului de mine ; în schimb puterea ei explozivă este excepțional de mare.

La consfătuire hotărâtă să întrebunțeze mina noastră. Langunov își dădea seama că nemții se temeau de o diversiune și vor face totul ca să pună trenul la adăpost de orice primejdie pe linie în ce privește minele. Dar se mai știa în același timp că nemții procedează de obicei, după același șablon și, șreți cum erau, vor întrebunța și de data asta, ca de obicei, același truc, bine cunoscut totă, de a da drumul înaintea trenului cu munții de artilerie unor platforme încărcate cu pietre sau balast.

De aceea Langunov propuse să se folosească dispozitivul elaborat de Vetlughin. Tot sensul acestui dispozitiv consta în faptul că minele erau calculate să explodeze numai sub apăsarea unei anumite greutate. De pildă, drăzurile de serviciu blindate, relativ ușoare, treceau cu bine peste mina prevăzută cu acest dispozitiv, pe când garniturile grele, încărcate cu obuze, săreau în aer.

Aplicarea acestui sistem complica însă sarcina plantatorului de mine.

În primul rând se impune un calcul teoretic foarte precis. Totuși Langunov dusese repede la capăt această parte a pregătirii, cu atât mai mult cu cât Vetlughin dăduse, la Planceskaya, „studenților“ lui o formulă de calcul relativ simplă. Așezarea minei trebuia să fie la fel de precisă ca și calculul : juca rol și fracțiunea de centimetru care se lăsa între încărcătura minei și încheietura șinei. În mod obișnuit, asta poate că nu i ceva foarte complicat, însă în condițiile în care se lucrează la diversiune, când așezarea minei trebuie făcută în mijlocul nopții, ținând seama de fiecare clipă, această muncă nu poate fi încredințată decât unui plantator de mine experimentat, calm și meticulos. Nici nu se putea găsi pentru treaba asta altul mai numit decât Nikitin.

Zaitsev, Langunov și Nikitin au luat cu ei zece oameni pentru acoperire și au pornit spre locul diversiunii.

Locul pentru mine fusese bine ales. Terasamentul căii ferate este lipit acolo de panta muntelui. De o parte, drept la marginea lăncii, coborâ aproape vertical o ripă, de cealaltă, se înalță peretele muntelui. De la geamurile trenului care trecea, nu se putea vedea vârful muntelui.

Nu știu cum de-au izbutit plantatorii de mine să se strecoare pînă la locul de muncă, care mai cu seamă noaptea, era, fără îndoială, păzit cu strășnicie de nemți, și nici cît de mult timp au avut Languinov și Nikitin să lucreze pe linie. Știu doar că la miezul nopții munca era isprăvită. Plantatorii de mine au așezat două „mine de lup” la o încă distanță una de cealaltă și, după aceea, îndepărtându-se de linie, s-au călcat în tufișuri.

Întocmai cum se gănise și Languinov, la opt dimineața năvăli dintr-unul din tren de balast pentru controlul liniei. Trenul trecea bine peste mine: calculul lui Languinov era exact.

Peste o oră, gîndind greu, apărea o garăntura lungă cu un motor. Era trasă de două locomotive de serie „E”, locomotivele cele mai grele de pe liniile noastre din Kuban. În coșul trenului, mai era o locomotivă care împingea de dinapoi.

Cum se înîmpla deseori în asemenea cazuri urmărind cu încordare trenul, plantatorii de mine începuseră să creadă că s’-trecuse de locul minat și că minele nu acționaseră. Dar în timp ce Languinov și Nikitin, care își pierduseră ultima speranță, necăjiți la culme, stăteau întinși la pămînt, albi ca varul, izbucniră două explozii.

Prima mină explodă sub a doua locomotivă și aruncă în ripă amîndouă locomotivele.

A doua mină explodă cam sub al zecelea vagon. Spectacolul de pe linie era groznic. Vagoanele se răsurnau, se turleau, se sfărîmău și se rostogoleau în ripă, așa cum erau, încărcate cu mine, cu obuze, cu cartușe. Mai de explozii se țineau lanț. Pînă și Zatev, care văzuse destule explozii în viața lui, fu zguduit.

Pe scurt, din garnitura trenului de mină nu rămaseseră pe terasament decît șase stări de vagoane aruncate la zec de metri și un morman de vagoane turte și far mate.

Toate acestea se petreceau curînd după diversivările de la Nijne Bakanskara, cînd Valentin aruncase în aer casa în care se aflau fasciștii de la statul maior, cînd moș Filip prăvălise stîncile pe șosea și Nikola Vasilievici aruncase în aer depozitele nemțești de la hambare...

Plantatorii de mine se întoarseră cu bine în tabără. Languinov și Nikitin nici n-au apucat bine să se spele și Slavina, co-

mandantul cetașamentului i-a chemat iar la el. Se ivise ceva nou. După știri puse te de la așternutul nostru, nemții aveau de gând să împingă trăsuri și re linia rontului la tren special, cu muniții și o coloană de camioane pe șosea. Aceste transporturi trebuiau împiedicate cu orice preț și atât calea ferată cât și șoseaua trebuiau blocate din nou.

De data aceasta Slavici lăsa chiar el conducerea grupului de diversione.

Drumul era greu. Nemții puneau cu strășnicie acest mic sector al regiunii colinelor „Lune albastre”. Afară de asta trebuiau să se grabească, timpul fiind limitat. Plantarea de mine fu scutită de orice povară. Tovarășii care alcătuiți grupul de acoperire duceau numai explozibilul dar și dintr-un fel de țărână.

La popasuri, Slavici controla locul după hartă. În sfârșit, în fața lor vazură întinzându-se dealurile cunoscute, care coborau pe abecuri în panta repede către văgăuni pline de verdeață. La departare, dincolo de o poiană largă, se vedea linia galbenă a terasamentului căii ferate.

Jos de tot, sub linie, îndesînă se în deal, șerpuia șoseaua, în tot felul de zig-zaguri complicate și colțuri reăstăpate, când în departându-se de terasament, când mergând aproape alături.

Slavici nu dispunea de destul oameni ca să mineze separat calea ferată și șoseaua. Trebuia deci să blecheze și una și alta dintr-o singură lovitură. Și comandantul care cunoștea admirabil regiunea găsi un loc ideal pentru executarea diversionii.

Ca și data trecută, calea ferată mergea pe coasta, iar șoseaua trecea mai jos, pe la poalele dealului. Dacă explozia de pe calea ferată avea să fie destul de puternică, gramezi de pământ și pietre care aveau să se prăbușească aveau să lăcească de mare ca să includă pe lângă multe vagoane, circulații de pe șosea.

Și așa au și hotărât.

Langunov și Nikitin s-au trît pînă sus și, odată de greu le-a venit, au izbutit pînă la urmă să se strecoare pînă la calea ferată. Ajunși acolo s-au incredințat că paza liniei era, ca-i drept, foarte severă. Posturile de observație erau așezate excepțional de aproape unul de altul, iar între ele circulau fără întrerupere patrule. S-ar fi părut că trebuia să renunțe la minare; Langunov însă schimbă planul operației. Noul plan nu era mai că era mai îndrăzneț, dar era și mai primejdios. Mai mult chiar decît atât, era legat de primejdii de moarte pentru cei care aveau să pună minele.

Langunov hotărî să pună două mine. Prima într-un mic tui de scurgere care trecea pe sub terasamentul de cale ferată și a cărui gură era închisă de niște țife. Fie că le scăpase din vedere, fie că crezuseră că nu era nevoie să pună alături un post

de gardă, nemții nu păzeau tubul. A doua mină, mai puternică, urma să fie pusă ceva mai jos de linia de cale ferată, în pământ, drept pe pantă. Aceasta a doua mină trebuia s-o duceze pe cea dintâi și, în afaiă de aceasta, să prăbușească pe șosea o enormă cantitate de pământ și de pietre.

Explozia simultană a celor doua mine trebuia făcută la momentul oportun, aruncându-se în ele cu grenade. Acest procedeu, unicul posibil, ascundea în el o mare primejdie: plantatorii de mine care trebuiau neapărat să stea culcați în imediata apropiere a minelor înspămintătoare nu se puteau salva decît printr-o minune.

Plantatorii știau că-l așteaptă aproape sigur moartea. Și mergeau la moarte, Langunov cu acel curaj frumos și plin de nepăsare pe care Kiriceiko îl observase la dînsul încă de la Planceskna, iar Nikitin pentru că era soldat și socotea aceasta o operă drept o datoră sol latenseă.

S-a făcut noapte. Nemții n-au băgat de seamă că s-apropie plantatorii de mine și minele au fost puse fără nici un incident. Apoi plantatorii, au unit amîndouă minele cu un fir de detonant și s-au trît deoparte, pînă într-un adăpost, au așezat alături de ei, la îndemînă, grenadele aut tanc și s-au pus să aștepte.

În zori nemții au început să se folosească. Șiruri de soldați luara poziție de-a lungul terasamentului, făcînd un spațiu neîntrerupt. Apoi trecu o drezină de servicii blindată care controla drumul și îndată după ea rătăcile, urmate de o locomotivă grea care împingea înaintea ei o garnitură de platforme încărcate cu pietre pînă peste margine.

Planul nemților era clar. Ei întreprinseseră secretul sistemului minilor prevăzute pentru o mină de granate, și dădău acum drumul pentru recunoaștere unor platforme încărcate cu pietre care cîmăreau, probabil, tot atît cît cîmărea locomotiva trenului special. Dacă ar fi fost pusă aceeași mină ca și în lîngă dînsii, platformele ar fi provocat inevitabil explozia și planul nemților ar fi izbutit. Ele trecură însă cu bine peste tubul de scurgere și nemții se liniștiră.

Cum peste vreo patruzeci de minute, se auzi un zgomot venînd din depărtare. Șinele începură să ducă și trenul apărî la coltură. Ca și întîia dată, trenul era tras de două locomotive grele. Pe tendere, pe acoperișurile vagoanelor, pe scări, stăteau pistolari nemți. Pe măsură ce cobora panta, trenul își sporea viteza.

Plantatorii de mine așteptau. Trenul se apropia din ce în ce mai mult. Între tren și tubul de scurgere mai rămîneau cîteva zeci de metri. Plantatorii de mine traseră simultan picioarele de siguranță. Cel dintîi care aruncă grenada în mina pusă în tubul

de scurgere fu Nikitin. Două secunde după el, își aruncă tot acolo grenada Langunov.

Două explozii de grenadă răsunară una după alta urmate imediat de aubutul asurzitor al minelor.

Pământul tresări, se clătină, se ridică deasupra terasamentului, ca o ciupercă uriașă, care se căscă pînă ajunse o pînă fără fund și se prăbuși pe șosea cu un huruit răscolitor asemenea tunetului.

În clipa exploziei, locomotiva din față se afla drept deasupra tubului de scurgere. Locomotiva se rapse în două. Din cazan izbucneau aburii cu un șuierat tinginos. Parcă colindându-se, tendral, înconjurat de șine răsucite, de sfărîmături de traverse și de brazde uriașe de pământ, se înalță deasupra terasamentului și se prăbuși greu pe povățuș în jos. În urma lui, rostogolindu-se în vâietul exploziilor de obuze, zburau la vale vagoanele. Pareă că avalanșa asta cumplită care pornise verigumos la vale pe panla abruptă, în mijlocul tunetelor asurzitoare, nu se mai isprăvea.

Savin și tovarășii lui care stăteau în arăposturi, gata să acopere în orice moment pe plantatorii de mine cu focul automatelor, văzura totuși la văzura pe Langunov și pe Nikitin ridicându-se de după tufșul lor și aruncînd grenadele și văzura explozia minelor și o masă uriașă de pământ amestecată cu sfărîmăturile locomotivelor și ale vagoanelor, prăbușindu-se peste plantatorii de mine. Savin înțelese că nu mai aveau pe cine acoperi și că degrabă ar fi căutat trupurile prietenilor lui sub aceste sute de tone de pământ răscolît și dacu semnalul retragerii.

Astfel pierira Mihail Langunov și Fedot Nikitin, cei doi „studenți” ai „Școlii superioare de minere”, doi plantatori de mine diversificați, doi vâdeji sulcați ruși. Pierură tot așa cum pieriseră și alții, mergeu șase luni mai înainte, în noaptea aceea de octombrie, aruncîndu-și cu îndrăzneală grenadele ca să facă să explodeze prima noastră „mină de lup” sub roțile locomotivei nemțești.

Așa s-a isprăvit bătălia partizanilor pentru regiunea colinelor „Linie albastre”. Armata Roșie se pregătira să atace fortificațiile de oțel și beton ale inimei. Tot în același timp, ocolinî această linie, războiul de partizani începea curînd în mîna Tamașului.

CAPITOLUL 1

Veni și iulie 1943. Armata Roșie se apropia de liziera „Liniei albastre”.

Încă de pe vremea cînd nemții construiau această linie, căutînd să-și asigure prin ea spatele, cel dinții lucru pe care l-au făcut a fost să se năpustească asupra partizanilor din Taman. În sectorul acesta din Kaban, relativ mic, unde pădurile dese și vagaanile în care s-ar fi putut ascunde partizanii sînt foarte rare, s-a înregistrat încăierări overyșunate.

Forțele care se înfruntau erau vadit inegale, și vești îngrijorătoare ne soseau una după alta la Krasnodar.

Nemții încercuiseră un detașament de partizani din stanța Varenikovskaia, lingă niște cariere de piatră unde se ascundea. Două catune mici, singurele așezări omenești de lingă carierele de piatră, fură șterse de pe fața pămîntului de hitleriști, care exterminară pe toți locuitorii, fără să cruțe nici bătrînii, nici copiii. Șaisprezece partizani din Varenikovskaia fură torturați crunt și apoi spînzurați în piața stanței lor.

Nemții distruseră și comandamentul grupului de detașamente de partizani din Taman, de sub comanda lui Egorin. Din această unitate faceau parte detașamentele din stanițele Gastogaevskaia, Raevskaia, Kievskaia și Varenikovskaia, grupate în jurul detașamentului de partizani din Anapa.

Legătura cu Egorin fu întreruptă ; știam numai că cei de sub comanda lui Egorin, care mai rămaseseră în viață, se împărțiseră în mici grupuri și se ascundeau, acum în regiunea Bolșie Volcie Vorota, unde o duceau foarte greu, suferind de bolii și de foame, și hrănindu se cu coaja de copaci și cu rădăcini. Despre Egorin însă nu aveam nici o veste.

Statul major al mișcării de partizani de la sud trimitea deseori avioanele sale deasupra Tamanului. Piloții aveau însărcinarea să descopere pe acești partizani, să le arunce cu parașutele provizii și muniții și, dacă vor avea putința, să aterizeze și să evacueze bolnavii și pe cei greu răniți.

Toate încercările de a găsi resturile detașamentelor de sub comanda lui Egorin nu dădura însă nici un rezultat...

Și atunci statul major al mișcării de partizani a luat hotărârea să organizeze la Krasnodar un detașament de partizani puternic și bine înarmat, urmînd ca, îndată ce se vor putea lansa parașutiști, să-l debarce dincolo de „Linia albastră”. Detașamentul trebuia să se ocupe de acțiuni de diversione în spatele nemților, să găsească cu orice preț pe partizanii lui Egorin și pe el însuși, și să transporte bolnavii și ranii pe Pamîntul cel Mare.

Detașamentul fu organizat foarte repede. În detașament intrară o sută douăzeci de oameni, cei mai mulți baștonași din Taman.

Comandant al detașamentului de partizani parașutiști fu numit Slavin care fusese pînă atunci comandantul detașamentului de partizani-teroxiani „Furtuna”, din Novorossisk.

Eu am primit însărcinarea să organizez la Krasnodar o școală în care să pregătesc cît mai repede pentru acest detașament plantatori de mine — diversioniști experimentați.

Sarcina care mi se daduse de către conducerea mișcării noastre de partizani era foarte importantă și de mare răspundere, așa că am început îndată să mă ocup de îndeplinirea ei.

Noua „Școală superioară de diversioni și minare” se deschise cîrînd în casa Nr. 80 de pe strada Oktabrskaja. „Profesorii” fostei noastre școli de minare de la Planceskaja se înprășbaseră. Vellugan era greu bolnav, Eriomenko murise, Kiricenko plecase într-o lungă misiune, Litvinov nu se întorsese încă de la Moscova, iar Ianukevici intrase în Armata Roșie. Acum profesorul cel mai însemnat în materie de mine și diversioni al „Școlii noastre superioare” reînscut era Pavlik Saholski, plantator de mine excelent și cercetaș cu mare experiență. Era chiar puținel citat să auzi din nou prelegeri despre însușirile explozive ale trotilului, despre semnele convenționale, despre conspirație, despre minele cu acțiune întîrziată, despre limbajul urmelor. Îți aminteai încă voce de trecutul foarte recent și mi se pare uneori că eram din nou la Planceskaja în munți...

Programul de studii era foarte încărcat.

Fiul meu mijlociu, Valentin, întors din armată din cauza unor răni grave, antrenat în timpul nopții ostașii detașamentului pe aerodromul Aeroclubului la salturi cu parașuta și făcea cu ei și cursul practic de minare. Viitorii plantatori de mine pregăteau, sub

conducerea mea, în ateliere, mici „gcamantane“ portative, înzestrate cu o mare forță explozivă.

În timpul acestei scurte dar extrem de încordate pregătiri, mă întâlneam deseori cu comandantul detașamentului.

Slavin avea vreo treizeci și cinci de ani. Mic de statură, slab, uscățiv, el părea foarte firav, și făcea chiar impresia de debil, alături de voința lui ostaș. Slavin avea însă la activul lui multe luni de luptă ca partizan. Era d'bac și curajos. Se povesteau lucruri uimitoare despre felul cum se strecurase el drept pe sub nasul sanjinelor nemțești. Cu toată debilitatea lui, era extrem de rezistent și suporta ușor foamea și frigul. Noi știam că era greu să găsești un om atât de rezistent la mers ca Slavin. Pe lângă asta mai era și un trăgător excelent. Dar Slavin era mai cu seamă un comandant experimentat, un om cu voință și inițiativă. Era iubit și ascultat fără discuție. În timpul luptei, era sever, exigent, neînduplecat. Toți ostașii lui știau că atunci când trebuia să-i înfrunte pe nemți, mina mică a comandantului se făcea foarte grea.

Primul pluton în detașamentul lui Slavin era comandat de Kiril Stepanovici, care se trăgea din cazaci de la Marea Neagră și era vechi pescar. Până la război, fusese președintele sovietului stației Staro-Titarovskaya. Avea vreo șaiszeci de ani, era bine făcut și viguros, iar umerni lui puternici erau atât de lați încât, deși era destul de înalt, părea pătrat.

Plutonul al treilea îl comanda Dubineț, care era de la c din Anapa, unde vazuse lumina cu patruzeci de ani mai înainte. De atunci dusese o viață interesantă: strabătuse ca marinar Marea Neagră, pescuise, se luptase cu contrabandștii. Războiul îl găse se în funcțiunea de ajutor al comandantului portului comercial din Anapa. Vioi, sprinten, vesel, Dubineț era iute și impulsiv. Era un povestitor remarcabil, cu toate că în istorisările lui era uneori greu să îți fi dat seama unde se sfârșește adevăratul și unde începe fantezia. Avea un dar deosebit de a atrage încrederea, și băieții nu mai puteau de dragul lui. A. fi zis că ajunge să le șoptească un cuvânt la ureche, pentru ca ei, fără să stea pe gânduri, să meargă după dînsul la moarte.

Comandantul celui de al patrulea pluton era Semențov, fostul director al serviciului agricol raional. Vînător pătimaș, strabătuse Tamanul în lung și în lat și aproape nu era acolo cărare și vilcea pe care să nu le cunoască. Când îl vedeai întîiași dată îți se părea un om destul de simplu. Dar asta era numai prima impresie. În realitate, Semențov era deștept, șiret și ingenios. Iar față de hitleriști avea o ură sălbatică.

Mai mult decât cu ceilalți, m-am împrietenit însă în zilele acelea cu Berejnoi, comandantul plutonului al doilea al detașamentului de partizani parașutiști.

Întîia dată ne am întîlnit la mine acasă. Berejnoi îmi telefonase, cerîndu-mi voie să vină la mine, deoarece dorea să stea de vorbă despre detașamentul nostru, despre tehnica diversunilor și construcția mincilor inventate de fiul meu mai mare, Evgheni.

Despre acest Berejnoi aflasem unele lucruri încă înainte de venirea lui.

Neamul lui era de loc din stanița Varenikovskaia, care pe vremea aceea se afla dincolo de „Luna albastră”. În anul războiului civil, cînd era de vreo șapte ani, bandiții generalului alb Pokrovski omorâsera pe tatăl său, care fusese războinik pe front și luptase apoi curajos împotriva bogataniilor din Kuban. Moartea lui tată-sau i zgudu se atît de tare, încît bătălul fugise din stanița. Vreo doi ani, dus se o viață de vagabond, fusese prin Urali, prin Siberia și prin Asia Centrală. Mai trziu i se făcuse dor de mamă sa și de locul natal și vruse să se apuce de învățatură, așa ca să intre acasă.

Berejnoi era foarte înalt și stăruitor. În anul cînd izbură războiul, tocmai împlinise treizeci de ani. Tînărul comunist era titularul unei catedre de limbi străine la o universitate. Știa la perfectie englezește, francezește și, în special, nemțește. Ultimul lui lucru de lingvistică comparată stăruise mult interes. Berejnoi fusese invitat în Moscova și i se prezenta un viitor strălucit.

Cu toate că ar fi putut să-și continue studiile științifice, plecase în stanța din care ieșiseră fratele și el de războiul. Ajuns se ofițer de rezervă, înase parte la lupte crîncene, se distinsese și fusese decorat. Era cavaler al trei ordine. O rană grea îi silise însă să părăsească armata. Și totuși că acum vroia iar să se bată.

De la prima întîlnire, Berejnoi îmi plăcu foarte mult. Înalt, zvelt, viguros cum era, mi se pără un model de frumusețe, virilități. Totuși la el era atragător și totuși calmă, pură, cu fruntea înaltă, lărlia net conturată, și ochii cenuși și inteligenți, și trupul mladăș, musculos de om obișnuit cu sporturile, și încreșnăta ca elată a mișcărilor, și vocea joasă. Era un om neobișnuit de aezat, un om întreg. Nu l-am văzut nîci o dată grăbindu-se, nici agîtîndu-se sau enervîndu-se, și nu mi adăc aminte să fi întîrziat vreodată.

— Deviza mea e „Nu mă grăbesc, dar ajung la timp”, — zicea el, glumind.

Berejnoi nu admitea judecățile nechibzuite și nu se grăbea niciodată să și afirme părerea, atita vreme cît nu era pe deplin convins că are dreptate.

Îmi amintesc că chiar de la prima întîlnire l-am întrebat care fusese secretul succeselor lui și cum se făcuse că un flăcăuș de la țară, mai ieri, copilul nămanui, să ajunga profesor și titularul unei catedre la universitate.

Berejnoi mă privi cu atenție, se gîndi un timp scurt și mă întrebă :

— Spune-mi cîmădată, mă rog, ai avut vreodata prilejul, în copilărie, să joci fotbal desculț ?

Nu, — am răspuns eu, mirat de întrebarea lui.

Eu, însă, am jucat. Și cu mine, întreaga mea echipă. Și încă cum am jucat ! Intr-o zi am adus echipa mea, desculța cum era, de la Varenkovskan la Krasnodar. Eram căpitanul echipei. Toți băieții mei erau desculți și arși de soare ca niște draci. Jucam împotriva uneia dintre cele mai bune echipe școlare din Krasnodar. Adversarii noștri erau toți, pînă la cel din urma, încălțați cu bocinci de fotbal, de pîle, iar noi, desculți, și, pe deasupra, și nem-nearși. Și așa cum eram, le am băgat în țărîșe șase goluri. Acuma înțelegi ?

— Cu fotbalul înțeleg, dar ce nu prea înțeleg este cum de ai ajuns la succesele dumitale științifice !

— Cred că baza succeselor mele în amîndouă aceste domenii este în fond aceeași : tenacitatea, voința de a obține victoria. Bine înțeles și priceperă !

Așa a început prietenia mea cu acest om interesant. Mă duceam adesea pe la el. Ne petreceam de obicei serile după chosdarea muncii a zilei, stînd îndelung de vorbă în odăița lui.

Despre cîte nu mi-a vorbit Berejnoi ! Și despre înția la lupta cu nemții ; și despre maică sa, o bătrînica plină de bucurie, care îi ducea grija la Varenkovskaia și de la care de cîteva ani nu mai avăsese nici o veste ; și despre moartea cumplită a tatălui său ; și de luptele crîncene de lîngă Harkov, la care luase parte cu Maximenko, conducătorul tancului său, un verăinean vesel care nici cînd mergea la luptă nu și lăsa armonica ; și despre activitatea lui științifică ; și despre anii de prăgocie și de vagabondaj, și despre gainile Leghorn albe și cu creasta roșie, pe care maică-sa le crescuse cu atita greutate și le trimisese la expoziția agricolă de la Moscova .. Multe și de toate erau subiectele despre care vorbea Berejnoi, dar el se întorcea întotdeauna la aceleași lucruri : la tenacitate, la voința de a obține victoria, la felul în care se naște capacitatea de a lupta și de a învinge, adică tocmai la calitățile pe care le cultivate în el comsomolul și partidul.

Îl ascultam cu interes dar aveam uneori impresia că dinaintea mea se aflau doi oameni cu totul diferiți. Uneori era atîta înflăcărare în glasul lui, atîta de tinerește îi ardeau ochii, ușit de tare se înroșea la față, încît mă gîndeam fără să vreau că era un băiat vesel și atîta tot. După cîteva clipe Berejnoi era însă altul. Ochii priveau rece, în jurul gurii se iveau cute și era de nerecunoscut. Puteai să i dai chiar peste patru zeci de ani. Mai tîrziu am înțeles că Berejnoi n-avea decît o singură față, fața unui soldat, a unui savant gînditor, însă care păstrase în același timp și seninătatea adolescenței și puritatea suletească...

Berejnoi își iubea stanița natală cu o dragoste înduioșătoare și delicată și vorbea adesea despre ea.

— Știi dumneata la ce visez eu acum? — mă întrebă el într-una din seri, în timp ce mă petrecea acasă. — Războiul are să se isprăvească și atunci, la vară, te iau cu mine la Varenikovskaja. Mai bine ca-n stanița mea nu-i nicaieri în Kuban. Ai să vezi cum trăiește mamea mea. Nici nu știu ce femeie strașnică este.

Dar deodată, se întunecă.

— Nici pînă acum nu mă pot obșinui cu gîndul, -- îmi zise el încet, -- că nemții umblă prin stanița mea, prin livada mea, pe lângă stejarul din grădina de zarzavat care l-i așa de drag mamei, pe lângă salcîmii albi, pe lângă stufărișul de alături de riu.. Înțelegi dumneata? Nemții umblă pe-acolo! Nu, asta multă vreme n-are să se mai întîmple!

Și Berejnoi făcu un gest caracteristic, brusc, cu mîna, ca și cum ar fi dat o lovitură de sabie, își lua rămas bun în tăcere și se întoarse.

Odată, Berejnoi îmi arătă o hartă pe care era trasă o linie groasă, neagră, plină de colțuri ascuțite, de lațuri și de zigzaguri. Linia începea aproape de graniță și se isprăvea lînga Harkov.

— Uite, asta-i calea de-a lungul căreia am lăsat, -- zise el. -- După cum vezi, am coborît spre miazăzi, am urcat spre miazănoapte, am străbătut drumurile Ucrainei, dar de mers, în tot mers spre răsărit. Asta a fost drumul retragerii... Cred că nu-i nimic pe lume mai amar cecet să te retragi. Mai cu seamă pentru noi, tinerii. Toată viața am mers mereu înainte. Și în fața noastră toate erau senine, luminoase și însorite. Și, deodată, am văzut înaintea ochilor mei mulțimea de refugiați, femeile cu ochii plini de lacrimi și de dojană, griul nesecurat și calcat în picioare, iar pe cer, vântul și urletul avioanelor nemțești în picaj...

Atunci am înțeles că datoria soldatului este să le îndure pe toate - și amarăclunea retragerii, și acest foc câmpit. Da' să le îndure pe toate cu gândul la victoria care nu se poate să nu vină. Picătură cu picătură inimă mi s-a umplut de o ură sălbatică. Mi se părea că cu cât are sa-mi fie mai plină deură inima, cu atât mă voi bate mai bine

Berejnoi tăcu. Era târziu. Sosise timpul să plec.

— Ia spune-mi, Berejnoi, — l am întrebat eu, — și acum tot așa de tare urăști?

El se uită la mine și spuse încet, răspicat:

— Îți aduc aminte când ți am spus cum jucam altădată fotbal desculț? Printre partizanii de la Varenikovskaia prinși lângă carierele de piatră și spânzurați în piața târgului, era și portarul meu și cei doi fundași ai mei. Portarul mi-era bun prieten.

M am uitat la Berejnoi Buzele îi erau strânse. Cute adânci în apăraseră în jurul gurii și mi am dat seama că dacă Berejnoi va patrunde în Varenikovskaia - și Slavici vroia să trimită plutonul lui tocmai acolo — nemții vor plăti toate cu virf și îndesat...

Dar Berejnoi știa să și asculte. Asculta cu interes ceea ce-i povesteam despre viața noastră pe muntele Strepct.

Îmi aduc aminte că atunci când i am povestit cum au murit fiii mei, mi-a strâns mâna în tăcere. Această mângiere gravă și bărbătească m-a mișcat și m-a îndușat...

L-a interesat mai cu seamă ce i-am spus despre felul în care V-lughin și cu Ghenea, fiul meu cel mai mic, datorita faptului că știau bine nemțește, pătrundeau în mijlocul fasciștilor îmbracați în uniforme ale acestora și îi păcăleau cu diavole.

— Mi se pare că și dumneata vorbești curent germana? — i-am spus eu lui Berejnoi.

— Uneori mi se întâmplă chiar să și gândesc în nemțește! — îmi răspunse el zîmbind.

Cu câteva zile înainte de plecarea cu avionul a detașamentului de parașutiști, am trecut pe la Berejnoi. Ședea la birou, iar pe birou erau întinse ultimele ziare nemțest, statutul partidului nazist și niște instrucțiuni ale ministerului propagandei germane. M am făcut că nu bag în seamă toate acestea. Berejnoi nu spusese nimic. Eu am înțeles însă că plănuia ceva dar, după obiceiul lui, nu socotea că ar fi nevoie să vorbească înainte de vreme...

Tot la Krasnodar am cunoscut și pe fetele pe care Slavici le luase în detașamentul de parașutiști. Erau unsprezece trebuiau să lucreze ca surori de caritate în plutoane și în sectorul administrativ.

Una dintre ele, care mi se întipări mai cu seamă în minte, era Ania Certoleas. Această fată slăbuță, zvelta, cu ochi mari și negri, venea deseori la școala noastră de pe Oktiabrskaja, interesindu-se cum sînt construite minile. Acolo îl cunoscuse pe Podanko, comandantul grupului de recunoaștere îndepărtată al detașamentului de parașutiști; se îndrăgostiseră unul de altul...

În sfîrșit, veni ziua cînd toate pregătirile de plecare fuseseră isprăvite. Seara, parașutiștii se adunară la o masă solemnă de adio. Șeful statului, major al mișcării de partizani de la sud ridică un toast pentru revederea pe pămîntul sovietic liber al Tamanului. Paharele zangăniră prietenos.

Seara toți se adunară pe aerodrom, pe a cărui pistă se conturau nelămurit siluetele grelelor avioane de transport. Baloturi mari și grele fuseseră deja încărcate. Partizanii parașutiști stăteau tăcuți și îngîndurați.

Slavin dădu comanda de îmbarcare. Cînd trecu prin fața mea, Berejno, îmi strinse mîna cu putere.

Cel din urmă își luă zborul avionul comandantului escadrilei, apoi în urma lui porniră celelalte avioane. Avioanele descrieră un larg cerc de adio deasupra aerodromului și luară direcția Tamanului. La marginea orașului li se alăturară avioanele rapide de vînătoare, care le însoțeau.

Am plecat fiecare pe la casele noastre, cu inima aprinsă de neliniște. Cine putea ști dacă îi vom mai revedea vreodată pe acești prieteni ai noștri?

Trecu destul timp pînă cînd începură să sosească știri despre detașamentul de parașutiști. Erau radiograme cifrate ale postului de radioemisiune al lui Slavin, rapoarte de-ale agenților noștri care supravegheau comandamentele germane și istorisiri de-ale acelora care izbuteau să treacă peste „Linia albastră”.

Urmăream cum puteam și noi soarta detașamentului de parașutiști, după aceste știri fragmentare, uneori contradictorii, întîrziate deseori. Multe lucruri ni se păreau uneori de neînțeles. Și abia după ce nemții au fost izgoniți din Taman și ne-am îmbrățișat iarăși tovarășii din detașamentul de parașutiști care rămăseseră în viață, am aflat totul despre eroica lor luptă din spatele nemicului.

*

* *

Slavin, care zbura în avionul cap, stătea alături de comandant. În fața lui era întinsă o hartă luminată de un bec electric.

Slavin se uita în jos. Sub el pămîntul era învăluit în bezna de nepătruns a nopților Kubanului. De la o vreme începură să

scapere în întuneric focurile de salvă ale artileriei. Rachelele luminoase se aprindeau și se stingeau întruna. Razele albastre ale reflectoarelor răscoleau cerul.

Pe pământ se desfășura „o m.că luptă” lângă sectorul exterior de întărituri al „Liniei albastre”. Apoi totul fu din nou înghițit de întunericul nopții.

Peste cîțva timp, comandantul avionului puse mîna pe umărul lui Slavin și-i arătă harta. Degetul comandantului trase pe harta o linie care pornea din Krasnodar spre apus și se opri acolo unde liniile orizontale cafenii formau un ghem, însemnînd munții și defileurile Tamanului central. Acolo era făcută o cruculiță roșie și sub cruculiță, ceva mai spre apus, era o inscripție: „Volele Vorota”. Slavin înțelese că avioanele ajunseră la locul unde urma să fie lansat detașamentul.

Se dădu ordin ca oamenii să fie gata de debarcare. Partizanii-parăuștiști se aliniază în fața trapelor de bombe. Urmă seninului și cel dintîi sări Podanko, comandantul grupului de recunoaștere, un cozac din Taman, în vîrstă de treizeci de ani, profesor de istorie la școala medie a stanței. În urma lui, săriră cercetașii lui. Slavin cu aghiotantul lui părăsiră cel din urmă avionul. Din celelalte avioane s-a dat jos primul, al doilea, al treilea și al patrulea pluton.

O smucitură bruscă a parașutei - și cupola care se deschise puse capăt căderii vertiginoase a lui Slavin. Pămîntul tot nu se vedea. În jur era întuneric. Și deodată sus, deasupra cupolei parașutei, se auzi un zgomol sec de mitralieră și de tunări. Gloanțe trăsore brăzdau cerul. De undeva de departe, ca și cum ar fi venit drept de la orizont, se ridicară reflectoarele nemțești și smulseră pentru o clipă din întuneric siluetele avioanelor Messerschmitt. Era o patrulă aeriană nemțească ce apăruse pe neașteptate deasupra defileului Volele Vorota. Avioanele noastre de vîntătoare încinseră cu patrula o luptă, acoperind avioanele grele de transport care plecaseră spre răsărit după debarcarea partizanilor.

Jos se schița conturul vag al pămîntului. Pămîntul se apropia din ce în ce mai mult. Slavin se lovi încet cu picioarele de pămînt și cazu pe o parte. Tovarășii se apropiară de el în fugă și i dezlegară eurile parașutei.

Slavin se ridică în picioare. Trei avioane în flăcări se desprinseră din cerul întunecos și căzură, lăsînd în urma lor dîre de foc. Cine putea ști dacă erau ale noastre sau nemțești? În răsărit se auzea un trîr începător. Avioanele de vîntătoare nemțești ajunseseră probabil din urmă avioanele grele de transport și le atacau.

Agentii de legatură venă la fuga la Slavîn și raportară că debarcarea fusese înfăptuită relativ bine: un singur partizan își rupsese piciorul și trei nu luseseră încă găști. Baloturile fuseseră aproape toate adunate.

Slavîn ordonă ca oamenii să se împrăștie imediat și, chemând la el pe comandanții plutoanelor, repetă ordinele elaborate emanând încă de la Krasnodar.

Prima pluton, de sub comanda lui Kiril Stepanovici, primi ordinul să pornească spre extremitatea de nord-vest a Tamaiului, acolo unde stăteau Kerci desparte Kubanul de Crimeea. Acest pluton trebuia să se pregatească să împiedice evacuarea nemților din Kuban în momentul în care Armata Roșie avea să strângă „Linia albastră”.

A doua pluton, acela al lui Berejnoi, urma să meargă spre stația Varenikovskaja, cu însărcinarea de a custrage comarașii nemților în regiunea din jurul stației.

Dabneț, cu al treilea pluton, trebuia să se îndrepte spre împrejurimile Anapei. Să culegă la el să facă drumurile care duceau din Anapa spre strâmtoarea Kerci, să afle tot ce se petrecea în port și să se pregătească pentru o incursiune în oraș.

Plutonul al patrulea, al lui Semerțov, și grupul statului major, în frunte cu șeful de stat major, Pantelei Sidorovici, un cazac în vârstă, președinte de comitet executiv raional, urma să rămână cu Slavîn înainte de a se face zădărnici, trebuiau să ștergă urmele debarcării, trebuiau să ajungă la postul de comandă din sectorul central al munților, mai aproape de Volce Vorota, să-și instaleze acolo tabăra, să amenajeze spitalul și să înceapă să caute pe partizani, de sub comanda lui Igorin.

Podanko trebuia să organizeze nemurșkat recunoașterea și să-i țină la curent pe toți comandanții plutoanelor.

Era încă întinerie când eșecurile plutoanelor pleacă la drum în direcțiile indicate. După o vreme, după aceea, pe deodată, cecetașii lui Podanko dispărura și ei în noapte.

Când zorile începură să se reverse asupra Tamaiului, vestea o zi cenușie și mohorâtă, totul se isprăvisc. Baloturile fuseseră ascunse și camuflate în ascunzătorii, urmele debarcării șterse cu niște natuși stropite cu un lichid parfumat care zapăcea cîinii poliști ai nemților, iar santinelele și avanposturile ascunse în tufișuri stabiliseră legătura telefonică.

Toată ziua oamenii de la serviciile administrative amenajară peșterile, curățiră și îngrădiră cu pietre izvoarele cu apă rece și limpede.

A doua zi, în zori, al patrulea pluton se împărți în grupe și porni în căutarea partizanilor lui Igorin.

Partizanii parașutiști rătăciră toată ziua printre stîncile sălbate. Regiunea era pustie. Stațiile erau departe și drumurile

ecoleau acest sector muntos al Tamanului. Dealul se vedea că și nemții nu mai calcaseră demult pe acolo.

Partizanii-parășuțiști scotociră toate iușișurile, toate rîpele, dar nu găsiră pe nimeni, nici pe cei trei tovarăși ai lor care se pierduseră în timpul debarcării. O singură grupă îi aduse lui Slavîn, seara tîrziu, niște opinci găsite lîngă izvor și două rucsacuri. Într-însele găsira niște haine, rufe și cartete de însemnări care aparținuseră unor partizani de-al lui Egorîn.

Slavîn înțelese numai decît ca niște partizani din detașamentul lui Egorîn fuseseră nu demult pe acolo și dădu ordin să se continue cu cautarea mai aproape de stanițe, acolo unde platoul trecea în panta lîna spre stîpa.

A doua zi pe la prînz telefonistele transmiseră de la posturile de avangardă:

— Vin ai noștri și „duc pe partizanii lui Egorîn!

Slavîn ieși din peștera. Patru cadavre erau întinse pe pietre. Fuseseră găsite la vreo zece kilometri de stanița Raevskaja, într-o vale adîncă, lîngă un pîrau. Partizanii fuseseră probabil uciși cu focuri de armă trase din spate. Dușmanii îi urmaseră, le întinseseră desigur o capcană și îi ucisese rășește, pe la spate, cînd se apucaseră să bea apă din izvor. Unul din ostășii lui Egorîn rămăsese chiar întins în apă cu capul sfîrșit. Apa rece din izvor îi pastrase fața, și Slavîn îi recunoscu ușor pe Viktor Mihailovici Bodalanov din Krasnodar.

— Podanko, vino aici! — ordonă Slavîn.

Uta-te, Podanko, — vocea lui Slavîn era seacă și se vera. — Uta-te Podanko și ține minte: asasinii lor se află acum la Raevskaja. Așa cîne stat și raportează. Au să dea socoteală...

Parășuțiștii începuseră să pornască spre peșteri, cînd sosi și doilea grup însărcinat cu cautarea. Adăcarii și aceștia, pe niște țigări, făcute din crengi și bețe, doi partizani de-al lui Egorîn, însă vii.

Cei doi partizani au fost duși la infirmeria amenajată într-o peștera dintr-ună și cu care îi lăpura le erau acoperite de răni adînci și purulente. Apoi se încearcă să li se dea de mîncare. Ei însă taceau. Numai ochii cătau sîmbate și pieziș ca și mai înainte. Cîrînd unul dintr-iași își pierdu cunoștința.

Medicul detașamentului de partizani-parășuțiști ș. Ania Ceretoleas îngrijura pe partizanii lui Egorîn. Veselă, plină de viață și energică, Ania era o soră cu experiență, atentă.

„Ania are mîna ușoră“, spunau mai tîrziu partizanii lui Egorîn cărora Ania le pansase ranile.

Dătrînd medic nu o lasă o clipă să plece de lîngă el. Ania făcea toate pansamentele complicate și tot ea îi ajuta întotdeauna la operații.

Fata era pasionată de manca ei, însă se ruga în același timp să fie trimisă în grupul de recunoaștere al lui Podanko. Bătrînul medic nici nu vroia să audă de așa ceva.

— Scoate-ți asta din cap, Anna, — mormăia medicul. — Scoate-ți din cap...

Îngrijorat de starea partizanilor lui Egorin, Slavin ordonă radiotelegrafistului să ia imediat contact cu Krasnodarul și să ceară un avion.

Noaptea se auzi un zgomot de motor. Un avion mic ateriză cu maștrile în poieniță. Avionul îi luă pe amîndoi partizanii lui Egorin și pe partizanu parașutist care își rupsese piciorul cînd sarise pe pămînt, și plecă îndărăt la Krasnodar cu mulți înainte de a se face ziua.

Pînă în seara celei de a șasea zile, Slavin reuș. să culeagă aproape cînzeci de partizani bolnavi și ranți. Unii erau aduși pe tărgi, umflați de foame, în agonie. Alții veneau sanguri, sprijinindu-se de mîinile partizanilor parașutiști.

Fuseseră găsiți prînzînd, prin peșteri, prin tîpe adînci, pe lînga izvoare, prin tufele de porumbac.

Toți erau istoviți, întrucît mulți de neputință. Unii tăceau, încapătîindu-se să nu răspundă la întrebări. Alții vorbeau întruna și băteau cîmpii.

Un singur lucru era clar: nemții distruseseră detașamentul lui Egorin. Partizanii, care scăpasera cu viață, se ascunseseră aici, în aceste locuri pustii din munți. Nemții bătuseră de cîteva ori toată regiunea cu cîini. Cînd prindeau partizani, pe unii îi ucideau pe loc, iar pe alții îi faceau prizonieri. Acei care scăpau se așteptau în fiecare clipă la o nouă răz. erau bolnăvi și sufereau de foame. Nici unul nu putea să spună ceva despre Egorin. Totuși trebuia găsit cu orice chip. Numai el, în calitatea lui de comandant al detașamentelor de partizani din Taman, dispunea de informațiile necesare partizanilor-parașutiști despre informatori cu care era în legătură și despre dislocarea detașamentelor locale de partizani. Mai tîrziu s-a aflat că Egorin fusese atras mișelește în stanța Raevskaia și predat nemților.

Acel avion din Krasnodar venea în fiecare noapte și ateriza în poiențele din mijlocul munților. Slavin nu putea să amenajeze acolo un teren bun de aterizare pentru avioane mari. Avioanele transportau pe Pămîntul cel Mare în primul rînd pe partizani, cei mai slăbiți. Pe cîei, Slavin îi lăsa deocamdată internați în infirmeria din tabără.

În fiecare noapte, Slavin punea gărzi întărite în jurul taberei. El știa că nu se putea ca nemții să nu audă la un moment dat zgomotul suspect al motoarelor de la avioanele care soseau în mod regulat și atunci aveau să vină cu siguranța acolo..

A șaptea zi, dis-de-dimineață, posturile înaintate comunică că se apropiau niște vânători de munte germani. Din momentul în care nemții intrară în pădurile din regiunea munților, tabăra partizanilor începu să se agite.

Slavin ordonă ca tabăra să fie îndată ridicată. Cea dintâi porni spre răsărit în munți, în direcția stăniței Kievskaia, în fermieria, acoperită de jumătate din plutonul al patrulea. În urma infirmeriei plecă serviciul de intendență și o parte din personalul statului major al lui Pantelei Sidorovici Ceilaltî, în frunte cu Slavin și Semionov, se ascunseră în tufișuri. Comandanții elaborase demult planul de întâmpinare a musafirlor nepoftiți.

În tabără rămăseră numai vreo zece oameni. Ei măturară toate urnele, stropiră intrările în peșteri cu lichid parfumat și dispărură aproape chiar sub nasul nemților. Ei știau că vânătorii de munte nemți nu i vor descoperi: partizanii aveau în picioare o încălțăminte specială, confecționată din cauciucul de automobile, și nici cel mai dinăscu copoi nu le-ar fi putut descoperi urma.

Îmbracați în halate de camuflaj, partizanii alunecau ca niște umbre prin desișul tufelor, acoperind grupul principal al detașamentului de partizani care se retrăgea. În urma lor, înfundându-se în defileu și urcând dealurile, veneau vânătorii de munte nemți.

Nemții înaintau încet, nelăsînd nepipăită nici o movișcă, nici o viroagă. Vedeau înaintea lor numai pietre, tufișuri și rișe, dar nici urmă de faptură omenească, nici cel mai mic semn care să arate de ce tocmai acolo, deasupra acestor munți pustii, motoarele avioanelor vuiseră cîteva nopți în șir.

Începuse să se lumineze bine. Zia se arata neobișnuit de caldă. Pe cer nici un nor. Nemții obosiseră. O parte din vânătorii căraseră prin defileu mitraliere grele. Erau obosiți de aluta mers pe pietre, și în chinuia selea. Urcușul care începea era anevoios și vânătorii de munte se opriră să se odihnească. Au ales un loc la umbră, sub o stîncă abruptă s-au așezat acolo pe iarbă și și-au aprins cîte o țigară.

Împrejur era liniște. Numai păsările ciripeau prin copaci, iar în iarbă țîrîiau neconținut greieri.

Deodată se auzi o bubuitură. De sus, o avalanșă de pietre se rostogoli pe panta abruptă, aproape verticală și se prăbuși cu zgomot peste vânătorii de munte care se odihneau. Ecoul munților repetă de mai multe ori zgomotul prăbușirii.

Nemții care scapasera leleri s-au cațarat în stîncă, dar sus, în vîrf, nu era nimeni. Numai iarba era puțin călcată și ici colo se zăreau niște urme abia vizibile lasate de o cizmă grea.

Un alt grup de vînători de munte, ușor înarmați, mergea prin munți, cînd cățărîndu-se pe povîrnișuri, cînd coborînd în defileu. Locurile erau pustii, soarele ardea necruțător.

Deodată pe dinaintea lor zveini mai întîi o umbră, apoi încă una și încă una. Un vînător trase o lungă rafală de pistol-mitralieră. Umbrele se repeziră într-o parte și dispărură.

Furșîndu-se cu băgare de seamă, pe după pietre, vînătorii de munte porniră mai departe. Acolo însă unde cu o clipă înainte trecusera umbrele, nu mai era nimeni. Numai vîntul foșnea prin tufele de macieș. Dar iarăși trecură umbrele. Iar urma o rafală de pistol-mitralieră și iarăși intrară umbrele în pămînt...

Asta se repetă de cîteva ori. Vînătorii de munte se țineau de aceste umbre pe care nu le puteau prinde, care îi atrăgeau din ce în ce mai departe, și nu băgara de seamă că intraseră într-un defileu îngust. De o parte și de alta stîncile se ridicau din ce în ce mai înalte.

Patrulele dinainte ale nemților raportară ca în față era o ripă abruptă.

Vînătorii de munte se ingrămadiră la marginea rîpei, căutînd să se lînă cît mai departe de stîncile care alîrnau deasupra defileului. Imprejur era aceeași liniște. Și deodată un strigăt puternic de vultur rasună din fundul prăpastiei adînci. Un strigăt asemînător îi răspunse de pe povîrnișul din dreapta. Nu încăpea îndoială că erau niște semnale.

Vînătorii de munte asteptau, gata să tragă, îndată ce-ar fi apărut o țintă. Trecură cîteva clipe chinuătoare. Dincolo de ripă se auzi un foșnet, un murmur de voci înăbușite, zgomotul unor pietre marunte care se rostogolceau, și iar un foșnet.

Trei vînători de munte se tiriră pînă la marginea rîpei și se uitară în jos. Acolo nu era nimeni. Numai apa murmură, abia auzită, și o pasăre țipa monoton.

Deodată, jos, apăru o umbră. Un vînător de munte ridică pistolul-mitralieră și ochi. El nu mai auzi însă împușcătura, care fu acoperită de un bubuit asurzitor. Pămîntul tresări, stîncile se clătinară și se prabușiră, tirînd în ripă pe vînătorii de munte care stăteau în față. Ceilalți, dîndu-se înapoi, începură să tragă în neștire. Numai ecoul le răspunse.

Trecură cîteva clipe. Se făcuse iarăși liniște. De jos din ripă se auzeau vaietele răniților nemți. Vînătorii coborîră, dar afară de morții și de răniții lor, ei nu găsiră pe nimeni pe malul pîrăiașului.

Vânătorii de munte mai rătăciră cîteva ceasuri printre stînci și prin vilcele, încercînd să găsească vreo urmă, fie ea cît de mică, a dușmanului misterios; dar nu aflară nimic. Căruțu și morții și răniții, nemții se întoarseră în stanițele din stepă. Și mulți dintre ei își amintiră, poate, fără voie, de povestirile locuitorilor staniței despre necuratul care adăminește pe drumeti spre afurșitele porți ale lupilor ..

În raportul asupra acestei operații, pe care îl trimise la Krasnodar, Slavin adăugă pe scurt că a instalat o nouă tabără și că a trimis din nou în toate direcțiile grupele însărcinate cu căutarea partizanilor lui Egorin. De data asta ei nu gasiră decît cadavre de ale partizanilor lui Egorin, morți de boli sau de foame, și moviște de pămînt, cu cîte un stilp modest la capăt, pe care era însemnat cu creionul chimic cîte un nume sau cîteva la un loc.

Slavin nu mai izbuti să-l descopere nici pe Egorin, nici pe cei trei partizani dispăruți la debarcare.

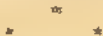
CAPITOLUL II

Prima radiograma primită la Krasnodar de la Berejnoi prin post 1 de emisie al lui Panteler Sidorovici era laconică:

„Plutonul în studarțul de linga stanița Varenikovskaia. Persoană în stanița. Este așteptată aici sosită din Curtea a unui funcționar superior nazist, Stein. Plec cătunul Coșak, în întâmpinarea lui.”

Dupa aceasta, Berejnoi nu mai dădu multă vreme nici o veste despre el.

La Krasnodar începură însă să vină știri despre sosirea la Varenikovskaia a unui oarecare nazist, anume Stein, reprezentant al g. aleiteruli. Crimen. Dar știrile nu veneau aici de la Berejnoi, nici de la Slavin, ci ne erau transmise de informatori noștri și de oamenii noștri din rețeaua de supraveghere a comendaturilor nerușine. Jutecînd după aceste știri, partizanii în Stein era în multe privințe de neînțeles, dară nu erau misterioasă. Făceam la Krasnodar tot felul de presupuneri în privința acestui fascist. Cu timpul, tot ce ne părua curios în purtarea lui, își găsi explicația. Dar despre aceasta voi vorbi mai încolo...

Berejnoi își adăsesse plutonul, fără vreo peripeție deosebită, pînă în împrejurimile staniței Varenikovskaia, staniță inconju

rată de ogoare întinse de pământ negru, care dau recolte de grâu log... Casele stau în mijlocul grădinilor mari și umbroase, iar în împrejurimi sînt lacuri adînci, pline de pește. Berejnoi își petrecuse aici copilăria și venea din cînd în cînd s-o vadă pe mamei sa, să mamei ratacească cu pașca și să pescuiească. Nu era pădure, nu era cot sau mal de rîu, pe care să nu le fi cunoscut, și el își ascunsese fără multa greutate platonul în stufărișul des. După aceea, fiind că el pe Nikolai, ajutorul său, porni spre stamfă.

Nikolai era un vechi prieten al copilăriei al lui Berejnoi. Fuseseră împreună la școală, alergaseră împreună după porumbel și prinseseră împreună pește. Casele lor erau așezate alături, iar mamele lor, vecine, trăiau în bună înțelegere.

În timp ce Berejnoi se strecura în stamfă, era emoționat fără să vrea. Se gîndea că acum avea să o vadă pe mamei sa și are să o poată strînge la piept și sărută.

Prietenii ocotira avansăturile. Se țirau încet prin grădinile de zarzavat, sareau gardurile de noapte și ședeau lîngă multă vreme prin șanțuri, așteptînd să se vadă vreo puțrula nemțească. În cele din urmă ajansera în țirivara lor.

Acolo unde fusese casa lui Berejnoi, nu se vedea decît cenușă. Pînă și clădirile din cînte erau arse. Toți pomii, din livada erau tăiați din rădăcină. Numai hornul sobei, negru și stîngher, statea neatinț, și la marginea grădinii de zarzavat rămasese întreg butrinii stejar secular care-i era așa de drag mamei lui Berejnoi.

Înima i se strînsese de durere. Ce o fi cu mama? Oare mai trăiește? — se întrebă el.

Casa lui Nikolai era întreaga.

— Eu aștept aici, — șopti Berejnoi. — Tu intră în casă, alia tot ce s-a întîmpnat și cheam-o aici pe Daria Semionovna.

Nikolai se întoarse peste jumătate de oră. În urmă venea mama lui, o căzacioaica bătrîna, îmbrobodită cu o basma neagră. Bătrîna s-a apropiat de Berejnoi și l-a îmbrățișat în tîcere. Și aici, pe mormanul de cenușă unde fusese cîndva casa lui părintească, Berejnoi află cumplita veste.

Cu vreo cinci luni mai înainte, nemții o ridicaseră pe mama lui Berejnoi, în urma denunțului atamanului Murașnicenco. Acesta venise însoțit de niște soldați și rînea cu satisfacție cînd bătrîna a fost dusă la poliție, pe ger, cu părul deslăcut, numai în cațaveica subțire pe care o purta în casă. Asta era cu puțin timp înainte de înfrîngerea partizanilor din Varenkovskaia, lîngă carierele de piatră.

Mama lui Berejnoi fu acuzată că ar fi în legătură cu partizanii. Asta era dealtfel adevărat. Bătrîna ascunsese de cîteva ori la dînsa în pivniță cercetași și păstrase niște pachete înve-

lile în hîrtie. I se ceru să indice numele partizanilor și locul unde se ascundeau. I se făgădui o casă de piatră cu acoperș de tablă, o vacă, bani. Bătrîna însă tăcea. Atunci au început s-o canonească. Au bătut-o cu vergele de pușcă, i-au înfipt ace sub unghii, i-au frînt degetele. Miroșnicenko asistase la torturi și se spunea chiar că o bătuse și el pe bătrîna cu crăvașă. Bătrîna tăcea. A treia zi nemșii i-au aruncat cadavrul desfigurat în Kuban. Apa însă i-a scos trupul pe bancul de nisip și noaptea, locuitorii staniței l-au luat și l-au îngropat în grădină, sub stejarul cel bătrîn.

Cînd au luat-o pe maica la la poliție, eram la dînsa, — povestea Daria Semionovna — Simțea peșemne ca nu se mai întoarce acasă și la dispariție mi-a șoptit: „Dacă vine baștu meu, lui ea o mamă pentru dînsul“. Așa mi-a spus...

În aparență, Berejnoi era calm. Privea tăcut într-o parte, mușcîndu-și buzele. Daria Semionovna stătea alături de dînsul și-l netezea încet pe cap, așa cum îl mîngiase altădată mai că-sa, pe vremea cînd era mic.

Pe ulicioară se auzira pași: trecea o patrulă nemșească.

— Auzi? — șopti Daria Semionovna

Berejnoi dădu din cap.

— Ascunde-ne pe Nikolai și pe mine la dumneata, — spuse el încet. — Decamdata trebuie să mai rămînem aici ca să vedem cum stau lucrurile. Apoi vedem noi ce-i de făcut...

Prietenii stătură la Daria Semionovna timp de cîteva zile. Ea îi încheia ziua în pivniță, iar noaptea stateau în odaia întunecoasă pîndind cu luare aminte la zgomotele de pe uliță. Cînd bătrîna, care făcea curățenie la comandatură, se întorcea de la lucru, le spunea tot ce se petrecea în staniță, vorbea despre noile rînduiri, despre moartea partizanilor de la Varenikovskaia, despre trădătorii care își vinduseră conștiința și cînteii pentru o vacă și un sac de făină, despre polițai și despre Miroșnicenko...

Pe vremuri acest Miroșnicenko fusese cel mai bogat om din staniță. Avea oare două mori cu aburi și o moară de crape și jumătate de staniță își măcina grîul ca morle lui Hambarole lui gemeau de grîne, acaparate pe nimic din regiune. Grînele le trimitea apoi la Temriuk, de unde le exporta în străinătate.

După revoluție, Miroșnicenko fusese arestat și trimis la Solovki, dar fugise de acolo. Într-o vreme se spunea că s-ar fi întors iar în Kuban, și chiar că fusese văzut vînzînd semințe în piața la Kavkazskaia. Nimeni nu știa însă dacă toate acestea erau adevărate sau nu.

Încă din primele zile după sosirea nemșilor, Miroșnicenko căzuse ca din senin pe capul locuitorilor staniței. Îndată după

aceea fusese numit ataman de raion. Și Miroșnicenko începu să bage groaza în bieții oameni. El fusese acela care dăduse ajutor la prinderea șiuciderea partizanilor denunțați ca trădători, și tot el ucisese în bataie pe înerele cazăcioaice care duceau provizii partizanilor la carierele de piatră. Nemții îl prețuiau și, poate ele hambarelor lui Miroșnicenko începura iar să se îndoale sub greutatea grânelor.

„Uite unul care trebuie trimis pe lumea cealaltă”, spunea de multe ori Nikolai prețenului său, în lungile ceasuri când își omorau timpul stînd de vorbă în beci.

Berejnoi tăcea. Și numai o singură dată răspunse calm, ca despre o treabă de mult hotărîită.

— Oare nu înțelegi că eu și Miroșnicenko nu avem loc amîndoi pe pămînt?

Și după felul cu care Berejnoi spunea asta, după neaia lui reci și aspri, Nikolai înțelegea că zilele lui Miroșnicenko erau numărate.

Odată, Daria Semionovna nu s-a întors scara acasă. N-a venit nici noaptea. Prieteni, încuși în pivnița, se nădădura. Erau cîț pe ce să înceapă să sape ca să iasă din pivniță și să pregătisera grenadele pentru orice întimplare.

Batrîna se ivi în zori zilei, abia tîrîndu și picioarele de oboseală.

Afurisile poezianilor... I-a pălîit carătenia Curăță, spăiește, vopsește, parca s-ar pregăti de cine știe ce sărbătoare.

Daria Semionovna spuse că mai-marii nemți au stăruit așteptau să le vină un musafir din Crimela, un nacealnic de seamă pe care îl cheama Stean. Nu-l cunoștea nici unul din nemți de acolo, dar tot se temu de dînsul, pentru că-l știau infamurat de tot și grozav de cînos. Se mai spunea că trebuie să vină acolo cu o vedetă pe Kuban. Toate acestea, Daria Semionovna le auzise întimplător chiar de la Miroșnicenko, pe cînd acesta vorbea cu șeful poliției.

Berejnoi cîntă de îndată urechile și o puse pe Daria Semionovna să i mai spună de la început, tot ce aflase la comandatură.

— Da' la ce îi trebuie afurisitul acesta de neamț? — se necăji în cele din urmă bătrîna căzăcioaica, care cădea din picioare de ostenită ce era.

Berejnoi nu-l răspunse nimic.

Noaptea prețenii păcăra din stănpă. Cînd își luă rămas bun de la Daria Semionovna, Berejnoi o îmbrățișă.

Îți mulțumesc pentru toate. Pentru că m-ai adăpostit, pentru mîngîierea pe care am găsit-o la dumneata, pentru că te-a purtat cu mine parcă ai fi fost măcă-mea... ai fost o mamă pentru mine... Cînd ne-om întoarce, nu știa. Să-mi dai

însă cuvîntul dumitale că orice s-ar întîmpla și orice-ai vedea — n-ai să te miri de nimic. Altfel n-om putea scăpa teferi.

Maria Semionovna așita facu, să oîteze. Își aducea amînta de Berejnoi de pe cînd era copil și știa că băiatul acesta era scump la vorbă, îndaratnic și că n-avea să scoată nimica de la el. Rugămintea lui însă trebuia împlinită întocmai, deoarece nu era el omul care să vorbească în vînt.

Berejnoi expediasc chiar în aceeași noapte la Krasnodar ra-diograma despre care am pomenit mai sus. În zori luă cu el un aspirant de-al lui, de la institut, și doi studenți, și plecă cu ei în cătunul Ciakan, așezat nu departe de malul Kubanului, la vreo patruzec. de kilometri în jos de Varenikovskaja.

* * *

Comandantul cătunului Ciakan era foarte neliniștit. Și cum să nu fi fost? Cu o seară înainte venise în cătunul lui, chiar domnul Stein cel groaznic, în persoană, despre care se știa că se ducea în sus pe Kuban, în stînga Varenikovskaia, dar care parec nu avea ce gînd să se oprească în cătun.

Stein avea capul pansat. Era însoțit de un aghiotant și de doi oameni din garda sa personală — doi zdrahoni SS., care semănau leit unul cu celalalt.

Domnul Stein nici nu-i întinse măcar mîna comandantului, ci dădu numai ușor din cap. Aghiotantul comunică tăios și scurt, că împotriva vedetei domnului Stein fusese comis un atentat și că domnul Stein fusese rănit la cap. Rana nu era prinje-dioasă, dar, în schimb, foarte dureroasă. Domnul Stein avea nevoie de odihnă și ordonă sa fie chemat imediat în cătun coman-dantul raionului, Varenikovskaja cu o gardă pe care s-ar putea bîzui. Iar în ceea ce privește echipajul vedetei care se afla în mo-mentul de față pe bancul de nisip, domnul Stein ordonă să fie lăsat acolo pînă la noile lui dispoziții.

Comandantul instalează pe domnul Stein pe canapeaua din bi-roul lui și telefonează îndată la Varenikovskaia. Stein refuză cîna care i se oferă și ceru numai o cafea fierbîntă și tare și un pă-hărel de coniac. Apoi se încuie singur în birou. Paznicii lui încrămenară la ușa ca niște statui.

Peste un ceas sosi comandantul raionului Varenikovskaia în-tr-o mașină, însoțit de un automobil blindat și de două camioane cu soldați nemți.

Stein îl primi imediat. Comandantul începu să-și exprime părerea de rău cu privire la tristul incident, dar Stein îl între-rupse brusc, atrăgîndu-i atenția că ar fi preferat să nu-i asculte compătimirile și să vadă în fapt o mai mare vigilență din par-

tea comandaturii germane. Apoi dădu ordin comandantului cătunului Ciakan să înceapă de dimineață ancheta. Ancheta trebuie să fie făcută repede și meticulos, iar rezultatele trebuie să fie imediat raportate lui personal și păstrate în cel mai strict secret; ar fi fost cit se poate de nepăcut ca acest accident, care i se întâmplase reprezentantului gauleiterului Crimen, să fie cunoscut de populația locală.

Stein se arca în mașină, îl chema la dînsul pe comandantul cătunului Ciakan și, porunci să ridice escorta și echipajul vedetei și să le lase în cătun, pînă cînd le va chema el.

La vedetă armau să facă de garda, cu rîndul, oamenii din echipaj.

Automobilele plecară la Varenikovskaia. Comandantul cătunului plecă chiar el cu niște barci la locul accidentului, transportă echipajul vedetei pe mal și abia atunci află toate amănuntele.

Pîna în seara zilei, aceea nenorocite, vedeta navigase cu bine pe Kuban, în susul apei. Printr-un ordin al dat de Stein, care ședea de obicei închis în cabina, pe duneta vedetei, erau postîți soldați nemți cu pistoale mitraliera, gata să tragă, iar lângă mitraliera grea de la prora, se afla tot timpul un servaut-mitralior.

La vreo doisprezece kilometri mai jos de cătunul Ciakan, dă-luseră în mijlocul rîului de niște bancuri de nisip. Apa era mai adîncă aici de a lungul malului stîng, spre care cîrmaciul conduse vedeta. Deodată vedeta se izbi cu putere de ceva și se opri. Pistolarii cazură pe punte din cauza izbiturii. Unu, din ei, în cadere, trăsese fără să vrea. Mitraliorul, împins înainte, se lovi cu capul de mitralieră. Sîngele îi năvăli în ochi. Auzînd împușcături și nevăzînd nimic în fața lui, mitraliorul trase o uiga rafala. Pe vedetă se scîlă panica și toți începură să tragă.

Stein, care se lovisese la cap cînd se produsese lovitură, zăcînd. Din cabină se auziră injurături desperade. Apoi ieși pe punte. Capul îi fu legat în grabă cu un pansament pe care ieșeau pete roșii de sînge.

Stein era furios la culme. Primu' pe care îl văzu pe punte era cîrmaciul, care, holbînd ochii, se uita speriat la șeful înturriat. Stein scoase repede revolverul. Răsună o împușcatură. Fluturînd brațele de parcă ar fi vrut să se agațe de ceva, cîrmaciul căzu peste bord fără să scoată un geamăt și dispăru imediat în apa repede și tulbure a Kubanului.

Tremurînd de frică, căpitanul vasului se apropie de Stein și raportă că vedeta se izbise probabil de ceva și că trebuia imediat cercetată elicea care nu mai funcționa. Stein bolborosi ceva și, băgînd revolverul în toc, intră înapoi în cabină. Un marinar, care coborîse în apă să cerceteze elicea, ridică peste

cîteva minute pe punte o bucată de năvod, care se înfășurase pe elicea vedetei.

Cauza opririi fu lamurită. cîrmaciul n-avea nici o vină... Putea merge înainte. Situația se complica însă, deoarece cîrmaciul, pe care Stein îl împușcase, era în același timp un pilot care cunoștea cursul navigabil schimbător și capricios al Kubanului. Și căpitanul vasului, luînd cîrma, se temea ca de moarte să nu bage cumva vedeta într-un banc de nisip.

Și așa se și întimpla. vedeta nu făcu nici un kilometru de la locul incidentului, și intră în plin mers într-un banc de nisip și se împotmoli atât de tare, încît era foarte greu să mai iasă de acolo cu propriile mijloace.

De data aceasta totul se petreceu fără împușcături. Agluitantul lui Stein, după ce înjură și bălu crunt pe capitanul vasului, ordonă totuși marinarii să se ducă înot pînă la mal și să aducă o barcă. Între bancul de nisip și mal erau vreo zece metri.

Barca sosi la vedetă cam peste un ceas. În barcă ședeau doi vîslași, doi tineri bravi soldați nemți. Unul din ei raportă că fusese trimis de marinarii de pe vedetă, pe care comandantul lor îl oprise pe mal.

Stein, agluitantul și doi oameni din garda lui personală, luară loc în barcă. Peste cîteva minute barca dispărură după cotitura bruscă a râului.

Aceasta era tot ce comandantul cătunului Ciakan reușise să afle de la echipajul vedetei. A doua zi, expediția care venise să despotmolească vedeta, nu găsi pe bancul de nisip decît schelul răsucit la vedeta, care arsese între timp, iar santinelele lasate acolo, dispărute fără urmă.

Comandantul își chinu mintea, făcînd fel de fel de presupuneri. În toată această înîntimplare erau o mulțime de lucruri de care nu era chip să se dumirească.

În primul rînd cum de apăruse navodul, acolo unde nici un pescar, oricît de nepriceput ar fi fost, nu s-ar fi putut gîndi să-l pună? Apoi mai era incendiul vedetei. Cine să-i fi dat foc? Toate acestea la un loc dovedeau că o singură mină manevrasese aici. Dar de unde ar fi putut să apară partizani lînga cătunul Ciakan, cînd toată regiunea fusese încă demult curățită de partizani? Și chiar dacă mai erau, de unde ar fi putut ei să afle despre sosirea lui Stein, cînd pînă și lui, comandant german, i se comunicase în secret acest lucru?

Dar altceva îl neliniștea și mai mult pe comandant. Marinarii trimiși de pe vedetă să aducă barca dispăruseră fără urmă. Nici cei doi soldați nemți, care-l aduseseră pe Stein de pe vedetă pe mal, nu fuseseră descoperiți. Că nu făceau parte din garnizoana cătunului, asta era sigur. Comandantul nu înțelegea

nimic din toate acestea. Nici macar nu putea și cum să organizeze mai bine cautarea celor disparuți, pentru că ținea bine minte ordinul lui Stein de a face ancheta în secret și fără nici o publicitate.

Într-un cuvânt, erau multe lucruri misterioase și de neînțeles. Și comandantul, după multe și chinătoare framintări, se gândi că lucrul cel mai bun era să aștepte și să facă. El urmă ancheta fără multa grabă, în nădejdea că între timp va descoperi poate, multe lucruri care rămasesera neclare pentru dînsul și că poate însuși Stein, prins de treburi importante, va uita întimplarea din cămin.

Oricum însă, comandantul nu-i trimise lui Stein raportul...

La Varenkovskaja, Stein fu întâmpinat solemn de Miroșnicenko. Cel mai slugarnic și mai respectuos „cer din lămie”, atamanul își exprima regretele în privința întâmplării de pe vedeta și îl asigură că la Varenkovskaja nu se va mai repeta așa ceva, fiindcă aici puterea era în mințile unor oameni siguri și devotați. Propuse să chameze imediat un medic ca să panseze rana.

Domnul Stein refuză, spunînd că nu era obișnuit să recurgă la serviciile unor medici necunoscuți și care probabil nu erau experimentați, că prefera să fie îngrijit de aghiotantul lui, suficient de priceput în medicină.

Oarecum descurajat, comandantul neamț îl invită pe „scumpul musafir” la masă.

Masa gemea sub greutatea bunătăților și a vinului. Stein însă duse la gură numai un paharel cu vin și abia se alinase de mincare. Spunînd că e obosit și că îl doare capul, el se retrase în oda a care îi fusese rezervată.

După plecarea lui, Miroșnicenko cu comandantul nici nu apucaseră să se așeze la masă, cînd un agent de legatura veni în fugă și raportă că domnul Stein era minios și în căutarea unei cauze pe comandant și pe ataman.

Și, la drept vorbind, Stein își ieșise din fire de minie:

— Aicea-s ploșnițe! — striga el furios, în momentul în care comandantul intră — Ați auzit: ploșnițe! Ploșnițe! — repetă e cu indignare, vîrînd în ochii atamanului degetul său arătător, în vîrfurile cărui era o mică pată roșie.

Comandantul, speriat, încercă să se scuze, însă Stein nici nu voi să-l asculte.

Atunci, sfătuiindu-se cu Miroșnicenko, comandantul propuse lui Stein să se ducă în altă casă de a cărei curățenie și ordine

garanția atamanul Stein le spuse că n-avea încredere în nici o garanție și că își va alege singur locuința.

Și iată că pe ulițele staniței apărură o procesiune neobișnuită. Comandantul și Miroșnicenko mergeau în față, iar în urma lor venea Stein, după care se țineau tăcuți, cei doi oameni din garda lui personală.

Cu toată rana lui proaspătă și cu toată durerea de cap, Stein se arătă de data aceasta neobosit. Vizită mai multe case, găsimdu-le una mai nepotrivită ca alta: ba că odaile erau prea mari, ba prea mici, ba că ferestrele dădeau în grădină, lucru care nu i plăcea deloc lui Stein, ba că dădeau drept în stradă, iar el, Stein, se ferea de praf. Comandantul pierduse nădejdea să mai poată găsi ceva pe placul acestui musafir din cale-afară de mofturos și lua, cu Stein, casele la riad. În sfârșit găsi una pe placul lui. Era tocmai casa Dariai Semionovna, casuța în care numai cu câteva zile în urmă se ascunsese Berejno și Nikolai.

Casa nu se deosebea cu nimic de casele învecinate și odaia pe care o alegea Stein era mobilată foarte modest. Stein fu însă de părere că era de o curățenie ideală și comandantul se feri să-l contrazică. Miroșnicenko se înfiora îndatoritor dacă gazda trebuia îndepărtată sau dacă i se va permite să rămână. Daria Semionovna stătea în odaie, și, albă ca varul, se uita cînd la Stein, cînd la ataman.

Stein se apropie încet de Daria Semionovna, o privi atent în față și spuse sacadat, pe rusește, cu un paternic accent german:

— Gazda va rămîne aici, să mă servească.

Apoi, întorcîndu-se spre comandant, îi spuse pe nemțește:

— În caz de nevoie, o voi azvîrli și singur afară... Sînteți liber, domnule comandant.

După ce ieși din casă și făcuse vreo zece pași, Miroșnicenko întoarse capul. Văzu că în cerdacul casei stătea, nemișcat ca o statuie, un om din garda personală a lui Stein.

A doua zi, comandantul staniței și atamanul veniră de vreo trei ori să viziteze pe musafir, dar nu fură lăsați să intre. Aghiotantul ieșea în cerdac și le spunea că domnul Stein nu se simțea destul de bine și nu putea încă să se ocupe de treburi. Suferea încă de pe urma șocului nervos pricinuit de ultimele întîmplări și de urmările unei răni a lui, mai vechi.

Cum era curios din fire, atamanul s-a apropiat noaptea pe furiș de casa Dariai Semionovna, cu gînd să observe ce făcea Stein. I s-a părut că o umbră s-a ivit o clipă în grădină, îndreptîndu-se spre casă. Dar de-abia a făcut atamanul cîțiva pași, și un om din garda personală a lui Stein a și răsărit din întuneric lîngă el și a strigat amenințător:

— Inapoi!

Dis-le-dimineața, atamanul o găsi pe Daria Semionovna în ga pat și începu să o desceasă. Ea spuse că Stein statuse aproape toată ziua culcat în pat, apoi, seara târziu îl chemase pe aghiotantul lui și statuse cu el mult de vorba, răstoind niște hîrtii. Despre ce era vorba nu știa, deoarece musafirii vorbiseră nerătește.

Dimineața comandantul veni țarași la Stein. De data asta în primat Stein îl poartă să șada, și i comunică scurt și tăios că comandamentul armatei germane era nemulțumit din cauza că stringerea grîului se face inadmisibil de încet, atât în stanița Varenkovskaya cît și în cătunele învecinate. El considera că de acest lucru sînt vinovați în primul rînd comandantul german. Nu mai puțin vinovați erau primarii și șefii poliției. De aceea, el cerea să i se procure fără întârziere toate actele privitoare la predarea grîului — planurile, cotele, repartiția, evidența executării, adresele și numele celor care cu rea voință nu voiau să predea grîul — și să le dea aghiotantului. Seara, toți primarii și șefii poliției din stanițele și cătunele cele mai apropiate trebuiau adunați în cancelaria atamanului. Dacă sănătatea îi va permite, va veni personal să le spună ca comandamentul german nu avea intenția să glumească cu ei.

Ordinul lui Stein fu îndeplinit întocmai: actele fură predate, primarii și șefii de poliție adunați la ora fixată.

Încă înainte de a se însera, comandantul veni să l ia pe Stein ca să l întovărășească la cancelaria atamanului. Pe stradă, oaspetele era însoțit de o parte de comandant, iar de cealaltă parte de aghiotant, care ducea o servietă grea și voluminoasă. În spate mergea garda personală a lui Stein, cu mina pe tragaciul pistolului-mitralieră.

În piață statcau grupuri de polițai care-i păzeau pe primarii și pe șefii de poliție sosiți în staniță.

În cancelaria atamanului, toți cei adunați se grăbiră care mai de care să-l salute pe Stein. Stein luă loc la masă. Lîngă el se așeză aghiotantul lui, care își puse geanta cu hîrtii jos, lîngă piciorul mesei. În spatele lui Stein se instalară oameni din garda lui personală.

După o scurtă introducere a comandantului, Stein luă cuvîntul. El repetă ceea ce vorbise dimineața cu comandantul. Numai că de data aceasta vorbea într o limbă rusă stricată, alegînd cu greu cuvintele. Cei adunați înțelesesă totuși principialul: conducerea era minuoasă din cauza nepăsării lor și i amenința cu tot felul de pedepse.

Deodată lui Stein i se făcu rău. Nu putu să-și termine fraza începută și își duse mîinile la cap. Învîingînd durerea, el se ridică cu greu de la masă, ordonă celor adunați acolo să nu

plece și să aștepte pe aghiotantul care, după ce-l va conduce acasă, se va înlocui și va continua ședința.

Aghiotantul puse servieta pe masă și, ordonând unui pramar să o păzească, îl luă la braț pe șeful lui și îl conduse încet spre ieșire. Comandantul și atamanul mergeau înainte. Garda personală, cu automate gata să tragă, îl însoțea pe Stein, ca de obicei, de la oarecare distanță.

În piață, lui Stein i se făcu ceva mai bine. Totuși comandantul și Miroșnicenko hotărâră să-l conducă pînă acasă.

Abia apucară Stein și însoțitorii lui să traverseze piața, cînd răsună o explozie. Toată lumea se întoarse fără voie: un vârtej de foc se ridică deasupra cancelariei, smulgînd acoperișul. Stein își veni cel dintîi în fire.

Stănița să fie imediat incercuită! - striga el.

Apoi se întoarse spre comandantul speriat și-i spuse aspru: — Am scapat amîndoi numai datorită unei întîmplări. Dacă ordun să fie arestați toți cei care au fost în piață. Chiar și polițaii!

Apoi, sprijinindu-se de brațul aghiotantului, păși repede spre casa Dariai Semionovna. În urma lui veneau, ca și pînă atunci, oamenii din garda lui personală, tăcuți și imperturbabili.

Am primit destul de repede la Krasnodar comunicarea despre explozia din cancelaria atamanului și despre moartea primarilor și a șefilor de poliție. Știrea ne-a fost transmisă de informatorii noștri. De la Berejnoi nu mai aveam nici o veste. Faceam fel de fel de presupuneri, eram îngrijați și regretam că Stein și Miroșnicenko scăpaseră ca prin minune

La Varenkovskaia evenimentele se desfășurau cu repeziune. Nu trecu mult și am primit știrea despre moartea lui Miroșnicenko. Iată cum se petrecuseră lucrurile. Într-o noapte, cu toate că era cald afară, atamanul își trăsese pîslarii în picioare, își luase în spate o scurtă îmblănită și se dusesse la hambarele lui. Venea destul de des pe acolo, ca să-și mai admire bogăția și să mai țină puțin în mînă boabele de grîu uscat, auriu. De obicei făcea asta singur. De data asta însă, speriat de explozia care avusese loc de curînd, luase cu dînsul patru polițai înarmați

Noaptea era întunecoasă. Departe, la răsărit, razele reflectoarelor brăzdau cerul. O împușcătură izolată răsună afară din bat. O patrulă nemțească trecu, apoi se făcu iar liniște și pustiu pe ulițele învăluite în beznă.

Miroșnicenko se gîndi să arunce mai întîi un ochi la cel mai mare dintre hambarele lui, umplut pînă în vîrf cu grîu. Grînele erau deja vîndute nemților și trebuiau să vină camioane să le ridice.

Cînd Miroșnicenko ajunsese foarte aproape de hambar, i se paru că o umbră stătea lîngă perele. Se opri și ascultă cu luare-amînte. Împrejur era însă liniște. Atamanul rămase o clipă pe loc, crezînd că i se păruse numai, apoi porunci paznicului să deschidă ușa.

În hambar era un muros placut de grîu de Kuban copt.

Atamanul își vîrî adînc minile în grîu. Cerce, printre degetele boabele aurii și, căzut pe gînduri, părea să fi uitat totul pe lume. Deodată auzi lîngă ușa un strigăt înăbușit, zgomotul unei lupte tacite. Polițaii se repeziră spre ieșire. Paznicul, zăcea ucis, jos, lîngă ușa. Niste umbre apărură o clipă în întunericul nopții și disparură. Fu ultimul lucru pe care-l mai văzură polițaii. O explozie rasuna în hambar.

Peste cîteva minute sosira în goană pompieri. Nu era ușor să stingi grînele uscate, ravașile de explozia din hambar, peste care se turnase benzina. Limbi de foc se înaltau peste grîu; un flămă negru se așternu peste pămînt. Atamanul zăcea jos, mort, acoperit și înăbușit de propriile-i grîne.

Cînd comandantul, încă senin, sosi în fugă la locul incendiului, i. găs. acolo pe Stein.

Comandantul se apropie de Stein. Stein răspunse cu răcoală la salutul lui, îl privi în tăcere cam timp de un minut, apoi începu să vorbească încet și fără să se grabască. Glasul lui avea un ton batjocoritor:

- Hai să numărăm, domnule comandant, una cîte una, întîmplările din ultimul timp! Întîi lînga cătunul Ciakan, era cît pe ce să fiu ucis; al doilea, primarii și șefii poliției aru: cați în aer; al treilea, atamanul ucis; al patrulea, focul pus la hambarul cu grîu. Ma întreb ce are să se întîmple mai departe aici? Mai știi, poate că te spînzură pe damncata? Asta n-ar fi decît firesc, pentru că ești o cîrpă și nu ai ce căuta în armata germană. Despre aceasta însă, vom sta noi de vorbă mai tîrziu. Acum am să mă ocup personal de ceea ce s-ar cuveni să te ocupi dumneata. Convoacă imediat pe toți polițaii de aici. Sînt convins că ei știu totul despre partizani, dar că de teama răzbunării îi acoperă. Execută ordinul, domnule comandant!

Nu trecu o oră și toți polițaii fură adunați în localul poliției. Stein intră cu aghiotantul lui. Un soldat din garda lui personală rămase în cerdac.

Ce a vorbit Stein cu polițaii, cum a condus ancheta și ce s-a aflat la anchetă, nu se știe. Cînd însă, în zorii zilei locuitorii staniței ieșiră în uliță să vadă cum ardea grîul atamanu-

lui, că de ars tot mai ardea, ei văzură în piață, acolo unde fuseseră executați partizanii din Varenikovskaia, legându-se polițai spânzurați de ramurile viñoase ale unui copac bătrîn.

Comandantul fusese de față la execuție. El se uitase la Stein și avusese impresia că musafirul era altul. Nu rămăsese nici urmă din slăbiciunea de altneauri, nici urmă de moleșală în mișcări, de voce bolnăvicioasă. Și cu toate că capul îi era încă pansat, Stein era plin de energie.

Cînd comandantul își petrecu musafirul și își lua rămas bun de la Stein, acesta îi spuse.

— Cu polițaii trădători, am isprăvit. Dar acesta nu-i decât un început. Ce urmează acum, la rînd, domnule comandant?

Comandantul nu apucă să răspundă, cînd ofițerul de serviciu pe garnizoană veni în fugă și, luînd poziție, raportă.

— La douăzeci de kilometri de Varenikovskaia, în direcția Adagum, o coloană de autocamioane încărcate cu grâu a fost distrusă. Escorta a fost lichidată, iar mașinile cu grâu au disparut.

— Aș-ș-a-a... zise Stein printre dinți. — Cum văd eu, la dumneavoastră lucrează partizanii?

Apoi, după ce tacu o clipă, continuă cu același glas înspăimîntător ce liniștit:

— Să organizați imediat rază cu cîini. Să inspectați fiecare vîlcea, fiecare tufă. Partizanii trebuie să fie neapărat prinși. Altfel, să știți, comendamentul suprem nu va ezita să adopte măsuri drastice față de acei care nu execută ordinul. Poți să pleci.

Comandantul dădu să plece ca să execute ordinul, cînd Stein îl opri:

— Și mai este ceva, domnule comandant. Te aștept la mine peste o oră cu un plan amănunțit de operațiuni. Planul trebuie să fie făcut în două exemplare. Copia o vei lăsa la mine. Astăzi tot.

Peste o oră, Stein și cu comandantul discutau planul raziei împotriva partizanilor. Stein studie toate amănuntele și analiză cu atenție fiecare detaliu. Și comandantul avu impresia că acest important funcționar nazist, cu toate că era venit abia de cîteva zile din Crimeia, cunoștea împrejurimile stației mai bine decît el, comandantul raionului Varenikovski.

Stein își chemă aghiotantul, îi predă copia planului, și-i spuse:

— Păstrează o și ai grijă ca totul să fie în ordine.

Aghiotantul luă poziția de drept, bătu din călcîie și, întorcîndu-se, ieși din odaie.

— **Ține minte, domnule comandant!** Ordinul trebuie executat întocma. ! — În amintu încă o dată Stein cu severitate.

Stein nu dormi toată noaptea. Primi împreună cu comandantul, raionului, rapoartele agenților de legătură. Rapoartele nu erau deloc liniștitoare. Nu numai că partizanii nu putuseră fi descoperiți dar chiar mai mult decât atât, un grup german căzuse într-o cursă și fusese lichidat aproape în întregime.

Stein nu mai putea de minie. El acuză pe comandant de faptul că soldații din garnizoana, de bine ce huzureau acolo, se dezvățaseră de luptat, că ei nu-și îndeplineau îndatoririle, că erau încoși și nu executau ordinele comandamentului. Ba îi scapă chiar și o vorbă care dădea a înțelege că trădarea se cuibărise pînă și la comandatură. Prea suspect era marele număr de cluxuri pe care le dădea comandamentul local.

În zorii zilei, Stein ordonă să fie chemată din cătunul Ciakan escorta lui personală, sosită din Crimeia, îi indică precis itinerariul și ora plecării.

Voi face cu oamenii mei mai mult decât dumneata cu întreaga dumitale garnizoană, — declara el comandantului.

Spre seara sosi știrea la Varenikovskaja că escorta lui Stein dăduse peste niște partizani, angajase o luptă cu ei și fusese în întregime nimicită.

Comandantul nu îndrăzni multă vreme să comunice această știre lui Stein, dar n-avu încotro și trebui să-i spună. Dar, lucrul curios, Stein primi această comunicare destul de liniștit. Nu tipă, nu batu din picior, nu amenință. Ordonă numai scurt și tare ca toți comandantii și ofițerii detașamentelor germane, care se aflau în stanță și în cătunele învecinate, să fie convocați imediat, urmînd să stea personal de vorbă cu el.

Cuvîntarea lui Stein la constatare a fost destul de scurtă, dar foarte energică.

— Domnilor ofițeri ! — declară el — Nu vă voi mai aminti cele ce s-au petrecut în ultimele zile în raionul Varenikovski. Sper că vă sînt încă destul de vii în minte atentatul împotriva vedetei mele lîngă cătunul Ciakan, moartea primarilor și a șefilor de poliție, moartea atamanului de raion, focul de la hambarul cu cereale, distrugerca coloanelor de transport, nimicirea escortei mele. Vreau să vă pun o singură întrebare. Căne i stă pînul acestui raion ? Dumneavoastră, reprezentanții armatei germane biruitoare, sau bandele de partizani ale Rusiei înfrînte ? Dumneavoastră, care aveți în slujba dumneavoastră întreaga forță a tehnicei militare moderne, sau acești partizani care folosesc cuțitul și bita ? Mă văd silit să trag concluzia că nu dumneavoastră sînteți stăpînii acestui raion.. Unul din dum-

neavoastră — n-aş vrea să-i spun numele — s-a exprimat odată, fără să vrea, într-o discuţie cu mine, că un fel de blestem ar afirma asupra raionului acestuia. Eu nu cred în atare sentimentale şi nesănătoase. Nu cred decât în singura forţă care există pe pământ — în forţa invincibilei armate germane. Iar dacă aici nu se vede manifestarea acestei forţe, trag o singură concluzie: oamenii care o reprezintă în raionul nostru nu justifică încrederea comandamentului suprem. Ei trebuie să fie înlăturaţi şi daţi în judecată. Nu vreau să iau în momentul de faţă măsuri drastice, cu toate că dispun de împuterniciri din partea cea largă în această privinţă. Mai vreau să fac încă o încercare. Comandantul raionului Varenikovski va va comuta, ca planul de operaţiuni împotriva partizanilor. Îl veţi executa întocmai, fără nici o abatere. Dacă însă şi de data aceasta nu veţi reuşi, voi fi silit să aduc acest lucru la cunoştinţa domnului guvernator al Crimeii şi crez că comandamentul suprem va lua cele mai severe măsuri...

Fotoşul mi-a spus că într-adevar în raionul Varenikovski în urmărea, pe nemerţi, un blestem. Ca şi mai înainte, partizanii erau cu neputinţă de prinsi. Un mare convoi german a fost distrus, cu toată escorta lui de maşini blindate. Partizanii au ucis trei ofiţeri nemţi, capturând documente secrete foarte însemnate.

Stein era posomorât. Fama ţigară după ţigară. Aghiotantul lui scria tot felul de rapoarte kilometrice. Comandantul se aştepta din moment în moment la o pedeapsă aspră...

Toate aceste lucruri erau bine cunoscute la Krasnodar, dar nu din rapoartele lui Berejnoi. El continua să iacă. Unii dintre noi se gîndeau că Berejnoi o fi murit, cu toate că era cu neputinţă să fi lucrat în raionul Varenikovski alţii decât cei din plutonul lui. Totul rămase misterios pînă în seara cînd sosi în sfîrşit o radiogramă de la Berejnoi.

Îmi aduc aminte cum într-o seară mi s-a telefonat de la statul major al mişcării de partizani de la sud, şi am fost rugat să trec pe acolo, deoarece sosiseră ştiri importante.

— De la Berejnoi? — întrebă eu.

— Vino dumneata şi ai să afli.

La statul major mi-a fost arătată o radiogramă amănunţată, semnată de Savin şi Berejnoi. Radiograma raporta că principalii tineri ai plutonului lui Berejnoi se afla, ca şi înainte, în stufărişul din bălţile de lângă Varenikovskaya şi că în momentul de faţă efectivul plutonului fusese completat cu voluntari. Apoi, urma enumerarea operaţiunilor realizate de pluton, din care cele

mai multe ne erau cunoscute. În sfârșit, principala veste pe care ne o comunica Slavin era că adevăratul Stein fusese ucis lângă cătunul Cakan și că în locul lui Stein opera Berejnoi, care luase locul reprezentantului gauleiterului Crimen. Până atunci totul mersese strună, dar în ultimul timp Berejnoi începuse să bănuiască că era urmărit. De aceea, el avea de gând să părăsească raionul Varenikovski și să se îndrepte către Anapa, cu atât mai mult cu cât aceasta se potrivea cu planul general de acțiune al detașamentului de partizani parașutiști.

În încheiere, Slavia explica îndelunga tăcere a lui Berejnoi, prin faptul că aparatul de radioemisiune a lui Berejnoi fusese o vreme scos din funcțiune, iar el, Slavin, tăcuse intenționat, de teamă ca nemii să nu intercepteze comunicările lui și să descopere jocul lui Berejnoi.

Asta era tot ce se comunica în radiogramă. Celălalt amănunte le-am aflat mult mai târziu. Ele trebuiesc însă povestite aici, fiindcă altminteri multe lucruri ar rămâne nefinite.

Cînd Berejnoi afla de la Daria Semionovna despre sosirea apropiată a lui Stein și se gândi să plece în cătunul Cakan, el nu-și făcuse încă un plan precis de acțiune. Socotea că va vedea mai bine cum trebuie să opereze la fața locului și plecă, luînd cu dînsul pe aspirantul lui, pe doi studenți, pe Nikolai și șapte parașazi, dar pentru orice eventualitate, mai luă și o lăncă de ofițer german și două rânduri de uniforme soldatești.

Aflînd în cătun că Stein nu sosisese încă, dar că era așteptat să pice dintr-o zi în alta, Berejnoi luă o barcă și porni pe Kuban în jos, hotărî să încerce să scufunde vedeta. Nu izbuti însă acolo. Vedeta dădu peste răvodul întins de partizani și se opri. Cînd vedeta se înmămolî însă, și un marinar de pe vedeta fu tăiat la mal, Berejnoi începu jocul lui complicat și primejdios, îmbrăcînd repede uniforma de ofițer neamț. El ieși înaintea marinarului și afla de la el, fără greutate, că Stein cerea o barcă. Marinarul fu reținut. Studenții se transformară în soldați nemți și ajunseră la vedetă. Cînd barca în care se afla Stein și escorta lui dispăru din ochii echipajului, după un cot al râului, unul din studenți făcu o mișcare bruscă și rasturnă barca, iar celălalt student ameți în același timp, cu o lovitură de vîslă pe amîndoi. Soldații din garda personală a lui Stein Toți nemții se duseră la fund, afara de Stein care reși la suprafață. Pe acesta fură siliți să-l ucidă în apă. Apoi începu travestirea. Berejnoi se transformă în Stein, asistentul deveni aghiotantul lui, iar studenții soldați din garda lui personală. Celalți partizani au șters cu meticulozitate armele, iar cînd garda personală a lui Stein și o parte din echipaj au părăsit vedeta, ei au atacat garda lăsată pe vedetă și au înecat-o în Kuban. Apoi au ridicat vedeta ce pe

bancul de nisip și au ascuns-o în stufăriș, iar în locul ei au pus o veche barcă de pescari și i-au dat foc.

Astfel își făcu apariția Stein în cătunul Ciakari.

La Varenikovslana, Berejnoi Stein izbucni, capă cu cap, și se instaleze la Daria Semionovna. Acolo însă totul era cîi pe ce să fie dat de gol. Plecînd din cătunul Ciakari Berejnoi îi ordonase lui Nikolai să se furișeze la mama lui și să-i dea de veste despre toată această comedie. Nikolai nu izbutise însă, și Daria Semionovna fu luată prin surprindere. Ea nu și pierdu totuși cumpătul cînd văzu pe fiul ei adoptiv, transformat în Șteu Noroc ca vatrina își aminti la timp de răgămintea mamei Berejnoi ca să nu se mire de nimic, orice ar vedea, așa că se făcuse ca nu s-ar fi cîi era și totuși trecu cu bine. Dar Daria Semionovna se pări rămurit tot timpul cîi dură școala lui Șteu în stanișă. Berejnoi ținea printr-însa legătura cu plutonul lui. Aproape ca nu era răpote cîi Nikolai să nu se strecoare în marelui și să primească directive, de de-a dragul de la Berejnoi, fie prin agnoscența lui. Tot Nikolai avea-se cîi stufar și mama cu acelu, cu ajutorul căreia fura aruncat. În aer, în cancelaria atamanului, primarii și șefii de poliție.

Construcția acestei mine pe care cîi folositor cu succes lăsa de la început în detașamentul nostru era foarte simplă. Acțiunea ei se baza pe faptul că acidul rodca peretele subțire de metal din eprubeta de sticlă, în care era turnat acidul, și amestecîndu-se cu o altă compoziție, provoca explozia. Berejnoi ascunse marea în servietă. Aft tîm cîi agnoscența (inea servietă verticală, acelu nu atingea despartura de metal cîi eprubetei. În momentul însă în care, plecînd împreună cu Berejnoi cîi puse servietă cîi horizontal, incensa acțiunea acidului și peste cîteva minute mină exploda.

Ducîndu-se la cancelaria atamanului, Berejnoi bolari să amine execuția comandantului și a lui Miroșnicenko, și de aceea în lua cîi dînsul cîi plecă cîi cancelaria, înainte de explozie. În primul rînd făcu asta pentru că trebuia să se ferească prin toate mîi locurile de orice fel de pînăuți.

Partizanii lui Berejnoi se rafură ceva mai tîrziu ca Miroșnicenko, într-o noapte cîi acesta se duse la hamoarele sale.

Tot ce cîi mai urmat a fost mult mai simplu. Tot sperîndu pe comandantul raionului, Berejnoi părea să fi obținut supunerea lui necondiționată și afla dinainte de la el unde și cîi să vor încrepta detașamentele germane. Odată ce și cîi asta, putea trece ca cea mai mare siguranță la executare.

Totuși, în ultimele două zile, Berejnoi fu nelin'știt.

Într-o seară, tîrziu de tot, auzi în curte glasul supărat al Darei Semionovna, care bologănea ceva, bătrîna era îngrijorată și nemulțumită de nu știu ce. Apoi veni de afară un gr

hânt și scîrîntul ușu de la cotetul de porci. Ceva mai tîrziu, gazda intra în odale și aruncă suparață în colț, un pachet moale.

Prostanie blestemată! — zise mînuoasă Daria Semionovna.

Să creadă e cum să-l vind pe fecioru-meu de suflet. Să mi întindă vinele și să mi frîngă oasele și tot n-am să scot un cuvînt! Să-mi deie și munți de aur și tot n-are să afle nimica.

De cîteva zile comandantul se tot juca de Daria Semionovna tot iscodind-o și întrebînd-o ce făcea Stein. Ce fel de medicamente lua? Era grav ranit la cap? Cîne-l pansa? Bătrîna scăpa sperîndu-i că nu știe nimic. Ea nu-l vedea pe comral Stein decît atunci cînd ieșea în curte, să-și facă nevoile, pentru ca ușa de la odaia lui era întotdeauna încuiată și ea n-avea voie să intre acolo. Comandantul însă se jurea sca. de dînsa și cătata s-o îmbuneze, făgăduindu-i tot felul de daruri; și astăzi ordonase chiar să i se dea un porc, îi dădă se cu mîna. Lui o bucată de stofa de o rochie și îi permise să se uite chiar și prin gaura cheii, și să vadă ce făcea Stein.

Berejnoi înțelese ca comandantul începuse să-l bânuiească. Apoi veni la el unul din soldații din „garda la persoană” și rapoartă că un soldat necunoscut fusese prins tocmai în noaptea în care se dădea pe fugă spre fereastră o lămpi în care locuia Berejnoi. Că să se justifică, soldatul spuse că fusese patru e. se ratăcise. Dar cu toate că era într-adevăr bîut, nu era însă atît de beat ca sa se ratăcisea prin grădina de zarzavat stranie.

Berejnoi se neliniști: comandantul se hotărîse, se vede, să-și verifice cu orice preț lucrurile.

În seara următoare Daria Semionovna veni acasă și înănelinșuta și spuse că sosiseră la Vrenkovskaja comandantul cătunului Cakan. Amîndoi comandanții se înecaseră și se slătuiseră multă vreme împreună. Bătrîna auzise cum repetaseră de cîteva ori numele ce „Stein”. Apoi comandantul din Vrenkovskaja chemase dactilografa și i dăduse o hîrtie.

— Stricte confidentiel — spuse el dactilografei. Îndată după asta chemase dactilografistul și îi ordonase să scrie această telegramă și s-o trimită fără întîrziere la adresa indicată. Bineînțeles că bătrîna nu putuse afla conținutul telegramei, și nici cui era adresată, dar era încredințată că telegrama îl privea pe Berejnoi și că nu era a bine:

Da-le, dragal meu, în stufuliș, lasă toate și du-te! — îl sfătuia ea pe Berejnoi. — Îmi spune mîna că aici te așteaptă o moarte cumplită.

Ar fi ușor să plec, mamă. Dar vezi că mai am mște răfuieli cu nemții. Ei, acumă du-te dumneata de te calcă și n-avea grija mea. Las' că nu pun eu așa de ușor mîna pe mine.

În noaptea aceea Nikolai veni și i adăuse lui Berejnoi un ordin de la Slavin. Berejnoi trebuia să se ducă la Anapa. După

raportul lui Dușineș, Egorin părea că se află în închisoarea din Anapa. Nimeni altul decât Berejnoi-Stein nu putea stabili precis lucrul ăsta.

Berejnoi și Nikolai stătură de vorbă toată noaptea. Am aflat despre această discuție mult mai târziu, când Kubanu fusese curățit de nemți și când m-am dus să-l văd pe Nikolai care fusese rănit și era acum la spitalul militar de la Varenikovskaja.

— Când am aflat de toate aceste lucruri, — îmi povesti Nikolai, — când am auzit de cadourile făcute mamei, de felul cum îl urmăreau pe Berejnoi, de sosirea comandantului din Ciakan, de radiotelegrafist, m-am speriat cumplit.

— Schimbă-te și vino îndată cu mine în baltă, în stufăriș, — îi spusei eu lui Berejnoi.

— Nu. Plec la Anapa, — îmi răspunse el calm.

— Dar nu vezi că jocul s-a isprăvit?

— Nu, jocul nu s-a isprăvit încă, Nikolai. Au prea puțin aburii. Numai cu hănușeli n-ajung ei departe și numai cu presupuneri nu-l răstoarna ei pe domnul Stein. Sînt o persoană prea importantă. Dar, nu încape vorbă, jocul a ajuns prea primejdios.

— Și nu te temi chiar deloc?

— Ia spune, ai văzut tu om care să nu știe deloc ce-i frica? Eu unul n-am văzut. Și nici nu cred să fie om care să stea pentru prima dată sub tirul aruncătoarelor de mînă și sub rafale de mitraliere, care să aude pentru prima dată deasupra capului vîrtejul avioanelor de bombardament în picaj, și să nu-i fie frică. Cine spune așa, minte. Asta-i poză! Dar nici nu cred că omul se naște laș și că însăși natura nu-l lasă să și învingă frica. Oricine poate fi curajos.

Singura deosebire este că unul reușește să învingă repede frica, pe cînd altul obține cu greu această victorie. Atîta tot... Nu știu în ce categorie de oameni ar trebui să fiu clasat, îmi pot fiusa mîntur și că atunci cînd m-am prezentat în blestemata aceea de un formă la comandantul catunului Ciakan, mi-a fost frică. Așa mi-era de frică, încît mă treceau fiori. Dar... eu sînt comunist, Nikolai. Și-apoi, inima mi-e plină de ură, și ura asta a ucis frica din mine. Așa că n-am mai tremurat eu în fața comandantului, ci comandantul a tremurat în fața mea. Acelaș lucru s-a petrecut și aici la Varenikovskaja, și tot așa se va întîmpla și la Anapa. Și încă și mai mult decât aici... Știu că riscul e foarte mare. Vrînd nevrînd, la Anapa va trebui să am de-a face cu ofițeri superiori germani, cu reprezentanți de-ai gestapoului, cu copoi fasciști experimentați. Fără îndoială că toată activitatea mea la Varenikovskaja este azi cunoscută acolo. Indiscutabil că această purtare trebuie să provoace unel' bănușeli și, în orice caz, o oarecare încordare a atenției. Și, pe lingă asta, cea dintîi frază nemțească insuficient de corect construită sau o orien-

tare ceva mai puțin sigură în treburile f. sciste ar putea duce la o înfrângere. La Anapa vin mereu vapoare din Crimeea. În orice clipa aş putea să întâlnesc un ofiţer neamţ, care să-l fi cunoscut personal pe adevăratul Stein şi o asemenea întâlnire n-ar fi pentru mine dintre cele mai plăcute. Îmi dau seama de tot riscul, dar mai ştiu şi altceva: ura are să mă ajute să-mi înving frica şi n-am să fiu laş. Crezi tu ca mă avert orbeşte? Nu, miedecam! Am analizat totul şi vreau să repet acelaşi truc care mi-a folosit atât de mult la Ciakan. Ascultă, trebuie să organizez un atentat împotriva mea în drum spre Anapa ca să mă pot prezenta în oraş cuprins de mine. După cum am observat, nemţii nu mă sînt în stare să priceapa ceva cînd superiorii lor se înfurie.

Asta mi-a spus Berejnoi în noaptea aceea, — în sprawl povestirea Nikolai. — Am stat multă vreme cu dînsul, discutînd amănuntele atentatului. La despărţire m-a rugat să mă ocup de comandantul Varankovskai. „N-avem nevoie de nemţi curioşi. — adăugase el.

În ziua următoare, reprezentantul gauleiterului Crimeii îi spusese comandantului de la Varankovskai ca se simţea prost şi că vroia să consulte nişte specialişti de la Anapa, şi, însoţit de o gardă puţin deosebită, plecase la Anapa.

Am rămas foarte enţionat de povestirea lui Nikolai. Îl vedeam foarte clar pe Berejnoi, pe acest om calm, închis, care îşi pusese masca duşmanului şi era înecjurat de duşmani. Sute de ochi îl urmăreau fiecare mişcare, fiecare cuvînt. Ce curaj şi ce inimă tare trebuia să aiba cu sa nu tremure şi să nu se potenească pe drumul greu pe care pornise!

CAPIIOLUL III

După îndelungute rătăcirî, Dubneţ cu plutonul lui ajunsese în sfîrşit în împrejurimile Anapei. Pe lingă stamţla Raevskai se ridica un şir de dealuri care îşi întind ripele abrupte către mare, iar de cealaltă parte coborau lin spre stepa. Coastele lor sînt acoperite cu livezi şi vii, şi Dubneţ se lasă ademenit să-şi ascundă plutonul tocmai în desişul acestor livezi.

Nemţii pazeau însă cu străşnicie litoralul, iar în cătune stăteau în adăposturi santinele. Dubneţ ascunse băieţii în iarba înaltă şi densă, care creştea din belşug pe colinele ce coborau lin spre şesul unde se isprăvesc gradinile şi unde începe stepa. Partizanii îşi săpară nişte ascunzişuri pe după pietre şi se camuflară cu grijă.

Dubineț pleacă la Anapa. Avea în oraș mulți prieteni. familiile tovarășilor cu care străbătea cîndva Marea Neagră, colegi de școală, tovarăși de pescuit, prieteni cu care petrecuse

Drept sedru al stalului său major, Dubineț își alege o casă de piatră, nu prea mare, cu două caturi, situată pe o ulicioară liniștită, care dădea spre mare. Casa era alături de un scuar și, în același timp, foarte aproape de centru. Mai locuiau acolo câteva familii, în cea mai mare parte de marinari, pe care le cunoștea, și acestea îl încurajară pe Dubineț ca pe o rudă de al lor. Tot acolo, dintre adolescenți care se împrieteniseră foarte curînd cu veselele marinare care văzuse multe, el își alege pe primii lui informatori. Numărul lor creștea în fiecare zi. Printre ei erau și băieți care pînă mai ieri purtaseră cravate de piom, dar și pescari din Anapa, cu barba albă, și gospodine. Dubineț îi împarte în grupe. Numai șefii de grupă știu unde se ascundea el, primeau încredințări de la dînsul și îi raportau ceea ce izbuteau să aibe. Dubineț înlîne rețeaua informatorilor săi peste toată Anapa și află curînd tot ce se petrecea în oraș, cît de mare era garnizoana nemțească, unde era încartiruită, ce fel de vase seseau în port, ce anume încarcău și ce anume descărcău; unde locuiau șefii poliției, șefii gestapoului, și care riși intra-seră în slujba nemților.

Într-o zi, către seara, Dubineț strecurîndu-se spre casă băga de seamă că un individ suspect îi urmărea pas cu pas. A doua zi dimineața, același individ stătea pe o bancă din parc, cu un aer plictisit, supraveghînd ulicioara în care era situată casa lui Dubineț. O urmărire fu organizată numai decît și un grup de băieți se ținu toată ziua scări de acest om, nu-l scăpă o clipă din ochi și raportă spre seară că intrase în clădirea gestapoului. În dimineața următoare, o patrulă nemțească descoperi cadavru spionului. Fusese aruncat pe lîngă țarmul mării cu capul sfărîmat...

Seara, gestapoul organizează o descindere în casa în care stătea Dubineț. Cei de la gestapo răscoliră toate beciurile și podurile, dar nu descoperiră nimic suspect.

În acest timp, Dubineț stătea într-o casă vecină, în locuința tatălui unui vechi prieten al lui, pescar de mare, și se uita cum plecau agenții gestapoului, obosiți și bătînd din buze.

Pe zi ce trecea, serviciul de informație al lui Dubineț creștea și se consolida. Dubineț își avea oamenii lui în port, la comandatură, la poliție și chiar la infirmeria închisorii. Grupuri de informatori pătrunseră la Djemet, un sovhoz de viticultură și vinificație, situat în apropiere de Anapa, unde erau instalate rezervele unităților germane care păzeau orașul și litoralul. Toate drumurile care treceau pe lîngă mare erau puse sub cea mai

strictă supraveghere. Dar Dubineț își avea iscoadele lui pretutindeni, pînă și în localitățile Su-Peh și Su-Kko.

Dubineț se pregătea astfel metodic pentru operațiunea principală pe care o concepușe Slavin și care era atacul general asupra orașului.

Zilele treceau. Partizanii din plutonul lui Dubineț se mutară cu încetul la Anapa. Și acum locuitorii Anapei citeau în fiecare zi comunicatele Biroului Sovietic de Informații. Aceste comunicate erau recepționate de stația de radio a plutonului, mai tîrziu transmise de mînă și apoi bătute la mașina de dactilografele din oraș. Copiii le lipeau cu dibăcie pe gardași, le bagau în cutule de scrisori de la ușile caselor, în căruțele covoziștilor care veneau la piață, în coșurile gospodinelor.

Dubineț nu reușise însă să afle principalul lucru pentru care venise la Anapa și anume: unde era Egorin și tovarășii lui din detașament.

Egorin parca intrase în pămînt. În orice caz, numele lui nu figura pe listele arestaților care se aflau în închisoarea de la Anapa. Dubineț pierduse orice speranță să mai afle ceva despre soarta lui Egorin, dar iată că într-o bună zi, un flăcău înnegrit de soare, fiul unui vechi prieten de-al lui care murise într-o luptă cu contrabandșii, veni la el și îi povesti o discuție între doi polițai beți, pe care o auzise întimplător. Unul din ei povestea că, la Raevskaia, fusese arestat cu cîteva zile mai înainte un grup de partizani atras de poliția într-o cursă.

Dubineț pierduse trei zile ca să-l cunoască pe acest polițai. După ce bînu două nopți cu cînsul într-o circumstanță tainică de pe mîla mare, izbucni în sîrși și stăruia de la cînsul tot ce știa.

Într-adevăr un grup de partizani al lui Egorin fusese atras prin viclenie la Raevskaia. Cea mai mare parte din el fusese exterminată, iar ceilalți făcuți prizonieri. Dintr-o partizană rămasese polițaiului întipărită în mîntre fața unui bărbat de vreo patruzeci de ani, cu barbă neagră. Acesta nu voise să și spanie aumele. L-au canonit, dar n-au putut scoate de la el un cuvînt. Peste cîteva zile fusese transportat la închisoarea din Anapa. Iasă cine era acest partizan și unde se afla în momentul de față, polițaiul nu știa.

S-ar fi putut presupune ca omul cu barba neagră era chiar Egorin. Dubineț comunicase toate acestea lui Podanko, cînd se înfățișase într-o zi cu cînsul în afara orașului și aflat de la el că Berejnoi trebuia să vină în una din zilele următoare la Anapa. Berejnoi urma să se dea drept Stein și să încerce să afle ce e cu Egorin. Podanko nu știa dacă Berejnoi va lua parte personal la atac, totul atîrnînd de felul în care „Stein“ va fi întîmpinat la Anapa. În orice caz, Slavin era tocmai pe cale să-și atace

forțele mai aproape de oraș și Dubineț trebuia să fie gata în orice moment să dea lovitura

— Bine că vom avea în sfârșit de lucru! — se bucura Dubineț. — Băieții mei s-au plictisit de când tot stau cu mâinile în sân

Dubineț îl văzu pe „Stein” sosit la Anapa. Dacă n-ar fi știut de mai înainte că era Berejnoi, nu și-ar fi recunoscut tovarășul.

Era într-o după-amiază caldă și strălucitoare. Toată în soare. Gospodinele înfrizate se grăbeau să se întoarcă de la piață. Ofițerii nemți mergeau pe partea străzii unde era umbra

Prodată răsună un urlet strident de sirena. O coloană de automobile apară de după colț. În fruntea coloanei mergea un camion cu soldați nemți cu pistoale mitraliera. Aspectul lor era departe de a fi arătos. Mulți erau răniți, vestoanele lor verzi, murdare, purtau urmele unei lupte recente. Soldații se uitau îngrijorați în toate părțile, ca și cum s-ar fi așteptat la un atac.

Un automobil blindat mergea în urma camionului. Automobilul purta și el urme proaspete care arătau că fusese angajat nu de mult într-o luptă destul de crâncenă. În automobil se aflau ofițeri nemți. Dubineț recunoscu imediat printre ei pe șeful gestapoului din raionul Anapa. Alături de dînsul văzu un bărbat înalt, tânăr, bandajat la cap și îmbrăcat într-o haină semi-militară. Se ținea drept, nemșcat, ca și cum ar fi înghițit un bal. Expresia feței era nemulțumită, trufașă și disprețuitoare — un fel de seist tipic, înbatat de propria lui mărime.

Dar în această față, în ținuta capului, în tăcătura ochilor era ceva parcă cunoscut, și Dubineț înțelese că acesta era „Stein”.

Atentatul împotriva domnului „Stein” reușise de minune. Nikolai și ca tovarășii lui scosese rădă din lupta zecii de soldați nemți și atacaseră și automobilul în care era Berejnoi. Dar acestea fuseseră făcute după ce „Stein” sărise din automobil și se năpustise asupra partizanilor, trăgînd în ei toată încălecată pistoalului lui.

După ce isprăvi treaba, Nikolai se retrase. Ajuns în cătunul cel mai apropiat, „Stein” îl chemă la telefon pe șeful gestapoului din Anapa și așa de cumplit îl spală pe cap, încît acesta tremura ca varga.

Acum Berejnoi avea în mînă atuuri mari. Mai întîi de toate fusese la un pas de moarte, partizanii atentaseră la viața lui, și, cu ocazia încăierării cu ei, arătase un deosebit curaj, ceea ce îndepărta orice bănuială, chiar dacă o asemenea bănuială ar fi

foșt să se ivească în legătură cu purtarea lui la Varenikovskaia. Pe de altă parte, acest fapt îi dădea posibilitatea să refuze invitațiile la banchete, unde ar fi putut să se întâlnească cu cunoștințele nedorite ale celui alt Stein, din Crimeia.

În casa comandantului, unde sosisse „Stein“, un ofițer neamț care se recomanda drept oberleutnantul Berns, șeful portului Anapa, se apropie de dânsul.

Stringiad mîna lui Berejnoi, neamțul îl privi cu ochi mirați și imediat începu să se scuze, înurcat.

Oberleutnantul Berns avea un prieten, Otto Stein, cu care copilărise și învățase la Munchen. În ultimul timp, Stein era așezat pe lingă domnul gauleter al Crimen. Aflînd că Stein a sosit în oraș, Berns se grăbise să-l vada. Se vede însă că era o confuzie.

Berejnoi își perdea o clipă cîmpatul. Trebuia să și adune gîndurile. Și atunci îi veni în ajutor tot paus mental de la cap, care îl mai scutase de cîteva ori. Se pretaci că-l doare tare capul, și cîștiga acele cîteva clipe de care avea nevoie ca să nascocască un răspuns.

Da, domnul oberleutnant avea perfectă dreptate. Otto Stein lucra într-adevăr în Crimeia și chiar avea intenția să plece în Kaban. Dar în ultimul moment, domnul gauleter se răzgîndise și îl trimisese în misiune pe el, tot Stein, originar însă din Weimar, nu din Munchen. El regreta că speranța domnului oberleutnant de a și revădea prietenul nu se împlinise.

Berns năsa nu se opri aici și spuse că domnul Stein va înțelege insistența lui. Nu și văzuse prietenul de aproape un an și ar vrea să știe cum arată și cum o duce cu sănătatea soției sale, doamna Anna Stein. Berejnoi intrase acum în rolul lui: îi spuse că va povesti bineînțeles cu plăcere tot ce știa despre familia prietenului lui, însă regretă că acum nu putea. Avea trebură urgente, dar se vor întîlni eliar azi, la masă. Și domnul Stein se înclină politicos.

Întorcîndu-se către „șeful gestapoului“, Berejnoi ceru să i se arate închisoarea.

— Infamule pe care partizanii le comit în raion, — spuse el aspru, — fac să se creadă că și față de acești bandiți, dîtănuți aici, se adoptă o atitudine de nepăsare. Afară de asta, bănuiesc că la închisoare se află un conducător de partizani neidentificat pînă acum.

Puțin după aceea, Berejnoi plecă la închisoare. Nu-l văzuse niciodată pe Egorin. N-avea decît o fotografie pe care i-o dăduse Slavin, și care înfașa pe un bărbat nu prea înalt, cu o barbă neagră deasă, cu o cămașă ucraineană brodată, cu o felită în brațe și zîmbind vesel. Fotografia era făcută cu un an înainte și în timpul acestui an, Egorin suferise durerea înfrîngerii dela-

samentului său, grozăvia torturilor și cine știe cum mai arăta el acum. Poate că devenise un bătrîn gîrbov, cîrunt. .

În aripa specială a închisorii, unde erau deținuți arestați cei mai de seamă, Berejnoi vizită împreună cu directorul închisorii toate celulele la rînd, privind cu atenție fețele deținuților cărora le punea din cînd în cînd întrebări și își însemna cîte ceva în carnet.

Egorin nu era printre cei arestați. Și deodată Berejnoi vază într-una din celule un om cu barbă neagră, puțin încăruntit. Arestatul era întins pe un pat de scînduri și era greu să-i vezi bine fața.

— Rădicați-l! — ordonă „Stein“.

Arestatul se ridică cu greu, însă singur. Era înspămintător: fața lui uscată și slăbită era toată plină de rani și de vinătaș; fire de păr, cîrunt, se întrezăreau în barba lui neagră ciufălită. Brațul lui stîng era, se vede, fracturat, și-i alina ca o cirpa.

Și Berejnoi recunoscă în acest om pe Egorin.

Se uită o clipă în tăcere unul la celălalt. Ochii lui Egorin ardeau de ură, pleoapa stîngă îi tremura. Aveai impresia ca acuși îl va scuipa în obraz pe acest fascist odios. Berejnoi ar fi vrut să i se arunce de gît, să-l îmbrățișeze și să-i șoptească la ureche: „Mai ai puțină răbdare, dragul meu. Nu te-am uitat!“ Dar nu întrebă decît atît:

— Cine-i ăsta?

Directorul închisorii raportează respectuos că era unul din partizani prinși la Raevskaia și că pîna azi refuzase să-și spună numele.

Acum Berejnoi era pe deplin convins că în fața lui se afla Egorin. El se uită încă o dată la dînsul cu atenție și fără voie își întoarse ochii — atît de multă ură și dispreț era în privirea arestatului!

— Un individ primejdios, — mîrli „Stein“ printre dinți. — Prea îi cocoliți pe aceștia aici în Kuban! În Ucraina totul e mult mai simplu. Să-l țineți în celula aceasta. Mă voi ocupa eu personal de dînsul.

În coridor Berejnoi se opri și însemnă ceva în carnetul lui. Trebuia să noteze bine situația celulei lui Egorin, pentru ca Slavîn să nu fie nevoit să ratăcească prin coridoarele închisorii.

Altceva nu mai avea ce face Berejnoi la închisoare, însă ca să nu dea cîtuși de puțin de bănuț, își urmă inspectia. Sub cuvînt că-l durea capul, inspectă la repezeală celula următoare în care, după cum declarase directorul închisorii, se aflau partizanii prinși la Raevskaia. Și din cauza mirosului greu din închisoarea plină de arestați, din cauza priverii acestor oameni dragi, chinuți și cu fețele desfigurate, începu într-adevăr să-l doară capul.

Ultima celulă era ticsită până la refuz cu arestați. Aici erau euleați de-a valma pe paturi de scinduri, așezați pe jos, sprijiniți de pereți, tot felul de oameni. Unii dintre ei fuseseră probabil torturați de curînd pentru că în celulă mirosea a sînge, se auzeau gemete...

Berejnoi se întoarse ca să plece în sfîrșit din acest infern, cînd sîmți deodată o privire insistentă, încordată și atentă îndreptată asupra lui. Întorcîndu-și capul văzu că în fața lui stătea întîi pe jos un tovarăș de-al lui de pînă mai ieri, partizan din plutonul lui, unul din cei trei pe care vîntul îi dusese în altă parte cu ocazia debarcării și pe care Slavin nu mai reușise să-l găsească.

Ochii arestatului erau larg deschiși. Berejnoi văzu în ochii lui mîrare, speranță, bucurie. Chinnit de torturi și de întemnițare, partizantul, văzînd în fața lui un prieten, se ridică, fără să-și dea seama și, întinzîndu-și brațele, se repezi spre Berejnoi.

Berejnoi înțelese că totul atîrnă de un fir. Și nu-și pierdu cumpătul: cu o lovitură repede și puternică, îi întinse la pămînt.

— Sa fie legat! — ordonă el directorului închisorii și ieși din celulă.

În coridor, se opri.

— Asta-i un vechi cunoscut de al meu, — zise Berejnoi abia stăpînîndu-și emoția. — A luat parte la atentatul împotriva mea din Crimeia. Complici lui au căpătat pedeapsa meritată, el însă a reușit să fugă.

De la închisoare Berejnoi se duse la comandantul orașului, gîndindu-se mereu cum și sub ce pretext să refuze masa, cum să scape de oberleutnantul Berns și să plece mai repede din Anapa.

Berejnoi avu noroc. Comandantul îi dădu o radiograma retransmisă prin Varenkovskaia. Găurile îl chema urgent pe Stein înapoi în Crimeia și îl anunța că o vedetă fusese trimisă cupă cînsul în stauță. Dispozițiile suplimentare fuseseră înmînate maiorului Rieder, care urma să sosească cu vedeta.

— Trebuie să plec imediat la Varenkovskaia, — spuse Berejnoi comandantului, arătîndu-i radiograma. — Îmi pare foarte rău dar sînt silit să renunț la masa. Dați vă rog dispoziții în privința automobilelor.

Comandantul ieși. Berejnoi scrisese repede două scrisori — una lui Slavin și alta lui Nisoli. Scrisorile fură transmise prin aghiofant unuia din oamenii din garda personală a lui „Stein”. Acesta din urmă ieși în stradă și le încredință unui soldat neamț, unul dintre partizanii lui Dlouneț, travestit și el în uniformă nemțească.

În scrisoarea către Slavin, Berejnoi arăta celulele în care se aflau Egorin și partizanii și adăugă și o schiță a coridorului din

închisoare. În bilețul adresat lui Nikolai, dădea acestuia instrucțiuni amănunțite și ordinul de a se muta imediat în regiunea cătunului Ciakan.

Berejnoi își dădea bineînțeles perfect seama că, întorcându-se la Varenikovskaia unde îl aștepta maiorul Rieder, trimis de gauliterul Crimen, el își risca viața. Cel mai înțelept era să dispară pe drum. Berejnoi ajunsese însă foarte curînd la concluzia că nu va reuși să facă asta. Fie din zel, fie ca să se convingă că domnul „Stein“ se va întoarce într-adevăr la Varenikovskaia, comandantul porunci unui detașament de motocicliști și unui automobil blindat să însoțească automobilul lui Berejnoi. Vrînd-nevrînd trebuia așadar să se întoarcă la Varenikovskaia și să joace jocul pînă la capăt...

În momentul cînd Berejnoi dădu să se urce în automobil, oberleutnantul Berns se apropie de dînsul. Nu mai era alît de amabil ca data trecută. Urîndu-i sec drum bun, el își exprimă regretul că nu reușiseră să stea de vorbă și-i spuse că va intra imediat în legătură prin radio cu pretenul lui din Crimeia.

În glasul neamțului se simțea o amenințare și Berejnoi nu găsi imediat ce să-i răspundă. Tăcu, duse numai mîna la cozoroc și se așeză în automobil. Și în aceeași clipă se surprinse deschizînd în neștire tocul revolverului.

Berejnoi simțea lațul strîngîndu-se tot mai tare în jurul la

Pentru Slavîn începu o perioadă grea. El pregătia o operație anevoioasă la Anapa și voia să aplice de data aceasta așa-numitul „principiu al efectului maximal“, folosit de obicei de detașamentul nostru în operațiile din spatele frontului neînșec.

Operațiile își aveau fiecare scopul lor precis, anumit, dar, cum ele decurgeau una din alta, pînă la urmă ajungeau să contribuie toate împreună la împlinirea aceleiași sarcini esențiale și hotărîtoare.

La Krasnodar n-am aflat imediat de această operație. Slavîn nu mai dăduse de multă vreme nici o veste despre el. Postul lor de emisie lucra cu întrerupere și știrile lui ajungeau la noi numai pe căi ocolite. Ș., ca de obicei, știrile acestea erau fragmentare și adesea contradictorii. Întregul tablou nu deveni limpede pentru noi decît cu mult mai tîrziu, cînd Slavîn însuși îmi descria se noaptea aceea de pomină..

Metoda pe care o întreprinsese Slavîn era aceea asupra căreia atrăsese în mod special atenția „studentilor“ la cursurile filialei din strada Oktiabrskaja din Krasnodar a școlii noastre superioare de la Planceskaia. Așadar, Slavîn începu mai întîi cu

recunoașterea obiectivului, executată cu cea mai mare meticulozitate și cu observarea și pregătirea bine analizată a operației.

Cercetașii lui Podanko cadeau din picioare de obosiți ce erau

În primul rând ei stabiliră, prin mijlocul lui Dubineț, legătura cu un prieten al acestuia care lucra la uzina electrică. Uzina era situată la marginea Anapei, aproape de drumul care ducea spre Djemet, într-un garaj mare al stațiunii de mașini și tractoare și era înconjurată cu trei rânduri de sîrmă ghimpată. Această uzină furniza energie electrică diferitelor brouri și ateliere ale nemților.

Prietenul lui Dubineț se dovedi a fi un om nu tocmai hotărît, așa că trebuî să se insiste mult pe lângă el pînă să-l convingă. În cele din urmă își îndepănă însă exemplar sarcina și aduse capulurile de troil la uzina electrică.

În același timp, oamenii din grupul lui Dubineț cercetară toate căile de acces către podul de pe drumul care ducea din oraș spre satul Anapik unde erau instalate atelierele nemțești și rezervele garnizoanelor din Anapa.

Împ de mai multe nopți de-a rîndul, agenții de recunoaștere au inspectat cu multa bagare de seamă drumurile care duceau spre sovhozul Djemet. Slavin se trud. mult pînă să-și repartizeze oamenii în apropierea postului de radio și a centralei telefonice. Copiii făceau cu rîndul de gardă lângă locuințele primarului și ale șefului poliției, supraveghînd cu cea mai mare atenție cum se purtau „stăpînii orașului”.

Agenții de recunoaștere ai lui Podanko puseră sub observație stăncuța Raevskaia și aflară cine era vinovat de prinderea lui Egorin. Pe lângă asta, agenții de recunoaștere supravegheau șoseala în preajma stăncuței Natahaevskaia și aerodromul militar, descoperînd de Podanko. De obicei, se aflau acolo puține avioane. Avioanele germane soseau însă acolo deseori ca să se alimenteze cu benzină cînd se întorceau în Crimeea din raidurile înleptate, deasupra zonelor noastre interioare. Pe aerodrom se păstra întotdeauna o mare rezervă de carburanți și de bombe de avion și era instalată o pază puternică.

În sfîrșit, cei mai buni oameni ai detașamentului fură trimiși să se pregătească pentru atacul asupra închisorii acolo trebuiau să dea principala lovitură, atît ca importanță a operațiunii în sine, cît și ca forța a rezistenței, pe care probabil aveau să o opună nemții.

Lui Slavin nu i-a venit tocmai ușor să întocmească acest plan de lovitură combinată. Avea la dispoziție prea puțini oameni. Caracterul operațiunilor era extrem de variat: se plănău aruncări în aer, atecări descise și capcane. Toate acestea trebuiau să fie combinate într-o singură acțiune, să se facă o legătură

între operațiunile răzlețe, să se înlăture posibilitatea unor întîmplări neprevăzute, a înălcărilor și a nenorocului.

Totuși Slavin, ajutat de talentul lui organizatoric extraordinar și de experiența luptei de partizan, pe care o avea, alcătuisese acest plan în chip desăvîrșit.

În sfîrșit sosînd noaptea loviturii hotărîtoare. Cercul era înnoiră și afara era întinerie bezna.

Piereteni lui Dubneț fac începutul și uzina electrică nemîșcasea sări în aer. În oraș se stînsese numai decît lumina. Pe străzi începu un tir dezordonat.

Comandatul german, a a orașului dădu alarma și cernîntări.

Cea cîntă se porni rezerva garazoanei din satul Anapsoe. Camioanele pline de pistoale veneau în gonga spre oraș.

În calea lor se afla tocmai podul de cărăci, care de acesă sesera cu de amănuntul studiate de germani în Dubneț. Podul, care avea stîlpii pe jumătate tîrîți cu feroastră, se prăbuși chiar sub prima mașină. Camionul, căzu în șanț. Alina care venea în urma lui încalcă peste dînsul, se răsturnă și îl acoseala.

Atunci nemții găsind un loc pe urde puteau să coboare de șoseaua înaltă se îndreptară spre drumul vicinal care dădea peste mîștini. Mașina din cap făcea aproape două sute de metri și sări în aer pe o mină. Explozia fu atît de puternică încît numai cu distrușe primul camion dar spurse și cabina celui de al doilea cîntînd pe șofer. A treia mașină, nemăpătînd să frîneze încalcă peste rîndele două și se sfărîmă și ea.

În noaptea aceea nici un soldat german nu mai izbuti să vină din satul Anapsoe în oraș.

Rezerva nemcască din sovhozul Djemetse porni și ea în ajutorul Anapei. Iată că mașinile nu erau în vremea aceea acolo. Ie ca nu erau în stare oară, nemții porniră spre oraș pe jos.

Prima coloană ieși pe poartă în pas alergător, dar lînga cea mai apropiată cotitură a drumului dădu peste niște mine. Nemții se întoarseră și porniră pe cel de al doilea drum care era lăturalnic. Dar și acolo îi așteptau mine. Pînă și felina era minata.

Fasciștii rămași în viață se îndreptară spre chei. Acolo, partizani noștri de mine dădu era gres. Potrivit cu planul lui Slavin, cheul trebură să sară în aer, dar numai o singură mină explodă, a marginea din stînga a cheului.

Nemții se încurcă în niște băci, cu motor, cu gîndul să ajungă în oraș pe mare. Dar planul lui Slavin era bun tocmai pînă la faptul că prevăzuse și această posibilitate. Nemții ieșiră în largul mării dar nu mai ajunseră niciodată în oraș. Pescarii din Anapa, răzvrătiți de Dubneț, se strecuraseră din timp spre stîlp.

de care se lega. vapcarele, ticădaseră santinelele înecîndu-le în mare, găurisera bărcile cu mîtur și, provizionii astăpaseră gaurile cu stupe, care se mîntă repede în apă. Nici un soldat nemîț nu izbuti să iasă la mal.

În vremea asta în oraș evenimentele se precipitau din ceas în ceas.

Partizanii lui Dubineț năvăliră asupra centralei telefonice, lichidată cu arme albe pază și slăbită de aparaiele apropiate, ară să fi suferit pierderi. Copiii se împărțiră în cete și, folosindu-se de învălmășeală, tăiară cu dibacile firele telefonice de pe sărăzi.

Lînga postul de radio însă lucrurile erau departe de a fi merite așa de bine. Nemîț, întîmpinată cu focuri dese pe partizanii care atacau. Pentru partizanii parasiști începura să cadă primii răniți și ranici. Al doilea atac pe care îl dăduseră a fost de asemenea respins. Situația de aici era cîtă vremea tatonările trimise la timo de Slavin. Așadar era tatul lipsei. Parașăști au năvălit asupra postului de radio și l-au distrus.

Un mic grup de lăutari, tot din plutoanele lui Dubineț, a auzit că a sîră a poștii. Încălearea a fost scurtă, dar crîncenă. Nemîț a învins cu glorie, a rădăm și trei pășuști cazurii morți lănga ușa de intrare. Surprinzător în afară, șefii poliției se prăpăși peste masa lor de lucru, cu capul străpuns de gloanțe.

Dubineț se dăse afară el la primarul din Anapa. Avea rașuțele lui cu primarul, care nu spase nicăruu decît lui Slavin ce fel de răfăleli erau acelea. Și Slavin îi dădu voie să se răsuască cu primarul, cu toate că în noaptea aceea Dubineț era înăscănat cu o operațiune lotăria are și porcăre răspundere. Operația, pe care urma să o exerce împăcarea cu Podarș, era să ia cu asalt înăscărea.

Partizanii năvăliră destul de ușor în casa primarului, dar aici acolo nu scapară fără victime. Santinela nemîțsească se ascăse în grajd și trase, ranindu-l grav pe doi dintre ei.

Primarul, însă, nu era în casa cu toate că Dubineț știa precis că nu plecase nicăruu. Dubineț, aerga prin odaie se uita pe sub paturi, sub pian, după perdică, dar tot nu-l găsi. Primarul pareă intrase în pămînt. Timpul care-i fusese acordat de Slavin se scurgea și tovarași așteptau lînga închisoare. O întîziere ar fi putut să fie fatală.

Dubineț pierdu se nădăjdet să mai găsească pe stăpînul casei, cînd, dăru pentru ultima oară o raie prin odaie, zări deodată niște capete de bretele care ieseau din dulapul de năme. Fără să și dea seamă de ceea ce face, mai mult de cîncă decît cu o intenție precisă, Dubineț trase de bretele. Ușa șomoterului se deschise și primarul căzu pe pîce, cu un sac de făină. Și așa era de speriat înăscărea nu mai țipă.

Tot în noaptea leviturii hotărâtoare fixase Slavin și răfuiala cu trădătorii din stanța Raevskaia, vinovați de prinderea lui Egorin și de moartea partizanilor săi. Mai era o anumită intenție în asta. Atacul împotriva staniței Raevskaia trebuia să imobilizeze garnizeana staniței și să nu lăsa dea posibilitate să vină în ajutorul Anapei.

Operația de la Raevskaia n-a fost dintre cele mai ușoare. Acolo se aflau trupele din spatele frontului. Planul operației fusese însă admirabil elaborat și ea se isprăvi chiar cu mai puțină pierdere decât prevăzuse Slavin. Dealtfel, și sarcinile acestei operații erau limitate. Ele aveau în vedere numai răfuiala cu trădătorii și imobilizarea garnizoanei, nu însă un atac direct împotriva ei și nici distrugerea depozitelor de provizii și de muniții.

Un mic grup de luptători de-ai lui Semențov, întărit cu cei de la statul major și cu oameni lui Pantelei Sidorovici de la serviciile administrative, organizează o demonstrație zgomotoasă lângă depozite. Nemții, nefiind siguri de forțele lor, săvârșă greșeala pe care tocmai o prevăzuse Slavin. Adunară aproape întreaga garnizoană lângă depozite, golind stanița. Fasciștii nu făcuseră decât să se apere. Era tocmai ceea ce așteptau partizanii. Ei se furșară fără zgomot spre casele însemnate și se răfuiră cu trădătorii fără prea multă greutate.

Slavin dăduse ordin ca atamanul, șeful poliției și comandantul, să fie prinși de viu. Acest lucru nu fu cu puțință, deoarece prea erau înfierbântate capetele care luau parte la operație. Toți țineau prea bine minte suferințele și sfârșitul partizanilor lui Egorin. Comandantul rezistă cel mai mult și se apără până la ultimul cartuș.

Nemții din Tonnenaia auziră exploziile de la Raevskaia și trimisese imediat acolo o coloană de mașini cu pistolari.

În drum, auzind exploziile de la Anapa, coloana se împărți în două: o parte, ajungând la cotitură, coti spre Raevskaia, iar cealaltă o luă cu toată viteza pe șosea, spre oraș.

Slavin ținu seama și de această posibilitate. Plantatorii de mine așezaseră încă de cu seară „gemantănașe” pe amândouă drumurile.

Nu s-a mai aflat cum au explodat acolo mașinile și nici câte din ele au fost distruse. Urmind ordinul lui Slavin, plantatorii de mine după ce-au așezat „gemantănașele” au plecat să lupte la Raevskaia. Un singur lucru era sigur: mașinile din Tonnenaia nu sosiră în noaptea aceea nici în staniță, nici la Anapa...

Diversi, nea de lângă aerodrom fu nemaipomenit de îndrăzneată.

Aerodromul era situat în stepa acoperită cu iarbă joasă și rară. Noaptea, nemți luminau din când în când stepa cu rachete, pe care le aruncau mai la o parte, căutând să nu lumineze aerodromul, ca să-l ascundă de bombardierile noastre. Acest fapt a și dat posibilitate minilor lui Slavici să se tirească pînă la crutul care ducea de la aerodrom spre oraș și să așeze acolo minele.

Cînd primele explozii dudăiră la Anapa, la sunetul sirenei, de alarmă, o coloană de camioane ieși, în plină viteză pe porțile aerodromului. Acolo se repetă întocmi același lucru care se întîmplase și, lângă satul Anapskoe. Primele doua mașini săriră în aer. Coloana se opri. Nemții se sfătuiră și hotărîră să continue drumul pe jos și porniră în marș forțat spre Anapa.

În camioane au rămas numai șoferii. De teamă să nu dea peste mine, ei au început să se desfașoare cu mașinile încet și cu băgare de seamă. De grabă, nu mai aveau acim de ce să se gîbească. În același moment partizanii parașutiști se năpustiră asupra lor. În zătreala fu scurtă și tăcută, deoarece parașutiștii întrebuițară numai cuțitele.

Dupa ce au pus mîna pe automobile, parașutiștii din plutonul lui Semențov, sub comanda ajutorului său, s-au arcat în mașini, pe platforma și s-au întins pe podurile unde pereții înalți îi ascundeau vederii. În cubul primului automobil se așeză unul din elevii lui Berejnoi, student cîm „grupul german”, trimis aici în chip special de către Slavici. Era înzecat într-o salopetă cu care umblau de obicei șoferii mașinilor nemțești.

Mașinile se întoarseră înapoi.

Rămînea de executat partea cea mai primejdioasă a operațiunii și anume să ajungă dincolo de gardul de sîrmă ghîmpată al aerodromului.

De pîc cum era și de așteptat, porțile erau închise. Un obergefreter se apropie de mașina cîm fața. Studentul șofer raportă pe scurt în nemțește despre exploziile de pe șosea. Porțile fură deschise și trupele debarcate se găsiră pe teritoriul aerodromului.

Răzările fuseseră împărțite din vreme. Unii se repeziră spre locașe, alții spre avioane, alții spre depozitele cu bombe și rezervele de carburanți.

Deocamdată, totul mergea bine. Nemții se zăpăciseră de tot și aproape că nu se opuneau. Parașutiștii, lîndînd santinelele, dadură foc căldirilor și aruncară grenade asupra avioanelor ascunse în binte.

Însă lângă depozitul cu bombe de avioane se iscă o luptă înverșunată. Aceasta întîrzieră fu fatală pentru parașutiști.

Nemții își veniră în fire și deschiseră focul. Din cauza clădirilor și a avioanelor în flăcări aerodromul era luminat ca ziua. Parașutiștii se aflau într-un cerc dublu, în acela al sirmei, ghimpate și în acela al pist. armor nemți.

Părea că nu mai era nici o scăpare. Parașutiștii cădeau secerăți de gloante unul după altul...

Unul din puținii parașutiști care a izbutit să se salveze mi-a descris această luptă. El văzu cum studentul care vorbise la poarta cu santinela — numele lui era Rakitin — se repezi deodată într-o parte și dispăru după cazarma în flăcăi.

Lupta se apropia de sfârșit. Cereii soldaților nemți se strângea. Deodată rasună o explozie asurzitoare. Ea se repeta cu sute de noi explozii: erau bombele de avion care explodau în depozit.

Nimeni nu știa cum de izbutise Rakitin să se strecoare pînă la depozit. Mersese, fără să șovăiască, la moarte și gu a Depozitul nu putea fi aruncat în aer decît cu grenade. Dar cum Rakitin știa că numai aceasta explozie îi poate salva pe tovarășii lui, n-a mai stat pe gînduri. — S-a dus la moarte și a aruncat grenada.

Explozia a rupt cereii soldaților nemți. Parașutiștii se repeziră în spărtură. Făcură în fugă o sută de metri sub schiele și ieratoare a e bombelor care explodau lîngă dară paza de la porțile de rezervă și ieșiră în stepă.

Din tot detașamentul nu rămase decît o mîină de oameni.

Operațiunea costase scump, dar izbutise de minune. Avioanele și depozitul fuseseră distruse, iar detașamentul de soldați nemți care mergea în ajutorul garnizoanei de la Anapa, auzind exploziile de pe aerodrom, se întoarse din drum.

Astfel fu zadarnicită orice pînîșă a garnizoanelor nemțești din stanțe de-a da vrea ajutor garnizoanei din Anapa.

Garnizoana nemțească din oraș continua să lupte fără nui un sprijin din alta parte. Grupe de nemți alergau de ici cîră, spre locurile unde bubuia explozii și se arzeau împîșcături.

O parte din garda incusori și din trupele gestapoului se repezira în centrul orașului, dar pe strazi, de după colțuri, au fost întîmpinate de rafale de pistole mitraliera și secerate.

Și atunci Slavia își duse grupul principal al forțelor de care dîspunea la asaltul incusorilor.

Cei dinții care au intrat în luptă au fost grenadierii lui Podanko, care s-au aruncat la atacul porților incusorilor și a forșorului de pază din colț. Atacul fusese așa de neașteptat și de

Îndrăzneț încît la început nemții și-au pierdut cumpătul și au permis prin asta marinarii din detașamentul de parașutiști să ajungă drept la intrarea principală. Grenadele antitanc au smuls din balamale porțile, care s-au prăbușit cu zgomot pe plăcile de piatră ale pavajului.

Luptătorii lui Podanko năvăliră în curtea închisorii. În acel moment însă nemții începură să tragă deodată cu mitraliera din foisorul de pază din colț. O lungă rafală de mitralieră omorî vreo zece marinari de ai lui Dubineț. Ceilalți se întinseră la pămînt.

Mitraliera trăgea întruna și nu te lăsa nici măcar să ridici capul. Mitraliorul trebuia lichidat cu orice preț.

Podanko se gîndi că dacă s-ar furișa pe neobservate de-a lungul zidului închisorii ar putea, profitînd de intervalele dintre rafalele de mitralieră, ca să închidă gura mitralierei cu o grenadă. Și Podanko se tirî într-acolo..

Pină la locul de unde hotărîse să arunce grenada în mitralior, mai rămăseseră cîțiva pași. Deodată, de după colțul clădirii, apărî un soldat neamț cu un pistol-mitralieră. Neamțul îl zări pe Podanko și ridică pistolul. Încă o clipă și s-ar fi isprăvit cu Podanko, dacă cineva nu s-ar fi repezit de dinapoia soldatului cu pistolul-mitralieră și nu l-ar fi dat peste cap...

La zgomotul luptei, Podanko își întoarse capul. Văzu o față cunoscută cu păr buclat. El se grăbi să-1 vină în ajutor. Dar totuși se isprăvise deja. Neamțul stătea întins cu minile desfăcute, iar alături de el, strîngînd vîrtos în mînă carabina stătea Ania Certeas.

— Ania! Ce cauți tu aici? Haide, pleacă!...

— Taci... Nu se poate altfel. Trebuie să fiu alături de tine.

Se auzi bubuitul unei explozii și foisorul de pază din colț cu mitraliera grea cu tot, se prăbuși. Încăierarea din curtea închisorii răbufni și mai tare.

Din fundul curții începură să tragă încrucișat încă două mitraliere. Apoi zvîcniră cîteva rachete și în curtea închisorii se făcu lumină ca ziua. Focul nemților se întetea din ce în ce. Părea să se fi strîns acolo, în curtea interioară, toată garda închisorii. Parașutiștii suferiră pierderi grele. Marinarii lui Dubineț cădeau unul după altul doborîți de gloanțele nemțești. Partizanii stăpîneau însă temeinic porțile închisorii și breșa din zid de lîngă turnul din colț, aruncat în aer. În prima linie, cot la cot, se băteau Podanko și Ania...

Ania auzise că urma să aibă loc un atac asupra închisorii și că Podanko trebuia să dea lovitura principală, și nu-și mai găsea locul. Atîta se uitase cu ochii rugători la bătrînul doctor, încît acesta numai putu să reziste.

— Cum văd eu, dorința ta de a pleca la atac e prea mare, așa că du-te. Mă descurc eu și singur cum voi putea ..

Înainte de a pleca Ania, bătrînul o sărută.

Panteliei Sidorovici, care expediase la Anapa întăririle alcătuite din ce putuse scoate din gărzi, o lăasă și pe Ania să plece odată cu ele. Și Ania venise tocmai la timp ca să scape de la moarte pe omul pe care îl iubea.

...Cîțiva soldați nemți cu pistoale-mitralieră apărură pe acoperișul închisorii, de unde trăgeau în parașutiști ca la tir. Aceștia trebuiau să se retragă. Dubineț, însă, întîrziea...

— Ania, pleacă... Pleacă odată !

O durere îl fulgeră pe Podanko în mîină și-l făcu să scape jos pistolul-automat. Ania se repezi la dînsul și-i rupse repede mîineca. Ochiul ei experimentat văzu îndată că rana nu era primejdioasă și că osul rămăsese teafăr.

De partea opusă a închisorii răsună o explozie înăbușită. Plantatorii de mine ai lui Dubineț intervineau, în sfîrșit, în luptă.

— Trageți ! — strigă Podanko. — Trageți ! Și, cu toată că era rănit, învingîndu-și durerea, trase și el o lungă rafală de pistol automat...

Planul lui Slavin fusese simplu : Podanko cu oamenii lui trebuiau să dea o lovitură asupra porților și a foisorului de pază din colț, al închisorii ; Dubineț urma să aștepte pînă cînd nemții își vor strînge toate forțele în curte, și apoi să năvălească în închisoare din partea opusă.

Așa s-a și întîmplat. După ce trecu intervalul de timp prevăzut, plantatorii de mine ai lui Dubineț lichidară santinelele și se repeziră spre închisoare. Aici smulseră cu patul puștii rețeaua de metal a ventilatorului din peretele exterior. Explozia calapurilor de trotil formă o breșă îngustă care ducea în coridorul din arîpa închisorii unde se găsea arestat Egorin.

Cel dintîi pătrunse înăuntru prin crăpătură Dubineț. Dubineț ținea bine minte planul care le fusese trimis de Berejnoi : pe coridor, la dreapta, ușa a doua ; deasupra ușii, numărul șapte ; și a patra ușă cu numărul nouă.

Zăvorul ușii fu smuls și Dubineț intră în celulă...

- Ține minte, frățioare, — îi spusese Slavin cînd îl trimisese în operațiune. — Îți ordon să scoți din închisoare pe Egorin, pe partizanii lui și pe trei parașutiști ai noștri. Pe nimeni altcineva ! Știu că e greu să lași oameni în închisoare, dar n-avem altă soluție. În caz contrar îl vei nenoroci pe Egorin, pe partizanii noștri și pe acei de care îți va fi milă. Ai înțeles, Dubineț ? Vei răspunde cu capul pentru acest lucru.

Dubineț nu se gândise atunci cât de greu va fi să vezi ochii rugători ai deinușilor, să vezi mâinile lor întinse.

Un parașutist avea un picior rupt. Un marinar îl ridică pe umeri. În coridor nu se mai putea ieși însă. Gloanțele șulerau acolo din toate părțile. Acoperirea avea de furcă cu nemții care năvăleau și abia îi mai putea opri.

— Grenade! — ordonă Dubineț.

Răsunară câteva explozii de grenade și se făcu liniște. Dubineț se repezi spre breșa din perete. Gaura era foarte îngustă și le venea tare greu să tragă prin ea pe Egorin și pe parașutistul greu rănit.

Nemților le sîdseau ajutoare.

Dubineț zorea marinarii. Partizanii eliberați trebuiau scoși cât mai repede afară prin spărtura din perete.

Oare era cu putință ca aceasta întîrziere de o clipă și ajutorul care începuse să le sosească nemților să zădărnicească toată operația? Dubineț hotărî să se jertfească și printr-o nouă explozie să includă în urma tovarășilor breșa din perete.

— Tu pleacă, băiete, — îi spuse lui Dubineț un bătrîn pescar. Era grav rănit și își dădea seama că pentru el nu mai era scăpare. Fugi! Opresc eu napîrcile..

Dubineț ieși cel din urmă afară. În urma lui răsună o explozie. Bătrînul aruncase o grenadă antitanc. Cărămizile căzute astupară breșa...

După ce i se comunică plecarea grupului lui Dubineț din închisoare, Podanko dadu semnalul retragerii. Apărîndu se cu focuri de armă, partizanii lui dispărură în labirintul străzilor Anapei, învîlu te în întunericul nopții.

Grupul lui Dubineț și cu partizanii eliberați se grăbeau să ajungă într-o uicioară din apropiere. Acolo, în curtea unei case, îi așteptau două camioane luate de la nemți. Eliberați și eliberatori se urcară în camioanele care porniră în goana spre sud, pe drumul către Su-Kko...

Din ordinal lui Dubineț, după ce parcurseră cîțiva kilometri, automobilele se opriră. Partizanii împînseră automobilele goale pe pantă în jos. Grupul lui Dubineț, sprijinind pe partizanii eliberați, care se clătinau, o luă în grabă spre peștera lor din creierii munților, pe o cărărușă care de-abia se vedea.

*   *

Dimineața, nemții rupeau de pe pereții caselor din Anapa manifestele tipărite la șapirograf. În aceste manifeste partizanii aduceau la cunoștința comandamentului german că evenimentele

din această noapte se datorau partizanilor din Taman și că populația orașului nu avea nici o legătură cu ele.

Manifestele purtau semnătura:

„Răzbunătorii poporului din Tamanul căzăcesc“.

CAPITOLUL IV

Pierderile parașutiștilor fuseseră foarte mari. Cîteva zeci de răniți erau înținși în peșteră alături de partizanii lui Egorin, salvați. Toți aceștia trebuiau trimiși cît mai repede pe Pămîntul cel Mare.

Slavin se gîndise că va fi nevoie de asta, încă cu mult înaintea nopții în care se dăduse lovitura hotărîtoare și izbutise să intre în legătură, prin radio, cu inginerul Sîskutov, șeful de stat major al detașamentelor de partizani din Novorosiisk. Pe vremea aceea, Sîskutov lucra pe vedetele denumite „vînători de mare“, pe care flota Mării Negre le cedase partizanilor.

Partizanii lui Sîskutov au făcut incursiuni de o îndrăzneală uimitoare. În bătaia tunurilor nemțești, în mijlocul cîmpurilor de mine, riscînd mereu să întâlnească distrugătoare germane, vedetele lui Sîskutov debarcau pe diversioniști în spatele nemților, îi aprovizionau cu explozibile și cu arme, și evacuau înapoi pe bolnavi și răniți.

Aceste incursiuni nu izbuteau totdeauna. Adesea, vedetele se ciocneau de mine și săreau în aer, sau erau scufundate în lupte inegale cu vasele de război germane, dar acele care rămîneau nu-și încetau activitatea.

Sîskutov făgăduise lui Slavin să vină la momentul oportun la locul convenit de lîngă Su-Kko. Prima cursă fu terminată cu bine. Două vedete luară pe bord o parte din oamenii grav răniți (printre ei se afla și Egorin, bolnav, care îi lăsase lui Slavin toate datele necesare despre rețeaua sa de informatori) și ajunseră fără nici un accident pe Pămîntul cel Mare.

La o a doua cursă luă parte o întreagă flotilă. În frunte mergea canoniera „Cervonii kazak“ cu întăririle pentru Slavin, compuse din partizani marinari ai detașamentului „Nord-ost“, și din rămășițele detașamentului de pescari „Novii“.

Canoniera „Cervonii kazak“ era escortată de vedete. Sîskutov comanda flotila. În afară de întăriri, el îi ducea lui Slavin muniții, și avea de gînd să aducă la înapoiere o mare parte din parașutiștii răniți și pe toți partizanii lui Egorin.

Timpul pe mare era favorabil operațiunii. Noaptea era întunecoasă și furtunoasă, iar cerul acoperit de nori negri și joși. Vîntul care se stîrnise vestea furtună.

Flotila trecuse de capul Hako și se apropia de locul debarcării, care nu mai era departe. Deodată, lângă prora canonerei „Cervonii kazak” se auzi o explozie. O coloană de apă se înalță în aer. Canoniera dăduse de o mină, explodase și acum se cufunda repede.

Ocolind cu băgare de seamă locul exploziei, vedetele începură să culeagă supraviețuitorii care înotau. Fură luați la bord numai douăzeci și șase de oameni din patruzeci și nouă cîți fuseseră pe canonică. Siskutov nu era printre ei...

Vedetele se învîrtiră cel puțin o oră în jurul locului unde se cufundase canonică, căutîndu-l pe comandant, dar tot nu-l găsiră. Zorile se apropiau; descărcarea și încărcarea trebuiau terminate pe întuneric. Vedetele se îndreptară spre locul convenit, lângă Su-Kko.

Siskutov apăru mai tîrziu. Bun înotător, el ajunsese singur pînă la mal, unde găsi adăpost la detașamentul de marinari „Nord-ost”.

Însoțit de garda lui, Berejnoi se întoarse în stanița Varenikovskaia, cu cîteva zile înainte de evenimentele de la Anapa. Cu cît se apropia de staniță, cu atît era mai neliniștit.

Se vede că Nikolai nu izbutise să lichideze, într-un interval de timp așa de scurt, pe neamțul curios, pentru că același comandant îl întîmpină la sosire.

Acesta fu rezervat și rece și Berejnoi își încordă și mai mult atenția.

Comandantul se grăbi să i raporteze că domnul Stein era așteptat în staniță de maiorul Rieder, sosit din Crimeia. Maiorul adusese un pachet din partea gauleiterului Crimeii, adresat domnului Stein și cerea permisiunea să fie primit îndată de domnia sa.

Rieder se prezintă numaidecît. Era un bărbat zvelt de vreo treizeci și cinci de ani, în uniformă corpului SS. Avea o atitudine rece și independentă, ca și cum nu Stein, reprezentantul atotputernicului gauleiter era stăpîn în staniță, ci el, maiorul Rieder.

De la prima privire Berejnoi simți că în fața lui se afla un dușman puternic, viclean și primejdios. Se întreba dacă Rieder cunoștea fața adevăratului Stein... și inima i se strîngea de neliniște.

Berejnoi se încordă tot, ca în fața unui salt riscant și primejdios, silindu-se să se stăpînească și, în adevăr, izbuti să-și învingă tulburarea.

În aparență rămase perfect calm. Luă pachetul fără să se grăbească și citi pe îndelete adresa. Se uită la sigiliul mare de ceară roșie, își aprinse țigara și abia după aceea desfăcu plicul și începu să citească.

Berejnoi citea fără grabă. Simțea privirea atentă și încordată a maiorului fixată asupra lui, însă nici un mușchi nu-l tresări pe față, cât timp își petrecu ochii pe ordinul gauleiterului, care îi cerea să se prezinte neîntârziat în Crimeia, ca să dea anumite explicații. La sfârșitul ordinului era menționat:

„Itinerariul a fost comunicat maiorului Rieder și trebuie respectat întocmai de dumneavoastră“.

Toate acestea semănau a arestare.

Berejnoi se ridică și aruncă scrisoarea pe masă cu un gest alene.

— Sînt foarte bucuros. Drept să vă spun, sînt obosit de tot acest talmeș-balmeș din Kuban... Și cînd plecăm, domnule maior?

— Azi după amiază.

— Atît de repede? — Întrebă Berejnoi, cu oboseală în glas.

Acest fapt îl neliniști. Plecarea trebuia amînată cu orice preț, ca să poată primi vești de la Nikolai. Era unica și foarte mica șansă de salvare care îi mai rămăsese.

— Aș fi vrut, în prealabil, să văd vedeta și să fac cunoștință cu garda...

Maiorul și Berejnoi plecară spre mal

Vedeta, un vas admirabil, nou și rapid, îi plăcu lui Berejnoi; garda însă, alcătuită din vreo treizeci de soldați S.S. vornici, aliniați pe punte, nu-i plăcu chiar deloc.

— Nu vi se par prea mulți pentru modesta mea persoană?

— zise Berejnoi, cu un zîmbet — Cred, domnule maior, că ne-ar ajunge jumătate. Ceilalți ar fi mai necesari aici, în această stațiune neliniștită.

Un zîmbet abia perceptibil apără pe buzele maiorului care îi răspunse:

— Este ordinul domnului gauleiter și n-am puterea să schimb nimic.

Era de prisos să discuți. Berejnoi ridică din umeri și se îndreptă spre stațiune.

Pe uliță i se făcu deodată rău și se sprijini de un gard de lezii.

— Ce aveți, domnule Stein?

— Mă doare capul... rana..

— Ați consultat pe medicii din Anapa? — Întrebă repede maiorul.

Berejnoi nu știa ce să răspundă. Plecase doar la Anapa ca să consulte niște medici iscusiți. Iar comandantul spusese, bineînțeles, acest lucru maiorului.

— Da, am fost la un medic, — răspunse Berejnoi cu vocea slabă, tot ținându-se de gard.

— Și la cine anume ați fost?

— La... Lutzenschwabe. — Berejnoi indicase maiorului primul nume venit în minte.

La Lutzenschwabe? — întrebă din nou maiorul mirat. — Nu cunosc asemenea specialist la Anapa.

— Poate că l confund. De pe urma rănii mi-a slăbit memoria. Mi se pare însă că era Lutzenschwabe.

— Când ați fost la el, domnule Stein? — întrebă insistent maiorul. — După câte știu, după ce ați sosit la Anapa, v-ați dus la închisoare, iar de acolo ați plecat înapoi, la Varenikovskaia.

Asta era cu deosebire grav. Afurisitul de maior aflase tot ce făcuse „Stein“ la Anapa. Berejnoi se îndreptă și, privindu-l pe Rieder drept în ochi, zise răspicat.

— Mi se pare, domnule maior, că nu sînt obligat să vă dau socoteală de acțiunile mele. Întrebările dumneavoastră insistente, sînt cel puțin nelalocul lor.

Maiorul începu să se scuze:

— Domnule Stein, m-ați înțeles greșit. Am grijă de sănătatea dumneavoastră, cu atît mai mult cu cît peste veo două ceasuri trebuie să pornim la drum.

— Nici nu poate să fie vorba de așa ceva, — răspunse calm Berejnoi. — Mai mult decît atît, mă tem să nu fim siliți să mai întîrziem aici vreo două-trei zile. Doctorul de la Anapa mi-a recomandat insistent să mă odihnesc cîteva zile după toate aceste întîmplări neplăcute...

— Aceasta este însă imposibil. Domnul gauleiter...

— În scrisoarea domnului gauleiter, — îl întrerupse Berejnoi, nu există nici o indicație că trebuie să plec tocmai astăzi. Dealtfel domnul gauleiter nici nu este informat despre rana și despre boala mea.

— Dimpotrivă, în Crimeia se știe tot ce s-a petrecut atît în cătunul Ciakan, cît și aici în staniță. Am primit ordin să vă aduc fără întîrziere în Crimeia.

— Eu nu știu nimic despre acest ordin, domnule maior! Voi explica personal domnului gauleiter cauza întîrzierii noastre și-i voi aduce la cunoștință insistența dumneavoastră.

— Trebuie să plecăm de aici neapărat azi!

— Nu, domnule maior. Voi pleca atunci cînd voi socoti acest lucru posibil, și nici măcar cu un ceas înainte.

— În cazul acesta, mă văd silit să comunic toate acestea în Crimeia.

— Vroiam chiar să vă rog!

Și „Stein“, lăsîndu-l pe maior în stradă, porni spre căsuța Dăriei Semionovna.

Berejnoi stătea întins pe pat și se gîndea că nu avusese dreptate cînd vorbise ultima oară cu Nikolai. Da, jocul trebuia isprăvit chiar atunci! Te pomenești că n-are să mai izbutească acum să scape. Ar fi vrut să știe cu ce se vor solda tratativele maiorului cu Crimeia.

Numai de n-ar eșua Nikolai! Numai de-ar proceda întocmai așa cum se înțeleseră! Dacă va fi însă așa, atunci nu se știe încă cine se va dovedi mai viclean, domnule maior!

Peste vreo două ore intră la el Daria Semionovna. Era trasă la față. Maiorul îi pusese o mulțime de întrebări despre Stein. Doi polițai au urmărit-o pas cu pas. Uite că stăteau și acum pe banca din grădiniță...

— Vezi unde am ajuns cu jocul, dragul mamei... — îi spuse Daria Semionovna, care se așezase pe patul lui. — Prea-i viclean maiorul ăsta. Nu seamănă deloc cu prostul nostru de comandant.

Nu te îngrijora înainte de vreme, — o liniști Berejnoi pe bătrînă. Vine Nikolai la noapte și se-ndreaptă toate.

— Doar el dacă o putea să facă ceva...

Nikolai nu veni însă în noaptea aceea. Unul din oamenii din „garda personală” a lui Stein, care făcea de pază în cendac, rapoartă că în jurul casei umblau patru germane și că în grădina de zarzavat erau santinele.

Berejnoi nu se așteptase la așa ceva. Vra să zică se află în stare de arest. Nici Nikolai nu se mai putea strecura acum pînă la el. Și Nikolai era ultima lui nădejde.

Cînd, în dimineța următoare, maiorul veni din nou să se intereseze de sănătatea lui, Berejnoi ceru ca santinelele să fie înlăturate.

Acest lucru, compromite prestigiul armatei germane. Dați impresia că ne temem de ruși. Vă rog să ridicați imediat santinelele.

— Imi pare rău, domnule Stein, — răspunse maiorul rece. — dar, din nefericire, acesta este ordinul precis pe care l-am primit din Crimeia

Mai trecură încă douăzeci și patru de ore, douăzeci și patru de ore cumplite pentru Berejnoi. Stătea culcat în pat, așteptînd în fiecare clipă deznodămîntul. Își frămînta mintea, gîndindu-se cum să scape din captivitate. Dar nu exista nici o soluție.

În cele din urmă luă o hotărîre: să mai aștepte patruzeci și opt de ore, și dacă Nikolai nu va da nici un semn de viață în acest răstimp, să încerce noaptea, împreună cu „garda lui personală” și cu aghiotantul, să străpungă cordonul de pază și să

iasă din staniță. Sorți de izbîndă nu prea erau, dar Berejnoi simțea că să stea întins pe pat și să aștepte ca maiorul să vină să-l ia era ceva peste puterile lui.

Seara, tîrziu, veni la el Daria Semionovna. Fața-i plină de bunătațe strălucea de bucurie.

— Ți-aduc o veste din partea lui Nikolai! — zise ea. — Pe cînd scoteam apă din puț, o nepoată de-a mea din cătun s-a apropiat de mine și mi-a șoptit: „Mătușă Dașa, Nikolai mi-a zis să viu să-ți spun că totu-i gata“. Atîta tot a spus și a plecat.

Berejnoi sări deodată de pe pat, o ridică în brațe pe Daria Semionovna și începu s-o învîrtească prin odaie.

— Mamă, — îi zise el foarte mișcat. Era întîiași dată cînd îi spunea așa. — Mamă, să știi că mi-ai dat viață!..

Apoi așeză pe bătrînă alături de dînsul și-i spuse:

— Ascultă-mă bine. Mîine dimineață plecăm cu toții, împreună cu maiorul, pe vedetă. Pe rîu ne întîlnim cu Nikolai și atunci ne răfuim noi cu maiorul... Dar oricum s-ar isprăvi socoteala noastră cu dînsul, dumneata nu mai poți rămîne aici. Chiar mîine dimineață, cum pornim noi la drum, dumneata caut-o pe nepoata dumitale care-i cercetașă la noi și spune-i că am dat eu ordin să te ducă în stufăriș. Știe ea unde. Ai să dai acolo de ai noștri. Și să nu te mai arăți în staniță pînă nu venim eu sau Nikolai să te luăm!

— Dumnezeu să vă aibă în paza lui, pe amîndoi, și pe dumneata și pe Nikolai! Eu îs bătrînă, așa că nu mi se mai poate întîmpla nimica.

— Nu, dumneata să faci cum îți spun eu, că altfel prea are să ne doară inima...

Berejnoi își trimise aghiotantul după maior. Neamțul sosi peste cîteva minute.

— Domnule maior, — spuse Berejnoi, — mă simt mai bine și destul de tare ca să pornesc la drum.

— Sînteți gata să plecați, domnule Stein? — spuse maiorul, nemaiputînd să se stăpînească.

— Ați avut cumva o îndoială că n-am să îndeplinesc ordinul domnului gauleiter? Plecăm de aici mîine la ora zece dimineața. Vă urez noapte bună, domnule maior.

Luîndu-și rămas bun, Rieder îl privi atent pe Berejnoi. El simțea că ceva se ascundea în toate acestea, dar nu putea să ghicească ce anume.

În noaptea aceea paza din jurul casei Dariei Semionovna fu dublată. Reprezentantul gauleiterului Crimei și ajutoarele lui dormiră însă liniștiți în noaptea aceea. Trebuiau să se odihnească în ajunul luptei hotărîtoare de a doua zi.

Numai Daria Semionovna se rugă pînă noaptea tîrziu în fața icoanelor, pentru băieții ei...

Vedeta mergea repede pe Kuban în jos. Cîrmaciul cunoștea bine calea navigabilă a rîului. Vasul ocolea bancurile de nisip și vadurile, uneori aproape lipindu-se de mal, alteori trecînd prin mijlocul rîului.

Berejnoi urmărea cu luare aminte malurile care îi treceau pe dinainte. Nu era banc de nisip, nu era cot al rîului de lângă stați-
nița în care se născuse, pe care să nu le cunoască.. În pîlcurile acestea dese de sălcii care se uneau cu stufărișul, vînase rațe sălbatice; lângă ulmul bătrîn și uscat de sub țărnul povîrnit, bibanul mușcă bine momeala, numai dacă momeala e o plevașcă. Iar mai încoace, pe bancul acesta de nisip, el și cu portarul echipei lui de fotbal, acela pe care nemții îl spînzuraseră în piața staniței, făceau ciorbă de pește, visînd ascensiuni pe crestele neumblate ale Pamirului Central... Berejnoi simțea un fel de duioșie deosebită față de aceste trestii cu vîrfuri pufosae, față de nisipul galben de pe mal, față de trunchiurile bătrîne și uscate ale ulmilor...

— Domnule Stein, v-aș ruga să plecați de lângă balustradă.

Berejnoi întoarse capul. Alături de dînsul stătea maiorul Rieder.

— V-aș ruga, domnule Stein, să plecați de lângă balustradă, — repetă el insistent. — Nu sînteți încă destul de restabilit și poate să vă vină amețeață.

— Grijă pe care mi-o manifestați, este pur și simplu înduioșătoare.

— Nu fac decît să îndeplinesc instrucțiunile, — răspunse rece Rieder.

Vedeta mergea în plină viteză pe rîu la vale. Cătuțul de pe mal, înecat în verdeața grădinilor și bancul de nisip îngust și lung, complet acoperit cu stuf, rămaseră în urmă. În cîrînd aveau să ajungă la cotitură...

Berejnoi coborî în cabină, unde controlă încă o dată pistolul său automat, își puse în buzunarul stîng grenada. Apoi ieși iar pe punte.

De după cotitură apărură vedetă. Era aceea cu care venise adevăratul Stein. Vedeta stătea lângă țărml. Pe punte se aflau vreo zece nemți. Unul din ei duse la gură o portavoce și ceru ajutor: li se stricase motorul și singuri nu erau în stare să-l repare.

Maiorul aruncă o privire repede și pătrunzătoare spre Stein. Berejnoi însă, se uită indiferent la vedetă și întoarce capul, ca și cum i s-ar fi făcut somn.

De pe vedeta care stătea lângă țarm fu repetată cererea de ajutor. Maiorul tot mai stătea la îndoială Berejnoi simțea stringându-i-se inima de neliniște. Ce avea să se întâmple dacă vedeta n avea să se oprească lângă cealaltă și are să și urmeze drumul? În aparență însă era calm. Căscă prelung și se îndreptă spre cabină.

— Acostați la bordul vedetei! — ordonă maiorul.

Vasul maiorului se apropie de bordul vedetei. Parîmele fură aruncate la proră și la pupă. Odată terminate manevrele de amaraaj, vedeta blindată se opri. Escorta și echipajul dădură buzna pe punte.

Pe neașteptate, pe puntea de comandă a primei vedete răsară Nikolai cu o mitralieră. Un șuvoi de gloanțe împrășcă pe nemții de pe proră. Maiorul trase asupra lui Nikolai și Nikolai căzu.

— Tăiați parîmele! — strigă maiorul.

Marinarii se repezără spre odgoane. Ridicînd mîna, Berejnoi aruncă grenada pe proră. Zgomotul exploziei răsună peste rîu. Nemții se zăpăciră: ei nu observaseră cine aruncase grenada din spate. Acolo nu era decît domnul Stein, reprezentantul gauleiterului Crimei.

Maiorul Rieder ridică revolverul și trase asupra lui Stein. O durere ascuțită fulgeră umărul lui Berejnoi. El descărcă în plin asupra lui Rieder întreaga încărcătură de cartușe a pistolului său. Maiorul căzu mort pe punte...

Profitînd de învălmășeală și de zăpăceala nemților de pe vedeta blindată, partizanii din pîlcurile dese de salcu de pe mal, trăgînd focuri de armă din plin mers, trecură peste bordul vedetei lui Nikolai pe vasul nemțesc. Se angajă o încăierare corp la corp.

Ascunzîndu-se după construcțiile de pe punte, după bordul blindat, după colacii de odgoane, nemții deschiseră un foc puternic asupra partizanilor, care suferiră pierderi grele, atît în morți cît și în răniți, și fură siliți să se retragă.

Aghiotantul pansă rana lui Berejnoi. Amîndoi stăteau la pupă. Nemții nu se atingeau de Berejnoi; pentru dîșii el continua să rămînă reprezentantul gauleiterului.

Berejnoi își dădu seama că nu mai era o clipă de pierdut și, cu orice risc, trebuia provocat neapărat un reviriment.

Berejnoi și ajutoarele lui începură să tragă în flancul nemților. Aceștia se zăpăciră. Partizanii se năpustiră din nou asupra vedetei blindate și săriră pe punte...

Peste cîteva clipe totul se isprăvi...

Indată ce încetă lupta, Berejnoi alergă la Nikolai, care era greu rănit la piept. Infiriera plutonului tocmai îl pansa

— Păcat că are să trebuiască acum, prietene, să te odihnești bine în stufăriș, — îi zise Berejnoi. — Că altfel, drept să-ți spun, aș fi vrut să plec cu tine pe mare. Dar ia Semionovna vine și ea în stufăriș. Ai grijă de dînsa, frățioare. Are sufletul de aur. Fără dînsa n-am fi făcut nimica...

Însă Daria Semionovna nu mai venise în stufăriș. În timp ce era la spital, Nikolai îmi povesti că în ziua plecării lui Berejnoi, cînd ea, împreună cu nepoată sa pleacă din staniță, o santinelă nemțească le opr. la marginea staniței. Scoțînd repede revolverul, nepoata omori santinela pe loc. Femeile o luară la fugă. În spatele lor însă, izbucni o rafală de pistol-mitrăleră — se vede că nemții le urmaseră — ș. bătrîna cază. Nepoata însă, mai avu timpul să se piardă repede în tufișuri și să ajungă cu bine, pînă la tabara partizanilor..

Nikolai nu putu găsi locul unde nemții o îngropasera pe maica-sa. Nu știa decît atîta: că mamă-sa murise pe loc, la marginea staniței, și că nemții n-au mai putut-o tortura.

— Da, Berejnoi a avut dreptate: maică-mea era un suflet de aur, un om adevărat... — mi-a spus Nikolai cînd l-am vizitat.

La spital Nikolai mi a dat un pachet cu documente găsite asupra maioru.u.: Berejno, ordonase ca aceste documente să-mi fie înmîinate cu prima ocazie. Printre documente se afla un ordin, adresat maiorului Rieder: gauleiterul ordona ca Stein să fie adus în Crimeia fără să se recurgă la o arestare formală; Stein trebuia să fie adus viu, și numai în caz extrem, maiorul era autorizat să recurgă la arme. Printre documente se afla și un mic carnet, legat în marochin verde închis, în care maiorul își însemna diferite amănunte care îl preocupau. Una din pagini era consacrată lui Stein.

Mayorul Rieder notase între altele.

„Ciakan. Marinarul. Cine i-a adus lui Stein barca? (Notă informativă despre comandant.)

„Casa unde se afla cancelaria atamanului nu putea fi aruncată în aer decît de unul dintr-acei care au fost acolo.

„Doctor Cauza pentru care n-a chemat un doctor?

„Comandantul staniței Varenikovskaia e un idiot. (De raportat colonelului.)

„Cauza deplasării la Anapa? Inchisoarea.

„De aflat de la gazdă cine vine pe la el.

„De cerut din nou fotografia lui Stein.

„La Anapa nu există un doctor Lutzenschwabe.

„Motivul pentru care amîină plecarea. Ce planuri are?...”

— Mă aflam încă pe mal, — spuse Nikolai, — când Berejnoi, necercind pe vedeta lui Hlarița, cea n-î mare parte a exploziaului adus de mare și lăsat ea el aproape pe țăp lădătoră ramași, în viața, a dat ordin să-l răzime și lădătorul Rani lui Berejnoi, era ușoară, glonțelul n-î se sădă o zgîrietură la umăr.

Vedetele porniră Berejnoi stătea la pag.

— Ai gra de mama! — aa fost ultimele cuvinte pe care le-am auzit de la Berejnoi...

Amin la ta vedetele porniră în plin văz pe raul v. Tre-cara la a sa se opre-sea pe la Temna, a d. vedet. la Berejnoi nă l. tem. rea pe coalalta și i gra l. mare. Abia acolo Berejnoi își lepădă în sfârșit roblul cu stă. pe care îl juce se pina acum și se prefăcu iar în ceea ce era în realitate. Hlarița era ușoară și creștea de lăcurie. I se părea că i se liuse la munte de pe un ri. Arunca biestinita de mîscă fascisă, bandajul care îi înfășura caul și expresia disprețuitoare și îngâmblă a fetei, și începu să vorbească din nou lare și liber cuse, te. Redeveni se el însuși.

Cînd însă vedeta se răz pînă de vase fasciste, Berejnoi își pună din nou uniformă de ofițer neamț îngîmfat și stăcurea flegmatice printre dinți, cuvinte neamțesti.

Astfel începu pe Marea de Azov vînatorea. Liberă a vaselor neamțesti, organizată de doi vedetele partizani, comandate, una de Lărgia, cealaltă de fostul Hlarița, tant.

Acumsta vînatorea se desîșura de obicei în fîcșul următor: vedetele lui Berejnoi se apropiiau de un vas neamțesc și îl ordonau să se oprească. Berejnoi, sau fostul sau aglitolant, traversa în nemți, luînd cu el cîțiva pîntator de mine în uful rîmă de soldați nemți, se urcau pe puntea vasului, controlau documentele vasului, vizitau în fîcșul încăperile și sîlîtind politicos, plăcau. Nu trecea puinătate de ceas și o explozie izlăcea pe vas, care îndată se și se fîndu. Pînă la era aglomerantășle cu focoașe clumee, pe care plantatorul de mine al lui Berejnoi le lasau pe vas la plecare, fără să-i vada cineva, și care explodau după cîțiva timp.

La început vînatorea mergea foarte bine. Cîrînd, însă, nemții își dadura seama de cauza pierderii cîtorva vase și porniră și ei la vînat vînatōri.

Nemții trimiseră aproape zecă vedete de de lor în cautarea lui Berejnoi. Pe Berejnoi, nu era însă atît de ușor să-l prînz. La nevoie, vasele lui mîci se ascundeau cu dilacție în limane,

după bancurile de nisip. Numai o singură dată Berejnoi se văzu silit să accepte lupta. Un obuz nemțesc explodează pe puntea vedetei lui. Unul din oamenii lui, din „garda personală”, fu ucis, trei marinari fură ușor răniți. Soarta însă îl păzea; folosindu-se de ceața deasă care se lăsase, se făcu nevăzut și astfel ieși din încurcătură.

În vremea asta, în peșterile din fundul munților, evenimentele își urmau cursul lor.

După ce primi pe mare întăriri, muniții și material de război, Slavîn își regrupă detașamentul, intră în legătură cu organizația clandestină și cu partizanii din partea locului. Oamenii lui se mai odihniră și se mai întremară. Comandantul îi repartiză în locuri noi.

Plutonul lui Dubineț porni din nou spre Anapa. O parte din pluton rămase în stepă, dincolo de vîi Ceilalți pătrunseră în oraș și se împrăștiară pe la locuințele conspirative.

Semențov, cu resturile plutonului al patrulea, și Podanko, cu agenții lui de recunoaștere, se strecurară pînă la Varenikovskaia.

Trecuse o bună bucată de vreme de cînd Kiril Stepanovici „trimisese la vatră” pe oamenii din primul lui pluton, alcătuit din cazacl din stanița Staro Titarovskaia, de unde era și el, și din stanițele și cătunele învecinate. Pînă și în grupele plutonului oamenii erau repartizați tot pe localități. În grupa întâia intrau toți din Staro-Titarovskaia; într-a doua, din Vișne-Steblyevskaia și Ahtanizovskaia; într-a treia, din cătunele Fanlavovskaia și Zaporovskaia. În grupa a patra erau numai din orașul Taman. Pe nesimțite, toți se împrăștiară pe la locurile lor de baștină. Asta era cu atît mai simplu de realizat, cu cît în zilele acelea era acolo o înghesuală nemaipomenită. Stanițele erau ticsite de trupe de rezervă nemțești și de unități care veneau de pe front în trecere spre Crimeia. Tot acolo se descărcau vasele care soseau din porturile Crimeii, de la Odesa, de la Constanța, Burgas și Varna.

Slavîn, cu statul său major, se mută într-o mică așezare omenească, din apropierea staniței Viteazevskaia, de unde, de altfel, era de loc nevastă-sa, așa că cunoștea și el foarte bine regiunea.

Slavîn dădu ordin strict plutoanelor lui să stea liniștite, fără să dea vreun semn de viață. Ofensiva generală a Armatei Roșii împotriva „Liniei albastre” era așteptată dintr-o zi în alta și odată cu ea partizanii trebuiau să dea dușmanului ultimele lovituri decisive.

CAPITOLUL V

Am avut norocul să fiu în prima linie a sectorului central al frontului nostru la începerea ofensivei Armatei Roșii împotriva „Liniei albastre“.

Nu voi uita niciodată frumoasa noapte de septembrie în care a început, pe neașteptate, bubuitul sutelor de tunuri, urletul motoarelor avioanelor de bombardament sovietice și revărsarea impetuoasă a lavinei de pistolari din grupurile de șoc prăvălite în asaltul acestei „inexpugnabile“ fortărețe.

Lovitura a fost zdrobitoare. Nu trecu mult și primele tranșee ale „Liniei albastre“ erau străpunse. Nemții pierdura mii de soldați, un număr mare de tancuri, de tunuri, de aruncătoare de mine, și începură să se retraga spre nord-vest.

În comunicatele Biroului Sovietic de Informații apărură nume dragi ca: Moldovanskoe, Kievskoe, Algalum, Batareinîi, Gladkovskaia, Novo-Krîmski.

Trecînd prin stufărișul pe care nemții îl socoteau de nestăbălit, trupele noastre, după lupte grele în sectorul stanței Varenikovskaia, rupseră frontul și-și deschisera drumul prin staniță.

Nemții împrejmuiseră stanița cu rețele de sîrmă ghimpată, cu cîmpuri compacte de mine, concentraseră în jurul staniței nenumărate guri de foc și se folosiseră pentru apărare de toate micile obstacole de apă din apropierea staniței. Totuși trupele noastre patrunseră în staniță printr-o lovitură impetuoasă în flanc. Lupta pe ulițele staniței durase peste douăzeci și patru de ore. După ce ai noștri s-au bătut pentru fiecare casă, pentru fiecare răspîntie, pentru fiecare livadă, spre sfîrșitul celei de a doua zile dușmanul fu scos din staniță.

Nemții se retrăgeau, agățîndu-se de fiecare linie, folosindu-se pe scară largă de toate felurile de baraje construite de trupele de geniu, minînd nu numai drumurile, dar și dărîmăturile caselor pe care le incendiaseră, pușturile, vile, alunîșul, cadavrele soldaților și ale ofițerilor lor, canu uciși. Lăsaseră prin case mine surprize cu momeli sub formă de brichete, sticle de vin, cutii de conserve, pachete de tutun. Trupele de geniu ale Armatei Roșii avură de făcut o muncă uriașă. În scurt timp ele facură inofensive în această regiune peste două sute de mii de mine.

Ofensiva Armatei Roșii își urma nestăvilită cursul.

Slavin dadu ordin parașutiștilor săi să dea dușmanului ultima lovitură.

Cel dintîi interveni în luptă plutonul de partizani de sub comanda lui Semențov. Partizanii aruncară în aer drumurile în spatele nemților, prăvălira în rîpi camioanele germane, pasera

rima pe depozite, arătară unităților noastre în ofensivă cursele, curile mulate și conduseră suunitățile armatei pe cărări abia vizibile, în flancul și în spatele grupurilor germane.

Nemița nu putură să asume repede breșa din flancul lor sting și se retraseră sub loviturile puternice ale unităților Armatei Roșii, care pătrunseseră în flancul și în spatele lor. Timpul se mai mult decât de orice să nu fie încercuți și ca să și rectifice frontal, nemița și p rasira pozițiile. Așa p rasiră Ton-nemala și se retraseră în direcția R evskaia M ora.

Venise acuma și pentru partiz anii Dubineț timpul să atace deabinelea.

Pina la ofensiva Armatei Roșii, nemița se simțeau pe deplin stăpâni la Anapa, orașul care făcea legătura între grupul lor din Kuban, Crimeia și litoralul de vest al Marii Negre. Și acum Armata Roșie se apropia de Anapa!

Începu o evacuare grabită. Din cauza micii adâncimi a gol-fului, vasele mari rămăneau departe, în mare. Nemii vasele cu fundul plat, puțin adânci, puteau acostă la chei. Nemiți se gra-beau și lucrau zi și noapte, dar mai cu seama noaptea.

Dubineț însă nu dormea. Nedrind că un utilaj prețios să încapa în mina dușmanului, oamenii lui ascundeau în gunoi, îngropau în pământ mașinile, motoarele electrice, instrumentele. Iar lucrurile pe care nu reușeau să le rapească și să le ascundă, le umpleau cu „surprize“.

Printre „surprize“ se aflau și „chibriturile suedeze“, cunos-cute încă din războiul mondial trecut. Ele erau fabricate în la-boraorul Institutului de chimie tehnologică din Krasnodar, sub conducerea profesorului Iosif-Pușkin. Mai erau și mine chimice portative și „geamantanasele“ n astre pe care le încercasem de alții ori înfocându-se din zborurile lor de recunoaștere, jo-loșii sovietici raportau adesea despre vase germane, plecate în Anapa, care ardeau pe mare.

Armata Roșie se apropia din ce în ce mai mult de oraș. Linia R evskaia se lăsa urcușe crâncene. Nemiți înțelesesă că zilele lor la Anapa erau numărate.

Majorul Mattei, comandantul orașului, dadu ordin ca toți arestații să- fie lichidați.

Cei de la gestapo nu îndrăzniră să- i impună pe deținuți în oraș. Ei alesera pentru execuție un sector pustiu al stepii, din-colo de vii. O parte din partizanii lui Dubineț se ascunseră în apropierea acestui sector. Dubineț planul un act de curaj și de îndrăzneală care trebuie povestit.

Primul camion cu arestați își descărcă încărcătura de con-damnați și plecă îndată înapoi. Escorta care rămasese cu con-damnații le porunci să se dezbrace și să înceapă să sape groapa. Nemiți se așezară la o parte.

Marinarii lui Dubineț apătră deodată de după un morman de pietre din apropiere. Ei purtau hantă, în cămăși virgăte pe umeri ca nemții să știe cu cine aveau de-a face. Fără să scoată o vorbă, amenințatori, cu cuțitele în mână, ei se napustiră asupra nemților care nu așteptară să tragă în foc de arma.

Al doilea camion sosi peste scurt timp din oraș la locul execuției. Fasciștii sosiră cu camionul vazură groasă, iar în groapă cadavre dezbrăcate pe jumătate, acoperite în grădă cu pământ. Unde era însă escorta?

Nemții erau nedumeriți, neștiind ce să facă. Timp de așteptat nu era. La răsărit se auzea artieria sovietică bubuind din ce în ce mai aproape. În sfârșit dadura pe arestați jos din camion și se pregăteau acum să săvârșească mirșavia pe care o aveau în gând, când deodată o salvă de foc răsună de după pietre. Nemții se repeziră spre camion. Marinarii lui Dubineț se repeziră și le tăiară drumul. Prinseră a bubui grenade, se încinse o scurtă încăierare corp la corp, și noi cadavre de hitlerişti fură aruncate în groapă. Arestații, alit de neașteptat salvați de la moarte, se ascunseră în gropi...

La douăzeci și una septembrie, ocolind barajele de mine, tancurile sovietice se apropiară de oraș. Vasile sovietice țineau portul sub un foc violent. Camuflate sub o peracă de fum, ele plecară în larg ear, odata cu caderea nopții, aparură iar, desigur seră încă o dată focul asupra țărmului și debarcară un grup de infanterie maritimă, înarmat cu pistole automate. Lupta se încinse pe malul mării, la marginea orașului.

Majorul Matlel, comandantul neamț al Anapet, dadu ordinul să se dea foc orașului.

Pe strazi, apătră nemți, cu torțe aprinse. Dar partizanii trăgeau în ei de după colțuri, de după porți, din susuluri și poduri. Cu cuțitele în mână, adolescenții lui Dubineț se napustiră asupra incend storiilor. Dubineț, în fruntea „gărzii sale de marinari”, atacă iar închisoarea.

Cei de la gestapo, care știau că nu vor fi crațați, se aparară pira la utimul cartuș. Dar putea oare să fie stavilită mânia marinarilor?

Marinari, navalră în coridoarele închisorii și smalseră zăvoarele și lacătele de la ușile celulelor. Rizind și plângind în același timp, arestații își îmbrățișau eliberatorii.

Un glonte nemțesc rătăcu îl răni grav pe Dubineț, care fu pus pe-o targă. Marinarii porniră încet și solemn cu comandantul lor pe străzile orașului. În înlimpinarea lor venea primul

tanc sovietic. Tancul se urcă pe trotuar, iar tanchistul stînd în picioare în turela deschisă, salută.

Deasupra închisorii luate cu asalt, deasupra portului Anapa, deasupra oraşului eliberat, filitau mindre în bataia vîntului steagurile roşii sovietice...

Nemţii se retrăgeau înspre apus, dincolo de extrema dreaptă a frontului nostru, trecînd cu greu Kubanul în locul unde braţul drept al fluviului se varsă în limanul Ahtanizovski.

Grupul lor de nord se îndreaptă spre plaja care se întindea de la răsărit spre apus ca o limbă îngustă de nisip între liman şi Marea de Azov. Nemţii mai nădăjduiau să se poată imbarca acolo şi să plece în Crimeia.

În acest loc însă, unde pe sute de metri spre larg se întinde o zonă de mică adîncime cu fund nisipos, vasele nu se puteau apropia de mal. Pînă şi barcile mici de pescari se vedeau clar de sus pe fondul nisipului de culoare deschisă; şi aviaţia noastră împiedica imbatcarea nemţilor.

Atunci nemţii se îndreptară pe limba îngustă de nisip spre apus. Acolo lucrau însă plantatorii de mine ai lui Kiril Stepanovici, care îşi așezau minele pe drumurile şi potocile plajei, şi unlăţile nemţeşti de avangardă se opreau dînd peste mine.

Comandamentul fascist recurse atunci la pioneri. Pionierii cercetară cu minuţiozitate fiecare cărăruşă cu detectoarele de mine şi nu găsiră nimic. Coloanele nemţeşti se puseră iar în mişcare, dar formaţi de avangardă, camioane cu obuze, automobile de stat major, cu caroseriile turtite ca vai de lume, săriră în aer. Minele puse acolo erau la fel cu acelea pe care detaşamentul nostru le folosise cu succes în regiunea munţilor. Cum nu conţineau nici un gram de metal, ele nu puteau fi descoperite cu detectoare obişnuite.

Astfel blocă Kiril Stepanovici plaja şi nemţii umblară încă multă vreme ca zăpăciţi pe această limbă îngustă de nisip între mare şi liman, neştiind pe unde să iasă.

În vremea asta în răsărit bubuiau din ce în ce mai clar şi din ce în ce mai tare salvele artileriei unitaţilor sovietice în ofensivă.

Nemţii căutau să răzbată spre apus de-a lungul malului de sud al limanului Ahtanizovski. Acolo se întimplă însă întocmai acelaşi lucru: tot aşa explodară minele, tot aşa de zadarnic rătaciră pionierii nemţi cu detectoare de mine, pe cărării. Mereu izbucneau explozii şi săreau în aer soldaţi, tunuri, camioane. Nemţii umblau ca nebuni, cînd pe o cărare, cînd pe alta, cău-

fiind să iasă din această cumplită mlaștină și ca și dincolo, pierzând armament mecanizat, arme, convoaie.

În jur se întindea împărăția stufului. Vântul legăna măciucile pufoase. Din pricina freacății neîntrerupt al stufului, nemților li se părea mereu că aud pași de partizani care se lărgiau. Din când în când răsunau câte o rafală de pistol mitraliera, urmată îndată în apropiere de împușcături dezordonate. Dar nu era nimeni... Nu era decât stuful tăcut, care se legăna în vânt...

Trupele sovietice împingeau puternic pe nemți spre limanul Staro-Titarovski.

Nemții se aruncau în apă. Dar degeaba nădăjdulau ei să treacă prin vad această mlaștină puțin adincă, acoperită cu stuf. La câțiva pași de mal, se scufundau. Și sute de soldați nemți pieriră în stufărișul des al limanului Taman...

Restul plutonului lui Sementov lucra mai la sud, în împrejurimile Iuriev lui, unde se încrucișau drumurile care veneau de la Varenikovskaia și de la Gastognevskaja.

Partizanii se strecurară cu greu pînă la șosca. Nemții instalaseră posturi la distanțe mici; în tălășari erau așezate amcuscide; patrulile nemțești cercetau zi și noapte drumul, căutând mine. Luptătorii lui Sementov izbutiră totuși să împrăstie prin fagișe o mulțime de „arici” de patru centimetri care strâng anvelopele și „înmunsăturile lor de ac” opriră torrentul transportului nemțesc revărsat spre apas. Nemții încercau să scoalească îngrămădirile de mașini care se formaseră și, lăsînd drumul mare, o luară de-a dreptul pe camp. Dar mergînd prin țarbă ei sară în aer pe minele românești pe care partizanii lui Sementov pusese mină în depozitele părăsite de romîni în retragere.

Nemții se întoarseră înapoi. Acolo însă unde „aricii” opriseră coloana de transport, începuse deja focul: parașutiștii aruncară o ploaie de grenade și sticle cu lichid inflamabil peste camioane.

Flanegările nemțești izbutiră să-i încercuiască pe partizanii lui Sementov și să le taie retragerea. Partizanii își vîndură scump viața Sementov și rămășițele plutonului sau pieriră în această luptă megală. Dar avioanele de bombardament sovietice se și aliau în zbor, venind dinspre răsărit, spre „focșorul” pe care îl aprinseseră partizanii...

În urma unui ordin al lui Slavîn, Podanko fu debarcat pe limba îngustă, de nisip care despărțea limanul Viteazevski de Marea Neagră. Pe această limbă de nisip se retrăgeau unitățile nemțești din regiunea Anapei. Ele căutau să ajungă la stațiunea Blagoveșcenskaia, la capătul de nord al limbii de nisip unde

pra echipajului vasului. Atacul fusese atât de năvalnic încât primul vas fu capturat fără să se fi tras nici un singur foc de armă.

Pe vasul vecin lucrurile luară însă o întorsătură mai proastă. Un soldat neamț apucă să arunce o grenadă. Grenada explodă cu zgomot pe punte și aprinse un balot care fu numaidecît cuprins de flăcări.

Pe mal izbucni alarma. Deasupra limanului se înălțau rachetele una după alta, inundând cu o lumină orbitoare vasele ancorate și băncile ușoare ale pescarilor.

Echipajele nemțești deschiseră focul. Cu o furie mută, pescarii se repeziră la abordare. Ei se cățarau pe punți tot așa ca și strămoșii lor, cazaci zaporojeni, care atacau pe vremuri vasele turcești. Loviți de gloanțe, pescarii căzură în mare, bărcile, strapunse de grenade, se scufundară. Din întinericul nopții se iveau însă mereu alte loturi care abordau vasele și noi lupte se încingeau pe punți.

Nemții de pe mal nu știau ce să facă. De tras cu tunurile nu îndrăzneau să tragă, ce teamă să nu lovească în propriile lor vase. Motorul vedetei rapide pe care o aveau se defectase și nemții nu izbuteau deloc să-l pună în mișcare. Rachetele luminoase tot mai atârnavă în noapte luminând limanul ca ziua.

Lupta se apropia de sfârșit. Cinci vase fuseseră deja capturate. Rămăsese vasul cu două calarge, un vas cu puntea înaltă. Echipajul lui era bine înarmat și se bătea cu disperarea celor care se știau sortiți morții.

Pescarii se repeziră de trei ori la abordare, și de trei ori nemții îi aruncară în mare.

Venirea lui Podanko, care ajunsese la vreme cu partizanii lui rămași în viață, hotărî rezultatul luptei. Podanko se urca pe vas cațărându-se pe lanțul ancorei. În fața lui se afla mitraliera nemțească care scuipa foc asupra partizanilor lui Kiril Stepanovici care atacau acum a patra oară vasul.

Podanko aruncă o grenadă și mitraliera amuți. Nemții se zăpăciră. Partizanii se folosiră de zăpăceala care urma și se urcară pe punte. Incepu o luptă corp la corp, cu cuțitele, cu paturile puștilor, cu pumnii. Podanko era pretotînde, unde era lupta mai mare și se bătea ca tarbat.

Nu trecu mult și acest vas trecu și el în mâinile partizanilor. Podanko zacea mort lângă cabina căpitanului, printre mormanele de cadavre ale dușmanilor.

Atacatorii nu mai puteau întârzia. Fiecare clipă era prețioasă. Pescarii tăiară lanțurile ancorelor și plecară în plină viteză spre ieșirea din liman în larg.

Cînd vedeta nemțească porni în sfîrșit în urmărirea lor, vasele capturate de pescari se aflau deja în strîmtoare. Izbucnira

explozii. Limbi de foc se înălțară deasupra vaselor. Abia atunci nemții înțeleseseră planul pescarilor; aceștia vroiau să scufunde vasele în trecătoarea asta îngustă cu apă puțin adâncă și să blocheze ieșirea din liman.

Bateriile de coastă ale nemților deschiseră focul. Obuzele loveau vasele cuprinse de flăcări, ridicau coloane de apă, scufundau bărcile de pescari care se îndepărtau de vasele aruncate în aer.

Pescarii se aflau acum sub două focuri: vedeta nemțească îi secera cu mitralierele, bateriile de coastă trăgeau asupra lor. Până și stufărișul salvator era încă departe și bărcile de pescari se duceau la fund una după alta.

Din fericire, un obuz nemțesc rătăcit tăie prora vedetei. Cîțva timp bateriile încetară focul și ultimele trei bărci de pescari izbutiră să ajungă în stufăriș.

Lupta asta mi a istorisit-o un pescar bătrîn din Taman care luase parte la operație. Pescarul mi-a înșirat numele celor care pieriseră. Erau mai mulți decît aceia care rămăseseră în viață.

Pescarii-eroi executaseră cu cinste ordinul primit. După noaptea aceea de pomină, nici un vas nemțesc nu mai ieși din liman.

În ziua de două octombrie, în urma unei lupte crîncene, trupele sovietice ocupară stanița Staro-Titarovskaya.

Grupul nemților din Taman era tăiat în două. Înainte chiar ca inamicul să-și fi venit în fire, Armata Roșie îi dădu o nouă lovitură: trupele debarcate pe limba de nisip de la Bugaz, ocupară prin luptă fortificațiile dintre Limanul Tokar și Marea Neagră.

Lupta se deslășura acum în apropierea orașului Taman, însă, cu toate atacurile dese ale aviației noastre, portul Taman lucra zi și noapte și nemții continuau cu încărcarea pe vase și pe șlepuri a materialului de război.

În partea de răsărit a Tamanului, mai aproape de golf, pe o movilă înaltă care cobora spre mare, se afla un șir de rezervoare de carburanți, îngropate pe jumătate în pămînt. Șanțuri înguste, săpate de curînd, se îndreptau de la rezervoare spre mal. Nemții aveau, se vede, intenția ca, plecînd din oraș, să verse în ultimul moment petrolul în mare.

Pescarii din Taman aflară acest lucru și se neliniștiră. Dacă nemții și-ar fi realizat planul, golful din Taman rămînea fără pește; peștii din golf ar fi pierit iar alții n-ar mai fi venit multă vreme din larg. Așa că pescarii l-au rugat pe Kiril Ste-

panovici sa impiedice acest plan al lui Raștilor și sa dea foc rezervoarelor.

De partea cealaltă a orașului, chiar lângă mal, în apropierea cheiului, era un rând de depozite enorme de muniții aduse acolo de muniții în vederea noi, o insivă împotriva Kubanului, pe care o proiecta. Neamtu transportu în grata munițiilor în Crimeea. Tot meren ancorau la che vase care încăreau munițiile.

Kiril Stepanovici și ca totu pe care ca să se născă de pozitele și rezervoarele de carouri, pe care le înrejinăseră cu sîrmă ghimpată și ale caror garduri înălțaseră.

Neamtu, un grup mic de partizani, călărit cu greș, pornit și spre lăptele cu petrol. O parte din ostasi t. ba au sa atrage asupra lor eteș și g rzu p. dr. au atie frunt. a t. m. ce ceilalți, ocolind pe la și le depozital, trebuia sa me a d. c. rezervoarele.

Prima împușcătură a marea pe petoli. Gard se repez, afară pe usile și pe ferestrele clădirii unde se afla case lor. La locul de trecer prin r. și le de sîrmă ghimpată meo r. împușcături înversunate.

Surpriza atacului și imediatitatea loviturii front le atr. seră grosul gard, spre poarta principală și spre cancelarie și d. dur. cea de al doilea grup de partizani putința să se stre. r. ne. văzut spre rețelele de sîrmă. Partizanii t. r. r. rețelele de sîrmă ghimpată și se repezira cu greșile sore rez. c. re. Indata după ceea pr. n. s. r. a izbueni exploziile înf. n. l. te ale gren. d. lor și se auzi sunetul sticlelor cu lichid inflamabil sf. rimate. O flăcără aluc. i. s. r. r. ind ne locu unde era de, izidul de petrol. Flăcările se înălțara spre cerul învalit de în fum negru și de rețelele purpuri într. a uriasă c. o. a. a. de foc care lumina. t. r. n. ul, oras și vasele care se aflau departe, în larg.

Grupul de partizani însărcinat să atace depozitele cu muniții zăbovi. e puțin s. se aprop. de depozite cînd pe t. r. m. petrolul ar. dea d. s. a. t. r. e. lele nemteșt observara pe partizani și dădură alarmă. Partizanii se repezira, c. a. i. n. d. s. a. s. t. r. e. a. la reț. le de sîrmă și s. a. j. u. n. g. a. la o distanță potrivită pentru gren. de. Ocolind l. r. a. i. ul, o garda nemteșt se r. se repez în fața lor, i. c. e. r. e. n. l. sa nu-i lase sa se apropie de sîrmă. Aproape în același timp cîteva mitr. iere intrara în acțiune.

Partizanii cadeau, secerăți de gloanțe. Răniții și n. ordau ul. t. i. mele puteri și trageau în nemți, cîntînd să atr. ga asupra lor locul g. r. z. i. și să dea tovarășilor putința sa ajunga la rețelele de sîrmă.

Rifalele de mitraleră scoaseră din luptă aproape pe tot. oa. menii lui Kiril Stepanovici. Numai doi din ei izbutiră să ajungă pînă la rețele.

Două explozii de grenade antitanc răsunară și ecoul lor se contopî cu bubăitul depozitului aruncat în aer. Parea ca trei sute de tunuri: erau obuzele nemțești care explodau, și care semănînd în jurul lor distrugere și moarte dărimară cheiul, facară tîndări toate instalațiile de acostare, scufundară vasele ancorate la chei și aprinseră cazematele..

Zdrobind ultima rezistență a nemților pe înălțimile din fața Tamanului, un tățeu sovietic de avangardă pătrunseră luptînd în oraș în dimineața de trei octombrie. În același timp, grupuri de marinari debarcară pe țărmul de la Taman. Printr-un atac violent, trupele debarcate distruseră barajele nemțești de pe litoral și cazura în flancul unităților nemțești care apărau orașul.

Soarta Tamanului fusese hotărîtă. Lupta se desfășura acum pe străzile orașului. În port, obuzele continuau să explodeze. O mulțime de nemți, înnebuniți, se aruncară în apă și alergară multă vreme pe fundul puțin adînc al golfului, după ultimele vase care plecau în larg...

Kiril Stepanovici și Slavîn izbutiră să strîngă în jurul lor o mîină de partizani care scăpaseră cu viață din ultimele lupte și se ascundeau acum prin desîșul de sălcii și de lozii și se strecurară cu ei pînă la limba de nisip de la Ciuşka. De acolo îi venea mai ușor lui Slavîn să păstreze legătura cu Berejnoi, care își continua „vinătoarea liberă”, și să dea ultima lovitură podului de pontoane pe care îl aruncaseră nemții peste strîmtoarea Kerçi — între Taman și Crimeea.

Acest pod se afla de mult sub „supravegherea” parașutiștilor lui Slavîn. Îndată după debarcarea detașamentelor de parașutiști de la Volcic Vorota, un grup de semnalizatori din plutonul lui Kiril Stepanovici fusese trimis acolo. Semnalele lor luminoase dădăru putîntă aviației noastre de bombardament să-și acopere cu dibăcie țintele cu bombe.

Nemții organizară o razie cu o mare desfășurare de forțe, încercuî pe semnalizatori și-i împușcară pe toți pînă la unul. Totul s-a întîmplat atît de repede și de neașteptat încît nici Slavîn, nici comandamentul nostru nu știură multă vreme de asta; mai ales că semnalele luminoase continuară să izbucnască în fiecare noapte lîngă strîmtoare. O bucată de vreme, piloții noștri nici nu bănuiră că aruncau bombe lor în larg, urmînd semnalele false ale nemților.

Pierzînd legătura cu semnalizatorii, Kiril Stepanovici își trimise partizanii spre strîmtoare, dîndu-le ordin să arunce podul în aer. Cum nemții împremuiseră toate căile de trecere spre Cr-

meia cu un cerc nepătruns de cazemate, de cîmpuri de mine și de sîrmă ghimpată, era cu neputință să ajungă la pod pe uscat. Nu le rămînea partizanilor decît o singură cale, pe apă.

Un partizan oarecare își aduse aminte de ce le spusese odată fiul meu Valentin la filiala din Krasnodar a școlii noastre din Planceskaia. Intr-una din divisiunile lui, ținîndu-se de cadavrele care pluteau în jos pe rîu, ajunsese înotînd fără să-l fi observat nimeni pînă la stîlpul podului și aruncase podul în aer. Partizanul se hotărîra să încerce și el, acest mijloc destul de riscant. Cadavre erau pe mal cît lumea.

La început, totul merse bine: vîntul era favorabil și plantatorii noștri de mine, ținîndu-se de cadavre, se apropiau din ce în ce mai mult de pod.

Deodată însă, vîntul își schimbă direcția. Vrînd-nevrînd, plantatorii de mine se văzura nevoiți să bată apa cu brațele și tocmai atunci, parcă dinadins, reflectoarele nemțești începură să scotocească apa. La o distanță de cîteva zeci metri de la pod, sentinelele nemțești observară pe cei care înotau. Izbucniră rafale de pistoale automate; mitralierele începură să ripie. Reflectoarele nemților nu scapau de sub razele lor grupul de viteji care înotau printre cadavre.

Nici un plantator de mine nu izbuti să ajungă la pod; toți fură împușcați de nemți...

Noaptea, făcîndu-și raidul lor obișnuit și alîrnînd în cer deasupra strîmtorii „candelabră” de rachete luminoase, piloții noștri văzura cum coloanele de transport nemțești înaintau pe apă ca o panglică neîntreruptă. Parc-ar fi mers pe un pod invizibil.

Slavin trimise de trei ori cercetași spre pod însă nici unul din ei nu se mai întoarse. Abia a patra oară, Slavin izbuti să afle că nemții instalaseră pe sub apă, cam la jumătate de metru adîncime, un pod care unea malurile strîmătorii.

Avioanele noastre treceau în valuri pe deasupra strîmătorii. Sute de bombe cădeau. Era însă greu să zărești podul, și el rămînea întreg și nevătămat.

Slavin își bătă capul multă vreme cum să distragă acest pod sub apă.

Berejnoi, care sosise tocmai atunci la mal cu vedetele lui ca să ia explozibil, veni la el. Cei doi partizani se sfătuiră multă vreme, dar nu izbutiră să născocească nimic.

În amurg, vedetele lui Berejnoi plecară iar în larg.

După miezul nopții, ele observară un vas mare de transport nemțesc care plecase de la Temriuk și se îndrepta spre Crimeia. Vedetele se învîrtiră în jurul vasului cel puțin o oră ferindu-se să nu cadă în cursă și după ce se convinseră că vasul de transport mergea fără escorta obișnuită de vedete blindate, hotărîră

să-l atace. Luînd viteză, vedetele lui Berejnoi porniră repede să taie drumul vasului de transport.

Observînd că era urmărit, vasul schimbă direcția : el se îndreptă spre podul care trecea peste strîmtoare, apărat de bateriile de coastă și de vedetele de pază care patrulau fără întrerupere lingă pod.

Vedeta de sub comanda aghiotantului lui Berejnoi, ajunsese din urmă în plină viteză vasul de transport. Capitanul și cîrmaciul vasului fură uciși cu o rafală de mitralieră. Peste cîteva clipe, puntea vasului se goli. Vedeta lui Berejnoi abordă, și plantatori de mine își ispraviră treaba repede și iscusit. Se vede însă că radiotelegrafistul neamț apucase să dea semnale de alarmă, căci imediat razele reflectoarelor nemțești începură să alerge pe mare. Ele se încrucișară deasupra vasului de transport care mai continua să meargă spre pod și descoperiră două vedete mici care se învîrteau pe lingă vas.

În aceeași clipă, lăsînd în urma lor valuri de spumă albă, vedetele de pază nemțești se rezezură în ajutorul vasului de transport și bateriile nemțești deschiseră focul.

Virînd brusc, Berejnoi dădu ordin de retragere. Însă deodată, pe vedeta aghiotantului motorul amuți. Berejnoi se apropie de vedeta tovarășului și-i trimise pe mecanicul său, un mecanic tractorist foarte priceput.

Reparația nu dură decît cîteva clipe. Reflectoarele nemțești continuau să țină vedetele sub razele lor albastre concentrate, în timp ce bateriile de pe litoral trăgeau cu tot mai multă înverșunare. De jur-împrejur explodau obuzele nemțești, ridicînd coloane de apă, pe punțile vedetelor cădeau morți și răniți, iar vîntul puternic de nord-est mîna vedetele spre pod, în bătaia tunurilor nemțești.

În cele din urmă, motorul celei de a doua vedeta începu să meargă. Puteau pleca. Dar era prea tîrziu. Vedetele erau prinse în capcană. În spate, tăindu-le drumul spre mare, vedetele de vînătoare germane alergau cu luțea vîntului. Din dreapta și din stînga bubuiau bateriile de coastă.

Nu exista nici o ieșire. Deodată Berejnoi își aduse aminte ce vorbise el cu Slavîn despre podul pe care l făcuseră nemții sub apă.

— Înainte, spre pod! — ordonă el. — pentru patrie!

Kiril Stepanovici observa de pe mal acest atac vijelios.

În față, la voia întîmplării, apucînd cînd într-o parte, cînd în cealaltă, mergea în plină viteză vasul de transport nemțesc care își pierduse direcția, dar a cărui mașină lucra mai departe. Vedetele noastre, inundate de lumina orbitoare a reflectoarelor, zburau ca vîntul și-l ajunseră din urmă.

La cîrma vedetei din faţă stătea Berejnoi, care ţinea locul cîrmaciului ucis. Amîndoua vedetele erau cufundate sub linia de plutire şi valurile loveau bordul găurit, dar mecanicii storceau tot ce se mai putea din motoarele lor, şi vedetele alergau spre pod, lăsînd în urma lor o diră de spumă albă. În jurul lor se înălţau şi cădeau coloane de apă ridicate de exploziile care le încadrau...

Vasul de transport nemţesc ajunsese cel dintîi la podul de sub apă. Colosul întunecat se izbi de pod. Izbucni o explozie. Erau minele aşezate de Berejnoi pe vasul de transport. Aproape în acelaşi timp, în dreapta şi în stînga vasului de transport, vedetele noastre se izbiră şi ele de pod.

Cele trei explozii se contopiră aproape în una singură. Explozia sfărîmă podul în bucăţi, aruncînd înlături partea de lemn a pontoanelor şi zvîrlind în apă plăcile grele ale blindajului. Razele reflectorului alunecau pe suprafaţa agitată a apei. Bateriile de pe litoral trăgeau întruna...

În zorii zilei de nouă octombrie, nemţii primiră lovitura de graţie: ultima linie de apărare a căilor de acces la fişa îngustă a limbii de nisip Ciuşka fusese străpunsă, „Illici“, cealaltă limba de nisip, fusese ocupată şi trupele noastre ajunseră la ţarmul strîmătorii Kerçi.

Nemţii umblau înnebuniţi de groază pe limba de nisip, se aruncau în mare, se agăţau de sfărîmăturile şlepurilor...

La unsprezece octombrie am ajuns la capătul limbii de nisip Ciuşka.

Slavin, Kiril Stepanovici şi vreo zece luptători de-ai lui stăteau lingă mine.

În faţă, la apus, se vedea vag malul Crimeii, ocupat încă de nemţi. Iar aici, pe limba de nisip, pe ultimul metru pătrat de pe pămîntul Tamanului zăceau cadavre nemţeşti.

— Uite, — spuse încet Slavin, — cit de spasmodic sînt zgîrcite degetele acestui neamţ. A strîns un pumn de pămînt de al nostru şi vrea parcă să-l ducă pe lumea cealaltă.

Alături era încă un neamţ, cu capul în apă, cu piciorul strîns sub trup, cu braţele desfăcute. Glonţul îl surprinsese în clipa cînd fugea în neştire, cuprins de panică. Aşa încremenise pe nisip, ca un bandit şi un hoţ laş care fugea de pedeapsa poporului rus, cu prins de mînie.

Epilog

Am păstrat fotografia făcută în ziua întoarcerii detașamentului din munți la Krasnodar.

Fotograful ne a fotografiat pe Elena Ivanovna și pe mine, lângă casa noastră. Stăm în picioare, în plin echipament de partizani — cu haine de piele și cizme înalte, cu pistoale mitralieră, porthărți și pistoale. În spatele nostru, pe perete, ca un simbol al casei noastre pustii și părăsite, atârna vrejurile desfrunzite ale viței sălbatice.

De câte ori privesc această fotografie, inima îmi îngheață fără voie: îmi aduc aminte cum ne a lipsit în ziua aceea, amîndurora, multă vreme curajul să urcăm cele cîteva trepte, de piatră pînă pe terasă și să intrăm în odăile pustii, jefuite și pîngărite de nemți..

Da, casa noastră era pustie... Rămăsesem singuri cu durerea noastră! Așa ne gîndeam noi în primele zile după ce ne-am întors. Ar fi fost însă cumplit, și foarte dureros dacă ar fi fost adevărat. Curînd însă, eu și cu Elena Ivanovna am înțeles, și n-am înțeles numai cu rațiunea ci am simțit și cu inima că nu eram singuri. Și asta este tot ce e mai însemnat și mai prețios! Nu eram singuri. Întreg poporul nostru — poporul sovietic, bun, cu suflet ales — era cu noi. Durerea noastră era și durerea lui. Zeci, sute, chiar mii de oameni, uneori cu totul necunoscuți, ne-au întins o mînă de ajutor și de prietenie frățească, ne-au adresat cuvinte de dragoste și de compătimire. Și, în toate acestea am găsit un sprijin nemărginit..

Îmi aduc aminte că mă gîndeam cu groază cum să-i spun Mașei, soției lui Evgheni, că Evgheni a murit. În timpul cît Krasnodarul a fost ocupat de nemți, Mașa, bo navă și slăbită se as-

cundea cu fetița ei pe la rude și pe la cunoscuți. Mai târziu a lucrat la „arsenalul ilegal”. Mașa a trait tot timpul sub amenințarea primejdiei de a cădea în mâinile gestapului. Auz se că Evgheni ar fi grav rănit, dar nu știa că murise. Vînd s-o craț pe soția mea, m-am gîndit că trebuie s-o scutesc de obligația etinu toare de a-i spune că Mașa și că Evgheni murise. La rîndul ei însă, Elena Ivanovna socotea că trebuia să mă scutească ea pe mine de această grea datorie. Pînă să mă gîndesc cum s-o pregătesc mai bine pe Mașa pentru această știre, Elena Ivanovna se duse la ea și i spusese totul. Dureea noastră comună ne-a apropiat și mai mult de Mașa. Venea des la noi cu Inočka — nepoțica mea, care a adus multă bucurie și oare în familia noastră îndoliată.

Cu încetul, casa noastră părăsită a început să se învîoreze. Valentin, pe care îl crezusem multă vreme mort, s-a întors de pe front. Se îndreptase cu greu în urma unor tări grave, dar nu se gîndea la odihnă și — credincios temperamentului său neastîmparat — s-a apucat imediat de lucru, cu aceeași înfrigurare și energie de care daduse dovada întotdeauna. Era cu noi și fiul nostru adoptiv, Valeri, luptător din detașamentul vecin de partizani, tînar fără familie, rămas orfan de mic, pe care eu și cu soția mea l-am înfiat după întoarcerea la Krasnodar.

Sorții acestui nou membru al familiei este remarcabilă și merita să fie povestită. Valeri se nascuse în stîncă Pavlovskaja. Pe tatăl său, cazac de Kuban care luase parte la războiul civil, și care murise cînd Valeri avea abia un an și jumătate, nu-l cunoscuse. Măicăsa se remîntase, își refăcuse viața și în viața asta nouă a ei, uitase de băiat. Băatul fusese crescut în calunul lor de o mătușă. Cînd a izbucnit războiul, Valeri, care era pe atunci în clasa a zecea, a intrat în detașamentul de partizani, organizat de locuitorii stîncii Pavlovskaja. A luat parte la cîteva operații și lupte, realizate în comun sub conducerea lui Evgheni de detașamentul nostru și de detașamentul din Pavlovskaja. Mai târziu, după moartea bunicilor mei, detașamentul de partizani din Pavlovskaja mi l-a trimis pe Valeri, ca pe unul din cei mai buni luptători ai lor, la „Școala superioară de nanare”. Valeri a absolvit școala cu nota „excepțional” și a obținut diploma de gradul întâi. Cît timp a stat în detașamentul nostru, Elena Ivanovna s-a atașat de dînsul. Acest tînar înalt, spătos, timid și foarte sensibil, îi amintea într-un fel de Ghenca al nostru. Dealtfel, amîndoi fuseseră cam de aceeași vîrstă. Valeri se întoarse în detașamentul său, însă pentru puțin timp, deoarece comandamentul îl repartiză la detașamentul nostru. Această repartizare s-a făcut, în parte, pentru că comandamentul cunoștea dragostea Elenei Ivanovna pentru Valeri.

Pe Sifronov, comitetul regional al partidului l-a trimis la reconstrucția uzinei electrice a raionului Krasnodar, inima energetică a Krasnodarului. Pentru îndeplinirea cu succes a acestei sarcini, Sifronov a fost decorat cu ordinul „Drapelul Roșu al Muncii.” Litvinov a îndeplinit o bucată de vreme funcțiunea de președinte al sovietului orașenesc al Krasnodarului, și pe urmă, în vederea accelerării reconstrucției combinatului, a fost numit director al acestui combinat. Inginerul Slașciiov este acum șeful centralei electrice de termoficare a combinatului. El a reconstruit clădirea aruncată în aer de nemici și a terminat instalarea cazacelor și a generatorilor de mare putere. Centrala electrică de termoficare furnizează orașului Krasnodar jumătate din energia produsă.

Inginerul Lasta, împreună cu Priema, au reconstruit fabrica de ulei, o fabrica cu o capacitate de producție și mai mare decât aceea de dinainte de război. Mai tirziu a fost trimis să lucreze în strănătate. Inginerul Priema s-a specializat în reconstrucția fabricilor de ulei, distruse de hitlerști, care retrăgându-se, aveau intenția să lase la noi „o zonă pushe”.

Konotojcenko, al doilea comisar al detașamentului nostru, a plecat după întoarcerea la Krasnodar voluntar în armata Absolut și școlă de ofițeri, a luat parte la luptele de lângă Odesa, de la Chișinău, și la luptele din România. Astăzi este locșuturul șefului secției politice la o stațiune de mașini și tractoare.

Dealțul, ajunge! Aceasta lăstă ar putea să mi se continue pe multe pagini. Viața noastră este bogată și variată, și nici unul din foștii mei tovarași n-a rămas fără vreun rost.

Am să spun aici și câteva cuvinte despre mine.

Realitatea noastră sovietică este admirabilă prin faptul că ea nu permite nimănui să se închida într-insul, în durerea lui și că mereu, în fiecare zi, în fiecare ceas, ea ne cheamă să participăm activ la viață. Așa s-a întâmplat și cu mine.

M-am întors din nou la muncă, în institut. Am fost numit director al institutului. Am fost nevoit să încep totul de la capăt: să adun pe studenți, pe profesori, să reconstruiesc clădirile și laboratoarele chimice, să organizez în grabă producția de medicamente pentru frontul care încă se mai afla la câțiva zeci de kilometri de Krasnodar.

Institutul îmi lua, bineînțeles, foarte mult timp; și totuși m-am apucat de o treabă cu totul nouă pentru mine, în care nu aveam nici cea mai mică experiență. Urmind sfatul unor prieteni scriitori, și în urma insistenței lor, am început, lucrînd noaptea, să scriu o carte despre partizani — mai exact, să prelucrez acele scurte însemnări pe care le începuse Evgheni și pe care le-am continuat eu, chiar de pe vremea cînd aveam comanda detașamentului de partizani. Am scris, refăcînd de multe ori și revă-

zînd de multe ori cele scrise. În prefața acestei cărți, am mai vorbit despre scopurile pe care le urmăream cînd am pus mîna pe condei.

Prima mea carte „Însemnările unui partizan” a fost citită de editura „Molodaja gvardia” în 1944. Atît critica, cit și cititorii au întîmpinat cartea cu caldura. „Pravda”, „Izvestia”, „Komsomolskaia Pravda”, revista „Bolșevik” și alte ziare și reviste au scris despre ea și i-au închinat recenzii. Primeam și primeam mereu din partea cititorilor foarte multe scrisori, care tratau această carte ca pe o carte care mergea spre inima oamenilor sovietici. Ar putea oare un scriitor să dorească o recompensă mai mare pentru munca sa? Succesul primei cărți m-a făcut să revin condeiului și să continui însemnările mele. Am pregătit a doua și a treia carte din „Însemnările unui partizan”, care au fost editate în primavara anului 1947 de aceeași editură.

În mai 1945, Elena Ivanovna și cu mine am avut prilejul să vizităm Moscova.

Înainte de plecarea la Moscova mi s-a dat la comitetul regional al partidului o încredințare, cu care trebuia să mă adresez lui Mihail Ivanovici Kalinin.

La ora fixată, însoțit de Elena Ivanovna, am intrat în cabinetul lui Kalinin. Mă aflam pentru a doua oară la Kremlin și nu puteam totuși să-mi înving emoția cînd ma stăpînea numai la gîndul că eram în acest loc alături de orice om sovietic. Prima oară fusesem la Kremlin în noiembrie 1943, cînd primisem din mîna lui Mihail Ivanovici Kalinin Ordinul „Lenin” și diplomele de Eroi ai Uniunii Sovietice, acordate fiilor mei morți. Fusesem atunci emoționat de această soluție a amînsării și zguduit de amintirile care ma împănau. Acum însă intram în cabinetul lui Mihail Ivanovici și așteptam să mergem la un prieten, care în ziua următoare avea să fie foarte important pentru mine.

El ne-a întrebât, pe Elena Ivanovna și pe mine, despre viața și munca noastră, despre rudele noastre. Și aceasta nu din simpla politețe. În întrebările lui Mihail Ivanovici se simțea un interes real, pornit din inimă, pentru viitorul nostru.

Apoi îmi spuse:

— Piotr Karpovici, am citit cartea dumneavoastră.

Am făcut fără să vreau, un pas înainte. Așu!, Era tocmai ceea ce așteptam din partea lui Mihail Ivanovici!

Mă întrebam oare ce-o să îmi spună?

— Socotesc că ai făcut o treabă bună, dar, o treabă necesară, folositoare pentru educația tineretului nostru. E un fapt extrem de interesant și extrem de semnificativ, că detașamentul vostru se compunea în special din intelectuali tînraci. Erau oameni de birou, și totuși, cum au luptat? Au luptat excelent!... Și succesele detașamentului vostru se pot explica în fond prin

faptul că era format din ingineri, din tehnicieni, din muncitori calificați. Ei își înțeptau loviturile împotriva dușmanului în mod planificat, așa putea spune chiar, formulându-le științificește. Asta-i un fapt extrem de remarcabil, Piotr Karpovici! Da, tineretul nostru trebuie să știe, trebuie să înțeleagă, că nu-i destul să ai numai sentimente bune și inflacurate și, ca pentru a servi bine patria trebuie să dai tot — înalta calificare, cunoștințele, cultura multilaterală, inteligența.

În urma convorbirii cu Mihail Iv. novic, am plecat purtând în inima mea o profundă recunoștință pentru acest om a înmăbrățișat, pentru atenția lui binevoitoare, protejtoare, față de mine, pentru faptul că m-a încurajat și m-a sprijinit.

Curând după întoarcerea mea de la Moscova la Krasnodar, am avut câteva întâlniri interesante, era vorba despre care aș vrea să vorbesc.

Într-o zi caldă, însorită, ședeam amî doi, Elena Iv. și vna și eu nonne, pe terasa acoperită cu vița salbatică. Am văzut de odată ca un militar înalt se apropie de poartă.

Punând ziaul în o parte, m-am așezat eu masă frate să deschidă poartă și să intre în grădina. El zăbovea însă, ferindu-se să vede de cinele noastră care-l înlocuise pe D. x. Am ieșit în întâmpinarea musafirului și înainte de a fi ajuns la poartă, am văzut că era... Berejnoi!

Da, el era! Berejnoi m-a îmbrățișat puternic. Peste câteva clipe stăteam pe terasa lui, un pahar cu vin, așa cum stăteam înainte de trimiterea lui Berejnoi cu parașutiștii dincolo de „Linia albastră”.

Nu puteam să-mi vin în fire de bucurie și surpriză. I-am spus lui Berejnoi că Kiril Stepanovici, comandantul primului pluton al detașamentului de parașutiști al lui Slavka, văzuse cum vedeau la Berejnoi pornisera spre locul de peste strîmtoare, și sărisera în aer împreună cu vasul de transport.

— Da, asta era un caz ieșit din comun și efecac! — zise Berejnoi — Nu-mi amintese lecții de un singur lucru: căutarea exemplară a vedetei cu podul. O explozie... și am fost aruncat în apă. Ce s-a întimplat mai tîrziu, nu-mi aduc aminte. M-am pierdut cunoștința. Se vede însă că am ieșit instinctiv la suprafața sa că apa m-a scos deasupra. Curînd mi-am venit în fire, și cu mari eforturi, am reușit să mă mențin pe apă. Cursul apei mă ducea în larg. Ambele maluri luminate de izbucnirile bateriilor anti-aeriene și de razele reflectoarelor, au dispărut în întuneric. Din întîmplare, am dat peste o frîntură dintr-un copac. Acum îmi venea mai ușor să mă țin pe apă. La răsărit zarea începea să se lumineze. Se făcea ziua. Am văzut că venea o vedetă, însă nu puteam să-mi dau seama a cui era. Dacă erau nemici?

Tra mii bune să te încri decît să ezi' prizonier în mîinile lor.
Cînd vasul s-a apropiat mult de tot, cei de pe punte te au zarit și
au strigat pe răsese: „În te bine! Te r leam în! La! Spre
norocul meu, erai rușe marea de n noștră. Te m rait la cap.
Am fost trimis la spital. Am r mas la spital puțin timp. Te aceea,
sala era un t închis din unitatea mea. Va aceea, am inte ca la
me putul rait la m fies, am tenc st. Cîrînd căpa acta, n ieșit
am nca din sala și am nimerit țaraș în vi o r a r e s a d.
Cum, d m leam n r o unitate de taceur, și i l r m iar pe
pomp. Namer ea, una n ntem pe aceeaș drumuri pe care nta
cari ne r e r e m. Da, n ntem l și nca cum m a n' am! Un d
te n r e s r a te taceur, a avut cînștea sa fier o m a c a de
nemerșan în zonele marea de dușmanului. Am fost r mit
doua ora. După ce m am vindecat, am nimerit r mtr o un
tate de taceur, ad l iat parte la o serie de lunt n nce, n e c e
r n m r a t a c a n s l i O d r, și după aceea la l r m. De p l m
l a t. Re c h s t e g h o, m t m p e n e m t i care s p r e m e r a eș m
c m s a s l i m, niste s o l e r t e g r e n a d e a d d t o e m, l e p e,
pe la spital t e r m n a, c u e m e s e t o d v m m a r a d. C a l
am s a t l i n t o c a l c a r i n s d e t a c a r i, am l o s t r a a t a l a o a r a
și am stat m u t a v r e n e n t r u n s p i t a l d i n S a t e r n. V a a m s a
v a c a r a, d r m p i n e n d i e c a r a r a t, i a r v e n i t a m v e n e a
s a c r g. Ș n e m g n i t e a, n l i d e c a m a t a c a r s a n t o s p l e c
m K i l a n, v a n l a d u m e a t a c a s a p i s t o r s e t o t a l, p e i n
d e l e t e...

Berejnoi tăcu. Mai tot m la el amintindu-mi de cuvintele
noastre ce atîner, înainte de plecarea lui peste „Linia de s t r a”.
Se schimbăse mult. În fața mea stîdea un ostaș matur, puțin în
căruntat la temple, calm, sigur de el.

Cum peste trei luni, Berejnoi plecă, fiind chemat la Moscova.
De atunci, nu mai știu ce a mai făcut.

A doua întîlnire fusese tot atît de emoționantă ca și prima
și mi-a făcut multă bucurie.

Încă înainte de plecarea lui Berejnoi la Moscova, într-o seară
tîrziu, a venit la mine Jora cu tatăl său, iar în jurul lui, zăbăbind,
a apărut și Arseni Silvestrovic, de dîta asta lăunț. Mi s-a
putut că s-a auzit mult. Na m a s a t a r m s i l a d a n p e l a m a r a
f o r m a m i t a r a, c u e p o l e t u d e l o c o t e n e n t - c o l o n e l și n e m a r t o r u p e
tot pieptul lui lat.

— Ii spune, Kristmann n a mai fost găsit? — Ii m t u l r e b t
eu pe Jora.

Jora se posomorî numidecît.

— Nu, — răsuse el. — Mai sînt încă foarte multe locuri
pe linia asta unde fasciștii traiesc ca la „cîrca”. De aceea,
ceoi nu se vor putea ascunde pînă la armat — adăuga el cu
un aer întunecat.

— La drept vorbind, — spuse Arseni Silvestrovici, — am venit la dumneavoastră să ne luăm rămas bun. Jora pleacă la Viena.

Arseni Silvestrovici îmi spuse apoi că pleacă într-un lung concediu.

Ceva mai târziu l-am întâlnit pe Valia și pe Kotrov. Valia născuse un băiat. Kotrov luptase într-o regiune de dincolo de Cercul Polar și fusese și în Norvegia. În urma înfringerii hitleriştilor, fusese trimis în Manchuria și apoi în Japonia. Voia să termine Academia Militară și după ceer să poată să facă serviciu în Primorie...

Am fost invitat de marinarii Flotei Mării Negre, de comsomoliști și de pioneri, să țin la Novorossinsk câteva conferințe despre detașamentul de partizani. La comitetul orașenesc al partidului am fost întâmpinat cu multă caldura de inginerul Siskulov. A doua zi m-am întâlnit cu Slavin și m-am dus cu el la familiile lui Langevoi și Nikitin, cei doi partizani eroi căzuți. La Anapa l-am întâlnit pe Dubineț. În drum spre sovhozul „Molotov” — una din vilele cele mai mari din Uniunea Sovietică — într-o stațiune, lângă lămanul unde partizanii pescari desfășuraseră o luptă de abordare împotriva vaselor nemțești, l-am întâlnit pe Stepan Kirilovici. Bătrînul cazac, încă puternic ca un stejar, m-a sărutat și m-a dus la sovhozul lui. La întoarcere am luat-o spre Varenikovskaja. Cum să nu intram o clipă la Nikolai, prietenul lui Berejnoi? E greu să descriu bucuria lui cînd a aflat că Berejnoi era în viață și îi trimitea salutare.

Nikolai lucra la o exploatare petroliferă din Adagum.

La Ghelendjik l-am văzut pe Alexandr Erofeevici Gluhovțev. Pietă tablouri închinare aparării Novorossinskului.

Aproape ca nu era zi să nu aflu cîte o veste despre eroii cărților mele.

Egorin era plecat în nu știu ce regiune, numit într-un post de conducere.

Azardov fusese trimis la munca de reconstrucție și de organizare a unor întreprinderi noi din industria alimentară, întin în Caucazul de nord, și apoi pe Volga, unde lucreaza și azi ca inginer șef.

Polapovna tot mai lucra la combinat și conducea acum cu mîna ei puternică o nouă generație de tineret.

Panteleici s-a întors în colhozul lui. Venind o dată la Krasnodar, a venit să mă vadă și mi-a vorbit cu pasiune despre succesele lui:

— Am semănat și am strîns recolta pe o suprafață care ajunge pînă la o mie cinci sute de hectare. Recolta a fost bună. Ne-am procurat trei „Zis”-uri. Consiliul de conducere vroia

să mi cumpere chiar în anul acesta un turism în localitatea trăsuri. Am cerut însă să mai aștept un pic la recolta viitoare, pentru care am și început să ne pregătim de pe acum. Am făcut cei dinți arătara, am sortat bine semănțele, am arat tot pământul disponibil. N am uitat nici gospodăriile anexe. Am făcut clădiri noi de piatră pentru, le am de promiss lacăte, pentru creșcă-toria de porci și ce pasari. Am căpatat mișinile. Și acum sporim numărul vitelor mari și al celui volhozului, și c'nd te gindești că după eliberarea Kubanului n ave m decât un singur cal, și acela schiop, și numai doi tori! Anul acesta am depășit nivelul însămintărilor de dinainte de răzoi. Așa că, dacă altădata eram milionari, acum, te poți și fi ea vom fi și mai bogați! Vom munci cu spor ca să împlinim legea planului cincimal...

La începutul lunii ianuarie 1946, s a petrecut în viața mea un eveniment foarte mare. Am fost ca fus sem propus candidat pentru locul de deputat în Sovietul Suprem al Uniunii Sovietice.

Curînd după aceea, am primit cîteva telegrame în care viitorii mei alegători îmi cereau să candidez în circumscripția electorală Armavir.

Mai trebuie să spun încă cît de mișcat am fost de această înaltă cinste și încredere pe care ați nălat-o poporului?

Am plecat cu avionul „Armavir”.

Întîlnirile mele cu alegătorii au avut loc la clubul muncitorilor de la calea ferată și la alte cluburi muncitorești. Toate acestea se contopiră pentru mine într-o singură sărbătoare luminoasă și plină de bucurie - sărbătoretea întregului popor pentru triumful cauzei mari în muncă care a lăptase eroic poporul nostru.

Fiii mei, Evgheni și Ghenea, sînt înmormîntați în scuarul Sverdlov din Krasnodar. Tot acolo este înmormîntat secretarul comitetului orășenesc din Krasnodar al P.C. (b) al U.R.S.S., Mark Apkarovici Popov, unul din înflăcății mișcărilor de partizani din Kuban. Alături de dînsul este înmormîntat tovarășul P. I. Seleznev, șeful de stat major al mișcării de partizani de la sud, prim secretar al comitetului de partid al pontatului Krasnodar, mort si el atît de timpuriu.

Elena Ivanovna și cu mine ne ducem în fiecare zi la mormîntul fiilor noștri. Mormîntul e chiar lîngă casa noastră. Peste drum de casă în scuarul umbros, plin de verdeață, se înalță un obelisc de granit negru și două busturi de bronz, pe postamente de granit, înconjurate de palmieri și de trandafiri. Acesta-i mormîntul fiilor noștri...

Stînd amîndoi, Elena Ivanovna și cu mine, lîngă mormîntul lor, mă gîndesc totdeauna că am ajuns să trăim viața aceea pentru a cărei înfăptuire au murit fiii noștri. Și dacă dușmanul va îndrăzni vreodată să ne atace iar, în locul fiilor mei se vor ridica mii de fii ai mării noastre patrii !

CUPRINS

	Pag.
Nota autorului	5
<i>Cartea întâia</i>	
La poalele munților Caucaz	
Partea întâia	11
Partea a doua	208
<i>Cartea a doua</i>	
Organizația clandestină din Krasnodar	
Partea întâia	339
Partea a doua	470
<i>Cartea a treia</i>	
„Linia albastră“	
Partea întâia	583
Partea a doua	658
Epilog	733

T. 2861

Redactor de carte : Stolan Nicolae
Tehnoredactor : Parapeanu Maria
Corector : Danciu Elena

---

*Dat la cules 27.X.956. Bun de tipar 13.XII.956. Tira
10.110. Hirtie tipar de 52 gr. m.p. Ft. 84x108/32.
Coll ed. 51,57. Coll de tipar 46,75. Comanda 110.
A. nr. 04646. Pentru bibliotecile mici indicele de
clasificare 8 S-R. Pentru bibliotecile mari indicele
de clasificare 8 S „19”-81-R.*

Tiparul executat sub com. nr. 1589 la Combinatul
Poligrafic Casa Scintei „I. V. STALIN”.
Bucuresti — R.P.R.